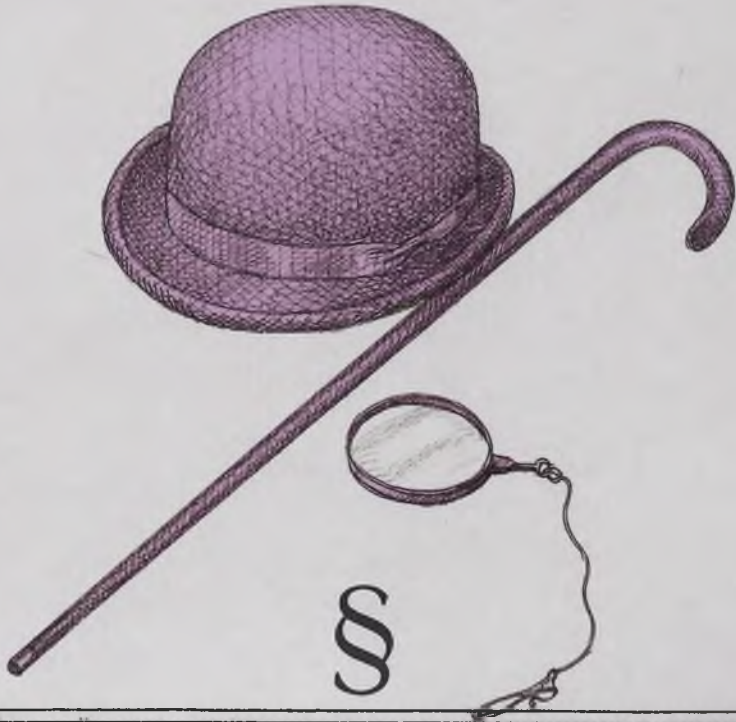

BÜTÜN ESERLERİ 4
Orjinal Metin

HÜSEYİN RAHMI GÜRPINAR

Şıpsevdi

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

1864 yılında İstanbul'da doğan Hüseyin Rahmi Gürpınar, kısa süreliğine bulunduğu memuriyet görevlerinden sonra, hayatını hep kalemle kazanmış, 1887 yılında *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde başladığı yazarlığını, 1936-1943 yılları arasındaki milletvekilliği dışında aralıksız olarak sürdürmüştür. Eserlerinde İstanbul'un günlük hayatına büyük yer veren Gürpınar, halk dilini ve yaşayışının ayrıntılarını büyük ustalıkla işlemiş, dönemin en canlı betimlemelerini yaratmıştır. Edebiyatında her zaman mizahı ön plana çıkartan Gürpınar'ın roman, öykü, oyun ve makale türlerindeki kitaplarının toplamı ellinin üzerindedir. 1944 yılında 31 yıldır oturmakta olduğu Heybeliada'da ölen yazarın evi bugün Hüseyin Rahmi Gürpınar Müzesi olarak hizmet vermektedir.

ŞİPSEVDİ

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Türkçe Edebiyat 163

Şipsevdi

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Çevrimyazı ve yayına hazırlayan: Emre Taylan

Kapak tasarımı: Utku Lomlu

Kapakta kullanılan desen: Sumru Ekşioğlu

Dizgi: Bahar Kuru

© 1911, Hüseyin Rahmi Gürpınar varisleri

© 2008; bu kitabın tüm yayın hakları

Everest Yayınları'na aittir.

Everest Yayınları'nda 1. Basım: Mart 2008

ISBN: 978 - 975 - 289 - 475 - 4

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık

Tel: (0212) 674 97 23 Fax: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI

Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL

Tel: (0212) 513 34 20-21 Fax: (0212) 512 33 76

Genel Dağıtım: Alfa, Tel: (0212) 511 53 03 Fax: (0212) 519 33 00

e-posta: everest@alfakitap.com

www.everestyayinlari.com

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

ŞİPSEVDİ

YAYINA HAZIRLAYANIN NOTU

Şiþsevdî'nin bu baskısı, Mihran Matbaası'nın Rumî 1327 ve Miladî 1911 yılında yayımladığı kitaptan birebir Türkçeye aktarılarak basılmıştır. Gerek görülen yerlere bazı kelimelerin anlamları, günümüzdeki karşılıklarını ya da açıklayıcı notlar yerleştirilmiş, herhangi bir sadeleştirmeye gidilmemiştir. Hüseyin Rahmî'nin kitaplarının sadeleştirme yöntemiyle rengini, tarzını, kimi yerlerde neşesini, kimi yerlerde ise ağırlığını kaybedeceği endişesiyle sadeleştirilmeden özellikle kaçınılmıştır. Bu kaybın önüne geçmenin yolu okuru zorlasa da Osmanlıcadan Türkçeye çevirisinin aynen basılmasıdır. Burada maksat romanın aslına sadık kalmaktır.

Terkipler Osmanlıcada yazıldıkları gibi bırakılmışlar, aynı kelimeler terkip dışında kullanıldıklarında ise günümüzdeki yazımları kullanılmıştır. Romanın girişindeki bölüm Hüseyin Rahmî'nin fikrî ve siyasî konularda kullandığı üslubu pek açık biçimde göstermektedir. Daha ağdalı, ağır ve günümüzde anlaşılması daha güç olan bu üslup romanda hafifletmekte, "sadeleşmektedir".

Emre Taylan

HİKÂYEMİN HİKÂYESİ

Bu zavallı eserimin zaman-ı istibdada ait bir tarihçe-i bedbah-
tanesi vardır. O devir yağmagerlerinden biri asar-ı kalemiye-i ahi-
re fuzuli temellük iddia-yı garibiyle meydana çıkmış, bütün mu-
harririn-i Osmaniye-yi kendine harağgüzar etmişti.

Zorbalığını menakıb-ı gunâgun cüretiyle halka tanıtanlar,
bilhassa rütbeleri balâ, günde birkaç defa Yıldız Bayırı'nı tır-
manmak için araba beygirleri tuvana bulunanlar, baş katip Tah-
sin Paşa'nın huzuruna duhul emrinde desturu bol olanlar efâlin-
den gayr-ı mesul sahib-kıran-ı zamane addolunurlardı.

Bu gasıb-ı matbuata karşı muharririn-i Osmaniye, tuğyan et-
mek, hakkı göstermek istediler. Söz alev alırken sansür, elinde
kalem şeklindeki o meslul seyf-i katilini göstererek sükût emret-

ti. Bütün muharrir arkadaşlarımla ‘dilde yare, elde hame’ öyle dem-beste kaldık.

Alafranga, sabahleyin bizim gazetenin, vakt-i zuhurda zorba matbaasının dest-gâh-ı temsilinden çıkıyor; bir iki saat sonra zamanın sahib-i servet ve malumatı atufetlu beyefendi hazretleri namına formalar tevzi ediliyordu.

Bu haydutluk, bu keşmekeş-i elim içinde eser birkaç tefrika neşredildi. Nihayet bir gün muharrire gelen sansür ‘prova’sı romanın ferman-ı idamı olan bir keşide-i sürh ile serapa cerihadar göründü. Neşre imkân-ı devam olmadığını anladık. Pek müte-essir olduk. Fakat kazaya rızadan başka çare yoktu. Hatta fart-ı teessürden naşirle bu birkaç günlük muhasebeyi de ahrete bırakarak ‘Alafranga’yı gömdük.

Bugün sekiz senelik gubar-ı medfenini silkerek ‘Şıpsevdi’ suretinde tecelli eden şu eser nefha-i hürriyetle taze ruh bulmuş eski ‘Alafranga’, işte o şehid-i istibdaddır.

HAYAT-I İCTİMAİYEMİZ VE ALAFRANGA

Bazılarınca bu romanı, alafrangalığı tezyif maksadıyla yazdığım zannolunuyormuş. Bu büyük bir su-i zehab ve hata-yı mahzdır¹. Alafrangalığa tebaiyetteki züppelikle hakikat ve terakki-perestliği birbirinden ayırmak lazım gelir. Türklüğümüz ve Osmanlılığımızca medar-ı şeref ve i'tila olabilecek şeyleri tezyif, hangi kalem-i hamiyete yaraşır ki buna ben cüret edeyim.

Garp medeniyeti bize bir meşale-i intibah oldu. Bundan sonra da pişva-yı terakkimiz olacaktır. İstibdat bizde kaç senedir kütüphaneleri sedd etti. Kulub-ı etfale muhabbet-i vataniye ilka eden i'tila-yı fikre hadim dersleri kaldırdı. İntizam-ı tedrisi boz-

1 Yanlış bir kanı ve katıksız bir hata.

du. Bütün mektepleri birer mualleb-i sibyan haline koydu. Bir milletin gıda-yı manevisi, zamin-i mevcudiyet ve terakkisi olan her nev'i neşriyatı men' etti. Ceraid-i memleketi sena-han-ı istibdad, müzevir birer varak-pare-i ekazib şekline soktu. Hep bozdu. Tahrip, tagrib etti. Bu dest-i kahr ü tedmire karşı yalnız bir şey tamamıyla mağlup olmuyor, maarif, gümrük memurlarının en şiddetli teftişatına rağmen birçok hususi kitaphanelerde birer mevki-i ihtiram ve ihtifa buluyor, refte refte hulule ezhan-ı şübbanı takviye ediyordu ki bu da asar-ı ecnebiye idi. Bir şeye dikkat ediyordum. 'İkbal', 'Tefeyyüz', 'Şafak' gibi parlak namlar, koca koca boyalı levhalarla tezyin-i cephe eden milli kitaphanelerimiz, ruhsat-ı resmiye ile münteşir yıldızlı kaplardan ibaret ziyuf-ı kütüb karşısında sinek avlarlar, biçare Arakel Efendi gibi en muteber, en namusluları defter-i iflası koltuğunda, kapı kapı doluşurlar iken kütüb-i ecnebiye satan dükkânlar, karınca yuvası gibi işliyordu. Hem yalnız Babalı civarında bunların adedi bir iken iki, üç iken dört oluyordu. Maarif-i memleket, ilan-ı iflas edince imdada maarif-i ecnebiye yetişti. Evliya-yı etfalın enzar-ı râğbeti ecnebi memleketlerine döndüğü gibi şübbanımızın iştiha-yı tebbuu da o cihete meyletti. Avrupa'nın hükeması, fuzalası, müverrihleri, üdebası, şuarası bizim milli erbab-ı kalemimizden ziyade tanınıyor, okunuyor; garptaki bereket-i matbuat buradaki kitapçı camekânlarını da dolduruyordu. Türkçe lisan-ı şiir ve edibin sahaif-i matbuatta memnuiyet istimaline mebni lisan-ı mader-zadını ihmal etmiş, fakat yazdığını okutacak derecede kitabet-i Franseviyede iktidar gösteren gençlere musadif oldum.

Bu defa Avrupa'nın asar-ı muhallidesi şübbanımız üzerinde –evet mateessüf, itirafa mecburum– bir kısm-ı kalil, ancak bir kısm-ı güzide-i şübbanımız üzerinde tesirat-ı mühimme gösterdi. Spencer'ların, Ribo'ların, Rişe'lerin, Poincare'ların, Le Bon'ların asarını, bunların kütüphanelerinde, hatta bir bar-giri mekari gibi ceplerinde görürdüm. Hep bu eserler bu heveskâran-ı ilmin adeta munis-i ruhu olmuştu. Çetin, muğlak mesele-

lerden vuzuhla bahsettiklerini görünce fevk-el-hadd münşerih olurum. Terakki ve saadet-i vataniye namına tebçilen istikbal kendilerinin olduğunu bu gençlere tebşir ederim.

Bu hikâyedeki alafrangadan maksat, gayret-varan ezkiyanın, meftuniyet-i terakki-perveranelerini tenkit değildir. Zaman-ı istibdadda şule-i mefkure ve idrakimiz bütün bütün sönmek üzere iken bunu kemalat-ı garbiyeden buraya sıçrayan kıvılcımlar idame etti. Bugün iyi düşünen, yazan, hürriyeti müdafa eden kalem, işte garbın bu kıvılcımlarıyla tenvir etmiş dimağlardır.

O muzlim leyal-i edbar ve bedbahtiyemizde, bize yâr-ı şefik, mededres, o hazain-i fikriye, o kitaplar oldu. Düşünmeyi, böyle roman mevzularında gezinmeyi, sevda-yı hürriyeti onlardan öğrendik. Tarz-ı tefekkürümüzde, nesrimizde, şiirimizdeki son takallubat-ı edebiyemiz garptan esen rüzgâr-ı sihir ve marifetle husul buldu. Bugün memleketimizde ciddi hidemat-ı kalemiye, ilmiye ve fenniye de bulunmak isteyen hiçbir fert, Avrupa lisanlarından birine, belki de birkaçına şiddetle vukuf ihtiyacından vareste kalamaz.

Bu romandaki kahramanımız, işte bu emniyeti zevzeklikle, züppelikle, hoppalıkla, cehaletle karıştırıp bir nasibi yok iken Frenklerin kendilerinin de pek nazar-ı istihsanla görmedikleri birtakım tekellüfat ve garaib-i adatın burada mürevvici kesilenlerden, cehaleti, ifrat-perestliği hasebiyle alafranganın menafiini de muzır tanıtmaya sebep olanlardan, hatta alafrangada vücudu olmayan tuhafıkları da burada icada yeltenenlerden biridir. Bu eser, alafrangayı tezyif değil, bilakis onu su-i tefehhümden kurtarmaya hizmet edecektir. Daha doğrusu bu roman her maksada hizmetten ziyade halkı güldürmek için yazılmıştır.

Alafrangalık nedir? Bizim için bunun aksam-ı müstahsene ve medhulesi var mıdır? Bunun adat-ı milliyemiz üzerindeki tesirâtı ne olmuş? Ne oluyor? Ve ne olacak? Ve ne olması arzu olunur?

İşte bundan sonra hayat-ı ictimaiyemizle revabıt-ı kaviyesi bulunacak birkaç sual... Sürat-i terakki ve istikbalimiz bu es'ile-ye² verilecek cevaplarda mündemiçtir.

Bu kısa hikâyede, bu kadar mühim suallere cevap vermek foddulluğu³ iddiasında değilim. Böyle mesail-i azime ve ciddiyei halletmek kudret ve salahiyeti herkesten evvel zamana, istikbale aittir. Bekaya müstahak milletler, her hatve-i terakkilerini, hayat-ı sermediyelerine feyz ve kuvvet verecek evzan ve ahenk-i ihtiyacata tab'an atarlar. Teceddüdat-ı lazıme, tamam zamanında kendini his ve kabul ettirir. Bir milletin umur-ı muazzama-i müteceddidanesine taalluk eden her kârda daima takdir-i ukalâ ile takbih-i büleha çarpışmak âdettir.

Bu asırda milletlerin salahiyet-i hayatları öyle mühim, öyle nazik, hatta öyle sarıh bir faaliyete muallak bulunuyor ki kaviler arasında bir zayıfın yaşayamaması kaide-i tabiiyesine karşı bir istisnaiyet-i beka tasavvur etmek zamanı artık geçmiştir.

Bu sene İngiltere'nin, gelecek sene Rusya'nın, daha öbür sene Almanya'nın himayet-i zuafa-perverisine atılarak, mevcudiyet-i kavmiyemizin devamını, birinin dostluğuyla, diğerinin husumetini kazandığımız hulusları meşkûk bu büyük muhiplerimizden daima dilenerek yaşamak, bir millet için bir hayat-ı siyasiye değil, bir ardır.

Vüs'at-ı memleketce yirmide, otuzda bir kısmımıza müsavi olmayan Bulgaristan 'ben böyle isterim' diyor. Bir mevcudiyet-i kavmiye gösteriyor. Avusturya 'ben bunu böyle yaptım' işaasında bulunuyor. Yarab acaba biz de ne vakit 'hayır, sen onu öyle yapamazsın' cevabıyla meydan okuyarak hukuk sarihamızı müdafa edebilecek bir kuvvete, bir şevkete sahip olacağız?

Gözü doymazların, amal-ı hasiselerine, hakaretlerine hedef oluyoruz. Buna mahkûmuz. Çünkü kuvvete kuvvetle, ticarete

2 Sualler - sorular.

3 [Yazarın notu] Bizim "fodul" yahut "fudul" tabirimizi Frenklerin "Pé-dant" kelimesine mukabil buluyorum.

ticaretle, iktisata iktisatla, maarife maarifle mukabele edilir. Bu husuŝta düvel-i mütehabbe ile aramızdaki nispet o kadar açıktır ki bu tevazünü husule getirmek için sarfı icap eden zaman, me-sai ve gayreti düşündükçe yeisten baş dönmesine tutulmamak kabil olmuyor. Bu büyük milletler, bizi birkaç suretle bel' etmek⁴ istidadındadır.

Bu hakikatleri mateessüf henüz çoğumuz müdrük bile değiliz. Bazı sivri akıllılarımız da Fransız, İngiliz, Alman kadınlarıyla teehhül ederek mühlikeye karşı besbelli kısmen olsun bu suretle çare-cûluk gösteriyorlar. 'Bu milletler yavaş yavaş bizim elimizdeki şeylerin hepsini gasp ediyorlar. Bari fırsat düş-tükçe biz de onların kadınlarını alalım.' diyorlar. Himmetleri var olsun. Fakat eyvan-ı medeniyete bu suretle dehaletin me-nafii kadar da mahzuru vardır. Aşağıda bundan bir nebze bah-sedeceğiz.

Kuru bir fikr-i tezyif hasisesiyle sermaye-i hikâye ittihaz olunmuş zannedilen 'alafranga' lafzından bakınız ne mühim ha-kayı çıkıyor.

Alafrangalık salikininin bizde birkaç nev'i var. Tesadüf-i tali ile mukbil bir aileden gelerek Fransızcayı zaman-ı sabavetlerin-de öğrenmiş, refahla perverde olmuş, sonra Avrupa'da memuren veya diğer suretle bulunarak tevsi-i vukuf eylemiş olanlar ki bunlar memleketimizdeki alafranga salikininin en asil ve ser-fi-raz kısmı addolunabilirler. Bunların Avrupa'daki bâdi-i şöhret-leri meziyet-i zatiyelerinden ziyade sit-i aileleridir. İçlerinde fa-sih Fransızca konuşanlar, ata binenler, kumarda maharet göste-renler yani mutavassıt derecede bir salon adamı olmak evsafını ibraz edenler var. Fakat bir muahede esnasında, bir kongrede menafimizi hakkıyla idrak ve müdafaa etmek liyakatini göstere-bilecekler yoktur. Devletimiz daima bu yüzden pek büyük ve

4 Yutmak.

mühim zararlara uğramıştır. Fransızca alelade konuşmak başka, ilim ve fazilet yine başka olduğu artık tebeyyün etti.

Diplomasi fennini ağızdan, bil-amel öğrenip siyasi kesilmenin artık zamanı geçti. Şimdi bunların felsefe, askerlik ve saire gibi hepsinin mektebi ve müddet-i tahsilîyesi var.

Avrupa'da olduğu gibi bizde her sınıf ilmin bir mektep ve meksebi-i mahsusı yoktur. Otuz sene evveli bir mahrec-i aklamımız⁵ vardı. Sonra bir Mekteb-i Mülkiye'miz oldu.

Valimiz de oradan çıkardı. Mutasarrıfımız da, kaymakamımız da, edibimiz de, şairimiz de, heyetşinasımız⁶ da, kimyagerimiz de... Evet, bu zavallı memlekette her ilim ve sanat bize mevhubdur. Birbirimize 'edip veya şair-i mader-zattır' deriz. Her şey bize Huda-daddır⁷. Kesbi cihetlerimiz pek zayıftır. İmtihana, teftişe, tetkike gelmez. Haydi ediplikte, şairlikte, muharrirlikte üstat kesilip yekdiğerimizi aldatalım. Fakat ciddiyat-ı fünunda, fenn-i iktisatta, usul-i maliyede, siyasiyatta ne yapacağız? Avrupa'da bir sene zarfında bu fünün-ı mütenevviaya dair neşredilen asarı insan görse bu bereket-i irfana parmağı ağzında kalır. Evliya-yı umur efendilerimiz acaba bunun bir fihristini olsun görebiliyorlar mı? Görseler de anlayabilecek içlerinde kaç kişi var? Evet, yalarımızı bundan ziyade eşmeyelim. Bizde mekteb-i siyasi, divan efendiliği ve mektupçuluktur. Daha kestirme yollardan gelenler de var ya, sözü uzatmamak için onları bahse katmıyoruz.

Menafi-i hususiye kaydı, riya, müdahane, huluskârlık en büyük marifetimiz, diplomatlığımızdır. Çünkü dün alet-i istibdat olan dimağlar, bugün hadim-i meşrutiyet kesildi. Bu iki zıt mahiyetin birinden diğerine intikalde çarçabuk eski su-i itiyaddan kurtulabilmek kabil midir? Mademki o medid istibdat intiha-pezir oldu. Bu kısa komediler geçer. Zaman her şeyin foyasını meydana çıkarmak kuvvetini haizdir.

5 1862'de memur yetiştirmek kasdıyla kurulan okul.

6 Astronom – uzay bilimci.

7 Allah vergisi.

Evet, şairliğimiz, edipliğimiz gibi diplomatlığımız da mevhubdur dedik. Fakat sad-hezar hayf ki bugün Avrupa mühre-i siyasesine mevhubatla cevap verilemiyor. Vatan mevhubatla müdafa olunamıyor. Bir millet mevhubatla servet, kuvvet sahibi olamıyor.

Bu zadedgân sınıfından alafrangalarımız Avrupa'dan mülkü-müze şıklık, kumar, dans, natıka-perdazlık⁸ gibi salon hünerlerinden başka bir şey getirmediler. Diğer suretle bir hassa-i mümeyyize gösteremediler. Marifethane-i millimizin tekmil şua-batı işte tamtakır duruyor... Üdeba-i maariften, nişane-i tettebbu, mesai ve zekâları olarak ciddi, hakiki bir numune-i hüner getirdilerse gösterilsin... Alafrangadan, bizim muhtaç olduğumuz şeyler yalnız o 'poz'lar, o 'jest'ler, 'kostüm'ler değildir. Sathî taklid-i etvara maymunlarda bile istidat görülüyor. Bu o kadar ciddi bir vasıta-i terakki addolunamaz.

Şu bahsettiğimiz zevatın, bu taklitleri öğrenmek için Avrupa'da israf ettikleri Osmanlı milyonları müesseseler küşadına, garpta ciddi talebe yetiştirmeye sarf edile idi bugün belki bu hüsranda kalmaz idik.

Alafrangalığın işte bu mebhasında vatan için mucib-i intibah derin bir ders, lazım-üt-tenkid birçok ahval, bir romancı için birkaç cilt dolduracak mühim, mugaddi bir sermaye vardır. Fakat bu hikâyede alafranganın bu nev'iinden bahsetmez.

İkinci nev'i alafranga aileler bir Avrupalı kadınla bi-t-teehhül Beyoğlu'nda ikamet eden nim (levanten)lerdir.

Bu aileler bir müverrih, bir 'fızıyolojist', bir 'psikolog', bir hikâye-nüvis için cidden şayan-ı tedkik bir tarafı Avrupalı, diğeri Osmanlı, iki yüzlü bir kumaştır. Yine tekrar edelim ki şu satırlarda kimse için bir kasd-ı tezyif yoktur. İlm-i ensal-i beşere bir filiz de buradan dahil oluyor.

Unsuren zeval-i vecheyn olan bu ailelerden rical-i tarafı Türk olanı tetkik edelim:

8 Süslü, güzel sözler söyleyen.

Böyle sélection ile tesalüb-i ırk ve ıslah-ı cinsimize uğraşmak-taki himmetin derece-i ehemmiyetini tetkik cihetini erbabına terk ile bu meselenin yalnız hayat-ı ictimaiyemizce göstereceği tesirattan bahsetmek isterim.

Madam ya bir Fransız, ya bir İngiliz, ya Alman olacağından Türk zevcine karşı daima bir gurur-ı ırk ve tefevvuk-ı milliyet iz-harından geri durmaz.

Madam, medeniyeten kendince farz ettiği bu takaddüm-i ne-seb fazlından dolayı bir zat-ı ekmeldir. Zevci ise onun yanında daima insanlığından mühim şeyler eksik bir mahluk-ı nakıs ve ha-kirdir. Zevc için her emre, her hakarete karşı daima vazî, daima mutî, daima hamul bulunmaktan başka çare yoktur. Yoksa en adi vesileler ile: ‘espèce de turc’, ‘tête de turc’ hakaretleri hazırır.

Çocuklar validelerinden daima mütefahirane, balâ-perverane bir eda-yı tagallü gördüklerinden tab’an ve hissên o tarafa mü-temayildirler. Bir Türkle bir Avrupalı kadından mahsul çocuklar meyanında melek gibi latîf, melîh ve sevimlileri bulunduğu ka-bil-i inkâr olmamakla beraber ‘tesalüb-i ırk’ terkiibindeki fazilet-i fenniyyeye rağmen çirkin, sıksa, tıknefes, irin renkli, solucan gi-bileri de görülmektedir.

Bu etfalın vechlerinde alelekser, iki muhtelif ırkın alaim-i cin-siye-i mütezaddesi vardır. Tekir anadan, boz babadan doğma alacalı kedi yavruları gibi burnu Alman’a, kulağı Türk’e benzer.

Anaları Frenkçe, babaları Türkçe, dadıları Rumca konuştuk-larından bu tebelbül-i elsine içinde büyüyen yavrucuklar üç ya-şında iken üç dört lisandan mütekellim görünürler. Fakat on ya-şına gelirler de henüz başlıca bir lisandan bir eda-yı samimiyet-le kudret-i tekellüm gösteremezler. Bu masumlar sabit, muay-yen bir isme bile malik değildirler. Babaları Cenân derse, anala-rı Jan diye çağırır. İki milletin şerait-i adat ve ictimaiyesi arasın-da kalan bu biçareler büyüdükçe tesettür, tehhül devirlerinde bunların tarz-ı hayatlarına taalluk eden mesail-i mühimmenin müşkülâtı da beraber büyür.

Memleketimizdeki alafrangalığın işte bu nev'inden de tatlı zeminler, ruhnüvaz fikirlerle Pierre Loti'lere sermaye-i hikâye olacak ibret-amiz mevzuları çıkar. Tabiatı müstensih levhalar görülür.

Maazallah rical-i memleketimiz tesalüb-i ırk himmet-i medeniyetperveranesiyle hep böyle nisvan-ı efrenkle techhüle ragıb olurlarsa şarkın letafet ve ismet-i mahremanesi içinde büyümüş, herbiri birer dürdane-i safvet ve iffet olan evlerimizdeki o nur gibi Ayşelerimizi, Eminelerimizi, Zehralarımızı kimlere vereceğiz?

Pierre Loti'yi öbür cihet düşündürürse bizi de bu cihet dagdar-ı tefekkür ediyor.

Madamın Avrupa'da akraba ve taallukatı varsa her sene edeceği sıla-i rahmda zevcinin buradaki servetine göre bu vesile ile diyar-ı ecanibe kucak kucak paralar akar. Muvazene-i iktisadiyemiz bundan da rahne-dar olur. Avrupa'dan buraya para çekmenin yolunu bulanlar takdire seza vatanperver addolunur. Burada birbirimizin dişimizi, tırnağımızı sökerek kazandığımızı oraya gönderenler değil.

Üçüncü Nev'i Alafrangalık:

Hikâyemizin kahramanı Meftun Bey işte bu çerçeveye girer. Bu üçüncü nev'i 'tip' şehrimizde mebzul değilse ender de değildir. Müsait havalarda sokaklara dökülen Beyoğlu mütenezzihini içinde görülür. Alamet-i farikası yakalığının fevk-et-tasavvur irtifaındadır diyebilirim.

Mağlub-ı hiffeti olup da bazen 'fır' diye döndüğü zaman fiştan gibi açılan arabacı-vari 'uzun ve en cloche' etekli redingotu, dar pantolonu, sivri potinleri, baston narinliğinde zarif şemsiyesi kendinin nev'i hemen zatına münhasır modada teferrüdü heveskâr bir şeyda-yı zamane olduğunu gösterir.

Üzerinde darlığa, bolluğa, kısalığa, uzunluğa, inceliğe, kalınlığa dair ölçüce nisbeti modaya taalluk eder neler varsa hep zevk-i selimce ve adeta her nev'i mesaha-i akliyeden taşkın ve birundur.

O yüksek yakalığının altında ekseriya plasteron boyunbağının üzerindeki mevki-i müntehibi saatlerle tayin edilebilmiş iri iğne, elinde oku, çıplak bir aşk timsali kabilinden mitolojik bir sujedir. Yanılıp da bu iğnenin zarafetinden bahsetseniz 'Mon cher vonlez-vous écouter l'histoire de mon épingle?' (Azizim iğnemin hikâyesini dinlemek ister misiniz?) cevabı hazırdır. Bu iğne, sivri ucuyla Paris'teki fütuhât-ı âşıkânesinin hep birer hatıra-i mühimmesini eşeler çıkarır. Söz, samiin derece-i tahammülüne göre uzanır gider.

Etrafı şeritli, önü açıkça levnen elbise ile mütebayın bir yelek... Üst cebinde derece-i ayarı meşuk bir sarkma kordon ucunda vaka-i tarihiyesi gayet meraklı, mühim nevadirden bir sikke...

Şıkın üzerinde ağızlık, tabaka, gözlük, yüzük nev'inden hat-ta gömlek, yeleğin düğmelerine varıncaya kadar ne varsa bunlarda kendi gibi acayip ve medid birer sergüzeşt sahibidir. Tarihi, sinai bir hatırayı, bir ehemmiyet-i mahsusayı haiz olmayan bir şeyi üzerinde taşımaz.

Sağ elinin şehadet parmağı kökünden tırnağına kadar taşlı, taşsız, oymalı, harfli halkalarla müzeyyendir. Bunun sebebi sorulsa hep Paris'teki dil-darları, yalnız o parmağına takılması şartıyla bunları birer hediye-i muhabbet olarak vermiş olduklarını söyler.

Şekil ve kıyafetçe belki Meftun'un birkaç naziri bulunabilsin. Fakat garabet-i ahlak, adat ve etvarca bir müşabihini bulmak hemen muhaldir. Şövalyelikte Cervantes'in Don Kişot'u ne ise şark alafrangalığı âleminde de Meftun Bey işte odur. Garabette, kahramanımız bir nadire-i hilkat, bu hikâye ise nev'an-ma Fransızların Fantaisie (fantazi) dedikleri asar-ı keyfiye ve hayaliyeden gibidir. Bundan kimseye bir hisse-i tezyif fırlamaz.

Sözü burada ne uzatalım! Sahaif-i atıye-i hikâyemiz bu mir-i garabet-semirin tasvir-i zatına hasredilmiştir.

Meftun, da'ül-efrenc-perestiye müptela bir mecnun mudur? Hayır! Göreceğiz ki o da değil... Bazı mahdut zamanlarda huş-yari anları görülmesine nazaran seyrek nöbetli sıtma gibi aklı gelir gider takımdan olması akvadır.

16 Kanun-i sani 1324⁹

Aksaray

Hüseyin Rahmi

¹⁰ Aksaray Caddesi'ndeki sel ızgaraları¹¹ hakkında bir rivayet-i kadime, adeta birkaç senede bir büyük fırtına ve yağmurlarla beraber teceddüt eder bir 'lejant' vardır. Vaktiyle yağmurların, selin şiddetle huruşan olduğu bir günde bu sel bacalarının biri râkibiyle¹² birlikte bir merkep yutmuş. Bu havadis, gazetelere kadar tanin-endaz oldu. Sansür, müdrike-i enamı tezlil edecek bu gibi büleha-firibane havadise müsait bulunurdu. Ra-

10 [Yazarın notu] Alafranga romanının ilk neşrinde sansür buradaki haşerat ve mikrop tabirlerinden, hafiyeler hakkında bir iham-ı istişmam ederek bu ilk kısmı tamamıyla tayy eylemişti.

11 Mazgal.

12 Binicisi - sürücüsü.

vilerin bu hususta medar-ı istinadları olan vesaik nedir? Koca merkep süvarisiyle beraber ızgara aralıklarından nasıl süzülüp geçmiş? Bunun için sarahat-ı muknia yok. Yalnız Aksaray tramvay mevkisinde nalıncı ve şekerçi sokaklarının başlarındaki ızgaralar, yağmur sularını celp ve def'den başka gördükleri diğer hizmetlerle de calib-i nazardır. Bu baca ağızları fukara-yı ahalinin adeta bülbülü, sümbülü, rayihalı birer havuz-ı teferrücdür. Yaz günü haşerat-ı tayyarenin her nev'ii buralarda nağmesaz olur. Rutubetten etraflarında yosunlar, çimenler yetişir. Bu has bahçelerin en ziyade müstefid-i letafeti olanlar tramvay huddamıdır. Yazın o takat-şiken, har günlerinde Eminönü'nden Aksaray seferini itmam edince o beş – altı dakikalık fasıla-i hizmet esnasında tramvay ispirleri¹³ bu ızgaralı sokakların başlarındaki sıra ağaçların sâyesine¹⁴ veya çeşmenin zıll-i kasirine¹⁵ sığınarak bu müferreh havuzların hemen yanına iskemleyi atıp acele bir istirahat kahvesi içerler...

Akşama doğru bu sokakların ağızları balıkçı tablaları, yemişçi sebze küfeleriyle birer pazar, birer meşher-i mekulat¹⁶ halini alır.

Bu ızgaraların en büyük yararlığı oradaki bütün esnafa adeta cesim birer taka tuka hizmetini görmeleridir. Bunların birer sel süzgeci oldukları unutulurak tanzifat¹⁷ arabalarının biraz uzunca süren vürudlarını bekleyemeyecek kadar acul bulunanlar elleri değdikçe süprüntülerini getirirler. Bu ızgaranın üzerine boşaltırlar. Aralıklardan sığan parçalar, aşağıya gider. Sıgmayanlar, demir çubukların arasına sıkışır, durur. Bunlar güneşin

13 Tramvayların atla çekildiği devirlerde bu atları idare eden kişi.

14 Gölgesine.

15 Ufak gölgesine.

16 Yiyecek fuan - panayırı.

17 Temizlik [bugün çöp arabası olarak kullanılıyor].

hararetine maruz kalarak arada bir dükkânlardan dökülen çirkablar¹⁸, nargile ve kahve çömleği suları, berber leğenleri muhteviyatıyla yeşerip tazelendikçe ortalığı tahammül-fersa bir taaffün sarar. Orayı kara bulut gibi irili ufaklı bir sinek alayı istila eder. Izgaranın yanından bir insan veya hayvan geçince bal ve eşek arıları da dahil olmak üzere tatarcık, sakırğa kenesine kadar içinde kanatlı haşeratin her nev'i mevcut olan bu alay, ürkererek, inceli kalınlı türlü vızıltılar ile bir kere berhava olur. Birkaç kısma ayrılır. Bir takımı biraz ötedeki manav dükkânına, diğer kısmı aşçıya çapula dağılırlar. Bir haylisi de o has bahçelerde kahve içen müşterilerin başına bela olur. Manava gidenler tercihen meyvelerin çürüklerine üşüşürler. Aşçı dükkânına hücum edenler meyanında pisboğazlık seyyie-i aculanesiyle hoşaf kâsesi, terbiyeli çorba tenceresi, bazı yemek salçaları içinde kazazede olanlar bulunur. Serin ve mayhoş hoşafa düşenler, havada kalan ayaklarıyla tek kanatlarını titreterek müessir, keskin nagamatla istimdada başlarlar. Vızıltı hayli uzar. Fakat hain aşçı mağrukinin imdadına şıtab etmez. Zavallılar o derya-yı la'li-ğün ve sekrin içinde debelene debelene kalıbı dinlendirirler. Halleri en ziyade şayan-ı terahhum olanlar sıcak çorba tenceresine düşenlerdir. Onların vızıltıları çok sürmez, çabuk haşlanırlar. Aşçı müşteriye çorba vermek için kepçeyi daldırınca o kaynar sathın tabaka-i amikasına¹⁹ karışırlar. Görünmez olurlar. Zavallıları artık aşçı değil a çorbayı içen müşteriler bile aramış olsalar bulamazlar. Tencerelerin üstü sinekten kara bulut halini alınca aşçı çırağı her bir tarı²⁰ yine sinek tersinden görünmeyen sinekliği eline alır. Kapakları açık et'ime²¹ üzerine şiddetle bir salllar. Sinekliğin zülf-i perişanı yemek salçalarına girer, çıkar. O

18 Pis su.

19 Derinliklerine.

20 Teli.

21 Yemekler.

kara bulut bir uğultu ile havalanır. Bir kısmı dükkânın tavanına, cevanib-i sairesine dağılır. Bir miktarı da kapıdan, pencere-lerden sokağa uğrar. Kapının dışında, aşçının ara sıra fırlatacağı kemiklere vakf-ı enzar-ı iştiaikle en azılısından, en acizine kadar alâ-meratibihim dizilmiş köpekler vardır. Bu sinek alayının önlerinden esna-yı mürurunda gelip boyunlarını uzatırlar. Ağızlarını kapalı gibi açıp kapayarak yanlarından pek karib geçenleri avlarlar, ‘hapıcık’ yaparlar. Köpeğe sinek lokması ne kâr eder? Bu avcılık, onlara insanların karides, ayçiçeği, kabak çekirdeği ekl eylemeleri²² kabilinden küçük bir eğlencedir. Köpek avını der-i dehan ettikten sonra kısmetin küçüklüğünü, dişlerine hiçbir şey dokunmadığını imaen bir işmizaz-ı istisgar ile gözlerini küçülterek çiğner. Av ne kadar küçük olursa olsun ‘külli dahilün yenfa’²³ hükmünün mürevvici ve bulduğu ile kefaf-ı nefse alışkın bir feylesof olduğunu göstermek için yanından geçen ufak tefek sineklere karşı asla adem-i tenezzül tavrında bulunmaz. Hep ağız açarak tutmaya saldırır, fakat kısmet bu, her zaman suhuletle ele geçmez. Boşuna çene salladığı da çok olur...

Köpeklerin dendan-ı iştihalarından kurtulan sinekler, yine ızgaralar tarafına ve bu dil-ara bahçelerde kahve içen müşterilere dağılırlar. Tabiat sineklere, mikroplara suhulet-i rızık yüzünden bahşeylediği mesudiyeti diğer mahlukattan pek azına nasip eylemiştir. Beşeriyetin sirkat hakkında mevki-i mer’iyete koyduğu kavanin-i şedideden bu haşerat muaftır.

Çünkü ukalâdan hiçbiri kavanin-i mer’iyenin bunlara imkân-ı teşmil ve tatbikini keşfedememiştir. Bu mahlukat-ı mümtaze için bütün aşçı, sütçü, tatlıcı, manav dükkânlarından rızık toplamak

22 Yemeleri.

23 ‘Mideye ne girerse yararlıdır – ne yersen ye açlığa iyi gelir’ anlamına gelen bir terkip.

mübah gibidir. Müşterilerin gönüllerini bulandırmamak için bu esnaftan bazıları şişe-kapanlar, eczalı kâğıtlar, tuzlar nev'inden vesait-i imhaiye ile bunların itlaf-ı tarikini düşünür ise de çoğu da bu hususta bikayt bulunur. Çünkü bu haşerat tatlıdan, ekşiden, bütün mekûlat-ı nefiseden ne kadar ziftlenseler yedikleri şeyler vezinde, ölçüde hiç belli olmaz. Mesela bir üzüm küfesini beş yüz arı, sinek istila ile birkaç saat tıkinsalar, üzümcü tartıda yine bir şey kaybetmez. Gayet ustalıkla ekl ederler. İşte bunun için esnafın çoğu bunların üşüntülerine pek aldurmazlar. Hücumlarından bizarlık hasıl olduğu zaman bir iki defa sineklik sallamakla da ıktifa ederler. O anda vezinde, mikyasta bir tenakus görülmüyor, ama bu kanatlı haşerat envai müzahrefat ve mülevvesattan kalkıp mekûlata konarak bazı emraza vasıta-i sirayet oluyorlar. Bundan birçok mehalik-i sıhhiye peyda oluyor. Bu fenalıktan esnafın haberi yok. Bu nev' mahlukatın taht-ı takayyüd ve inzibata alınması kabil olamadığı için bunlar çâşni-gir-i âlem olmak imtiyaz-ı tabiiyesiyle her tarafta dolaşır dururlar. Bazen kaynar çorba tence-resinde can verenler, kilab²⁴ ağzına düşenler, sair kazalara uğrayanlar da olur, ama bu hadisat devede kulak. Emsaline ibret-i müessire olacak kadar kesir-ül vuku değil.

Rişte-i kelamı vadi-i digere kaçırmadan şunu bir tenbih-i müfid nev'inden olarak arz edelim ki be-kavl-i ulema mikroplar suhulet-i teennüm hususunda sineklerden daha bahtiyar imişler. Çünkü sinek, arı ve karınca nev'inden haşerat rızk-ı maksumlarını ele geçirmek için etrafı geşt ü güzâr ile cem' ve iddihar-ı erzaka uğraştıkları yani bir dereceye kadar derd-i maişetle mukayyet oldukları halde, mikroplar bulundukları mahalli, o noktayı, me'kel ittihaz ederek taharri-i rızk zahmetiyle yorulmaksızın yarışlar imiş. Fakat hafazanallahu teala böyle üşüşüp me'kel edindikleri yerden artık hayır kalmazmış... Cenab-ı hak ibadını bunların şerrinden masun buyursun, amin.

24 Köpekler.

Sinekler bu ızgara civarındaki kahvehanelerin önlerinde keyif çatan erbab-ı mezakın üzerlerine saldırırlar. Fakat bunların kimlerden mürekkep olduğunu söyledik ya... O letafet-i mevkienin serinliğinden, revayihinden istifade edenler, tramvay arabacıları, kondüktörleri, kılavuzlarından ibarettir. Bunlar, o koca çizmeli ayaklarını yarım arşın ileriye uzatarak ufak bir yoğurt kâsesi cesa-metindeki okkalı kahve fincanlarını höpürdeterek keyif yetiştirirler. Zavallı kahveci, on hatta on beş paraya böyle kâse kâse kahve satar. Fakat bunun neresinden ve ne miktar kâr eder, bilinmez.

Sinekler, bu ağaların orasına burasına konar. Lakin bunların elleri o kadar nasırlanmış, yüzleri o mezahim-i maişetin hava-yı kerem ve serdiyle o mertebe sertleşmiştir ki sinek gezintisi bunlara vız gelir. Bir şey hissetmezler. Sinekler, o köseleşmiş enselerde, o pöstekileşmiş yanaklarda, o abanozlaşmış parmaklarda dane-çin-i rızk olmak üzere bir iki kolağan ederler. Fakat hiçbir tarafa diş geçiremezler. Çünkü Tramvay İdaresi bunlardaki usare-i hayatı o meşakk-ı ruz-merresiyle kurutmuş gibidir. Sinekler hiçbir cihete hortum işletemeyince kahve fincanına arsızlanmaya başlarlar. Kenarında bir iki piyasa filan derken ayakları mı kayar, nasıl olur, cup içine düşerler. Bunun kaza olduğuna kimsenin şüphesi yok. Çünkü bizari-i hayatla intihara cüret edecek kadar sineklerde henüz efkar-ı aliyye olmadığını herkes bilir. İntihar, ekseriya, diyyık-ı maişet yahut yeis-i sevda yüzünden ileri gelir. Avrupa'da, alelhusus İngiltere'de bazı lordlar, kontlar kesret-i varidatlarına karşı bir mahall-i sarf bulamamak sıkıntısıyla intihar ederlermiş... Bu rivayat bize yalan hatta rüya gibi gelir. Çünkü Şark cihetlerinde kaziye bütün bütün ber-akistir.

Zavallı sinek, derununda kahveden ziyade arpa menkuu bulunan o koyu renkli sıcak havuza düşünce ümid-i istihlasla vızır vızır en keskin nara-i istimdadını atmaya başlar. Maatteessüf, boru sesiyle nezaket-i sem'den kendinde eser kalmamış olan tramvay ispiri bu vızıltıyı duymaz. Kazazede, son gayret-i nev-midanesiyle debelene debelene halas-ı cana çalışıırken birinciden

büyük bir ikinci kazaya uğrar. İspir fincanı höpürdetir. Çok defa sinekcağız ilk nefeste hulkuma iner. Oradan uğurlar olsun, ikinci istasyonda mideyi bulur. Nadiren arabacı, kahve yudumu içinde bir cism-i ecnebi hisseder. Dilinin ucuyla magruku dışarı çıkarır. Parmağına alır. Kazazede siyah yahut yaldızlı parlak nev'inden midir? Sakırğa mıdır nedir! Tahkik-i hüviyetini hiç merak etmeksizin bir fiske ile biçareyi karşıya fırlatır. Fakat o sinekten de hayır kalmaz.

Bu hadise-i magrukîyet bir fincanda bazen iki üç defa tekrar eder. Fakat müşteri aynı bikaydiyle sinekleri ya yutar ya çıkarır. O kadar küçük bir şeyden istikraha düşmek münasebetsizliğinde bulunmaz. Bu hali pek tabii görür. İğrenmeye kalksa bundan kimi mesul tutmalı? Havadaki sinek fincana düşmüş! O kahveyi murdar addetmek lazım gelse şürb-i kahveden sarf-ı nazar eylemeden başka çare kalmaz. Çiftini on paraya ufak kâse cesame-tinde fincanlarla kahve içip de her sinek sükutunda fincanların tecdid-i muhteviyatına kalkışmak pek insafsızlık olur değil mi! Ama herif içine arpa katıyormuş. Arpa bedava mı? Onu ekle hak kazanabilmek için tramvay beygirleri ne azap ne yorgunluk çekiyorlar? Kira hayvanları hep bu nimet-i lezizeyi ekl hülyasıyla nal parlıyorlar da biçarelerin içinde sahiplerinin avuçlarından bunu koklayabilenler beyn-el-akran bahtiyar addolunurlar.

Arabacı üç beş yaranıyla bir iki söz edip birkaç sinek yutuncaya kadar nevbet-i hareket de gelir. O mülevves kahvenin müddet-i şürbü, bu adam için tramvay ispirliği sanat-ı tab-fersasının o bitmez tükenmez seferleri arasında nasıl bir fasıla-i ruh-nüvaz teşkil eder bilseniz! Zavallı ayağa kalkar, dirseklerini kıvınp kol-larını uzatarak bir iki gerinir. O meks-i cüz'i ve acı kahve ile yeni bir seferin meşakkına göğüs germek için kuva-yı lazıme-yi ictisap eder. Ağır, nev'an-ma mağrurane adımlarla yürür. Mevki-i mahsusuna çıkar. Boynundaki borusunu düzeltir. Kırbacını muayene eder. Terbiyeleri eline alır. Kulağı kondüktörün çalacağı düdüktedir. O koca oda kadar araba, öndeki dört hayvanın gay-

reti ve bu adamın taziyan-e-i himmetiyle o yokuşları çıkıp inecektir. Bu beş mahluk yekdiğeriyle o mertebe hem-haldir ki beynlerinde esvat ve işaret-i mahsusadan mürettep bir nev'i lisan peyda olmuştur. İcabında kamçının o şakırtılı ucu belîğ ve müessir cümleleri mütekemmildir. Dikkat edilse hayvanların da aynen arabacı gibi hareket için öttürülecek düdük sadasına intizaren kulak kabarttıkları görölr.

Düdük ötünce beşi birden mukdimane ifa-yı vazifeye girişirler. Derd-i maişet, o adamı bu hayvanların ser-kâr-ı idaresine geçirmiş. Biri sürecek, ötekiler çekecekler. Hikmet-i kader bunları mesaide müşarik bulunduruyor. İspir; yaşamak, belki birkaç çocuğunu da yaşatmak için kırbacı eline almış, o mahkûm-ı esaret hayvanları yürütüyordu. Ekmek parası tedarikine uğraşiyor. Düdük ötünce, bunun yürümeyi emrolduğunu beşi de biliyorlar. Fakat beygirler bir hane-i seyyara benzeyen o koca arabayı niçin akşama kadar bir mahall-i muayyene getirip götürdüklerini biliyorlar mı? Bu hayvanları bırakalım da kendimizi düşünelim. İbtidasından intihasına kadar bu meşakk-ı hayatı niçin çektiğimizi biz biliyor muyuz? Varlığımızı yokluğumuzu serapa ihata da eden elgaz-ı müşkile-i hilkatten hangi birini halledebiliyoruz? Derece-i tahammülümüzü sormaksızın bizi beladan belaya sevk eden nasibi ispire, duş-i zayıfımızdaki bar-ı hayatı tramvaya benzetir isek bizim de o hayvanlardan hiç farkımız kalmaz.

İnsanlar bir nekbete, bir yeise uğradıkları vakit olanca öfkelerini madunlarındaki zuafadan çıkarmak, güçleri erdiği mahlukatı o gayz ve hiddetle bi-insafane ezmek cibilliyetindedirler.

İspirin dişi, başı ağrıdığı, bir şeye canı sıkıldığı, manen madeten mustarip olduğu günler kaderine karşı olan infialini beygirlerden çıkarmak ister, o gün kamçıyı ziyade vurur. Zavallı hayvanlar vazife-i cerriyelerini her günkü gayretle ifaya çalıştıkları halde o gün dayağı niçin fazla yediklerinin hikmetini anlayamazlar. Akıl ve dirayetçe kendi madununda gördüğü bazı zeva-

tın nasıl olup da müsade-i tali ile refaha düştüklerinin sebebini de ispir anlayamaz.

İspir bu beş on dakikalık fasıla-i istirahat naliyetinden dolayı yine bahtiyardır. Zavallı biletçi için hiç nefes alacak vakit yoktur. O biçare, tramvay durunca, doğru idare şubesine, hesap memurunun karşısına gider. Bu hesap, ahiret hesabından daha müşküldür. Çünkü o ne kadar dakik olursa olsun bir defa sorulacaktır. Bu, her gün hem de mükerreren sorulur. Çantanın nukud-ı mevcudesi, satılan biletlerin adediyle karşılaştırılacak. Bu ince hesap, kontrol memurlarının cetvele al, mor hasılı renkamiz kalemlerle ettikleri işaret-ı teftişiyeye ile de tatbik olunacak... Zuhur edecek noksanı keseden tediye etmekten başka çare yok.

İspir yalnız zimamdan olduğu hayvanlara meram anlatacak. Zavallı biletçi her seferde evvelce adedini tayin kabil olmayan garip meşrepli, meram anlamaz birçok adamlara söz dinletecek, nefes tüketecek.

İspir, kahvesini içmekle, biletçi hesabını vermekle meşgul iken hayvanların ifrazatından teşekkül eden bahirelerden kalkan taaffünatın, sineklerin içinde, güneşin altında dinlenir gibi duran tramvaya tek tük müşteri binmeye başladı. Evvela iki kadın bindi. Bunlardan biri erkeklerle kadınlar tarafını farık tahta bölmelin kirli keten perdesini indirerek:

“Her zaman da bu perdeyi böyle açık bırakırlar. Ne zaman tramvaya binsem mutlak elimle ben kaparım. Bu tramvaycılar ne tembel adamlardır. Yalnız tirink tirink para almasını bilirler. İş görmesini değil... Bunlar maliye ketebesini gibi veresiye çalışmazlarmış, aylıklarını peşin alırlarmış. Bizim mahallede bir biletçi var. Karısına bir kâtipten daha iyi bakıyor. Evceğizi bilsin, getirsin, götürsün de varsın biletçi olsun ne var? Sanki ben benim kızı mümeyyize verdim de ne oldu? Senede dört defa aldığı aylığı tıraş parasıyla fotininin lostrasına yetiştiriyor. Bizim paşalar bu tramvay direktörleri kadar olamıyorlar. Bak, o nasıl ediyorsa ediyor, hep

bu çalışanların aylıklarını zamanında veriyor... Hanım duydun mu? Bizi idare etmek için buraya Frenk getireceklermiş.”

“Aman sus kardeş... Kıyamete alamet... Deccal çıkacak diyorlardı. Sakın bu işte o gelecek Frenk olmasın!”

“Yok hanım deccal meccal değil... Bihikmetullahu teala bizimkilerin aklı, işe bir türlü Frenkler kadar eremiyormuş...”

Birinin kucağında kundak, iki kadın daha bindi. Bu deccal bahsine iştirak ettiler. Beş dakikada söz, sekiz on kalıba girdi. Hiçbiri dinlemiyor, hepsi söylüyordu.

Orta yaşlı fakat nisbet-i sinniyece olacak yaraşığı tecavüz eder derecede süslü bir hanım, pek ziyade modaya tabiyet merakıyla tezyininin garabet mertebesini de aşırarak gülünç bir hale getirmiş bir taze... Bir Rum hizmetçi matmazel, bezenmeye özenmiş, lakin şık olmaktan ziyade tuhaf olmuş guguruklu bir zenci kadın... Lekelenmiş, tarazlanmış vücuduna, küçülmüş pembe atlas elbiseli dört beş yaşında bir kız çocuğu, ellerinde bohçalar, kutular, paketlerle tramvaya çıktılar. Bunlar binip ellerindekileri oraya buraya yerleştirdikten sonra dışarıdan, beyin redingotu vücuduna uzunca gelmiş, maluliyet-i serini örtmek için kulaklarına kadar koca bir fes giymiş sünepe bir uşak, hanımlara birtakım eşya daha verdi. Tramvaydaki kadınlardan biri:

“A a kuzum, bu ne kadar eşya, bunlar nereye sığacak?”

Arap²⁵ hiddetle: “Elbette bir tarafına sığaca! Bu koca tram-poyu senin keyfi için mi yaptılar ayo!”

Kadın: “Ey sözümü geri aldım... Ne öfkeli Arap bu! Uysak kavga olacak!”

Arap: “Arap mı? Ağzına topla! Benim adımı sen mi koydu öyle? Ben Pehlelizade Hanımefendi’nin kalfasıyım, beğenmedi mi?”

Diğer bir kadın: “Kehlelizade mi diyor?²⁶ O nasıl ad öyle! O dediğinden Arabın üstünde de varsa vay halimize... Bir topalı yedi mahalleyi dolaşmış...”

25 Yukarıda zenci olarak anılan kadın.

Bir diğeri: “Sus kardeş sus! Arap öfkeli... Babalı mıdır nedir?”

“Babalı mı? O babalı ise biz de babalıyız... Dünyada hiç babasız insan olu mu imiş?”

Kucağında kundaktaki çocuğunu emziren kadın kedi gibi etrafı koklayarak:

“Ay kardeş burnuma misk gibi bir şey koktu... Nedir o?”

Kadınlar pencereden dışarı bakıp:

“A... Şey bak... Bak... Şurada kambur kahveci, mangalı dükânın önüne koymuş, ızgarada cızbız köftesi pişiriyor.”

Kadının biri birkaç defa yutkunduktan sonra:

“Hay yetişmesin pişirmeye... Sokak ortasında böyle şey mi olur? Koskoca cadde bu! Fukarası var... Gebesi var... Aşereni var... Emziklisi var... Kokuta kokuta âlemi böyle imrendireceğini ta dükkânının içinde pişirse de gizlice ziftlense olmaz mı?”

Kadının biri emzikliye hitaben:

“İçin çekti mi kardeş?”

Emzikli sıkılarak önüne bakar. Diğer bir kadın onun tarafından cevap verip:

“A ne demek! Hiç emzikli olur da imrenmez mi? Söyle kızım... Söyle... İçin çekti mi?”

Emzikli biraz kızarak:

“Ne yalan söyleyeyim, çekti... Söylemesi kabalık, böyle göbeğime kadar bir ezinti duydum...”

“Vah! Vah! İşte gördün mü? Zavallı tazenin şimdi sütü çekilirse!”

Diğer bir kadın: “Çekilir kardeş, çekilir. Süleyman’ı emzirirken tıpkı böyle benim de başıma geldi. Bana kokan da balıktı. İstemeye utandım. Ertesi günü memem üfürdü, Hod Dağı gibi şişiverdi. (Eliyle göğsünü göstererek) Taş ölçerim hanım, koca koca fitiller işledi. Üç ay payapay hekim, hoca gezdim... En sonra mehelsiz bir şeydi, geçti ya, onu da anlatması uzun. Sütüm

de kaçtı... Allah rahmet eylesin, nurlar içinde yatsın, o zamanlar benim oğlanı... Süleymanımı komşumuz Hacı Fevzi Efendi'nin gelini Safinaz Hanım emzirdi. Neler çektim neler!”

Öteki kadın: “Ay öyle ise heriften bir parça köftecik isterim. Hatuna günah değil mi?”

Kadın tramvayın penceresinden kambur kahveciye seslenerek:

“Hey kahveci başı... Baksana arslanım... Burada emzikli var. Köften misk gibi koktu. Şöyle bir çimdik... Bir tadımlık verir misin?”

Kambur kahveci arkasında omuzdan iliklenir, ‘yardan ayrıldım’ biçiminde cakalı bir mintan... Kolları dirseklere kadar dekolte... Baş açık, saçlar gayrı muntazam, çenesi göğüs tarafındaki çıkıntıya temas eder surette vücudunu yanpırı, çağanozvari ızgaraya doğru vermiş... Elinde maşa... Ateş üzerinde etrafına kokulu bir duman neşreden köfteleri, gözlerini nim süzerek, dudaklarının muntahalalarında biriken salıyı yuta yuta bir itina-yı fevkalade, bir eda-yı mahsusla arasına alt üst ediyor. Karşısında yarım düzine kadar irili ufaklı köpek, köftelere karşı susta durur gibi birer vaziyet-i ihtiramkârane almışlar. Maşanın ızgaraya her uzanışında, kamburun gayr-ı memul bir ikramına nevmidane intizaren köpeklerde gözlerini baygın baygın yumup açarak birer yutkunuş var...

Köftelerin rayiha-i iştiha-averi sayesinde kadınlar tarafından ‘kahveci başı’, ‘arslanım’ gibi iki hitab-ı temdih ve takdirkârane-ye mazhar olan kahveci bir gurur-ı mükrimane ile hemen köftenin birini maşa ile kavrayıp cazırdaya cazırdaya tramvaya doğru uzatarak:

“Çeşnisi bedava... İmrenip de istemeyenin günahı boynuna... Şan olsun da kâr olmasın... Köftem Aksaray’a nam verdi. Gebelere... Emzikkilere helal ve afiyet olsun... Al hanım ye... Sütün kaçmasın...”

Kadın elini köfteye doğru evvela saldırıp badehu geri çekerek:

“A güzelim... Senin maşa ile tuttuğun o sıcak köfteyi, ben elimle nasıl alayım? Bir lokma ekmekçik yok mu? Üstüne koy da ver. Bir sevaptır ediyorsun, bari tamam et...”

Kahveci: “Gücenme hanım... Ekmeğin de var... Suyum da... İsterseniz kahve, çay, limonata ikram edeyim.”

Tramvaydan kadının biri:

“Bakınız herif bizimle eğleniyor.”

Diğeri: “Ne yaman kambur felektir o... Siz onun öyle yamrılığın yumruluğuna bakmayınız. İki karı boşadı. Kız kardeşini tanırım...”

Kahveci yarım dilim ekmeğin üzerinde köfteyi tramvaya uzatarak:

“İçinizde kaç emzikli, kaç hamile var? Allah’a şükür köfte çok... Kaç tane isterseniz men-gayr-ı hadd takdim edeyim...”

Kadının biri: “A delinin zoruna bak. Karın doyuracak değiliz ayol!”

Kadın köfteyi alıp dörtte bir kısım kadarını bölerek bir parça ekmeğin üzerinde emzikliye uzatır. Bir lokma da refikası olan hanıma vererek:

“Al Zehra, koktu. (Diğer kadınlara hitaben) İmrenen varsa sıkılmasın, söylesin... Buna yalnız emzikliler imrenmez ya! Emziksizlerin canı yok mu?”

Etraftan imrenmek ima eden mahcubane tebessüm gösterenlere de birer nebzecek tevziaatta bulunduktan sonra kadın mütebakisini de kendi ağzına atar. Hanımın biri siyah kadını göstererek:

“A kalfaya vermeyi unuttuk!”

Guguruklu Arap iğrenmek tavrıyla yüzünü buruşturup:

“Yok... Yok... Ben imrenmedim... Marya mıdır? Keçi midir? Nedir? Kamburun kirli eliyle yaptığı bir köfteyi seksen parça edip de ben yer miyim hiç?”

Kadının biri yavaşça yanındakine:

“A a baksana kuzum, bu Arabın guguruğundan büyük de

kibri var. Köfteleri beğenmedikten başka yiyenleri de tahkir ediyor. Yok marya imiş... Yok bilmem ne imiş... Elinin körü...”

“Sus... Sus... Arap etrafa bulaşmak için çanak tutuyor. Baha ne arıyor. Aşçı kadın mıdır nedir? Çalıp çalıp yiye yiye ete doymuş galiba da onun için nazlanıyor...”

Sinniyle gayr-ı mütenasib bir suret-i müfritede süslenmiş olan hanımın yanındaki soluk pembe elbiseli kız çocuğu densizce somurtup dudaklarını kıvıra kıvıra validesinin eteğinden çekerek:

“Anne ben köfte isterim... Koktu...”

Validesi yavaşça çocuğun kulağına:

“Ben sana şimdi çikolata alacağım... Ne yapacaksın o pis köfteyi!”

“Anne koktu... İsterim...”

Kızın böyle arsızlandığını karşıdan gören Arap, avcu üstünden akçıl olan elini çocuğa doğru uzatarak:

“Bak tokata... Arsız kız, ne kımkımlanıyorsun? Sen de mi emziklisin ayo? Kamburun köftesine imrenilir mi hiç?”

Kadının biri telaşla:

“A bak kardeş... Hepimiz tattık da çocuğu unuttuk...”

“A sahi... Ne olur bir daha isterim. Kambur cömerde benziyor... (Kahveciye hitaben) Baksana civanım...”

Kambur: “Buyrun elmasım...”

Kadının biri diğerine:

“Baksana şu musibete... Bir lokma ekmekle bir köftecik verdi. Şimdi terbiyesiz terbiyesiz arsızlanıyor...”

Köfte isteyen kadın:

“Kahveci birader. Köfteni hepimiz yedik de çocuğa vermeyi unuttuk. Şimdi mızımızlanıyor... Şöyle yarım tanecik olsun daha verir isen büyük sevaba girersin...”

Kambur köfteci bu defa biraz kaşlarını çatarak dükkândaki çırağına hitaben:

“Ulan Sadık bir dilim ekmek gel... Parasız müşterilerin iştahaları arttı. Kendileri yemişler, çocuğa tatturmaya unutmuşlar...”

Yavrucuk şimdi mızızlanıyormuş... Bak hanımlara sor. Köfte-
nin üstüne kahve, nargile de istiyorlar mı? Laleli'den tramvay bir
ayak evveli imdada yetişip de buradaki kalkmazsa kasaba bir ok-
ka köftelik kıyma daha ısmarlamalı... Bu yetişmeyecek...”

Kadının biri: “Baksanıza zevzek kambur neler söylüyor?”

Köfte isteyen hanım: “Bakma kardeş öyle söyler... Zevzektir,
ama kalbi pek iyi bir adamdır.”

Bir dilim ekmeğin üstünde köfte gelir. Çırak Sadık dilimi
uzatarak:

“Ustam selam etti, yeni gelmiş imrenenler varsa köfteyi ek-
meğe sürtsünler sürtsünler de et niyetine yesinler... Köfte bitti,
tadamayanlar avuçlarını yalasınlar, dedi.”

Kadın: “Hoş köpek... Ustan öyle şey söylemedi, sen uydu-
ruyorsun...”

Çırak ustasına bağırarak:

“Usta... Selamını söyledim... Avuçlarını yalasınları anlattım.
Hanım inanmıyor. Çakarmazlıktan geliyor... Köfteyi kendi ka-
pıyor da bana ‘hoş’ diyor...”

Kambur: “Öyle ise kasaba söyle, bir iki okka veresiye kıyma-
lık göndersin... İşte herkes görüyor ki para ile satmıyoruz. Fise-
bilullah dağıtıyoruz... Mevlitlerde şeker... Kandil gecelerinde su
dağıtıldığını âlem bilir, ama böyle kahveden köfte sebil edildiği-
ni şimdiye kadar kim görmüş?”

Çırak Sadık, tramvayın içinde bir köftenin altı yedi kadına
suret-i tevziini merak ederek oradan ayrılmaz. Pencereden içeri
dikiz eder.

Kadın, köftenin yarısını çocuğa verdikten sonra isteği olup
olmayanları anlamak için etrafa şöylece hafif muhtasar bir nazar-
ı istifsar gezdirdikten sonra diğer yarısını da kendi ağzına ative-
rir. Kadının bu oburluğu, diğer hanımlarca tebessümleri, kahka-
haları, homurtuları bâdi olur. Çocuk köfteyi çiğnemedi yutup
derhal validesinin eteğine sarılarak:

“Anne ben köfte isterim... Hiç doymadım ki...”

Karşıdan zenci kadın çocuğa yine tokat işareti ederek kendine mahsus o dolambaç telaffuzuyla:

“Seni Allah doyursun... Ben bu Hasene kızın doyduğunu hiç görmedi... Köftecinin arkasındaki o kamburunu yese bu kız, yine doymaz yine doymaz... Vesile Hanım şamarı vur ağzına da sussun bu yumurcak...”

Çırak ustasına bağırarak:

“Usta... Çabuk... Çabuk... Dükkâna kaç... Hanımlar doymamış, senin kamburunu yiyeceklermiş...”

Kahvehanenin yanındaki peynirci, dükkânından başını uzatarak röbdöşambr gibi arkasına giydiği, haddizatında beyaz iken şimdi buna bir renk verebilmek için insanı acze düşüren o kirli urbası içinde güle güle:

“Yok... Yok... Arifimin kamburuna dokunmasınlar... O, onun semeridir. Yaraşığıdır. Sonra bütün tuhaflığı kamburuyla beraber gider. Bizim Arif kamburu olmayınca kaç para eder ki?”

Kambur Arif zeybek oyunu oynar gibi mangal başından bir fırlar. Maşalı elini havaya kaldırıp belini kıvrarak:

“İşte bak buna kızarım. Köftem afiyet olsun. Lakin pisboğazlığın lüzumu yok. Kamburuma sulanmasınlar. O benim babamdan kalma altın çekmecedir. Hırsızlardan kurtarmak için üç bin liraya sigortaya koydum. Fakat sihirlidir. Efsunludur. Bizim moruk bana bu mirası bırakırken içinden bir altınını bozdurup harç edemesin diye bedduada bulunmuş... Sırtımda bir sandık lira taşıyorum da yine züğürtlükten ölüyorum. Bugün nasılsa elime bir avuç kıyma geçti. Ona da seksen ortak çıktı.

*Kamburum sigortalı
Sevgilim Tatavlalı*

“Bu beyti işte ben düzdüm. Şaire okudum. Bunun veznesi kafilesine uymamış dedi. Ben aftosla uyuştuktan sonra lafın veznesine, kakulesine kim bakar imanım? Biz birbirimize uyduk a,

yetişir. Ben kambursam sevgilim de tek gözlü... Pencerenin biri fırtınada patlamış. Aftosumun benden evvelki sevgilisi, muhabbetinin şiddetinden suratına bir tokat aşk etmiş. Gözünün birini akıtmış! Sevda olursa da böyle olsun... Allah için herif karnı seviyormuş... Sonra mahkemeye müracaat olunmuş. 'Tatili uzvuna sebebiyet verdiği cihetle' lafiyla herifi içeriye yanpalamışlar... Galiba birkaç kuruş da ceza almışlar... Karının talihi de kendi gibi biçimsiz... Eski hampası da benim gibi mangiz tutmaz imiş. Anha, minha bonmarşeden iki çeyreğe sarı ela bir cam göz almışlar, nazlıma takmışlar. Bu mesele aftosumun tek gözüyle beraber kapanmış bitmiş... Şimdi karnıyla bazen aramızda şöyle muhavere geçer:

Karı - 'Ben seni niçin sevdim bilir misin?'

Ben - 'Niçin?'

Karı - 'Kambursun diye... Beğendim...'

Ben - 'Ulan kamburluk beğenilir mi?'

Karı - 'Sebebi var.'

Ben - 'Nedir?'

Karı - 'Öfkelendiğin zaman suratıma kadar uzanabilip de öbür gözümü de sen patlatmayasın diye...'

"O bir gözlü, ben tümsekli kimin kimi beğenmemeye hakkı var? O tek aynalı olduğu için kamburumu daima yarım porsiyon görür. Ben de onun suratına dikiz ederken hörgücümü sakat tarafına doğru siperleyip sağlam cihetini temaşa ederim. Aftosuma adla sanla yek-çesm Marika derler. Aval, arasına şaşırır da beni 'iki gözüm' diye sever."

Tramvaydaki kız çocuğu köfte talebindeki ısrarını derece derece arttırarak ne Arabın gösterdiği kara şamardan yılgınlık gösterir ne de validesinin çikolata, fıstık alacağı kabilinden ettiği mevaddan müteselli olabilir. Adeta ölür gibi bir ağlama tutturur.

Kahveci tabii Sadık kambur ustasına:

"Mu mu'yu duyuyor musun? Ağlıyor... Köfte için matem ediyor..."

“Ulan o nasıl çocuk o? Köpek yavrusu gibi uluyor... Haydi bir dilim ekmek daha gel... İşte öteki tramvayda yokuştan gözüktü. Bir köfte daha verelim de kız doymazsa şimdi araba kalacak, ağlaya ağlaya gitsin... Bizim Hacı Efendi'ye söyleyelim... Kandil gecelerinde Karakulak'tır²⁷ diye fıçı fıçı yağmur suyu sebil ettireceğine köfte dağıtsın köfte... Bunun iştahlısı çok. Seva-bı da elbette sudan büyük olur...”

Çırak ekmeği getirir. Kambur, üstüne bir köfte daha koyup dilimi eline alır, başı üzerinden birkaç defa çevirdikten sonra:

“Bu da tekmil yeminlerimin kefareti... Marika'nın tek gözü-nün selameti... Uğruna gitsin...”

Çırak köfteyi tramvaya uzatır... Mahalle karılarından bir sevinç gürültüsüdür başlar...

Kadının biri: “A ne şen kambur bu! Artık hovardalığı ele aldı. Galiba tekmil köfteleri bugün bize yedirecek...”

Esas talep, ağlayan çocuk için olduğu halde türlü şakalarla köfte yine tevzie uğrar. Hissesine isabet eden bir öşr köfte Hasene'nin dişinin kovuğuna bile gitmez... Bereket versin, kızın bir ikinci uluma tutturmasına vakit kalmadan yukarıdan tramvay gelir... Bu bekleyen, hareket eder. Kadınlar hep birden Kambur Arif'e hitaben:

“Kambur köfteci hakkını helal et kardeş... Köftenden hepimiz tattık...”

Kambur: “Kambur köfteci mi? Hayda, deminden kahveci başı... Arslanım... Civanım idim. Şimdi kambur mu olduk? Zararı yok! Helal olsun helal! Anamın ak sütü gibi helal olsun! Dükkânı unutmayınız... Yine buyrunuz inşallah... Pazartesi, perşembe

27 İstanbul'un Beykoz'da çıkan su. Mide hastalıklarına iyi geldiği düşünülen bu su, sarayda da tüketilirdi. Padişahlara gümüş güğümlemlerle sunulurdu. Abdülhamid-i Sani devrinde sadece padişahın tüketimine tahsis edilmiştir. Su, adını saray ahırlarında istihdam edilen Karakulak Ahmet Ağa'dan alır. İstanbul'un daha önceki devirlerinde bir beyin kibarlığını anlatmak için ‘Karakulak suyu gibi adamdır.’ denirdi.

günleri emziklilere köfte dağıtacağım... Haftaya uskumru ızgarası, tel kadayıf da var... Konuya komşuya haber veriniz..."

Tramvay biraz uzaklaştıktan sonra cırac Sadık:

"Usta... Usta... Tramvaydan bir ses geliyor duyuyor musun?"

"Ne sesi o?"

"Galiba açgözlü kız köfte diye yine tutturdu."

"Kadınlar, çocuk ağladıkça köftenin geleceğine kanaat getirdiler de zannederim ki ulutmak için kıza çimdik basıyorlar... Şu ızgarayı mangalın üstünden köftelerle beraber al da 'kefareti budur' diye tramvayın arkasından fırlativer..."

Biletçi birkaç kişi dolaşır. Yolcunun biri sigarasını sıkça sıkça birkaç defa çekip dumanını üfürerek elindeki bozuk paralar ile bileti dikkatlice muayene ve hesap ettikten sonra öfkeli bir işmizaz-ı istizahla paraları biletçiye uzatıp:

"Baksana buraya... Hani bizim çeyreğin on parası?"

Biletçi bu suale karşı verilecek cevabı akşama kadar birçok kişiye tekrardan usanmıştır. Lakin çare var mı? Müşteriyi ikna için icap eden sözlere başlar:

"Bir 'bileto' almış para... On para çeyrek üzerinden kaybederseniz olur yetmiş para... Ben size vermişem üç kuruş on para, eder beş kuruş... Doğru değil simdi?"

Müşteri hiddeti arttırarak:

"Doğru değil ya!"

"Ne için doğru değil?"

"Çünkü ben verdim bir çeyrek..."

"Pekâlâ efendim..."

"Sen bana almış paralık bir biletle üç kuruş on para iade ettin..."

"Kala..."

"Nereye kala? Benim onluk sana mı kala!"

“Yok efendim, cenabınıza anlatıramadım. Çünkü böyle Türkçe pek güzel bilmem...”

“Özrü kabahatinden büyük... Kumpanya Türkçe bilir hademe istihdamına mecburdur.”

“Yok efendim anlatıramıyorum. Türkçe bilirim... Fakat hademe istihlama böyle ince kâtip lakırdı bilmiyorum. Vardır bu tramvay idare içinde mencilis yapan adamlar hiç Türkçe bilmiyorlar, ama kimse ses çıkarmamış, ben tanıyorum üç tane, Anastas, Yorgos, Nikolas... Bunlar bilmiyorlardı, nasıl disunlar, lakırtı Türkçası... Ama sonra müşterilerle kavga yap, kavga yap öğrenmişler... Benim gibi...”

“Senin gibi öğrenmişlerse diyecek yok...”

Öteden diğer bir efendi:

“Bu ne alâ şey böyle... Demek siz Türkçeyi tramvay idaresinde öğreniyorsunuz?”

Biletçi: “Eh ne yapacak efendi? Benim çocukları var. Ekmek parası kazanacak. Öğrenmeden olmaz...”

Para bozduran efendi:

“Haydi şu benim onluğu ver...”

Biletçi: “Ama size hesap söyledim efendi? Altmış para bileto, üç kuruş on para geri vermesim.”

“Evet, eder dört otuz para... Hani onluk? İnsanı göre göre aldatacak be... Herkes humbıl mı burada?”

“Ama dememisim efendi, çeyrek üzerinden kaybederseniz on para? Çeyrek eksiktir on para...”

“Niçin eksik oluyor? Çeyreğim silik mi?”

“Yok değildir silik. Fakat bizim kumpanya böyle nizam koydu.”

“Ben kumpanya mumpanya tanımam...”

“Siz tanımazsınız, ama ben ne yapacak? Her gün bu böyle... Sizin gibi çok efendiler bana kavga yapıyorlar... Kumpanya böyle demis, böyle olacak... Bana bir kabahat vardır bunda?”

Zavallı biletçi o 'kıt' Türkçesiyle müşteriye ikna edinceye kadar ak ile karayı seçer. Birkaç kişiyle de silik para kavgası olur. Laleli'den de hanımlar binerler.

Kadınlar tarafı ayak ayak üstünde bir hale gelir. Biletçi "hanımefendiler bileto..." nidasıyla kadınlar tarafına geçer. Sıcaktan terlemiş, saçları tel tel şakaklarına yapışmış, şişmanca bir hanım yüzünün terini silmeye uğraşarak öfke ile:

"Herif patlamadın ya! İnsan bu tramvaya adımını atar atmaz hemen bilet diye tepesine bitersin. Dur ne oluyorsun bakalım! Sultanahmet'e gideceğim. O zamana kadar bin defa bilet alınır..."

Biletçi bir tavr-ı ciddiyetle:

"Sultanahmet'e gidiniz. Baska tarafta gidiniz, nereye olursa olsun mutlaka bilet almalısınız. Bizim kumpanya kaide böyle..."

"A a al bundan da on paralık. Bu herif lakırdı da anlamıyor. Ben sana bilet almayacağım demiyorum. Terledim biraz dur. Evvela biraz nefes alayım da sonra bilet alırım diyorum. Hu sen bana dikkatli bak. Beni öteberi kadınlara mı benzettin? Benim soyum yedi göbeğe kadar helalzadedir. Hiç Frenk'in arabasına bedava biner miyim ben?.. Elbette bilet alacağım. Hem biletimi alır hem de hayvanların hakkı üstümde kalmasın diye doksan dokuz 'ya gayret' çekerim. Ben hakkı hukuku tanırım ayol! Sen şöyle bir dolaş da sonra gel bakayım..."

Siyah çarşafı, zayıfça, yaşlı bir kadın biletçiye bir ikilik uzatarak:

"Görüyor musun biletçi, ikiliğim ne kadar çil... Ben bunu sana vermezdim, ama insanlık hali bu... Bugün başka bozukluğum bulunmadı. Sana her müşteri böyle çil para verir mi? Bari uzun gitsem yüreğim yanmaz. Türbede ineceğim... Bu ikiliği oğlanın, torunum Behçet'in kumbarasından çıkardım. İğnenin ucuyla tamam bir saat uğraştım. Sen hazırcacı parayı al, çantana at... Oh ne alâ... Oğlan duysa kıyamet kopar. Evvelki gibi yayan yürüyemiyorum. Gitmesen olmaz... Hürmüz hastalanmış. İki eli kızıl kanda olsa teyzem, sanki benim için, bıraksın yanın sa-

bah gelsin diye bahçıvanın kızıyla erkenden haber göndermiş. Yine geç kaldım. Kız öldüyse öldü... Kaldıysa kaldı... Ev işi bitmez ki! Evde kızlarım, gelinlerim var kalabalık... Şimdiki tazelere... Söyletme beni artık... Yerlerinden kımıldamasını canları istemez. Sadece seyir seyran oldu mu oralara koşarlar... İş görmezler. Hep beni yapsın diye bakarlar... Biraz yaşlıyım, ama yine onlara taş çıkartırım.”

Biletçi bu sözlerin dört kelimesini dinlemeksizin diğer tarafa gider. Lakin kadında bir defa çene açılır. Karşısındaki yabancı kadınları muhatap itti hazıyla ellerini onlara doğru sallaya sallaya sözüne devam eder:

“Hürmüz’ün eski mızımlılığı... Kız kardeşimin kızıdır. Anası öldü. Ona dünyada benden yakın kimse kalmadı. İyidir. Hoştur. Kocasını çok sever. Herifin üstüne hayal-i fenerdir. Üzerine toz kondurmaz. Belki bilirsiniz, Salih Efendi... Anberizade’lerden. Nur gibi bir pederi vardı. Sizler baki, vefat etti. Eh hep o yolun yolcusuyuz. Az yaşa, çok yaşa akıbet gelir başa... Bu dünya kime kalmış... Sözüm nerede idi? Ha... Hürmüz’ü anlatıyordum. Kocan kişizade ise elhamdülillah bizim de soyumuz sopumuz belli... Hobyar taraflarında ben, ruhiyeci kızı Şeref Hanım diye bir anılırım. Ruhiyeci olup da... Allah rahmet eylesin, anam babam ruhiyeye okumazlarmış. Ruhları gayet hafifmiş de onun için bize bu lakabı vermişler... Ağa babam Çörekçiler Kapısı’nda otururdu. O zamanın esnafıydı. Ama neylersin o zamanın esnaflığını... Beni evvela bir soysuz herife verdiler. Ah-medimi ondan doğurdum. Size anlatsam kırk yıl bitmez.”

Şeref Hanım birdenbire cebini yoklar, önüne bakarak parmaklarıyla bir şeyler hesapladıktan sonra erkekler tarafını fasıl olan perdenin ucunu biraz kaldırarak:

“Hu biletçi... Biletçi... Buraya gel...”

Biletçi gelerek:

“Ne var hanımefendi?”

“Sen beni tanımadın mı ayol?”

“(Taaccüble) Yok tanımamışım...”

“Alık sen de... Niçin tanımıyorsun? Ben deminden sana çil ikilik veren hanım değil miyim?”

“Ha evet...”

“Ben o ikiliği torunumun kumbarasından çıkardım da aldım...”

“(Hayretle) Kumbaroz çıkardın?”

“Kumbara canım, kumbara... Rozunu da nereden uydurdun? O ikiliği bizim çocuğun kumbarasından aldım diyorum. Ne meram anlamaz adamsın sen...”

“Pekayla, ben sizin çocuk, kumbaroz tanımıyorum.”

“Aman canım ister tanı, ister tanıma. Aktarın sattığı on paralık toprak kumbaralardan. Şimdi bana o lazım değil... Çocuk işi anlayıp da illa ikiliğim de ikiliğim feryadıyla başıma gürültü koparırsa diye korkuyorum. Ben anası Safiye’ye oğlana hiçbir şey anlatma diye sıkı sıkıya tembih ettim. Hani şayet diyorum, çocuk duyacak olursa üzülür. Biz de tez elden öyle bir ikilik daha tedarik edemeyiz...”

Biletçi diğer kadınlara doğru birer nazar-ı istizah dolaştırarak dolaştırarak boynunu omzuna yaklaştırıp dudaklarını kıvrarak:

“Bu ne diyor, ben anlamadı? Kumbaroz mumbaroz... Çil iki kuruş...”

Diğer bir kadın gülerek biletçiye:

“A sen de ne kalın kafalı herifsin. Bunda anlamayacak ne var? Hanım sana deminden bir çil ikilik vermiş. O para çocuğun imiş. Şimdi geri istiyor. Besbelli sana başka para verip onu alacak...”

Biletçi bir tavr-ı istigrabla ellerini havaya kaldırarak:

“Ama böyle karışık iş olmaz... Bana vermiş bir para... Bu para çocuk paradır? Kumbarozdur? Ben ne bilecek? Ben de o ikilik almasım müşteriye vermesim.”

Şeref Hanım: “Ayol ne çabuk verdin? Sana ikiliği verirken de çocuğun olduğunu anlattımdı. Na kafa! Lakırdına dikkat ettiğin yok ki!”

Biletçi: “Ama bu kadar çok lakırdı, ben hangisine dikkat olacayım?..”

Şeref Hanım: “(Telaşla) Perdeyi biraz aralık et de çocuğumun ikiliğini verdiği adamı bana uzaktan göster bakayım...”

Biletçi gösterir. Şeref Hanım dikkatle bakarak:

“Ha kelli felli bir Müslüman adam. Bakınız çocuğumun parası kimlere kismet olacakmış... Kismete karşı durulur mu canım? Behçet’in kumbarasındaki para bu sabah oradan çıkacak da bu efendinin cebine girecek! Sübhanallah... Hay hikmetine kurban olduğum tanrısı... Ya... Hürmüz de hastalanacak gün buldu patlayası...”

Diğer bir kadın: “Hanım başka bozukluğun varsa ver, efendiye gönderelim. Çocuğun çil parasını istetelim. Belki verir. İyi bir adama benziyor.”

Şeref Hanım çırpınarak:

“Hanımcığım yanımda başka bozukluğum yok... Şu musibet biletçi parayı böyle çarçabuk götürüp de başkasına verecek ne vardı? Yanında saklaya idi, yarın yine tramvayla eve döneceğim. Niyetim buradan geçerken biletçiye başka para verip ikiliği almaktı...”

Biletçi meysane bir tebessümle:

“Vay efendi bu ne tuhaflık? Çok aylar var ki ben biletçi oldum. Bu tramvayda... Fakat böyle tuhaflık daha görmedim. Ben müşteriden para alırım, çantada koyarım. O para bana degildir ki saklayacağım. İdarede vereceğim...”

Şeref Hanım: “Aman sus lanet olsun... Üsküdar vapurlarında akrabadan bir biletçi var... Haniya şirret mi diyorlar, ne diyorlar? İşte o vapurlarda... Ona söylerim de bir çil ikilik daha buldururum. Amma da uzattın işi ha! Kabahat kimse de değil... Böyle vakitsiz hasta olduğun için o yellos Hürmüz de...”

Altı yedi kadın tramvayda derhal yekdiğeriyle ahbap oluyorlar. Artık Şeref Hanım’ın çil ikiliği bahsi kapanır. Diğer eğlence-i sözler açılır. Hanımlar kendilerinin tramvayda olduklarını, bil-

hassa o incecik tahta bölmenin öte tarafında her sınıftan erkek bulunduğunu külliye unutarak, ancak kendi hane ve âlem-i hususilerinde konuşulabilecek şeyler hakkında bağıra bağıra, gülüşe gülüşe teati-i efkâra girerler... Hemen hepsi söylüyor gibiydi. Muhtelif sadalar arasında cereyan ederek erkekler kısmında işitilen muhaverat şunlardı:

“A kardeş siz ne tarafa böyle?”

“Erenköyü’ne gidiyoruz elmasım.”

“Bizim de orada bildikler var, ama elim değil de gidemiyorum ki... Hepsi de Binnaz Hanımcığım gel diye ayılır bayılırlar... Gümrük kâtabıninkiler orada, Miralay Rasim Bey’inkiler orada... Nebile Hanım var, mektep arkadaşımı. Beyinin ismi bir acayıptır. Dur aklıma gelmiyor. Gemilerin üzerine kâtiptir. Şimdi o ileri geldi. Çok büyüdü, yaptırdığı köşkü söyleye söyleye bitiremiyorlar. Dil ile vasfolunmazmış ki... Kameriyeler, fiskiyeler, havuzlar... Helaların suları üst katlara kadar kendi kendine çıkıyormuş. Ah bizim evde de öyle olsa ne alâ... Kız rahata düştü. Allah versin. Nebile kimin kızıydı zaten? Şekerci Osman Efendi’nin kızıydı. Mektepte iken cüz kesesinin içinde badem ezmeleri getirirdi de kapışırdık. Eh işte çocukluk... Şimdi olsa insan sıkılır değil mi ya kardeş? Talih bu! Kızcağız rahat etsin... Rahat etsin... Gözüm olduğu için söylemiyorum alimalah... Beyi bahçenin içine uzun uzun yollar yaptırmış, çakıllar yaydırmış. İki tarafına ağaçlar diktirmiş, o çiçekler, o çimenler... Artık yalancı cennet gibi imiş... Bir şey daha söylüyorlar, ona çok güldüm. Şeytan arabası mıdır nedir? Hani böyle şimendifer gibi fıldır fıldır gidiyor. Vavlı sepet arabası mı ne diyorlar? İşte öyle karın ağrısı bir ismi var. Nebile’nin beyi işte bir tane ondan almış. Hanımını bindirip de bahçede dolaştırıyormuş. Ne tuhaf olur onun üstünde gitmesi! Tövbeler olsun binmesi de günahmış diyorlar ama insan imreniyor. Nebile beni pek sever. Benim için kardeşçığım gelsin, işte onu o arabaya bindireyim de dolaştırayım demiş... Bindirsin bindirmesin, öy-

le haber gönderip bir kere gönlümü aldı ya... Yetişir işte... Kız kibar karısı oldu, ama Allah için söylemeli, hiç kibirlenmedi. Yine benimle eskisi gibi senli benli konuşur. Allah eksik etmesin bizimki huysuzdur. İzin vermez ki gideyim. Hele o arabaya bindireceğini duysa hiç göndermez... Her şeysi yolunda... Yalnız bir dertleri var. Çocukları olmuyor. Beyi çocuk isterim... İlla isterim de isterim diye tutturmuş. Allah vermeyince zavallı Nebile ne yapsın? İlaçlar, banyolar, adaklar, türbeler, hekimler, hocalar... Başvurmadığı yer kalmadı. Cenab-ı Hak istemeyene verir, isteyene vermez... İki gözüm hikmetinden sual olunmaz ki! Evlenmek niyetinde olan kocalar da işte böyle çocuk derler, çocuk derler... Tutturacak bir bahane bulurlar. Erkek kısmının sevgisine inan olmaz... Yok hanım yok... Koca muhabbetine bel bağlamamalı... Şimdi sana hanımcığım, karımcığım senin için ölüyorum, bayılıyorum der... Sokağa çıkar çıkmaz hepsini unuttur. En ulusunun yine gözü dışarıdadır. Nebile'nin geçenlerde bir iki hafta kadar günü gecikmişti. Gebe kaldım diye kadıncağız sevincinden çıldırdı şöyle... Acele çocuk takımları falanlar hazırlamaya kalktı. Hep sevinçleri beyhude oldu. Arkasından bir şey zuhur etmedi... Bu gebelik böyle kof çıkınca Nebile hep kederinden hastalar oldu. Döşeklere düştü... Hakkı yok mu? Kederlenmez mi ya? Vardığı vakit kocası üç yüz kuruşluk zibidi bir katıptı... Çarşamba taraflarında o çarpık viran kulübe gibi evlerde az sıkıntı mı çekti? Az yoksuzluk mu gördü?"

Yaşlıca bir hanım: "Nebile Hanım'ın kocasını mutlak oynak karının biri ayartmıştır. Bir erkeğin kanında hoppalık, cebinde dünyalık oldu mu ben denedim hanım, mümkün değil doğru durmuyor... Erenköyü taraflarında nedir kadınların o kıyafetleri... O ne biçim yeldirmeler... Harmaniyelisi var... Aynalı biçimi var... O uzun etekler... O canım kumaşlar süpür süpür yerlerde... O pudralar, boyalar, o kabarık saçlar... O telli pullu baş örtüleri... Senin kocan beni görüyor... Benim kocam seni görüyor. Apaşıkâre ben senin karına bakayım, sen benimkine bak... A... Bu ne mez-

hep genişliği! Kabahat erkeklerde değil... Bizde... Kadınlarda... Benim tazeliğimde kürsü şeyhi bir Mehmet Efendi vardı. İyçiler Camii'ne çıkardı. 'Süsleneceksen ehline, iyaline süslen; giyinecek sen, kuşanacaksan evinde giyin kuşan. Sokağa süslenme... Harama süslenme... Günahur... Vebaldır.' diye bar bar bağırırdı..."

Diğer bir kadın: "Şimdi öyle şeyhler kalmadı ya! Kalsa da dinleyen yok... Ah... Ah... Dünya pek kötü oldu. Çok şükür, yine yiyecek birer lokma ekmek buluyoruz..."

Yaşlı hanımlar böyle gençleri, süsleri, tuvaletleri, lisan-ı tenkidlerine dolamakta iken beri yanda iki taze, guguruklu siyah kadının şıklığına hafiften tarize başladılar.

Arabın burun kanı al hırkası, tenteli kolları, yakası, kumru göğsü yanar döner çarşafından dışarıya taşıp dökülüyordu.

Hasbanın o kadar gür, uzun saçı olmayacak, hemen bir onluk karpuz cesametinde zirve-i resine kondurduğu guguruk ığreti saçlardan, belki siyah yünden, kırpıntılardan musanna olmak ihtimaliyle enzar-ı istibahı celp ediyordu. Hele bu süsün, tuvaletin en tuhaf, güllünç kısmı ellerde garabet-nüma oluyordu. Arap, fersude, avuç içleri artık akçillaşmış, parmak araları sökkük siyah güderi eldivenler giymiş. Sağ elinin serçe parmağına da koca bir akik yüzük takmıştı... Bu eldivenlere, yüzüğe ara sıra imale-i enzar-ı istihza ile derunlarından kopan kahkahaların yarisını yuta yuta fıkırdayan tazelerin şu hali Arabı yavaş yavaş huylandırmaya başladı. Abla nihayet dayanamayarak:

"Kımkır kımkır ne gülüyor Allah aşkına... Ne var? Açıkta bir şey mi gordu? Yoksa benim suratına meymun mu oynuyor?"

Bu sual bir kıvılcım ilavesiyle derece-i galeyanı bulunduğu kaptan taşacak feveran peyda eden bir mayi gibi o iki tazede zabt-ı kahkahaya artık aram bırakmadı. Birisi başını tramvayın penceresinden dışarı çevirmek, diğeri elini ağzına götürmek suretiyle boşandılar.

Beri tarafta kadının biri Nebile Hanım'a tarif edilmek üzere uzun uzadıya, bir gebe kalma reçetesi tertip eder iken bir diğ-

ri de Samatya'daki 'Sürpük Ebe'yi salık veriyor, "Bu 'Sürpük Kadın' birebirdir. Kendisine bir ay devam edenin Huda'nın izniyle mutlak bir çocuğu olur." diyordu.

Bu boşanan kahkahalar üzerine hep kadınlar sustu. Enzar-ı dikkat o tarafa teveccüh etti... Kadının biri diğerinden sordu:

"Neye gülüyorlar?"

"Şu siyah kadının süsünü kıyafetini nazireye alıyorlar..."

Abla köpürdü. Başını bir tarafa çarpıtıp dudaklarını uzatarak:

"A... A... A... Aşıftelerin zoruna bak... Artık gule gule bayılacaklar... Ne var ayo? Canınıza gulme istiyorsa ben size bir şey tarif edeyim de ona gulunuz..."

Sinniyle nispet kabul etmez surette kendine çekidüzen vermeye uğraşmış olan hanım:

"Zarafet sen onlara uyma... Kişinin etvarı kendi aynasıdır. Karlar yağsa kış değil mi? Kişi halini bilse hoş değil mi? Gülen kendine güler. Onlara kim gülsün?"

Gülenler: "Kadın sana ne oluyor? Gülme... Söyleme... Artık haraççı başı kesildiler başımıza... Gülmek yasak mı? Gülüyorsak size mi gülüyoruz? Keyfimizin kahyası mısınız?"

Diğer bir kadın: "Gülseler de yeri. Arabın kıyafeti gülünmeyecek gibi değil ki! Baksana nazlıma, eline de siyah güderi eldivenler giymiş... Kendi elinde onun kudretinden siyah eldiven var. Onun üzerine yine o renkte başkasını giymeye ne lüzum görmüş acaba?"

Kadınların bu müstehziyane tenkidatına karşı artık Zarafet'in anası, babası hep tuttu. Celallendi. "Gülünecek tuhafılık benim kıyafetim değil... Filan şeydir." diye öyle bir tarif-i galiz ile muahizlerine cevab-ı iskat verdi ki erkekler tarafından efendinin biri güm güm tahta bölmeyi vurarak:

"Kadınlar bu tarafta erkekler oturduğunu unutuyor musunuz? Ayıptır. Ağzınızdan çıkamı kulağınız işitsin..." ihtarında bulundu.

Tramvayda kadınlarla kavga ettiğinden bir ay kadar sonra idi, bir gece Erenköyü'nde köşkte Zarafet Abla gözlerini açtı. Sivri-sineklerin, tahtakurularının hücumuyla vücudu serapa yanıyordu. Kalktı. Döşeğin içine oturdu. Üzerinde cibinlik de varken bu can yakıcı, kan emici hayvanların nereden, ne suretle böyle döşeğine dolmuş olduklarını şaştı. Odanın bir köşesinde yanan idare gazının isli, kör ziyası ianetiyle etrafına bakındı. Kaşınmaya başladı. Fakat ensesinden göğsüne; göğsünden bacaklarına koşturduğu iki elini vücudunun teskin-i ıstırabına yetiştiremiyordu. Şimdik moda saçlara reşk-aver-i cesamet olacak surette didilmiş siyah yün gibi tandır kadar kabarmış olan başını sağa sola sallaya sallaya biraz ötede yatan Rum hizmetçiye seslenerek:

“Elengo! Elengo, ayo sen nasıl uyuyo? Bu gece sivrisineler benim cibinli deldiler. İçinde doldular. Sokuyor. Sokuyor yanıyor... Kaşıyor kaşıyor kabarıyor.”

Eleni kaşınarak başını yastıktan biraz kaldırıp:

“Ah Manamo... Rahat bırakmazsın abla, Eleni bir parça uyuyacak?”

“A... Çıldırdı mı ayo? Sana kim ne diyo? Uyu... Delinin zoruна bak!”

“Ah ama sen dır dır dır söylüyor, ben nasıl uyuyacak?”

“Seni ben mi uyutmuyor? Sivrisineler sana sokmuyor mu?”

“Ah nasıl sokmaz? Hem sokar hem kulak içerüde vız vız türkü söyler.”

Zarafet sivrisinekleri öldürmek için iki elini cibinliğin orasına burasına götürüp birbirine çarparak:

“Şark diyo... Avuçlarını acıyo, ama öldü mü? Ölmedi mi? Görmüyo ki? O ki vurdun ne vakit ölüyor, avcunun içinde kan bırakıyor.”

Zarafet Abla, yastığının üzerinde fıstık gibi şişmiş dört beş tahtakurusu bulup ezerek:

“Elengo!”

“Oriste...”

“Bu tahtakurularının gözleri var mı?”

“Ne bileceğim ben abla...”

“Gözlerini ben görmüyo, ama onlar beni nasıl görüyo? Buluyo? Yatağını ne tarafa yapsa o tarafa geliyo... Elengo ayo o işi duydu mu sen?”

“...”

“Kız uyudu mu?”

“Bırakırsan ki uyuyacağım?”

“Ayo sana gizli bir söyleyece...”

“Bana gizli laf söyleyecek?”

“Kimse duymayacağına haçına putuna yemin edece. Ben de sana söyleyece...”

“Ah ‘matofeav’ ben kimseye demeyecek ki abla bana böyle bir sırlı laf söylemiş...”

“Bizim küçük hanı yok mu?”

“Bizim küçükhanım?”

“Evet Leblebi hanım?”

“Yok Leblebi, hanım... Lebibe Hanım...”

“Leblebi, finfi (fındık) ne ise hepsine bir... İşte o bir nektup yazdı. Bana verdi.”

“Sana vermiş ki postada bırakasın...”

“Postaya değil ayo! Komşunun oğluna verilecek dedi...”

Eleni komşunun oğlu sözünü işitince aşçı kadının tevdi edeceği esrarın ehemmiyetini derhal takdir ile döşeginin içinde hemen kalkıp toplanarak:

“Komsunun oğlusuna verilecek demis... Hangisi? Hani su yeşil kravat koyar. Her akşam demiryol üzerinde piyaça yapar... A bre kaymeni... Ama benim aklı bana böyle demis ki bu delikanlı buradan geçer, bunda bir seytanlık var... Birbirlerine göz koymasınlar... Bunda bir ‘amur’ isı var?”

“Bunda hamur işi yok ayo... Senin anlayacağı onlar birbirini seviyo...”

“Sonra ne yaptı? Mektup götürdü verdi?”

“Götürmedi. Korktu. O gece düşündü, düşündü. Leblebi Hanım kardeşine küçük bey duyarsa? Büyükhanım duyarsa fena olacak dedi. Küçükhanım ertesi günü nektup yine verdi. Yalvardı. Yalvardı. Elini öptü. Yüzünü öptü. Aha beni güzel ablacığı dedi. Beş kuruş da beraber verdi. Artık dayanamadı, götürdü.”

“Bes kuruş verdi? Çok vermiş! Buradan en uzak memlekete mektup gider kırk para ilen... Bana verecek idi, bedava götürecektim. Ne olur? Burada komsu... Bes kuruş aldın, mektup götürdün?”

“Dur ayo acele etme... İlk önce götürmedi. Nektubun içine ne var diye sordu. Selam kelam dedi... Benden de selam yazdım dedi. A öyle ya komşunun oğluna buradan nektup gider de

Zarafet'ten selam yazmasa ayıp olmaz ma ayo! Sonra bana hatırına kalmaz ma..."

"O! Sakın abla! O mektup içinde seni için selam koyacak? Sana böyle demis, aldatmış... Sonra ne yaptı?"

"Ne yapaca, nektubu aldı. Götürdü..."

"Bravo abla! Bey buldu elinde, verdi?"

"Buldu eline verdi. O da bana hem elini öptü. Hem beş kuruş verdi..."

"Ah! Aman ben buna kıskandı. Bes kurus burda, bes kurus orda, sen çok para aldı..."

Zarafet hafif bir vaveyla ile kahkaha arasında acayip bir gülme tutturdu. Döşegin içinde kâh iki kat olup kâh doğrularak güldü, güldü, güldü. Nihayet dedi ki:

"Şimdi oturduğu bu kapı gibi ben hiç böyle ev görmedi... Küçük bey alafranga seviyo, ama aşçıya beş meciyeden ziyade vermiyo... Beni geçen günü yanma çağırdı. Mutfağın, sofranın, külbastının alafranga adlarını öğren dedi. Ayo, beni aklına kalıyor mu onlar? Kuzum Elengo, sen biliyo mutfağın adını ne idi?"

"Kuzine..."

"Kuçine mi? O nasıl şey öyle? Mutfağın adını hiç kuçine olur ma ayo? Hah hah hay... Külbastının adını..."

"Kotlet... Ama ne zaman 'pirzolas' diyor sen, daha güzel demek oluyor..."

"Kotet mi? Perçola mı ayo?"

"Hem öyle hem böyle..."

"Sofraya ne diyodu?"

"Tabl..."

"Ayo bizde tabla başka, sofrası başka... Ben bu kapıda oturmaya Elengo... Üç türlü yemek yeniyo, kırk tabak yıkanyo... Sonra çatallarının bıçaklarını sıcak suyun içine soktu, sapını çıkardı diyo. Darlıyo... Hiç sıcak suyuna sokmadan bıçak temizlenir me ayo? Sonra pirinci yıka diyo. Yıkay, kavanozun içine su ile koy diye, koyuyo, bir gün duruyo, o suyunu dök, başka su-

yunu koy diyo, koyuyo, ertesi günü yine böyle üç gün yapıyo... Sonra kalbur üstüne kuruyo, kurutuyo, havanın içine koy, döv de un gibi yap, yüzüne sürece diyo... Ayo hep bunlara aşçı kadının işi mi? Bana tarif ediyö, sabun yap diyo... Hiç sabun evde yapılır ma ayo, herkes sabunu sokaktan yapılmış alıyo... Kuzum Elengo yemek odasına adını ne idi?"

"Sal-manje..."

"Salamanca ma?.. Kah kah kah... (Çehren ezberleyerek) Salamanca! Koçne... Kotet... Perço... O nafile, aklına kalmıyo... Geçen gün küçük beyi koçanaya geldi..."

"Nerde geldi?"

"Ayo mutfağın adını koçana değil mi?"

"Kuzine..."

"Ay karın ağrısı. Dilini dönmüyo... Koçına... İşte oraya koçınaya beni yanına geldi. Abla sana alafranga bir yemek tarif edece, sen de öyle pişirece dedi. Şimi sana iki yaşında bir tavuk gönderecek, bu tavuğu haşlayaca... İçini pastırma, dana paçası, fındı (fındık), ıspanak, turp ile sıkı sıkıya dolduraca... Ben sana bir kutu mantar gönderece, bu mantarlarla tavuğun tekmi! de! liğini deşliğini tıkayaca, fırına gönderece, iyice pişece... Kah kah kah... Tavuğunu içine turpla paça konur mu ayo? Tavuk fırından gelince tavanın içine tereyağı koy. Kızdı. Bir parça kaymak at... İndir, tuz, biber, hardal karıştır... Bir bardak limonata yap, onu da karıştır. Sonra bunu tavuğunu üzerine dök dedi. Bunun adına 'sos' mu derler? Kos mu derler dedi... İyice aklına kalmadı."

"Sonra yaptın böyle?"

"Yaptı, ama tavuk ziyan oldu. Kimse yiyemedi. Küçük bey kendi de yemedi. Benim ne dediğini sen anlamadı. Yanlış yaptı dedi. Kavga etti. Sonra gitti, Şaban Ağa ile de kavga etti. Ben sana iki yaşında tavuk dedi, sen beş yaşında aldı, dedi. Tavuğun yaşını Şaban Ağa nerden bilece ayo! Şaban Ağa kendi yaşını bilmiyo... Ben kendi yaşını biliyo ma? Bu kadar konaklara oturdu."

Tavuk, hindi pişirdi. Bu tavukları, hindileri kaç yaşında olduğuna kimse sormadı...”

“Bırak şimdi bu hindi tavuk. Komsunun oğlusu cevaplık bir mektup vermedi?”

Zarafet Abla kolundaki bilezikler şakır şakır birbirine vura vura tatlı tatlı bir fasıl kaşındıktan sonra:

“Ben küçükhanımın nektup ona verdi. Ötesini seni nene la-zı ayo! Hepsini anlataca mı artık?”

“Evvelden ben sana sormadı. Sen bana uykudan kalk demis... Anlatmış ki böyle böyle mektup götürmüş... Sonra lakırdı yarım bırakmış. Çünkü anlatmayacaktı hepsi, niçin bana uykuda kaldırmış?”

Zarafet Abla bir hatıra-i ruh-nüvazla yüreği fıkırdadığını ima eder surette uzun uzadıya güldükten sonra:

“Elengo ayo!.. Sana başka bir şey söyleyece...”

“Abla yalvarırım seni... Bana bırakırsın ki uyuyayım biraz...”

“Ayo patladın mı? Sabaka vaktini çok. Uyursun... Daha sana söyleyece lakırdıları var. Şaban Ağa geçen akşam tabla verirken benim elinde sıkıttı. Niçin sıkıttı acaba?”

“Yok abla, Saban Ağa laf, ben dinlemez. Baska lakırdı bilmezsin söyleyecek... Saban Ağa Zarafeti elinde sıkıtmış. Gece uyumayacak, buna dinleyecek? Oh aman zevzek...”

“Sen Şaban Ağa lakırtısa beğenmedin mi ayo?.. Başka lakırtının mı isteyosun? Küçük beyin lakırdısını söylerse o zaman hoşlanaca mı?”

“O kako horononahis! Küçük beyin lafına ben hoşlanacak?”

“Sen hoşlanaca ya! Geçen günü hanımlar evde yokken oda kapısının aralığında ne gülüşüyordu beraber?”

“Gülüşmedi. O bana bir laf söylemiş...”

“Öyle mi laf söylenir ayo?”

“Abla sen o günü kuzinede isini bıraktı, bize gözetledi?”

“Gözetledi ya! Büyükhanım giderken ‘Zarafet her tarafına bak. Evini gözetle.’ dedi bana, emanet etti de gitti.”

“Sana demis ki bakasin evde bir yabancı gelmeyecek ki... Bir esyalar alsın...”

“Sen aşifte hatunu oğlunu ayartıyor da ben gözetlemeyece mi? İnşallah sabah olsun büyükhanıma söyleyece... Evde kimse yokken seni oğlu, Elengo’nun kulağını içine gizli lakırdı söylüyor diyece...”

Eleni hiddetle yarı yarıya döşeginden dışarı uzatarak:

“Abla geçen günü sen çamaşırlık içerde, Saban Ağa ile beraber ne konuşuyordu. Gizli gizli?”

“Sen nerden gördü ayo?”

“Gördü ya! Sen bana gördü, ben sana görmez?”

“Şaban Ağa memleketine nektup yazaca, ‘abla bana iki me-cidiye ödünç verir misin?’ dedi. Onu konuşuyordu.”

“Hah hah hay!.. Benim kafa değil bu kadar kalın... Sabah büyükhanıma söyleyecek...”

“A Elengo kız, sen çocuk mu oldu ayo? Öyle şey söylenir me? Aha beni güzel Elengo... Ne sen söyle... Ne ben söylece... Yine bu evde güzel güzel oturmalı, olmaz ma?”

Meftun Beyefendi Paris'ten geldi geleli bir buçuk seneden beri İstanbul'da tarz-ı maişetini külliyyen alafrangalığa dökmek istiyor; bu arzusu yoluna maddi, manevi olanca kudretiyle sarf-ı ma-hasaldan geri durmuyor; fakat husul-i emeline tamamiyle muvaffak olamıyor; meyus kalıyordu.

Mesela aşçı Zarafet Abla'ya:

Potage aux pointes d'Asperges

-

Homard a la Bordelaise

-

Volaille demi-deuil

-

Bœuf froid en gelée

kabilinden alafranga yemekler pişirtmek için saatlerle tarifatta bulunuyor...

Zarafet bu tafsilattan usanarak:

“Artık tarifine yetişir, anladı.” diyor. Akşama bir ‘volayel de-mi devil’ pişiriyor ki kimse ağzına koymuyor. ‘Garnitür’ olarak istimal için kutu ile verilen aşağıdan gelme mantarların vech-i tabhını abla bazen unutuvererek mutfakta kendi kendine:

‘Bu mantarlar ne olaca idi ayo? Sormaya unuttu... Bu etin neresine tikanaca bunlar?’ teleffühatıyla düşünüyor, düşünüyor; mantar denince Zarafet bunun nev’-i mekulünü şişe ve saire tı-kamakta istimal olunanlardan tefrikte daima yanıliyordu. Bu dikkatsizlikleri ve alafranga matbuhatta beyi memnun edecek bir istidat gösterememekle beraber Zarafet Abla, o vakte kadar yol verilen, tebdil edilen aşçı kadınların içinde yine en iyisi, en tab’a yakını addedilmekle seza idi. Evvelkilerin hiçbiri ne beyin alafranga yemek tarifati dinlemeye sabır ne de günde kırk elli ta-bak yıkamaya tahammül gösterebilmişti.

Beyefendi elinde Fransızca bir yemek kitabıyla mutfığa inip de bizdeki sapsız tencerelerle yemek pişemeyeceğinden yani ha-nesindeki kendi edevat-ı tabhiyesine itirazdan başlayarak bir öküzün vücudunda nevahi-i muhtelifesi itibariyle kaç kısım bi-rinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü nev’den lühum bulunduğu tafsilatına girişince en mütehammil aşçı kadın, bu izahatı istimaâ dört günden ziyade takat getiremeyerek:

‘Beni Frenk kitabıyla işi yok... Ben alafranga yemek pişire-mez. Bildiği gibi pişirir...’ cevabıyla peştemalı belinden atar, mutfaktan çıkardı. Zarafet, bu eziyetlere Şaban Ağa’nın neşe-i sevdasıyla tahammül ettiği halde bile yine bazen arasıra:

‘Artık canına tak dedi. Güftun Beyi evinde ben oturamaya-ca...’ şikâyetlerinden kendi alamıyordu.

Şaban Ağa’ya gelince... Bu emektâr, bu çalışkan uşağın ilan-ı aşk ettiği ilk aşçı Zarafet değildi. Fakat şimdiye kadar hiçbirinin gönlünde böyle şiddetli bir meyl uyandırmaya muvaffak olama-

mişti. Şaban, evvela beyan-ı muhabbet eder. Muaşaka devre-i germiye girince ay başlarında birkaç mecidiye ödünç istemekten dil-dadesini sızdırmaya girişirdi. Evvelki aşçı kadınlar gönül vermekte pek müteenni bulunmamışlar, fakat para itasında bahil davranmış olduklarından onların dad ü sited-i âşıkaneleri böyle Zarafet'inki kadar neşeli ve sürekli olmamıştı.

Şaban'ın, aşçı kadınlardan istifadesi, yalnız gönül eğlendirmek, cerr-i nükûd etmekten ibaret değildi. O hanede en iyi karını doyan, en nefis et'ime ile vücut besleyen Şaban'dı. Zarafet, beyin Fransızca yemek kitabından dinlediği akvala göre lahmin yumuşak, leziz, kanlı, besleyici aksamını öğrenmişti. Et ayırırken en müntehib aksamdan birkaç parça aşırır, bunları bir sahan kapağı altında bulunmaz bir mahale saklar, mutfağın ağıyardan hâli bir zamanı olunca filetoları sulu sulu pişirir, iki ekmek dilimi arasına sıkıştırarak sıcak sıcak Şaban'a eriştirmenin bir yolunu bulurdu. Hindi, tavuk, piliç olduğu zaman bunların budunu ve cesametlerine nazaran bazen bütününü, balık pişirdiği vakit eğer balıklar sayılı ise en irilerini kediye, köpeğe kaptırır, mutfakta 'yetişin hu ayo!.. kedi kaptı gidiyo' diye bir feryattır başlar, kapan hayvan-ı mevhumun arkasından maşalar, odunlar fırlatır... Fakat ablanın bu yaygarası zavallı kedilere, köpeklere iftira-dan başka bir şey değildir. Kapıldığını iddia ettiği parçalar vakt-i müsaidinde ağaya takdim edilmek için yine sıkıca bir mahall-i münasibe kapatılmıştır.

Şaban, kırk kırk beş yaşlarında, saçına, bıyığına kırk düşmüş, elleri, ayakları iri, hantal yapılı, hamhalat bir hizmetkârdır ki beyefendinin alafrangalığa iptilası yüzünden çektiği meşakka mukabil müddet-i hidmetinin şu son zamanlarında o hanede ancak Zarafet'in vücuduyla temin-i bahtiyari edebilmiştir.

Şaban, o evde uşaklık, vekilharçlık, kâhyalık hizmetlerinin cümlesini görür. Bu hidematına zamimen, sırasına göre 'metr dö seremoni', 'metr dö tel' vezaif-i mühimmesini ifa ile de şeref-yab olur. Çektiği sıkıntının en büyüğü de zaten bu son ve-

zaîfî yüzündendir. Mesela, Meftun Bey'le görüşmeye gecelik entarisiyle komşudan bir misafir gelirse böyle 'etiket' haricinde Şam hırkası veya gezi kürkle arz-ı endam eden züvvarı, *Méftun Bey n'est pas visible pour vous*, ibare-i Franseviyesinin tercüme-i harfiyesi olan "Meftun Bey sizin için meri değildir" cümlesiyle bil-istiskal kapıdan savardı. Şaban, gelenlerin bir kısmına sarf ettiği bu cümlelin ne demek olduğunu kendi de pek bilmezdi. Beyefendi, onu kendine öyle talim etmişti. O da ustasından aldığı gibi satarak ifa-yı vazife ederdi. Bu cümle-i istiskaliyesine uğrayan misafirlerden bazıları şaşırarak:

"Beyefendi meri değil midir?.. Sübhanallah Meftun'un cismi latifleşti mi? Buhara, havaya mı tahavvül etti? Yoksa periler mi karıştı?" cevabıyla beyan-ı istigrabdan kendilerini alamazlardı. Şaban Ağa, böyle en adi hidemattan merasim-i beytiyyeye nezarete kadar kâr-amuzluk gösterdiği için Meftun Bey uşağını pek severdi.

Şaban'dan, Zarafet Ablâ'dan sonra en mühim hüddamından biri de Matmazel Eleni idi.

Eleni, evvelce bir iki Frenk kapısında oturmuş olduğundan biraz Fransızca öğrenmiş, sofrâ tertibine ve sair alafranga hizmetlere azıcık eli yatmıştı. Lakin bu öğrendikleri Meftunca pek makbul olmuyordu. Meftun'un elinde alafranga adat, tertibat ve servis emrinde kendine düstur-ül-amel edindiği bir *Savoir-Vivre* kitabı vardı. Her umurunda bu esere müracaatla sahife-i mahsusasını açar cay-ı tatbik olacak nîkâtı tayin eylerdi. Kız bir kahve getirse Meftun derhal gözlerini açarak 'senin bu kahveyi tarz-ı takdimin şu satırlardaki tarifata uymuyor... Daha 'elegant' olmalısın'dan tuttuğu tenkidatını yarım saat uzatır. Eleni yaptığını yapacağını bütün bütün şaşırdı. Beyin bu karışık tarifât ve talimatıyla zavallı kız, eski bildiklerini de unuttur gibi olmuş, yeniden de hemen hizmet namına doğru bir şey öğrenmemiş gibiydi.

Meftun'un o hane içinde alafrangalık için 'forme' etmeye, yetiştirmeye, alıştırmaya uğraştığı Zarafet'ten, Şaban'dan, Ele-

ni'den ibaret değildi. Bütün ailesi efradını o suretle terbiyeye karar vermişti. Bu tazmimini fiile getirmek için hesapsız, mevanie, müşkülata uğruyor, pek gülünç ahvale sebep oluyor, fakat kararından nükul etmiyordu. Mesela, büyük validesi Şekure Hanım'ı, sıcağa gitmek için hazırlanırken görse, hemen tuvalet kitabından 'taharet-i beden' faslını açar, aza-yı vücuddan herbirinin ayrı ayrı nasıl yıkanacağı tafsilatına girişir. Onunla da kanaat etmeyerek biçare kadının hamam bohçasını karıştırır. Bizim kadınlarca hamamda kullanılması mutat olmuş birçok şeyin istimaline itiraz eder. Onları çıkarır atar. Sabun görürse pek kızar. Validesi 'Oğlan çıldırdın mı? İnsan hamamda sabunsuz temizlenebilir mi?' feryadıyla avaz avaz haykırır. Meftun, sabunun cilde, saçlara olan mazarrat-ı adidesinden bahs ile o makamda istimal için 'rub litre alkolün içinde yarım gram kibritit kinin halletmeli. Bir şişeye koymalı, ağzını sıkıca kapamalı, iki gün kadar öyle dursun. Sonra içine yarım litre eski rom ve 50 gram sarı kına tozu ilave etmeli...'den tutturarak uzun uzadıya bir terkip tarif eder, sabun yerine bunun istimalinden saçlarca hasıl olacak menafii ta'dad ede ede bitiremez. Nihayet büyük validesi:

"A evladım baksana! Saçlarım bembeyaz oldu. Bundan sonra öyle şeyler benim neme lazım. Biraz sabunla yıkanır, hamamdan çıkıveririm.

"Hayır olmaz. Sabun muzırdır. Cildin mesammatını tıkar, saçları döker. Sana yumurta ile yapılır bir terkip salık vereyim..."

"Yavrum geç kaldım. Bırak beni yoluma gideyim."

"Daha kolayı var canım!" Beyaz saçlar için un (dakık) istimal ederler. Bu en muvafıktır. Diğer renkteki saçlar için de alâdır. Un ile saçları ve başı güzelce ovuşturmalı. Badehu firçalımalı... Baş için bundan muvafık bir suret-i tathir olamaz."

Biçare kadın, torununun icbarından kurtulamayarak bir defa kâğıt derununda, hamama yarım okka un götürmüş. Bununla saçlarını ovalarken dakık yumuşayarak hatunun başında hamur-

dan bir takke peyda olmuş, bu tarz-ı nevin tetahhur diğer kadınların merakını celp ederek:

‘Hanım, illet mi var? Başına sürdüğün o nedir öyle? Baş çibanelılara giydirirler ziftten siyah takke gördük, ama hiç böyle beyazına tesadüf etmedikti.’ nev’inden birtakım na-beca suallere uğramış, zavallı o günü mahcubiyetinden adeta ağlamaklı olmuştu.

Eline çatal bıçak almamış bir aileyi alafranganın bütün tekel-lüfat-ı müz’icesi, bütün merasim-i mübremesiyle ekl-i taama alıştırmak, müşkil olduğu kadar da gülünç bulunduğu Meftun hiç ehemmiyet vermiyordu. Kadın ninesinin, validesinin, teyzesinin şikâyet, tevahhuş ve nefretlerine asla kulak asmayarak beyefendi hepsinin eline çatal – bıçağı dayadı. Bidayet-i teşebbüsde bir et parçası kesilirken lokma-i maktua bir tarafa, bıçak tabak diğer tarafa fırlamak gibi kazaların kesret-i vukuu Meftun’u bu emr-i müşkülü nasıl başarabileceği hususunda nevmid bıraktı.

Çatal denilen o sivri uçlu demirleri ağza sokup çıkararak tam etmeyi aileden birkaçı kerhen biraz alıştı. Fakat kadın nine Şekure Hanım mümkün değil bu güç usulde yemeyi beceremiyordu. Onun adem-i istidadı katıyen tebeyyün edince sinnine hürmeten bu tarz eklden bazı mertebe muafiyetine karar verildi. Kat’ı müşkil parçalar Eleni tarafından kesilerek büyükhanımın tabağına konacaktı. Fakat biçare hatun o lokmaları yine çatalla yemeye mahkûm bırakılmıştı. Bedbaht Şekure, arasıra kerimesi Vesile Hanım’ı bir tarafa çekerek:

“Çatal ile yediğim yemeğin bir türlü lezzetini duyamıyorum...” şikâyetiyle yanar, yakılırdı. Meftun’un, Beyoğlu’nda veya sair bir mahalde birkaç gece kalıp da eve gelmediği günler, aile efradı için bir yevm-i sürur olurdu. O zaman kimse alafranga yemek salonunun semtine uğramazdı. Hanımların küçüğü büyüğü Eleni’ye:

“Haydi kız, sofraya bezini bul. Oturduğumuz odaya yayıver. Yemek iskemlesini, siniyi koy. Kaşıkları getir.” emirleriyle bildikleri gibi bir sofraya kurdurur, etrafına dizilirler:

“Oh canım alaturka. Anandan, babandan gördüğünden şaşma... İnsan böyle tatlı tatlı yiyor... İçine siniyor, ne yediğini biliyor.” sözleriyle kollarını sıvayıp hepsi birden sahana hücum ederek çorbadan pilava kadar bir kapişmadır giderdi. Meftun bu hali duysa evde kıyamet kopacak. Lakin bu suretle taam etmek daha külfetsiz, hizmetçiler için daha yorgunluksuz olduğu için Zarafet’le Eleni bu sırrın muhafazasına kemaliyle itina ederler, beye bir şey duyurmazlardı. Meftun’un geldiği akşamlar ‘salmanje’ namı verilen bodrumdaki uzun sofraya yine fesleğen, kına çiçeği saksıları, mezat malından alınmış altmışar paralık şamdanlar, bardaklar, tabaklarla donanır, aza-yı ailenin büyüğü, küçüğü, ihtiyarı, tazesı tav’an, kerhen iskemlelere dizilerek hepsi birer birer mevki-i muayyenlerini işgal ederlerdi.

Alafrangalık nasıl öğrenilir? Tabii Frenk memleketlerinde bulunmakla, onların her âdetini görmekle, ve görülenlere müra’ane uğraşmakla evvela vukuf, gide gide behre, mümarese peyda edilir. Oralarda bulunmayanlar bu usul-i muaşeretini nasıl tahsil edebilirler? Bu adatın nazariyatı bazı kitaplarda görülür. Ameliyatı da Frenk dostlar peydasıyla mevki-i tatbiki konabilir. Fakat bu da hayli uzun olur. Muaşeret-i Frenkanenin usul-i mahsusaya tevfiken bir fen şeklinde talim ve taallümü kabil değil midir? Meftun, bu hususu çok düşündü. Çünkü efrad-ı ailesine alafrangalığı talim için pek sıkıntı çekiyor, mucib-i hoşnudi semerat da iktıfâ edemiyordu. Tefekkürat-ı medideden sonra bu emr-i müşkilin teshil-i talim ve tahsili sadedinde bir eser yazmaya karar verdi. Bu kitabın ismine evvela *Savoir-Vivre applique* dedi. Sonradan bu namı beğenmedi.

Savoir-Vivre comparé tevsim etmek istedi. Badehu *Comparé* ile *Comparatif* beyninde mütereddît kaldı. Birini diğerine tercih için sebep tayin edemedi. Nihayet bin müşkülâtla *Savoir-Vivre pratique*’de karar kıldı. Unvanın Fransızcası uydu. Şimdi Türkçesi kaldı. Bunu lisanımıza nasıl tercüme etmeli? ‘İlm-i Muaşeret’ dedi, olmadı. Birçok lugat kitabı meyanında Vizental Efen-

di'nin Cep Lugatı'na müracaat etti. *Savoir-Vivre*'yi orada 'ahlak-ı hasene' ile muarrif görünce hiddetinden kitabı pencereden attı. Of, nihayet 'adab-ı hayat-ı ameli'ye biraz zihni yatar gibi oldu. Bundaki tetabu'-ı izafat da sem'ine pek hoş gelmedi. Ameliyi sondan kaldırıp ibtidaya vaz' edince ser-name-i eser 'ameli adab-ı hayat' şekline girdi, aman artık uysun uymasın, Meftun yorulmuştu. Muvafık bir isim bulmanın hemen hemen tekml eseri yazmaya muadil bir yorgunluk olduğunu anladı. Bu mevzua dair önüne eski yeni birçok Fransızca kitap açtı. Kaleme alacağı eserin aksamını, füsulünü, ebvabını bi-t-tayin işe başladı. Bir taraftan yazıyor, diğer taraftan muharreratının hane der-nunda tatbikat-ı ameliyesine girişiyordu. 'Ameli adab-ı hayat'ı yalnız bir fen şekline değil, aile halkınca mecburi-üt tahsil bir ders haline koydu. Yazmak bilenler, Meftun'un bu kitaptan olan takrirlerini defatir-i mahsusaya kayd u zabt edecekler, üm-mi olanlarda bu dürus-ı acaibede samîin sıfatıyla bulunarak işit-tiklerini badehu yekdiğerine sual cevap suretiyle kavileştirecek-ler, hanece olan tarz-ı hayat ve muaşeretlerini bu müktesebatla-rına tatbik eyleyeceklerdi.

Odalardan biri derslane ittihaz edildi. Meftun Bey, bir gün 'ameli adab-ı hayat' dersini kemal-i itina ile küşat eyledi. Ders-te, kadın nine Şekure Hanım'dan bed'an ile teyze Vesile Ha-nım'ın küçük kızı dört yaşındaki Hasene'ye kadar hep efrad-ı ai-le mevcuttu.

Derse şürudan evvel hocadan başlayarak bütün talib ve talibanı birer birer tanımak lazım gelince evvela Meftun Bey:

Yaş otuza, boyu uzuna karib, vücut nahif, renk soluk, evza' ve etvar gayet asabi, çehre uzun müddetten beri tuvalet sularının, pomataların [pomat], pudraların kesret-i istimaliyle ziyade yorgun... Adeta sepetlenmiş deri gibi pul pul bir hal kesbetmiş, elmacık kemikleri fırlakça... Gözleri iri, müdevver, pişmiş kelle gibi mürde-nigâh, donuk, sönük, akları siyahlarına galip...

En ziyade rahatsızlığı: mideden, sinirden, çarpıntıdan...

Fikren hoppa... Malumat derme çatma, dirayet gayr-ı mevhub, zoraki, hep *Savoir-Vivre*'den çalınma... Tavırlar, vaz'lar hep mukallidane, hep sahte, soğuk...

Şikâyetleri: Gece sokaklara sopa vuran mahalle bekçisi; av'ave-i kilâbdan; yekdiğerini takip eden bozacı sadalarından; tütün tabakasını, ağızlığını cebine koyup gecelik entarisi, Şam hırkasıyla akşamları bade-t-taam çıkagelen alaturka misafirlerden; ince saz takımından...

Ta'yib ettiği şeyler: Galoş potin giyenler. Seyyar aşçıdan kus-kus pilavı yiyenler. Asar ve ceraid-i Osmaniye'yi mütalaa edenler.

İtiyatları: Tırnaklarını alafranga bir nev' insan nalbandında kestirmek. Türkçe en sehl-ül-beyan kelimatı telaffuzda zorluk çekmek; bazen en zeban-zed tabiratı unutmak... Söz arasında bahse münasip olsun olmasın Fransızca durub-ı emsal irad etmek... Bir musahabede duçar-ı kelâl olunca ıslıkla opera parçaları çalmak...

Ekline tövbe ettiği yemekler: İşkembe çorbası, nohutlu yahni, patlıcan dolması, un helvası, bulamaç, pekmezli muhallebi, piruhi, Tatar böreği, ila ahirihi...

Sevdikleri: Filetolar, biftekler, ragolar; sosisler, sufleler, tartlar, kompotlar... Kuşkonmaz... (Fıkdanı halinde) Enginar sapı, bazen kamışlık pırasa, omlet, (yapılamazsa) kaygana...

Nefret ettiği meşrubat: Boza, harrub²⁸ şerbeti, maa-l-keraha içtiği mayiat: Kırkçeşme, Halkalı, Turunçlu, Keçe, Kayışdağı, ila ahirihi... Arayıp da bulamadıkları: Mader, Bordo, Burgoni, Malaga...

Semti kışın Horhor, yazın Erenköyü. Fakat aklı Beyoğlu'nda...

Kıraatından tevahhuş ettiği eserler: Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Kavaid-i Türkiye, sarf, nahv, edebiyat-ı Osmaniye... Milli romanlar...

Edebiyatta hemen bir mesleği yok. Bu mesleksizlikte bir nev' meslek addolunabilirse tuttuğu yol şöyle: Bir muharir

28 Keçiboynuzu.

Sublime (ulvi), daha doğrusu *Vrai* hakiki, daha alâsı *Cru* apa-
çık, yani cascavlak olmak için kuyud-ı ifade, şive-i kavaid gibi is-
kal-i lisaniyeden tecerrüd etmek, bu ağırlıkları atmak, hafifle-
mek, kendi yazdıklarından başkasını beğenmemek, fakat asar-ı
zatiyesinin bir gün diğer bir muharrir tarafından medh olunaca-
ğını hissedince ihtiyata riayeten onun mahsul-i kalemisini be-
ğenmiş, hatta lüzumuna göre her satırına, her kelimesine âşık
olmuş, bayılmış gibi görünmek... Hangi örnekten olursa olsun
bir muharrirle görüşülünce icab-ı nezaket gözeterek yüzüne
'güzel yazıyorsunuz' medhinde bulunmak... Yanından beş on
adım ayrılınca:

Imbécile il se croit un auteur (Ahmak, kendini bir müellif
zannediyor) demek.

Türklük mahsusatıyla mütemeyyiz bir 'orijinalite'yi kabul et-
memek, böyle bir iddiada bulunanları adi görmek.

Büyükada'da, Şişli'de oturur, bisiklete biner, lüzumunda
vals eder, Şopen'i, Guno'yu, Bize'yi, Verdi'yi tanır, aileler tasvi-
rinden başka Türkçede bir zemin-i hikâye bulunmayacağı fikrin-
de ısrar etmek...

Meftun Bey'e edebiyattaki mesleğini sorsanız vazih bir cevap
alamazsınız. Sualinize karşı yüzünü buruşturur, sizi müstehziya-
ne enzarı altında ezerek süzer. 'Edebiyatta mesleğim mi? Of ne
safdilane sual! Dünyada edebiyat var mı ki meslek olsun!'

Kırpılıp kırpılıp açılan gözlerinden üzerinize maani-i müşev-
veşe saçılır... Size, ruhunda galeyan eden büyük büyük bir şey-
ler anlatmak için titredliğini görürsünüz... Bila-tekellüm, yalnız
kaş göz kırpmasıyla anlatmaya uğraştığı maaliyatından yo-
rulmuş gibi gözlerini yumar... Sonra yavaşça Fransızca bir me-
sel irad ederek:

A question hâtrée, réponse pesée (Acele suale, ağır cevap ver-
melidir).

'Edebiyat mı azizim? Öyle şey var mı? Siz benim beğenmiş
göründüğüm bazı asar hakkındaki takdiratımı ciddi mi zannedi-

yorsunuz? Hatır için, hasb-el-lüzum öyle görünüyorum... En büyük muvaffakiyet-i edebiye eserin bir harika-i sanat olması-da değildir. O eseri medh ettirecek dostlar peydasındadır. Şimdi bendeniz muharrir refiklerimin cerbezeliyelerinden birkaçını yemlemez isem sonra benim neşr olunacak eserimi senaya şitab gösteren olur mu?’

Anlatmak istediği şu hile-i edebiyesine terdifen öyle cevahir yumurtlar ki dünyada edebiyatın mevcut olmadığını fakat bu lem’a-i dehamın, Meftun Bey’in derdest-i tahrir bulunan bir eser-i ulvisiyle birlikte doğacağını biraz üstü kapalı size hissettirir, lakin seneler geçer, bu eser-i bihin, meşime-i icadında bir türlü pe-zira-yı husul olup meydana çıkamaz. Meftun, edebiyat-ı atıkanın düşmanı, fakat cedidenin de pek dostu değildir. Tarz-ı nevini edeb taraftarını da bir türlü nekaisle ittiham eder. Mesela, ‘Edebiyat-ı Cedide kütüphanesi’nin sıra ile enzar-ı kıymetşinasana vaz’ eylediği asar-ı ber-güzide hakkındaki fikrini sorsanız gülümseyerek kulağınıza eğilir:

“*Mon cher! Entre nous* (Azizim, söz beynimizde) Şu kırmızı kaplı kitapları mı soruyorsunuz? Bunların sahipleri zavallılara... Şaşıyorum, da-i televvüne uğramış zannolunan bu müellifin-i kiram hazeratı bilmelidir ki erbab-ı mütalaa bir kitabı, kırmızı kabını şerbetlik şeker gibi ezip de şifa niyetine suyunu içmek için değil muhteviyatını okumak için alır. Bu kitapların Türklük yalnız kaplarında görülüyor... Bu parlak rengi vech-i intihablarını anlayamıyorum... Bu ‘pretansiyon’, bana çok büyük görünüyor. Bendeniz yazacağım eserim için bir renk intihabını düşünsem öyle parlağını değil bir ‘modest’ini arardım, bu al renk pek müddeiyane oluyor. Hem Avrupa’da açşı işçi kitapları, ‘bibliyotek roz’lar filanlar istisna edilince müeelifat-ı ciddiyyeden kırmızı kaplılarına pek tesadüf olunmaz zannederim. ‘Zola’, ‘Burje’ ve sair en be-nam muharrirlerin came-i eserleri sarı, mavi, beyaz olarak görülüyor. Ekseriyeti böyle... Bu meşahirden, eserini akide şekeri renkli bir kaba koyup da bunu kitabın revacı hak-

kında bir medar yahut fal-ı hayr addedenini görmedim. Çünkü münderecat-ı eserinden emin bulunan bir müellif kabın rengine chemmiyet vermez. Renginden istiane-i rağbet ile göz boyacılığına kalkışmaz.

Sonra ‘Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi’ renk-i ateşininden vücuduna bir hararet-i şedide sirayet etmiş gibi yerinden kalkar. Beş aşağı beş yukarı gezinir... O kırmızı kütüphaneyi tezyif için söz arar. Dokunaklı, ısıncı bir söz. Meftun Bey için sözün en haklısı, ağzından hin-i sudurunda, muhatap üzerinde bir nev alayış tesiri gösterenidir. Bir hakikate mutabakatı isterse suri, ani yahut ki hiç olsun...

İki elinin sürelerini açıp kalçalarına yerleştirerek iki kulplu cecim bir vazo şeklini alır. Badehu muhatabının yüzüne sert sert nazarlar fırlatarak:

“O kitapların rengine parlak dedimdi değil mi? Tab’ makinesinden yeni çıktıkları vakit belki... Fakat kitapçı camekânlarında müddet-i medide güneşe maruz kalıyorlar, müvezziler aguşunda gezdirile gezdirile çok hırpalanıyorlar da bidayeten al olan o renk soluyor, kaçık mor ile sevimsiz bir galibarda arasında acib bir levn alıyor. Neye benziyor? Dur. Dur... Dilimin ucunda, gözümün önünde... Hay Allah müstehakını versin. Hah buldum. Buldum... İşportalarda gezen... Beyza-i sürha... Evet soluk kırmızı paskalya yumurtasına.”

Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi müellifin-i kiramın renk-i dehalarından şule-bar olmuş zannedilen kırmızı zemin üzerine beyaz yazılarla araste bu kaplar elbette görülmüştür. Her nakş-i dilpezirleri müeessirlerinin zarafet-i tab’larına birer büyük delil olan bu kütub-i nefisenin kapları hakkında böyle dehan-güşa-yı hezeyan olan Meftun’u bunların muhteviyat-ı edebiyelerine dair söyletmek lazım gelse, artık kulakları tıkamalı. Tecavüzatı dinlenmez... Dinlense de söylenmez...

Meftun üdeba-yı cedide ile bahse girişse türlü nikât-ı ihtilaf bulur, çıkarır. Kendinin o zümreden olmadığını söyler. Cedide-

den değil, atikadan hiç değil... ‘Ay efendim ya sen nesin?’ suali varid olsa... O zaman gülerек:

“Üdeba-yı cedide dediğiniz kimler oluyor? Onların hepsi elan ‘kelime’ ile oynuyorlar. Benimkine nispet edilirse ‘cedid’ namı verdiğiniz şey Çin edebiyatı kadar köhne kalır... Ben neyim size söyleyeyim mi? Ben öyle bir şeyim ki meslek-i müntesibe-i edebiyem bundan ancak bir asır sonra revac-yab olabilecektir. ‘Dekadizm’, ‘sembolizm’ sönerken bunların şua-yı vapesinininden diğer bir meslek şule-bar olacaktır. Bunun ismine ne denecek bilir misiniz? Haydi Türkçeyi Fransızca ile karıştırarak buna bir nam vereyim... Efendim buna ‘hiçizm’ denecektir. Çünkü hastalanan bir insan kendini tedavi ile uğraşır... Niçin? Bir müddet sonra yine hastalanıp ölmek için... İnsanları belahetten belahete sevk eden şey netice-i kârdaki bu hiçliği derk edebilmekteki gabavetleridir.”

Meftun pederinin vefatında on dört, on beş yaşında bir çocuktu. O ailenin alafrangalığa merakı yoktu. Bu illet biraz Meftun’un amcasında vardı.

Pederi vefat edince çocuğun emr-i tedris ve terbiyesini deruhde ile yeğenini yanına aldı. İtmam-ı tahsil için Paris’e gönderdi. Delikanlı orada ne tahsil etti? Askerlik mi? Tababet mi? Hukuk mu? Ticaret mi? Ziraat mı? Sanayi mi? Hayır, bunların hiçbirisi değil... O bir kolay meslek takip etmek istiyordu. ‘Armut piş ağzıma düş’ derecesinde sehl-i meslek ne olabilir? İnsan her ne tahsil etmek istese sermaye-i ilm ü irfanı bir sa’y, bir çalışma mukabilinde iktisap edebilir. Yeğenin bir allame-i cihan kesi-leceğine intizaren İstanbul’da birtakım vahi ümitlerle ağzı açık bekleyen amcasını Meftun her hafta bir kazib mektupla iğfal ederek o diyar-ı efrencide duhulüne imkân gördüğü müesseselerden hemen dolaşmadığını bırakmadı. Fakat hep alargadan dolaşır, mukayyed bir talip sıfatıyla hiçbir yere giremiyor, samimin sırasında bulunulabilecek müesseseleri, darülfünunları devr ediyor, hiç kitap açmadan zahmetsizce, kulaktan bir alim oluve-

rip meydana çıkmak istiyordu. Her ay bir çıkın para ile bir de uzun nasihatname gönderen amcasını iğfal için sahte şahadetnameler tanzimini göze aldırmaya kadar vardı. Zavallı adamı iğfalde bu suhulet-i muvaffakiyeti görünce müesseselerde samiin sıfatıyla bulunmak yorgunluğunu da bertaraf eder gibi oldu. Gelsin kafe-şantanlar, konserler, balolar... Bu gece “Foli Berje”de, yarın “Olimpiya”da, öbür gün “Eldorado”da... Artık okumaya değil uyumaya bile vakit bulamıyordu. Aşk ve sevdâ Vezûv Bürkânı gibi feveranda...

Les Dessous de Paris namıyla Paris’in üstünden başka bir de altı vardı. Buraları süfela kuyuları, cehennemleridir... Gece yarısından sonra Paris’in bütün esrar-ı elime-i ahlakı, ahvalı, seyyiatı, rezaili bu hafralarda birer sahne-i cereyan bulur. Öyle acib, garip bazen müstekreh, müthiş, mühlik vakalara, zi-hayat levhalara tesadüf olunur ki bu menazıra ilk defa karşı karşıya gelenler, nefretlerinden titrerler... Refakatlerine bir delil, yahut tebdil bir polis memuru olmadıkça ecanib, bu kaza, bela kuyularına inmezler. Buralarda iki ‘su’ ‘takriben yirmi para’ya gecelenir. Bu ücret mukabilindeki hak-ı beytutet boylu boyunca uzanıp yatmak değildir. Bir masanın önünde baş, iki elin arasına alınarak öyle oturmak vaziyetinde uyumaktır. Sabahları pek mihman-nüvaz olmayan bu mağaralara bazen o kadar müşteri hücum eder ki gelenlere oturdukları mahalde sızmak için bile yer bulunmaz.

Meftun parasız kalarak “Biraseri Moran”da, “Fıraden”de bir iki akşam geçirmişti. Fakat bu sefilane beytutetlerinin züğürtlükten olduğunu söylemez. ‘Ben oralarda *Par curiosité* (merak ilcasıyla), daha doğrusu etüt yapmak için kaldım.’ derdi. O gecelerin birinde, yanı başındakilerden şöyle bir muhavere dinleyerek defter-i hatıratına kaydetmişti.

“İşte arkadaş iri bir pehlivan ‘kehle’ yakaladım. Müsabakaya koydum. ‘Hayvanat-ı ehliye’ semizlik müsabaka komisyonundan birinci mükafatı bundan başkası kazanamaz. Bunun besiliğinden yetiştigi tarlanın kuvve-i inbatıyesi kemalde olduğu an-

laşıyor. Benden yağlı içinizde kim var? Mahsulatına güveniyor-
san bir tane sen de tut dövüştürelim...”

Meftun Paris’in altını üstünü dolaştı. Her yerini öğrendi. Amcasından gelen meblağın muntazaman sarfı suretiyle bir ma-
işet-i muttaride ittihaz edemediğinden ay başında zengin, niha-
yetinde iki cebi tamtakır bir züğürt olurdu.

Amcası yeğenine uzun, hakimane ve münşiyane cümlelerle
nasayih itasından bıkmadı. Fakat Meftun, kendi reviş-i hekimi-
yatına pek muvafık bulmayarak yave addettiği bu mutavvelatı
okumadan usandı. Ekseri: “yavrum dünyada insan maarifin kad-
rini bilen ehl-i guşış ve ikdamdan olmalıdır ki...” kılıklı bir mu-
kaddime ile başlayan nasayih-i akimeye tesadüf edince yeğen
bey pür-hiddet:

“Of yine seni mi dinleyeceğiz? Nasihati ne yapayım? Paraya
bakalım...” istihzalarıyla amcasının fikren ve hatten özene beze-
ne yazdığı o canım mektubu okumadan bir tarafa fırlatır. Zarf-
tan çıkan “çek”i der-cep ile bankadan paraları almaya koşardı.

Meftun Paris’in altını üstüne çevirdi, bütün mahall-i ilm ve
edible, edebin gayrı yerleri hep gezdi tozdu da amcasının nak-
den ettiği fedakarlıklara bhusus verdiği nasihatlarla rağmen
hiçbir şey tahsil edemedi mi? Etti... Bu hakikat nasıl inkâr olu-
nur? Bir insan iyiden, kötünden her gün iki şey öğrense dört beş
senede bu kadar malumat eder, kendini üzmeden, zihnini yor-
madan rüzgâr-ı suhulet beynine lüzumlu, lüzumsuz, müfid,
muzır neler getirip tıktıysa onları öğrendi. Az bilmek, ve bildi-
ğini gaye-i malumat-ı beşeriye binaenaleyh kendini de âlim-i
küll zannetmek, bu nev’ tahsil erbabını hakikatten ziyade haya-
le, ciddiyetten ziyade tavra-füruşluğa sevk eder. Şarlatanlık bu
gibi nakıs-ı malumatlardan çıkar, şarlatanlar işte böyle yetişir...
‘Şarlatanlık’ da bir nev’ fendir. Bu fen, tahsilden ziyade istidat-
la inbisat eder, bu mesleğin az çok bazı fünuna müntesip olan-
larla kızıl cahil bulunanlara kadar derecatı vardır. Evet, şarlata-
nın da alâsı, ednası olur. Şarlatanın en bahir alaimi hiçbir haki-

kate karşı mülzem kalmak istemeyerek seksen dereden su getirmeye uğraşmak; lisanen, kalemen her bahse atılmak; bilmediği şeylerden bilir gibi bahsetmek; setr-i cehaletinde büyük muvafakiyet göstermek; bazı mebahisini ömründe bir defa okuduğu hafazanallah yahut hiç okumadığı ulumda, fünunda ihtisas iddia etmek; iki kere iki dört eder katiyetiyle butlan-ı müddeiyatı ispat eylediği halde asla kanaat getiremeyerek “hasmıma ifham-ı madde edemedim ki” sözünden ayrılmamak; hasılı nuh deyip de durmak; kaleminden çıkan bevatılın hakayık-ı mahza olduğuna herkesi inandırmak emrinde sıkılmayı bertarafı her suret-i iknaiyeyi mübah addetmek; münazırının mesrudatı ne kadar vazih, selis, müspet hakayıktan olsa yine anlamaz görünecek meseleyi safsatalara, iğlakata boğmak; nihayet hasmını usandırarak, nefret ettirerek, iğrendirerek meydan-ı mübaheseden püskürtmek... Badehu dönüp karilere bir tavr-ı muzafferrane ile:

“Gördünüz mü şiddetli bir ilzamlı hasmımın ağzına ot tıkdım? Mübaheseye tab-aver olamadı. İşte kaçtı...” demek... Bununla da kanaat etmeyerek şifahiyatta, muharreratta sırasını kollayıp kollayıp... “bu mebhasda zaten geçenlerde filan efendiye ilzam etmiş olduğumuz cihetle” ibaresini sıkıştırarak o meydan-ı safsatanın terlemez, kızarmaz bir kahramanı olduğunu ilandan geri durmayıp bülhayı iktidarına meftun, hakikatperestani hände-i istihfafa, daha doğrusu istikraha mecbur etmek...

Meftun bu şarlatanlık hasailinin cümlesine malikti, üdebadan, şuaradan, müverrihinden, ulemadan, fuzaladan, erbab-ı fünundan en ileri gelenlerle bunların en meşhur eserlerinin isimlerini ezberlemişti. Her neden bahs açılrsa bir fihrist cetvelinden ileri varamayan malumatıyla hemen söze atılır, ratıb, yabis lakırtı karıştırırdı. Hakikat öyle değildir diyenlere karşı bin maval okur. ‘Sizin aklınızda iyi kalmamış. Ben katiyen biliyorum ki keyfiyet, dediğim gibidir.’ cevabını kendine bir siper-i müdafaa ittihaz eder. Redd-i türrehatı için o bahiste akvalı hüccet ittiha-

zına salih keteb-i mutebereden birinin sahaifî istişhaden açılıp gözüne sokulsa:

“Hakikat yine benim dediğim gibidir. Burada müellif nasılsa yanılmış...” demek cüretine kadar vararak insanı çatlatır.

Meftun’un Paris’teki aksam-ı tahsiliyesinde taammuk etmediği cihetler külliyyen mefkuddur der isek yalan söylemiş, hakkını inkâr etmiş oluruz. Kahramanımız ilk hevesle Paris’te bazı müesseselere devam zahmetine katlandığı esnalarda dinlediği derslerden, mebahis-i ilmiyeden defterlere öteberi ‘not’lar zaptederdi. Fakat bu defatır sehaifinin kısım-ı küllisini kuyudat-ı ciddiyeden ziyade ‘argo’ lisanı ıstılahatı nev’inden hevaiyatla doldururdu.

Mesela ciddi bir ilmin notlarına tahsis edilmiş sahaif kenarında Paris külhanileri lisanının zuyuf elfazı görülür, tarihe, edebiyata ait müfid, mühim mebahisin etraf-ı sahaifinde atideki ıstılahat-ı garibiyeye tesadüf olunur:

Nou – nou	süt nine
Moche	çirkin
Gösse	çocuk
Mome	keza
Chigner	ağlamak
Parigot	parisli
Paf	duramayıp yıkılan sarhoş
Pégre	sârik
Petit noir	kahve fincanı
Frangine	hemşire
Gago	aval
Rupin	zarif
Sauce	çamur, yağmur
Singe	usta
Taf	korku
Teuf – teuf	otomobil
Tube	yüksek şapka

Edebiyat kitap ve defterlerinin kenar-ı sahaifinde bu kelimeler ile teşkil olunmuş öyle cümel-i bi-edebane var idi ki onlardan burada bir numunecik iraesine bile hicab-ı kalem mânidir.

Meftun'un Paris'te nazariyatını şu suretle defatir-i tahsiline kaydettiği müktesebatının cihet-i ameliyesini icrada başı dönecek, gözleri karararak pek ziyade taşkınlık gösterdiği bir sırada amcası vefat ediverdi. Meftun tahsilini ilerletebilmiş olduğu derecede bırakarak Dersaadet'e avdete mecbur oldu. Amcası, Meftun'un, ve kendinden küçük bulunan biraderi Raci ile hemşiresi Lebibe'nin işlerini deruhte etmişti. Amca efendinin vefatıyla bu işler Meftun'a intikal eyledi. Meftun Paris'teki tenevvü'-i tefennünü esnasında güya ilm-i hukuk tahsilinden de geri durmamıştı. İstanbul'a gelince ailesinin veraset hususatına ait ve muhtac-ı rüyet bazı umur-ı hukukiyesini tesviye için koltuğunun altına bir avukat cüzdanı sıkıştırarak mahkeme mahkeme dolaştı. Kendi kavlince her işi yoluna koydu. Ve ailesine şehri yirmi yirmi beş lira kadar bir varidat temin etti.

Kadın nine Şekure Hanım:

"Yaş yetmişden seksene doğru hatve-endaz... Hanım nine-nin kendisine sorarsanız onun fikri elli beşte demir atıp hiç ilerlememek... Söz bir Allah bir... Her sene tebdil-i erkama ne lüzum var... Fakat Şekure Hanım'ın bu hesabı birçok cihetten pot gelir. Sırtır. Kadın ninenin bu kavline itimat lazım gelse ellisini mütecaviz bulunan büyük kerimesi yani Meftun'un validesi Latife Hanım'ın yaşı otuz kararlarında bulunmak, otuza yaklaşan Meftun'u on yaşına indirmek, ve ağabeylerinden biri altı diğeri on bir yaş küçük olan Raci ile Lebibe'nin sinnlerini sıfıra bi-ttenzil ikisini de henüz analarından doğmamış yani gayr-ı mevcud addetmek icap ediyor..."

Şekure Hanım'ın hesabındaki bu garabet bazen alay olmak için kendinden sual olunur. Kendisi elli yaşında olunca Meftun'un yaşı on ve diğer iki torunu da henüz dünyaya gelmemiş bulunmak lazım geldiği anlatılır... Kadın nine kaşlarını çatarak:

“Meftunumu mu söylüyorsunuz? O daha dünkü çocuk ayol! Daha yaşı ne başı ne? Benim nazarımda o hâlâ on yaşında bile değil...”

“Ya Raci ile Lebibe? Bunlara bir yaş tayin etmek istesek nasıl olacak? Altışar aylık demiş olsak ikisini de insafsızca büyütmüş olacağız...”

“A Raci, Lebibe... Onlar mı? İlahi ben onları adamdan sayar mıyım hiç?”

Nebile Hanım’ın muhatabı bu müz’ic suallerinde biraz daha ısrar gösterip:

“A büyükhanım tuhaf söylüyorsunuz? Kerimeniz Latife Hanım ilk çocuğu Meftun Bey’i sekiz yaşında mı doğurdu?” demiş olsa şu cevabı alır:

“Hemen de öyle ya! Evvelden kızları şimdiki gibi yirmi beş yaşına kadar bekletmezlerdi. Pek erken kocaya verirlerdi. Ben merhuma tamam on iki yaşında vardım.”

Bir kere rişte-i kelim bu zemin-i beyana uzanırsa lakırdı büyür. Şekure Hanım ta gelinliğinden başlar, merhumla geçirdiği bütün safahat-ı hayatını tatlı yerlerinde sırtıp göz süzerek, meraklı nikatında geçirip ah ederek anlatır. Lakırdıdan boğazı kurur, bir iki yudum su içer, yine anlatır... Kadın ninenin itmam-ı hikâye etmesi muhatabının derece-i tahammülüne göredir. Dinleyende ne kadar metanet-i istima görürse o kadar anlatır... Bazen sözden pek bitap kalırsa beş on dakika kadar uyku kestirir. İşte bu fasıla-i nevm sami için güzel bir fırsattır. O gözlerini yumar yummaz hemen büyükhanımın müveccih-i musahabesinden firar etmelidir. Eğer terk-i mevki-i muhatabede ihmal edilir, ağır davranılırsa kadın nine gözlerini açar açmaz sorar:

“Ne anlatıyordum?”

“Gelinliğinizi...”

“Sözün neresine geldikti?”

İşte bu suale cevap bulmak acayıptır. Büyükhanımın sözlerinde bir ibtida, bir vasat, bir intiha yoktur ki... Bazen başı so-

na, ortayı başa getirir. Hikâye-i menkule baştan aşağıya insicam-ı mantıkiden mahrumdur. Sözü neresinde kalındıydı? Bunu düşünmeli. O noktayı tayin için büyükhanıma yardım etmeli. Filan yerde kaldıktı diye bir söz atınız da ne olursa olsun. O noktanın eski noktaya mutabakat-ı tammesi pek matlub değildir. Büyükhanım bu emirde müşkülpesentlik göstermez:

“Ha evet!” der, yine başlar. Yine o eski sözler! Fakat o kadar ucu bucağı gelmez vadilere teş’ib-i kalam edilir ki dinleyene, göz karaması adeta baygınlık gelir. Bu lakırtı tufanından kurtulmak için kadın ninenin bir ikinci nevbet-i habına intizardan başka çare yoktur. Çünkü ondan evvel kalkmak isterseniz:

“Ayol dur! Allahını seversen dinle... İşte bitiyor.” antlarıyla eteğinizden çeker.

Böyle çok sevmek büyükhanım için bir hastalık, bir illet, bir ihtiyac-ı tabiatdır. Ne kadar çok sevilirse o kadar derdini dökmüş, hafıflemiş, adeta ferahlamış olur. Bu maluliyetin aslı, sebebi, hikmeti vardır. Fakat onu kimseden değil büyükhanımın kendinden dinlemelidir, şöyle başlar:

“Ben gençliğimde bir içim su idim. O kadar güzeldim, o kadar güzeldim ki afet yanımda halt etsin. Evet, bir içim su idim... Şimdi ne suyum kaldı, ne selim? Kupkurudum, o da başka bir hikâye... Sen de kocar inşallah benim gibi olursun da anlarsın yavrum! Gelin olduğum günü sokaklar seyirci almadı. Görenler cemalime parmak ısırıldılar. Merhum kocam beni koltuklayıp da odaya çıkardığı zaman kapı kapandıktan sonra şöyle bir yüzüme baktı. Vallah gitti de bayatı kaldı. Bayılacaktı da su yetiştirdim. Ama sonradan pek kıymetimi bilmedi. Böyle vakitsiz kocadım işte, o zaman gelinliğimi bilemedim. Çocuk idim. Koca nedir? Ev bark nedir? Farkında bile değildim. Hey kuzum hey, başımda kavak yeli eserdi... Rahmetliyi sorar isen yanaklarından kan damlar, gürbüz, on dokuz yaşında bir delikanlıydı. Bastığı yeri bilmezdi. Bir ateş parçası afacandı. O bir zırzop, ben bir zırzop. İkimiz de ana baba kıymetlisi idik. Üzerimize titrerlerdi. Mü-

rüvvet görmek olursa da öyle olsun... Bizim karı koca, bir dediğimiz iki olmazdı. O zaman doğurmadan başka işim yoktu ki sene de bir tane... ‘Vasfiye’ym, ‘Hüsni’ym, ah kara kaşlı ‘Bedrettin’im... İki aylıkken kara toprağa girdi. Hep bu yavrucuklarımı bir bir arkası sıra gömdüm. (Bir iki geçirip yaşarmış gözlerini mendiline siler, elini hırkasının cebine sokar. İki üç diş kakule çıkarır. Ağzına atar. Üst çenesinde biraz sağda, alt çenesinde biraz solda bulunan iki dişi arasında kakule tanelerini çiğnemek için fekk-i a’la ile esfelini iki muhalif cihete çarpıtır. Geviş getirir gibi bir şeyler yaptıktan sonra) Ah o zamanları ne kadar göz yaşı döktüm. Nasihat verenlerin sözleri hiç kulaklarıma girmedi. Sonra efendim ne geldiyse başıma yine doğurmadan geldi! İkinci çocuğumda, işte Meftun’un anası Latife’nde lohusa döşeğinde iken bana al basmış, daha kırkımı çıkarmadan beni odamda yalnız bırakmışlar. Yanı başıma bir süpürge olsun koymamışlar. Al da basmış. Nasıl basmış? Bilemiyorum. Kendimden haberim yok. Beni göstermedikleri hekim, okutmadıkları hoca kalmadı. Mümkün değil eskisi gibi zihnimi toplayamadım. Lakırdıyı çok şükür söylemesine söylüyorum. Fakat söylenilen şeyi pek anlayamıyorum.”

Hane halkı büyükhanımın çalçeneliğine uğramamak için çok yanına yanaşmazlar, “acık beni dinleyiniz” davetiyle ettiği ricalara, verdiği antlara pek kulak asmazlar. Zavallının sohbet canlılığını, lakırdıcılığını tecrübe eden misafirler de yanına takarrübde ihtiyat gösterirler. Biçare kadın konuşmak için adeta ağaçtan adam arar. Bazen iştihak-ı musahabetle günlerce yanıp yanıp da konuşacak kimse bulamayınca torunu dört yaşındaki Hasene’yi ciddi bir muhatap addıyla karşısına oturtur, koca karılara mahsus fassallığın bütün münakaşat-ı mantikiyesini o kadarcık çocuğun redd veya tasdikine havale ile söylenir dururdu.

İtiyatları: Kışın tandırda oturmak. Üstüne yorgan örtülmüş o sıcak kümbetin çekme gözüne kuru üzüm, leblebi doldurarak ağzı lakırdıdan hali kaldıkça yemişle meşgul olmak. Şekure Ha-

nım'ın kavlince ağız denilen uzvu hal-i atalette mesdud bırakmak adeta gûnahtan maduttur. Ya lakırdı veya yemişle o iki çene işlemeli... Ağzı biraz dinlenecek olursa senelerden beri devam ettiği çene jimnastiğine gûya rehavet gelir. Lakırdı idmanı bozular.

Taam esnasında bir eliyle kendi yemek, diğeriyle ekmek içini yemeklerin suyuna batırıp batırıp sofranın altındaki kedisi Pamuk'un karnını doyurmak. Hastalığı zamanında hekim ilacına rağbet etmemek, iktisab-ı afiyeti kendi ilaçlarından beklemek, daha olmazsa kurşun döktürmek.

Sevdiği yemekler: Turşu lapası, çılpır, tirit, nazlaç²⁹, Tatar böreği, piruhi!

Meftun'un icbanyla hanenin usul-i maişeti alafrangaya döküleli tandır ortadan kaldırılmış; ona bedel soba kurulmuş olduğundan biçare kadın nine artık yoluyla ne leblebilerini ısıtabiliyordu ne de dizlerini... Turşu lapasını sorarsanız işte ona büsbütün hasret kalmıştı. Meftun, bu lapayı evde pişirtmek değil ismini bile ağzına aldırılmıyordu. Kadın nine turşu lapasına şiddet-i tahassürünü beyan için ne zaman feth-i dehan iştiha etse torunu hemen:

“Sus ayıp... Lapa ne demektir? O, bir nev' koyu çorbadır ki alafrangada ismi, hele bir sofrada da hiç mevkii yoktur. Fransızca'da “kataplastm” derler bir lapa vardır. Fakat ekl edilmez. Haricen istimal olunur. İsmi de söylüyor ki bu yenmez. Kadın nine eski Rumca bileydin “kataplastm” denince anladın ki “kata” üzerinde ve “plasma” yapıştırma demektir... Binaenaleyh bilimum lapalar yapıştırılır. Ekl edilmez. Belki Fransa'da on beşinci, on altıncı asırda böyle bir yemek var idi. Şimdi bunun ekli bütün bütün “demode” olmuştur. *La cuisins dans les passés*, yani Geçmiş Asırlarda Mutfak. Sen bu kitabı okumadın.”

29 Pirinç, süt ve şekerle yapılan üzerine ceviz ya da badem dökülerek yenilen bir tür pirinç lapası.

Kadın ninenin yarı anladığı bu cevaba pek canı sıkılır. Fransız cedvet-i et'imesinde mevcut olmayan yemeklerin o hanede ekli hemen memnu... Bir lapa yemek için sekiz kitap mı okumalı? Lapa yenmez, yapıştırılmış. Sübhanallah! Onun yapıştırılanı keten tohumundan yapılır... Ağrıya sızıya turşu lapası yapıştırıldığı hangi kitapta, hangi memlekette görülmüş? Artık büyükhanım dayanamaz, ağzını açar:

“Bunları keşke sağlık selamete öğrenmez olaydın... Her la-kırdıya bir kulp takıyorsun... Turşu lapası yapıştırılmış. Haydi buna öyle dedin... Ya o canım yoğurtlu Tatar böreği, o da mı yapıştırılır? Dereotlu, peynirli piruhi diye kaç zamandır içim titriyor... Bıktım artık Zarafet'e pişirttiğin öküz etlerinden. Yumruk kadar kaskatı bir parça, bıçak kesmez, diş kesmez, el ile parçalanmaz... Boğazım yırtılıyor yutuncaya kadar, bu nedir ettiğin ayol? Alafranga diye kâseleri ortadan kaldırdık. Tabakla çorba içmeye başladık. Geçen günü biz yemek yerken komşu Hürmüz Hanım geldi ‘A ayol tabakla mı çorba içiyorsunuz?’ dedi. Bize güldü güldü gitti.”

Meftun'un hane derununda alafranga namına çıkardığı bid'atlara Şekure Hanım sekiz on gün dişini sıkarak tahammüle uğraşüyor, yalnız torununun gıyabından söylenmek, atıp tutmakla iktifa ediyor. Fakat keyfiyet turşu lapasından, yoğurtlu Tatar böreğinden mahrumiyet-i külliyeye netice verince vecahen münazaadan da kendini alamıyordu.

Aile efradından kim hastalansa, Meftun Bey marizin nabzını tutar, saati çıkarır, darabanı sayar, diline bakar, batnını fiskeler, göğsünü, arkasını dinler. Çünkü beyefendi, Paris'te bulunduğu esnada tıp fakültelerinin de önünden geçmiş, belki kapılarından içeriye bir iki adım atmış, belki kapıcılarıyla konuşmuş, belki o mebaninin duvarlarına sürtünmüş olduğundan o mütenevvi tahsili meyanına tababeti ithal de etmeksizin bu fenden kızıl cahil denecek kadar nasipsizlikle İstanbul'a avdeti bir türlü muva-

fık bulamamıştı. Yani ondan da (tabire müsaade buyrulursa) çıktığını göstermek isterdi.

Tedabir-i ibtidaiye namına olan usul-i müttehizesi şunlardı:

Büyüklerle bünyelerine göre birer müşhil, nöbet varsa sülfa-to, çocuklara tenkiye, üç gün sıkı diyet... Sütten başka bir şey yok. Hele ekmek katiyen memnu...

Müşhil ne ise ne ama üç günlük perhizden kimse memnun değildi. Evde hastalananlar Meftun'un müdavat-ı ibtidaiyesi izacından kurtulmak için ketm-i maraz ederlerdi. Hele Şekure Hanım'ın o uzun perhize hiç tahammülü yoktu. Bazen:

"Hu çocuklar. Biraz başım ağrıyor, ama sakın Meftun duymasın. Beni üç gün aç bırakır. Bütün bütün dermandan düşerim. Geçen günü azıcık keyifsizlendim. Midem bozulmuştu. Bana beyaz bir toz yutturdu. Yarısını bardağa suyun içine yarısını ağzıma attırdı. Rabbim esirgeye saraya tutulmuş gibi ağzım köpürüyordu. Dikiş kaldı, boğuluyordum. Sözümü yel alsın az kaldı gidiyordum."

Şikâyetleriyle keyfiyet-i marazını gizler. Çıkın çıkın, sepet sepet hıfz eylediği köklerden, saplardan, yapraklardan, tozlardan müterekkib edviye-i hususiyesini istimal ile bi-izni Hüda iyileşir, bir şeyciği kalmazdı. Büyükhanımın müşhil olarak istimalini itiyat edindiği sinameki ile sarısabırın tesirat-ı muzırrası hakkında Meftun kadın ninesine mufassal üç nutuk verdiği halde yine söz kâr ettiremezdi.

Meftun'un validesi Latife Hanım:

Çukurca gözler, uzunca çene, esmer çehresiyle hep validesi Şekure Hanım'ı andırır. Biraz basıkça peltek telaffuzu da tıpkı anası. Çalçenelikte de ondan aşağı kalmaz. Lakin lakırdıda Şekure'ye yetişmek kabil değil. İkisi de süratli ve manasız söz sarfi hususunda imtihana çekilseler Latife hayli kırk numara alır. Sinnen beynlerinde yirmi senelik bir fark var. Söz ebeliğinde kızının anasına yetişebilmesi için bu fark-ı sinn kadar lakırdı idmanına devamı iktiza eder. Kocakarıda egzersiz kuvvetli... Kız da

anasının az çok her haline malik fakat beriki artık derece-i kemali bulmuş, çaçaronlukta vasil-ı mertebe-i kusva olmuş...

Latife Hanım, biraz iyiden kötüden anlar. Sırasına göre hatır sayar. İcabında lafa biraz yekûn tutabilecek kadar çenesine buyurabilir. Bahusus Meftun'u çok sever. Oğlunun bütün kusurlarını birer meziyet addeder. Alafrangalık ibtilasıyla kalkıştığı ifrat-perestliği hoş görür. Hele alafranganın Latife Hanım gibi geçkin kadınlara pudra ve sair telvinat-ı vechiye hususunda gösterdiği müsaadeyi su-i istimal derecesine vardırır.

Tuvaletine germi verdiği saatlerde bazen Meftun'a mahzunanane nazarlar fırlatarak: 'Ah baban sağ olaydı da beni böyle süslü göre idi.' demekten kendini alamaz...

Teyze Vesile Hanım:

Bu da validesiyle hemşiresinin bir enmuzec-i hilkatları denecek bünyede bir kadın, anası gibi bu da çalçene, bu da fussal, lakin o hanedeki mevkii sığıntılıktan başka bir şey değil... Kocası Uzunçarşı esnafından fakir bir adam. Geçinmeleri kut-i la-yemut derecesinde... Kumkapı taraflarında iki odalı bir evleri var. Fakat Vesile Hanım evde oturamaz ki! Rebîa ve Hasene isimindeki biri büyük diğeri küçük iki kerimesini alır, ablası Latife Hanım'ın evine gider. Çünkü ablası zengin... Onlarda yeme içme bolca... Allah versin ablasının her dilden söyler, her fenden dem vurur, her sanattan anlar alafranga bir oğlu var. Merhum kocasından da birkaç irad kalmış, Meftun da kazanıyor. Evi çeviriyor. Aşçılar, uşaklar, hizmetçiler istihdam ediyor. Kışın İstanbul'da, yazın sayfiyelerde yaşıyorlar. Hemşiresinin şu maişetine nisbeten Vesile Hanım adeta efkâr-ı fukaradan kalıyor. Latife'nin bu refahını pek büyük bir saadet addıyla kıskanıyor. Yaz kış hemşiresinin evinden çıkmadığı, kendini de çocuklarını da hemen daima ona beslettiği halde yine sebebini pek tefsir edemediği bir kıskançlık gizli gizli içini yiyor, kemiriyordu. O derecede ki bazı hususatta bu kıskançlığının adeta nefret mertebesine vardığını hisseder, fakat teneffürünü izhara pek cesaret gösteremez. Yalnız arasıra

ihamlı sözler, kapalı istihzalarla ablası aleyhinde ona buna ufak tefek zeban-dirazlıkta bulunmaktan da kendini büsbütün alamazdı. Latife'nin Vesile nazarındaki en büyük kabahati, en affolunmaz maayibi pudra sürmesi, kırmalı esvap, boncuklu hırkalar giymesiydi. Ablasını öyle süslü görünce, ağızlarını sıkı addettiği bazı dost kadınların kulaklarına eğilerek: "Hemşirenin halini görüyor musunuz? Kuklaya dönüyor. Bu yaştan sonra yaşmıyor. Dilimin ucuna geliyor. Söyleyeceğim. 'Hemşire bir kere kulağını arkana at da dinle. Senin bu süsün için neler söylüyorlar.' diyeceğim. Bu sözümü kıskançlığıma hamledecek... Rabbim göstermesin, niçin kıskanayım? Kız kardeşim değil mi? Dibalar giyse, pırlantalara gark olsa iftihar ederim. Fakat yaptığını yakıştırmalı. Kimseyi kendine güldürmemeli. Oğlunun sözüne uyuyor da alafranga olacağım diye bambaşka bir şekil ve şemaile giriyor."dan tutturduğu muahezatını hayli uzatır, muhatabının mahremiyetine olan emniyeti nisbetinde açılır, söylenir.

Vesile Hanım'ın içini yiyip bitiren bir emeli, emel-i hayatı vardır. Büyük kerimesi Rebia'yı hemşire-zadesi Meftun'a vermek. Ablası, bu izdivacı tasviple icrasına gayret gösterse onun bütün kabahatini, maayibini affa hazırdır. Saygısız Latife Hanım, kendine yaptırdığı ipekli elbiselerden, boncuklu hırkalar-dan arada sırada bir tanecik olsun hemşiresine yaptırsa, hiç olmazsa kendisinin şöyle çala kullanılmış esvabından bazılarını ona verse, o zaman büyük hemşiresinin süsü, düzeni, küçüğüne pek o kadar çirkin, gülünç, yaşaksız görünmeyecekti.

Raci Bey:

Meftun'un küçük biraderi, yirmi üç, yirmi dört yaşlarında bir delikanlı. Simaca, vücutça ne anasına benzer ne biraderine... Bu, onlar gibi zayıf değil, gürbüzdür. Tombalaklı. Ahlaken de beyinlerinde çok fark vardır. Raci öyle alafranga budalası değildir. O cihete pek merakı yoktur.

Her güzelin bir kusuru bulunmak bir emr-i zaruri imiş. Darb-ı mesel öyle diyor. Bunun da en zayıf, yufka tarafı 'habba-

zanlık'tır. Kendisi güzelce karnını doyursun da sofraya isterse alaturka, isterse alafranga müretteb olsun. Raci şikem-perverlik nokta-i nazarından her iki usulde taam edişi de uzun uzadıya tetkik etmiş, ikisinde de yekdiğerine karşı bazı esbab-ı rüchaniye bulmuştu. Çatal bıçak istimali, sofrada süra-ı ekli nev'an-ma tas'ib ve tehir ettiğinden suhulet ve sürat-i tenavül cihetiyle alaturkayı tercih ederdi. Çünkü çatalın dendan-ı ataletine geçirilmiş bir parçayı bıçağın altında saniyeler belki dakikalarla evirip çevirmedense onu öyle hep birden lüppedek yutuvermekteki sürat kabil-i inkâr değildir. Alaturka taam edişin tekellüften azade-liği, sürat-i ekle medarı cihetiyle alafrangaya tefavvukunu ispat sadedinde Raci, ağabeyine karşı çene sallamaya uğraştığı zaman şu cevabı alırdı:

"Boğulur gibi tıknmada ne mana var? Arkandan atlı kovalamıyor ya! Önünde, tabağındaki parça senin... Oraya başkasının eli uzanacak değil... Lokmanı ağır ağır kes, ağır ağır çiğne, ağır ağır yut. Böyle yenilen taam suhuletle hazmedilir. Çiğnemedenden yutulan yemeği mide nasıl hazmedebilir? Sen ağzının, dişlerinin hazm için olan vezaif-i ibtidaiyelerini de zavallı midene tahmil ediyorsun... Çok sürmeyecek, sen de alam-ı mide başlayacaktır."

Biraderinin bu sözlerine karşı Raci, ekseri bir cevap bulamaz. Öyle yutkunur dururdu.

Sahanların, leğenlerin cesamet ve muhtevisiyatı, sofradakilerin adediyle mütenasiben istihzar edilen alaturka sofralar müstesna... Fakat orta yerde küçürek, yani alelade piyata tabağı³⁰ kıtasında bir sahan, içinde irili ufaklı üç kemik, bunun etrafında sekiz dokuz kişi... Bulunduğunuz mahalde öyle bir tehalük-i şikem perverane ile sahana hücum göstermeye pek müsait bir yer değil... Şöyle ağır ağır, kınla döküle yemek icap ediyor. Elinizi sahanda önünüze isabet eden et parçasına sundunuz. Et güzel pişmiş ve kemik üzeri de dolgunca ise bir parça şey koparabilir-

30 Sofranın en büyük yassı tabağı.

siniz. Ya taam pişkin değilse? Oradan gıdayı koparıp almak her parmağın harcı değildir. Elinizi müddet-i medide sahandaki bulundurmamak da ayıp... Bir şey koparamadığınızı yani o beceriksizliğinizi yanınızdakilere hissettirmemek pek muvafık değildir... () halde güya sahandan kısmetinizi almışsınız tarzında bir hokkabazlıkla elinizi ağzınıza götürüp o lokma-i mevhumeyi afiyetle yutuyor gibi yaparak parmaklarınızın uçlarını yalamaktan başka çare yok... Etler pişkin, kemikler dolgunca da olsa sahanın cesameti etrafındakilerin adediyle mütenasip bulunmazsa üçüncü lokmada parmaklarınızı çıplak bir kemiğe sürüp sürüp ağzınıza bomboş götürmek ızdırarı yine hasıl olur.

Aç kaldınız ne ise ne... Hane sahibinin fart-ı nezaketi de sizi bir taraftan sıkır: ‘Aman efendim hiç buyurmuyorsunuz!’ iltifatlarına mukabil ‘Allah ziyade etsin. Çok yedim.’ kabilinden cevap yetiştirmelidir.

Hane sahibi mükrimliğini pek ileri vardırırsa çok doymuşlara mahsus süzük göz ve bir tavr-ı ataletle elinizi göğsünüze götürüp boş midenizin şişkinliğini bil-irae: ‘Merhamet buyrun efendim. Artık kulunuzda hal kalmadı. Şeref-i âlinize yine bugün fazla kaçırdık...’ sözleriyle aç karnına şu yolda mukabele-i şükraniyede bulunmak, adeta bir fariza-i terbiye hükmündedir.

Alaturkada yemekler pek pişkin ve mebzul de olsa yine aynı kapta herkesin parmaklarıyla didikleyip durduğu bir kemiği siz de didiklemek, sofradakilerden birinin taltifen eliyle koparıp size ikram ettiği bir parçayı alıp yemek bu usul-i ekle alışkın olmayanlar için pek müşkil-ül-etba bir keyfiyettir. Ellerin temiz olduğu iddia olunsu da ağza girip çıktıkça parmaklar salya ile her daim temasa geleceğinden bu temizlik bir iddiadan ibaret kalır. Meselenin ehemmiyeti yalnız taharetten ibaret değildir.

Bu usul-i ekl hıfz-us-sıhha ve sirayet-i emraz nikat-ı nazarından cidden şayan-ı mücanebettir.

Alaturka ile alafranga beyinde mutavassıt bir nev’ sofraya ter-tibi var ki şimdilerde bu usul gittikçe taammüm ediyor... Mü-

devver bir yemek masası, etrafında iskemleler, herkesin önünde bir tabak, birer çatal kaşık. Fakat bıçak yok, halbuki bıçaksız çatal hiçbir iş göremez, koparılması icap eden et parçasının üzerine saplanıp kalır, farz ediniz ki önünüzde bir pırzola parçası var. Bir elde de bıçak olmayınca çatal, bu parçanın eklini nasıl teshil edebilir? Pırzolayı ekl için çatalı bir tarafa bırakıp eti el ile parçalamalı yahut ki külbastının kemiğinden tutarak yemeye başlamalı... Külbastı böyle olunca yumruk gibi kalın ve kabaca olan biftek, fileto parçalarını ekl için yalnız çatalın o koca lahm parçaları ağza kadar götürmekten başka bir vesayet-i teshiliyesi olamaz. Tam porsiyon bir filetoyu ağza götürmek bir şey değil. Fakat onu takımıyla yutmak marifettir ki şikem-perverlikle en ziyade müstehir olanlarda bile o mertebe bir vüs'at-ı dehen, öyle su borusu kadar bir 'meri' tasavvur edilemez.

Lakin denecek ki öyle yarım alafranga sofralarda o gibi koca parça biftekler, filetolar arama... Pekâlâ ama beraber bıçak olmayınca çatal herhalde muavinsiz kalmış demektir. Bu mutavassıt sofralarda herkesin önündeki tabaklar ekmek vaz'ına mahsus gibi öyle süs için duruyor, yine herkes ortadaki aynı kaba çatal uzatıyor, farz olunsun ki sofranın merkezindeki sahanın muhteviyatı biftek değildir de yahnidir. Yalnız çatal ile yahniiyi koparmak bıçaksız biftek yemeden daha kolay mıdır zannedersiniz? Çatalı yahni parçasına saplar, sağa sola birer defa burarsınız. Ne koparsa bahtınıza... Ya lokma ıtlakına seza bir şey koparmaya muvaffak olamazsanız? Birkaç dakika sahanın içinde oynamak da olamaz... Siz oradan kolunuzu çekeceksiniz ki yanınızdaki uzansın... Çatalı bir iki defa burup geri çektiniz. Bir de baktınız ki üzerine birkaç tel adele elyafından başka bir şey takılmamış. Çar-naçar onu ağzınıza götürüp yaladıktan sonra tekrar sahana uzanmalı, bu adem-i muvaffakiyetiniz sekiz on lokmada tekrar ederse hane sahibinin 'Rica ederim efendim, hiç buyurulmuyor.' yollu iltifatlarını tekzip için midenizin boşluğuna rağmen 'Buyurdum efendim üzülmeğiniz' cevaplarıyla duyduğunuza

kendinizi de inandırmaya uğraşarak “yarab şükür” der, sofradan kalkarsınız.

Meftun, küçük biraderine alafranganın zarafetinden, nezaketinden bahse uğraşır. Onun birtakım incelikler, ‘fines’lerle melufiyetine çalışırken Raci ne yapar yapar bahsi ‘gastronomi’ yani şikemperverlik üzerine çevirir, sofraların envaından ve bunların herbirinde görülen menafi ve mahazir-i mahsusadan uzun uzadıya söz açmak yolunu bulurdu.

Alafranga sofranın birtakım tekellüfat-ı müz’icesine mebni obur Raci, sahanlar büyük, etler pişkin, yemekler bol olmak şartıyla alaturkayı yahut mutavassıt usulü büsbütün alafranga sofralara tercih ile biraderini kızdırır, o zavallı alafranga budalasına bu üç türlü sofranın yekdiğeriyle mukayesesini hakkında böyle saatlerce çene yorar dururdu.

Raci İstanbul’da bir talibe-i müyesser olabilecek derecede tahsil görmüştü. Büyük biraderine nispeten ahlakı metin, özü doğru, sözü toktu. Kardeşinin ifrat-perestane alafranga zevkelliklerine bazen pek canı sıkılır. Efrad-ı ailesini biraderindeki bu ibtilanın birçok iz’acatından kurtarmak için elinden geldiği kadar uğraşır. Galebe edebileceğine aklı kestiği noktalarda doğruyu söylemekten sıkılmaz. Uzun uzadıya mücadelatından geri durmazdı. Ağabeyinin servet-i aileleri fevkinde alafrangaya gösterdiği merak ve iptila yüzünden gülünç olduğu, istihza-yı enama uğradığı cihetleri bile bazen tasrihden çekinmezdi. Meftun’un ismini Koca Deli koymuştu. Gıyabından ismini zikrettiği zaman onu hep bu nam-ı müzeyyifane ile yad ederdi.

Meftun’un hemşiresi Lebibe Hanım:

Bu da on sekiz on dokuzunda var. Fart-ı semaneye müptela bir kız. Zayıflamak için gazetelerde şarlatanca ilanatta gördüğü edviye-i kazibeyi hep birer birer istimal etmiş, fakat evvelkinden ziyade semirmekten başka bir netice istihsaline muvaffak olamamıştı. Evdeki derbeder hali pek o kadar hoş, o kadar alımlı değildi. Sokağa çıkmak için kat kat pudra, allık süründüğü, kaşla-

rını islediği, gözlerini kuyruklu sürmelerle tahrillediği zaman kendini dev anasına benzeten kadınlara biraz hak verdirecek bir nasiye almakla o tiplere mahsus bir hüsn ü ân, bir cazibe peyda olurdu. Lebibe Hanım'ın tuvaletindeki en büyük muvaffakiyeti yanak çevresine kondurduğu yapma benin mevki-i müntehebinin tayinde gösterdiği maharetti. Yeldirme yahut çarşafın içinde bingil bingil, pufur pufur yürüdüğü zaman kendini Karaman koyununa benzeten kaba zenperestın bu teşbih-i gayr-ı nezihlerine pek canı sıkılır, hemen iştirilir iştirilmez bir mırıltı ile 'dilin tutulsun' demekten kendini alamazdı.

Lebibe'nin bu nakısa daha doğrusu bu fazka hilkatini setr için tahsiline itina etmek, zekâ ve irfanına vüs'at vermek lüzumunu Meftun şiddetle hissederek kendi kendine:

"Il faut dorer la pilule pour la faire avaler à un beau riche (Zengin bir enişteye yutturmak için hapı yaldızlamalı.) demişti.

Bir genç kızın sabah tuvaleti, bir genç kızın öğle tuvaleti, bir genç kızın akşam tuvaleti, bir genç kızın sofrası tuvaleti, bir genç kızın misafirlik tuvaleti, bir genç kızın sokak tuvaleti namlarıyla Lebibe'ye beş on kat elbise yaptırttı. Ve bunların *savoir-vivre*'ye tatbiken giyilmek ve çıkarılmak zamanlarını tayin ve talim etti. Bıçare Lebibe böyle günde sekiz defa esvap değiştirmeye ne kadar üşenirdi.

Lebibe Fransızcaya başladı. Bu ibtidadan beş altı sene sonra kızda pek sathi, pek acayip bir tenevvü-i tefennün hasıl oldu. Zavallı Lebibe zihnine tıktırılan bu malumat-ı garibe içinde dönüp dolaşıyor, savlet-i irfanı için bir türlü bir mecra-yı muvafık bulamayarak şaşırıyordu.

Bugün 'Pol ile Virjini' hikâyesindeki o muhabbet-i masumanenin uğradığı iftira-yı müellime ağlarken yarın eline tutuşturulan pek maddi, pek hayvani musavveratı ve gılzet-i beyanıyla zihni şur-efgen bir hale düşüren bir eserin tesirat-ı mütezadde-si altında bunahyordu. Bu sathi malumat-ı mütenevviyasıyla Lebibe Fransızların 'bablô' yani mavi çorap dedikleri tafrâ-fûrûş

edibelerine döndü. Kıymet-i edebiyesini Meftun'dan başka kim-
senin takdir edemeyeceği mahiyette bazı edebi parçalar karala-
mak istidadını bile gösterdi. Meftun Bey hemşiresindeki bu isti-
dad-ı amik-ı edebiyi bazen o mertebe takdir ediyordu ki:

“Böyle giderse benim Lebibe şuara-yı dekadaniyeden meş-
hur Verlaine'nin kadını olacak yani o kudrette bir harika kesile-
cek...” demeye kadar vardırıyordu.

Aile varidatı bir zenci aşçıdan, biri erkek diğeri kadın iki hiz-
metçiden sonra bir de küçükhanıma mürebbiye tutmaya müsait
olmadığından Meftun hemşiresinin tahsil cihetini kendi deruhde
cylemiş, ‘pratık’ tarafını da Matmazel Eleni’ye havale etmişti.

Teyze Vesile Hanım'ın kerimesi Rebba:

On altısında kadar, esmerce, kuruca, ufacık siyah gözlü bir
kız. Tahsil ve terbiye namına birkaç sene mekteb-i ibtidaiyeden
başka bir şey görmemiş... Mahalleri olan Kumkapı semtinde bü-
yütülmüş, yarı evde yarı sokakta alıştırılmış... Etfal-i zükura
mahsus kaydırak, birdirbir, ceviz, top oyunlarında meleke pey-
da etmiş. Mızıkçılıkta beyn-el-etfal su-i şöhet kazanmış, kıs kıs
kıs teşvikiyle köpekleri azıştırmak; eskici Yahudi'yi taşlamak; yo-
ğurtçunun tablasına taş atmak; kâğıt helvacısının camlı mahfa-
zasını kırmak; el çabukluğuyla tabladan, küfeden kebab kestane,
elma, fındık aşırarak; viranelerde ballı baba, ısırganlar arasında
uçurtma havalandırmak hususatında oğlanlardan hiç aşağı kal-
maz. Hangi bir cihete hamle için koşmak icap etse takunyaları-
nı iki koltuğunun altına sıkıştırır, çıplak ayak hemen seğırtir, se-
bük-bar olmak lazım gelirse ayakkabılarını mahalle bakkalının
peykesi altına bırakır. Pek acele zamanlarda sokağa, rastgele bir
yere fırlatır, sonra bulamaz, akşam hanesine yalın ayak avdet
eder, evvela bir fasıl anasından, badehu bir ikinci fasıl da baba-
sından dayak yer. Sabah olunca dayağın acısını unuttur, çömlek-
ten biraz ekmek, dolaptan bir dilim peynir keser, mutfak nalın-
larını ayaklarına geçirince yine sokağa fırlar, cami avlusundaki
oyunun birinci faslına yetişir...

Validesi bakar ki evde kız yok... Yok olan yalnız ondan da ibaret değil. Mutfak nalinları da na-bedid olmuş... Hatuncağız bu emirde tecrübe-didedir. İşi hemen anlayarak:

“A dostlar on gün içinde bir çift kundura, iki çift takunya... En sonunda mutfığın nalinları da mı gitti?” feryadıyla başını örter, soluğu doğru cami içinde alır. Bir de bakar ki kerimesi çocuklarla oyuna dalmış:

“A kardeşim Hüseyin iki defa ‘bokso’ oldu. Ben bunu saymam...” diye haykırıyor.

“Seni gidi Çingene kızı seni! Hani ya nalinlar?” feryadıyla anası bir vaveyladır koparır...

Nalinlar mı? Kızın ayağında öyle şey yok. Yine bir tarafa fırlatmış. Sağa bakarlar, sola bakarlar. Nalinları koydunsa bul...

Vesile Hanım Rebia’yı eve getirir. Bu yaramaz kızı o günü mektebe gönderebilmek için ayağına bir şey bulup giydirmek lazım. Vesile artık dolapları, merdiven altlarını karıştırır. Ya kendi eski kunduralarından, iskarpinlerinden yahut kocasının eski terliklerinden bir şey bulur. Bulunan şey kızın ayağına pek büyük, pek şapşal gelir. Ama ne çare! Ne olursa olsun çocuk ayağına bir şey giysin de mektebinden kalmasın...

Rebia koca ayakkabılarını sürükleye sürükleye mektebe gider. Avaz-ı kıraatleriyle mektebi dolduran refikaları meyanına katılır.

Kız büyür, evvela baş örtüsüne, sonra çarşafa girer. Mektepten feyz-yab olabildiği meleke-i kıraatı “beğeniyosun beni” hududunu pek aşamaz. O derecede ki mektebe dört beş senelik müdavemeti ke-en-lem-yekün hükmünde kalır. İki satırlık bir ibare okumak rüsuhunu peyda edemez. Mektebin yadigar-ı tahsili olarak kızın hatırında yalnız bazı ilahiler kalmıştı.

Evet, Rebia’nın yadigar-ı tahsili işte bunlardır. Erkek çocuklarla ziyade oynaması, düşüp kalkması kızın tabiat, ahlak, etvarca onlara benzemesini intaç etmişti ki birine hiddetlendiği zaman mahrum-ı terbiye mahalle çocuklarından işitildiği gibi şütüm-ı galiza istimal ederdi.

Teyzesi Vesile Hanım'ın yeğeni Meftun Bey'e vermek istediği Rebba işte böyle bir kızdı.

Rebba'nın küçük kardeşi Hasene:

Yaş dört – dört buçuk. Fakat bazen sarf ettiği tabiratu büyük insanlar bilmez. Bu da terbiyece büyük hemşiresinin nüsha-ı sâniyesi... Daha mektebe gitmek yok. O yaşta bu kadar mir-i ke-lâm o aileye mahsus bir mevhibe... Validesi Vesile Hanım'a:

“Maşallah kızınız ne kadar dilli! Rabbim nazardan esirgesin!” deseniz:

“Çabuk söylesin diye daha kundakta iken ben ona kanaryanın artık suyunu içirdim. Onun için işte böyle bülbül gibi oldu.” cevabını alırsınız. Çocuğun, suyundan huyuna çektiği o hangi kanarya ise doğrusu ağzı bozuk bir kuş imiş.

Vesile Hanım'ın çocuklarının ilk mektep terbiyeleri sokak kapısının önüdür. Uzunçarşı'da satarlar; henüz yürümemiş çocuklara mahsus, altları delikli, önleri sürgülü küçük iskemleler vardır. İşte Vesile Hanım onun içine çocuklarını oturtur. Ellerine de ya bir dilim ekmek yahut mevsime göre elma, portakal nev'inde bir yemiş tutuşturur. Sokak kapısının tek kanadını açar:

“Bak yavrum şimdi buradan dah dahlar geçecek.” nüvazişiy-le iskemleyi oraya yerleştirir. Kendi gider, ev işiyle meşgul olur.

Çocuğun altında lazımlısı³¹, elinde yiyeceği, önünde mü-kemmeli bir sokak panoraması. Gelen geçen kıyamet... Yavrucuk artık her bir ihtiyacından vareste demek... Çocuk saatlerle orada oturur, eğlenir. Bazen köpekler elinden ekmeğini, çöreğini kaparlar. Yüzüne, ağzına yağlıca – sütlüce bir şeyler bulaşmış ise onları da yalarlar... Kız haykırır:

“Anne... Kuşu kuşu benim ekmeğimi hap...” Annesi cevap verir:

“Gidi yaramazlar gidi. Ben şimdi gelirsem o kuşu kuşuları hep döver, gebertirim.”

31 Lazımlık.

Fakat Vesile Hanım'ın kuçu kuçular aleyhindeki bu tehdidatı çocuğu avutmak için kuru laftan ibarettir. İşini bırakıp Hasene'nin yanına çıkmaz. Kız haykırdıkça validesi onun bu feryatlarına karşı teselli-bahş olacak cevaplar verir. Kız da öyle avunur gider.

Erkek çocukların kaydırak, birdirbir, uzuneşek, ceviz, ha-mam kızdı oyunları hep Hasene'nin önünde oynanır. Bu oyun-lar esnasında etfalin bi-t-tehevür yekdiğerlerine karşı bulun-dukları tecavüzat-ı lisaniyeyi, tabirat-ı galizayı hep işitir. Yalnız işitmekle kalmaz. Bir fotoğraf gibi zapteder. Akşam sofrı başın-da babasına öyle itale-i lisanda bulunur ki adamcağız bazen zev-cesine:

“Şu yumurcağı yanımdan kaldır. Şimdi bir yumruk vurup çe-nesini dağıtacağım... Baksana sövüyor. Kimden öğreniyor bu pislikleri.”

Zevcesi: “Kimden öğrenecek a kocacığım? Ya senden ya benden... Daha mektebe gitmedi ki! O kadcark çocukğun lakır-tısına kızılır mı? O sövmeyi ne bilecek?”

“Nasıl ne bilecek? Sövüyor. Hem de bir tulumbacı gibi ko-yu koyu... İşitiyor musun?”

“O kadcark çocuk söylediğı sözün manasını bile bilmez.

Hasene arsız arsız sırtarak:

“Niçin bilmeyeceğim? Pekâlâ bilirim... Seni gidi anasını av-radını...”

Babası hemen elini uzatıp Hasene'nin dudaklarını tutarak koparacakmış gibi sağa sola sıkıca burar. Kız boğuk boğuk hay-kırmaya başlar. Vesile Hanım telaşla:

“Bırak ayol! Kızın nefesi kesilecek...”

“Kesilsin! Duymuyor musun ölmüş anama sövüyor. Avradı-ma yani sana, anasına karşı ağzını bozuyor.”

“Efendi söylüyor, ama manasını bilmeden söylüyor. Yetiş-meyesice piç kurusu...”

Hasene iki elini gözlerine götürüp oğuşturarak:

“Neye piç kurusu olayım? Benim babam işte...”

Babası: “Görüyor musun? Sen bilmez diyorsun, ama piçin ne demek olduğunu senden benden iyi biliyor...”

Vesile Hanım: (istiğrabla) “Kız piç ne demek?”

Hasene: “Babası yabancı olursa...”

Vesile Hanım: (parmağını ağzına götürerek) “Aman zamane yumurcakları... Kız nerden öğreniyorsun sen bunları?”

Hasene: “Geçen günü sokakta Ömer Sadık’a piç dedi de o da benim babam yabancı değil... Ben babamın oğluyum dedi.”

Anası babası Hasene’yi daha inceden inceye imtihana kalkıştırlar, etfal-i sefile için bir mekteb-i ibtidai olan sokakta edindiği malumat-ı vasia fakat gayr-ı müeddebeye hayrette kalıp cidden parmak ısırırlardı.

Meftun Bey bir gün büyük validesi Şekure Hanım'dan itibaren bütün ailesi efradını, kendi nezdlerinde misafir bulunan teyzesi Vesile Hanım'ı, kızlarını, Zarafet'e Eleni'ye varıncaya kadar cümlesini bir odaya toplayarak 'Ameli adab-ı muaşeret' fenninin mühim bir bahsinden tedrişe ibtidar eyledi. En evvel biraderi Raci'yi mevki-i imtihana çekerek sordu:

"Farz et ki mükellef bir alafranga sofrada bulunuyoruz. Kibar madamlar, mösyöler de var. Ortaya bütün bir tavuk geldi. Bu tavuğun hazır-ı bi-t-taam olanlara taksimi keyfiyet-i mühimesi de sana havale edildi. Böyle bir mevkide bulunduğun zaman ne yapacağımı bana tarif et..."

Raci başını kaşıyıp biraz düşünerek:

“Çatalı bıçağı elime alır, tavuğun karnına saplarım. Göğüs etlerini çıkarırım... Sağ tarafımdakinden başlayarak birer birer cümlesine dağıtım.”

“Verdiğin şu cevap pek indî. Malumat-ı müstahsileye ibtina-en söylenen bir söz değil... Niçin göğüs etinden başlıyorsun? Neden evvela yanındaki zata veriyorsun?”

“Çünkü göğüs etini sevmem. İlk kat’ edilen parçalar hasb-el-nezake diğerlerine verilmek lazım geleceği için göğüs etinden başlıyorum.”

“Sofrada hüküm-ferma olan şey ‘egoizm’ değil, terbiyedir yavrum. Sen tavuğun ne tarafını seversen sev... Orada sen kendi iştahına hizmet edecek değilsin... Âdet ne ise onu yerine getireceksin... Ya bizim evde alafranga bir ‘dine’ verilip de tavuğun kat’ı hususunu da sana havale etmiş olsa idik demek beni kepaze edecektin? Bir tavuğun suret-i kat’ını teyzeme sorsam o bile senden daha vakıfane idare-i kelim edebilir zannederim... Teyze sen söyle bakayım, sofrada bir tavuğu nasıl ayırırsın?”

Teyze Vesile Hanım iki üç defa tatlı tatlı yutkunduktan sonra:

“Nasıl mı ayırırmı? A ondan kolay ne var? Tavuğun bir bundan ben tutarım. Bir budunu da karşımdaki zata ‘şunu tutuver kardeş’ teklifiyle tuttururum. O kendi tarafına ben kendi tarafıma ikimizde butları cayır cayır çekeriz.”

Meftun iki avcuyla yüzünü kapayarak:

“Ey sonra nasıl tevzi edersiniz?”

Vesile Hanım diliyle dudaklarını yalayarak:

“Kanatlarını göğsünü de böyle güzelce parçaladıktan sonra dağıtım.”

“Nasıl dağıtırsın?”

“Sofrada en hatırlı kimlerse butlarını onlara veririm...”

“Eee sonra...”

Hasene bir ağlama tutturup validesinin eteğinden çekerek:

“Anne budunu bana ver... Anne budunu ben isterim...”

Vesile Hanım Hasene’nin kulağına eğilerek yavaşça:

“Kızım sus! Budunu sana veririm...”

Hasene yine ağlayarak:

“Ya niçin başkasına veririm diyorsun?”

“Ben öyle ‘enkastan’ söylüyorum yavrum. Kızım sen dururken budunu başka kime veririm?”

“Kendin yer de bana vermezsin!”

“Sana veririm diyorum. Sesin kesilsin, yoksa but yerine şimdi yumruğu yersin...”

“Anne vereceğine yemin et...”

“Eğer sana vermezsem bütün hoş hoşlarını ısıtırım.”

“Bütün keçilerin boynuzu gözlerimi delsin de.”

Vesile hiddetle:

“Yumurcak neye gözlerime yemin ettiriyorsun?”

Meftun:

“Ne o gürültü canım!”

Şekure Hanım: “Bu arsız kızın yanında tavuk lakırdısı... Yemiş sözü olur mu? Tavuk budu isterim diye anasının iki ayağını bir pabuca koyuyor. Zavallı Vesile verdim diyor. Büyük büyük yeminler ediyor yine kandıramıyor..”

Hasene ağlayarak:

“Verdim diye kantin atıyor.. Aval mıyım ben?”

Meftun: “Küçükhanımın kullandığı lisana bakıyor musunuz? Babası bunu tulumbacı kahvesine mi götürürdü?”

Vesile Hanım: “Hiçbir yere götürmezdi. Akıllı ayol, hepsini kendi kendine öğrendi. Sokaktan, kapının önünden işittiğini hiç unutmaz. Çadircının oğlu Şehap, o hayâsız oğlan ne söylerse tekmil bunun ezberinde... Daha neler neler! Dilim varmaz ki anlatayım...”

Hasene tepinerek:

“But isterim...”

Vesile Hanım Meftun’a göz kırparak:

“Bir tavuk kesersek budunu Hasene’ye veririz değil mi?”

Meftun hiddetini yenmeye uğraşarak:

“Lanet olsun verimiz...”

Şekure Hanım Meftun’a hitaben:

“Oğlum bana bak, tavuktan sonra başka yemek yemiş lakırtısı açacaksan anası bu Hasene kızı şimdiden dışarı çıkarsın... Vızıltısından başım kazana döndü. İnsana hiç ağız açtırmıyor! Lakırtı söyletmiyor ki! Sus yavrum dedin mi adamın geçmişine sövüveriyor...”

Vesile Hanım igbirarla validesine:

“Anne senin gözüne de bu kız diken olmuş... Sana, gezindiği pat pat... Dokunduğu, çat çat geliyor. Sövüp de kimin ırzını lekeledi? A çocuktur bu... Tavuk lakırtısı olur da imrenmez mi? Hepinizin ağzı sulanıyor, ama ses çıkarmıyorsunuz! Tavuğu nasıl parçalarsın? Budunu kime verirsın? (Yutkunarak) A bu suallere dayanılır mı? Hacıvat’ın dediği gibi ben de tavuğun derisiyle gerisini severim...”

Meftun artık zabt-ı hiddet edemeyerek:

“Ooooha! Teyze sana şimdi tavuğun neresini seversin diye soran oldu mu?”

“Soran olmadı, ama hani şu lakırdının temsilini söylüyorum...”

Hasene ince sesiyle bağırarak:

“Anne ben de derisini severim... Cücüğünü de severim.”

Vesile Hanım artık bu defa hiddetine galebe edemeyerek Hasene’nin iki omzundan yakalar. Kızı kaldırıp kaldırıp yere vurarak:

“Al sana budu! Al sana derisi! Al sana cücüğü!”

Hasene kopardığı avaze-i kerih arasında öyle şütüm-ı galiza salıvermeye başlar ki büyük anası iştmemek için kulaklarını tıkayarak:

“Kızım Vesile şu yumurcağı götür dışarıya at. Söylediği küfürlerden şimdi abdestim bozulacak...”

Vesile Hanım kızını pençe-i hiddetiyle kavrar, bağırta bağırta odadan dışarı çıkarır... Onlar uzaklaştıkça vaveyla-yı bükada derece derece sönerek nihayet odadan iştirilmez olur.

Meftun alının terini silerek:

“Ooooh kulaklarımız dinlendi. O çocuk değil maazallah afa-
canın büyüğü... Teyzem burada misafireten bulunuyor. Bir şey
söyleyeceğim hatırı kalacak... Fakat insan tahammül edemiyor.
(Raci'ye tevcih-i kelimla) Tavuğu güzel ayıramadın birader.
Ben tarif edeyim de dinle. Haturından çıkmayacak bir dikkat-i
mahsusa ile dinle... Efendim sol eline çatalı sağına da bıçağı alır-
sın. Tavuğun sana en karib olan kanadından işe başlarsın. Evve-
la çatalı kanada saplar, badehu kanadın bedene merbut bulun-
duğu hatt-ı fasıl üzerinden bıçakla ameliyata girişirsin. Alışkın
bir el onu suhuletle ayırır. Kanadın kat'ını müteakiben tavu-
ğun aynı tarafındaki budunu yani maktu kanat cihetindeki bu-
dunu yine o suretle kesersin. Sonra hayvanın kesilmemiş tarafı-
nı önüne çevirir, diğer buduyla kanadı üzerinde de aynı ameli-
yatı icra edersin. Sonra tavuğun göğsüyle gerisi bir de gövdesi
yani Nuh aleyhisselamın gemi inşası için model itti haz etmiş ol-
duğu teknesi kalır. Bunların da beherini ikişer kısma ayırırsın.
Sofradakilere dağıtırken en alâ parçaları kadınlara takdim etmek
lazıme-i nezaket tendir. Amelî adab-ı hayat muharririnininden ba-
zılarının kavllerine göre de tabağı herkesin önüne götürerek in-
ti habı onların reylerine bırakmak daha muvafıktır. Bu evde sen-
den, Hasene'den rahat olmadığı için sofrada tavuk bulunduğu
zaman iyi parçaları hanımlara ben taksim edeceğim...”

Kadın nine Şekure Hanım iki defa esneyerek:

“Hay ömrüne bereket evladım, elbette tavuğun iyi tarafını
büyükannelere vermelidir.”

Raci yemek meselesinde tamik-i tedkikini gösterir bir sesle
dedi ki:

“Ağabey bazen ben tek mil bir tavuk yerim de yine doya-
mam. Siz o hayvanı kaç parçaya ayırdınız? İki kanat, iki but dört
parça. Göğsü, gerisi, teknesi de ikişer ayrılırsa eder altı parça...
Mecmuu on parça... Vay efendim vay... Sofradakiler bu parçala-
rı yalayacaklar mı? Bir tavuğu on kişi nasıl yer? Buna yemek de-

ğil koklamak demeli... Hele hissesine tavuğun kafes tarafı isabet eden zatlar çatal istimalinde de muhtarr iseler bu zavallılara koklamak bile düşmez...”

Meftun kaşlarını çatıp hiddetle:

“Hep bu dediklerine mübahis-i mahsusasında cevap vereceğim. Sen şimdiden lakırdı karıştırma. (Önündeki tabağa bakarak) Hanımlar, efendiler dikkat ediniz. Derse başlıyorum... Sofraya nasıl oturulur? İşte bu bir meseledir. Savoir-vivre’ye ait mühim bir mesele... Sofraya oturmasını bilmeyen yalnız hazırunu kendine güldürmekle kalmaz, aleme noksani-i terbiyesini de göstermiş olur...”

Şekure Hanım: “Öyle ya civan oğlum... Ben Rebia’ya bin defa söylerim. Sofraya yavaş otur derim. Gelir. Ya ayağıma basar. Ya kedimin kuyruğunu ezer. Ya bardağı devirir. Hiçbir günde yavaşça, usturluplu oturduğunu görmedim. Nerede o kız? Kulaklarını açsın da bu sözleri dinlesin.

Rebia karşıdan, bir elini kalçasının üstüne koyup diğerini Kiptivari sallayarak:

“Kuzum kuzum... Hasene’yi odadan kovdunuz, şimdi gözünüze ben mi diken oldum. Kadın nine bana söyleyeceğine kendini düşün... Sofadaki su testisine çarpmadan, elinden değneğini düşürmeden, iskemleyi devirmeden sofraya oturabildiğin var mı? Bir defa Pamuk’un kuyruğuna kaza ile bastımsa ne oldu? Söyler söyler hep onu söylersin. Geçen günü o pis kedi aşığda büyük süt kâsesinin içinde tek mil vücuduyla banyo etti... Daha söyleyeyim mi?”

Meftun: “Sütün içinde banyo mu etti? Süt banyosu... Banyolardan bahsettiğim zaman onu da anlatacağım. Fakat şimdi susalım... Ağız açmaya bana meydan vermiyorsunuz. Rebia sesini kes, yoksa şimdi seni de... Evet alafranga bir yere misafir bulunduğunuz zaman sofraya oturduğunuzdan, nasıl terbiye görmüş, hangi muhitte büyümüş olduğunuzu yek-nazarda anlayıverirler... Sofraya oturmadan oturmaya fark vardır. Anlıyor mu-

sun kadın nine? İşitiyor musun valide? Sözlerim kafana giriyor mu Rebia? Gayet nazikâne oturmali. Öyle iskemleye gömölür gibi yapılıp oturmamalı. Havluyu açmalı, dizlerinin üzerine örtmeli. Havlunun ucunu yeleğinin, korsajının arasına sokmak, hele yakalığının içine geçirmek terbiyesizliktir. Boynunun etrafına halka gibi bağlamak bütün bütün ayıptır. Ha bak valide burada sizin için dikkat edilecek bir şey var... Kadınlar eldivenlerini bardakların içine koymamalı, yelpazeleriyle beraber sofranın üzerine sağ taraflarına vaz' etmelidir. Baron İstaf'ın ihtarına bakılırsa eldivenleri bade-l-ihrac cebe koymak lazım geliyor.

Rebia yavaşa Lebibe'nin kulağına:

"Leblebi koydum tabağa, laf söyledin bal kabağı... Bizim eldivenle, yelpazeyle sofraya oturduğumuz var mı?"

Meftun makam-ı hitabetinden elini kaldırarak:

"Yine ne o? Rebia yanınızdakinin kulağına ne fısıldıyorsun?"

Rebia biraz büzülerek:

"Hiçbir şey... Alafranga sofraya lauk macunu korlarsa parmakla mı yemir? Çatal ile mi? Onu soruyorum."

"Şimdi lauk macununun münasebeti var mı burada?"

Dışarıdan teyze Vesile Hanım tık tık kapıyı vurarak:

"Meftun Bey rica ederim. Müsaade edin de içeri girelim. Kız, macunu işitti dışarıda durmuyor..."

"Olmaz içeride gürültü ediyorsunuz."

"Hasene ağa babasının canına yemin etti. Hiç sesini çıkarmayacak..."

"Ses çıkarmamak şartıyla geliniz. Belki birkaç söz de sizin kulağınızda kalır... 'Antre'."

Önde Hasene arkada Vesile odaya girerler... Daha oturma-dan Hasene annesinin eteğinden çekerek:

"Anne macunu kim yiyordu?"

"Kızım sus! Bizi şimdi yine dışarı kovarlar. Ortada macun, tavuk filan yok. Bugün yemeklerin sade lakırdısı oluyor."

Meftun: "Nedir yine o? Girer girmez başladınız mı?"

Vesile: “Hayır hayır siz devam ediniz. Yalnız şunu rica ederim ki tatlılardan, meyvelerden koyu koyu bahsetmeyiniz. Kız yeminini bozuverir... Çocuktur imreniyor...”

Meftun: “Sofraya yapışır gibi oturmamalı. Masa ile aranızda ufak bir mesafe olmalı ki istediğiniz zaman vüduunuzun kısm-ı ulyasını öne doğru hareket ettirebilesiniz.”

Vesile Hanım: “Meftun Bey oğlum işte pek doğru söylüyor-sun. Annem daima alafranga sofraya göğsünü verir. Apışır... Nefes almasına bile artık meydan kalmaz. Yer, yer, yer göğsüm tutuluyor der. Ya işte gördünüz mü anne, sofraya biraz uzakça oturmalı.”

“Ya sen çocuğunla beraber sofranın üzerine çıkar gibi yersiniz ya!”

Meftun: “Burada mücadelenin lüzumu yok. Şimdi beni dinleyiniz. Bundan sonra tarifime göre taam edersiniz... Oturuşunuzla sofraya letafet-bahş olmak isterseniz omuzlarınız yukarı doğru kalkık durmamalı. Şöyle hal-i tabiide düşük bulunmalı...”

Lebibe yavaşça Rebia’nın kulağına:

“Annem daima omuzlarını çıkarır. Sofraya kambur gibi oturur...”

Rebia hafifçe gülerek:

“Gibisi ziyade... Annem adeta kambura benzer baksana! Entarisinin altından omuz kemikleri çifte ıskarmoz gibi çıkık, fırlak duruyor...”

Meftun: “Silans matmazeller... Dirsekler, vücuda ne pek yapışık ne pek uzak durmalı. Efendim biraz görgüsü, terbiyesi, bahuşus alafrangalıkla ülfeti bulunanlar sofrada alacakları vaz’-ı tabiyyi bilirler. Ne pek gevşek durmalı, ne pek sahte vakar olmalı. Yakışığı, münasibi ne ise o tavrı, o vaz’ı almalı... Şimdi gelelim tenavül cihetine... Yerken acele etmemeli. Aheste aheste, bir ıtırad-ı mahsusla adeta ahenkle ekl-i taam etmeli...”

Rebia Lebibe’ye pesten:

“Raci ağabeyim boğulur gibi yer...”

Meftun devam ederek:

“Ne su içerken, ne lokmayı alırken ağız dolmamalı... Avurtlar şişmemeli. Şapırtı, şupurtu iştirilmemeli... ‘Metrodel’ tarafından bir taamın hin-i takdiminde eğer o yemekten almak istemiyor iseniz *Non* yahut *Merci* kelimelerinden reddetmekte muhayyersiniz. Yani bu iki tabirden istediğinizi istimal sizin ihtiyarınızdadır. Hangisini sarf etseniz olabilir.

Raci kendi kendine mırıldanarak:

“İşte bu tafsilat fazla... Ağabeyim bu sözleri nereden tercüme etmişse aynen tercüme etmekten kendini alamamış...”

Meftun: “Ne o birader? Bir şeyler mırıldanıyorsun!”

Raci: “Hiç... Bizde ‘metrodel’ yok da sözlerinizin bu kısmını zaid buluyorum...”

Meftun: “Niçin yok? Sen görürsün! Birkaç zaman sonra Şaban o vazifeyi ne kadar yoluyla ifa edecektir. Hem ben sana sofra hakkında malumat-ı umumiye veriyorum. Bizim evimizde yoksa ‘metrodel’ bulunan bir yerde taam ediverirsen ne yapacaksın? Böyle çocukça sözler istemem. (Devam ederek) Soğutmak için çorbaya üfleme ayıptır. Üfleme hem terbiyesizliktir. Hem de tibben muzırdır. Çorba tabağının dibinde bir katre bırakmamak için tabağı eğerek kaşıklamamalı, ekmeği bıçakla değil el ile koparmalı... Fransızlardan başka milletler bıçakla kat’ ederlerse de onların bu hareketleri şayan-ı imtisal değildir. Önünüzdeki etin hepsini birden doğramamalı. Her bir lokmayı yedikçe kat’ etmeli...”

Hasene anasının kulağına:

“Anne haniye önümüzde et?”

“Sus yavrum, şimdi bizi yine odadan kovarlar. Şimdi et yok. Sonra yiyeceğiz.”

Meftun devam ederek:

“Eti kat’ için bıçağı sağ ele, çatalı sola almalı. Bade-el-kat’ bıçağı isnada mahsus olan madeni yahut billurdan mamul ‘port

kuto'nun üzerine dayamalı. Bu defa çatalı dişleri aşağıya gelmek üzere sapı üstüne şahadet parmağını dayayarak sağ ele almalı. Bazı sebzeler ve balıklarda çatal ters yani kaşık gibi çukuru yukarı gelerek istimal edilir... Balıklar yalnız çatal ile yenir. Bıçak kullanılmaz... Sebzeler de öyle... Fakat kuşkonmazda iş değişir. Bunu el ile mi yoksa çatal bıçakla mı yemeli? Ha teyze sen ne dersin?

Teyze Vesile Hanım böyle bir suale lafzen muhatap ittihaz edilmiş olmasından mütevellit bir memnuniyetle ağzını büzüştürüp sağa sola doğru kıvrarak bir iki defa burnunu çektikten sonra:

“A iki gözüm Meftunum düşündüğün şeye bak... Önümde yiyecek bir şey olsun yoksa... Nasıl kolayıma gelirse öyle yerim. El ile bıçakla! Maksat yemek değil mi?”

Meftun gözlerini açarak:

“Alafranga sofrada âdet, kaide haricinde taam edilmez. Her yemeğin suret-i ekli, usul-i mahsusaya tabidir. Sen istediğin gibi yemeye karar verdikten sonra ben burada deminden beri niçin çenemi yoruyorum ya! Bu kuşkonmaz üzerine size tarihi bir vaka anlatacağım. Fakat iyi dinlemeli.

Meftun'un validesi Latife Hanım mütecessisane bir sada ile:

“Baksana yavrum! Sübhanallah bunun üzerine kuş niçin konmuyor?”

“O da başka bir mesele... Bunun Fransızcası ‘asperj’, Latince ‘asparagos’, Türkçesi neden kuşkonmaz oluyor? Bundan ürken hangi kuştur? Daha bu babdaki tetkikatımı itmam edemedim. Şimdi bunu bırakalım. Fransızlar evvelce kuşkonmazı el ile yerlermiş. İngilizler bu hususta zarafeti daha ileri götürerek ‘asperj’i çatal bıçakla yemeye başlamışlar.

Raci: “Çatal bıçak icat olmazdan evvel Avrupalılar yemeyi nasıl yerlerdi?”

Meftun: “Tabii el ile yerlerdi. Çatal pek o kadar eski bir şey değildir. Çatal ismi Fransa’da 1379’da ilk defa olarak Beşinci

Şarl'a ait sim avaniyi müş'ir bir müfredat defterinde görülmüş-
tür. Çatalın Fransa'ya da İtalya'dan geldiği rivayet olunur. Fakat
istimali bugünkü taammüm etmemiştir. On altıncı asırda bile ça-
tal ziyetten maduddu. İngiltere'de bunun istimaline ancak on
yedinci asırda başlanılmıştır. (Meftun kulak kabartıp odayı dinle-
yerek) Bir horultu var. İçinizden biri uyuyor. Kimdir uyuyan?"

Odadakiler hep birden gülerek "A büyükhanım uyumuş".

Meftun (haykırarak): "Kadın nine size ninni mi söylüyorsunuz
zannediyorsunuz?"

Kadın nine gözlerini açıp:

"Ey aklımı aldın Meftun... Öyle bağırılır mı? Uyku başıma
sıçradı!"

Meftun: "Niçin uyuyorsun hanım nine?"

Kadın nine: "Ne bileyim ben? Kuş konardı konmazdı derken
içim geçivermiş... (Eleni'ye) Kız şuradan bana biraz su ver de
uykum açılsın..."

Meftun: "Hanım nine iyi dinle rica ederim. Bahis gayet mü-
him. İngilizlerle Fransızlar kuşkonmazı nasıl yerler?"

Kadın nine kendi kendine:

"Hay yiyemez olsunlar. (Suyu içerek çehren) Dinliyorum.
Kuş nereye konuyormuş anlat bakalım! Üsküdar'da bir viran
türbe varmış. Onun üzerine hiç kuş konmaz derler. Onu mu
söylüyorsun?"

Meftun: "Şimdi sana hikâyenin elifbasından mı başlamalı?
Deminden beri neye dinlemedin?"

Kadın nine: "İhtiyarlık oğlum... Dinlerken dinlerken ken-
dimden geçivermişim..."

Latife, Vesile, Lebibe, Rebia Hanımlar hep bir ağızdan, kuş-
konmazın ne olduğunu hanım nineye anlatırlar. O biçare de
uyumamak için verdiği söz hilafına gözleri küçüle küçüle 'ha!..
ha ha!.. ha!..' diye uyku baygınlıkları arasında dinler.

Meftun yine söze başlar. Hanım nine yanındaki Vesile'nin
kulağına eğilerek:

“Sanki göz kapaklarıma birer âdem oturmuş. Bir türlü gözlerimi açamıyorum. Oğlanın lakırtıları bana ninni gibi geliyor. Yine dalverirsem horlamadan eteğimde çekiver kuzum Vesile”

Meftun: “Fransızlar evvelce kuşkonmazı el ile yerlermiş. Şimdi İngilizler çatal bıçakla yiyince bu hal berikilerin sofraya zarfetinde ötekilerden geri kalmalarını intaç ediyor. Mesele güçleşiyor. Kuşkonmaz eklindeki bu bid’at üzerine Fransızlar da badema çatal ile yemiş olsalar İngilizleri taklit etmiş, yani onlarda gördükleri bir âdetin nef’ini tasdik ve takdire ahz etmiş olacaklar ki bunu Fransızlar gurur-ı milliyetlerine bir türlü yaraştırıyorlar. O halde ne yapsınlar? Asperji âdet-i kadimeleri üzere yine el ile mi yesinler? Hayır! Baron İstaf bakınız buna ne guuk uydurmuş?”

Raci: “Afedersiniz birader, Baron İstaf kim?”

Meftun: “Savoir-Vivre’ye dair ahiren birkaç eser yazan bir kadın...”

Raci: “Sofrada tavuk butlarının münhasıran kadınlara lüzum-ı takdimindeki hikmet şimdi anlaşıldı... Sahib-i eser meğerse kadınmış!”

Hasene bağırarak: “But nerede ağabey but?”

Raci (gülerek): “Hanım bu çocuğun iyice karnını doyurmadan bir daha böyle yemek bahsi bulunan bir yerde bulundurmayınız. Yavrucuğun karnı aç işte...”

O esnada kadın nine horlamaya başlar. Vesile eteğinden çekerek:

“Anne gözlerini aç! Horluyorsun.”

Kadın nine (gözlerini açarak), “Yine uyudum mu?”

“Uyudun...”

Kadın nine (yavaşça): “İçim bayılıyor. Ne vakit yemek yiyeceğiz? Kuru kuruya yemek lakırdısı... Ortada bir şey yok... Meftun kuşu daha hiçbir tarafa kondurmadı mı? Kesip de ızgara mı yapacak? Yahni mi? Ne yapacaksa yapsa da artık lakırdı uzamasa...”

Meftun: “Teyze, büyük valide yine sana bir şeyler söylüyor... Ne istiyor?”

Vesile Hanım: “Hiç...”

Meftun: “Nasıl hiç?”

Vesile: “Karnı acıkmış da... Ne vakit yemek yiyeceğiz diyor.”

Meftun: “Al sana bir çocuk daha! Kadın ninenin de Hase-ne’den farkı yok... Hiç böyle mühim bir bahis esnasında adam karnının acıktığını hisseder mi?”

Kadın nine: “Meftun kuzum, oğlum. Şu kuşu bir tarafa kon-dur da keselim, kebab yapalım. Bittim. Aç karnına uzun uzadı-ya yemek lakırdısı dinlemek bana adeta işkence gibi geliyor.”

Meftun na-hoşnudisini ketm ederek:

“Valide, teyze, hemşire, Rebia size söylüyorum. Artık büyük validenin böyle ‘fines’leri anlayacak vakti geçmiş. evet ‘Baron İstaf’, ‘asperji’ çatal bıçakla eklini tavsiye edecek. Fakat bu tavsiyesiyle İngiliz âdetini tervic etmiş olacak. Yani onlarda görülen bir şeyin muhasenattan olduğunu itirafta muztarr kalacak. Bu giriveden kurtulmak için ‘İstaf’ şöyle diyor:

“Oh kuzum!.. Asperji bıçakla kesmek daha dün kabul olun-muş bir İngiliz adeti değil, bilakis kadimen mer’i bir Fransız usu-lüdür. Bunun ispatı da on sekizinci asır Fransız markizlerinden birinin, o zaman memuriyet-i mahsusa ile Fransa’da bulunan he-kim meşhur ‘Franklin’in taam edişi hakkındaki muahazat ve istihzalarında görülüyor. Bu markiz Amerikalı hekimin her şey ek-lini ve bilhassa ‘asperji’ yiyişini lisan-ı tezyifine dolayarak:

‘Franklin asperji, tabak derununda bıçakla ucunu keserek maktu parçayı çatal ile temizce ekl edecek yerde bir suret-i vah-şiyane ısınrak yiyordu.’

“Markiz cenaplarının ‘Franklin’ gibi memleketine şeref-bahş olmuş, insaniyete büyük hizmette bulunmuş bir zatı – mahza ‘düşes’ler kucağında perver-şiyab olmuş bulunanlara mahsus bir zarafetle ‘alafransez’ asperji yemeyi bilemediği için – vahşetle it-ham etmesini musib göremem. Bu istihza ile paratoner mucidi-

nin büyüklüğüne, dehasına bir şeyh terettüb edemez. Şu vakayı cbediyen münsi kalması lazım gelen sahifeden bulup çıkarışım mahza, bugün asperj ekinde İngilizlere insat olunan zarafetin onların malı olmadığını ispat içindir.

“Bugün erbab-ı dehadan yahut alelade bir adamın asperji parmaklarıyla ağzına götürüp çatır çutur ısıarak yediğini görsen hayret etmem. Fakat o zat benden bir nasihat isterse şöyle derim: Bu sebzenin kavaid-i mahsusuna tevfikten eklini öğrenirseniz bundan dolayı meziyet-i insaniyeniz nakısa-dar olmaz. Bunu kaide ile yiyiş şıklık hükmüne tabiyettir. Binaenaleyh bu emirde Fransa âdetine ittiba muvafık-ı akl u izandır.”

Meftun derin bir tebessümle başını iki tarafa sallayarak:

“Valide, teyze İstaf’ın şu son sözüne dikkat ettiniz mi? ‘Bu emirde Fransız âdetine ittiba muvafık-ı akl u izandır.’ diyerek asperji çatal ve bıçakla yemeyi İngiliz âdetinden çıkarıp Fransızlara mal ediyor. Baronun bu istitradı vesaik-i tarihiyinden midir? Bilemem. Çünkü ‘Franklin’i kabalıkla ve vahşetle itham eden markizin ismini haber vermiyor. Bahusus bu fıkrayı hangi müellifin, hangi eserinden iktibas ettiğini de söylemiyor. Buraları karanlık... On sekizinci asır Fransız zarafet-perveranından bir markiz böyle demiş... Bu markizden o kadar na-muayyen bir surette bahsediliyor ki günahı üstünde kalsın, ama insan bunun, Baron İstaf’ın muhayyilesinden başka bir yerde mevcut olduğuna inanmakta pek mütereddit kalıyor. İstaf Fransız zarafetini müdafaaaten – eğer bil-istitrad zikrettiği baronun aslı yoksa – koskoca bir fıkra-i tarihiye icadına cesaret ettiği halde adab-ı muaşeretten bahis diğer kütüb-ü mutebere ‘asperj’in suret-i ekli nezaketinde İngilizlere takaddüm için telvinat-ı beyhude yolları aramıyorlar. Doğrudan doğruya söylüyorlar. Bunlar: ‘İngilizler lüzumsuz bir ifratperestliğe kapılıp beyhude bir zarafet icabına tabiyetten kendilerini alamayarak asperji evvela bıçakla kat’ badehu çatal ile ekl ediyorlar ise de bu emirdeki eski Fransız usulü yani asperji el ile yemek usulü kavaid-i şikem-perveraneye daha muvafık addedil-

meye sezadır.' diyorlar. Böyle diyen kitapların muharrirleri zarafeten İngilizlere takaddüm için eski kütüphaneleri karıştırmaya lüzum görmeyerek Fransızların men-ül-kadim kuşkonmazı el ile yediklerini açıkça, merdane itiraf ediyorlar. Fakat öyle bir itiraf ki çatalsız eklin iddia-yı rüchaniyeti elden bırakılmıyor. İngilizlerin zarafeti takdir olunmuyor. 'Evet Fransızlar bunu eskiden beri el ile yerlerdi. Ve en makul suret-i ekilde budur.' deniyor. Şimdi Baron İstaf iddiasında yalnız kalıyor. Sade yalnız kalmıyor, zevk ve tercih hususunda diğer Fransızlardan ayrılıyor, rey ve fikir ci-hetiyle muhalefet peyda oluyor. İşte size tetkike şayan mühim bir mesele! Şimdi İngilizler mi, Baron İstaf mı, yoksa Fransızların usul-i atıkası mürevvicleri mi haklı?

Meftun bu sualine cevap almak için etrafı dinlerken yine bir horultu işitir... Münfeilane sorar:

"Horultu var. Yine büyük valide mi uyudu?"

Büyük valide Şekure Hanım telaşla:

"Hayır evladım. Bu sefer uyuyan ben değilim. Kıza tembih ettim. Dalarsam hafifçe çimdikleyiver dedim. Ara sıra uyur gibi oluyorum. Yanımdan çimdiği basınca gözlerim fal taşı gibi açılıyor. Ne inatçı uyku bilmem ki biraz sonra yine bastırıyor. Bereket kız çimdiği hemen yetiştiriyor. Sağ kalçam çürük içinde kaldı."

Meftun: "İstoper..."

Kadın nine: "İstorper nedir?"

Meftun: "Yani artık sus demek isterim..."

Kadın nine: "Soruyorsun da cevap veriyorum. Deminden beri lakırdı söylediğimiz var mı? Hep seni dinliyoruz. İşte onun içim uyukum geliyor ya! Lakırdılarını da pek iyi seçemiyorum. Bir tarihte kütüphanenin birine kuş konmuş! Yok İngiliz böyle de miş, Fransız şöyle söylemiş... Bilmem hangisi ne halt etmiş? Ne me lazım benim..."

Meftun: "Kadın nine rica ederim artık sus..."

Kadın nine: "Susarım, ama sen de dinlenecek iyi bir masal söyle!"

Meftun (tetrala hitaben): "Kimdi o horlayan?"

Lebibe (gülerek): "Orada pencerenin kenarında Zarafet Ablayı uyukluyor da..."

Meftun (gözlerini açarak): "Zarafet!"

Zarafet: "Alandım?"

Meftun: "Uyuyor musun?"

Zarafet: "Bir parçacık içim geçti de!"

Meftun: "İçin nereye geçti?"

Zarafet: "A nereye geçece? Yine kendimin içine geçti... Büyükhanımın uykusu geldiği vakit içim geçti demiyo mu? Benim de geldi, öyle dedi. Ama nereye geçti ne bileyim ben? (Eliyle popasını yoklayarak) İşte içim yine kendi içimde duruyor."

Meftun: "Deminden beri söylediklerimi dinlemiyor musun?"

Zarafet: "Dinliyorum küçük bey, kulakları sende..."

Meftun ellerini oğuşturup yine takrire bed'an ile:

"Bu mesele-i mühimmeyi fasl ve hasm için asperj ekline mahsus bu maşacık ihtira ettiler. Kuşkonmazın hin-i ekinde sofradakilere gündü birer tabak derununda bu maşacıklardan birer tane tabdün ediliyor. İnsan sofrada her lokmayı kaide-i mahsusasına bittikten yemek isterse bazen ufak tefek müşkülata uğrar. Fakat bulmadığımız şeyi öğrenmek ayıp değildir. Himmetleri var olsun, 'cavon vivre' muharrirleri yanı adabiyun bu sofraya meselesinde bir noktayı dakayık-ı lazimesiyle şerh ve tafsil etmişlerdir. Bunun öğrenmek için bize kalan zahmet o kitapları açıp aradığımız muhallesi sahaif-i mahsusasında bulmaktır. Balık yahut et yerken yemimizdeki bir kemik veya kılçık parçası kalsa ne yaparsınız?

Herkeste ince bir fısıltı. Kimsede cevaba liyakat yok. Meftun, cüzat-ı istizahını bir baştan bir başa samiün üzerinde seyrettirttikten sonra:

"Boyle basit meselelerde niçin apışıp kalıyorsunuz? Hani ya cevap! Lebibe sen söyle bakayım, ağzında kalan kemiği yahut kılçığı ne yaparsın?"

Lebibe bir iki defa yutkunup gözlerini süzerek:

meye sezadır.’ diyorlar. Böyle diyen kitapların muharrirleri zarafeten İngilizlere takaddüm için eski kütüphaneleri karıştırmaya lüzum görmeyerek Fransızların men-ül-kadim kuşkonmazı el ile yediklerini açıkça, merdane itiraf ediyorlar. Fakat öyle bir itiraf ki çatalsız eklin iddia-yı rüchaniyeti elden bırakılmıyor. İngilizlerin zarafeti takdir olunmuyor. ‘Evet Fransızlar bunu eskiden beri el ile yerlerdi. Ve en makul suret-i ekilde budur.’ deniyor. Şimdi Baron İstaf iddiasında yalnız kalıyor. Sade yalnız kalmıyor, zevk ve tercih hususunda diğer Fransızlardan ayrılıyor, rey ve fikir ci-hetiyle muhalefet peyda oluyor. İşte size tetkike şayan mühim bir mesele! Şimdi İngilizler mi, Baron İstaf mı, yoksa Fransızların usul-i atakası mürevvicleri mi haklı?

Meftun bu sualine cevap almak için etrafı dinlerken yine bir horultu işitir... Münfeilane sorar:

“Horultu var. Yine büyük valide mi uyudu?”

Büyük valide Şekure Hanım telaşla:

“Hayır evladım. Bu sefer uyuyan ben değilim. Kıza tembih ettim. Dalarsam hafifçe çimdikleyiver dedim. Ara sıra uyur gibi oluyorum. Yanımdan çindiği basınca gözlerim fal taşı gibi açılıyor. Ne inatçı uyku bilmem ki biraz sonra yine bastırıyor. Bereket kız çindiği hemen yetiştiriyor. Sağ kalçam çürük içinde kaldı.”

Meftun: “İstoper...”

Kadın nine: “İstorper nedir?”

Meftun: “Yani artık sus demek isterim...”

Kadın nine: “Soruyorsun da cevap veriyorum. Deminden beri lakırdı söylediklerimiz var mı? Hep seni dinliyoruz. İşte onun içim uykum geliyor ya! Lakırdılarını da pek iyi seçemiyorum. Bir tarihte kütüphanenin birine kuş konmuş! Yok İngiliz böyle demiş, Fransız şöyle söylemiş... Bilmem hangisi ne halt etmiş? Neme lazım benim...”

Meftun: “Kadın nine rica ederim artık sus...”

Kadın nine: “Susarım, ama sen de dinlenecek iyi bir masal söyle!”

Meftun (etrafa hitaben): “Kimdi o horlayan?”

Rebia (gölerek): “Orada pencerenin kenarında Zarafet Ablâ uyuyakalmış da...”

Meftun (gözlerini açarak): “Zarafet!”

Zarafet: “Afandım?”

Meftun: “Uyuyor musun?”

Zarafet: “Bir parçacık içim geçti de!”

Meftun: “İçin nereye geçti?”

Zarafet: “A nereye geççe? Yine kendimin içine geçti... Büyükhanımın uykusu geldiği vakit içim geçti demiyo mu? Benim de geldi, öyle dedi. Ama nereye geçti ne bileyim ben? (Eliyle göğsünü yoklayarak) İşte içim yine kendi içimde duruyor.”

Meftun: “Deminden beri söylediklerimi dinlemiyor musun?”

Zarafet: “Dinliyorum küçük bey, kulakları sende...”

Meftun ellerini oğuşturup yine takrire bed’an ile:

“Bu mesele-i mühimmeyi fasl ve hasm için asperj ekline mahsus bir maşacık ihtîra ettiler. Kuşkonmazın hin-i ekinde sofradakilere şimdi birer tabak derununda bu maşacıklardan birer tane takdim ediliyor. İnsan sofrada her lokmayı kaide-i mahsusasına tevfiken yemek isterse bazen ufak tefek müşkülata uğrar. Fakat bilmediğimiz şeyi öğrenmek ayıp değildir. Himmetleri var olsun, ‘Savoir-vivre’ muharrirleri yanı adabiyun bu sofra meselesinde her noktayı dakayık-ı lazimesiyle şerh ve tafsîl etmişlerdir. Bunları öğrenmek için bize kalan zahmet o kitapları açıp aradığımız mebahisi sahaif-i mahsusasında bulmaktır. Balık yahut et yerken ağzınızdaki bir kemik veya kılçık parçası kalsa ne yaparsınız?

Herkeste ince bir fısıltı. Kimsede cevaba liyakat yok. Meftun, enzar-ı istizahını bir baştan bir başa samiin üzerinde seyrettirtikten sonra:

“Böyle basit meselelerde niçin apışıp kalıyorsunuz? Hani ya cevap! Lebibe sen söyle bakayım, ağzında kalan kemiği yahut kılçığı ne yaparsın?”

Lebibe bir iki defa yutkunup gözlerini süzerek:

“Ne yapacağım? Ağzımdan çıkarır sofraya bırakırım.”

Meftun bir sada-yı tevbihle:

“Aferin matmazel! Bu hareketini görenler senin terbiyen hakkında bir fikir peyda ederler.

“Voilà une demoiselle mal éduquée

“İşte fena terbiye edilmiş bir kız demezler mi? Bu kadar sade bir şeyi Zarafet’e sorsam o bile senden iyi cevap verir... Zarafet sen söyle bakalım kemikleri ne yaparsın?”

Yine hemen içi geçmek üzere bulunan Zarafet yarı anlayabilmiş olduğu suale cevap verebilmek için gözlerini oğuşturarak:

“Kemikleri mi soruyorsun? Ne yapacağım kaynatır suyunu alırım!”

Meftun (hiddetle): “Abla galiba yine senin için geçmiş...”

Zarafet uyumadığını ispat için gözlerini lüzumundan fazla açarak:

“Yooo ben uyumuyo... Kemikleri sordun... Kaynatır suyunu alırım dedim... Zebankârlık günah değil mi ayo? Kemiklerini soğa atacak değil a! Elbette kaynatırım...”

Meftun gibi bir çocuktan aldığı münasebetsiz cevaba canı sıkılmış bir mektep hocası tavr-ı infialiyle yüzünü buruşturup Zarafet’ten Raci’ye tevcih-i hitabla:

“Birader sen söyle bakalım kemikleri, kılçıkları ne yaparsın?”

Raci verdiği cevabın maksada tevafukundan emin bulunduğunu gösterir bir isticale ile:

“Ne yapacağım çıtır çıtır dişlerimle kırar, küçük küçük yutarım...”

“Hoşt oradan obur... Hiç sofrada kemik yutulur mu? Bunun küçüğü olur, büyüğü olur. Maazallah söylediği lakırdıya bak.

Raci evvelki isticale bedel şimdi büyük bir istigrabla:

“Ağabey sizde pek acayip sualler soruyorsunuz! Ağızdaki kemik ya çıkarılır ya yutulur! Bunun şu iki ihtimalden başka türlü ağızdan bir çare-i def’i var mıdır? Ne yapılır? Siz söyleyiniz bakalım...”

“Ne mi yapılır? Kemikler, kılçıklar herhalde ağızdan çıkarılır efendim... Yutulmaz...”

“Hemşire şimdi ağzımdan çıkarırım dedi, bu cevabını beğenmediniz...”

“Beğenmem ya! Öyle eme eme ağızdan çıkarılıp da kemik sofranın ortasına bırakılır mı?”

“Nasıl çıkarılır? İşte bilmiyoruz. Lütfen tarif buyrunuz efendim.”

“Elinizi ağzınıza götürüp avcunuzu çukurlatarak kemiği yavaşça alacak, önünüzdeki tabağa kaydırıvereceksiniz. Bu böyle... Sofrada çerez olarak zeytin yediğiniz zaman çekirdeğini ağzınızdan ne suretle ihraç edersiniz bakalım! Bunu bilene bir çeyrek mecidiye mükafaten nakdiye var...”

Parayı işitince, hazırandan, o ana kadar Meftun’un sıklet-i takriri tesiriyle bastıran uykuya galebeye muvaffak olabilenlerden birkaçı birden cevaba atıldılar. O aralık acı bir haykırma işitildi. Bu ses kadın ninenin idi.

Şöyle bağırıyordu:

“İlahi elin kırılсын... Sana çimdikle dedimse böyle etimi kopar demedim ya! Tuttuğun yer elinde kaldı zannettim.”

Rebia: “Hem çimdikle diye insana tembih edersin, hem sonra darılırsın... Azıcık gözlerini aç da dinle, ağabeyim bilmece soruyor. Bilene beş kuruş verecek. Belki sen bilirsin de parayı kazanırsın!”

Kadın nine: “A yavrum insan büyük anasını öyle kıyasıya çimdikler mi?”

Rebia: “Ya başka türlü uyanıyor musun ki!”

Kadın nine parmağını tükürükleyip çimdiklenen yere sürerek:

“Ne imiş o bilmece bakayım!”

Rebia: “Sofrada zeytin yediğin zaman çekirdeğini ne yaparsın?”

Kadın nine: “Haydi oradan çılgın... Elinin körü yaparım. Sofrada zeytin yediğin vakit çekirdeğini ne yaparsın? Bu da bil-

mece mi? Bu lakırdı bile değil... Beni bunun için mi uyandırdın? Bilmecelerin alâlarını sen benden işit... ‘Sev çiçeği sevsen çiçeği sen, sevdin sen bıraktın, beni bir hercai mi sandın? Hay devciler köçeği, has bahçenin piyrol çiçeği’ nedir o bil bakayım?”

Meftun öfkelenerek:

“Nedir o hanım nine? Bizim buradaki maksad-ı mubahesemiz masal, bilmece söylemek değildir. Kış geceleri, tandır başları yetişmiyor da bize bir de burada mı pirol çiçeğini anlatacaksın?

Hasene söze atılarak:

“Bey dayı bilmece ben de biliyorum. ‘Bilmece bildirmece, dil üstünde kaydırmaca’ nedir o biliniz?”

Zarafet kestirdiği uykudan başını kaldırarak kesik kesik güle güle:

“Sanki bilmece mi a ayo?... Onu kim bilmez... Sabun işte...”

Zarafet’in bu bilgisine hep ağızdan güldüler. Teyze Vesile Hanım kerimesi Hasene’den evvel söze atılarak:

“A Zarafetciğim bilemedin işte... Sabun el üstünde kaydırmacadır. Kız sana dil üstünde kaydırmaca dedi...”

Zarafet düşünerek:

“Dil üstünde mi? A dur ayo, şimdi bilecem... Dil üstünde kaydırmaca ‘kaymak’...”

Rebia az yüksek sesle:

“Bilemedi, ama yaklaştı... Ha gayret, ha gayret... İşte sana azıcık ucunu çıtlattım. Buz gibi soğuktur, yağ gibi kayar...”

Zarafet daha ziyade ta’mik-i fikr ile:

“A bildi... Bildi!.. Kızak... Kızak...”

Zarafet’in bu keşfine küçüğü büyüğü hep bir ağızdan birer kahlkaha kopardıkları sırada bilmecenin delalet ettiği kelime-i hafiye-yi, bu sırr-ı mühimmi Hasene daha ziyade gizlemeye tahammül getiremeyerek ‘Zarafet dadı... Dondurma... Dondurma’ nidasıyla haykırdı...

Meftun gülmekle karışık acib bir hiddetle başını sallayarak:

“Hanımlar bir zeytin çekirdeğinden ne kadar münasebetsiz lakırdı bulup çıkardınız. Fakat içinizden hiç esas suale doğru bir cevap veren yok...”

Latife, Lebibe, Rebia, Vesile Hanımlar hep birden çeyrek mecidiyeyi hak etmek için zeytin çekirdeğinin ağızdan suret-i ihracı hakkında sofrada adabına değil hatta akıl ve izana bile pek muvafık düşmeyecek usul-i acibe ta’dadına giriştikleri esnada Raci nisbeten münasebetli bir cevap vermek üzere dedi ki:

“Ağabey kılçık ve kemiğin deminden tarif ettiğiniz suret-i ihracını zeytin çekirdeğine de tatbik edebiliriz...”

Meftun: “Hayır olmaz. Zeytin çekirdeği ağızdan el değmeden çıkacak...”

Raci düşünerek:

“Anlayamadım. El değmeden çekirdek ağızdan nasıl çıkar? Bu bilmeceye akıl erdiren varsa söyleşin...”

Rebia cebinden bir fındık çıkarır. Ağzına atar. Badehu fem-i vasi’ini büzüştürüp olanca nefesiyle fındığı ta karşıya Meftun’un suratına doğru püskürtür. İsbat-ı feraset için gösterdiği bu hünerbazlığı akabinde iki elini havaya kaldırarak Meftun’a hitaben:

“Dayı bey bak! Elimi dokundurmadan bu fındığı ağızımdan nasıl fırlattımsa zeytin çekirdeğini de öyle çıkarırım.”

Meftun sıkıntısından terlemeye başlar. Mendiliyle yüzünü silerek:

“Şu hareketine teessüf ederim Rebia... En basit kavaid-i terbiyeden mahrum sizin gibi insanlara ben de kalktum da sofrada adabı öğretiliyorum...”

Ablasının ağzından bir ‘tane’ süratiyle çıkan fındığı bulup yemek için Hasene’de akab-ı remide saldırmıştı. Fakat aradığını bulamayınca ‘Anne fındık nereye gitti? İsterim...’ vızıldalarına girmişti. Meftun birkaç la-havle çektikten sonra:

“Büyüğüne söz anlatalım derken şimdi de küçüğü başladı. Teyze sen bu kızları hiç terbiye etmedin mi?”

“Nasıl etmedim. Vallah dayaktan benim avuçlarım, onların vücutları nasır bağladı. (Biraz münfailâne) Fakat şimdi sizi rahatsız edecek büyük bir terbiyesizlikte bulunmadılar. Rebîa fındık attı. Küçük de bulup yemek için fındığın arkasından koştu. Siz onun kadarken ne terbiyesizlikler yaptınız. Söyletme beni...”

“Ağzına fındık alıp da karşısındakinin suratına fırlatmak Rebîa yaşında bir kız için terbiyesizlik değil midir?”

“Kabahat kimde? Onda mı, sizde mi? El dokundurmada zeytin çekirdeği ağızdan başka türlü nasıl çıkar? Tarif ediniz de biz de iştelim... Hokkabazın yuvarlağı gibi çekirdek kayboluverir mi ya!”

“Azıcık sabrediniz efendim. Tarif edeceğim. Çatalı ağza yaklaştırmalı. Zeytin çekirdeğini yavaşça hafiyen denecek bir maharetle dudaklarınızın arasından kemal-i nezaketle çatalın üzerine bırakmalı. Oradan da aynı ihtiyatla yani kimseye bir şey sezdir-meksizin tabağın içine indirivermeli...”

“Aman ne zor iş bu! Çekirdeğini çıkarmak bu kadar güç ol-duktan sonra ben de alafranga sofrada zeytin yemeyiveririm. Zaten evde yiye yiye bıktık da... Çoluk çocuk yeriz. Çekirdekleri de çatır çutur önümüzdeki tabağa atıveririz. Çocuklar bazen parmaklarının arasında sıkıştırıp birbirinin gözüne sıkırlar, ya babalarından ya benden birer tokat yerler.”

“Peki, çekirdeğinin ağızdan suubet-i def'ine mebni sofrada zeytin yemeyiz. Ya çekirdekli meyvelerde ne yapacaksınız? Mesela kiraz yediniz. Çekirdeğini nasıl çıkaracaksınız?”

“Zeytin çekirdeğini nasıl çıkarırsam...”

“Hayır olmaz! Her çekirdeğin suret-i ihracı başkadır.”

“Şimdi sıkıntımдан avaz avaz haykırırım Meftun Bey! Bu Frenkler hiç işleri güçleri yok da her çekirdek için birer usul mü koymuşlar? Çıkarıveririm ağzımdan vesselam.”

“Baron İstaf ‘Yemek Nasıl Yenir?’ ser-nameli babının iki yüz yirmi dördüncü sahifesinde der ki: ‘Kiraz yahut o kabilden çekirdekli bir meyve ekl edildiği vakit çekirdekleri tabağa tükürür

gibi çıkarmamalı. Tabâğa bırakmak üzere ağızdan el ile de almalıdır. Ya ne yapmalı? Meyve ekline mahsus olan takımın kaşığına ağza yaklaştırmalı. Çekirdeği oraya çıkarmalı –bu küçük ameliyat dudaklarla bi-s-suhule icra olunur– kaşıktan da tabâğa bırakmalı. Ailece bu usulü talim ediniz. Bütün bu harekâtı zarafet-i hakikiye ile icrada maharet peyda eylesiniz.’ diyor...”

Rebia söze atılarak:

“O Baron Pestan’ın iyi söylüyor. Kiraz yemesini kim istemez? Ama o böyle kuru kuruya olmaz. Meydanda hiç olmazsa bir tepsi kiraz bulunmalı ki nasıl olacağını öğrenelim... Ben ufak iken mahalle çocuklarıyla Tosun Beylerin bahçesinde kiraz çaldığımız zaman çekirdek cılamayı meşk ederdik...”

Meftun yarı hiddetli yarı müstehzi bir telaffuzla:

“Şecaat arz ederken merd-i Kıbtî sirkatin söyler’ diye işte buna derler... Değil mi Rebia?.. Acele etmeyiniz... Bu nazariyatı sofrâ başında bil-amel tecrübe edeceğiz... Amerikalılar üzümün çekirdeğini ayıklamak için bir alet icat etmişler deniyor.”

Rebia: “Neme lazım kiraz çekirdeği için bir alet icat edilinceye kadar biz cahil mi kalalım?”

Meftun: “Münasebetsiz suallerle bahsi kesmeyiniz. Şeftali, kayısı gibi büyük çekirdekli meyvelerde ne yapacaksınız?”

Bu suale karşı her kafadan bir cevap zuhur etti. Kimi şeftalinin zeytin gibi kimi de kiraz gibi yeneceğini söylüyordu. Meftun cümlesine birden itirazla:

“Şeftali kiraz filan gibi yenmez...”

Rebia ağzında peyda olan salyaları yutarak:

“Ağabey şeftaliyi yemek ötekilerden daha zor gibi görünüyor. Yetişince inşallah her gün birkaç okka almalı da buna çok vakit meşk etmeli.”

Şeftaliyi ışıttıncı Hasene’nin çehresi birkaç türlü renge girdi. Annesinin eteğinden çekerek şeftalinin tahassürüyle dolu dolu olan gözlerini bil-imale canı bu meyveden pek istediğini anlattı. Vesile Hanım da henüz şeftali çıkmadığını, çıktığı zaman ok-

kalarla alıp ekline talim edileceği nev'inden büyük mevaitle çocuğu teskine uğraştı. Beri yanda Meftun devam ediyordu:

“Şeftali, kayısı, elma, armut bahislerine dikkat ediniz.”

Mukarrir, şu dört meyveyi sayarken herbirinin esna-yı telaffuzunda Hasene ayrı ayrı annesinin eteğinden çekerek bu meyvelerin ekline meşk edilip edilmeyeceğini soruyor ve her sualine birer cevap-ı tasdik almak suretiyle biraz teskin-i halecan edebiliyordu.

Meftun devamla:

“Hep meyveler kendilerine mahsus çatal bıçak ile soyulup ekl edilir. Bunlar bütün yahut nısf olarak herkesin önüne getirilmiş ise tekrar parçalara ayrılır...”

Rebia zabt-ı lisan edemeyerek:

“Ağabey sofrada insana hiç yarım armut yahut yarım şeftali verilir mi?”

“Evet, yarım olarak da verilebilir. Çünkü Frenklerin armutları, şeftalileri gayet iridir. Şeftalileri adeta portakal büyüklüğündedir.

Büyükhanım gözlerini biraz açıp çimdiklenen tarafına eliyle bir parça salya daha sürdükten sonra:

“Aman oğlum Meftun, insanı imrendirme öyle. Mademki oranın şeftalileri, armutları böyle meşhurmuş. İnsan gelirken büyükanneme hediye diye birkaç tane getirmez mi?”

Rebia:

“Ağabey orada beşbıyık var mı? Muşmulayı sofrada nasıl yerler?”

Büyükhanım hiddetle:

“Aman hiç böyle kız görmedim. Yemişin bile bıyıklısını so-rar...”

Meftun:

“Rica ederim. Şimdi münasebetsiz sözler karıştırmayınız.”

Rebia bir tavr-ı infial ile kaşlarını kaldırarak büyük validesine:

“Bıyıklısı için değıl, muşmula hanım ninemin kendine dokundu da onun için...”

Hanım nine:

“Muşmula bana niçin dokunsun? Artık ben üç otuzunda mıyım? Hele postalın sözüne bak... Sen benden çıkmadın mı? Ben muşmula olunca acaba sen ne olursun! Haydi oradan muşmulanın torunu koca yemiş!”

Meftun:

“Lahavle... Artık bitirin canım... Şimd Rebia da öfkelenecek böğürtlen diyecek, sen de ona dam koruğu cevabını vereceksin... İş uzayacak!”

Kadın nine:

“Öyle diyeceğine oğlum kalk da kızın ağzına bir tokat vur. Baksana yellosa, muşmula deyince ben üzerime alınmışım... Haydi oradan mezarlık kozalağı kara kız...”

Meftun:

“Mezarlık kozalağı mı? Bak işte bu aklıma gelmediydi... Hanım nine sen nebatat ve eşcara müteallık hayli tabirat-ı muhakkirane biliyor imişsin!”

“Bilirim zahir bayır turpu...”

Lütfiye Hanım:

“Anne nedir o artık... Sen de vakit vakit çocuklardan daha çocuk oluyorsun!”

Kadın nine:

“Aman sus sen de oradan balkabağı...”

Vesile Hanım:

“İşte artık çenesi açıldı. Çocuk değil ki ağzına bir tokat indir de sussun...”

Kadın nine:

“Oradan lafa sen de mi karıştın viranelik ısırganı!”

Meftun:

“Hanım nine uyuduğu zaman, uyandırmak için rica ederim artık çimdiklemeyiniz... Çünkü ısırganlarla, baldıranlarla bahsi ihlal ediyor...”

Kadın nine:

“Dokunmayınız da uyuyayım zahir... Söylediklerin dinlenir şeyler değil ki... Zeytin çekirdeği, kabak çekirdeği, hepsini bir araya toplasan bir incir çekirdeği doldurmaz. Sofrada şeftali nasıl yenirmiş? Lakırdıya bak! Senede iki defa bu eve şeftali ya alınır ya alınmaz. Şimdiden onu nasıl yiyeceğimizi mi meşk edeceğiz?”

Meftun:

“Hanım nine rica, niyaz, istirham, tazarru’ ederim.”

Kadın nine:

“Sustum, sustum... İşte...”

Meftun:

“Ne diyor idik? Şeftaliyi parçalara ayırıyor idik. Mesela önünüzde bir şeftali var. Onu çatal bıçakla evvelâ ikiye badehu dörde bölörsiniz. Sonra çatalı sol elinize alarak rub’ şeftalinin üzerine batırır, bıçağı da dest-i yeminimizle istimal ederek...”

Vesile Hanım:

“Sözünü kestim. Affedersin oğlum... ‘Testiyi yemeyiniz mi?’ dediniz... Bir şey söylediniz anlayamadım...”

Meftun (istigrabla):

“Testi, ibrik lakırtısı olmadı. Bıçağı dest-i yemininizle yani sağ elinizle istimal ederek dedim. Biri Farisi diğeri Arabi iki kelime ile bir terkib yaptım...”

Vesile Hanım:

“Farisice testi sağ el demek midir?”

“Size orasını anlatmak uzun... Şimdi yalnız söylediğimi dinleyiniz... Evet, sol eldeki çatalı rub’ şeftaliye saplar, sağ eldeki bıçakla meyveyi libasından mahirane tecrit edersiniz. Ama siz diyeceksiniz ki meyvenin libası olur mu? Burada mecaz istimal ettim. Daha tabir-i vazıhla ‘sembolik’ olmak istedim. Fransızcada şeftali, armut vesaire gibi meyvelerin kabuklarına yani derilerine *Pelure* derler. Lisan-ı avamda bu kelime, pardesü, redingot gibi üst libasına da tabir olunur. Evet, çatal bıçakla şeftali

nev'inden meyvelerin derisini soyup çekirdeklerini çıkarmak maharet-i mahsusaya tevakkuf eder. Meşk ve talim etmeli. Alışmalı. Şimdi size anlatacağım bir de 'turp' bahsi kaldı. Bazı kim-seler ufak kırmızı turpa çatalı batırıp dibindeki yeşil yaprakları bıçakla bi-l-kat' yine çatal ile ağızlarına götürerek yerler. Yani turpa nev'an-ma şeftali muamelesi ederler. Her hususta pek müşkülpesent görünen 'Baron İstaf' turp eklinde biraz müsa-mahalı, biraz laubali, biraz teklifsizce davranıyor. Yeşilliğini bı-çakla keserek çatal ile yemek zarafetinde pek ileri varmak, işi ar-tık mübalağaya dökmek demektir diyor. Niçin? Çünkü turpun yapraklarına dokunmakla insanı eli ne yağlanır, ne ballanır... Bi-naenaleyh bunu yeşil çimenden tutarak bila-vasıta el ile ağza gö-türmek 'etiket'e mugayir değildir, hükmünü veriyor. Kuşkon-maz eklindeki müşkülâtı anlattımdı ya! 'Turp' işte hep o tekel-lüfattan muaf addolunur. Evet, sözlerime dikkat edin! Turpun alafranda sofradaki mevki-i ihtiramı bundan böyle ilelebet hatır-nışanınız olsun... Rebia sofrada su nasıl içilir?"

Rebia (gülerek):

"Ağabey artık onu da bilmeyecek değiliz ya!"

"Orada konsolun üzerinde sürahiyle su var. Bardağa doldur da iç bakalım..."

Rebia bardağı beş parmağıyla yakalar. Suyu doldurur. Lakır lakır içerken validesinin usulca yanındakine 'İş su üzerine olun-ca hemen tecrübesi ediliyor. Şeftalilerin, armutların yalnız söz-leriyle vakit geçiriliyor.' dediğini iştince gülmekten kendini men edemeyerek suyun bir kısmını genizine kaçırır. Kısım-ı di-ğerini de yanındakilerin yüzlerine püskürüverir...

Meftun (nefretle):

"Kız sana yazıklar olsun! Alafranda sofrada böyle mi su içe-ceksin? Yanına tesadüf eden bedbaht sofrâ komşularının suratla-rı, üstleri, başları ne olur sonra? Evvela size şunu haber vereyim ki Frenkler sofrada su değil başka şeyler içerler. Mayiatın suret-i şürbleri hep birbirinin aynı olacağından biz şimdi bu tecrübe es-

nasında suyu bira, likör, şampanya, bordo, burgonyi niyetine içebiliriz. Bakınız Baron İstaf sofrada içmeyi nasıl tarif ediyor:

“İçmek istenildiği vakit öyle beş parmağınızı açarak bardağı kavrayıvermemeli. Parmaklar şöyle hafifçe, nazikâne ayağından tutmalı, bardağı sükûnetle ağır ağır kaldırmalı, New York’taki güzel mektebinin tarifatına göre dudaklara –güya leb-i şerab kenar-ı sagardan puse-çin oluyormuş gibi- temas ettirilmeli.’ Anlayabildiniz mi?”

Vesile Hanım:

“Hayır, anlayamadık. Böyle bir ziyafette sağır postacının sofrada ne işi var?”

Meftun yeisinden iki elini yüzüne kapayarak:

“Ah vücutlarıyla hakikaten arlanacak soyum sopum varmış...”

Vesile Hanım (ağlayarak):

“A evladım seni arlandırarak ne yaptık? Hamamdan bohça kaldırmadık... Bedestenden takım çalarken tutulmadık...”

“Sağır postacıyı şimdi söze katmakta münasebet var mı?”

“Sen kendin söyledin a yavrum...”

“Ben öyle demedim... Leb-i şerab kenar-ı sagardan puse-çin oluyormuş gibi yani içilecek şeyi sanki bardağın kenarını öpüyormuşsunuz gibi zarafetle içmeli demek istedim.”

“Hah bize bunu böyle anlat! ‘Bardağın içindeki suyu içmeyiniz, kenarını öperek yine sofraya koyunuz’ de. Büyük annen, küçük annen, ben hiç öyle ince lakırdıları anlayabilir miyiz? Karşıdakilere bir kere bak da ona göre lakırdı söyle... Ona göre ağız kullan... Postacıdan puse, sağırdan bardak çıktığını biz ne bilelim oğlum!”

“Yine lakırdıyı dallandırıp budaklandırmayınız. Söz söylemekte bana meydan veriniz. İnşallah öteki mebahisemizde size ‘adab-ı istima’ talim ederim.”

Rebia anasının kulağına eğilerek:

“Ne talim ederim dedi?”

Vesile (yavaşça):

“Bilmem. Anlayamadım ki! Sorsam kızıyor. Ne taallüm ederse edecek işte... Şimdi, biz sade dinleyelim...”

Meftun:

“Bardağın muhteviyatını bir hamlede sömürmek pek ayıptır. Bir iki yudum içmeli, bardağı yine aynı betaet-i zarifane ile yerine koymalı. Bardağın içindeki şey bitmemeli. Yalnız hafif hafif azalmalı...”

Vesile Hanım:

“Affedersin oğlum... İnsanın ne kadar harareti bulunsa yine sofrada kana kana su içemeyecek mi?”

“Hayır, içemeyecek. Sofrada ‘Savoir-Vivre’ haricinde hiçbir şey olmayacak.”

“Biz evimizde, yemekte yanıbaşımızda su koruz. Çoluk çocuk maşrapayı doldurur doldurur kana kana içeriz. Karnımız lıngır lıngır kırabaya³² dönmedikçe doyduğumuzu anlamayız ki!”

“Ben şimdi size evinizde ne yaptığınızı sormuyorum. Sizi, benim söylediklerimi öğrenmeye davet ediyorum... Hanımlar affedersiniz. Kadın huzurunda kaale alınması hürmet-i nisvanı ihlal edecek bir şeyden bahseyleyeceğim. Fakat ne yapalım? Bu derste ondan bahsetmeye lüzum var... Mesela sofrada sümkürmek icap etti. Ne yaparsınız?”

Vesile Hanım:

“Vayyyy! Rahat rahat su içmek ayıp olan bir sofrada insan yüzünü nasıl siler? Şöyle bir hokkabazlığa getirip de entarimin yenine silebilirsem ne alâ! Silemezsem bırakmalı aksın... Başka çare var mı?”

Meftun:

“Teyze bugün beni yeisten öldüreceksin... Hiç alafranga sofrada elbise yenine burun silinir mi? Bu terbiyesizlik ne alaturka, ne alaparsan, ne alaşinova hiçbir sofrada olmaz...”

“Ne yapalım iki gözüm tarif et de öyle yapalım...”

32 Sakaların su taşımakta kullandığı ağzı dar, altı geniş deriden yapılmış kap.

Meftun (hiddetle):

“Bunu ben söyleyecek değilim. Avrupa ‘Savoir-vivre’ muharrirlerinin bu sümkürmek faslındaki reylerini size izah edeceğim. Şimdi biraz manasız ve sadedilane addolunan Fransız medeniyet-i atıkası sofrada havluya sümkürmeyi men’ eder. Fakat buradan akan mayi-i malumun kat’-ı seyelanı için de bir çare göstermezdi. Lakin nezaket ve zarafet-i hazıra sofrada havluya değilse de mendile sümkürmenin yolunu irae edecektir. Bu babdaki vesayayı size şerh edeyim. Evvela sofrada sümkürmeyi icap ettirmemeli. Mesela nezleli zamanınızda vuku bulan davetlere icabet etmemeli. Sofraya oturmazdan evvel güzelce temizlenmeli. Birkaç saat zarfında öyle bir harekete lüzum görülecek surette temizlenmeli. Bu suretle temizleyiş de müşküldür. Çünkü tuvaletiniz bozulur. Hasılı hanımlar ne lazımsa yapmalı. Bütün bu ihtiyatlarınız hilafına yine sofrada buna lüzum görülürse naçar kaldığınız bir anda Baron İstaf mendilinizi istimale müsaade veriyor. Ama nasıl? El çabukluğu bir marifetle mendilinizi yavaşça çıkarıp yanınızdakileri iğrendirmeye sebebiyet verecek gürültülerden ihtirazla silivermeli. O esnada kimsenin nazar-ı dikkatini celp etmemek için başınızı sofradan arkaya çevirmemelisiniz. Sofradan başlarını çevirip de burunlarını silenler fenn-i muaşerete bigane olanlardır. Lüzumundan fazla ihtiyatlar, ihtirazlarda insanın o âlemlerle adem-i ülfetini gösterir. Bu nev’ gülünç hareketleri terbiye zannedenler kabalıklarını irae etmiş olurlar. Yine horultular geliyor. Uyuyanlar kimdir?

Rebia:

“Kadın nine ile Zarafet...”

“Uyandırmayınız uyusunlar... Bu bahisten kendileri bir şey anlamadıktan başka anlayanlara da mani oluyorlar değil mi Raci Bey?”

Raci göz kapaklarını açmaya uğraşarak:

“Evet efendim...”

Meftun:

“Hepinizin çehresinde can sıkıntısı asarı g r l yor. Ben de bir iki söz daha söyleyerek bu günlük bahse hitam veriyorum. La Baron der ki:

‘Taam nihayetinde el ağız tathiri yok... Sofrada ağız yıkmak... Bu ne iğrenç! Ne müstekreh şey! Parmakları yıkmak da abes...       taam esnasında ekmekten başka bir şeye temas olunmadı ki...’

Vesile Hanım:

“A işte bu tuhaf! Sofrada o kadar nizam, o kadar g rg rl kta sonra yemekten el kirli, ağız bulaşık kalkmak... Doğrusu bunu beğenmedim.”

“El bir şey tutup kirlenmedi ki...”

“Canım ne kadar atal – bıçakla yense yemektir bu iki gözüm, insanın eline yine kokusu siner vesselam...”

“Acele etme efendim. La Baron bade-t-taam sofr  başında el ağız silmenin aleyhinde bulunuyor. Lakin diğ r kitaplar ( n ndeki defterin yapraklarını çevirerek) evet onlar da sofr  başında ağız silme  detinin hal-i metrukiyete gelmiş olduğuna teşekkür ediyorlar... Fakat sofrada el temizleme âdeti henüz kalkmamıştır. Hitam-ı taamda önünüzde latif, billur bir kap gelir. Bunun içinde güzel kokulu ılık su vardır. İine yuvarlak kesilmiş bir dilim de limon atılmıştır. Sakın ha, bunu me rubattan bir şey zannedip de ağıza götürerek dikivermemelidir. İşte insanın rezil olduğı saat o saattir.”

Vesile Hanım:

“Bu güzel kokulu su içilmeyecek de ne olacak? Burna mı çekilecek?”

“Hayır efendim, parmakların ucu bu suya batırılıp yıkanacak, sonra havluya silinecek.”

Vesile Hanım:

“Hepsi iyi, ama Frenklerin böyle birkaç hususta yıkanmamak âdetleri doğrusu hoşuma gitmiyor.”

Ders esnasında büyük validesinin horultularına, Rebia ve Hasene'nin arsızlıklarına, diğerlerinin dikkatsizliklerine rağmen 'Ameli Adab-ı Hayat' bahsini efrad-ı ailesine takrirden çekinmedi. Bu emirde bıkmadı, usanmadı, her müşküle iktihamı adeta nefsince bir nev' haz ve safa addediyordu. Ötekilerin alafrangadan nefreti, Beyin bu ısrarı meyanede öyle tuhafıkların husulüne badi oluyor idi ki bu hallerine hariçten vakıf olanlar kadar kendileri de gülüyorlardı.

Meftun yavaş yavaş bir taraftan alafranga sofra edevatını tamamlıyor, diğer taraftan ev halkını o suretle taama alıştırmaya uğraşıyordu. Tavuk, hindi, kaz, balık ve saire üzerine bir hafta, on gün kadar devam eden nazariyattan sonra nihayet sofrada bu

hayvanların buduyla, kanadıyla, gövdesiyle ameliyat-ı ciddiye giriliyor. Alafranga usulünü ahza gayr-ı müstaid olanlar, meşke elleri pek kolay yatmayanlar tekerrür-i ameliyattan dolayı en çok yemek yiyorlardı. Kadın nine Şekure Hanım, teyze Vesile Hanım yedikleri butların hiçbirini kavaid-i mahsusaya mutabakat-ı tamme ile ekl edemediklerinden Meftun:

“Olmadı, but ziyan oldu.”

Şikâyetiyle haykırdıkça hanımlar:

“Niçin olmasın. Pekâlâ karnımız doydu. Lazım olan da o değil mi; bu sefer beğendiremedikse gelecek butta sizi memnun etmeye uğraşırız.” cevabını veriyorlar. Fakat gelecek butta da iş yoluna giremiyordu. Daha öteki butta da... Sofrada güzel parçalar zuhur ettikçe icab-ı nezaketle haydi büyük valideye, haydi küçük valideye, haydi teyzeye, haydi hemşireye, evet hep hanımlara takdim olunuyor, zavallı Raci et’imenin kemik, deri gibi en lâgar taraflıyla karın doyuruyordu. Biçare delikanlı, bu husustaki şikâyat-ı müteaddidesini ağabeyine ismaa muvaffak olamadı. Nihayet bir akşam tavuk, hindi gibi hayvanat üzerinde alafranga ameliyat-ı ekliye icra olunacağı bir sırada sofranın en güzel keten örtüsü yayıldı. Mevaki-i mahsusaya çiçek saksıları vaz’ edildi. Beşli şamdanlar yandı. En parlak ‘kuver’ler dizildi. Eleni yemek ‘kanpana’sını büyük otellerde işitilen surette muttarid darbelerle çaldı. Yemek salonuna Meftun hemşiresi Lebibe ile kolkola girdi. Arkadan kadının nine değneğini kakarak geldi. Daha sonra Latife Hanım’la Rebia, onları takiben Vesile Hanım’la Hasene sökün ettiler. Meftun nim ‘reverans’ halini alıp bir tavr-ı zarafetle elini uzatarak:

“Madam! Matmazel!” hitaplarıyla herkese mevki-i mahsusunu gösterdi. Sofraya dizildiler. Efrad-ı aileden biri eksikti. Fakat bu eksik olan kimdi? Herkes sofranın tezyinatuna vakf-ı enzarından gelmeyi düşünmeye vakit bulamıyordu. Yalnız Meftun boş kalan iskemleye bir göz attı:

“Raci sofrada yok.” dedi. Delikanlının bu ihtarından sonra ötekilerin de gözleri boş iskemleye dikildi. Vesile Hanım sordu ki:

“Alafrangada böyle sofraya geciken olursa ne yapılır?”

Meftun:

“Bu babda size malumat vermedim mi?”

“Hayır...”

O esnada oda kapısından içeri biri girdi. Fakat giren Raci değildi. Tombalakça bir kadındı. Bila-tekellüf gitti, boş iskemleye, Raci’ye mahsus olan yere oturdu. Herkeste bir hayret... Bu yeni gelen birkaç saniye kadar umumun enzar-ı istigrabına maruz kaldıktan sonra en evvel Rebia:

“Raci ağabeyime bakın a dostlar, kadın kıyafetine girmiş!” fer-yadıyla haykırdı. Küçüğü büyüğü birer kahkaha tutturdular. Hakikaten Raci al bir korsaj, onun altına tırşe bir jüpon giymiş, boy-nuna da Eleni’nin bir ‘fıšo’sunu bulmuş atmış, başına tüylü bir ‘kapela’ uydurmuş, bıyıkları olmadığı için kıza benzemiş. Ama nasıl kıza? Adeta Bakkalköyü’nde, Darıca’da pazar günleri en parlak tuvaletlerini yaparak seyrana çıkan köylü Rum kızlarına dönmüş.

Bu garabete herkes gülüyor, yalnız Meftun ciddiyetini muhafazaya uğraşıyordu. Sert bir çehre ile sordu ki:

“Birader bu kıyafet ne?”

Raci ayağa kalktı. Derin bir reveransla dedi ki:

“Bu hareketimi mazur görünüz efendim. Üstümdeki fıstan, başımdaki ‘kapela’ hasılı şu kıyafetim zannederim ki bu gün bana sofrada tavuk budu yemek hakkını verecektir. Erkek elbise-siyle oturdukça daima aç kalıyorum...”

Kahkahalar tezauf etti. Bu cevaba karşı Meftun da ciddiyeti-ni muhafaza edemedi. Gülerek ‘*Cette fois vous êtes ingénieux*’ (bu hareketiniz doğrusu mahirane) dedi.

Çorba kâsesinin kapağını kaldıran Eleni de dayanamayarak ‘*Monsieur dites plutôt ingénieuse*’ ihtarında bulundu. Yani Raci’ye nispet edilen *ingénieux* kelimesinin teennüsü münasip ola-cağını anlattı. Meftun buna daha ziyade güldü.

Raci bu zarafetiyle o akşam sofrada en iyi parçaların ekliyle bikam oldu.

Hitam-ı taamda kadın nine Şekure Hanım sandalyesinden kalkarak:

“Çocuklar böyle tavuk yemeye meşk ettiğimizde ben yerimden kımlıdayamazdım. Eleni ile Zarafet koltuklarımdan tutarlardı beni güçlükle kaldırırlardı. Bakınız bu akşam sandalyeden kendi kendime kuş gibi kalkıyorum. Bunun sebebini anladınız mı? Bu gece benim hakkımı bütün Raci yedi. O çapkın oğlan bir daha sofraya böyle karı kıyafetiyle gelirse kabul etmeyelim. Mademki alafrangaya meşk ediyoruz onun yolu ne ise öyle gitmeli. Eleni’nin kapelasını, Lebibe’nin bilmem nesini giy. Gel buraya, butları kıvr, yağma yok. Alafranga olacaksa tamam olsun... Herkes hakkına razı olmalı. Butlar hanımlara, kanatlar bütün taraflar filan beylere...” itirazıyla Raci’nin bu hareketini takbih etti durdu.

Meftun zengin bir enişte edinebilmek için Lebibe’nin terbiye ve tahsiline son derecede germi verdiğinden aile efradının umumuna mahsus olan ‘Ameli adab-ı hayat’ dersinden maada hemşiresine suret-i hususiyede malumat-ı nafia tedris ediyordu. Bir gün Lebibe’yi karşısına almış, genç kadınların ava çıkıp çıkmamaları hakkında tafsilat-ı acibe vermekte iken bazı eşya almak için Eleni odaya hasb-el-lüzum bir iki defa girdi çıktı. Kızın her defa-i duhul ve hurucunda yüzünde gezinen tebessüm-i istihza Meftun’un nazarından dur kalmadı. Evet Eleni gülüyor, hem de müstehziyane gülüyordu. Fakat kiminle eğleniyor? Niçin gülüyordu? Genç kadınların ava çıkmaları bahsinde şayan-ı hande ne var? Meftun bunu merak etti. Lakin Lebibe’nin yanında hizmetçi kızdan istizaha girişmeyi muvafık bulmadı. Bir iki saat sonra Eleni’yi تنها bir tarafa celp ile sordu:

“Ben hemşireme av bahsini anlatırken sen neye gülüyordun?”

“Hakkınız vardır, gülüyordum. Çünkü sizin kız kardes güzel av yapmak biliyor efendim. Bu is için ders istemez... O kendi kendisine ustalandı.”

Meftun (hayretle):

“Acayip bizim Lebibe şimdi avlamak biliyor mu?”

“Mükemmel efendim temiz av yapıyor!”

“Tuhaf şey hiç haberim yoktu. Ne kuşları avlıyor bakalım?”

“Keklik... Bakacya... Yabani horos... Bu tarafta ne bulursa...”

“Bana hayret veriyorsun Eleni... Bu taraflarda keklik var mı?”

“Var efendim komsularda oturuyor...”

“Ayol ben ona daha tüfek almadım. Ne ile vuruyor?”

“Tüfek ne yapacak?... Bir kalem, bir parça kâğıt, bir parça mürekkep. Bu hepsiyle tutuyor... Yok ama, öyle dağ keklik, göğsünde kırmızı var. Kanatları var. Bu keklik ki tutuyor, hanıya başında fes koyar, caket, pantolon koyar...”

Şu tafsilattan, tutulan kekliğin nev’i biraz Meftun’un kafasına dank dedi. Azıcık ayakları suya erdi. Yüzünü buruşturarak:

“Fakat Eleni ağzından çıkanı kulakların işitiyor mu? Sen hemşiremin namusuna taalluk eder şeyler söylüyorsun. Ceketli keklik... O nasıl söz öyle?”

Eleni (şaşıarak):

“Yok ben üstünde laf etmedi. Lebibe Hanım bir mektup yazmış, muhabbet mektup... Zarafet Ablâ’nın elinde vermiş ki bu mektup komsunun oğlusuna götürsün... Ama yalnız mektup vermemiş, bir çeyrek mecidiye de beraber vermiş... Ablâ almış mektup, oğlana götürmüş, kaymeni bir çirek de oradan almış... Tam on kurus. İşte hepsi bu... Ne var bunda namus kala? O yazmış... Öteki okumus, abla para almış... Büyük bir kötülük olmamış... Ama bana vere idi ki mektup götüreyim, kırk kurusta beraber verecekti, yine götürmeyecektim.”

Bu kadar söz Meftun için kâfiydi. Avdan maksat ne olduğunu anladı. Fakat Eleni’nin öyle bir suret-i küstahanede ifşa-yı hakikat etmesi delikanlının canını sıktı. Hizmetçileriyle laubali bulunmanın, onlarla şakalaşmanın, onlara o haneye vech-i intisablarıyla tevafuk etmeyecek ümitler vermenin mahazir-i vahi-

mesini anladı. Fakat Eleni'den anlayacağı mühim bir nokta daha kalmıştı. Ona da vakıf olmak için sordu ki:

“Hangi komşunun oğlu bu?”

“Hani bizim köşk alt tarafta sarı boyalı köske oturuyor...”

Meftun (sert bir çehre ile):

“Artık yetişir... Defol...”

Eleni biraz kızarıp bozarak oradan çekildi. Fakat bu ifşa-atından dolayı kalben çok memnundu. Lebibe, Eleni dururken Zarafet'le komşunun oğluna mektup göndermeyi öğretilen. Hem öyle bir hizmet-i şereften, hem de iki çeyreklik bir istifade-i nakdiyeden mahrumiyet Eleni'ye pek acı geliyordu.

Rum kızı aşağıya indi. Öteberi hizmetleriyle iştigale başladı. Lebibe'nin bu hizmet için Zarafet'i tercih etmesindeki esbabı düşünmeden zihnini bir türlü kurtaramıyordu. Lebibe alımsız, Eleni ise güzeldir. Böyle hususat-ı aşıkandede bir kız kendinden güzel bir vasıtayı nasıl istihdam edebilir? Hem Eleni Meftun'la, Raci ile gayet laubali geçiniyor. Onlara ifşa-yı hakikat ediverirse? Bu işte Zarafet herhalde daha elverişli görünüyor. Eleni zihninden bunları düşündü. Kendi kendine:

“Lebibe Hanım bu ise haklıdır. Ne zaman bana o beyde gönderece idi. O delikanlı bana sevece idi. Ah ne olur! Göndere idi de seve idi, bu köy bütün delikanlılar bana sevse, ah kala yine doymayacağım... Simdi bu ise ben haber vermiş, ama Meftun Bey kız kardes dayak atacak? Ne yapacak? Yoksa öteki delikanlı gidecek bir ‘reparasyon’ isteyecek? Ne olacak? Ben ne vakit bu lakırdı söylemiş... Pek kızmış bana ‘haydi defol’ söylemiş... Varsin kızsın... Yine bir iki gün sonra bana gelecek, elinde öpecek... Ben de ona kolay kolay öptürmeyecek... Bu is söyledi, acaba fena yaptı? Oh ne için fena yaptı? Ne vakit söylemeyece idim, Zarafet gidece idi, iki çeyrek daha alacak idi... Bırakırım ki gitsin?”

Eleni aşağıda bunları zihninden geçirirken Meftun da yukarıda başka türlü düşünüyordu:

Bir delikanlı ile Lebibe beyninde muaşaka başlamış! Şaşılacak şey! Haydi kız, seni muktezası bir cehaletle ve nefsince gaynkalbil-i tefsir bir saikin hükmüne mukavemet edemeyerek böyle bir cürette bulunmuş olsun... Ya o delikanlı... O da demek kızı seviyor ki beynlerinde böyle bir suziş-i mükatebe açılıyor... Demek Lebibe’de sevilecek meziyat varmış! O da halince celb-i enzar-ı muhabbet edebiliyormuş; demek hemşiresi sevilebilirmiş! İşte sevilmiş bile...

Meftun’un ilk hiddeti yavaş yavaş zail oldu. Zihnini bu muaşakayı havf edilecek bir hadise şeklinde telakkiden teb’ide uğraşmaya başladı. Hemşiresinin âşığı zengince, münasebetli bir şey ise bu muhabbeti bir şekl-i meşruiyete dökmek kabildi. Bir nikâh, arkasından bir düğünle Lebibe’nin istikbali temin edilmiş olacaktı.

Meftun bir sigara yaktı. Dumanın, mermer damarlarına andırır mai helezonları berheva oldukça, onların batı bir suudla türlü eşkal alarak yükselişlerine, en ufak bir cereyandan birden bire müteessir oluşlarına vakf-ı enzarla düşünüyordu:

“Ben Lebibe’ye daha tam ‘koketri’ dersi vermedim. O kendinden memul edilmez bir cesaretle komşunun oğlunu nasıl avladı? Acaba giyinmek, gezinmek, sevilme ve saire hususlarında yarım yamalak anlattığım hüsn-i etvar derslerinin bu emirde bir dahli oldu mu? Hay hay... Ben kıza zarafet, nezaket meşl etmeye idim o kendini böyle çarçabuk beğendirebilir miydi? O çapaçulluğuyla onu zor severlerdi. Keramet kııda değil yine bende... Hüsn-i etvar, zarafet-i eda talim etmenin alımsız kızları güzelleştirmekte bir tesiri, faidesi olmasa hiç Amerika’da kemal-i itina ile güzellik mektepleri açarlar, melahat dersleri verirler miydi? İşte numunesi... Ben Lebibe’ye ders vereli daha ne oldu? Kız feyz-i tederrüsünü gösterdi.”

Netice-i tedristen mütevellit zannettiği bu hüsn-i muvaffakiyetinden dolayı Meftun’un neşesi gide gide o kadar tezayid etti ki hemşiresini lütfen seven o delikanlıyı bulsa iki yanağından şapır şapır öpmekten kendini alamayacaktı...

Hemen Lebibe'yi çağırarak istizah-ı madde etmek istedi. Sonra yine düşünerek bunun henüz vakti olmadığını teslim etti.

Meftun o sarı köşkün sahibini biraz tanıyordu. Kaşıkçılar kahyası Kasım Efendi hakkında çok söz işitmiş fakat bunların hiçbirini sem'-i ehemmiyetle dinlememişti. Şimdi o zatın Lebibe'ye kayınpeder olması ihtimali meydan alınca bu babda tam'ik tetkikat lazım geliyordu. Kaşıkçılar kahyası Kasım Efendi... Meftun bu ismi ağza şişkinlik veren kaşıkçı tabiriyle, sonra insanın gözleri önüne çakşırılı, saltalı, beli kuşaklı, başı abani sarıklı ak sakallı mehib bir zat getiren 'kahya' unvanıyla birkaç defa tekrar etti. Kaşıkçılar kahyası Kasım Efendi... Kaşıkçılar kahyası Kasım Efendi... Bir sıraya dizilen şu birkaç kelimede Meftun'un kulakları için na-kabil-i ünsiyet bir ağırlık vardır. Kaşıkçılar kahyası daha doğru, daha uzun telaffuzuyla kethüdası Kasım Efendi... Meftun bu sıfatı, bu lakabı, bu ismi on, yirmi, elili, yüz defa tekrar etse ahenk-i sem'ini tırmalayan o bir sıraya elzafın sekaleti, bürudetı yine zail olmayacak, buna alışamayacaktır... Öyle ama Kasım Efendi için milyoner deniyor... Lakabı ne kadar sakil, ismi ne derece soğuk olursa olsun... Şu 'milyoner' sıfatı bütün o sekalet ve bürudetlere bir sühnet-i meal vermiyor mu? Fakat kaşıkçılıkla milyon kazanmak! Bu da şayan-ı tedkik bir mesele-i garibe... Her ne olursa olsun herifin serveti tevatüren sabit... Lebibe'yi bir milyoner-zadeye vermek. Bakınız haspa nasıl da intihap etmiş! Pasaklı kızların kocadan talihi olur derler... Bu nev' kocakarı sözlerinin de bazen sıhhatleri tebeyyün ediyor...

Meftun o günden itibaren Kasım Efendi'nin mazisi, hali hakkında tahkikata girişti. Kasaptan, bakkaldan ibtida ile kaşıkçılara, kahyanın İstanbul'daki mahallesine kadar tevs-i tedkikat etti. On gün kadar devam eden tahkikatı neticesinde hayli şey öğrendi. Cem' edebildiği malumat şunlardı:

Kasım Efendi cidden zi-servet, fakat şişeyi dışından yalayan takımındanmış. Cimriliği, tama'kârlığı mahallesince mesel-i sair

hükümüne girmiş. Kaşıkçılığı hemen kuru bir namdan ibaretmiş. Bu sanatıyla serveti beyinde hiçbir münasebet yokmuş... Kazandığı parayı faizden, mürabahçılıktan kazanmış. Nükudu seksen bin liradan ziyade tahmin ediliyormuş. Alâ-rivayetin biçare ekseri zaman ekmek peynirle karın doyururmuş. Yirmi bir, yirmi iki yaşında kadar Mahir Bey isminde bir oğluyla gelinlik bir kızından başka varisi yokmuş... İhtiyarcağız gözünü yumunca o kadar servet bu iki evladına kalacak. Kasım'da da yaş seksene yaklaşmış. Bir ayağı çukurda demek. Kız gayet afif imiş. Ne seyr bilirmiş ne seyran... Fakat oğlan hovarda mizaç bir şey imiş. İsrafından dolayı pederi kendinden pek memnun değilmiş. Oğlanın pek yüzü gözü açılmadan helal süt emmiş bir kız bulup baş göz edivermek niyetinde imiş.

Meftun bunları haber aldıktan sonra yalnız Lebibe'yi Mahir'e vermekle kalmayarak Kasım'ın kızını da kendi almak fikrine kadar tevs-i emel etti. Kendi o haneye güvey, hemşiresi de gelin olduktan sonra ihtiyar Kasım gözlerini yumuverince o servet-i cesimeden harice hiçbir şey sızmayacaktı. Bütün o alafrangalık iptilaları, cinnetlerini mevki-i fiile koyabilmek için Meftun'un böyle büyükçe bir servete ihtiyacı vardı. Bahusus kayınbiraderi, yahut eniştesi olacak Mahir Bey'i de bu zarafet ve alafrangalık fikrine teşrike muvaffak olabilirse hovarda-meşrep kayınbirader ile, şık-mizaç enişte her ikisi o servetin başına geçip de böyle tevhid-i fikr ü emel ile işe çekidüzen verirlerse ne mesut bir aile teşkil edilmiş olur.

Meftun bu hülyalarını gide gide öyle renk-i ciddiyete soktu ki hemen hemen bu işe pişmiş, kurtarılmış nazarıyla bakıyordu. Acaba Kasım Efendi'nin kerimesi güzel miydi? Pek güzel de olmasa o binlerle liralara, sevk-i neşesiyle yutulmayacak çirkin mi tasavvur olunur? Kız ne kadar na-ziba olsa Meftun yine onu bir nüşa-i saadet gibi öpüp başına koyacağına yemin ediyordu.

Fakat keyfiyeti nasıl tecil etmeli? İşe neresinden başlamalı? Meftun birkaç gün de bu nokta-i mühimmeye sarf-ı zihin etti.

Yeniden işe başlamak lazım mı ya! İşte Lebibe başlamış. Bu başlananı bir hüsn-i neticeye isal etmeli... Meftun bir şeye çok taaccüb ediyordu. Mahir Bey küp kadar Lebibe'yi nasıl beğenmiş? Beyin bu intihabından 'estetik'teki bayağılığını tayin pek zor değildir. Mahir'e hitaben Meftun kendi kendine diyordu ki:

"Vay beyim vay! Sen Erenköyü'nün, Fenerbahçesi'nin, Kuşdili'nin, Haydarpaşa'nın gözünü çıkar da gel Lebibe'yi beğen... Vay zevk-i gayr-ı selimine turp sıkıdığım delikanlısı vay... Bizim aileye böyle bir saadet teveccüh edecek olunca aksi şeytan böyle beyin gözleri perdedar olur. Bu tulum gibi kızı güzel görür."

Meftun biraz daha düşündü. Muhakematının bu cihetinden birdenbire nazar-ı endişesi önünde yarlar, uçurumlar peyda oluyordu. Mahir Bey'in Lebibe'ye olan muhabbeti geçici bir hevesten ibaretse... Kızı pek yakından görmeyip uzaktan pek güzel bir şeye benzettiye... Yakından gördüğü saatte bu aşkı nefrete tahavvül ediverirse... İşte o zaman Meftun için bütün bu servet hülyalarına, kaç gecedir hab-ı istirahat bedel gözlerini kamaştıran o liralara, o demet demet banka kaimelerine elveda demek lazım geliyordu...

Şimdi ne yapmalı? O servetin cesametiyle mütenasip bir dolap çevirmeli ki maksada vusul müyesser olsun... Zarafet'i çağırarak Lebibe ile Mahir Bey beyinde ateş alan muhabbetin, peyda olan münasebetin derecesini anlamak, ona göre bir plan kulanmak istedi. Teati olan muhabbetnameler Meftun'un eline geçse Mahir'in kaç paralık aklı, bilhassa Lebibe'ye kaç karattan halis muhabbeti olduğunu anlayacaktı, ama bu mektupları nasıl elde etmeli? Meftun, Zarafet Ablâ'ya istediği kadar teminat itasına hazırды. Lakin aşçı kadın aklı bu... Ya bi-lüzum bir tevahhüşle Lebibe'ye gidip:

"Meftun Bey mektupları duymuş... Bana çağırды, ahret sualı sordu. Şimdi biz ne yapacak ayo?" derse, tabii kız korkacak. Me-sudane açılan bu bab da muaşakayı kapayıverecek. Mahir Bey de

ürkerek çekilecek... Güzele, çirkine bakmayarak gönlü bu derecede sehl-ül-iştial olan o delikanlı hemen diğer bir kızı sevmekte çok tevhür etmeyecek...

Bu kadar mühim bir işin Zarafet Ablâ'nın mahremiyetine iltica ile görülemeyeceğini Meftun anladı. Bu hususta Eleni'nin vesatetine müracaat kabil olsa muaşikin beynindeki mektuplar bu Rum kızı marifetiyle teati olunsâ! Meftun, gelen giden muhabbetnameleri okusa! Oğlan kıza, kız oğlana ne diyor? Esas muaşakayı anlasa bu muhabbet fırıldığının manivelasını eline geçirmiş olacak. Oğlana deh, kıza çüş diyerek bu iki sevdazedeyi istediği tarafâ sevk edebilecek, ama keyfiyeti şu arzu ettiği dolab-ı tedvire sokmak büyük maharete, metanete tevakkuf ediyordu.

Meftun günlerle düşündükten sonra netice-i tefekküratı olarak atideki kararları ittihaz etti:

Evvela: Muaşikinın postacılığı vazifesini Eleni'ye gördürmenin bir yolunu bulmak.

Saniyen: Mahir Bey'e kendini takdim ettirerek bu zatla dost olmak...

Salisen: Mektupların kıraatından peyda edeceği malumatı sermaye-i desise ittihazıyla Lebibe'yi zavallı Mahir'e dirhem dirhem sattırmanın kolayını elde etmek.

Bir kere Kasım Efendi'nin kızı Meftun'a, Lebibe'de Mahir'e nikâh edilsin de ötesi kolay... Nikâhta keramet vardır derler. Bu keramet tesiriyle oğlan Lebibe'yi beğenirse beğensin... Beğenmezse de kendi bilir! Çünkü Kasım Efendi gibi tama'kâr bir adam, oğlunu üç dört defa evlendirmez. Ancak bir defa evlenirir. Çirkin, güzel alınan ilk zevce ile geçinip gitmeli...

Meftun, kaşıkçılar kahyası Kasım Efendi hakkında tam'ik-i tahkikat için bir gün Erenköyü'nde yine bakkala müracaat etti. Bakkal uzaktan şık Meftun'un dükkâna müteveccihen vürudunu görünce çırağına hitaben:

“Apostol, kırta kırta şu karşıdan bellüren alafranga konağın beyi değül mü? Lagibini kimse bilmez, ama bu beyin bir gozu iyi, bir gozu kötü goruyor galiba... Çünkü gozluğu tek kullanıyo... Tamahkârlığından mıdır nedir? Gozuna kenarsız tek bir cam sıkıştırıyo... Çifte gozluk kullansa daha yavaşlı olur ya! Gozun birini kullanıp otekini battala vurmak da moda mıdır? Anlaşılmaz a! Herbiri bir türlü zariflik tutturmuş gidiyor... Bak-kala borcunu versün de gozluğu ne şekil kullanırsa kullansun. O da bana dert değül ya! İşte başını dikti, bu tarafa geliyo... Alışa verişe her zaman uşağı gondürürdü. Bu gun kendi gelmesi ne mana ola aceb? Geçen gun goturduğun makarnanın yerli makarnası olduğunu anladılar mı ki dersin? Ulan yerli makarnayı Milan markalı sandığa koy da gotur dimedim miydi?

Apostol:

“Usta burada birlikte markalı sandığa koymadık mıydı?”

Meftun dükkâna girerek:

“Bonjur bakkal ağa!”

“Boncornan hayırlı ola efendim...”

Meftun muhterizane nazarlarla etrafına bakınarak:

“Bakkal sizden küçük bir ‘ranseyiman’ almak isterim.”

Bakkal (istigrabla):

“Yağlı süleyman nı dedin?”

“Hayır... ‘Ranseyiman’ dedim... Hiç Fransızca anlamaz mısın?”

“Fransızca ağnasam bunda bakkalı mı olurdu ay efendim? Bankaya katipliğe girerdim... Bizim bildiğimiz Fransızca ‘bon-corna’, boncornaya karşı gel, mersi, çok sevmem veresi... Mancan bol ola... İşte bu kadar...”

“Senden bazı malumat almak isterim. Geçen gün öteki bak-kala sordum, onun verdiği izahat kâfi gelmedi...”

“Şu öteki şişman bakkala mı?... O herif müşteri kandırmadan gayrı... Ivrı zıvırdan başka ne bilir? Bir ağnayacağın varsa bana sor ki sana layıkıyla cevabını diyeyim...”

“Şu aşağıki sokakta sarı köşkte oturuyor, kaşıkçılar kahyası Kasım Efendi diyorlar bir ihtiyar var, o zatı tanıyor musun?”

Bakkal iki elini yukarı kaldırıp ret işareti vererek:

“Aman onu bağa sorma... O ömür törpüsü herifi bağa danışma, ayahlarını öpeyim... Çok tamahkâra sataştım, fakat böylesine bulaşmadıydım... O müşteri değil, gonul azabı... Vakti olsa şuraya oturup aldığı pirinci dane dane sayacak... Onun aksatasından gelecek kâr benden uzak ola... Hele Allah’a şükür ki her sene burada değüller... Bu sene yeni geldiler...”

“Köşk kendinin değil mi?”

“Kendinin... Birisine faizlen para virmiş... Beş yüz lira... Borçlu bu paraya karşılık rehin olarak o köşkü ihtiyara senin ağnayacağın ‘istillak’ etmiş... Daha Türkçesini istersen senedat kapusunda köşkü üzerine yıhmış, çevirmiş. Dubedüz feragatını virmiş... Gel zaman git zaman faiz üzerine faiz konmuş... Bir okumuş efendinin bağa ağnatığına bakarsan faiz üzerine yühlüne yühlüne koskoca mürekkep olmuş... Bu hesaba mürekkepli faiz dirlermiş... Borçlu bu ağırlığın altından kalkamayınca ihtiyar da beş yüz lira ile bin liralık köşkü zapt etmiş... Var git işine gayrik... Bu sene Kasım Efendi kendi gelüp de bu köşkte oturmayacaktı ya! İlk yazdan kiraya vermeye savaştılar. Seksen liradan ağız kullandılar. Sen gel bin liralık barhaneyi beş yüze zapt et... İlk ağza kiralığına seksen lira talep et... Baha bah... İhtiyarın kullandığı akla bah... Altı senede beş yüz lirayı yine giriye almak. Kasım Efendi için zengindir diyorlar. Böyle insan zengin olunup yağlanmaz da ben mi yağlanırım? Birkaç kiracı geldi, elli lira kadar virdiler. Seksene yanaşan olmadı. İhtiyar da inadının üzerine mum diktı, öyle kaldı. Lafından bir para aşağıya inmedi. Yaz ilerleyişin köşk boş duracağına kendi gider tebdil-i heva ederim fikriyle buraya geldi. Kaç adam sen de kaç... Kuyu suyu içtikten kelli o hevanın tebdilinden vücud ne hayır gelir ki... Geçen gün bu Kasım bağa yine geldi. Lafıma dikkat et, aklın öteki Kasım’a kaçmasın. O, Teşrin-i evve-

lin tam yirmi altısında gelir... O da bir soğukluk merettir ya! Şimdicek onu laftan dışarı edelim. İki Kasım birbirinden ayırt olsun deyi birine efendi diyorum. Ağnayon a! Efendi Kasım geçen gun bağa, buraya geldi. Şuraya oturdu. Beş parnağıyla ha hesaplar, ha hesaplar... Laf demeye vakti yok ki aklının içi bütün faiz dolu... Bir ara yüzüme bahdı. Parnahları durdu. Bakkal dedi, sermayeye lüzumun var mı? Yüzde kaç faizle para kaldırıyon? Lafin dikkatinde oluyon a! İhtiyar beni karmanolaya sokacak... Yüz lira para verecek. İki senede beş defa senet değiştirecek. Faizin ağırlığıyla küt deyi belimi kıracak... Sonra dükkânın malını, merkebe yükletecek. Erenköyü'nden bakkal Bodos'un namı, nişanı kalmayacak... Dostluğu ağnyon a! Bu ihtiyardan sen de para mı kaldıracaksın beyefendi? Eğer 'istilak' edecek emlakın var ise ihtiyarın üzerine döndür. Geri alırım deyi merakta olma... Anahtarları teslim et... Uzüntüde kalma gayrık... Onun üzerine geçen mal artık sahibine giri donmez..."

"Hayır para alacak değilim. Bir çiftliğim var da Kasım Efendi iltizam etmek talebinde bulunuyor. Ondan dolayı hal ü şanı mı biraz anlamak, sözüne sağlam mıdır, değil midir bilmek istiyorum... Kasım Efendi'nin bir oğlu var, onu tanıyor musun?"

"Şöyle biraz tanıyorum, ama derinden derine aşnalığım yok."

"Kasım Efendi pek zengin diyorlar. Aslı var mı acaba?"

"Ona inan. Zenginliğine... Zengin... Şu fasulya çuvallarını goruyon a. Evindeki lira bu bendeki fasulyadan bereketli imiş. On parnağıyla hesaplar, hesaplar, yine bir türlü malının sayısını bilemezmiş..."

"Sonra yine görüşürüz inşallah... Şimdilik 'orevuar' Bodos Ağa..."

"Selametle efendim..."

Meftun çekildikten sonra bakkal çırağına:

"Yine alafranga bir laf yumurtladı da gitti, ne dedi? Sen ağnayabildin mi Apostol?"

Apostol, ustasının bu sualine yalnız uzunca bir sırtıma ile sa-
kinane bir cevap verdi.

Bakkal başını iki tarafa salladıktan sonra:

“Ben de durdum da bu hımbıldan laf siyal ettim... Onun
Türkçeden ne haberi var ki Frenkçeden ağnayacak... Birkaç se-
ne evvel buralarda yalınkat urbalı bir Urum dolaşır idi. Keenne
o, Urum değil imiş de Frenk imiş. Bakkalız ama, Urumu Erme-
niye Frenkten ayırd ederik.. Marsilya ile Marsuvanlıyı tanırık,
aslının bağa lüzumu yoh a! Türkçeyi de zararsız söylerdi. Bir
gun bağa geldi. Medeniyet gunden güne ileri vanyor. Bundan
sonra Fransızcanın bakkallara lüzumu olacak. Gel sana usta Bo-
dos ucuz fiyatla Frenkçe öğreteyim dedi...

“Öğreneceğimden değil ya hele bir yol ağzını yoklayayım
dedim. Ne fiyat isteyon diye sordum. Sabahtan sabaha fasulya pi-
yazıyla, sardalya ile her ne ile olursa olsun karnımı doyur. Ona
karşılık Fransızcayı su gibi edüp ağzında aşağı akıdayım dedi. O,
ekmek peynire de razı idi ya... Cehaletlik bu ya ben o zaman eh-
miyet vermedim. Fransızcanın böyle bir gun bakkallara çakkalla-
ra lüzumu çıkageleceğinden o zaman kimin haberi vardı? Dört
beş sene evvel Fransızcayı ekme, peynire öğrediyorlardı. O za-
mandan şimdiyecek bu lisan kim bilir ne kadar ucuzlamıştır? Ne
ise Apostol, zevzekliği bir tarafa koyalım da işimize bakalım... Şu
şimdi giden alafranga şık bey galiba evleniyo... Mürüvvetlenecek.
İhtiyar Kasım’dan duğun parası kaldıracak zannederim... Sanki
kurnazlık ediyo da işi bize açmıyo... Parası bol bulamatmış gibi
gözüküyo... Biz adamın kıyafetine kanmayız canım... Semur
kürkü altun kordonlu ne efendilerde mal batırdım. Sözüüm oğa,
sanki çiftliği varmış da Kasım’a iltizamcılığa verecekmiş... Kaç
oradan aman, o laflara karnım toh... Kasım çiftlik işine giriş-
mez... Hevalar ya kurak gider. Ya sulak gider. Çekirge olur. Bö-
cek üşer. Mahsul işinin bin türlü derdi, hastalığı vardır. Kasım
böyle alaca işe girmez... Canım o şık beyin çiftliği olsa gozluğu
tek mi kullanır? Birkaç gurus verir de öbür tekini de takınır ca-

nım... İş anlaşıldı ki o şık bey her ne sebeple olursa olsun Kasım'dan para kaldıracak... Bu genç herif bir yol Kasım'la para muamelesine girirse gayrik elinden para alınmaz... Kasım onun avcunda bir şey koymaz ki o da bakkala versin... Defteri getir. Borcu hesaplayalım... Yekun üç yüzü aşarsa... Yarın sabah hemen şıkın köşküne seyirt... 'Ustam sılaya varacak. Paraları isteyo...' di!"

Meftun birer ikişer gün fasıla ile diğer bakkalı, kasabı, ekmekçi, saireyi yine birer defa dolaştı. Fevk-el-memul işe yarayacak bazı malumata destres olurum hülyasıyla böyle tahkikat-ı mükerrreden bir türlü kendini alamıyordu. Fakat bu tahkikat-ı sathiyesi Kasım Efendi'nin hasetinden, servetinden başka kendine bir şey öğretmedi. Meftun, müstakbelde kendine kayınpeder etmeye yemin eylediği Kasım'ın hissetine, cimriliğine dair esnafın, şunun bunun dehan-ı takbihinden rivayat-ı mübalağakârane isnadat-ı acibe işittikçe ihtiyardan müteneffir olmuyor, bilakis ona muhabbeti artıyordu. Hasaseti ne derece şedid olursa olsun serveti de o nispette ziyade olmak tabii değil mi?

Kayınpederin bu iki sıfat yahut fazilet-i güzidesi öğrenildi. Hisset, servet... Fakat bu servete yanaşmak için Meftun'a bir hatt-ı vasl hizmeti görecek Mahir Bey'in evsafını, meylini, inhiyakını, zaafını bir suret-i ciddiyede tahkik lazımdı. Bu ise bakkalla, kasaba müracaatla kabil olmuyordu. Teshil-i maksad için Mahir'e prezante olunmak yahut suver-i aherle kendisiyle münasebet peyda etmekten başka çare yoktu.

Kasım Efendi'nin köşkü, kendi hanelerinden iki üç köşk aşığıda idi. Oraya kısa boylu, tombalakça bir delikanlının girip çıktığını Meftun bazen görüyordu. Mahir Bey acaba o muydu?

Bir gün pencerenin önünde bekledi, Kasım Efendi'nin köşkünden o delikanlı çıkarken Eleni'yi çağırdı, hemşiresiyle mektuplaşan delikanlının o olup olmadığını sordu. Rum kızından cevap-ı tasdik aldı. Meftun kendi kendine:

“Bu ise iş kolay. Hımbılca bir şeye benziyor. Prezante olunmaya lüzum yok... Sokakta karşı karşıya tesadüf edince komşuluk hatır-nüvazlığına istinaden bir selam veririm. İkinci tesadüfimde arzu-yı ülfeti biraz daha ileri götürerek bir iki söz de söylerim. Tanışmış oluruz biter gider.”

Kasım Efendi’nin kendine tesadüf edersen gider onun da elini öpüveririm... İslamlıkta komşu adeta yarım akraba sayılır... İhtiyarı kendime ısıdırabilirsem iş daha yoluna girmiş olur.

O günden sonra artık Meftun’un işi pencere önüne oturup Kasım Efendi’nin mahdumu Mahir Bey’in haneden saat-ı huruc ve duhulünü tetkike münhasır kaldı.

Sabahları erkenden baba oğul evden birlikte çıkıyorlar; şimendifere koşuyorlardı. Birkaç defa Meftun da arkalarından şitab etti. Muhterem komşusu Kazım Efendi’nin elinde pembe biletle yer bulmak için üçüncü mevkie, ihtiyarlığından gayr-ı memul bir savletle can attığını görünce Meftun alargada donakaldı. Çünkü bizim şık, ikinci mevkiye de pek tenezzül edemeyerek birinci ile gider gelirdi.

Meftun Paris’teki terzisinden getirdiği elbisesi, zarif ganları, tepesi altın küreli bastonu, ipek çorapları, ruganı, iskarpinleri, alelhusus tek gözlükle üçüncü mevkie gidip bir bahçıvanla bir rençber arasına sıkışamazdı. En samimi şikâyat-ı müteessiranesinde Fransızca söylemek mutadı olduğundan o lisanla dedi ki: “Sıcak havalarda ‘menajeri’ gibi kokan bir mahale gidip yarım saat geçirmek aman ne müthiş şey!”

Meftun sıhriyeti arzusuyla yanıp yakıldığı zatın şeref-i mülakatına mazhariyet için üçüncü mevkiye oturmayı velev yarım saatçik olsun ‘menajeri’ tabir ettiği o kompartımanlarda vakit geçirmeyi bir türlü göze alıramıyordu. Haydi kokuya, bir kasapla, bakkalla gövde gövdeye, diz dize, omuz omuza oturmaya razı olsun. Haydi cüzi, muvakkat bir müddet için her rahatsızlığa tahammül etsin... Lakin eşten dosttan, daha fenası müstehzi düşmanlardan bazıları Meftun’u üçüncü mevkide görürlerse be-

yin birinciden üçüncüye bu sürat-i sukutuna ne mana verirler? Milyonlara sahip kaşıkçılar kahyasına peyda-yı sıhriyet için bu derekeye düşüğünü kimse bilmez... Bu hareketinin bir kurnazlık manevrasından ibaret olduğunu anlamaz... Hemen “Alafranga bey mangın tüketmiş. Üçüncü mevkide gidip geliyor... Akşama sabaha Erenköyü’nden Haydarpaşa’ya yaya sefer edecek.” derler.

Halbuki beyefendi mangını tüketmesinden masuniyet, böyle bir netice-i müellimeden sıyanet için bu dolaplara giriyor, lakin kime anlatsın?

Meftun’un ayakları bir türlü üçüncü mevki vagonlarına yürümedi. Yine birinciye atladı. Al kadife geniş minderlerin üzerine kuruldu. Fesini çıkardı, ayağını ayağının üzerine attı. Vücudunu biraz çarpıttı. Rahat, pek rahat bir vaziyet aldı. Bulunduğu kompartımanda kendinden başka kimse yoktu. Bilet memurlarının yekdiğerini takiben gelen müfettişlerin o küçücük mukavva parçasını dele deşe kalbura çeviren kontrolcülerin izacatından kurtulmak için biletini yanı başındaki boş mahalle koydu. Memur, müfettiş her kim gelse Meftun parmağıyla bil-irae bir işaretle her zahmetten halas olacaktı.

Tren gidiyordu. Bizim şık, vagonun hafif sarsıntılarına teslim-i vücud etti... Uyanık iken muhayyilesini, uykuda rüyasını hep kaşıkçılar kahyasının servet-i bi-nihayesi işgal ettiğinden seksen bin lirayı âlem-i manada olsun eliyle sevmek, okşamak niyetine gözlerini kapadı. Dalmak istiyor, fakat pek dalamıyordu. O seksen doksan bin lira mürtefice bir yerden dökülüyormuş, beyninden aşağıya bir baran-ı zer boşanıyormuş nev’inden kapıldığı şiddet-i hayal tamamıyla vürud-u nevmine mâni olduğundan bulunduğu mahalden kendini kapıp suya atvermişler zannolunacak raşeler içinde gözlerini açıyor, fakat vehleten neye uğradığını bilemeyerek henüz nazar-ı vehminden zail olamayan o altın şelalesinin bütün iltimaat-ı can-firibine doğru yine arz-ı ru-yı taabbüdden kendini alamıyordu.

Tren Göztepe'yi geçti. Feneryolu mevkifinde durdu. Girenler, çıkanlar, inceli kalınlı borular, çanlar... 'Tamam' feryatları hep bu gürültüler Meftun'un altın rüyasını, o güzel hülyasını ihlal ediyordu. Azıcık yerinden doğruldu. Kendi kendine derin bir sada-yı şikâyetle 'of ne kadar gürültü!' dedi.

Sonra birdenbire Kasım Efendi'yi düşündü. Dudaklarında acayip bir tebessüm peyda oldu. Servetini Meftun kendi saadeti hayatı için esas-ı tahayyülat ittihaz ettiği o zat, yani kaşıkçılar kahyası şimdi adım adım üzerine, bir kompartımanda kupkuru bir tahta peyke üzerinde mahdumuyla yan yana yahut karşı karşıya bulunuyorlar, kim bilir ne kadar sıkıştırılıyorlar, ne kadar itilip kakılıyorlardı? Meftun enine boyuna oturduğu bir mahalde sıkılıyordu, ya zavallı Kasım Efendi orada, üçüncü mevkide ne yapsın? Dünyanın haline bakınız! Biçare Kasım Efendi yemeyecek, içmeyecek, on para beş para için kasapla, bakkalla, bütün esnafla çekişecek, her kiminle muamelede bulunsa birkaç para kırpma maksad-ı seyyiesiyle zihni lâ-yenkati imal-i desaisle meşgul olacak... Böyle üçüncü mevkilerde, müteaffın yolcular arasından gidip gelecek hasılı istirahat, refah yüzü görmeyecek. Bu iktisatlar, varlık içinde bu zaruret, bu mihen, bu meşakk hep ne için? Bade-l-vefat varislerine binlerle lira bırakmak için değil mi? Kerime Hanım'ın hissesi tamamıyla Meftun'un demek... Kayınbiraderi de biraz alıkça görünüyor. İdare-i emvalden aczi, beceriksizliği tebeyyün ederse ona en yakın akrabadan vesayet edecek kim var? Yine Meftun...

Kasım Efendi demek bütün bu eziyetlere, mahrumiyetlere Meftun'a para bırakmak için katlanıyor...

Bizim şık dua eder gibi bir hiss-i şükranla ellerini kaldırdı. Gıyabi bir meveddet-i şedide ile:

"Ey mukaddes ihtiyar. Seksen bin lira nakit, ve bu miktar-dan efsun akar, sana da bana da yetişmez mi? Ahir zamanda, şu vakt-i şeyhuhetinde biraz rahat yüzü görmek için mesela bu servetinden beş yüz lirasını yesen, vallah yüreğime zerre kadar

eser-i infial gelmez. Bunu senden esirgemem. Beş yüz lira, altı yüz lira hakkındır. Afiyet olsun... Hatta bin lira da yesen yine gocunmam. Sana karşı olan minnettarlığım yine haleldar olmaz.” dedi.

Servet-i hazırasından ihtiyara Meftun’un böyle bila-riya, samim-i kalbinden beş yüz, bin lirasını bahşeylemesi, o miktar-ı meblağın ahz ve sarfına müsaade etmesi doğrusu can dayanmaz fedakârlıklardan, emsaline tesadûf olunmaz semahatlardandı.

Haydarpaşa’ya muvasalat olundu. Vagonların basamaklarından dökülüyor gibi halk dışarıya uğradı. Açıklı koyulu şemsiyeler açıldı. Çakıllar üzerinde bir çıtırtı-peyda oldu. Ahali deniz cihetine doğru akıyordu. Birbirini itenler, fistanını bir eliyle arkadan kaldıran madamlar, çarşafını gelişi güzel salıverip süpürten hanımlar, o kalabalık içinde bohçasına, çantasına yol açmaya uğraşan adamlar arasında Ankaralı sufi, barudi cüppeli, abanı sarıklı eli zembilli bir ihtiyar, yanında bir delikanlı yani Kasım Efendi’yle mahdumu onlar da gidiyorlardı. Meftun seri adımlarla sekerek bu baba oğulun yanına yaklaştı. Onları yakından görmek, tetkik etmek arzusuna bir türlü galebe edemiyordu. Bunlara sürtündükçe sanki seksen bin liranın maddiyatından tayeran eden bu-yı ümid ve saadeti istişmam eder gibi oluyor, işmizazat-ı vechiyelerini gördükçe, sözlerini işittikçe husul-i maksadına işaret-i adide keşfeder gibi inşirahlara düşüyordu.

Biraz yürüdüler. İhtiyar elindeki zembili oğluna uzatarak:

“Yavrum şunu azıcık elimden al. Pek terledim.” dedi. Mahdum bey pederinin bu ihtarını işitmemezlikten gelerek yürüyüverdi. İhtiyar bir tavr-ı infial ve inkisar ile başını iki tarafa salladıktan sonra taşımaya mahkûm kaldığı zembili sıkı sıkıya koltuğunun altına sıkıştırdı. Bir ru-yı mütevekkilane ile tesri-i hatavat etti. Lakin koltuğundaki zembilin sıkleti mahdumun reddinden sonra sanki birkaç misli artmış gibi biçarenin beli daha ziyade büküldü...

Mahdum beyin şu insafsızlığı Meftun'un canını sıktı. Binlerle lira bırakacak bir ihtiyar pedere bu muamele edilir mi? Merhametsiz evlat, zembili o muhteremin elinden alıp da vapura kadar götürürsen ne olur?

Bizim şık, oğluna karşı ihtiyarın hasbi avukatlığını etmekte iken arkadan konuşa konuşa gelen iki zatın muhaveresi sem'-i dikkatini celp etti. Şöyle konuşuyorlardı:

"Koltuğuna zembil sıkıştırmış şu giden pir-i faniyi tanır mısın?"

"Hayır, pek tanımıyorum. Onlar galiba baba oğul. Bu taraflarda bu sene peyda oldular. Geçen gün oğluyla yol üzerinde bir tuhaf mücadele tutturdular. 'Zembili ben taşımam, sen taşıyacaksın.' davası... Oğlan topuz gibi güçlü, kuvvetli bir delikanlı... Lakin ne dersin zembili taşımıyor. O yükü babasına bırakıyor."

"Taşımaz a!"

"Niçin? İnsan o ihtiyarın evladı değil, yedi kat yabancısı bile olsa yine sinnine hürmeten elinden zembili alır da taşıyiverir."

"Efendi, ihtiyar da taşı diye oğlunu zorlayacağına, bakınız şurada irili ufaklı bu kadar hamal var. Onlardan birini çağırсын. Eline yirmi para versin de taşıtsın."

"A birader zavallının yirmi otuz para vermeye belki vakt-i hali müsait değil."

"Vakti mi müsait değil? O ihtiyara kim derler sen biliyor musun?"

"Yook..."

"Ona adla sanla 'altın babası' Hacı Kasım derler... Nakit seksen bin lirayı mütecaviz. Hemen bunun iki misli de irad ve akar."

"Deme birader..."

"Ben demiyorum. Bunu âlem söylüyor. Bu kadar servet de yine yirmi para, on para vermemek için o zembili inleye sıkıyla kendi götürür..."

"Öyle ise taşıtsın, oğlana hak verdim..."

“Kasım Efendi gözünü yumuverince bu cesim servet iki evladına, evet bir oğluyla bir kızına kalacak... Oğlan hovarda şey... Babasına çekmemiş. İstanbul’a yalnız indiği vakitler, ikinci mevkî ile iner. Peder efendi beraber olunca iş değişiyor. Bu kadar parayı bu oğlanla bu oğlana enişte olacak bahtiyar her kimse bu ikisi yiyecekler...”

Muhaverenin bu noktasını istima eder etmez, Meftun’un boğazına bir şeyler tıkanı. Elini ayağını raşeler aldı. “Oğlana enişte olacak bahtiyar, o benim işte.” feryadıyla o iki zatı susturmak istiyordu. Kasım Efendi’nin yani Meftun’un kayınpederinin halinden, servetinden böyle ratıp, yabis bahsetmeye o efendilerin ne hakkı vardır? Hacı Kasım’ın serveti artık Meftun’un saadet-i haline taalluk eder bir mesele demekti. Onu böyle yağlandıra ballandıra medar-ı kelim ittihaz etmelerine doğrusu damat bey tahammül edemiyordu. Kasım Efendi’nin serveti böyle ağızdan ağıza şayi olursa belki kerime hanımın izdivacına diğer talipler zuhur eder. Meydana birçok müsabıklar çıkar. Böyle tehlikeli ihtimalatın men’-i zuhuru için herhalde tesri-i emel lazımdı.

Vapura girildi. Meftun yukarıya çıktı. Kayınpederle kayınbirader mevkisiz tarafa yürüdüler. Of, bu yirmi – otuz paralık cüzi bir masraf onları daima Meftun’dan ayırıyor, mani-i tedkikatı oluyordu. Kasım Efendi makinelere yakın loşça bir yere oturdu. Zembili de yanına koydu. Siyah kaytanla boynuna geçirili koca piyol saatini sık sık koynundan çıkıyor, sonra parmaklarıyla bir şeyler hesaplıyordu. Besbelli zembil maddesinden dolayı bir tekdir-i muhakkaktan kurtulmak için mahdum bey, pederinin yanına yanaşmıyor, alargada dolaşıyordu.

Meftun tenhaca bir tarafa çekildi. Başını dayayacak bir demir sütun buldu. Gözlerini kapadı. Kasım Efendi’nin liraları nazar-ı hayalinde yine bir ‘kaskad’ teşkil ederek başından aşağı ılık bir ‘duş’ gibi dökülmeye başladı. Yavaş yavaş altınlar boğazına kadar yığıldı. Bu altın banyosunun sühnet-i latifesi

içinde Meftun'a bir nev' istigrak geldi. Vehleten kulaklarında çınlayan:

"Efendiler yürüyelim." sadası şıkı bu altın rüyasından uyan-
dırarak vapurun iskeleye vusulünü anlattı. Meftun köprüde
zembilli ihtiyarı yine takip etti.

Baba ve oğul Bahçekapısı'nda tramvay cihetine hiç adım at-
madılar. Kira arabalarına kat'a ru-yı iltifat atfetmediler. Balık-
pazarı tarafına yürüdüler. Şık da arkalarından ayrılmadı... Gitti-
ler gittiler. Köşeyi döndüler. Mısır Çarşısı'na girdiler. Kasım
Efendi orada birkaç dükkâna uğradı. Birtakım senedat ibrazıy-
la şehadet parmağını muhatabının gözüne sokar gibi bir meal-
i tehdid ile sallayarak sert sert bir şeyler söylendi. Galiba yine
faiz işleri olacak. Vapurdaki parmak hesaplarının netayici...
Meftun da civar dükkânlardan, mercanköşk, mürde-seng kabi-
linden şeyler sorarak vakit geçiriyordu. Mısır Çarşısı'ndan çıkıl-
dı. O cadde boyuna kat' edildi. Fenerciler Yokuşu'nun alt ba-
şına muvasalat olundu. İhtiyarcağız şöyle kuvvetlice bir iki de-
fa silkinip ön taraftan bağını tuttuğu zembili güzelce sırtına
yerleştirdikten sonra kendini yokuş yukarıya bir verdi. Kasım
Efendi yokuşun köşe başlarını teşkil eden dönek mahallerinde
arkasını duvara veriyor, zembile dayanarak gözlerini kapıyor,
ayakta uyur gibi bir iki dakika yorgunluk geçirdikten sonra yi-
ne bir gayret-i müteceddide ile tırmanmaya başlıyordu. Üçe
münkasım o koca dik yokuşun üst başına çıktılar. Meftun'da
yorgunluktan, terden, tozdan ne tuvalet kaldı, ne gömlek, ne
yakalık...

Şık kendi kendine:

"Ben bu ihtiyarı böyle üç gün takip etsem ya zıyyık-ı sadra
ya halecan-ı kalbe uğrayarak terk-i âlem ederim." diyordu.

Nihayet Bayezid'de Kaşıkçılar'a geldiler. Kasım Efendi alela-
de, bir kaşıkçı dükkânına girdi. Burası milyonerin ticaretgâhı
olacak. Çalışkan bir çırağın himmetiyle erkenden açılmış, süpü-
rılmış.

Meftun dükkâna baktı. Kasım Efendi'nin servetine haset ettiği kadar tarz-ı maişet ve hayatına acıdı. Şimendiferde üçüncü mevkide gelmek, vapurda makinenin yanına oturmak... Köprüye çıkınca zembili döş-i pirisine alarak yokuşları tırmanmak... Bir milyonere yakışır hayat mı bu?

Şıkın kalbine şüphe arız oldu. Acaba Kasım Efendi zannolunduğu kadar zengin değil mi? Ona isnat olunan bu servet yalnız ötekinin berikinin muhayyelesinde vücut bulmuş bi-esas zenginliklerden olmasın! Tahkikata yeniden germi verdi. Netice-i tedkikat, bu defa seksen değil Kasım'ın birkaç yüz bin liralık bir zat olduğunu müeyyid zuhur etti. Binaenaleyh artık beyhudeye vakit geçirmek kadar budalalık olamazdı.

Meftun, hemşiresiyle Mahir Bey arasında başlayan muaşakayı bir netice-i meşruaya yani izdivaç tarikine sevk edebilmek için evvel emirde, teati olunan muhabbetnameleri elde etmeyi eslem hareket addeyledi. Bu mühim işi kendine, görse görse Eleni görebilirdi. Bu zor keyfiyet Zarafet'in harcı değildi. Rum kızını bir gün mahremane bir köşeye çekerek maksadını açtı. Eleni zaten Zarafet'in postacılık ücreti olarak kızıdan oğlandan aldığı çeyreklerin nar-ı hasediyle geceleri rahat uyuyamadığından bu vazife-i müfideyi kendi uhdesine çevirmeyi cana minnet biliyordu. Eleni bir yolunu bularak Lebibe'nin mahremiyetini kazanacak, Zarafet'i işten çıkararak mektupları kendi götürüp getirmeye başlayacak, muhabbetnameler, sevdakârların yed-i tahassürleri-

ne varmazdan evvel Meftun Bey tarafından kıraat edilecek, bu suretle esrar-ı muaşakaya tamamıyla vukuf hasıl olacak...

Böyle işleri başarmaya Eleni'nin fitratı pek müsaitti. Âşıktan maşukaya tahriri, şifahi haber getirip götürmek, sanki Rum kızı böyle vesatetler için yaratılmıştı. Bu nazik keyfiyete neresinden başlamak lazım geleceğini Eleni çok düşünmeden tayin etti. Evvela Lebibe ile Zarafet'in aralarını açmak yahut Zarafet'i bu vesateti icradan men' edecek ıztırara sokmak iktiza ediyordu. Eleni bir gün Şaban Ağa'yı gizlice bir köşeye çekerek dedi ki:

“Şaban Ağa sen duydu mu?”

“Neyi?”

“Neyi olacak kala? Birbirinde muhabbet koymuşlar... Zarafet Abla is içerde girmis.”

“Zarafet Abla ocak işine mi girmiş?”

“Yok vire kaymeni, o buna sevmis... Öteki de ona ara yerde Zarafet postacılık yapmış anlıyor musun?”

“Yalan!”

“Matofeo...”

“Zarafet'i kim seviyormuş?.. İyi anlayamadım ki...”

“Yok kimse Zarafet sevmez... Ona da seviyorlar ama bu is baska... Bizim Lebibe Hanım yok mu?”

“Ey?”

“Komsunun oğlusu bizim küçükhanıma alaka yapmış... İçerden yanmış... Katalaviz?”

Şaban Ağa alınarak:

“Bak hele bak! Komşunun oğlu bizim Lebibe Hanım'a abayı yakmış öyle mi?”

“Yok vire aba, kendi gönlün içerden yanmış...”

“İşte ona abayı yakmış derler...”

“Yok ben bilmiyorum böyle... Zarafet Abla mektup getirdi götürdü...”

“Bak terbiyesize bak. Mektup getirip götürdü ha? Bana danışmadan böyle işin içine girdi öyle mi?”

“Bedava götürmemis, iki çeyrek almış...”

“Bu ay aylığından fazla iki de çeyrek almış da... Bundan da bana hiçbir şey açmadı.”

Şaban Ağa’yı bu kadarcık fitillemek kâfiydi. Lebibe Hanım’ın komşunun oğlunu sevdiği, ara yerde mektuplar teati olunduğu Şaban’ın pek umrunda değildi. Fakat Zarafet tarafından vesatet olunması ağanın menfaatine dokunuyordu. Bu keyfiyet-i muaşaka duyulursa Zarafet’in o haneden defedileceğine şüphe yoktu. Zarafet kovulursa öyle her aylığını Şaban’a tamamıyla teslim edecek bir aşçı kadın daha nerde bulunur? Netice-i hal Şaban için çok zararlı olacaktı. Binaenaleyh bu postacılıktan men’ için Zarafet’in şiddetle kulağını burmak lazımdı. O gece Şaban, Zarafet’i mahremane mülakatlarına melce olan çamaşırlığı celp etti. İlk serzeniş-i mütehevviranesi şöyle oldu:

“Sen komşunun oğluyla ‘âşıktaslık’ işlerine girişirsin ha?”

Zarafet vehleten bu isnadı nasıl reddedeceğini bilemeyerek entarisinin yakasını ağzına alıp:

“Tüh tüh... O nasıl söz öyle? Allah kuru iftirallardan saklasın... Ben mi komşunun oğluna gönül verdi? Ayo? Ah Şabancığı senin üstüne gül koklayanın burnunu düşsün...”

“Öyle ya! Geçen günü gidip onunla görüşmedin mi?”

Zarafet (şaşalayıp):

“Hangisi düşmen bunu sana haber verdi?”

“Onu bana haber veren düşman mı ya? En büyük dostum o benim! Bunu senden hiç ummazdım Zarafet... Öleceğim aklıma gelirdi de böyle gönlünü benden alıp başka bir erkeğe vereceğin gelmezdi.”

Zarafet (ağlayarak):

“Aklına böyle şey niçin geldi ayo? Zarafet senin üstüne hiç başka çiçek koklar mı? Ne o herif bana sevdi... Ne ben o herife sevdi... Başka iş için gitti. Zarafet senden başkasına sevdियse iki gözlerine kör olsun emi?”

“Başka iş için mi? Hangi iş için gittin bakayım?”

Zarafet müşkül bir mevkide kaldığını ima eder surette dövünüp çırpınarak:

“Gordün mü şimdi işi! Söyleme diye bana büyük yemin verdirdi... Kargalar gözlerine oysunlar dedi... Sevgiline kavuşma dedi... Ben bu sırrı söylerse sonra sana nasıl kavuşacak ayo? Aha beni güzel Şaban Ağa bana yeminini bozdurma...”

“Hayır... Ne olduysa hepsini doğruca söyleyeceksin...”

“Eh... Öyle ise ben sana yeminini söyledi. Günahını benim üstünden gitti... Sen bana nasıl seviyorsa komşunun oğlu da işte öyle Leblebi Hanım seviyor... Küçükhanım bana yalvardı... Aha beni güzel ablam dedi. Şu mektubu komşunun oğluna götürür verir misin dedi...”

Şaban Ağa (hiddetle):

“Sen de aldın götürdün değil mi?”

“Cahilliğine uydu götürdü...”

“Bir daha götürmeyeceksin... Anlıyor musun? Sonra seni de o herifi de berbat ederim. Zarafet bana iyi bak. Ben seni gözümde kısıkanırım. Evet seni sağ gözüm solundan, sol sağından kısıkanır. İki gözüm bile seni aralarında paylaşamazlar...”

Zarafet (hayretle):

“Sen beni bu kadar seviyo mu?”

“Daha soruyor musun? Ben bu kapıda bu kadar ezayı cefayı niçin çekiyorum? Hep senin için değil mi?”

“O kadar seviyorsa para biriktirelim. Gidelim Allah’ın emriyle evlenelim... İşte aldığı aylıklarını bütün sana veriy...”

“Ben de seni almak için biriktiriyorum. Fakat sen beni acaba darılır mı diye hiç hatırına getirmeden git de elin çapkınlarına mektup götür... Sonra adın çıkarsa? Ya o herif seni sevverirse? Elin çapkını bu!”

“Allah göstermesin. Ben onu sever mi hiç? Ben öyle aşifte Zarafet mi ayo? Ben hep gece rüyalarında seni görüyo... Başkasını görmüyo ki...”

“Değil öyle bir erkekle... Adeta bir horozla görüştüğüne bile razı değilim...”

“Şaban Ağacığım sen korkma. Ben ne horozla ne erkek ördkle görüşmem... Erkek kedi bile sevmem. Hiç merak etme. Düğünümüz ne vakit olacak ayo? Beni kıskanıyorsa düğününü çabuk yap... Ben de seni başka kadınlardan kıskanıyo...”

“Sen böyle tek durmazsan düğünümüz nasıl çabuk olur?”

Zarafet, badema tek duracağı hakkında ne kadar belagat-ı teminiyesi varsa sarf eyledi. Zavallı aşçı kadın bundan sonra kendine dünyanın bütün sim ü zeri bahşolunsa yine en ufak bir tezerenin vesatet-i isaliyesini kabul etmeyeceğini o zor anlaşılır mantığıyla ifhama uğraştı... Şaban Ağa ile kariben icra olunacak düğünlerine intizaren hayatın bu izdivacından hariç kalacak bütün saadetlerine nazar-ı tenezzül atfetmeyeceğini bildirdi.

İş yoluna girdi. Postacılık hizmeti Zarafet’ten Eleni’ye intikal eyledi. Lebibe âşığı Mahir’den muhabbetname vüruduna beş on gün intizar etti. Fakat böyle günlerle intizarı boşa çıkınca elem-i iştıyakı arttı. Sabredemez bir hale geldi. Sebeb-i infialı sormak için uzun bir şikâyetname yazdı. Bir elinde mektup diğlerinde çeyrek bermutat Zarafet’in himmet-i vesatetine müracaat etti. Fakat abla bu sefer bütün feryad-ı takbih ve tayibiyle bağırarak:

“Boğazına kadar altına gark etse ben artık nektup götüremez. Elin çapkını insana göz atarsa beni kısmetini çıkar mı sonra? Öyle ya erkek bu! Sana da ayıp değil mi küçükhanım? Bu seni alacak mı? Adını çıkarsa artık seni başka kocaya almazlar... Kadın kısmını kocaya da varmazsa bir işe yarar mı? Anamız bizi niçin doğurdu? Biz de çocuk doğuralım diye doğurmadı mı? Kocaya varmadan insan nasıl doğurur ayo?”

Lebibe Hanım, Zarafet’in bu garip felsefesini dinledi. Şaşırdı kaldı, Zarafet’i, ücret-i isaliyeye zamm ettirmek için bu ağız-

ları kullanıyor zannederek evvelce verdiği çeyreğe bir daha ilave etti. Aşçı kadını ırza kabil olmadı.

Bu komedyayı gizli gizli kapılardan, pencerelerden dinleyen Eleni bir müddet sonra bir münasebet düşürerek Lebibe'ye arz-ı hizmet eder. O da minnetle kabul eyler. Meftunca matlup hasıl olur. Artık muaşıkların mektupları hep şıkın elinden geçer. Gayet ehemmiyetsizce ve hemen yarı kapatılmış olan zarfları suhuletle açar. Bade-l-mutalaa teslim edilmek üzere yine Eleni'ye verdi...

Meftun birkaç haftada hemşiresinin esrar-ı muaşakasına hemmen tamamıyla denecek kadar vakıf olur. Kasım Efendi-zade çıra gibi ateş almış, Lebibe için yanıyor. Kaba saba o kadar dil döküyor ki arz-ı sevda ederken devirdiği çamların şematet-i süku-tu adeta kulakları tahriş ediyor. Kız da hayli açılmış... Hararet-i aşkını külhana teşbihten sıkılmıyor. Tenevvü-i istiarat için ne nar-ı sevdasını bazen fırına bazen harike benzetiyor. Bazen de kalb-i sevdazedesini ızgara üstünde cızırdayan ciğer kebabına teşbihle beyan-ı teellüm ediyor. Aşkının name irsalindeki tech-hüratı, en ufak müsamahalarını hadde-i muahezeden geçiriyor. Hiçbir kusurunu affetmiyor. Her iddiada zeytinyağı gibi üste çıkmak için ufak tefek kaziyeler, safsatalar bile tertip ediyor... Hele şu serzenişlere bakınız:

“Hiyanet! Sizi sevmenin büyük bir kabahat olduğunu çektiğim cezalardan anlıyorum. Kapımızın önünden bir haftada iki defa geçtiniz. Artık yüzünüzü göstermemeye de yemin mi ettiniz? Gönlümün bayramı cemalinizi temaşa ile geleceğini bilmiyor musunuz? Hep böyle aşkın Ramazanında mı yaşatacağız? Her şeye oruç, oruç, oruç...”

Bu satırları kıraattan sonra Meftun elini dizine vurarak:

“Şaşıyorum. Biraz da kızıyorum. Lebibe bu sözleri nereden öğrendi? Ben kendine bu yolda ders vermedim. Utanmaza bak! Hiç kız kısmı muhabbetin savm u sabrından şikâyet eder mi? Bu kıza biraz naz ve istigna dersi vermeli.”

Sonra Mahir Bey yukarıki satırlara şu cevabı veriyor:

“Elimden gelse sabahtan akşama kadar bütün vaktimi kapınızın önünden gelip geçmekle geçireceğim. Fakat biraderinizden korkuyorum. Birkaç zamandır ona bir hal oldu... Pederimle ne vakit sokağa çıksak o da arkamızda peyda oluyor. Sanki bana, bizi gözetliyor, şimendiferde, vapurda, her halimizi tetkik ediyor gibi geliyor... Bir şeyden şüphelendi mi yoksa? Beni görünce hissettiğiniz sevinci meserreti de, böyle bi-vasl yaşayışımızı da sabr-ı savma teşbih etmişsiniz... Ey zarafetine kurban olduğum cananem sabret. İftar-ı muhabbetimiz yakındır.”

Meftun kendi kendine hiddetle:

“Hele nikâhsız oruç bozunuz da bakınız başınıza ne kıyametler koparırım... Lebibe yakın vakitte Kasım Efendi’ye bir to-run, ikinci derecede bir vâris takdim edeceğe benziyor... Fakat müteyakkız davranmalı ki keyfiyet usulü dairesinde cereyan etsin...”

Lebibe mektubunun birinde birtakım uzun sözlerle şunu anlatmaya uğraşıyordu:

“Ağabeyimden çekinmeyiniz. O gayet alafranga mizaçtır. ‘Boter’e yaptırılmış bir kostüm. ‘Berküi’ye ismarlanmış bir iskarpin, ‘Pigmalyon’dan alınmış bir kravat onun nazarında bütün günahlarınızı affettirmeye kâfidir. Sizi o kıyafette görürse hemşiresinin gönlünü çalmış olduğunuza meyus değil memnun olur...”

Meftun:

“Fakat bu Lebibe işi azıtıyor ha! Amma da çiçekmiş bu kız! Lakin ne kadar olsa yine alık, yine alık... Âşığı beyefendi Boter’in filanın isimlerini ömründe ilk defa işitmiş olsa gerek... Zavallının en adi kapamacı libaslarıyla setr-i vücud ettiğini bu kız görmüyor mu?

Mahir’in mektuplarının birindeki şu parça şayan-ı dikkatti:

“Ey mahbube-i dil-aramım! Gündüz gözülle yakından cermal-i tab-nakınızı temaşa bu üftade-i giryanınıza müyesser ol-

mayacak mı? Vakt-i mülakat için hep mehtaplı geceleri intihap
cyler, bedr 'mavera-yı Kayışdağı'ndan' zuhur ederken siz de yel-
dirmeniz, pullu başörtünüzle çayırılığa letafet-bahş olursunuz...
Fer-üt-tabda kamerle müsabaka edeceğim diye bu âşık nalanını-
zı mahdan mehcür kalan leyal-i muzlimede nar-ı hicrana bırak-
mak reva mıdır?"

Meftun:

"Aferin Mahir Bey yüzünden hiç umulmaz, ama name tah-
ririnde epey sahib-i selika imişsin... Fakat yalnız 'canane', 'mah-
bube-i dilara' gibi sekalet tabiratını okudukça boğuluyorum.
Mavera-yı Kayışdağı gibi zühulleri ben de yaparım. Bunlar ba-
zen pek latif ve şairane düşer... Seninki biraz kabaca olmuş. Za-
rarı yok... Lebibe'yi gündüz gözüyle görmek cihetine gelince
onu affedersin... Bizim hemşireyi mehtapta görmek daha şaira-
nedir. Nikâhınız olsun, ondan sonra birbirinizi gündüz gözüy-
le istediğiniz kadar görünüz. Bu temaşadan çabuk usanacağını-
za eminim..."

Meftun Bey mektupları böyle dest-i mahremiyetinden geçi-
rip eğlenirken bir gün Eleni beyine iki mektup takdim ile güle-
rek dedi ki:

"İste bu mektup da baska bir bey göndermis..."

Meftun (kaşlarını çatarak):

"Bunu da başka bir bey mi gönderdi?"

"Evet..."

"Lebibe artık işi taşıyor... İlk mektuplarda sükût olundu di-
ye şakayık çiçeği gibi bu kadar açılmanın da lüzumu yok..."

Eleni (telaşla):

"Ah beyefendi anlamadı.. Birakacaksın bana ki söyleyece-
ğim..."

"Ne söyleyeceksin? İş rezalete varıyor. Mektup gönderen bir
iken iki oldu. Akşama sabaha üç olacak... Sonra ne yaparız? Bi-
rincisine sükût ettiğimin sebebi var. Bu ikinci belayı def etmeli.
Çünkü bunun vücudu teknil planlarımı bozacaktır... Ver baka-

yım şu ikinci mektubu bu da kimdir? Herhalde birincisi gibi bir milyonerzadededen olamaz ya!”

“Beyefendi rica ederim ki bana dinleyeceksin...”

“Çabuk söyle dinliyorum.”

“Bu ikinci mektup Lebibe Hanım için göndermemiş... Bu baska bir be. Bu da öteki bey arkadas... Bu Rebia Hanım sevmiş... Bu hafta Fenarbağca’da alaka yapmış... Sanki yazıyor içerde çok ates var... Vapor ocak yok böyle ates...”

“Tamam... İş yoluna giriyor. O ne hımbıl beyefendi imiş, koca Fenerbahçesi’nde Rebia’dan başka sevecek yosma bulamış mı? Eleni bu kızlar pek öyle ahım şahım denecek kadar güzel olmadıkları halde nasıl olup da kendilerini beğendiriyorlar? Bu sırrı bana anlat bakalım! Korkarım ki gelecek hafta teyzem, öbür hafta validem, daha öteki haftada kadın ninem için muhabbetnameler gelmesin! Söyle söyle... Bu sırrı bana anlat, Lebibe ile Rebia kendilerini böyle şiddetle sevecek delikanlıları nasıl buluyorlar?

Eleni bu işe kendinin de hayretini gösterir surette kaşlarını kaldırıp ağzını buruşturarak beyan-ı istigrab ettikten sonra:

“Bu islere ben de sasdim. Bu iki kızlar pek güzel değil, ama çok kurnaz... Pudra koyar. Kaşlara boya yapar. Yanak üzerinde kırmızı sürer. Sonra peçe koyar. Ama bu peçe açmaz hiç... O peçe içerde saniyorsun ki bir anj kadar güzeldir.”

“Anlaşıldı, mükemmel tuvalet yapıyorlar. Peçeleri örtüyorlar. Hüsn-i hakikatlerinin beş on kat fevkinde güzel görünüyorlar.”

“Evet iste öyle...”

Meftun Rebia namına gelen nameyi açarak okur:

‘Ruh-ı revanım efendim!

Geçen hafta Fenerbahçesi mesire-i dilarasında bütün zenan ve zen-perestane yekdiğerine imale-i nigâh-ı iştıyak eylemekte hatta yanınızdaki hanımefendi Mahir Bey’le gönül eğlendirmekte iken kulunuz da etrafıma meyus meyus nigeran olup ken-

dimden başka bir bigane-i iltifat göremeyerek müstagrık-ı der-ya-yı yeis olduğum esnada nazarım bir peri-i müstesnaya düş birdenbire adeta bir medhuşiye, gözlerinizin tir-i sayyadanesine uğradım. Mahir Bey kolumdan tutmamış olsa idi oraya ihtimal ki bir daha ibtidar olmamak üzere hâk-ı helak-ı aşka serilip kalacaktım. Elmasım, aklımı alan o fener perisi siz cananım idiniz. Sevk-i şedaid-i muhabbetinizle Kayışdağı'nı delerek Sahrayıcedid'e ma-i leziz isalesini göze aldırın bu Ferhad-ı âşığınıza Şirin olmak tenezzülünde bulunur musunuz iki gözüm? Cemalinize meftun, edeb ve kemalinize (!) hayran oldum. Mani-i rüyet-yar olan o kalın peçeyi didarınızdan hiç ref' buyurmadınız. Fakat isabet ettiniz. Mah-ı cemalinizin revnakıyla bütün fenerdeki halkı şur-i sevdaya düşürmenizden korkulurdu..."

Meftun bağırarak:

"Of bu saçmaları nihayete kadar okuyamayacağım... Bu adeta hezeyanname... İfade acayip, tasvir-i hissiyat da bütün bütün romantik... Külliye manasız... Sizi görür görmez gözlerinizin tir-i sayyadanesine uğradım. Âşık oldum demek istiyor. Sonra birkaç satır aşağıda:

'Mani-i rüyet-yar olan o kalın peçeyi didarınızdan hiç kaldırmadınız.' şikâyetinde bulunuyor. Peçe kalkmadıktan sonra a zevzek ne gördün de neye vuruldun? Biraz ötede 'cemalinize meftun, edeb ve kemalinize hayran oldum' diyor. Daha görmeden kızın cemaline meftun olmayı kurmuşsun, haydi ol. Fakat Rebîa'nın şu edeb ve kemalini nerden anladın? O Ferhat teşbihi ne kadar köhne! Kayışdağı'ndan su isalesi şöyle dursun siz sevdiğiniz kızın sevk-i muhabbetiyle çeşmeden iki testi su getirmeye bile üşenirsiniz. Elmalı Su Şirketi Sahrayıcedid taraflarını senin gibi şaşkın Ferhatların külünkleri himmetinden müstagni bıraktı. Hay zevzek âşık hay!

'... Şimdiye kadar güzel sevmemiş, kimseye gönül vermemiş hatta kendimde taaşşuk hissini min-el-ezel mefkut zannetmekte iken ey ferîşte-i cemal sizi görür görmez derunumda misal-i

bürkan bir feveran başladı. Bu kabiliyet-i ihtiraka şaşıtm. Meğer ben müstaid-i sevda imişim. Lakin şimdiye kadar şem'a-i dilimi ateşbaz edecek tılsım-ı aşka musadif olamamışım... Sizi görünce 'Dekart'ın 'karteziyanizm' usulü gibi gönlümde her şeyi mahvederek zabt-ı teessür ve tahassüsata yeniden başlamak derece-sinde bir teceddüd-i hayat hissettim..."

Meftun:

"O,o,o beyefendi felsefeden de çıkıyor. Fakat bu mektupta 'karteziyanizm'den bahsetmek kadar zevzeklik olamaz. Ne münasebet efendim! Bizim Rebia'ya muhabbetname yazmak nerede, 'Dekart'ı söze sokmak nerede? A şaşkın ben Rebia'ya daha doğru dürüst yemek yemesini bile öğretemedim. Sen karteziyanizmi nasıl anlayacaksın? Bu hal bazı adamlarda bir nev' illettir. Münasebet olsun olmasın söz arasına filan feylesof veya filan âlimin ismini katmak, arz-ı behre daiyesinden başka bir şey değildir. Hatta bu hastalıktan biraz da bende var. Rebia'nın aşığı Dekart'ı tanıyor, buna memnun oldum. Fakat bu biçare zatın şimdiye kadar bir güzel sevmeyip de nihayet Rebia'ya tesadüfle gönlünün iştialine doğrusu teessüf ettim. Sübhanallah dünyada neler oluyor! Şu Dekart'ın şakird-i hikmetini dinleyelim bakalım daha ne diyor:

'Gözlerim bir işaret-i inayetinize dikilmiş, boynum bükülmüş, dost bir sine-i niyaz huzur-ı aşkınıza geldim. Bu üftadenizi kovmazsınız değil mi canım efendim! Çünkü kovarsanız hayatla kat'-ı rabita için ka'r-ı muzlimine kendimi salıverecek kuyuyu nerede bulacağım?'

"Hay herze vekil hay! 'Gözlerim bir işaret-i inayetinize dikilmiş' tavsifiyle kendini öyle bir tarif ediyor ki sanki bir 'aport' denilse hemen kapıp getireceğe benziyor. Tuhaf şey beyefendi, ru-yı kabul görmezse kendini hangi kuyuya atacağını Rebia'dan soruyor! Erenköyü, Göztepe, Feneryolu taraflarında ağzı açık kuyuyu 'kıtlığı' mı var? Boğaziçi akıntıları da caba... Ey daha söyle bakalım..."

‘Efendim kulunuz aşkı payansız bir deryaya, gönlümü de kayığa benzetiyorum. Mahir Bey’le Lebibe Hanım hemşireniz zevrak-ı muhabbetlerini umman-ı sevdaya kapıp salıvermişler gidiyorlar. Şu kayığı iki çifte yapsak da bizde onlarla birlikte ceyran-ı aşka teslim-i vücudla emvac-ı bi-karar sevdaya tab’an bir sahil-i vasl-ı safa buluncaya kadar kürek çeksek olmaz mı?’

Meftun:

“Olur, ama yek akıntıya çekmiş olmanızdan korkarım... Kızı kandırmak için bu ne kadar dil dökmek öyle! Rebia’nın yüzünü iyi göremediğinize eminim. Görmüş ola idiniz akıntıya kürek çekmek zahmetini göze almaz idiniz.”

‘Lebibe Hanım’la Mahir Bey umman-ı sevdada bad-ban-ı güşa-yı safa olsunlar da biz nimet-i aşktan niçin mahrum, ikimizde öyle niçin mahzun kalalım? İşte kulunuz gönlümü takdim ettim. Tenezzülen kabule şayan görülürse önümüzdeki cuma Kuşdili’nde buluşalım sevgilim.

Azad-ı kabul etmez köleniz... Dairesi Tercüme Kalemî hulefasından

Bedri’

“Umman-ı aşta kürek çekerken ne çabuk yelken açtınız. Anlaşılan Rebia’nın defter-ı aşkına bir esaret-i müebbede ile kayd-ı nam eden bu Bedri Beyefendi, Kasım Efendi-zade Mahir Bey’in arkadaşlarından, kim bilir belki de akrabasından olmalı... Onlar bizim hemşire ile hiş piş ederlerken beriki de bila-meşguliyet can sıkıntısına uğramamak için Rebia’yı eğlence ittihazına kalkışmış olmalı... Fakat imzaya dikkat... Daire Tercüme kalemî ketebe... Estağfirullah hulefasından, ‘Bedri’... Bir muhabbetname zirine atılan imzada mahall-i memuriyetini zikre ne lüzum var? Bu da büleha-yı aşkıtan. Biraz sahib-i izan olsa bizim Rebia’ya gönül düşürür mü? Bu kızların erkek tarafından gayet kıymetleri açık görünüyor. Lebibe’yi seven bir milyonerzade... Rebia’nunki de pek şöyle böyle bir şey değil... İntihab-ı canan hususundaki belahatini bir tarafa bırakalım... Bedri Bey bugüne

bugün tercüme kalemi hulefasından... Yani lisan-aşına demek... Dekart'ın usul-i felsefesinden bahsedişine bakılırsa malumatça da yavan değil. 'Karteziyanizm'i bilen bir adamın maaşı yine yedi sekiz yüz kuruştan aşağı olmamalı. Bu miktar aylıklı bir kocayı bizim Rebia mumla arasa bulamaz. Fakat kurnaz kız böyle bir kelepiri mum değil kibrit bile yakmadan Fener'de nasıl avlamış? Bu Bedri Bey hakkında da esaslı tahkikatta bulunayım... Geçmişini, halini anlayayım. Muvafik bir şey ise Rebia'yı da nikâhla buna çıkarım. Allah vere de nikâhlar oluncaya kadar kızlar âşıklarını bıktıracak kadar birbirleriyle yüz göz olmaya idiler. Sonra Mahir ve Bedri Beyler seyrana çıktıkları bu umman-ı aşktan pupa yelken firar ederler... Bizim kızlar o kadar da sevimsiz miydiler ya? Hele biraz süslenirlerse çok koket, pek şirin oluyorlar. Zaten âşıkları da "Sevdanızdan Ferhat kesilerek dağları yaracağız. Siz de bize Şirin olur musunuz?" demiyorlar mı?"

Meftun Bey yerinden kalkar. Altında alnında tefekkürat-ı amike hatları peyda olarak aşağı yukarı gezinmeye başlar. Kendi kendine söylenmesinde devamlı:

"Ben bu muaşakaları pek masumane görüyorum. Bunlar sadece birbirlerine 'kur' ediyorlar. İzdivaca müncerr olacak 'kur'lar. Şayan-ı tayib ne olabilir?"

Ertesi günü Meftun Erenköyü mevkifine giderken yolda Mahir Bey'e tesadüf eder. Kasım Efendizade sarışın, orta boylu bir delikanlı ile söyleşe gülüşe giderlerken Meftun'a tesadüf ediverince lakırdıyı keserler... İkisine de bir durgunluk, şaşkınlık, nev'anma bir hicap arız olur. Yüzleri pembeleşir. Gözleri sokağa dikilir. Adımları birbirine dolaşır gibi olur. Bu muvacehe müddetini mümkün olduğu kadar taksir için sanki koşmak isterler, hallerinde peyda olan tebeddülü de ketme uğraşır gibi tavırlar alırlar.

Meftun yaklaşınca, onların gösterdikleri bu tevahhuş asarına rağmen ikisine de birer temenna eder. Komşu beyler bu iltifata

mukabil bütün bütün kızarıp bozararak yerlere kadar eğilmek suretiyle iade-i selam eylerler. Meftun ilerler. Geçer. Köşeyi dönünce bir müddet zaptetmeye, boğmaya uğraşılıp de sükûtu mucib-ı sebebin biraz zail olmasıyla artık ağızdan burundan taşan, fışkıran kakhaha mukaddematı arkadan başlar. Meftun’u iştımecek kadar açıldı zannıyla beyler gülüyorlar. Bizim şık kendi kendine:

“Mahir’in yanındaki bu sarışın delikanlı Rebia’nın âşığı Bedri Bey olmalı... Biçareler beni görünce amma da şaşaladılar, mahcup oldular ha! Şimdi de kendilerine selam verdiğimden dolayı safvetime gülüyorlar. İkisi de bizim kızlara name gönderiyorlar, onları ayartmaya uğraşıyorlar ya! Ben gafilane yine onlara selam veriyorum. İşte buna gülüyorlar. Bu selamı sırf komşuluk münasebetine riayeten veriyorum zannediyorlar. Üç dört defa daha selamlaşalım, biraz tanışalım da bakınız ben o kızları size nikâhla çakar mıyım, çakmaz mıyım?”

Meftun hayli uzaklaştı. Yine arkadan onların gülme kıkırtılarını duyuyordu. Bu kakhahaların mana-yı istihzası şıkı yavaş yavaş hiddetlendiriyordu. Arkasından gülündüğünü, hem de böyle müesser bir istihfafla gülündüğünü iştımemek için Meftun adımlarını sıklaştırdı. Şimdi ‘tren’ binerken, Mahir’le Bedri’nin bazı dostlarına Meftun’u parmakla bil-irae:

“İşte şu şık beyini görüyor musunuz? Biz onun hemşirelerini seviyoruz, name gönderiyoruz da aval dünyadan bihaber... Yine bize selam veriyor...” demeyeceklerini kim bilir? Sonra zavallı Meftun birçok zevatın inzar-ı iştıbah ve ta’yiblerine hedef olacaktı... Biraz müteselli olmak için kendi kendine dedi ki ‘*Ri-ra bien qui rira le dernier* (son gülen iyi güler, yani şimdi siz gülünüz ben size sonra güleceğim)’ diyordu.

Bedri Bey hakkında icra olunan tahkikat hep bu delikanlının Rebia için münasip bir zevc olacağını gösteriyordu. Bu zat Mahir Bey’in akrabasından... Fakat tahsili onun kadar güdük değil... Bu biraz öteberi görmüş. Oldukça Fransızca tahsil etmiş.

Tercüme kalemindeki maaşı altı yüz otuz beş kuruş... Temin-i maişet edebilmek nokta-i nazarından pek az... Lakin Rebia'ya koca olmak itibarıyla pek çok... 'Kartezianizm' mesleğine vukufu, ailehusus bu felsefeye bir muhabbetnamede bir çay-ı tatbik bulabilmek iktidarı Bedri'nin istikbali hakkında da insanı ümitlere düşürebilir...

O günden sonra Meftun bu iki zen-dosta Çiftehavuzlar'da, Fener'de, Mama'da, Kuşdili'nde, Haydarpaşa'da çok tesadüf etti. Her tesadüf vukuunda temennalar teati olunuyor, sanki Mahir ile Bedri'nin, Meftun'a karşı olan o ilk tevahhüşleri gitikçe azalıyor, yüzlerinde alaim-i samimiyet, tebessümlerinde nişane-i muhabbet, arzu-yı ülfet peyda oluyordu. Meftun 'psikoloji'deki olanca iktidarıyla bu iki genci tetkike koyuldu. Tetkikatında ilerledikçe bunları kayınbiraderliğe layık bulmamaya başladı. Ne çare ki biri milyonerzade idi, diğeri de onun akrabasından bulunuyordu.

Mahir, kışın ve baharlarda havalar güneşli olunca cami avlularında, Cinci Meydanı'nda³³, yeşillenmiş büyük viranelerde, Yenibahçe Çayırı'nda³⁴ güreş ve koç ve horoz döğüşü seyredenler, terlemiş bıyıklarına ehemmiyet vermeyerek köşebaşlarında macun çevirişen, mahalle kahvelerinde fındık, leblebi ile tek mi çift mi oynayan, portakal tartışan güruh arasında emsaline kesretle tesadüf olunan şehir çocuklarındandı. Bunlar mevsim-i tufuliyeti geçirmiş, delikanlılık çağını boylamış oldukları halde yine belahet-i masumane denecek birtakım çocukluk adatından kurtulamazlar. Mesela mahalle kahvesinde cereyan eden mebahis-i gunâgun meyanında Yedikule haricinde Kazlıçeşme'deki kazın yüzü ne tarafa müteveccih olduğu hakkında bir sual-i

33 İstanbul'da Eminönü Belediyesi dahilinde Küçük Ayasofya Mahallesi'nde bulunur. Kadırga olarak bilinir. Bayram günleri şenliklerin düzenlendiği bir alandır.

34 İstanbul'da Çapa ile Vatan Caddesi arasında kalan ve Vakıf Gureba Hastanesinin inşa edildiği alan.

meydan alır. Bilen bilmeyen söze karışır. Kazı kimi Bakırköyü'ne, kimi Marmara'ya, kimi Edirnekapısı'na baktırır. Etraftan sert sert bir malumat-fürüşluktur başlar. Biri yumruğuyla masanın mermerine vurarak:

“Eğer kazın yüzü Çırpıcı Çayın'na³⁵ doğru değilse (bıyklarını bil-irac) ben şunları tıraş ederim...” der. Bir diğeri hilaf-ı iddia ile söze atılıp:

“Eğer Zeytinburnu tarafına değilse adamım diye sokağa çıkarak şu kahveye bir daha gelmem...” şart-ı na-makulünü ortaya atar. Fakat hakikat nasıl taayyün edecek? O aralık iddiacılar-dan biri:

“Yok mu Yedikule haricine kadar gidip gelecek bir iki baba-yiğit?” teklifini meydana sürünce Mahir gibi birkaç delikanlı tebyin-i hakikat için böyle bir seferi ma-ül-iftihar icraya hazır bulunduklarını söylerler. Bu gayretli fakat bıyıklı çocuklar, ta Vefa'dan Aksaray'dan Kazlıçeşme'yi boylarlar. Kahve halkı birkaç saat haber-i sahihe nasb-ı çeşm intizar eyler. Gele gele haber gelir. Fakat ne Ali'nin dediği doğru çıkar da ne de Veli'nin. Bereket versin ki bıyığını mevk-i iddiaya koyanla kahveye gel-meyeceği şartını dermeyan edenin sözlerinde sadakatleri görülmez. Ertesi günü birini yine bıyıklı, ötekini de kahvede görür-sünüz.

Mahir işte bu akıl ile büyümüş, böyle terbiye görmüş 'tip'lerdendir.

Babası bunu ibtidai ve rüşdi mekteplerine göndermişti. Yani Mahir mahalle mektebinde besmele-keş olduğu tahsilini rüşti-yede itmam etmişti. Bir kalemde mümeyyiz olmak için ne çocuk kendi ne de pederi tahsilin bundan ötesine lüzum görmemişler-di. Baba oğulun tasavvur ettikleri gaye-i terakki de ancak mümeyyizlikti.

35 Mevlanakapı ile Silivrikapı arasında Veliefendi Hipodromu'nun kuzeyinde yer alan bölge.

Babası oğlunun mektepte ne okuduğunu sormadı. Sorsa da alacağı cevaba akıl erdirmek iktidarından pek uzaktı. O yalnız kitap parasının çokluğundan şikâyet eder, terfi-i sınıf edildikçe derslerin tecdidini ve o münasebetle yeni kitaplar alınmasını pek sevinçli bulmaz, müsriflik addeder, her sene aynı kitabın okutulmadığına, yahut bütün malumat-ı beşeriyeyi küçük bir kitaba sığdırarak çocuk velilerini kitap parasından kurtarmaya himmet edecek bir sahib-i dirayetin henüz zuhur etmediğine adeta canı sıkılırdı.

Mahir'in imtihan veremediği yıllar, pederinden en ziyade mazhar-ı takdir olduğu senelerdi. İhtiyar Kasım o sene yeni kitap ihtirasına lüzum olmadığı haberini alınca oğlunun makam-tahsin ve aferinde arkasını sıvayarak:

“Ha şöyle yavrum, bazı senede dönmeli. Dört nala mektepten çıkan çocuğun tahsili pek o kadar kavi olmaz... Her sene avuç dolusu para veriyorum, birçok kitap alıyoruz. Onları bir sene okuyorsunuz. Sené başında yine yeni kitaplar alınıyor. Eski-lerinin bir daha açıp yüzüne bakmıyorsunuz. Bir sene okumak için o kadar kitap parası verilir mi? İmtihandan dönersen hiç olmazsa bir kitabı iki sene okuyorsun... Tahsil zihnine iyice yerleşiyor... Böyle olursa hem sen kârlı çıkarsın... Hem ben...”

Çocuğun bir eline içinde fodla ile peynir bulunan kapaklı, ufak, müdevver bir sepet, diğer eline de çantasını verirler, cebine de on para gündelik korlar, mektebe gönderirlerdi.

Mektepten avdetinde bazı akşam Kasım Efendi oğlunu karısına celp ile:

“Sepetinde ekmekle peynir olduktan sonra şu onluğu ne yapıyorsun bakayım?” sualiyle çocuğuna uzun uzadıya iktisat derisi verir, günde on paranın bir sene doksan, on senede dokuz yüz kuruş edeceğini ifhama uğraşır. Bunun birçok senelik faizini, faizinin faizini hesaplar. Nihayet on paradan on bin lira çıkarmak gibi ortaya bir hikmet-i iktisadiye kordu. Çocuk böyle hemen mahrumiyet-i külliye halinde büyüdü. On sekiz yaşında rüştiye-

den ikmal-i tahsil ile çıktı. Mülazemetle bir kaleme çırak edildi. Mektebe müdavemeti zamanında yapıldığı gibi sepete ekmek peynir koyup kaleme götürmek kabil değildi. Kasım Efendi'ye kalsa mektebin bu idareli usul-i tagaddiyesini kaleme de tatbik etmeyi tavsiyeden geri durmayacaktı. Lakin Mahir'i ikna mümkün olamayacağını biliyordu. Kaleme devam esnasında gündelik onluktan altmış paraya fırladı. Senelerle uzayıp giden bu mülazemet peder efendiyi hiddetten harap ediyordu. Her sabah altmışlığı verirken:

“Mektebe gönder, avuç dolusu kitap parası ver. Okut. Yazdır. Hepsi ne ise ne. Fakat böyle üste gündelik vererek kaleme göndermek yok mu? İşte bu en ziyade kanıma dokunuyor. Bu mülazemet ne kadar sürecek kim bilir? Ben bir esnaf adamım. Bu kadar gündelik verebilir miyim? Onu soran yok... İlla altmış para da altmış para... Canım bunun için altmış para narh vaz' edilmedi ya! Otuz para olsa ne lazım gelir? On paralık ekmek, on paralık piyaz, etti yirmi para... Üstüne haydi on paralık da şerbet ziftlen, etti otuz para... Geri kalan otuzluğu ne yapıyorsun? Mahalle kahvesinde kumar oynuyorsun... Bir insanın karnı doyduktan sonra şu koskoca otuz para, kumar ve saire gibi sefahatlerden başka nereye sarf olunabilir?” yolundaki tevbih ve muahezatı Mahir her gün dinlerdi. Çocuğun hanesiyle kalemi arasındaki aramgahı fi-el-hakika mahalle kahvesiydi. Sabahleyin gözünü açınca kendisini oraya atar, akşam kaleminden avdetinde evden evvel kahveye uğrardı. Fakat pederinin zannettiği gibi otuz paralık kumar sefahetinde bulunmak için değil... Çünkü sabahki altmışlıktan akşama cebinde bir şey kalmazdı. Mahir'de pederinin hisset-i tab'ı yoktu. Bu hale vâris olmamıştı. Parası olsa sarf eyler, sahavet ibrazından çekinmezdi. Bazen kahvede soralardı:

“Pederinden miras yiyince ne yapacaksın?”

Bu sual karşısında Mahir'in gözleri birer lema-i acibe ile parıldardı. O servete malik olunca pek çok şeyler yapacaktı. Boğa-

ziçi'nde, Adalar'da, Yakacık'ta yaptırtacağı köşklerin planları zihninde hazır gibiydi. Nerede güzel bir bina görse müstakbeldeki sayfiyelerini o şekilde yaptırmaya karar verir, tabii bu emirdeki meşhudatı nisbetinde kararları da değişirdi. Çünkü kendinin fenn-i mimaride bir vukufu, görgüsü, zevk-i selimi yoktu. Gördüğü binaları bir meftuniyet-i sathiye ile beğenir, kiminin ebleh-firibane boyasına, kiminin her nev' usulden hariç cicili bicili oymalarına hayran olurdu.

Bu köşklere eşkal-i müntehibesi üzere yaptırtarak çarşı hamallarından birinin soyunma odasında nazar-ı meftuniyetini celp etmiş olan tırışe yağlıboya zemin üzerine saksılardan taşmış pembe, mor gülleri musavver nukuş ile duvarlarını tezyin ettirdikten sonra derunlarını, Fincancılar Yokuşu'ndan inip çıkarken döşemeci camekânlarında görüp de yün müydü, ipek miydi, kaddife miydi pek fark edemediği o dallı, güllü kumaşlarla döşeyecekti...

Bahçenin bir köşesine çarşı-yı kebirde kuyumcular içindeki oymalı muhallebici dükkânının resminde bir köşkceğiz inşa ettirecek, bütün bu daireleri hizmetkârlarla dolduracaktı.

Pederinin hesabınca fazla-i yevmiyesi olan otuz paradan birkaç kuruş biriktirebildiği bahtiyar günlerinde Sirkeci'de kara sakallı, çipil gözlü kebabçıdan bir tabak döner kebabı üzerine üç yumurta kırılıp yemek yemek zevkiydi. Bu kebabçıyı celp ile konağa aşçıbaşı yapıyor, her akşam baklava, ekmek kadayıfı, keşkül-i fukara yapacak tatlıcılar tanıyordu.

Bu oymalı köşkün güzel bir odasına, bir sünnet düğününde gördüğü çadır içine kurulmuş bir karyolaya takliden alı pullu, pufu gibi kaba bir döşek yaptırdıktan sonra artık evlenecekti. Kolları bilezikli, paçaları dantelalı, gerdan gerdan altında şişman bir hanım alacaktı. Bu hayalatının hakikate inkılab edeceği gününü tasavvur edip de cesim bir kuyu bileziği endamlı bu şişman peresdide-i ruhunu karşısında geziniyor farz ettikçe fart-ı tezel-zülden gözleri süzülür, salyaları akardı.

Böyle şişman sevmesinde, zevce-i müstakbelesini böyle aguşlara sığmaz bir cesamet-ı mefrutada tahayyül etmesinde sebep vardı. Mahir henüz on beş, on altı yaşında iken bir akşam Şehzadebaşı tiyatrolarından birine gitmişti. Bilet esmanının nısfını kendi gündeliğinden nısf-ı diğerini validesinin mürüvvetiyle tedarik edebilmek o dar-ül-huzuzata duhul ettiği leyle-i mesude zavallı çocuğun hayatında madut bahtiyarlıklarından biri olmuştu. O tatlı geceyi hiç unutamazdı. Borular, kemanlar, davullar hep sadalarını birbirine karıştırarak gürültülü bir ahenk tiyatro binasını doldurduğu esnada birdenbire perde kalkmış, gözler önünde, beyaz karpuzlu fenerlerle münevver çardaklı bir bahçe peyda olmuştu. Çardağın çiçekleri, iki tarafın kordonlarla kalkmış yerden tavana kadar al perdeleri hep bunlar hiçbir şey değil. Sağ cihetteki bölmelerin arasından, seke seke ben geldim çingirığım hoşgeldin oyununa çıkar gibi kısa pembe esvaplı, telli pulu bir mahluk dışarı uğrayarak sıçraya sıçraya o çardakların altında lâ-teşbih dolap beygirini andırır bir surette dönerek havaya kaldırdığı iki elini şıkırdata şıkırdata, pembe bürümcük esvabı altında vücudunu titrete titrete, çalgıya tab'an bir şeyler mırıldana mırıldana dört beş devir icra ettikten sonra çalgıcılara yakın gelip durmuş, gözlerini süzerek başını sağa sola birkaç defa kaydırınca tiyatrodan bir şakırtıdır başlamış. Mahir işte o zaman dikkat ederek bunun bir kadın olduğunu anlamıştı. Kadın, ama şişman bir kadın... Pembe fanilalara sığmayan o cesim baldırlarının, muntehi olduğu uçları püsküllü al terlikli ayaklarını havaya kaldırarak koştukça karnının şişkinliğinden fistanı dizlere nispetle hemen yarım endaze önden gidiyordu... O pembe fistanın etrafa saçılan neşe ile Mahir de derhal ser-germ-i garam olarak o da diğer seyirciler gibi avuç patlatmaya başlamıştı. İşte o gecedan itibaren bir bakirin bahar müfekkiresi kadar saf olan hayalat-ı şebabını o şişman karının vücudu kaplamıştı. Şişmana incizabı işte bundan, gönlünde na-kabil-i izale bir hatıra-yı ruh-nüvaz olup kalan bu ilk perestişinden ileri geliyordu. Hatta bu

merakından, bu zevkinden dolayı arkadaşları arasında ismi “Hoşurcu Mahir” kalmıştı.

Lebibe’yi köşke girip çıkarken yeldirmelere sığmaz bir vücutta görmesi henüz yakından yüzünü, rengini, halini, tavrını tanımadığı bu kız için derhal kalbinde bir sevdâ ateşi uyandırmıştı. Az zamanda mektuplar, uzaktan uzağa işaretler, mehtaplarda seyrânlar, görüşmeler bile başladı. Oğlanın gittikçe bir sürat-i mütezayide ile fitili aldığına dikkat eden Lebibe, iksir-i hüsnün bu tesir-i sahirine kendi de şaşarak bu nar-ı sevdâyı bütün bütün yelpazelemek, daha cazibedar, daha dil-aşub görünmek için aşkına bol pudra, dantelalı baş örtüsü ile ekseriya geceleri görünüyor, gündüzleri mülakat zaruret hükmünü alınca müddet-i musahebeyi kısa kesiyor, daima ihtiraz, havf, endişe, telaş gösteriyor, dildadesini o teşnegi-i vaslını huzuruna, iltifatına kandırmıyor, daima şiddet-i arzu, saadet-i müstakbele-i sevdasından ümitsizliklere düşürecek tereddütler, teşevvüşler içinde bırakıyor, hasılı sinninden memul edilmeyecek bir ustalıklâ idare-i keyfiyet ediyordu. Fakat ne çare ki sonraları pusulayı, idareyi şaşırdı. Oğlanı görmediği zamanlar cinnet-i sevdaya düşmekten kendini alamamaya başladı.

Meftun Bey Eleni marifetiyle yedine geçirdiği hemşiresi Lebibe'nin ruz-name-i sevdasını daima mütalaa ve tetkik ile bu muhabbet-i müştailenin dumanı doğru çıktığını görerek fevkel-hadd memnun oluyor, reviş-i hale nazaran kariben bir 'milyoner' gelini olacağı için bu muvaffakiyetinden dolayı Lebibe'yi kalben alkışlıyor, tebrik edip duruyordu.

Lebibe, saadet-i müstakbelesine ait bir keyfiyet-i mühimmeyi bir ucundan kavramıştı. Bu işi Meftun da öbür ucundan yakalayabilmiş olsa yani Kasım Efendi'ye damat olabilmek esbabını temin edecek hatveleri atabilmiş bulunsa bazen pek dumanlı gördüğü afak-ı istikbaline doğru artık hiçbir endişe-i ihtiyaçla göz kapamaksızın ferahla, itminanla bakabilecekti.

Fakat işe nereden başlamalı? Kasım Efendi'nin kızı Edibe Hanım'a 'kur' etmekten mi?

Meftun böyle bir cürette bulunsa bile bakalım kız oralara ya-naşacak mı? İlan-ı muhabbete atılmazdan evvel kızın istidadını, meylini, terbiyesini tetkik ile zevkini okşar, tab'ına hoş gelir bir vadiden celb-i kalbine girişmek lazım geliyordu.

Meftun Bey, Edibe Hanım'ın tab'ını, âdetini, ruz-merre-i hayatını mümkün olabildiği kadar tahkike hemşiresi Lebibe ile hizmetçisi Eleni'yi saldırdı. Netice-i tahkikat pek garip zuhur etti. Kasım Efendi ailesi kimse ile görüşmüyordu. Şundan, bundan ve ahabptan ahababa vuku bulan istizahata nazaran:

Edibe Hanım tama'kar bir pederin nazariye-i mahsusası, terbiye-i garibesi altında perveriş-yab olmuş bir acibedir. Yiyişi, içişi, giyinişi hasıl bütün tarz-ı hayatı İstanbul kızlarından hiçbirine benzemez, malumat-ı beşeriye namına pederinin talim eylediği ve hadim-i hisseti olan birtakım akval-ı gayr-ı hikemiyeden başka bir şey bilmez. Kasım Efendi'nin hikemiyat-ı mahsusasına göre yeni elbise giymek, doyuncaya kadar taam etmek, has ve taze ekmek yemek, para ile su içmek, sarf etmek üzere lira, me-cidiye bozdurmak, mani-i meşîyyet ve maluliyeti olmadıkça hayvana, arabaya binmek, bi-lüzum gezintiler ile ayakkabı eskitmek, cüzi, külli para sarfını müstelzim daha bunlara mümasil birçok şeyler ve tokgözlülük, sahavet ve ulüvv-cenab gibi hasail ef'al-i zemimedendir. Vechen güzel yaratılmış olmak bayağı kabahattir. Çünkü güzellik insanı bi-lüzum birtakım masarif-i tezyiniyeye sevk eden ekseriya ukbadan ukbaya uğratan bir beliyeye hilkattir. Suni iktisab-ı hüsn ü âna kalkışarak süslenmek bezenmek en büyük ahlaksızlık, kadınlar için tezeyyün, maazallah he-le modaya tabiyet merakı maddi, manevi harabi-i beşeriyeti mucib bir hufre, vacib-ül-ihiraz bir mühlike-i zamanedir.

Kasım Efendi'nin oğlu Mahir, eser-i pederine itikada o kadar büyük bir istidat gösteremediği halde kızı Edibe her suretle babasına taş çıkartacak br hilkatte zuhur etmişti.

Edibe, giyinme, süslenme, tezeyyün gibi nisvana has olan arzularından pek uzak olduktan başka körlük, kamburluk, topallık, çolaklık nev'inden bir maluliyet-i halkiye ile doğmadığına pek müteessifti. Çünkü pederinin:

“Cenab-ı hak sevdiği kulunu sakat yaratır. Bu dünyadaki maluliyetin öbür dünyada ecri büyük olur.” dediğini çok defa işiti-mişti. Süs ve nizam ile onun bunun dikkatini, hasedini celp et-mektense kılıksız, çapaçul, pejmürde kıyafette gezerek herkesin enzar-ı bikaydisi ve hatta istikrahı altında kalmak daha muvafık-i akl u hikmet olduğu Kasım Efendi'nin düstur-ı felsefesi cümle-sinden idi.

Edibe, nail-i ecr olmak için sırtına bir kümbet yaparak bu su-ni kamburlukla sokağa çıkmayı bile çok düşünmüştü. Ekmeği sade suya batırıp yalnız bu suretle tagaddi etmek gibi bir nev' ri-yazete haftalarla devam eylediği çok olurdu. Edibe'nin refika-i hayatı, enis-i ruhu Azize Hanım isminde orta yaşlı bir hocası vardı. Pederinden aldığı dürus-ı hikemiyatı mevki-i tatbiki ko-yabilmek için bundan alâ bir yardak bulabilmek kabil değildi. Kasım Efendi'nin kızına hediye olarak yaymacı kitapçılardan onar yirmişer paraya aldığı harekeli müstamel cin ve peri hikâ-yelerini hoca şakirt ezberlercesine defaetle hatmederler, sanki belahet-i halkiyeleri kâfi değilmiş gibi tezyid-i hamakat için büs-bütün zihin kapayacak ibarelerle tezyin-i hafızaya uğraşırlardı. Edibe, bu kadının sözünden hiç çıkmazdı. Sanki aklının, kalbi-nin, gönlünün kilidi, tılsımı hocasının elinde idi.

Netice-i tahkikat bu vadiye çıkınca Meftun şaşırdı. Kendi kendine:

“İşte şayan-ı tedkik aptal bir kız.” dedi.

Edibe ile tezevvüc arzusunda olması kendine ömürlük bir re-fika-i hayat bulmak, bundan her manasıyla bir saadet, bir hazz-ı izdivac beklemek maksadıyla değildi. Meftun Bey'in niyeti Edibe ile değil, Kasım Efendi'nin seksen bin lirasıyla izdivaç etmekti. Böyle bir servete dolayısıyla vâris olduktan sonra 'mantinota'la-

rın, 'metres'lerin kahtuna kıran girmediyse! Olsun Edibe Hanım evde hoca Azize Hanım'la Battal Gazi'den hıfza çalışsınlar, sade suya ekmek batırmak riyazetiyle kurusunlar, kadide dönsünler.

Zengin kadınların aptal olmaları zevcleri için bir saadettir. Zeki olurlarsa kocalarını adeta bir hizmetkâr gibi kullanırlar. Teehhül ile huzuzat-ı nefsanîyenin başka başka şeyler olduğu hakikatine Meftun çoktan vakıftı.

Edibe'ye karşı 'kur' etmek, ilan-ı aşk eylemek ne güç maslahat? Güzelliğin bir belîye-i hilkat olduğu nazariye-i gayr-ı makûlesine tabî bir kıza 'ben seni beğendim, sana gönül verdim,' demek o zavallıya büyük bir hakarete bulunmak değil midir? Meftun Bey bu nazik meseleyi günlerle, haftalarla düşündü.

Nihayet her çe bad-a-bad tevekkülü ve Allah'ın emri peygamberin kavliyle Edibe Hanım'ı pederinden zevceliğe talep etmek üzere validesini görücü göndermeye karar verdi. Fakat Meftun'un Kasım Efendi ailesi hakkındaki cümle-i tahkikatından hariç kalmış bazı hakayık-ı mühimme vardı. Kasım Efendi'ninkilerin, Pehlevizadelere dair olan suret-i telakkileri pek bozuktı. Hatta Mahir'in validesi Nakiye Hanım oğluyla, birkaç köşk aşırı bir hanede oturan açık meşrep, alafranga mizaç bir kız arasında sevda alışverişi başlamış olduğunu bazı alâmat üzerine analara mahsus bir endişe ile hissetmiş ve sonra bu endişesini müeyyid birçok emare-i vazihaya da musadif olmuştu. Zavallı kadının birkaç zamandır içini kurt yiyip duruyor, fakat Kasım Efendi'nin hiddet-i mizacı sebebiyle ortaya büyük bir mesele çıkarmaktan ihtirazen sükûta mecbur oluyordu. Hemşiresine nasayih-i lazımede bulunması için birkaç kere el altından Meftun Bey'e haber göndermeyi düşünmüş ve kimseye bir şey sezdirmemesi hakkında pek büyük antlardan sonra bu niyetini hoca Azize Hanım'a açmış ve ondan şu cevabı almıştı:

"O Meftun Bey için pek geniş mezhepli diyorlar. Bu adam hemşiresinin şununla bununla 'aşıktaşlık' etmesine aldırmazmış... Beyhude haber göndermiş olursun..."

Bu cevabı alınca Nakiye Hanım hayret ve nefretinden birkaç defa entarisinin ‘tu... tu...’ diye yakasını ısırmış ve ne yapacağını şaşırıp kalmıştı.

Azize Hanım verdiği vaad-i ketumiyetin, yeminlerin nakz-ı ahkamı için hasb-el-cibilliyeye hisseylediği arzu-yı şedide on dakikadan ziyade tab-aver-i mukavemet olamayarak ilk fırsatta Edibe’yi bir kenara çekip aynı şerait-i ketumiyet talebi ve yeminlerin tekrarıyla:

“Duydun mu kardeşin Mahir komşunun o kokona kılıklı kızına gönül vermiş...”

“O şişman... O oynak... O açık kıza mı?”

“Evet... İşte ona... Birçok zamandan beridir al-sevda ve pür-sevda imişler...”

İki eliyle yüzünü kapayıp inleyerek:

“Mahir ağabeyim niçin böyle yapıyor? Efendi babamın yüreğine mi indirecek? Öyle teccal katırı karyaya gönül verilir mi hiç? (Sağ elinin parmaklarını avcuna kıvrıp tırnaklarına bakarak) Aman yarabbi sana sığındım...”

O günden sonra Kasım Efendi ailesinde Pehlevizadelere karşı şiddetli bir su-i nazar başlamıştı. Meftun’a ‘monokl’ istimal etmesinden dolayı ‘tek göz’, Lebiye’ye teccal katırı panayırı güzeli, Rebia’ya kokoroz namları verilmişti.

Meftun bu su-i teveccühden bi-haber bulunuyordu. Bir gün validesiyle teyzesi Vesile Hanım’ı Kasım Efendi’nin köşküne görücü gönderdi. Kendisi netice-i hale intizaren pencerenin önüne oturdu. Türüü üzüntü, büyük merak içinde sigaraların birini söndürmeden diğerini yakarak bir hayırlı haberle avdetlerine müte-rakkıbulundu. Çok bekletmeden görücüler avdet eylediler, Meftun kendilerini bahçe kapısından istikbal etti. İki kadın alı al moru mor bir halde içeri girdiler... Sima ve tavırlarında hayırlı habere delalet edecek bir beşâset yoktu... Meftun kadınların oturmalarına kadar sabredemeyerek validesinden hemen sordu:

“Ne haber?”

“Ne haber olacak... Sopa ile dayak yemediğimiz kaldı...”

“Kovuldunuz mu?”

“Onun gibi bir şey!”

Teyze Vesile Hanım kendini ilk tesadüf eylediği sandalyenin üzerine atıp Eleni’den iki yudum su istedikten sonra:

“Ne Şam’ın şekeri ne Arabın yüzü... Ne o altınları isterim ne de o kızı... A rabbim esirgesin... Öyle lira ile, malla, menalle yutulacak şeyler değil...”

Meftun yeis ve hiddetinden rengi uçmuş bir sima ile:

“Ne oldu canım? Söyleyiniz de anlayalım.”

Latife Hanım yorgunluk almak için kendine bir kahve ısmarladıktan sonra:

“Benim anlatacak yüreğim yok... Teyzene sor, işte o sana ananesiyle anlatsın.”

Meftun iki elini ceketinin yan ceplerine sokup teyzesinin karşısında dimdik durarak:

“Teyze nasıl olduysa birer birer anlat.

“Ayol annenin yüreği insan yüreği de benimki sığır yüreği değil a... Dur bir nefes alayım...”

“Of densizlik ediyorsunuz...”

“Bir kahve de bana pişirsinler... Karşıma öyle kazık gibi dikilme, bir iskemle al şuraya otur da anlatayım...”

Meftun iskemleye oturur... Teyze Vesile Hanım kaşlarını kaldırıp ağzını yayarak nahoş bir şey anlatmaya hazırlandığını ima eder bir tavırla:

“Dur sana ibtidasından başlayayım. Bahçe kapısını kendimiz açarak içeri girdik. İki tarafına lavanta çiçeği dikili uzun yoldan köşke kadar yürüdük. Bahçenin orasına burasına çamaşır asmışlar... Hiç ben ömrümde böyle çamaşır görmedim. Koyu boyalı basmadan koca koca donlar, gömlekler, yamalı çoraplar, yırtık yerleri dikilmiş mendiller... A insan Anadolu’dan gelse yine boyalı don gömlek giymez... Zahir beyaz çabuk kirleniyor, yıkanmasına su, sabun, odun sarf olunuyor diye o ihtiyar tamahkâr

babalarının tensibi üzerine boyalı iç çamaşırı kullanmaya karar vermiş olmaları... Çünkü bunlardan başka boyalı gömlek giyen bir aileye daha İstanbul'da tesadüf edilmez. Almak istediğin kızın nasıl don gömlek giydiğini öğren işte. Sen bizim Trabzon bezi, mermer-şahi gömlek giydiğimizize bile itiraz edersin... Meftun Bey bu büyük sözlerin bir bir başına gelecek, ama dur bakalım ne vakit... Ya yırtığı dikilmiş mendil... İşıtilmiş şey mi? Öyle bir mendili insan nasıl cebinden çıkarıp da âlemin yanında kullanabilir?"

Meftun 'dalgın dalgın bıyıklarının ucuyla oynamaya başlar. Teyze Vesile Hanım biraz evvel kendi yüreğinin sığır yüreği olmadığını hakkında vaki olan iddiasına rağmen bir mebzuliyet-i ke-lamla devam ederek:

"Köşkün kapısının çingırağını çektik. İçeride ses yok, sada yok. Sanki o koca bir haneyi boş zannedersin. Nihayet ayağında ağır bir şey sürükleyerek süpür süpür birisi geldi. Kapıyı açtı. Başında namaz bezi örtülü, basma entarili, orta yaşlı bir kadını bizi içeri koymamak için kapının önüne gerilip o haneye misafir kabul olunmak mutlak olmadığını ifham eder çatık bir çehre ile: 'nerden geldiğimizi, kimin evini aradığımızı, ne istediğimizi' sordu. İçeri girebilmek için doğruluktan ziyade kurnazlık lazım geldiğini anlayarak: 'uzaktan geldiğimizi, Kasım Efendi'nin hanesini aradığımızı, söyleyecek mühim bir şeyimiz olduğun'u haber verdim. Kadın ne cevap vereceğini şaşaladı. 'Gideyim büyükhanıma sorayım. Yanlış bir iş olmasın' dedi. Çekildi. Kadını içeri giderken bir de ayağına baktım ki koskoca bir erkek kundurasının topuk tarafından kenarlarını keserek terlik makamında ayağına geçirmiş. Ayaklarında süpür süpür eden şeyler meğerse bunlarmış. Sofada bu yolda vücuda getirilmiş birkaç çift terlik daha. Giyilecek hali kalmadıktan sonra ev içinde istimal edilerek bu suretle terlik ihtiyacından varestede kalmak yolu bulunmuş. Fena idare değil... Sen bu adama damat olursan öğlüm Meftun, o senden değil sen ondan çok şey öğreneceksin..."

Kapı önünde ayak üstünde bekledik. Bekledik. Belki on dakika bekledik. Hane sahipleri bizi içeriye alıp almamaya bir türlü karar veremiyorlardı. Nihayet kadın geldi. ‘Sebeb-i ziyaretinizi sorabilir miyim?’ dedi. ‘Küçükhanımı görmeye geldik’ cevabını verdik. Bu cevaba karşı kaşlar çatıldı. Ağzı açıldı. Kadın adeta hayrete düştü. Yine süpür süpür içeri gitti. Bu sefer büyükhanımla birlikte geldiler. Saçları kınalı, başı kundaklı, zayıf, gagavan, kurada bir kadın, galiba kul cinsi, ıraktan yetişme... Onun ayağında da kunduradan bozma bir terlik. Sırtına yıkana yıkana iki yandan peşleri sarkmış pazar basmasından soluk, kırmızı yollu bir hırka. Kısa bir temennadan sonra ‘safâ gel-diniz kardeş’ dedi. Kaynana mahallevari mi mahallevari. İlk selamda kardeş olduk. Miskin, alık gibi bir şey... Lakırdıyı öyle çarçabuk derleyip toplayıp da söyleyemiyor. Bir pot kırmış olmamak için yanındaki kadının yüzüne baktıktan sonra ‘Edibe’yi mi görmeye gelmişsiniz. Pederinin şimdi onu gelin etmeye vakti yoktur. Orada burada çok paramız battı, Allah’ın bildiğini kuldan ne saklayalım. Sıkıntı içindeyiz. Adımız zengine çıkmış. İç yüzümüzü kimse bilmez. Kızımızı zengin evladı diye almak istiyorsanız yanılıyorsunuz. Biz adam aldatmak istemeyiz. Cenab-ı hak kime kader kısmet etmiş ise Edibe’mi üstündeki üstünde, başındaki başında işte öylece bir entari bir gömlekle kabul edene vereceğiz. Sonra şöyle idi, böyle idi denmesin. Biz yalan, düzen, ıldırğıç bilmeyiz. Söz bir Allah bir. Helal süt emmiş, beş vakit namazında, başı önünde babayani bir damat isteriz. Çocuğumuz da öyle kokorozlu zamane kızlarından değildir. Bir hamam bir ev, başka yer bilmez. (Eliyle civar köşklere işaret ederek) Maazallah Rabbime sığındım. Şu civarda ne kızlar, ne delikanlılar görüyoruz. Gavur, çift, Müslüman artık ayırt olmuyor. Hepsinin başında birer bürümcük baş örtüsü, hepsinin alt tarafı kırmalı, oymalı bir şeyler... Hepsinde beli girik, kırıç çıkık biçimler. Ahir zaman yine Allah Allah çok şükür ki yiyecek ekmek buluyoruz. Başımıza taş yağmıyor. Babaları, kocala-

nı artık bu hanımların süslerine, fantezilerine para yetiştirsinler... Bu şartlarla işinize gelirse kızı gösterelim' dedi. Maksat anlaşıl-madan kız gösterilirse besbelli görücülere lâ-ilac içirilmesi lazım gelen iki fincan kahve ziyan olmasın hesabıyla kadın bu kadar lakırdının belini büktü. Muntazam da söyleyemiyor, kekeleyip duruyor. Kasım Efendi'nin kızını görmeyi doğrusu merak ettik. Ben de cevaben 'Bizim aradığımız servet, para, pul değil. Biz de yüzü gözü açılmamış, kapalı büyütülmüş kadın kadıncık helal-zade bir kız istiyoruz. Tarifinize göre sizinki bizim için biçilmiş kaftan.' dedim. Bu son sözlerimizin üzerine ne hal ise artık bi-zi içeri almaya karar verebildiler. Buyrunuz dendi. Buyurduk. Kendimizi boş kira evi geziyoruz zannettim. Her taraf tamtaktır. Sofalar bomboş. Eşya namına ortada bir şey yok. Kasım Efendi o evi borca mukabil zaptetmiş, yüksek fiyatla kiraya vermek is-temiş, tutulmamış da kendileri çok eşya getirmeden güya şöyle sümme-t-tedarik gelivermişler. Nihayet bizi bir odaya soktular. Basma kaplı karşı karşıya iki kerevet. Dört hasır sandalye. Üç parmak enliliğinde varaklı kornişlerden sarkan arşını elli paralık tül perdeler... İki sigara iskemlesi, kapamacı işi bir çeyrek boru, üstünde üç mecdiyelik hotozlu bir ayna... Mezat malı bardak-lar, sigara tabakları, misafir ağırlamak için en baş odaları besbel-li işte burası olacak... Çarşaflarımızın yalnız başlarını attık. Oturduk. Orta yere yeşil hasırlı bir iskemle koydular. Tuvaleti-ne çok zaman sarf etmeden hanım kız çıktı. Pek acemice çeyrek bir temenna ile yerine oturdu. Ellerimize kahveleri sundular. Fincanlar, tabaklar tek tek hep ayrı çeşitten... Kızın arkasında çözme taklidi muhacir bezinden sarı çubuklu bir entari. Kolla-rında, yakasında arşını on paralık tentene dikili... Daha üstünde biçimi hangi zamanın modası olduğu bellisiz mutlak bedesten-de zennecilerden düşürme bir şey olacak, kahverengi peluştan omuzları düşük şapşal bir hırka... Bunun ayağında da kundura eskisi mi var diye baktım. Kundura eskisi yok. Fakat ondan tu-haf bir şey var... Ökçeleri basık kaba bir kanaviçe terlik... Başın-

da kenarı yeşil oyali açık sarı gaz boyamasından mısırlıvari, çarık giymiş ufarak bir hotoz, bir örgü arkasına salıverdiği saçının ucuna sarı kurdela ile karışık, haniya Saraçhane'de beygir başlıklarına takarlar boncuklu, beş pençeli nazar takımları yok mu... İşte onlardan bir tane sallandırmış... Meftun evladım, en tuhafı ellerine altmış paralık beyaz çorap kabalığında birer eldiven giymiş. Sağ elinin adsız parmağına kalay gibi iki yüz elli kuruşluk bir gül yüzük takmış... Ya kadın ninesinden kalma bir miras... Yahut babasının kızına karşı büyük bir semahati... Simasına gelince eh Allah övmüş de yaratmış. İki elim yanıma gelecek ne yalan söyleyeyim. Öyle şimdiki tazeler gibi pudrası, sürmesi, alılgı yok... Naturel buğdaysı bir renk, vücut balık etinde. Alın çıkık, kaşların uçları aşağıya düşük düşük... Gözler siyah, ufak... Burun için lakırdı söylemesi günahdır. Fakat kulakları etli, irice, çene yaradana kurban olayım uzun, ucu kıvrık. İhtiyar simalı bir taze... Beş on dakika oturdu. Kahve fincanlarıyla beraber yine aptalımsı bir temenna ile odadan çıktı. Ne lakırdı söyledi ne bir şey... Otuz sene evvelki usulde bir görücülük. Biz de 'pek beğendik, inşallah bize kısmet olur' pehpehleriyle kalktık. Kapıdan çıkacağımız esnada kaynana hanım 'Size kimler derler? Damat necidir? Akşam efendiye ne söyleyelim?' suallerinde bulundu. Bu kadının eliyle bizim köşkün tarafını işaret ederek 'Yaradana sığındım, şu zamanede ne kızlar var, ne delikanlılar var.' dediği dakikadan beri ailemiz aleyhinde bunların peyda etmiş oldukları fena fikirleri anlamak için artık kim olduğumuzu meydana vurmak üzere dedim ki 'Biz de pek yabancı değiliz. Şuradaki köşkten geliyoruz.'

Kadın birdenbire neye uğradığını bilemeyerek bizim köşkü işaretle:

'Tekgöz oğlanın... Teccal kızın köşkünden mi?'

'Hanım komşuluk ayıptır, bunlar nasıl isimler böyle?'

Karı ellerini dizini vurup dövünerek bize içirdiği birer fincan acı kahvenin zıyanına ağlar gibi:

‘Oradan geldiğinizi bile idim ben size kapı mı açar, kız mı gösterirdim? Rabbim esirgesin, dünyada erkek olarak bir sizin oğlunuz kalsa yine o ‘teke’ suratlı, tuhafçı kıyafetli adama kız vermeyiz... Aman ne çok bilmiş düzenbaz kadınlarmış bunlar! Uzaktan geldik diye bizi aldatular.’

Öfke ile kapıyı suratımıza kapayıverdi...”

Böyle bir hakarete muhatap olunca Meftun’un rengi sandan pembeye döndü. Teessürden ellerine hafif bir raşe arız oldu.

“Yetişir...” ihtarıyla kalktı odasına çekildi.

Teyze Vesile Hanım’ın bu tufan-ı ifadatında hayli mübalağa da vardı. Bire on katıyordu. Onun hayli senelerden beri kurduğu emeli Rebia’yı Meftun’a vermek olduğundan delikanlının diğer bir kızla teehhülüne dair söz olunca zavallı teyze bir türlü kabına sığamaz, elin bigünah kızlarını nasıl yereceğini bilemezdi. Meftun’un öyle teessürle titrer bir halde çıkıp gittiğine memnun oldu.

Vesile Hanım, Kasım Efendi ailesiyle Meftun’un arasında sıhriyet husulü ihtimalini o acı istihzalı sözlerle külliye bertaraf edebildiğine kâni idi.

Sofada bu sözler olurken Lebibe ile Rebia büyük bir merakla kapı aralıklarından, anahtar çeliklerinden bu muhavereyi istimaat can atıyorlardı. Çünkü Kasım Efendi ailesine ait her sözde sevgilileri Mahir’le Bedri’ye manevi bir şümül-i tevehhüm ediyorlar, bu teehhülden kendilerine de bir pay çıkacağı vehmiyle bin türlü kuruntular geçirmekten mâni’-i nefis edemiyorlardı.

Vesile Hanım’ın son sözleri bu iki kızın inkisar-ı ümid ve hayalini bâdi oldu. Kasım Efendi’nin bab-ı sıhriyeti bir kere Meftun için açılsa o kapıdan kendileri için de bir nevbet-i duhul gelmek ihtimali vardı.

Kasım Efendi ailesine karşı peyda olan bu infialini Vesile Hanım kendi maneviyatı için bir mukaddime-i muvaffakiyet addederek kızı Rebia’yı bir odaya çekip manidar bir şefkat-i maderane ile gözlerinin içine nasb-ı nigahla:

“Yavrum, anaların kızları büyötmekten başka mühim bir vazifeleri daha vardır. Onları münasip bir adamla başgöz etmek isterler. Ben senin için gönlümden teyze-zaden Meftun’u geçiriyorum. Bu delikanlının alafrangalık budalalığundan başka bir kusuru yoktur. Onun bu merakına da uyuvermek güç bir şey değildir. İşte görüyorsun yazın köşklerinde kışın İstanbul’da oturuyorlar. Yemeleri içmeleri, giyinmeleri kuşanmaları, gezmeleri tozmaları yolunda... Sen böyle yetişkin dururken niçin bir el kızı gelsin de bu saadete konsun? Meftun para tam’ıyla Kasım Efendi’nin kızını almaya uğraşüyor, ama bu işte muvaffakiyet ihtimali göremiyorum... Azıcık kendine çekidüzen ver... Yakarı, paçanı derle topla... Meftun’un gönlünü çalmaya uğraş. Kendini beğendirmeye çabala... Yalnız sokağa çıkarken süsleniyorsun. Evin içinde öyle alan taran çarşamba karısı gibi geziyorsun. Bu kısmeti elinden kaçırrsan sonra haline köpekler güler, baban zengin, hatırlı bir adam değil, seni alsa alsa hademedem, esnaf-tan şöyle böyle bir adam alacak... Son pişmanlık faide vermez. (Kızının yüzüne dikkatle bakarak) Rebia gözlerinin altındaki o halka halka çürükler nedir? Senin günden güne betin benzin soluyor, boynun inceliyor. Zayıflıyorsun... Bu günlerde neşesizliğin, düşünmen, dalgınlığın ziyade... Bunların sebebi nedir? Söyle bakayım! Lebibe ile aranızda bir fiskosdur gidiyor. Müşterek bir sırrınız mı var? Sakın ha bir münasebetsizliğe kalkışmayınız. Babanın o saat yüreğine iner. Zaten zavallının evlattan talihi yoktur. Sizin gibi genç kızlara bazı zevzek delikanlılar arız olur. Bunlarla hiş-piş etmek bir kızın halini, istikbalini, her şeyini mahveder. Kız kısmının adı çıkmadansa canı çıkması hayırlıdır. Anlıyor musun?”

Rebia saçından çıkarmış olduğu bir firketeyi elinde evirip çevirerek pek dalgın bir tavır ile:

“Anne üstüme yürüdüğün şeylere bak!”

“Üstüne yürümüyorum. Analık haliyle içime doğan şeyleri söylüyorum...”

“İçine öyle münasebetsiz şeyler doğmasın. Fakat...”

Vesile Hanım telaşla:

“Ey fakatı ne oluyor?”

Rebia gözlerini aşağıya indirerek:

“Ben Meftun Bey’e çocukluğumdan beri ağabey diyorum.”
Artık bundan sonra ona başka bir şey diyemem.”

“Densizlik lazım değil kızım... Ben sana hakikat-i hali yukarıdan aşağıya kadar saydım döktüm.”

“Anne bu niyetinden vazgeç...”

“Hiçbir vakitte...”

“Beyhude yorulacaksınız. Zaten beni ağabeyim almaz ki...”

“Aldırmak için elimden ne geliyorsa yapacağım. Sen de benim ile hemfikir olduktan sonra her bir güçlüğüñ uhdesinden nasıl gelindiğini görürsün.”

“Öyle ise pekâlâ...”

“Ha şöyle çılgınlığın lüzumu yok... Gideyim bakayım bugün uğradığımız hakarettten dolayı teyzen de meraklandıydı nasıl oldu?”

Vesile Hanım oda kapısından çıkarken kendi kendine:

“O benden ziyade arzu ediyor... Varmaya kış atıyor, ama işte kızlık hali bu ya! Birdenbire ‘olur’ demeyecek de nazlanacak... Kendini dirhem dirhem satacak...”

Rebia anasının arkasından elinin baş parmağını burnuna dayayıp kanşını açarak yavaşça:

“Na sana guguk! Ben ahu gözlü Bedri’mi bırakıp da keçi süratlı Meftun Bey’e varacağım öyle mi? Aklına şaşayım senin! Akıntıya kürek çek dur...”

Yaşamak en sade tarifiyle tecdid-i amaldan başka bir şey değildir. Şu kadar ki tahallüf-i muhit ve zaman ve sinn ü sal ile nev'-i amal değişir. En emel-i birune yaşamaya uğraşan feylesofların şu kararlarında bile bir maksat, bir arzu muhtefidir.

Zavallı Meftun'un Kasım Efendi'nin binlerle liralara üzerine kurduğu bina-yı saadet görücülüğün müncerr olduğu adem-i muvaffakiyetle göçüverdi. Kayınpederliğine intihap ettiği zatın serveti Pehlevizade'nin bütün hayalat-ı müzehhebesini bir kisve-i hakikate sokmaya kafiydi. Meftun'un konağı, yalısı, köşkü, 'ekipaj'ları olacak, Beyoğlu kibar âlemlerinde alafrangalığı, zarafeti, dirayetiyle bir anılacak, kulüplerde mevaki-i mahsusası bulunacak, İstanbul'da modanın, yeni fikirlerin, Garp mahsusat-ı mede-

niyesinin naşir-i müteferridi olacaktı. İhtiyar kaşıkçının servet-i müterakimesi ne müfit, ne büyük bir maksat uğruna sarf edilecekti. Bu paralar Meftun'un eline geçmez ise o kabadayı Mahir'le o aptal kıza zevc olacak bir na-ehlin eyadi-i cehaletlerinde şüphesiz bir zıya-ül-elim'e uğrayacak, hebaen mensur olup gidecekti.

Meftun, Kasım'ın servetini ele geçirmeyi yalnız kendi arzusuna tabiyet değil, yavaş yavaş adeta bunu insaniyete büyük bir hizmet-i şekl-i medeniyet-perveranesine sokmaya başlamıştı. Bu emeline vusul için her türlü hiyel ve desais istimalini mübah da değil de sevap addediyordu. Kasım Efendi ailesi gibi saf, çabuk işgal olunabilir insanlara karşı bu ilk muvaffakiyetsizliğinden yılmamak, bu işe yeni bir cüret ve dört el ile sarılarak girişmek lazım olduğuna kanaat getirdi.

Şimdi bu işe girişebilmek için bir ipucu, bir tutamak yeri arıyordu. Meftun Bey bir iki günü pek hummalı bir halde geçirdi. Nihayet bir sabah kalktı. Bir iki sigara yaktı. İçinin sıkıntısından odasının pencerelerini hep for'a açtı. Bir türlü kabına sığamadı. Bahçeye indi, döndü dolaştı. Nihayet aklına hemşiresi Lebibe ile teyze-zadesi Rebia'nın muhabbetnameleri 'dosya'sı geldi. Bu mekatibe bu meseleye girişmek için güzel bir medhal olabilirdi. Hizmetçi Eleni o gün sabahleyin Meftun'a 'Mahir Bey'den hemşirenize mektup var.' demişti. Fakat telaştan okumaya vakti olmadığından Eleni'ye getir de göreyim emrini verememişti. Eleni'yi çağırır:

"Hani ya sen bu sabah Mahir'den Lebibe'ye mektup var di-yordun... Ne yaptın mektupları?"

"Duruyor. Fakat bugün Lebibe Hanım vermeyeceğim, son-ra belli olacak ki saklayarım. İstiyorsan okumaya getiriyorum. Yoksa vereceğim.

"Getir... Getir..."

Eleni mektubu getirip verir. Kapalı bir mektup. Fakat ne zarf kapağının köşesinde bir imza ne de zahrında mürsil-ül-ileyhe dair bir kelime var. Zarf alelade olduğundan mektubu yine ay-

nyla müşabihi bir zarfa koymak üzere Meftun açar. Eleni'yi sav-
mazdan evvel savar:

“Birkaç zamandır Bedri'den Rebia'ya mektup getirmiyor
musun?”

“Bunlar çabuk darıldılar. Ne yaptılar? Bilmiyorum bana
mektup vermiyorlar...”

“Öyle ise haydi git...”

“Mektup bu akşam isterim...”

“Peki okuyayım. Vereyim. Sen de sabahına teslim edersin.”

Mektup uzun ve Meftun için müfit malumatı camiydi. Üç
dört defa okudu. Mahir kabaca bir üslupla şiddet-i sevdasından,
zahm-i iftiraktan şikâyetle beyan-ı suziş-i derun ediyor. Mektu-
bun iki sahifesini böyle yanıp yakılmak ile dolduruyordu. Sonra
şu mühim cümlelerin üzerinde Meftun bir fikr-i amik ile tevak-
kuf etti:

“Bilmem neden birkaç zamandır valideme ağır şüpheler arız
olmuş. Gece odama girip yattıktan sonra beni gözetlemekten
bir an hali kalmıyor. Sevgilim beni affet, iki defadır mev'id telâ-
ki-i leylimize gelemedim. Seni beyhude beklettim.”

‘Mev'id telâki-i leyli' Meftun medid bir düşünmeden sonra
bu terkibi üç dört defa hem de her kelimesini tekatti edercesine
ağır ağır tekrar etti. ‘Mev'id telâki-i leyli'... Gece vakti hem de
yâr u agyar habgâhuna çekildikten sonra Lebibe تنها bir ma-
halde sevgilisi delikanlıya mülâki olmak üzere aşîyan-ı ailesini
terk ile öyle bivakt, birçok mehaliki göze aldırarak hangi ipsiz
mevakie şitaban oluyordu?

Meftun tabiatını, ahlakını pek iyi tanımadığı bir delikanlı ile
hemşiresinin kavaid-i mer'yesine tevfikân ‘kur’ yapmalarına
müsamahalı bulunmuş, bazı mertebe agmaz-ı ayn etmek istemiş
ise de keyfiyetin böyle çarçabuk tenhaca ‘mev'id telâki-i leyli’le-
re kadar varacağını düşünememişti. Mahir'in terbiyesinden de
hiç emin değildi. Hemşiresini biperva mühlikelere celp ettiği
için delikanlıdan bu emniyeti şimdi külliyyen münselib oldu.

Adi bir hiş-pişten başlayıp az zamanda seyr-i muaşakalarını alaturka, alafranga her türlü âdet haricinde böyle bir devre-i terakkiye vardırıran bu sevdakârların yakın vakitte Lebibe için yüz-karası olacak zirve-i cürete kadar atılmayacakları, hatta atılmış bulundukları ne malumdu? Hayır... Hayır... Bin defa hayır... ‘Kur’ demek katiyen bu demek değildir.

Derhal kütüphanesine el atarak Matmazel ‘Ermans dö Fo’nun ‘kur’ bahsini açtı. Avrupa âdâtında ‘kur’ hakkındaki cevaz şu suretle tayin ve tahdit olunmuştu:

“Talib-i izdivac olan zat nişan gününden itibaren ‘kur’ etmek mezuniyetiyle kızın hanesine kabul edilir. Her ne zaman isterse o hanede isbat-ı vücut edebilirse de terbiyeli bir adam hangi saatlerde kabul edilebileceğini istizanla saat-ı müsaide haricinde tasdiden ictinab eder.

“Bu mülakatlarda kızın validesi veya onun yerine kaim olmak üzere akrabadan yahut muhibbelerden bir kadın hazır bulunmak lazımdır.

“Kız ile delikanlı yan yana durabilirler. Fakat aynı kanepede üzerinde değil... Kapısı mesdud bir odada baş başa kalamazlar. Oda kapısı hiç olmazsa yarı açık bulunmalı, hariçten her isteyen odaya girip çıkabilmelidir.

“Birlikte sokağa çıkmış bulunurlarsa kız nişanlısının koluna girmeyip validesinin yanında yürümelidir.”

Meftun Bey bu mesrudata müşabih birçok tafsilat daha okuduktan sonra kendi kendine:

“İşte adab-ı mahsusası dahilinde ‘kur’ etmek diye buna derler. Frenklere iftira ettiren Avrupa ahlak ve âdâtı gavamıza gayr-ı vakıf işte böyle gençler değil midir? Kızı gece yarısı hane-i ailesinden hırsızlama kaldırıp tarlalara, kırlara götürmek çapkınlığına ‘kur’ denemez. Buna bir şey denir ki bu tecavüz hemşireme karşı vuku bulduğu için burada tasrihine dilim varmıyor.”

Meftun mektubu kıraate devamla:

“Rebia Hanım’la Bedri’nin macerası da beni çok dil-hun ediyor. Muaşakalarının hemen ilk hatevatında bu felaket-i azime... O çapkına elimden geldiği kadar nasihat vermeye uğraşıyorum. Böyle tamir kabul etmeyen hatalardan Cenab-ı hak cümleyi muhafaza buyursun.”

Meftun ellerinde ve sadasında hafif bir ihtizazla tatil-i kiraat ederek:

“İşte bu muammamsı sözler beni çıldırtacak. Rebja Hanım’la Bedri’nin macerası Mahir Bey’i çok dil-hun ediyormuş. Acaba bu ne çeşit macera! Bu dil-huneli macerayı ‘bir felaket-i azime’ terki-i müdhiş-ül müfekkiri takip ediyor. Zihin şur-efgen terakibin medlulleriyle güreşirken en son gelen ‘böyle tamir kabul etmeyen hatalardan Cenab-ı hak cümleyi muhafaza buyursun’ cümlesi hepsinin üstüne tüy diyor. Bu sözlerde muamma-gune bir şey yok. Cümlesi vazıh, hepsi kör kör parmağım gözüne ama ben anlamak istemiyorum. Kızın üstüne böyle şeyler yormayı vicdanım tecviz etmiyor. Etmiyor, ama şimdi bir keyfiyet-i müdhişe karşısında bulunuyorum. Nasıl etsem de hakikat-i hali bir ayak evvel anlayabilsem! Çabuk yetişilirse Mahir’in iddiasına rağmen belki bir çare-i tamir bulunabilir.”

Kraate devamla:

“Biraderiniz Meftun Bey’in hemşireme görücü göndermesi evin içinde büyük bir fırtına kopardı. Validem küplere bindi. Pederim para vermekten ihtirazen o hiçbir şeye binmek istemez. O da yaya olarak hiddetlendi. Birbirini yediler. Ne manasız şamata... Keşke bize damatlığa kısmet olacak adam biraderiniz gibi olsa... Bu hususta havadislerim çok. Fakat ne vakit görüşmek müyesser olacak? Sözde yarın akşam validem İstanbul’a inecek. Geceyi orada geçirecek. El ayak çekildikten sonra bahçıvan kulübesinin önündeki tahta kanepede birbirimizi bekleyelim. Kim evvel gelirse ötekinin vüruduna intizar etsin. Orada birleştikten sonra imkân ve zaman müsait olursa asıl hafa-gah-ı sevdamıza çekiliriz.”

Meftun'un teessür ve hiddeti tezâuf ederek:

"Bak... Bak... Bak... Çapkına bak... Rebia'nın macerasına dil-hunluğunu yazıyor da sonra da hemşiremi 'hafa-gah-ı sevdaya' çekip götürmek istiyor. Ötekine acırken bir macera da kendileri çıkaracaklar. Hey gidi insanlar... Hey gidi insanlar... Diğelerini nev'imizde ta'yib, tenkit ettiğimiz ahvalın bir çoğunu bi-n-nefs tecviz ederiz de kendi kendimizi takbih ve muaheze aklımıza gelmez... A menhuslar o hafa-gah-ı sevdada bir felaket-i azimeye de siz uğrarsanız? Burasını nazar-ı im'ana niçin almıyorsunuz? Benim Paris'te kaldığım müddetçe İstanbul'un hali pek acayipleşmiş. Her bir fenalık cereyan ediyor. Fakat hep birer perde-i riya altında... Hanen var, sigortaya koyar, tehlike-i harikten kendini masun addedebilirsin. Genç kız kardeşin, oğlun, kızın var, bunların zamin-i iffeti olabilecek bir çareyi, bir sigortayı nerede bulabileceksin?.. Bazı fenalıklar var ki zaruri-üs sudur gibi birer mahiyet peyda ediyor. İşte benimki de öyle... Şimdi gideyim hemşiremi yakasından tutup 'aloriyantal' bir cebr ve şiddetle bir odaya kilitleyeyim. Bu fenalığı men' için ilk tedbire tevessül etmiş olurum. Şimdiye kadar kim bilir kaç defa gitmiş oldukları hafa-gah-ı sevdalarında boş durmuşlar ise bu keyfiyetin önü alınmış olur. Fakat irade-i cüziye meselesine dair temhidatta bulunan felsefenin dedikleri gibi her fiilin vazih, hafî bir sebeple bir rabıta-ı kaviyesi vardır. Yani her fiili görünür görünmez bir sebep tevlid eder. İşte bu meselede de beni şu ilk hareket-i tevbihiyeden men' eden bir sebep var. Bize damat olmak için gayr-ı şer'i bir isticlal gösteren Mahir Bey hemşireme yazdığı mektupta 'keşke bize damatlığa kısmet olacak adam biraderinizin gibi olsa' sözleriyle bana zahir görünüyor. Bu emelin husulü için bana muavenet edeceği anlaşılıyor. Lebibe'nin iffeti tehlikede kalmaya mukabil beri yanda seksen bin liralık bir servet var. Memleketimizdeki bu fıkdan-ı nükud esnasında bu mikdar-ı meblağ adeta bir hazine-i azime demektir. Bu miktara nisbet kabul etmeyecek kadar cüzi paralar için namus, vicdanını

satmış ve sonra da cemiyet-i medeniye içinde sahte bir istikamet, riyakârane bir hayatla yaşamaya uğraşmış az insan mı vardır? Evet Lebibe'yi hareketinden hemen men'e kalkışmamalı. Şu kadar var ki bu işte ağır davranmaya da gelmez. Onlara vakit bırakmadan ben kendi işimi daha evvel becerivermeliyim... Onlar beceriklilikte benden evvel davranırlarsa iş bütün bütün falso olur. Bu işe neresinden başlamalı? Yarın akşam Lebibe ile Mahir'in mev'id-i telakilerinde hazır bulunup görüşecekleri şeylere, aralarında cereyan edecek ahval-i hafiyeye ittila kesb etmekten... Fakat bu nasıl kabil olur? Bu işte seksen bin liranın ümid-i tasarrufuna ait evzak-ı tahayyül nispetinde müşkülât var.

Meftun mektubu bir iki defa daha okudu. Doyamadı. O satırların ehemmiyet-i fevkaladelerine mebni hemen bir kopyasını aldı. Aslını Eleni'ye teslim etti.

Mektupta 'Bahçıvan kulübesinin önündeki tahta kanepede birbirimizi bekleyelim.' cümlesi var. Pehlevizadenin tahkikatına mebd-i hareket işte bu kulübe olacak. Fakat burası neresidir?

Meftun bahçeye çıktı. Köşkün etrafındaki beş altı dönüm arazi üzerinde gezinmeye başladı. Sebzevatlığı dolaştı. Dut, vişne, şeftali, kiraz ağaçlarının arasından geçti. Filoksera vurmuş, her tarafını yabancı otlar bürümüş kütük kaditlerinden müteşekkil kadim bağ harabesini yürüdü. Orada, muttasıl tarla ile hadd-ı fasıl hizmetini gören hendeğe on, on beş arşın mesafede aşırıyalı kulübemsi bir odacık vardı. Bunun cenub cihetine fi-el-va ki bir tahta kanep, bir ufak masa, birkaç sandalye vaz' edilmişti. Buraya oturanlar kanepenin vaziyeti itibariyle – o taraflarda kesretle vezan olan poyraz rüzgârıyla – arkada, köşkte bulunanların enzar-ı tecessüslerinden tamamıyla masun kalabileceklerdi. Burasını inceden inceye nazar-ı muayeneden geçirdi. Kanepenin etrafındaki toprakta pek çok ayak izleri gördü. Bunların erkek yahut kadın ayakkabı izleri olup olmadıklarını tetkik ederken hayli sigara uçları, bir iki de firkete buldu. Buranın muaşıklarının mektupta musarrah cilvegâhı olduğuna hiç şüphesi kalmadı.

Oraya buraya biraz daha bakınırken bir de yaldızlı madeni kafes düğme buldu. Kadın elbisesinden kopma bir düğme... Kendisi bir adliye memuru ola idi bu kadar emareyi bir fezleke tanzimine esas ittihaz edebilirdi. Çünkü sigara uçlarının kalıp veya adi olmalarından, tütünün ve fırketelerin nev'inden, düğmenin hanedeki kadınlardan hangisinin esvabından kopmuş bulunduğunu tahkikten kendini orada gezinenlerin hüviyetlerine kadar isal edecek bir serrişte yakalamış demekti.

Bu döküntüler, burayı meclis-i muaşaka ittihaz edenlerin ziyade şakalaşıp oynastıklarına delalet ediyordu. Zavallı Meftun, maişet-i haneyi 'Savoir-Vivre' kitaplarının adab-ı mahsusasına tevfiğe uğraşırken geceleri bi-vakit buralarda 'etiket' haricinde meğerse ne oyunlar oynanıyormuş!

Pehlevizade, kulübenin kapısını yokladı. Kilitli buldu. Yegâne penceresinden içeri baktı. Taş toprak taşımaya mahsus ufak el arabası, kürekler, beller, kazmalar, fazla saksılar, fasulye sırkaları nev'inden bahçe edevatı gördü. Bahçıvanı buldu. O gün kendine hariçten gelecek av köpeklerini kulübede yatıracağından bahs ile anahtarı aldı. Niyeti yarın akşam bade-t-taam sokağa gidiyorum diye köşkten çıkarak bu kulübeye girip saklanmak, tahta kanepede üzerinde cereyan edecek ahvale hafiyen mahrem olmaktı.

Zihninden türlü planlar tertip ederek vakt-i merhunun vüruduna intizara başladı. Nihayet ertesi akşam oldu. Yemeyi yer yemez köşkten çıktı. Sokaktan dolaşıp tarlalardan geçerek arka taraftan hendeği atlayıp kulübeye geldi. Anahtarla kapıyı açtı. İçeri girdi. Tek pencerenin camını sürdü. Tekrar dışarı çıktı. Kulübe kapısını yine kilitledi. Bu defa pencereden kulübeye girerek camı indirdi. Şimdi üzerine hem kapı kilitli hem pencere kapalı olarak içeride bulunuyordu. Kulübe yalnızkat tahtadan ibaret olduğundan o günün şiddetli güneşi burayı adeta hamam halvetine çevirmişti. Fakat Meftun için bu sıcaklık rahatsızlığına katlanmaktan başka çare yoktu. Yakalığı, boyunbağını, yeleği,

gömleği, iç fanilasına kadar her şeyi çıkardı. Yine terliyor, yine bunaliyordu.

Pencere, kulübenin cenup cihetinde yani pencerenin mevzu bulunduğu tarafta idi. Bu gece oracıkta mükevkeb sema altında, şu tabii tiyatrodan vaz'-ı sahne-i ibret edilecek meraklı oyunu temaşa için Meftun pencere önüne yaklaştıkça dışarıdan karaltısı seçilebilmek mahzurunu def' maksadıyla fasulye sırkalarını pencerenin önüne yığarak adeta bir nev' kafes teşkil etti. Münasip mahallerde kendine bir iki panorama deliği bıraktı.

Daha saat iki bile yok. Acaba aktörler, aktristler mahall-i lu'ba kaçta gelecekler? Meftun el arabasının kollarına birer mesnet bularak içine girdi, sandalye gibi oturdu, bir sigara yaktı.

Böyle na-muayyen bir vaktin vüruduna talik-i nazarla o karanlıktaki, o sıcakta oyalanacak hiçbir şey ile meşgul olamayarak beklemek hakikaten güç bir keyfiyetti. Fakat Meftun, başını kulübenin cidarına dayayarak Kasım Efendi'nin seksen bin lirasına hasr-ı hayalane daldı gitti. Frenk darb-ı meseline tevfikân yalnız İspanya'da değil Boğaziçi'nde, Erenköyü'nde, Adalar'da, ne ruh-feza şatolar bina ettiriyordu.

Zihninden geçen bu hayalatı yavaş yavaş o mertebe cism ü can buldu ki son moda alafranga 'stil'lerde döşediği salonların, tarh ettirdiği 'park'ların, bahçelerin eşkal-i dil-firibleri gözü önünden geçiyor, birer hakikat sureti kesb eden bu mevhumatla hissen temasa geliyor gibi oluyordu. Züğürtlere bi-hudut malihülya kadar safâ bahş-ı ruh seyrangâh mı olur? Hülya, o sermayesiz servet, yokluk içinde o varlıktır ki muhayyile ve kuvve-i icadiyesi vasi olan erbab-ı hayale şu âlem-i hestide muhal addolunan ne cennetler, ne bedava saadetler ihsan eder. Her hakikatın akıbeti hayal değil midir? Daima biri diğerine inkılab eden bu iki kelime arasında teselli-yab olmak yolunu keşfedebilenler basiret-i ahali addolunurlar.

Meftun iki buçuk üç saat böyle hülya ile, sigara ile avundu. Kulübenin hararetinden evvela hamamda bulunuyormuş gibi

terledi, sonra teri soğuyup kuruyarak artık vücudu o sıcaklığa alıştı. Fasulye sııkları arasından harici temaşa için bıraktığı delikten dışarı baktı. Bir berrak mehtap her tarafa simin bir münevveriyet saçmış. Tarlalar, bahçeler, hazin, pür-sükun, esrarengiz bir ziya altında gunude... Medd-i nazar köşklerin etrafında mübhem bir esmeriyetle kümeler teşkil eden ağaçlıklar arasında seyran ederken bazı kulelerin 'arduvaz' kapaklı serpuşlarında ve tarlalara dökülmüş cam kırıklarında inkisar-ı ziya vukuuyla oradan buradan peyda, na-peyda parıltılar manzur oluyordu.

Kamer asıl şaşaa-i iltimaatını denize ferş etmişti. Vasat-i maye, hududu, hırçın, bi-karar bir meşreb-i seyrana malik bir perinin dolaşmasından tahassul etmiş gibi i'vicacı, cesim bir harita şeklinde bir ayna pare yaratmıştı. Mah, nur-ı cemalini hep bu makese döküyor, burası iltimada adeta cenubu gayr-ı muntazam azim bir kamer halini alıyordu.

Nazar, bu nokta-i mücellayı atladıktan sonra deniz koyu lacivert bir esmerlik peyda ediyor, biraz daha ötede gecenin rutubetli sislerine bürünmüş irili ufaklı adalar birer heyula-yı leyl gibi görünüyordu.

Meftun senenin her mevsime, hatta günün her saatine göre tebeddül eden bu elvah-ı bedia-i tabiatı temaşaya dalmış olduğu bir sırada hafif adım sadalarıyla karışık bazı mırıltılar işitti. Mühim bir vaka hudusuna intizaren bir noktaya tayin edilip de ân-ı vazifesinin hululünü hisseden bir nöbetçi halecanıyla delikanlının yüreği titredi. Ve kendi kendine 'İşte geliyorlar,' dedi.

Ve men'-i halecan için elini kalbinin üstüne bastırdı. Fi-elvaki kolkola gülüşe oynasa biri erkek diğeri kadın olduğu eşkalı zıllarından mahsus iki karaltı geldi. Beraber getirdikleri el sepetini masanın üzerine koyduktan sonra yanyana kanepenin üzerine oturdular. Derhal her ikisinin birer kolu diğerrinin boynuna dolandı.

Meftun Bey dikkatli bakmaya muhtaç olmadan mehtapta teati-i hissiyat-ı âşikaneye çıkan bu çifte kumrunun biri Şaban, diğeri Zarafet olduğunu gördü. Bunların o gece oradaki huzurları diğerlerinin yani asıl vürudlarına intizar eylediği kimselerin gelmelerine mâni olabileceğini düşünerek Pehlevizade'nin pek canı sıkıldı. Ne yapalım? Kendisi hissi bir oyun temaşasına hazırlanırken ilk perde böyle 'komedi' olarak açıldı. Meğerse, nasibinde Zarafet'le Şaban'ın mudhike-i sevdalarına pek yakından mahrem olmak da varmış.

Zarafet âşığını cazibe-i ân u endamına bir kat daha meshur etmek maksad-ı şuhanesiyle al peluş hırkasını giymiş, saçlarını o hafta gelen moda gazetelerinin 'kuaför'üne tatbiken küçükhanımlarla Eleni de gördüğü şekle benzetmeye elinden gelebildiği kadar uğraşıp didik didik kabartmış, üstüne şeker renk bir Bursa bürümcüğü örtterek o simsiyah çehresiyle adeta yanmamış bir mangal kömürün etrafına kül dökülmüş gibi bir manzara peyda etmişti...

Hamhalat Şaban ise dildadesinin bu işvebazane tuvaletine bigane nazar bulunduğunu gösterir bir ihmal ile şal örneği entari hırkasını giymiş, başına kalıpsız gecelik fesini geçirmişti.

Gecelik entariisiyle gezmek – velev böyle gece yarısı bahçeye çıkmak kabilinden olsun – Meftun'un nazarında adab-ı muaşerete karşı büyük bir tecavüz, nev'an-ma bir cinayet olduğundan Pehlevizade, aşçı kadınla uşağın oraya leb-ber-leb ezvak-ı âşıkane olmak niyetiyle olmalarındaki kabahatlerinden ziyade Zarafet'in göstermiş olduğu şu 'kokettri'ye mukabil Şaban'ın o alaturka kıyafet-i laubalisine hiddet etti. Kendi kendine içinden dedi ki:

"Hayvan herif ben seni 'metrodel' yani bu hanedeki alafranga merasime bir nev' nazir, teşrifatçı tayin etmek istiyorum. Sen ise Zarafet kadar olsun bir istidad temeddün gösteremiyorsun. Hele bir defa Kasım Efendi'nin vâris-i nükudu olayım da bak seni evime süprüntücü bile yapmam..."

Muaşıklar kanepenin üstünde teker kollarını birbirinin boyunlarına atarak yarım der-agaş halinde bulunmaktalar iken Şaban mukaddime-i cilve olarak maşukasının en nermine, nazik bir tarafına kuvvetli bir çimdik bastı. Zarafet ‘va va vayyy’ avazesiyle bir iki haykırdı.

Şaban telaşla:

“Kedi gibi bağırma öyle, konaktan duyarlar.”

“Ayo hiç insafını yok mu senin? O nasıl çimdik. Simsiyah çürüdü. Canı yandı. Bağırmasın mı hiç?”

“Neresi simsiyah oldu bakayım?”

“Aman elin körü... Neresi olaca? İşte sıkıdığın yer...”

Şaban Zarafet’e yine saldırıp evvelkinden kuvvetli bir çimdik daha attı. Arap bu sefer taz’if-i avaz ile adeta bir nara salıverdi. Şaban sevgilisinin ağzını tutmaya uğraşarak:

“Sus konaktan duyulacak diyorum...”

“Konakta kim duyaca? Büyük cadı üç saat evvel zıbardı. Ortanca cadı zıbardı. Küçük de deminden zıbardı. ‘Koftün’ Bey, o alafranga budalası akşamdan defoldu gitti. Leblebi Hanım odasına çekildi. Dostundan gelen mektup okuyo, ona karşılığını yazıyo. Ben kapo aralığına gözetledi. Yazıyo, bozuyo, yazıyo, bozuyo. Ay içini sıkıldı? Rabia Hanım da onunla beraber oturuyo. Leblebi yazıyo, ötekini ağlıyo. Pek acıklı şey mi yazıyo, bilmem ki! Evin içi böyle تنها olunca Eleni ile Raci de tavan arasına çıkıyo, kapusunu sürmeliyolar. O zaman ben de senin yanına geliyo...”

Zarafet evvelce kanepenin önündeki masanın üzerine koymuş olduğu sepeti açtı. İçinden bir şişe bira çıkardı:

Meftun şişeye dikkat ederek kendi kendine ‘Espaten’ benim kilerden aşırılmış,’ dedi. Biradan sonra iki üç dilim francala, birer küçük tabak havyar, balık yumurtası, birkaç armut bir de bardak çıktı. Zarafet bunları bir tertib-i mahsusla dizerek ‘tirbişon’u Şaban’ın eline verip:

“Al şu tırkoşonu da şişe aç! Bira iç de keyfini gelsin... Tatlı tatlı konuşalı, olmaz mı Şabancığ?”

Şaban mantarın üzerindeki tel bağı tirbişonun ucuyla koparmaya uğraşırken zarafet:

“Ayo şişenin başına o teli kim bağlıyo? Niçin bağlıyo?”

“Şişenin içinde şeytan var da dışarı kaçmasın diye bağlıyorlar...”

“Ha ha hay... Buna da baksana sanki beni aldataca... Hiç şişenin içinde şeytan oturur mu?”

Şaban tirbişonu çevirip çevirip de mantarı çekince hava şişe muhteviyatıyla temasa gelir gelmez ‘po poff’ diye çıkan sada akabinde Zarafet:

“A a pıt etti... Şeytan kaçtı mı şimdi?”

“Yok daha kaçmadı... O şimdi benim içime kaçacak...”

“Aman aman söyleme öyle... Dikkat et... Sakın benim içime kaçmasın... Ben istemem...”

“Gece vakti bu... Ne bileyim! Belki senin içine de kaçır.”

Zarafet bu latifeden pek hoşlanmış gibi arkasına yaslanıp kanepeyi sarsa sarsa gülerken Şaban bardağı bira ile doldurur, köpüklü köpüklü yuvarlar. Eli mezelerin üzerinde dolaşır. Bir dilim ekmekle havyar, balık yumurtasının hemen birer sülüs miktarını tabaklardan sömürür.

Meftun fasulye sıırıklarının arkasından deruni:

“Yuha ayının meze tıknışa bak. Halis Rus havyanı, okkasını yüz otuza alıyorum... Kendim yemeye kıyamıyorum. Misafir için kilerde çeşit bulundurmak için aldım... Buraya ne görmek fikriyle geldim... Neler seyrediyorum. Meğerse bizim evde her kadın birer erkekle ‘panimiçi pankı’ imiş, kim bilir biraz araştırsam validemin, teyzemin belki büyük validemin birer aşığı çıkacak. Lebibe Mahir’le, Rebia Bedri ile, Raci Eleni ile, Zarafet Şaban’la hanede benden başka tek başına insan kalmamış... Bizim çiftahaneye dönmüş. Yakında civcivler çıkacak... Bir hanenin rıyaset-i idaresi hakikaten bir devlet umuruna benziyor. Hiç müsamaha göstermeye gelmiyor. Bir memleket, bir hükümet taarruz-u a’dâdan masuniyet için nasıl hududunu tahkime, idare-i

dahiliye ve hariciyesini her lahza tanzime, hayatına arız her nev' husemasını def' ve izale esbabını tehyeye mecbur ise bir aile re-isi de mütemadiyen aynı vezaif-i müşküle karşısında bulunuyor. Bir ailenin, bir hanenin bin türlü düşmanı var. Bunlardan kimi-si ırza, kimisi mala, kimisi cana musallat... İlan-ı a'davet eden husemadan pek o kadar korkulmaz. Çünkü bunlara karşı insan her nev' tedabir-i tetaffüi ittihaz edebilir. Asıl dost görünen, gü-leryüzlü düşmanlardan endişe etmelidir. İşte bak bu Arapla bu uşağın uyuşması bu ailenin ekonomisini berbat eder. Yarın he-saplarını görüp ikisini birden defedeyim. Fakat ikisi de ailemiz-ce mühim esrara vakıf. Buradan çıkınca bizi her tarafta söyleye söyleye bir parmak bal ederler. Kasım Efendi'ye damat olmak emelindeki şimdi görünen yüzde bir iki ümit de o zaman külli-yen mahvolur.

Bira bardağı ikinci defa olarak dolar. Şaban bardağın muhte-viyatını yarısına kadar içtikten sonra mevcut mezcileri külliyen si-ler süpürür. Pek kaba cıvellerle Zarafet'in amansız taraflarına birkaç çimdik daha atar. Arap cıyak cıyak bağırır. Fakat bu tatlı can acısıyla o da âşık-ı bi-insafına saldırır. Şaban gecelik entari-siyle olduğundan Zarafet ilk hamlede herifi kıvrandıracak mü-him aksam-ı vücudiyesini elde etmek çevikliğini gösterir. Bu se-fer Şaban danalar gibi bağırır.

Meftun Bey bir hiddet-i mütezayide ile kendi kendine:

"Bu nasıl muaşaka! Nasıl sevişme? Bu adeta eşek şakası... Düzce hayvanlık... Meğerse insanları içinde her 'klas'ın sevişme-si başka türlü olurmuş... Bu hale hiddetleneyeceğime, şu kabalık-ları adeta bir 'etüt' olarak temaşa etmeliyim. Çok 'enteresan' çok..."

Âşık âşıka, yekdiğerini iyice muncıklaya muncıklaya bağirttik-tan sonra çimdik hususunda nihayet akd-i mütareke ederler. Bi-rer medid buse ile bu mütareke temhir olunur. Barış görüşü müteakiben sarmaş dolaş olurlar. Şaban bu musalaha üzerine

önünde duran yarım bardak birayı da gönderir. Aranır, meze bulamaz. Zarafet telaşla:

“Ayo mezeni kalmadı mı?”

“Kalmadı. Fakat zararı yok, şimdi başka meze yiyeceğim...”

“Hangi meze?”

“Bilirsin ya!”

“Ha ha ha ha hayy...”

“Ver bakalım şu senin kendi tatlı havyarından...”

Zarafet kemal-i işve ile gerdanını âşıkının leb-i iştihasına uzatır.

Şaban yapışır. Bir şerbet-i midad içer gibi o gerdan-ı siyahı nefesiyle çeker, çeker, çeker, sonra havyar eklini takliden dudaklarıyla çim, çim, çim ısırp yutuyor gibi yapar.

Meftun nefretle:

“Allah belanı versin midesiz herif... Bu manzara aklıma geldikçe bir daha havyar yiyemeyeceğim... Ben vazgeçtim böyle iğrenç ‘etüt’ten...”

Zarafet, bade-i gerdanıyla âşıkının adeta mest olduğunu görerek sorar:

“Ayo benim avyara çok mu beğendi sen?”

“Sorar mısın? Köftün Bey’in yüz elliye aldığı havyar lezzetçe bunun yanında beş para etmez.

“Şaban...”

“Şaban sana kul olsun...”

“Bu ay kaç fara artırdık!”

“Bu ay çok para artırdık... Etten yedi okka fazla gösterdik. Yağ on sekiz okka yazdık. Sen on üç ile idare ettin. Yevmiye bir buçuk okka süt alıyorum, sen yarım okka su katıyorsun, oluyor iki okka... Bazı gün bir, bazı gün yarım okka fazla ekmek gösteriyoruz. Bu sene bahçede sebzevatlar bozuldu. Gidip dışardan ben kendim alıyorum. Sebzededen daha kâr oluyor. Aylığım yüz altmış kuruş, ama böyle ikimizin el birliğiyle beş yüzü buluyor... Senin yüz kırk kuruş aylığı da zamm ediyoruz, altı yüzü geçiyor...”

“Ne vakit birbirimizi alacağız? Daha evlenece kadar para biktirmedi mi?”

“Daha o kadar birikmedi. Birkaç sene daha çalışmak ister...”
Zarafet medid bir istigrafla:

“A a a ayo... Ben daha kaç sene ocak başında yanaca?

“Ben sana Meryem Ana kandili gibi gece gündüz yanıyorum ya! Sen de ocak başında benim için birkaç sene daha yaniver. Ne olur?”

“A yalancı sen bana o kadar şok yanıyor mu?”

“Gel bak göğsümü elle de ateşimi anla...”

Zarafet âşıkının göğsünü yoklayarak:

“Şaban şişedeki şeytan buraya girdi mi?”

“Girdi girdi şimdi görürsün...”

Şaban bardağı bira ile bir daha doldurarak yarısına kadar dikti.

Zarafet kırıtarak:

“Meze istemez misin?”

“İsterim.”

“Hangisinden?”

“O senin şeker gibi Şam pestilinden...”

Zarafet yangın bir nazarla başını sevgilisinin göğsüne dayayarak dilini uzatır, bu Şam pestili hararet-i sevda ile helmelenip de suları Şaban’ın iki münteha-yı şefeteyninden akıncaya kadar ağız ağıza uzun bir muanaka devam eder.

Başladığı etütü bir derece-i istikraha vardırın şu hal Mef-tun’u hakikaten iğrendirdi. Onu sanihat-i fikriyesini nefesine karşı ifade de Mef-tun’un istimal ettiği lisan-ı samimiyet Fransızca olduğundan kendi kendine:

“*Une gourmandise d’amour la plus dégoûtante*” (en müstek-reh bir sevda oburluğu) dedi.

Hal iğrenç olduğu kadar da tuhaftı. Şaban, Zarafet’in vücudunu kendi için sanki bir kiler, bir dükkân-çe-i mekulat yerine koymuştu. Bil-istiare o siyah vücuttan havyar, pestil... Daha ne-

ler istemiyordu. Bir şişe bira daha içse elma, şeftali, badem, incir gibi yaş ve kuru meyvelerden kim bilir daha, daha neler de neler isteyecekti! Çok geçmeden Meftun'un korktuğu bu şey de oldu. Âşıkına, Meftun'un kilerinden meşrubat ve kendi vücudundan türlü mezeler takdim eden Zarafet bira şişesinin boşaldığını görerek:

“Aha beni sevgili Şaban'ı... Sen daha bira istiyo mu?”

“Hele sorduğu şeye bak! İsterim ya! Bu bir şişe bira, bu ufak tefek mezeler benim dişimin kovuğuna bile gitmedi. İki şişe daha getir de beraber içelim...”

“Karnın açme? Sana tavuk sövüşü getireyim me?”

“Getir getir... Sığır dili... Balık yumurtası, havyar, meyve... Ne bulursan getir...”

“Bu akşam büyük cadı tavuk şөгüsü istedi de kedi kaptı deyiverdim. Taş yesin koca kaltak. Sen dururken tavuğu ona mı yedirece?”

“Haydi haydi getir de bu gece seninle şu ay mehtabının iyice bir sefasını çıkaralım.”

Zarafet kuş gibi uçtu.

Meftun fasulye sırtklarının arkasından deruni:

“Eyvah bu gece bizim kiler boşalıyor. Bu menhus herif acaba hiç akşam yemeği yememiş mi? Bu etüt şiddetle hem asabıma hem de keseye dokunuyor. Kiler kilitli. Arap bunları nasıl aşırıyor? Ya anahtar uydurmuş yahut bu mehtaba hazırlanmak için evvelce çalışmış olmalı. Birkaç şişe şampanya vardı. Hele çok şükür onların lezzetinden şimdilik gafil bulunuyorlar da çalışmıyorlar...”

Meftun böyle söylenirken Şaban oldukça bir eda-yı mestane ile:

Entarisi ala benziyor

Şeftalisi bala benziyor

şarkısı mırıldanıyordu. Zarafet elinde sepetle geldi. Bira şişelerini, bardakları, mezeleri çıkardı. O kadar iştihâ ile yiyip iç-

tiler, yekdiğerine karşı o mertebe taşkınlıklarda bulundular ki bu menazirin basırayı rencide eden birçok aksamına karşı Meftun ellerini yüzüne tutmaya mecbur oldu. Bira zarafeti âşıkından ziyade sardı. Çocukluğundan beri ziyet-i hafıza edindiğı bir ‘borno’ şarkısı tutturdu. Sanki manen, halen vatan-ı asli- sindeki hayat-ı tufulanesine avdet etti. Saçları daha ziyade kabardı. Mestane nazar, muavvec-ül-kame bir tavırla göğsünü sağa, batnını sola kıvıra çarpıta türlü inhinalar içinde bir raks tutturdu. Şaban’da da şiddetli bir oyun hevesi uyandı. O da meydan-ı raksa atıldı. El ele tutuştular. Mütenakır-ül evza vel esvat bir halde biri borno, diğeri zeybek havası oynuyorlardı. Birkaç defa yıkılıp kalktılar. Nihayet yorgun düşerek kanepeye oturdular.

Biranın son bardaklarını da yuvarladılar. En ufak ekmek kırıntılarına kadar süpürüldü. Zarafet, âşıkını aksam-ı vücudunun pek çeşnili taraflarından yine meze ikbaline tahris için:

“Hangi tarafına meze istersen bakay?”

“Ekşi kara duttan...”

Maşuka-i şeb-renk iki kat ola ola güldükten sonra zaten âşığının hırçın elleriyle didiklene didiklene nim güşade derbeder bir halde bulunan pırnal renkli sinisini büsbütün açtı. Gonçe-i pistanını sevgilisinin dehen-i rağbetine sundu.

Meftun gülmekle hiddet arasında mütehayyir bir tavır ile “Ne güzel teşbih! Ekşi kara dut... Arap terlemiş ise tıpkı... Manzarcaca, lezzetçe fark yok...” dedi.

Pencere önünde bedrin saf bir nura müstegraak eylediğı kanepenin üzerindeki etüt sahifesi, daha doğrusu tabii komedi vaz’-ı enzar-ı agyar edilemeyecek bir devr-i tekemmüle girdi.

Pistan der-dehan olarak tekerlenen der-aguş biraz sonra diğere ellerin inzimamıyla takvit-i lazimesini buldu. Bu sarmaş do-laşı müteakiben muaşıklara arz olan temevvücat-ı bedeniyenin sirayetiyle altlarındaki tahta kanepenin meltemli bir deniz üzerinde aheste, latif yalpa vuran bir zevrak-çe-i safa halini aldı. Pek tatlı

başlayan bu salıntılar ale-t-tedric kabara kabara bahr-i sevda pür-cuş ve huruş kesildi. Gitgide muanikler tevhid-i vücud tecrübe-i fizikiyesine uğraşır gibi öyle birer savlet-i şedide ile yekdiğerini bir daire-i muzik-i sevda içine aldılar ki geniş geniş temevvücatan ra'şe derecesine inen ihtizazat-ı vücudiyelerinin tesiriyle bu defa o tahta kanepeler misal-i esb-i çalak takır takır tepinmek, adeta şaha kalkmak harikasını gösterdi. Bu iki vücudun şiddet-i tesadüm ve telatumundan kanepenin yalpa zaviyesi betekrar büyüye büyüye nihayet bu gehvare-i aşk duruldu. Üstü altına geldi. Meme çocuğun ağzından çıktı.

Sevdazedeler a'lâ-yı sema-yı muhabbetten, o naim-i safadan türab-ı saht-ı hakikat ve tecrübeye hübut ettiler.

Altta kalan Zarafet zencilere mahsus bir yaygara ve mestane-i azar ile haykırarak:

“Ooo... Va va vayyy... Kırmızı hırkanın peşine söküldü. (Kalçasını göstererek) Yan kıçım simsiyah çürüdü.”

Şaban bu karayağız merkubunun üstünden kalkarak:

“Bağırma öyle... Ne vardı o kadar çifte atacak? Bak benim de paça düğmelerim kopmuş...” dedi.

Bu fırtınalı, boralı muaşaka oyununun yegâne temaşageri bulunan Meftun Bey bu kadar tabii bir levha-i zi-hayatı, rol ifasındaki bu vaz'-ı kemali vasıllı gaye-i sanat olan Paris 'artist'lerinin hiçbirinde görmediğini ve 'foli dramatik'de 'foli berjer'de, 'mulen ruj'da seyretmiş olduğu lu'biyat-ı mahiraneden cümlesinin Şaban'la Zarafet'in şu tabii oyunu yanında barid, bi-ruh mukallidattan ibaret kaldığını kendi kendine itirafla:

“*Voilà une scène d'amour d'après nature, ou plutôt c'est la nature même dans toutes ses grossièretés*” (işte tabiattan müstenah bir sahne-i sevda. Daha doğrusu bütün kabalıklarıyla beraber zat-ı tabiat...) diye mırıldanmaktan kendini alamadı.

Meftun, bu sahne-i sevdayı temaşa ederken istigrab, infial ve istikrahla karışık teessürlarla lerzeler içinde kalmış olduğundan Zarafet'in bu veled-i kebir-i gayr-ı meşruunu o sallantılı beşikte

ırzaı esnasında hemen fasulye sııklarından birini çekerek bu kit-
le-i vahideyi yine iki vücuda ayırmak için üzerlerine yürümek
hususunda şedid bir arzuya düşmüştü. Fakat bu gece oradaki
mevcudiyetini hissettirmesi muvafık olamayacağından teskin-i
hiddete mecburiyet gördü.

Kızgınlık zamanlarında yerlere yuvarlanan kediler gibi Zara-
fet bir tarafta, Şaban öbür tarafta ikisi de toprakların üzerinde
bir müddet tekerlendikten sonra yorgunluk kestirmek için bir
zaman sızdılar. Bi-huş-i aşk bu iki mütebayın-ül levn vücudu
kamer envariyle okşuyordu.

Meftun'u asıl şimdi hiddet sardı. Bu bed-mest iki naim-i sev-
da yattıkları şu ferş-i tabii üzerinde uykuyu uzatırlarsa gelecek
diğer oyuncular sahneyi boş bulamayınca onlar da kim bilir ne
kadar ibret-amiz olan lu'b-i sevdalarını icra için başka bir hafa-
gâha çekilecekler, Meftun şiddetle müterakkıb olduğu esrara
agah olamayacaktı.

Meftun, bu endişede iken nihayet Zarafet gözlerini açıp mi-
yavlar gibi bir sada ile:

“Kalk Şaban kalk, belini açık kalmış. Sonra sovk alırsın...
Benim de bütün kemiklerim kırılmış... Va va vayyy!” ihtarıyla
sevgilisini uyandırdı. Şişelerini, bardaklarını sepete doldurup
kol kola girerek bazı mudhik sahnelerde ‘kik volk’ oyununa çı-
kan komik ‘eşler’ gibi sallana mırıldana yürüyüp gittiler.

Bu tabii oyuncular çekilip de gözü önündeki ol lu'bet-gâh-ı
safa boş kalınca Meftun feylesofane düşünmeye başladı:

“Tabiat öyle bir müessir-i şediddir ki icabat-ı kanuniyesine
cümleyi münkad eder. Şimdi burada içen, söyleyen, çağıran,
bağıran, oynayan, sevişen, öpüşen Zarafet'le Şaban, değil işte
bu kuvve-i tabiiyedir. Şopenhaver'in dediği gibi bu muaşıkların
vücutlarında, damarlarında, kanlarında ensal-i beşeriye tohum-
ları var. İşte onlar âlem-i vücuda ermek için çak-ı mahbese uğ-
raşıyorlar. Husullerine bâdi olacak iki vücudu yekdiğerine tak-
ribe çabalyorlar. Âlemin, hovardalık, zen-perestlik, çapkınlık,

muaşaka, sevda, -edibane, amiyane- daha türlü nam ile yad ettikleri hakikat işte bundan ibarettir. ‘Barika-i hakikat, musademe-i efkârdan çıkar’ kavli de laf mı? Hakikati barika suretinde, efkârı yekdiğeriyle koç gibi tesadüm halinde kim görmüş? ‘Zürriyet-i adam iki vücudun ictimaidan çıkar.’ denmiş olaydı mübalağasız, mecazsız, istiaresiz bir hakikat söylenmiş olurdu. Fakat edebiyatımızca iş hakikatte değil, kinaye, mecaz, istiare gibi sanayi-i lafziyede maharet göstermektedir. Ahlakiyun-ı hukema her ne derse desin Şaban’la Zarafet’i birbirine dil-dade ve böyle cinnetlere sevk eden bu kuvvet bütün nasayih-i ukalaya rağmen fermanferma-yı âlem olmaktadır. Bu iki kaba, cahil, sinnen geçkin mahluku bu feveranlara düşüren bu biaman kuvvet gençleri, damarlarında munsabb-ı tabiiyesine dökülmek için tohum-ı hayat yeni kaynaşan tazeleri ne hallere koymaz! Harem dairelerinde sürü ile güzel körpe kızlar, selamlıklarında genç, tuvana uşaklar besleyen efendiler, paşalar iki daire arasındaki mabeyn kapılarını geceleri çift kilitlerle ne kadar tahkim etse-ler boştur. Tabiatın yekdiğerine mülaki olmakla vazifedar ettiği müspet, menfi bu iki kuvvet, muhayyir-i ukûl mevani bir endazlıkla elbette birbirini bulacaktır. Kavanin-i tabiata karşı gelmekle uğraşan, beyhude yorulur. İnsanların bütün na-şadileri, bedbahtları reviş-i kavanin-i tabiata tatbik-i hatevat etmeyi bilemediklerindendir.

Meftun o har, o muzlim mahbeste fasulye sııkları arasından kırları seyrederken meczup bir feylesof gevezeliğiyle kendi kendine durmayıp böyle söyleniyordu. Mehtabın bir seyyale-i simab gibi yayılmış hafif envarı arasından uzaklarda eşkal-i mübhe-me teşkil eden tarlalar, ağaçlar, tepecikler, yollar içinden vaad-i ziyaret eden âşgîn vüruduna intizar ediyor, fakat gelen giden olmuyordu. Bir müddet daha beyhude intizardan sonra yine kendi kendine dedi ki:

“Dünyada her şey bir ders-i sanat ve numune-i ibrettir. Fakat ibret-bin olmayı bilmeli... Binlerle lira kıymet takdir edilen

mahirane, üstadane tersim edilmiş bir tablo nedir? Bir levha, bir safha, bir guşe-i tabiatın mukallidane bu sureti değil mi? Demek ki bir miktar hakiki için her cüz-i mükevvenat bir tablo, tabiatın her bucağı sanayi-i nefiseye mehaz, mevzu olmak bedayiini havi bir define-i ilm ü edeb ve marifettir. Bu tiyatrolar, dramlar, komediler, sinematograflar samit, zi-lisan hep bu oyunlar, tabiatın bir köşesinden, hayat-ı umumiyenin o zümre-i şununundan istinsah olunmuş birer parça değil midir? Hakiki sanatkâranın killetinden dolayı ekseriya meşkur, donuk maharetlerle icra olunan bu suver-i müstensiheyi, bu taklitleri görmek için duhuliye ücreti vererek birkaç saat penceresiz binalar içinde mahbusiyete katlanıyoruz da enzar-ı temaşamıza her lahza güşade bulunan bu koca saha-i tabiattaki tecelliyat-ı samimiye gibi seyretmeyi, asıl bundan ibret-bin olmayı niçin bilmiyoruz? İşte o deminki ‘etüt’ levhasını ömrüm olduğu kadar unutamayacağım... En büyük üstadımız tabiat, kütüb-i tahsil-i temeşşük ve irfanımız yine tabiattır. Her mevcut sutur-ı zi-meval hilkatle mali birer sahife-i ezeliyedir. Fakat mevadd-ı mündericesi her zaman vazih, a’yan değildir. Bunu her göz göremez. Herkes okuyamaz. İnsan fitratın, muhitin, tahsilin lutf-ı muavenetiyle açılır. Amâ-yı hilkatle dünyaya gelmiş ne bakar körler de vardır. Âlim, cahil, genç, ihtiyar hepimiz bu bakar gözlerimizle her gün ne büyük hakikatleri çiğneyip geçiyoruz. Pas-törler, Küriler gibi deha şimşekleri asırlarda ancak birkaç defa çıkıyor.”

Meftun birdenbire uzakta, bahçenin öbür ucunda beyaz kisveli tev'em-i hayalata benzer iki vücudun hendeği atlayıp karşı cihete geçtiklerini gördü. Derhal kendini bir halecan aldı. Kan başına fırladı, olanca kuvve-i nazariyesiyle nasb-ı nigah dikkat etti. Artık inhitata dönmüş mehtabın eşyaya verdiği mübhemiye delerek görmeye uğraşıyordu. Bu iki beyaz hayale bir de siyah inzimam eyledi. Üçü de seri adımlarla gürizandı. Anbean gözden nihan oluyorlardı.

Meftun artık o kulübe içinde intizarla vakit geçirmenin muvafık olamayacağını anladı. Kapıyı açıp hemen dışarı fırladı. Heyecanına mağlup olarak bir istical-i gayr-ı müdebbirane ile soluk soluğa hendeğe kadar koştu. O üç kişi ile aradaki mesafeyi hemen yarıladi. Şimdi gördü. İyice seçti. Bunların ikisi kadın biri erkekti. Tayin-i hüviyetlerinde de güçlük çekmedi. Lebib, Rebia, Mahir... Ta kendileri... Onlar da arkalarına dönüp baksalar Meftun'u tanıyabileceklerdi. Delikanlı tahfif-i halecanla ihtiyata riayet lüzumunu hissetti. Hemen hendeğe atladı. Görünmemek için iki kat eğildi.

Mahir Bey'le küçükhanımlar niçin tahta kanepeye uğramadan hilaf-ı karar böyle gidiyorlardı? Bu gidiş nereye idi? Besbelli mektupta zikri geçen hafa-gah-ı sevdaya... O mektupta daha ne müthiş sözler, imalar vardı. İşte kendi gözü önünde hemşiresiyle teyzezadesini... İki bakiri bezm-i visale götürüyorlardı. Orada diğer erkekler de bulunmak muhtemeldi. Aşkın na-kabil-i mukavemet biaman bir kuvvet olduğu hakkında biraz evvelki muhakemesi şimdi zir ü zeber oldu. Zihni o kadar karıştı ki ne yapacağını bilmeden, bir karar-ı musibde bulunmadan bir savlet-i mecnunane ile hendekten dışarı fırladı. Herifin suratına birkaç tokat vurmak, iki kızı saçlarından tutarak köşke kadar sürüklemek istiyordu. O deminki havsalası geniş, medeni-üt tab', alafranga-mizac her suretle serbest düşünen Meftun şimdi kaba, haşin bir Asyalı kesildi. Bu ilk feveranındaki adem-i isabeti müspet yine aklına bin türlü şey hücum etti. Tekrar çekildi, hendeğe girdi. Şaban'la Zarafet'in rezalet-i sevdalarını 'sinematograf' seyrederek gibi itidal-i demle görebilir ve hadd-i zatında bu halin gayr-ı muhikkane tefsir ve telakki edilmek istenildiği surette bir cinayet değil en masumane bir fiil-i tabii olduğu sadedinde arzu ettiği kadar geniş muhakemeler yürütebilirdi. Fakat bu hal, namus-ı ailesine taalluk edince iş bütün bütün değişiyordu. Lebib ile Rebia'nın komşu delikanlılarıyla olacak menazır-ı sevdalarını müsterihane temaşa edebilecek kadar henüz havsalasın-

da idman peyda olamadığına taaccüb ediyor, fakat bu hususta sebebini kendi de anlayamadığı bir kuvvetin zebunu kaldığını görüp meyus oluyor, henüz her tarafı titriyor, mümkün değil huzur-ı bâl ile düşünemiyordu. Rezalet-i hakikiyeden sarf-ı nazar bu emirde vuku bulacak bir 'skandal', bir şayia-i velvele-aver, bir kepezelik Kasım Efendi'nin serveti üzerine mübteni olan kaffe-i hayalat-ı servet ve saadetini mahvediyordu. Ailesinin halas-ı namusuna atılacağı anda şimdi daima karşısına çıkan bu mania-i kaviyye acaba kendinin saadetinden ziyade felaketine mi bâdi olacaktı? Bu refah, bu saadet-i mutasavvere henüz kuvvede idi. Fakat felaket, rezalet karib-ül-vuku hemen hemen vaki, daha doğrusu vuku bulmuş gibi görünüyordu. Bu delikanlı yahut delikanlılarla kızları hafa-gah-ı sevdaya çekilmeleri bu gece ilk defa olarak vuku bulmuyordu. Kim bilir bu kaçınıcı idi? Bu hal aynen fırtınalı havalarda şimşek çaktıktan bir müddet sonra duyulan ra'ddan beyhude korkmak kabilindendi. Şimdiye kadar ne olmuşsa olmuştu. Bu gece halecan ve teessüre mağlubiyetle bila-teenmül çıkaracağı gürültü, rezaleti büyütmekten, işaadan başka bir şeye yaramayacaktı.

Kendini onlara göstermeyecek bir suret-i muhterizanede başını hendekten çıkardı. Lebibe ile Rebia, Meftun'un tavsiyesi üzerine hamam sileceğinden modaya çıkararak yaptıkları krem rengi kapişonlu 'bornoz' yeldirmeler giymişlerdi. Lebibe kavalyesinin kolunda gidiyor, arada bir delikanlının kulağına bir tavır-ı işvebazanede eğilip bir şeyler söylüyor, ikisi de bir müddet tatil-i meşiyetle kısa bir müşafehede bulunup yine yürüyorlardı. Bazen bu müddet-i müşafehe uzuyor; baş, el işaretleri görülüyor; Mahir pek nazik noktalarda teyid-i müddea için kızın miyan-ı vasiine iki bazu-yı iştiyakle sarlıyor; var kuvvetiyle sıkıyor; Lebibe'nin ufak bir sayha-i şikâyeti işitiliyordu. İleride Meftun'un eniştesi olacak bu zat besbelli hulul edecek vakt-i zevciyete mahsuben dildarından nakarat-ı kelam makamında durup durup puse-çin olmak cüretinde de bulunuyordu.

İşte o zaman Meftun, aram-suz bir hale gelerek kabl-el-izdivac bu ale-l-hesabın kanun-i iffet-i akvamın hiçbirleriyle tevafuk etmeyeceğini göstermek için hendekten dışarı bir fırlıyor; fakat aklına derhal Kasım Efendi'nin serveti, Edibe ile ihtimal-i izdivacı, hep o muhakemat müteselsilesi geliyor; savlet-i şedidesinden sonra yatağına dönen mütehevvir bir dalga gibi yine hendeg'e giriyordu. Hendekte biraz duruyor; meraktan yine başını çıkıyor; nazar-ı tecessüsü kamerin envar-ı münhatası altında ya bir der-aguşa ya bir buseye musadif olarak hendeg'in içinde tir tir titriyordu.

O aralık hendeğin yanı başında bir karaltı peyda oldu. Mef-tun'un hiddetine vehleten bir de korku inzınam etti. Bereket versin ki bu havfi çok sürmeden karaltı hendeğe takarrüble ya-vaşça:

“Ağabey!”

“Raci!”

“Burada ne yapıyorsunuz?”

“Ya sen ne geziniyorsun?”

“Rezaleti görmüyor musunuz?”

“Hangi rezaleti?”

“Hemşire ile o çapkın oğlanı...”

“Ne olmuş?”

Raci yavaşca hendeğe atlayarak:

“Ne mi olmuş? Ay daha işi bilmiyor musunuz?”

“Biraz biliyorum. İşte onları gözetlemek için bu hendeğe girdim.”

“Ah ağabey! Ah ağabey! Hep kabahat sizdedir. Bu kızları lüzumundan fazla serbest bıraktınız...”

“Benim maksadım izdivaca müncerr olacak terbiye dahilinde bir münasebetlerine karşı müsamaha göstermek, daha doğrusu ‘kur’ yapmalarına alelusul müsaade etmektir. ‘Ermans dö Fo’ kur esnasında genç talibin, zevce-i müstakbelesiyile kol kola gitmelerine bile mesag vermiyor. Nerede kaldı ki bu yüz kızartacak rezaletlere...”

“Kasım Efendizade olacak bu yabanın çapkını Ermans dö Fo’nun kolunu nereden bilecek? Bu kaba hovardanın daha doğrusu hayvanın biri... Lebibе’nin bu delikanlı ile peyda ettiği münasebete dair siz bildiklerinizi bana söyleyiniz. Ben de bu keyfiyet hakkındaki mesmuat ve meşhudatımı size anlatayım. İş pek fena... Namus-ı ailemiz mahvoluyor. Buna acelelen bir çare bulalım.”

“Senin mesmuat ve meşhudatın uzun mu?”

“Uzun ve mühim... Fakat şimdi uzun sözün sırası değil... Herif hemşiremizi almış, geceyarısı götürüyor. Biz böyle arkalarından bakıp duracak mıyız? Ağabey yeisimden çatlıyorum... Sizin alafranga müsaadelerinize... nezaketlerinize mukabil bu herifler kız kardeşlerimize karşı pek alaturka davrandılar pek...”

“Böyle yapmak alaturka davranış mıdır?”

“Ay şaşırdım. Sözün zıddını göstermek için öyle söyledim. Pek kabaca davrandılar diyecektim... Şimdi ne yapacağız?”

“Nereye giderlerse takip edeceğiz.”

“Farz ediniz ki uygunsuz bir yere gittiler.”

“Takip edeceğiz...”

“Farz ediniz ki cürm-ü meşhud halinde yakaladık?”

“O zaman ne yapacağımızı düşünüyoruz...”

“Düşünürüz olmaz... Bu faraziyemizi vaki add ile şimdiden bir karar vermeliyiz...”

“Bu hale karşı şimdi aceleten bir karar ittihazına mani zihnimde bin türlü endişe var...”

“Hemşiremizi bir felaket-i namustan kurtarmaya mani ne gibi endişe olabilir?”

“Anlatması uzun...”

“Kısa cihetini tercih edelim. Bunları henüz cürm-ü meşhud halinde değil, fakat müntehası oraya çıkar bir yolda bulduk. Vakit geçiyor ağabey... Vakit geçiyor...”

İkisi de başlarını hendekten çıkararak bi-sud bir telehhüfle:

“Uzaklaşmışlar... Ne yapacağız?”

Saniyeden saniyeye sinirlerini istila eden bir galeyan-ı şedid ile ikisi de ân-ı vahidde ve hemen bir çırpıda terbiyeli maymun gibi hendekten dışarı fırlarlar.

Raci hiddetle:

“Ne duruyoruz? Uzaklaşıyorlar... Koşalım. Yetişelim. Herifi tahkir edelim. Hemşirelerimizi elinden alalım. O bir kişi, biz iki... Elbette başa çıkarız.”

“Ya herifin silahı varsa?”

“Olabilir a! O kabadayıda mutlak silah vardır. Siz de yok mu?”

“Yok...”

“Bu nev’ tahkikata silahsız çıkılır mı?”

“Sende var mı?”

“Bir revolverle bir Laz kaması var...”

“Aman söyleme... Söyleme... Laz kamasını hiç sevmem... İsimini telaffuz ederken o sivri ucuyla dilim kesilecek zannedirim.”

“Ağabey siz alafranganın sade taamıyla tuvalet cihetlerine merak sardırmissınız... Hiç meç, revolver talimlerinden bahs bile etmezsiniz. Eskrim bilmeyen bir adam alafranga da ‘komilfo’ bir centilmen addolunabilir mi?”

“Sahih sahih... O ciheti çok ihmal ettim. Bundan sonra onlara da çalışırız. Ben feylesofluğu barbarlığa tercih ederim de...”

“Henüz zaman o kadar terakki edemedi. Daha çok vakit için kama ile revolverle görülecek işler var... Mademki insanlar içinde yaşıyoruz. Her lüzuma tabiyet icap eder.”

“Fakat Raci...”

“Buyrunuz...”

“İnsan her hareketini kavaid-i medeniyeye tevfiğ etmelidir. Bu da bir mecburiyet-i insaniyedir.”

“Biz şimdi o kavaide mugayir ne harekette bulunduk?”

“Gece yarısı gidip de bir kavalenin kolundan damını almak bir ‘om sivilize’ye yaraşır mı?”

“*C’est trop de scrupule* (bu da fazla kuruntu).”

“Yok... Yok iyi düşünmeli... Mesele naziktir.”

“Böyle bir hususta ‘om sivilize’ için istediğı gibi şiddetle harekete mesag-ı kanuni vardır. Çünkü mesele namusa aittir. İğfal edilen kadın hemşiremizdir.”

“İğfal tabirini kullanma... Ne malum?”

“Ooo!”

“Oosu yok. Keyfiyet senin dediğın gibi farz edilse bile hemşiremiz muhtariyet-i ef’ale malik bir sinndedir. Onun konsantmanı ile ‘rızasıyla’ olan bir hususa sen, ben ne diyebiliriz? Deminden ben de senin gibi şiddetli davranmak istedim, ama derin bir mülhaza neticesinde yine aklımı başıma topladım.”

“Mesele bunun gibi grav, ‘vahim’ olursa? Yani bakir hemşiremizi böyle geceyarısından sonra dağ, bağ, kıra doğru aşırırlarsa bu muameleye karşı bir her şeyi deriz ve her şeyi yapabiliriz.

“Bu hususta ‘kod Fransa’³⁶ ne diyor?”

“Ne dediğini bilmem. Ben yalnız şunu söylerim ki ‘kod Fran-

36 [Yazarın notu] Fransa Kanunnamesi.

sa'yı şimdi söze, hele bu vakit tarlalar arasında cereyan eden bir vakaya hiç karıştırmamalıdır. Biz Mahir'le kozumuzu onun anlayacağı bir lisanla yani kabadayıcı, bıçkınca pay etmeliyiz. Ona karşı olacak muamelede 'kod Fransa'nın ahkâmı' 'Ermans dö Po'nun akvâli', 'Baron İstaf'ın kuru lafları' hiçbir para etmez. Şimdi şurada ortasına 'tu' diye tükürülmüş koca bir yumruk bütün Avrupa kavanin-i medeniyesinden ziyade işe yarar... Anladınız mı ağabey? Haydi yürüyelim. Arkalarına da baksalar onlar bizi seçemeyecek derecede aramızdaki mesafe açıldı. Hoş burunlarına sokulacak kadar yaklaşıp da meşguliyetten bizi görececek halleri yok a!"

"Yürüyelim. Fakat aklımda iken söyleyeyim. Sakın hiddetini mağlup olup da silah istimaline kalkışma... Benim kumandam haricinde iş görme..."

"Peki ama ağabey icab-ı hal bu... Bilinemez ki..."

"Yok... Yok hiçbir mazeret tanımam..."

"Bu beyefendiler, hanımefendiler nereye gidiyorlar?"

"Şimdi göreceğiz..."

"Haydi bakalım..."

Gözlerini kırpmaksızın bu sevda firarilerine dikmiş oldukları halde gidiyorlardı. Sekiz on dakika kadar yürüdüler. Öndekiler tarlayı bitirip sokağa indiler. Birkaç dakika sonra uzunca bir duvarın arkasına girerek görünmez oldular.

Raci telaşla:

"Ağabey sıkı yürüyelim. Biraz ötede dörtyol ağzı var. Takib-i enzarımızdan evvel oraya varırlarsa sonra ne tarafa saptıklarını göremeyiz."

Hatvelerini tesri ettiler. Adeta cimnastik adım gidiyorlardı. Duvar hizasına, ilerisini görebilecek bir noktaya geldiler. Mahir'le kızlardan eser yoktu.

Raci büyük bir telaşla:

"Ben size demedim mi ağabey! İşte onları gözden kaybettik. Koşalım... Koşalım."

Tabanları kaldırdılar. Dörtüol ağzına kadar nefes nefese geldiler. Sokak ağızlarından dördünü de hadde-i nazardan geçirdiler. Kimse yoktu.

Raci bu defa telaşına inzimam eden bir hayretle:

“Takip olunduklarını anladılar da bize oyun mu ettiler?”

“Zannetmem, o kadar meşgul idiler ki bizi görmeye hiç vakitleri yoktu.”

“Bunlar yer yarıp da içine geçmediler ya! İşte bakınız, bu sokaklar muntazam, bunlardan birini tulen takip etseler kendilerini mutlak göreceğiz. Ya şu etrafımızdaki hanelerden birine girdiler yahut şu bahçelerden birine atladılar.”

“Belki, fakat bunu nasıl keşfedebileceğiz?”

İkisi de enzar-ı istigraflarını etrafa dolaştırmaya başladılar. O aralık uzun boylu, poturlu, eli sopalı, bekçiye benzer bir adam peyda oldu. İki biradere takarrüle:

“Selamünaleyküm...”

İkisi birden şaşırarak:

“Aleykümselam...”

“Siz ne arar burada geceyarısında?”

Raci revolverini yoklayarak:

“Senin ne vazifen! Sen kimsin, bekçi misin?”

“Yok bekçi... Paşanın bahçuvanı...”

“Paşanın bahçuvanı isen elinde sopa ile geceyarısı burada senin ne işin var?”

“Ne işim var? Çalıyorlar gece bizim zerzevatlar, yemişler... Tavuklar... Ne vakit yakalayacağım. bu hırsızlar geberteceğim alimallah bu sopa ile...”

Raci bir lahavle ile başını iki tarafa salladıktan sonra:

“Bahçivan başı haydi işine birader. Bizim paşa ile, sopa ile, tavukla, sebzevatla işimiz yok...”

“Bilirim canım değilsiniz siz hırsız. Ben adamın suratına, kıyafetine bakar anlarım ki o nedir! Siz zenparesiniz...”

“Zampara mıyız?”

“Öyle ya!”

“Hay ferasetine kurban olayım... Neden anladın Allah aşkı-
na?”

“Niçin anlamayacak? Bu gece istemiyorsunuz mu girmek
Despino’nun evinde?”

“Despino’nun evine mi girmek istiyoruz?”

“Ha ya!”

“Al bundan da on paralık... Despino kim? Evi nerede?”

Arnavut, yüzünü muhataplarına bir suret-i mahremanede
yaklaştırıp onların çehresiyle kendi arasına iki elini bil-idhal söy-
leyeceği sözlerin ehemmiyetini parmaklarının ucunda veznedi-
yormuş gibi on parmağını oynata oynata gözlerini kapayarak:

“Haniya o kart karı... Kasnak işliyor... Böyle geçiniyor... Öy-
le değil, ben biliyorum... Bu kârhaneci... Gece evde misafir alı-
yor. Erkek dişi beraber... Bizim küçük bey de orada gidiyor...
Paşanın yavru da... (İfham-ı mahremiyet için başını daha ziyade
yaklaştırarak) Bu akşam sizden evvel bir erkek iki karı yine ora-
da girmişler...”

Bahçıvanın bu ihbar-ı mühimi üzerine Meftun’la Raci’nin
ayakları suya erdi. Fakat şiddet-i teessür ve yeisden betleri be-
nizleri sapsarı kesildi. Bahçıvanın en kaba bir suretle tavsif etti-
ği öyle fena bir evde Lebibe ile Rebia bir yabancı erkek refaka-
tıyla nasıl girebiliyorlardı? Demek keyfiyet, memullerinden daha
vahim bir dereke-i rezileye varmış. Meftun teessürden, nutku
tutulmuş gibi bir hale geldi. Raci, bahçıvana karşı renk verme-
meye uğraşarak eliyle gösterip:

“Despino’nun evi şu köşeyi geçince ilerideki o küçük bina
değil mi?”

“Ya ya... İşte orası... Ben biliyorum, imam nerede oturuyor.
İstiyorsunuz imam haber veriyorum, bizim ağaları da kaldırıyo-
rum, bastırıyoruz, bu çapkın hani bu akşam orada girmiş karı-
larla beraber...”

Rezaletin ayyuka varacak bir istidat peyda ettiğini gören Raci idare-i maslahat maksadıyla:

“Yok... Yok... Neye lazım! Bu akşam o kadınlarla beraber Despino’nun evine giren delikanlı bizim akrabamızdandır. Kendine nasihat vermek istiyoruz... Gürültü çıkarsa sonra babası duyar. İş fena olur. Sen mert bir adama benziyorsun... Senden kimseye fenalık gelmez...”

Bahçıvan başını iki tarafa sallayarak:

“Haşa... Haşa gelmez... Tüh anasını nene lazım benim böyle işler karışyorum...”

“Teşekkür ederiz birader ağa... Sen ya çekil işine git. Yahut şöyle alarga dolaş bir şeye karışma... Biz burada bekleyeceğiz. Onlar çıkınca alıp götüreceğiz. İşte o kadar.”

Arnavut makam-ı tehditte şهادet parmağını burnunun ucuna götürüp:

“Ama ne vakit görüyorum siz de içerde girdiğiniz zenparelik için ben de geliyorum sizin arkanızdan...”

“Girdiğimizi görürsen gel... Biz sana doğru söylüyoruz. Ve böyle söz veriyoruz...”

“Peki... Peki... Ne vakit imdat lazım oluyorsunuz... Bağırıyorsunuz Zeynel Ağa ben geliyorum...”

“Teşekkür ederiz...”

Bu muvafakat ve teminat-ı mütekabileden sonra bahçıvan-dan ayrıldılar. Sevdavi müsameret ve müsaferetlere güşade-bab olduğu haber verilen Despino’nun hanesine doğru yürüdüler. Raci kemal-i teallümlle sordu:

“Gördünüz mü başımıza geleni ağabey? İlk hatve-i takibi-mizde önümüze ne uçurumlar açıldı?”

“Sus Raci... Sus...”

“Nasıl sus? Bu felakete karşı bir çare bulmak için şu ân-ı kasir en ziyade konuşmaya muhtaç olduğumuz mühim bir zamandır. Böyle bir vakitte susulur mu?”

“Nereye gidiyoruz?”

“Haneyi tarassuda...”

“Ya pencereden bizi görüp tanılırsa?”

“Tanılırsa tanısınlar. Biz onlardan çekinecek değiliz ya! Onlar bizden korksınlar.”

“Takip ettiğimizi anlarlar ise bu gece hiç o haneden dışarı çıkmazlar...”

“Onlar dışarı çıkmazlarsa biz içeri gireriz.”

“Gürültü olur.”

“Hiç gürültü olmadan böyle bir namus meselesi temizlenir mi?”

“Hayır... Hayır tulumbacıvari tesviye-i maslahat istemem. Mahir bize karşı muhakkirane tecavüzde bulunursa terbiyeli, medeni bir adama yaraşır surette usulü dairesinde kendisini düclloya davet ederiz...”

“Ağabey bu beyhude fikirlerden vazgeçiniz. Kasım Efendizade düellodan ne anlar? Farz-ı muhal olarak fasl-ı mesele hususunda düelloyu kabul etsek bile bunu icra için herifin başka tecavüzlerine, hakaretlerine mi intizar edeceğiz?”

“Of Raci bu kadar uzun ‘disküsyon’una sırası değil. Benim de şimdi burada tafsil edemeyeceğim birtakım düşüncelerim, hesaplarım var. Sen sözümü dinle. İşte o kadar... Bir ağabey sıfatıyla bunu sana emrediyorum.”

Bu mücadelatla Despino kadının hanesi önüne geldiler. Bahçıvan Zeynel Ağa’nın rivayetince bakılırsa bu kadın sözde kasnak lakin hakikat-i halde diğer günah işleyerek geçinir; aşk ve heva simsarlarından biri imiş. Geceleri çift gelenlere mihmannüvazlıkta bulunmuş.

Ufak bir bahçe içerisine mebni olan bu haneciğin küçüklüğü, vaziyeti buranın Beyoğlu sevdâ borsalarından birinin şubesi bulunmaktan ziyade hususi bir derbend olması ihtimalini gösteriyordu. Sokak cihetine olan pencerelerde aydınlık yoktu. Yan taraf pencerelerini bir parça görebilmek için sokağın uzun duva-

rını bir hayli aykırılamak icap ediyordu. Meftun sağ, Raci sol tarafa doğru epeyce açıldılar. Ne tarafa gitseler hanenin arka cihet pencerelerini görmek kabil olmuyordu. Bu birinci istikşaftan sonra iki kardeş yine birleştiler. Meftun sordu:

“Ne gördün?”

“Hiçbir şey... Pancurlar sımsıkı kapalı... Ne aydınlık görülüyor ne de hanenin meskuniyetine delalet edecek bir pıtırıtı işitiyor.”

“Ben de bir şey anlayamadım. Acaba Arnavut’un zanniyatı, tarafı yanlış mı?”

“Zannetmem. Sabaha kadar buradan ayrılmayız. İş elbette anlaşılır.”

“Ya biz burada beklerken onlar bizce malum olmayan diğer bir mahreçten çıkıp giderlerse?”

“Hanenin vaziyet ve hududuna nazaran yan ve arka taraftaki komşulardan birinin bahçesine atlamadıkça dışarı çıkmak ihtimali yok gibi görülüyor...”

“Hanenin öbür tarafını rüyet kabil olsa aydınlık görmek değil ses bile işiteceğimizi tahmin ediyorum.”

“Siz bana bir parça omuz verseniz ben duvardan içeri atlayabilirim... İşiteceğimiz mahremane birkaç sözden bizim için büyük hakikatlere ermek ihtimali vardır.”

“Olmaz... Olmaz...”

“Neden?”

“İçeri girmek için Arnavut’la muahedemiz var...”

“Adam sen de icabı takdirinde Berlin Muahedenamesi bile bozuluyor, bi-hüküm kalıyor...”

“Bu Berlin Muahedesine benzemez. Herifin elindeki sopanın muahede ahkâmının tatarruk-i halelden vikayesi için bir zamin-i maddi olduğunu unutmamalıdır. Berlin Muahedesi bizim muhafaza-i ahdi mütekeffil kuvvetimiz olmadığı için, öyle oldu. O sopayı, sen de revolveri, kamayı çekince rezalet, felaket ayyuka varır. İçerideki kadınların birinin hemşiremiz diğeri tey-

zezademiz olduğunu hatırdan çıkarmamalıyız. Hatta bana kâhırsa biz şuraya bir yere gizlenip onların haneden çıkmalarını beklemeli, buradaki mevcudiyetimizden katiyen ser-rişte ver-meyerek kızların salimen köşke avdetlerini yalnız enzarımızla takip etmeliyiz...”

“Aman ağabey beni çatlatmayınız. Şurada bahçıvanın kâr-geci namını verdiği bu rezalet-haneden gece yarısı bir çapkın he-rifle beraber çıkan kızların velev bila-cerh ve tamm-ül-aza olarak hanelerine dönüşlerine ‘salimen avdet’ tabiri kullanılabilir mi?”

Duvarın önünde böyle hararetili hararetili söylenerek beş aş-ağı beş yukarı gezinmeleri hanedekilerin enzar-ı istibahını celp edebilirdi. O saatte o nev’den bir eve girenlerin harice karşı da-ima müteyakkız ve kuşkuda bulunacakları derkârdır. İki kardeş ağır ağır sokağın cenup cihetine doğru yürüdüler.

Şimdiki zenginler eski hasenat ve müberratın kökünü kurut-tuktan sonra hayrat tesisinden büsbütün geri kalmadıklarını göstermek için sözüm ona oraya buraya çeşmeler, yalaklar inşa ettiriyorlardı. Erenköyü cihetleri mütemevvilanının eser-i fütüv-vetleri olan bu çeşmeler cidden şayan-ı nazar, ve eslafla ahlaf beynindeki fark mürüvvet ve kudrete bir mi’yardır. Şarkta çeş-me deyince göz önüne o mükellef, o münakkaş, müzehheb, mutarraz, uzun saçaklı sayvanlı, geniş yalaklı, gürül gürül şarıl-tısıyla azan-ı atşanı okşayan, ve nam-ı banilerinin rahmetle, min-netle yadına bâdi o hayrat-ı latife gelir...

Erenköyü’nde şimdi ashab-ı hayratın çeşmeleri öyle değil... Bir mecidiyeye bir ayine-taşı, kırk kuruşa bir yalak, sıfır numara bir semaver musluğu, birkaç tuğla, bir parça harç, bir günlük duvarcı yevmiyesi. Bir kuzu zinciri ucuna merbut porselen de-dikleri o sarlı mamulattan bir maşraba... İşte size yarin ahrette celb-i şefaate vesile olacak bir müessese-i hayriye... Bani, istih-kak-ı mesubatına nailiyetinde bir zühul-i manevi vukuu endişe-siyle bala-yı müessesesine nam-ı mübeccelini hakk ve üzerini tezhip ettirmek cihetini de ihmal etmiyor.

Aşağıya doğru biraz daha ilerlediler. Temelleri atılmış bir yapı önüne geldiler. Sokağın kenarına dökülmüş iri iri duvar taşları gördüler. Bunlardan birinin üstüne Meftun, bir diğerine Raci oturdu. Gece muaşıklarını kaçırmamak için ikisi de gözlerini mahut haneden ayırmıyorlar idi. Birer sigara yaktılar. Büyük birer sıklet-i derunla kaplarına sığamaz birer hal peyda ettiler. Şimdi hemşireleri o haneden âşıkıyla birlikte dışarı çıkınca ne yapacaklardı? Bu, o kadar vahim ve aynı zamanda o kadar nazik bir mesele idi ki ne muamelede bulunacaklarına dair konuşmak bile şimdi bu maceranın tezyid-i vehametine sebep olacakmış gibi pür ihtiraz kesildi. Bu hal kendiliğinden nasıl bir suret-i cereyan alacaksa ona intizaren yani tesadüfe teslimiyetle beklediklerini gösterir birer vaz'-ı mütevekkilane peyda ettiler. Fakat bir müddet sonra Raci yüreğinden kopan bir feveranı yenemez oldu. Köpürmüş bir boğa gibi başını havaya dikerek anlaşılmaz bir şeyler homurdandıktan sonra yumruğunu kaldırıp taşlara, topraklara vuruyor; sanki bu suretle bir düşman-ı gaibi ezmek, tepelemek istiyordu. Meftun kardeşinin anbean şiddeti artan bu galeyanlarını görünce artık dayanamayıp sordu:

“Öyle ne oluyorsun Raci?”

Raci derece-i şiddeti gece pek fark olunamayan bir nazarla ağabeysini meyasane bir süzdükten sonra:

“Ne mi oluyorum? Boğazımda... Hemen dilimin altında dolaşan... Şimdi ağızımdan kaçırırsam ikimizin arasında bir top tarakasıyla gürleyecek müthiş bir sır... Fena bir haber var... İşte artık onu zaptedemiyorum.”

Meftun'un yüzüne bir solgunluk, vücuduna bir kesiklik geldi. Mühtezz bir sada ile:

“Çekinme söyle... Haber vereceğin felaket ne kadar büyük olursa olsun bunu istima için bende de o kadar büyük bir metanet göreceksin...” dedi. Raci gözlerini yere dikip her heceyi ağır ağır telaffuz ederek:

“Lebibe ile Rebia geçen günü gizlice İstanbul’a geçmişler... Beyoğlu’na çıkmışlar... Bir kadın doktora yani ebeye müracaat etmişler...”

Bu son cümle-i müthişe üzerine iki kardeş arasında derin bir sükût vaki oldu. Ellerindeki bastonlarının uçlarıyla toprağın üstüne gece seçilmez hiyeroglifler, anlaşılmaz birtakım eşkal-i acibe çizerek sanki arza tevdi-i esrar ediyorlar yahut bu felakete karşı itti haz edecekleri hatt-ı hareket muammasını, bu mesele-i müşküleyi gayr-ı menus bir nev’ haberin alamet-i acibe ve fevket-tabiiyesiyle hale uğraşıyorlardı. Nihayet Meftun bastonunun ucunu yerden kaldırıp katiyet-i ifadeden de ürküyormuş gibi bir mübhemiyetle sordu:

“Acaba hangisi?”

“Onu anlayamadım... Bu işe henüz birkaç gün evveli bir tesadüf yardımıyla muttali oldum. Bir zamandır pek mütecellim bir haldeyim. Geceleri uyuyamıyorum. Artık hiç peşlerini bırakmıyorum. Tahkikatımın bu mühim kısmını yakında itmam edeceğim.”

Meftun birdenbire elektrikle taharrük etmiş gibi bastonunun ucuyla toprağın üzerinde büyük bir kavis resmettikten sonra değneği yere atıp elini başına götürerek mühim bir tahatturda bulunduğunu gösterir surette avcu içinde birkaç defa alnını sıkarak:

“Kazazede olan Rebia’dır zannederim.” dedi.

Raci de ağabeyinin bu keşfini istinat ettirdiği vaka-i muhtırayı soramayacak derecede sanki bir betaet-i fikriye, bir yorgunluk hasıl olmuştu. İki kardeş o kadar dalmış idiler ki yanlarına kadar sokulan Zeynel Ağa’nın vürudundan haberdar bile olamadılar. Vazife-i tarassudlarını da hemen büsbütün unutmuş oldukları bir sırada Arnavut elindeki sopayı ‘güm’ diye şiddetle yere vurduktan sonra:

“Bre ne oturuyorsunuz burada böyle?”

Raci bu ihtar-i nagehani üzerine biraz aklını başına toplayarak:

“Çıksınlar diye bekliyoruz...”

Arnavut bir kahkaha salıvererek:

“Kim çıksınlar? Çıkışlar onlar... Siz şaşkınlar yok haberi-
niz...”

Bu son ihtar ikisini de büsbütün şaşırttı. Zeynel Ağa ile on-
dan ziyade mücavebeye lüzum görmeyerek iki kardeş av koku-
su alan hayvanlar gibi bahçıvanın işaret ettiği cihete var sürat-
leriyle bir saldırdılar. Bu kadar telaşla ne yapmaya gittiklerini
ikisi de bilmiyordu. Meftun, Raci’yi zihninden makul bir karar
vermiş zannediyor, Raci de ağabeyi hakkında aynı kıyasta bu-
lunuyordu.

Arnavut vermiş olduğu ilk sözdeki sebatını gösterdi. Pek açık
mesafeden takip ediyor; yanlarına sokulmuyordu.

İki kardeş o süratle köşeyi dönüp o uzun duvarı da boyuna
kat’ ettiler. Tarlaya atladılar. Artık şafak da atmıştı. Maşrıktan
dağılan hafif bir nur mağribteki mehtabı donuklaştırıyordu.
Güya güneşin pişdarları zannolunan birkaç parça hafif bulut
tan yerinden yükselip ufka yayıldı. Şimalden mevsime nispetle
serince bir rüzgâr esiyor, her taraftan jaleler parlıyordu. Tar-
lanın ta vasatında cesamet-i tabiiyelerinin hemen nısıf kadar kü-
çülmüş ikisi beyazlı biri siyahlı üç insanın süratle yürüdükleri
görüldü.

Muakkıblar nefesleri nefeslerine yetişemeyecek bir halde
taz’if-i sürate uğraşarak bayırdan inen bir su cereyanıyla gidiyor-
lardı. Mesafeyi yarılınca Raci ‘Durunuz!’ ihtarıyla bir nara attı.

Öndekiler şaşaladılar. Hemen dönüp arkalarına mütelaşiyane
bিরer nazar fırlattılar. Meftun’la Raci’yi o halecan içinde görün-
ce vehleten put kesilip bila-hareket kaldılar. Nara bir kere Ra-
ci’nin ağzından fırladıktan sonra bunun muvafık bir hareket ol-
madığını Meftun’la beraber delikanlı kendi de anladı, ama iş iş-
ten geçmişti.

Şimdi hemşireleri ve âşığıyla pek müellim bir muvacehe vu-
ku bulacaktı. Bu gayet ağır bir namus meselesi idi. Keyfiyet ne-
zakete, mülayemete sığar nev’den değildi. Başlandığı gibi bu işi
yine böyle sert bitirmek icap ediyordu. Daha doğrusu mukteza-

yı hali defaten tayin edivermek cidden müşkülleşmişti. Şimdi bu küstah âşığın gırtlığına atılarak yere yatırmak, kızlara da güzelce birer sopa çekmek mi lazımdı? Raci'nin niyeti böyle idi.

Kızlar birkaç saniye sonra ilk şaşkınlıklarından ayılınca açılacak bu muhakeme, bu muhaseme-i müthişeye karşı yalnız âşıklarını vekil bırakıp kendileri köşke doğru firar etmek azmiyle etrafa şıtab gösterdiler. Fakat Mahir'in bir işareti üzerine yine durdular. Cüzi müddet sonra beşi de yüz yüze geldiler. Hem fârt-ı halecan hem de şiddet-i takib tesirat-ı muzaafasıyla iki kardeşin göğüsleri istiabı derecesinde hava alamayarak çabuk çabuk inip kabilen birer körük haline girmiş, gözleri hanelerinden biraz dışarı fırlamış, yüzleri mosmor kesilmişti.

Beşinin de yekdiğerine karşı ilk teati-i enzarı pek müellim oldu. İki kardeş de adeta bir nev' halet-i iftiras peyda olmuş gibiydi. Hele Raci ağzından ziyade burnundan soluyarak Mahir'in üzerine müheyya-yı hücum olduğunu gösterir irtişalarla sarsılıp duruyordu.

Âşıklarıyla böyle leyli seyranlarda şimdiye kadar takibe, tehdide uğramaksızın kim bilir kaç defa sızıltısızca muvaffak olmuş bulunan küçükhanımlar bu geceki eğlencenin böyle bir sabah-ı meşumla ihtitamına yani cinayetlerinin üzerine güneş doğmasına karşı ne diyeceklerini, ne düşüneceklerini şaşırmışlardı. Neticenin, almak istidadını gösterdiği renk-i muzlim daha ziyade gözlerini karartıyordu. İlk telaki-i enzardan sonra gözlerini yere indirdiler. İkisinin de yavaş yavaş dizlerinin bağı çözülüyor; vücutlarını bir lerze istila ediyor; düşmemek için birbirine tutunmaya, birer nokta-i istinad aramaya uğraşıyorlardı.

Raci ağlama ile ibtisam arasında acib bir inbisat-ı çehre ile birdenbire yumruğunu kaldırıp Mahir'e sordu ki:

"Baksana arkadaş! Sen kimsin? Bu vakit refakatinde bulunan bu kadınlar kim?"

Bu sualin hemen iştiâl-ı mudarebeye bir fitil hizmeti göreceğini hisseden Meftun, Raci'yi kolundan çekip:

“Sen şöyle dur. Buradan ben varken sana söz düşmez.” ihtar-ı amiranesiyle kardeşini beri tarafa aldı. Bu iki kardeşin mormalarına bedel Mahir de sapsarı kesilmişti. Topraklardan, taşlardan haline insaf, istimdat arar gibi na-muin, şaşkın, dalgın bir nazarla etrafına bakınıyordu.

Meftun, Raci’yi ilk savlet-i şedidesinden men’ etti. Fakat şimdi onun yerine ne demek, nasıl idare-i maslahat etmek lazım geleceğini kendi de bilmiyor, tayin edemiyordu.

Bu iki müddei-i namusun hedef-i gayz ve tel’ini olan Mahir hasımları tarafından tayin edilecek mücazat-ı adılaneye münkad olduğunu gösterir bir ru-yı teslimiyetle boynunu eğdi. Bir müddet bekledi. Raci yine köpürmek alaimi irae ederken Meftun ağır, kesik, mühtezz bir sada ile başlayıp:

“Birader... Efendi... Beyana hacet yok... Şu anda beynimizde faslı icap... eden... bir namus... meselesi var... Fakat çok şükür hepimizde medeni adamlarız. Hiddetle, şiddetle, vahşetle harekete lüzum yok...”

Raci hemen söze atılarak:

“Bu yaptığınız adeta bir *Sermondur*. Tahkir değil... Halbuki ‘birader efendi’ namını verdiğiniz şu çapkın herifin namus-ı ailemize karşı gösterdiği tecavüze bu kadar suret-i leyyenede mukabele edilmez. Buna itidal muamele değil, adeta meskenet denir...”

Meftun manalı manalı gözlerini süzüp işaret parmağını ağır ağır ağzına götürerek Raci’ye sükût emri verir... Biraderinin böyle itidal-perverane, muslihane davranmasından maksadı ne olduğunu Raci henüz bilmiyordu. Meftun manasız hiddetlere, şiddetlere mağlubiyet yüzünden bütün bütün hüsrana uğramadan ise içinde bulundukları o nazik ân-ı buhrandan istifade ederek bütün emellerine karşı bir bab-ı muvaffakiyet açmak istiyordu ki o da lakırdıyı bir tasımına getirip de bu meselenin ancak Lebibe’yi nikâhla almasıyla kapanabileceğini bir suret-i zümniye-

de olsun Kasım Efendizade'ye anlatmakla kabil olacak idi. Bina-
cınaleyh Raci'nin homurtusu kesildikten sonra dedi ki:

“Büyük bir fenalık vuku bulmuş. Şimdi hepimiz birden ted-
birsizlik, idaresizlik gösterip bu fenalığı bütün bütün büyütme-
dense bunun ehven cihetini tercihe yol arayalım...”

Mahir her ne suretle isterlerse sulha yatmaya hazır olduğunu
gösterir bir vaz'-ı müsterhimane ile gözlerini yere eğip:

“Bu meselede zannettiğiniz gibi bir namussuzluk yoktur. Bu
isnadı ne ben kabul ederim ne de hemşireniz.”

Mahir'in bu müdafaa-i tufulanesine karşı Raci yine zabt-ı li-
sana tahammül gösteremeyerek bir sada-yı istihza ile:

“Bu meselede namussuzluk yok mudur buyurdunuz? Na-
mussuzluğu siz manda gibi, deve gibi, fil gibi boynuzlu, hör-
güçlü, hortumlu mücessem, zi-ruh, oynar, sıçrar, çifte atar bir
mahluk mu zannedersiniz? Hayır... Hayır... Namus bu kadar
cismaniyetle göze çarpar bir şey olsa idi çok kimsenin foyası
meydana çıkardı. ‘Namus’, gayr-ı mücessem bir isim, bir vasf-ı
mevhumdur. Ekseriya bazı kimselerdeki vücuduyla ademi zor
fark olunur. Fakat erbabınca bunun bir haddi vardır. İndî telak-
kiyata gelemiz. Bıyıklı koskoca bir adam olmuştunuz henüz na-
musun ne olduğunu bilmiyorsunuz... Size yabancı olan bir ha-
neden geceyarısı iki kızı birden aşırıp Despino'nun hanesine gö-
türmeye ırza, namusa tecavüz derler. Böyle edibane lisandan bir
şey anlayamıyorsanız ben sizin külhanbeyi diline de vakıfım. O
suretle de konuşabilirim. Ondan da anlamamakta ısrar ederseniz
(revolverle kamanın bulunduğu yerleri işaret ederek) böyle ve-
sait-i beyana müracaat ederiz. Bunlarla konuşuruz.”

Mahir'in çehresi yavaş yavaş sarılıktan pembeliğe tahavvül
ederek:

“Efendim affedersiniz. Cehalet... sevdâ... sabırsızlık...” söz-
lerini ağzından kaçırdı.

Zavallı sevdazedenin eblehçe sarf ettiği bu ‘sabırsızlık’ keli-
mesinde vaktinden evvel tatyib edilmiş ihtirasat-ı âşıkane meal-i

zımniyesi anlaşıldığından artık Raci de tahammüle takat kalmadı. Tepelemek için Mahir'e bir hamle gösterdi. Vehamet-i neticeyi hiss ile kadınlar bir çığlık salıverdiler. Fakat Meftun bir sürat-i berkiyye ile mudaribinin arasına atılarak kardeşini sıkı sıkıya göğüsledi. O ân-seride Lebibe ile Mahir'in arasında gözle karşı birkaç işaret teati olundu. Meftun'un hayluletiyle hamle-i hasmından masun kalan Mahir birdenbire arkasına dönüp var kuvvetini tabanlarına vererek tarik-i firara atıldı. Meftun, birader-i mütehevvirini iki kolunu koltuk altlarından sokup arkasında sımsıkı kitlemek suretiyle göğüslemiş olduğundan Raci'nin Meftun'u yere yatırıp pek çok tartaklama ile hırpalamadıktan sonra kurtulabilmesine imkân yoktu. Bir iki şiddetli sarsıntıya cüret etti. Fakat Meftun elim bir lisan-ı tevbihle:

“Bu güne kadar hakkımda fevkalade bir itina ile gösterdiğin hürmet-i daderaneyi demek şimdi ayaklar altına alıp bana isyan ediyorsun... Yok Raci yok... İnsanlıktan bütün bütün tearri ile beni burada iyice tepelemedikçe elimden kurtulamazsın.”

Bu ihtarat-ı katiyeye karşı itaatte muztarr kalan Raci bir telhhüf-i şedidle hasmının arkasından:

“Kaç alçak kaç! Sana indiremediğim bu yumruklar, bu galeyan-ı hiddetle şerik-i cinayetin olan bu kızların kafalarında patlayacağını düşünmeden sen yalnız halas-ı nefsinе uğraş... Kaç... Cebin... Kaç... Melun...”

Meftun'un bir işareti üzerine kızlar köşke doğru koşmaya başladılar. Raci yine köpürerek:

“Ağabey bırak beni, bari şu kahpeleri olsun tepeleyeyim. Tekmil asabımı, damarlarımı istila eden bu hiddet vücudunda kalırsa bir zehr-i mühlük gibi beni öldürür. Bir namuslu adam helak olacağına bırak bir iki namussuz gebersin...”

“Hayır hiç kimsenin gebermesine lüzum görülmeden bu mesele fasl olunur...”

“Fakat ağabey bilmiyor musunuz ki... Bu kızlardan biri gebedir!”

“Biliyorum...”

“Ah belki ikisi de kim bilir?”

“İhtimal...”

“İhtimal mi? Ah bu hale nasıl tahammül ediyoruz! Savoir-vivre böyle mi diyor? Ermans dö Fo bunu mu tavsiye ediyor? Kod Fransa bu gibi ahvale karşı sabır, meskenet, sükûnet mi emrediyor?”

“Savoir-vivre bu gibi füzail-i âşıkanelen bahsetmez. Ermans dö Fo adat-ı hasene ve terbiye-i kavmiye müşevviktir. Cinayattan dem vurmaz. Kod Fransa böyle namus meselelerinde bazı anlara mahsus cevazlarda bulunur. Fakat bu hususatta pek dakiktir. Biz medeni adamlarız. Mücazat-ı keyfiye ile, katl ile, cerh ile tesviye-i maslahat bize yaraşmaz. Bu gibi ahvalde her fert bulunduğü memleketin kavaninine tabiyete mecburdur. Kimse şahsi icrayı adalet edemez. Aleksandır dö Mafis’in meşhur bir piyesindeki ‘Böyle bir kadını ne yapmalıdır?’ sualine cevaben *Tue-la* yani ‘Onu gebert.’ diye haykırması, böyle şiddet göstermesi şimdi pek ziyade muaheze ediliyor. Böyle çocukça, mütecavizane hareket etmekle kararlarımı, işimi ne kadar bozduğunu bilsen.”

“Aman ağabey şimdi yeisimden, hiddetimden çatlanm. Mütecavizane hareket eden biz mi yoksa o muydu?”

“Mahir ne lisanen ne tavren hiçbir tecavüzde bulunmadı. Boynunu eğdi. Ne söylesek dinliyordu. Neye karar versek onu kabul edeceğı benziyordu. Sen işi bozdun. Berbat ettin.”

“O edepsizin namus-ı ailemize bu tecavüzünden sonra bir de bize karşı durup da cehalet, sevdâ, sabırsızlık kelimelerini kemal-i istihza ile tefevvühüne nasıl tahammül edilir?”

“O kelimeleri Mahir, maksad-ı istihza ile söylemedi. Şaşkınlık, daha doğrusu belahet eseri olarak sarf etti.”

“Benim söylediklerimden ziyade siz o murdarın sözlerini hüsn-i teville meyyal bulunuyorsunuz.”

“Bu macera adliye marifetiyle ve hele silah ile hiç tesviye edilemez. Bu hususu bana bırak. Bu işi bir suret-i muslihanede tes-

viye edeceğime işte sana söz veriyorum. Bu meseleyi dağdağalandırmak değil örtbas etmek lazımdır... Benim de elbette bildiğim, düşündüğüm bir şey var canım. Öyle öfke ile, asanmla, kesrimle iş görülmez.”

“Yarın, öbür gün başımıza vırank vırank bağırın bir piç çıkarsa bu iş nasıl örtbas olur?”

“Şimdi bu lakırdıların lüzumu yok. Bu maslahatı tesviye edeceğime ben sana söz veriyorum. Sen de şimdi eve gidince bir gürültü çıkarmayacağına bana söz vereceksin. Kızları inceden inceye isticvab etmem lazım geliyor. Benim planımı bozma... Bu babda bana katiyen söz ver de yakanı bırakayım.”

Raci sükût etti. Meftun yine ısrar ile:

“Ne sükût ediyorsun? Şimdi senin yakanı bırakayım da öfken seni hangi mühlikeye sevk ederse oraya atılarak hem kendini, hem kızları, hem namus-ı ailemizi her şeyi mahvet, öyle mi? Eğer çıldırdınsa söyle Raci? Evvela seni bir dar-üş-şifaya kapatayım sonra işimi göreyim... Haydi söz ver...”

“Veriyorum!”

“Namusun üzerine yemin ediyor musun?”

“Of ağabey... Söz veriyorum. İşte bununla iktifa ediniz.”

“Yok... Yok... Bu kadar mühim bir meselede bir çürük bir sözle iktifa edemem. Bundan sonra bir gürültü çıkarmayacağına... Ben her neye karar verir isem onu icrada bana muavenet edeceğine yemin isterim...”

“Peki ederim... Fakat bu meselede tahammülümün fevkinde bir namussuzluğa, bir hakarete, felakete uğrarsam bu ettiğim vaad-i yeminin neye müncerr olacağını bilemem. Fakat herhalde verdiğim sözü tutmaya uğraşırım. Ağabey, siz de ne kadar müşkil, ağır bir vazife, mesuliyet-i vicdaniye altına girmiş olduğunuzu güzelce muvazene ediniz. Bu işi başaramamaktan tevellüd edecek felaket-i azimimizi bir kere göz önüne getiriniz...”

Meftun, bu işi hüsn-i suretle tesviye hususunu biraderine karşı deruhde etti. Fakat bu emr-i mühimi bir hüsn-i hatimeye isal için kendinin de muayyen, emin bir planı yoktu. Çünkü henüz birkaç saat evvel musadif olduğu bu hadise-i müheyyiceye karşı ahz-ı tedbir ve karar edebilmeye vakit olmadı ki... Onun emeli Kasım Efendi'nin kızı Edibe'yi kendi almak, hemşiresi Le-bibe'yi Mahir'e vermektir. İşte o kadar.

Meftun bu emeline vusul için bir tarik-i münasib keşf ve tehyesine uğraşırken ötekiler işe o kadar fena bir tarafından başlamışlar idi ki kendisi bu keyfiyete hangi ucundan yapışabileceğini şimdi şaşırıyor kaldı. Hemşiresiyle Mahir daha ortada fol yok yumurta yok iken gelin güvey olmuşlardı. Meselenin vehamet-i ati-

yesi na-be-mevsim aculane gelin güveylik göstereceği netayic-i müessifenin derecatına nazaran anlaşılacaktı. Ne olursa olsun herhalde evvela Raci'yi idare lazımdı.

Köşkte büyük valide Şekure Hanım sabah namazına kalkmış; akik tesbihini seccadenin içinde bulamayınca ekseriya Lebi-be'nin, kerratla vuku bulan tenbih-i hilafına tesbihin püskülüyle kedi yavrusunu oynatmayı âdet edindiğini bildiğinden tesbihini sormak için kızın odasına gitmiş; yatağında bulunmadığını görünce merak etmiş; Latife Hanım'ı uyandırmış. Evin her tarafını aramışlar; Lebibe'yi bulamadıktan başka Rebia'nın da yerinde yeller estiği anlaşılmış; onun validesini de döşeğinden kaldırmışlar. Meftun'la Raci'nin de hanede bulunmadıkları meydana çıkmış; tedkik-i keyfiyet için Eleni'yi de uyandırmışlar. Fakat akşamki yorgunluklardan dolayı bitap düşen Zarafet'le Şaban'ı öyle dürtmekle, tartaklamakla döşeklerinden kaldırabilmek kabil olamamış.

Hane halkı bu telaşa iken küçükhanımlar alı al, moru mor, pür halecan, raşedar birer hal-i müessifte köşkten içeri girmişler. Her ağızdan kopan birer yaylım tekdire, muahezeye hedef olmuşlar. Birbiri arkasından yağın suallerin mecmuuna bir cevap-ı mûskit olarak:

“Ne darlıyorsunuz? Ağabeylerimizle beraber idik. Nereye gittiğimizi onlardan sorunuz...” sözlerini savurarak, evet bu cesareti göstererek odalarına çekilmişlerdi.

Meftun'la Raci haneye girdikleri zaman efrad-ı aileyi işte böyle mühim bir içtima halinde buldular. Latife Hanım oğullarına hemen dehen-güşa-yı ta'zir olarak:

“Meftun neredesiniz bu vakitlere kadar? Evvelleri böyle dışarıda sabahladığınız zaman Neva Bey'in evinde kumar oynadığınızı bilirdik. Kumar oyunu da iyi bir şey değil, ama haydi ne ise, merak etmezdik. Şimdi kızları da beraber götürüyorsunuz... Onlarla birlikte kumara gidilmez, erkekçe başka bir yere hiç gidil-

mez, nereye kayboluyorsunuz Allah aşkına? Hep bu tuhaf marifetleri, âdetleri Frenk kitaplarından mı bulup çıkarıyorsunuz?”

Büyük valide Şekure Hanım mülayemet için her sabah kullandığı gülbeşkerin üstüne yarım bardak su içtikten sonra:

“Çok şükür kızlar bulundu. Fakat benim tespih meydanda yok. O piç kurusu kedi yavrusu alıştı ya gelip seccadeden almış, kim bilir hangi deliğe götürmüştür... Kızım Latife nafilâ yüreciğini üzme... Sen ne kadar söylersen onlar yine bildiklerinden şaşmazlar. Bu birinci ikinci gidiş değil ki. Ben kızları kaç defadır döşeklerinde bulamadım. İşin böyle uzayacağı aklıma gele idi bu gece seyranlarının sayısını bilmek için çetele tutar da bugün size hesap verirdim. Hay rabbim esirgesin. Biz gençliğimizde akşam üstü on birden sonra çarpılırsınız diye korkudan bahçedeki incir ağacının yanına kadar gidemezdik. Bunlar gece yarısı döşeklerinden kalkıp galiba Fenerbahçesi’ni filan boyluyorlar... Ne çarpıldıkları var... Ne bir şey... Bilmem yeni zamanın cinleri, şeytanları da insanları gibi değişti mi ne oldu? Yoksa evvelden ‘çarpılırsın, dışarı çıkma’ diye bizi mi aldatırlarmış? Meğerse vaktiyle biz de ne alıkmışız ne alık! Zevk sürmek için meğerse gencelip dünyaya şimdi gelmeli imiş... Böyle kurt kuş uykuda iken döşegini bırakıp da Çiftelhavuzlar’a, Fener’e gitmenin safasını biz de işte o zaman anlar idik... Şu bizim Zarafet’le Şaban’dan ne umarsınız? İki kol kola şu bahçeyi dört dolaşmadıktan sonra döşeklerine girip yatmazlar... A yavrum... A kuzuçuğum bu evde senden benden başka akşamdan uyuyan yok...”

Kızların böyle döşeklerinde bulunmadıkları ilk defa vuku bulmadığı, âşıklarıyla Despino’nun hanesine kapandıktan ve o elim muvaceheden sonra eve girince biraderleriyle birlikte olduklarını iddiaya cüret eylemeleri, Raci’yi bütün bütün meyvus ve agzeb etti. Fakat ne çare ki ağabeyinin tahkikatı hitam buluncaya kadar hiçbir şey dememeye söz vermişti.

Büyük valide Şekure Hanım'ın bi-intiha gürül gürül akan şelale-i muahezatına karşı Meftun:

“Bu kadar söze muhatap olmak için ne yaptık canım? Mehtap vardı, hemşirelerimizi aldık. Beraber gezdik. Biraz geç kaldık. Cinayetimiz bu mu?”

Mukabele-i muhtasarasında bulunduktan sonra iki kardeş, onlar da kızların yaptıkları gibi odalarına çekildiler. Herkes gitti. Fakat büyük valide bir kere çöşmüş bulundu. Sofadaki hasır koltuklusunu pencerenin kenarına çekti. Bir muhatap-ı gaibe karşı elleriyle türlü işaretler ederek anlatıyordu. Şimdiki kızları eskileriyle, zaman-ı kadim muhadderatıyla mukayese etmek için adeta bir icmal-i tarihi yaptı. İstifham mevkilerinde azıcık duruyor, ağzını yayıp gözlerini süzerek bir tebessüm-i müstehziyane ile kendine yine kendi cevap veriyordu.

Bu vakadan memnun olan yalnız teyze Vesile Hanım'dı. O da kızına karşı sureta tekdir güne birkaç söz sarf etti. Fakat Meftun'un gece yarısı Rebia'yı alıp kırlara, seyranlara götürmesini kendince bir nev' temayül-i kalbi ile tefsir ettiğinden bu mukadime-i meylin kariben kızıyla Meftun'un arasında bir izdivaca müncerr olacağını düşünerek sevincine payan bulamıyordu.

O geceki macera-yı elimlerinden hane halkına hiç renk vermeksizin odalarına çekilmiş olan beylerden, hanımlardan hiçbirine beş dakikalık olsun istirahat-i nevm müyesser olmadı. Dördü de heyecan-engiz birer sabah geçirdiler. Ta'b-ı manevi, vücudu maddi yorgunluktan ziyade bitap düşürür. Meftun vücut dinlendirmek için döşeğe uzandı. Hangi vaziyeti alsa rahat edemiyordu. Döşekten fırladı. Koltuğuna oturdu. Bu meseleyi dil-hah-ı veçhi-le halletmek için türlü plan düşünüyordu. Nikat-ı esasiyeyi tayin edebilmek kızların isticvabından sonra kabil olacaktı. O esnada oda kapısı hafifçe vuruldu. Açtı. Raci sapsarı bir çehre ile girerek:

“Ağabey ben çıldıracağım... Ne olduğumu bilmiyorum. Bu maceranın bana bu kadar su-i tesir edeceğini tahmin etmezdim. Adeta beynim karıncalanıyor.”

“Raci kardeşim, itidal lazım... Hiddetle, şiddetle iş sökmez.”

“Sizden bir şey rica etmeye geldim...”

“Nedir?”

“Kızlar isticvab edilirken ben de burada bulunayım...”

“İtidal-i demini muhafaza edemezsin. Sonra iş fena olur.”

“Lüzum-i kati görölmedikçe söze karışmayacağıma söz veriyorum.”

“Lüzum-i kati ne olabilir?”

“Esna-yı isticvabda icap ettikçe tavsih-i hakikat için size yardım etmek...”

“Teşekkür ederim. Fakat işi büsbütün iğlak ve işkal eylemenizden korkarım. Kızların ağzından söz almak, hakikati öğrenmek için evvela mülayemet göstermek lazım geliyor. İlk çapkınlarıyla öyle sellemeh-üs-selam belaya girmek iyi bir netice vermez. Ne olmuş, ne bitmiş etrafıyla anlamalıyız ki ona göre tedabir-i lazime ittihaz edebilelim.”

“Küçükhanımların bu kepezeliklerine dair evvela ben bildiklerimi söyleyeyim. Onların isticvabından evvel benim ifşaatımı istima eylemeniz ehemmiyetli ve elzemdir.”

“Evvela birer kahve ısmarlayalım. Biraz başımı, beynimi topalayayım. Bu geceyi ne büyük bir ızdırab içinde geçirdiğimi tarif edemem.”

Eleni’ye iki fincan sabah kahvesi ısmarladılar. Biraz sonra kahveler geldi. Oda kapısını sürmeleyip karşı karşıya geçtiler. Birer elde kahveler diğerinde sigaralar, söze girildi. Raci her yudum kahveyi sigara dumanıyla cilalandırarak feth-ı dehan-ı teesürle:

“Bizim kalemde Şevki Bey isminde bir çocuk var. İş gücü haftada ancak iki kâğıt beyaz etmektir³⁷. Kalemdeki bütün bu boş vaktini onun bunun yanına sokularak hovardalıktan, aşk ve alakadan bahsetmekle geçirir. Henüz kendisiyle tenezzülen bir

37 Temize çekmek.

eğlentiye gitmediğim için bana da daima sitem eder durur. Pek yüz vermem. Geçenlerde yine yanıma sokulup: ‘Ayol çağırдың yere tenezzül edip de gelmiyorsun. Bari sen beni bir yere çağır da geleyim. Erenköyü’nde, sizin semtte aynalı, hoşor, güzel, şık, süslü karılar varmış... Şu güzel mehtaplarda insanı bir kere davet etmezsın ki!’ dedi. Bir kakhaha salıverdi. Bir de yüzüne baktım ki manasızca zannolunan, o sözlerine bu manidar kakhahasıyla herze-guyane bir acılık vermek istiyor. Yahut bir alınganlık zamanıma tesadüfle bana öyle geldi. Çok canım sıkıldı. Erenköyü’nde, bizim semtte, şık, süslü, hoşor karılar... Bu sözlerde bizim Lebibe ile Rebia’ya dair pek çirkin bir ima hissettim. Düşündükçe bu bi-edebane iham, nazar-ı hayalimde müz’ic, müthiş şekiller almaya başladı. Birkaç gün sonra Haydarpaşa’da Kasım Efendizade mahud Mahir’le onun akrabasından Bedri Bey ismindeki delikanlıya, evet, bu iki hergeleye tesadüf ettim. Çayırdaki kahvede oturuyordum. Önümden geçtiler. Bedri bana doğru istihfakârane nazarlar fırlatarak arkadaşını dürtte dürtte gülüyor, Mahir de çatkın bir çehre ile yavaşıca bir şeyler mırıldanarak refikine lazıme-i edebe riayet vücubunu ihtar ediyordu. O günden sonra Bedri’ye nerede tesadüf etsem aynı evza-i müstehziyanesine hedef oluyorum. Bizim kızlarla bu delikanlılar arasında başlanmış, yarıda kalmış yahut su-i neticeye iktiran etmiş bazı revabıt-ı âşıkane bulunması ihtimali zihnim fi fena halde işgale başladı. Bu hakikati anlamak için Lebibe ile Rebia’yı adeta taht-ı tarassuda aldım. Onlar da kuşkulunmuşlardı. Gündüz gezintilerinde pek ziyade iltizam-ı ihtiyat ettiklerinden bir şey anlamak kabil olamadı. Evin içinde ufak bir fısıltı, küçük bir hadise artık nazar-ı dikkatimi celp ediyor; mutattan hariç gibi telakki ettiğim her şey beni meraka düşürüyordu. Bir gün mutfak kapısının yanından geçerken süprüntü tenekesi gözüme ilişti. Muhteviyatını karıştırmak için kediler tenekeyi devirmiş. Soğan, sebzevat, limon kabukları yanında bez, kâğıt, mukavva parçaları da vardı. Bu mevadd-ı muhtelifi-i mezbele

arasında kırmızı, küçük bir mukavva kutu nazar-ı dikkatimi celp etti. Hemen eğilip aldım. Gördüm ki Beyoğlu'ndaki Kanzuk Eczanesi'nin markasını havi bir hap kutusu... Reçete numarası olan 8, 452, 631 erkamı da sıra ile vazıhan okunuyor. Kanzuk Eczanesi'nin kutusu bizim süprüntülükte ne anıyor? Vehle-i ulâda pek sade görünen çok şeyler vardır ki biraz istiknahları ci-hetine gidilse meydana büyük büyük hakikatler çıkar. Fakat ale-lekser bu hususta gaflet ederiz. Evet Kanzuk'un kutusu bizim evde ne geziyor? Ev için reçete yaptırtmak icap ettikçe Erenkö-yü Eczanesi'ne müracaat olunuyor. İlacın Beyoğlu'nda yapıl-masında bir fevkaladelik var. İlaç kadınlardan biri için bile olsa bunu orada ya siz yaptırtacaksınız, ya ben, ya Şaban... Şaban'ı ustalıkla iskandil ettim. Onun yaptırmadığını anladım. Görü-nüşte hiç işe ehemmiyet vermez gibi bir surette sizin ağzınızı da aradım. Sizin de haberiniz olmadığı tebeyyün etti. Zihnim bu keyfiyetle meşgul iken bir ikinci vaka-yı musadife beni büsbüt-tün meraka, hatta büyük bir ıztıraba düşürdü. Bir gün Feneryo-lu'nda Aşir Bey'in köşküne uğramıştım. Bahçede sahib-i hane ile kameriyenin altında otururken yanıma küçük Sırrı Bey gel-di. Elimi öptü. Çocukça bazı arzular, fikirler beyan etti. O par-lak, saf, mini mini gözlerini bana dikkatli dikkatli bade-l-atf ku-lağıma eğilerek:

'Annem bana sakın Raci Bey amcana söyleme dedi. Söyle-mem ki...'

Ben de yavaşça çocuğun kulağına:

'Neyi?'

'İşte onu...'

'O nedir?'

'Söylemem... Söylemem...'

"Çocuk beni üzmeye başlamış olduğunu hissetmekten mü-tevellit memnuniyet kahkahalarıyla iki elini birbirine vurarak tutturdu:

'Oh ya! Söylemem ya... Bilemezsin ya...'

“Nihayet pederi Haydi bakalım. Raci Amca’nı rahatsız etme... Git bahçeye küçük el arabana oynat...’ ihtarıyla çocuğu savdı. Aşir Efendi söz arasında geçenlerde Lebibe ile Rebia’nın müsafereten oraya gelmiş olduklarını söyledi. Derhal intikal ettim ki çocuğun bana hem ifşa etmemek hem de anlatmak istediği şey Lebibe ile Rebia’ya müteallik bir sırdır... Bu sırrın çocuğun akl-ı tufulanesi eremeyeceği mertebede mühim olması, bununla Kaznuk Eczanesi’nin hap kutusu beyninde bir münasebet bulunması ihtimali vardı. Meraktan kabıma sığamayacak bir hale geldim. Aşir Efendi’yle güya konuşuyordum. Fakat ne dediğimi bilmiyordum. Aklım çocukta idi. Nasıl bir fırsat bulup da Sırrı’nın ağzından şu sözü alabileceğimi tasarlayıp duruyordum. Aşir Efendi de o kadar lakırdıyı uzatıyor idi ki mübarek adam bana nefes almaya meydan vermedi. Tren vakti geldi. Veda ettim. Çıktım. O geceyi bin türlü ihtimalat-ı müz’ice ile geçirdim. Aklıma neler gelmiyordu neler! O günden sonra Aşir Efendi’nin hanesine ziyaretlerimi sıklaştırdım. Nihayet bir defasında yalnız olarak yaramazı bahçenin bir köşesinde yakaladım. Öptüm. Sevdim. Bilhassa cebime koymuş olduğum kaymaklı bonbonları, fondanları³⁸, çikolataları birer birer çıkarıp Sırrı’ya azar azar tattırdım. Bu ilk lokmalar çocuğa o kadar lezziz geldi ki bir tavr-ı istirhamla gözlerini süzüp diğerlerini talep için elini uzatıyordu. Şekeri verip çocuğun ağzından sır almanın tamam sırası geldi. Bonbonların arasını biraz seyrekleştirerek dedim ki:

‘Benim seni sevdiğim kadar, nafile, sen beni sevmiyorsun ki!’

“Sırrı, şeker talebi için uzatmış olduğu elini aşağıya indir meksizin biraz kaşlarını çatıp cevap verdi:

‘Amcacığım seni çok severim... Efendi babam... Küçük anem... Cici annem, Dilistu Dadım duymasın... Onların hepsinden çok seni severim...’

38 Ağzda kolaylıkla erir şekerleme haline getirmiş krema.

“Rüşvet bu yaşta çocuğa bile tatlı geliyor, bakınız ne büyük yalanlar söyletiyordu. Yavrucuğun artık zayıf damarını yakalamıştım. Hafifçe bir serzeniş tavrıyla dedim ki:

‘Sen beni çok sevmiş olsan geçenlerde Lebibe, Rebia teyzelerin buraya geldikleri zaman ne yaptıklarını söylerdin...’

“Çocuğun şeker için uzattığı dest-i istirhamı bir müddet havada boş kaldı. Gözlerini dalgın dalgın bana dikti. Biraz düşündü. Beni büyük bir meraka düşüren o geçen günkü muzipliğini unutmuştu. Şimdi vehleten tahattur etti. Gülümsedi. Eline bir kaymaklı şeker sundum. Validesinin o sırrı muhafaza için ettiği kati tembihle onu bana ifşa etmekteki mahzuru besbelli mukayese ediyordu. O bana bu sırdan bahsettiği vakit Lebibe ile Rebia’yı hiç söze katmamıştı. Ben şimdi kızların isimlerini zikretmekle bu sırda bir kademe ilerlemiş bulunuyordum. O, geçen günkü ifşaatının derecesini pek tayin edemeyerek bu hud’ama mağlup oldu. Dedi ki:

‘Lebibe Rebia teyzelerim geçen günü buraya geldikleri zaman bir yere gitmediler ki evde oturdular...’

‘Gittiler... Gittiler... Ben biliyorum.’

“Çocuğun ağzında şeker eridi. Dest-i talebi yine uzandı. Bu defa bir ‘föndan’ vererek biraz çatkınca dedim ki:

‘Yalancı neye doğru söylemiyorsun? Ben sanki gittiklerini bilmiyor muyum? Gittiler...’

“Sırrı ağzında şekerini eritmeye uğraşarak:

‘Amca bey gittiler, ama annemin çarşafını giymediler... Kendi yeldirmeleriyle gittiler...’

“Hah valide korkusuyla muhafaza etmek istediği sırrın anahatlarını şimdi yakaladım işte... Demek Lebibe ile Rebia, Aşir Efendi’nin köşküne yeldirmeleriyle gelmişler. Oradan eğreti çarşafı bürünüp yani tebdil-i kıyafetle tekrar sokağa çıkmışlar. Yavrucuk nasılsa bu hale ağâh olmuş. Kimseye bir şey söylememesi için bil-i hafe kendine sıkı sıkıya tembih etmişler. Bu kadar tatlı rüşvetlerimi yediği halde çocuk hâlâ kendi aklınca benden ketm-i

hakikate uğraşıyordu. Midesini bozmamak için artık başka şeker vermeyerek Sırrı'ya veda etmek istedim. Son defa uzanan eline bir şey koymaksızın uzaklaştığını gören yaramaz, rüşvetin arkası cidden kesildiğini anlayınca artık bu sefer ketumluğun kendince mucip olacağı zararı anlayarak bana doğru bağırmaya başladı: 'Amca bey gittiler... Gittiler... Hem de annemin, siyah, lacivert gron³⁹ çarşaflarını giyerek gittiler...'

"Çocuk bana bu son ifşaatını birçok bonbona satmak için bar bar bağırırken ben bahçeden çıktım.

"Kaç zamandır beynimi ezen şüpheleri artık bir esas üzerine bina edebilmek için işte bir zemin-i metine doğru hatve-endaz oluyordum. Bu hatvelerimin herbirinde kim bilir ne halecanlara, ne mehalike maruz kalacaktım. 'Çocuktan al haberi' derler. Çocuktan haberi aldım. Fakat bundan sonra muhtaç olduğum kuvvet ve metaneti nereden bulacak, kimden alacaktım? Lebibe ile Rebia tanınmamak için tebdil-i kıyafetle Aşir Efendi'nin hanesinden sokağa çıkmışlar. Bu muhakkak. Fakat nereye? Ne yapmaya gitmişler? Bu bir malum ile iki meçhulü halletmek lazım geliyordu. Hap kutusunu cebimden çıkardım. Kırmızı, küçük bir kutu... Mühim bir mesele-i cinaiyede iz arayan bir ehl-i hibre gibi parmaklarımın arasında kutuyu evirdim, çevirdim. Üzerindeki bütün nukuş ve hututundan hep birer meal istihracına uğraşıyordum. Bu kutu bana iki mühim ifşaatta bulunuyordu. Bir kere bu iki noktaya el atınca hakikate kadar uzanıvermek pek asan olacaktı. Bu ifşaattan biri Kaznuk Eczanesi... İkinci reçete numarasıydı. Kaznuk İngiliz Eczanesi, Beyoğlu'nda maruf bir dükkân... Oraya kadar çıkıp kutunun üzerindeki numara ile bu hapların hangi doktorun imzasını havi bir reçete ile hangi tarihte yapıldığını ve hangi derde deva olduğunu tahkik etmek sübut-u hakikat için kâfiydi. Akşam takarrüb ettiğinden hemen Beyoğlu'na gitmek üzere yola çıkmayı muvafık görmedim. Me-

39 Parlak, kalın ipekli kumaş.

sele benim için pek nazikti. Bu işin içinde eni boyu hesap edilecek pek dakik noktalar, cihetler vardı. Yahut ben bu meseleyi lüzumundan fazla i'zam ettiğimden bana öyle geliyordu. Beyoğlu'na çıkınca pek kavi hasımlarla boğaz boğaza geleceğim zannediyordum. Köşke avdet ettim. O gece Lebibe ile Rebia'nın hiçbir hareketlerini nazar-ı tetkikten kaçırmadım. Evet, kızların ikisinde de esrarengiz birer hal, pek dikkatle anlaşılabilecek birer derin teessür vardı. Arada sırada manalı manalı teati-i enzarıyla yekdiğerine gizlice beyan-ı teellüm ve tesliyet ediyorlar. Vakit buldukça bir köşe veya bucağa çekilip fısıldaşmaktan da hâli kalmıyorlardı. O gece döşeğe girdim. Bir hayli müddet uyuyamadım. Nasıl olmuş bir aralık dalmışım. Rüyamda Kaznuk Eczanesi'ne kadar çıktım. Bu numarayı söyleyerek defterde bu reçetenin suret-i müstensihesini bulup irae eylemesini eczacı kalfasından talep ettim. Herif bu talebime karşı mümanat-ı katiyede bulundu. Ben ısrar ettim. Boğaz boğaza geldik. Cidden boğuluyor gibi bir sıkıntılar, tıkanıklıklar hissettim. Kan ter içinde uyandım. O sabah doğru Beyoğlu'na Kaznuk Eczanesi'ne çıktım. Kutunun üzerindeki 8, 542, 631 erkamını irae ile eczacı kalfasına dedim ki:

'Bu numara ile evvelce yaptırtmış olduğumuz hapların reçetesini kaybettik! Şimdi ilacın tekrar edilmesi lazım geldi. Bu hapları bir daha tertip ile defterden de reçetenin bir suretini çıkararak vermenizi rica ederim.'

"Bu sözlerimde eczacının bazı şüphelere düşerek beni yukarıdan aşağıya ariz ve amik süzeceği zannında idim. Fakat hiç öyle olmadı. Eczacı 'püpitri'nin önüne gitti. Köşeleri sarı tenekeli büyük bir defter açtı. Birkaç yaprak çevirdi. Sahifelerin üzerinde işaret parmağını dolaştırdı, dolaştırdı. Nihayet Fransızca '*La vovila*' dedi.

"Reçeteyi ta başından imzaya kadar süratle okudu. Ben hükmümde, kızlar hakkında peyda eylemiş olduğum şüphelerimde aldanmış bulduğumu, bütün su-i zannımın butlanını

görmek istiyordum. O hap kutusunun bizim süprüntülüğe su-
ret-i aherle gelmiş olması, bunun bizim Lebibe ile Rebia'ya hiç
taalluku bulunmaması ihtimali de vardı. Şu ilaç kutusunun
zihnimde büyüye büyüye kızların sübut-ı cinayetlerine büyük
bir vesika teşkil etmesindeki ehemmiyetini birdenbire kaybey-
lemesini çok arzu ediyordum. Bu hapların mesela egzamaya,
romatizmaya veya o kabilden bazı emraza karşı kullanılır bir
deva olduğu tebeyyün edivermiş olsaydı, kızlar, birçok günler-
den beri üzerlerine yığmakta olduğum bâr maznuniyetinden
kurtulacaklar; ben de bütün istiab-ı rieteynimle büyük büyük
nefesler alarak ferahlayacaktım. Fakat maatteessüf hakikat bu
tahayyülüm, bu arzum veçhile zuhur etmedi. Eczacı reçetenin
mürettibi olan doktorun ismini okur okumaz, tepemden aş-
ğıya bir kazan kaynar su boşaltıldı zannettim. Bu imza Madam
'Moralye' idi. Bu ismin şehrimizde tanınmış, maruf ebelerden
bir kadına ait olduğunu biliyordum. Bi'r-i mechuliyetten çekip
çıkarcacağım esrar-ı muhavvifenin ser-riştesini işte yakaladım.
Fakat bu hakayık-ı müthişe ile karşı karşıya gelmeye kendimde
cesaret bulamıyor, çıldıracağım zannediyordum. Ellerimi, diz-
lerimi hafif bir titreme aldı. Cinayet işlememek istiyordum.
Lebibe ile Rebia'ya bu hapları yutturan, evet yutturmak ıztıra-
rında bırakan o hazele, o vicdansızlar kimler ise hemen onları
bulup gebertmek arzu-yı şedidine, böyle bir kasd-ı mecnuna-
neye düştüm. Madam Moralye ismi bir top tarrakasıyla zih-
nimde patladıktan sonra yıldırımla sâkından vurulup da mü-
heyya-yı sükût bir hal alan bir ağaç gibi iki tarafıma sallanıyo-
rum. Aklım, zihnim kesif bir duman içinde kaldı. Ondan son-
ra eczacı bana ne dedi, ben ona ne cevap verdim, bilemiyo-
rum. Yalnız elimde bir kâğıt parçası, ve evvelce eczacıya gös-
terdiğim hap kutusuna müşabih diğer bir kutu ile eczaneden
dışarıya çıktığımı biliyorum. Ne tarafa gideceğim? Sağa mı?
Sola mı? Cevelanıma hiçbir hedef, hiçbir cihet tayin etmeden
öyle keyfe mettefak yürümüşüm... Kendimi Taksim'de bul-

dum. Seyr-fi-l-menam halinde gibi idim. Yine öyle gayr-ı iradi bir surette orada köşebaşındaki Eftalibos'un⁴⁰ taraçalı kahvesine çıktım.

“Bir sandalyeye oturdum. Fesimi, bastonumu masanın mermeri üzerine koydum. Garson geldi. Ne alacağımı sordu. Bu suale karşı evvela ‘hiçbir şey’ cevabını verdim. Sonra ‘ne getirirsen onu alacağım’ dedim. Herif müteaccibane yüzüme baktı. Çekildi. Artık bilmem beni deli mi, aptal mı, yoksa sarhoş mu zannetiyse etti. Orada, caddede, gözümün önünde tramvaylardan, arabalardan, süvarilerden, bisikletlilerden, yayalardan mürekkep fesli, şapkalı, kalpaklı, kadın, erkek, çoluk çocuktan müteşekkil bir halk, bir kalabalık cıvı cıvı kaynıyordu. Kimi rehavetli, kimi acul meşylerle sokağın her iki cihetine su gibi akıp gidiyorlardı. Herkesi şevkli, şetaretli görüyordum. Halkın bu neşesi beni agzebetti. Benim yeisime, kederime iştirak değil, şöyle cüz’ice dikkat eden bile yoktu. O kalabalığın içinde elbette birçoklarının hemşireleri vardı. Fakat hiçbirisi benim düşmüş olduğum gibi böyle bir şüphenin ıstırab-ı duzahisi içinde kavrulmuyordu. O kadar insanın içinde hemşiresinin iffetinden şüphe eden yalnız ben idim. Bu büyük kederin nefsimi inhisarı o kalabalık içinde yeisen böyle bir infırad, bir istisna teşkil edişim beni bütün bütün dilhun ediyor, nazarımda elemimi daha büyük gösteriyordu. O taraçaya oturalı hayli müddet oldu. Eczaneden beri elimde tutmakta olduğum iki şeyi henüz cebime koymamış olduğumun farkına daha yeni vardım. Bunlardan biri hap kutusu, diğeri de bükülmüş bir kâğıt parçası idi. Kâğıdı açtım. Bunun eczacıdan talep ettiğim reçete sureti olduğunu gördüm. Defterde müntesih bu reçete gayet seri bir hatla yazılmıştı. Kıraatında hayli güçlük çektim. Bir şifre halleder gibi okumaya muvaffak olabildiklerim işte şunlardı:

40 Galata’da Topçular şimdiki adıyla bugünkü Necatibey Caddesi üzerinde yer alan pek meşhur bir meyhane.

Le 22 juillet 18 xx

Extrait de jusquiame

0, 40 centig

Extrait d'opium

0, 20 centig

Extrait et poudre du reglisse

M. F. des pilules N 20

a prendre 2 -5 p j.

3 heures d'intervalle

“Bu edviye hangi hastalık için yazılmıştı? Bir kadının, bir bakirin bir ebeye müracaatı mutlaka bir fil-i mahremane neticesi olarak vuku bulmaz ya? İffet-i katiyen şaibedar olmamış bir kızığlankız da bir ebenin tedavisine ihtiyaç gösterecek bir maraza duçar olabilir. Bakınız hâlâ aklım, zihnim bizim kızların masumiyetlerini ispata medar olabilecek berahin keşfine uğraşmaktan geri durmuyordu. Bunların lehlerine cem’-i delail için ne kadar uğraşsam, masumiyetlerine şهادet edecek ufak bir nur-ı ümide musadif olsam çok geçmeksizin yine derhal müc-rimiyetlerini gösterir yığın yığın sehaib-i muzlime beynimi sarıveriyordu. Lebibe ile Rebia’nın ebeye müracaatları yüz kızartmayacak bir ihtiyac-ı sıhhi üzerine olsa böyle sekiz mahalle aşırı bir haneye gidip tanınmamak için tedbil-i came eylemek ihtiyatlarına, böyle büyük büyük tedbirler ittihazına neden lüzum görsünler?

“Şu elime geçirdiğim reçete suretindeki edviye acaba hangi nev’ kadın hastalıkları için istimal olunur? Şimdi bence anlaması pek mühim olan husus işte bu idi. Müracaat edeceğim bir doktor bu hakikati bana ifşa ederken kim bilir ben ne hallere girecek, ne büyük fenalıklar geçirecektim? Ailemiz üzerine nazar-ı iştibahını davet etmemek için bizi katiyen tanımayan yabancı bir tabibe müracaat lüzumunu hissettim. Fakat hemen şimdi... derhal bu yabancı doktoru nerede bulacaktım? Meraktan çatlı-

yordum. Bu sırta ermeden geçecek beş dakika bile bana pek uzun görünüyordu. Fesimi başıma geçirdim. Bastonumu aldım. Taraçanın merdivenlerinden paldır küldür sokağa fırladım. Beyoğlu'na doğru adeta cimnastik adım gidiyordum. İlk tesadüf eylediğim eczaneye daldım. Eczacı tezgahın başında deftere bir şeyler kaydetmekle meşgul... Siyah meşin kaplı sandalyelerin üzerinde birkaç kişi oturuyor. Baktım hepsi yabancı. Ne onlar beni tanıyor, ne ben onları. Oh ne alâ...

‘İçinizde bir doktor var mı?’ sualini irad ettim. Bu zevattan tıknazca ve azıcık kır serpmiş sivri sakallı biri ‘Ne istiyorsunuz?’ dedi. ‘Affedersiniz Mösyö Doktor. Zevce mi pek severim. Biçare kadın birkaç zamandır hasta. Bir tabibe muayene ettirdim. Şu reçeteyi verdi. Bunu hangi hastalık için verirler? Pek merak ediyorum. Şu müşkili bana halletmenizi insaniyet namına rica ederim’ dedim.

“Himmet-i hazakatına benim gibi şu yolda müracaat eden bir müşteriye galiba her zaman müsadif olmadığı için doktorun kaşları çatıldı. Mahaza reçeteyi elimden aldı. Şöyle bir göz gezdirdi. Ağır ağır ‘Bu reçeteyi birkaç hastalık için verebilirler... Fakat merak etmeyiniz, bu ilaçtan hiçbir vakit vahim bir maraz anlaşılmaz.’ dedi. Reçeteyi parmaklarının ucuyla bana iade ederken evvelki çatkinliğine bedel şimdi biraz gülümseyerek ‘Madam Moralye’nin bu ilacı gebe bir kadının istifraglarını teskin için vermiş olması muhtemeldir. Bunun için kederlenmeyiniz, sevininiz. Çünkü yakında baba olacaksınız demektir. Tebrik ederim.’ sözlerini ilaveten dermeyan etti.

“Bu tebriğe karşı teşekkür ederim, dedim. Fakat gözlerim o kadar karardı. Vücudumu öyle bir zaaf kapladı ki düşmemek için iki elimle etrafımda birer istinadgâh araştırmaya başladım. Amansız bir tarafımdan yaralanmış gibi veca’nak bir halde sendeleye sendeleye eczaneden çıktım. Evet Lebibe ile Rebia’dan biri gebe idi. Reçetenin delaletiyle bu anlaşıldı. Fakat gebe olan hangisi idi, bu haml kimdendi? İlk meçhulden sonra halli icap

eden işte diğer meçhuller... Siz hamli Rebia'ya yükletiyorsunuz. Demek fail-i cinayet olan âşığı da biliyorsunuz. İşte benim tahkikat ve meşhudatım bu merkezde... Sonra Madam Moralye'ye müracaat ettim. Böyle kendine isnat edilen bir reçete kopyası üzerine bana hiçbir malumat vermeyeceğini, her gün muayenehanesine birçok maraza geldiğini, bunlardan birine böyle bir reçete vermiş olabileceğini fakat bunun kim olduğunu tahattur edemediğini söyledi. Madam Moralye'den bir şey anlayamayınca bütün kuva-yı tedkikimi kızların ahvalini tarassud cihetine nasb ettim. Kaç zamandır pek ihtiyarkârane davrandıkları için mühim bir şey keşfine muvaffak olamadım. İşte yalnız bu akşam şu gördüğümüz hale tesadüf ettim. Şimdi kızları celp ile istediğiniz surette isticvab ediniz. Fakat benim de burada huzurum lazımdır. Hakikati meydana çıkarmak emrinde size pek çok muavenetim olabilir. Meselenin vehamet-i fevkaladesi ikimizin de aynı gayretle birlikte çalışmamızı muktezidir.”

İki kardeş beyninde bir müddet derin bir sükût vaki oldu. Bu iki ucu mülevves meselenin neresinden yapışarak tathirine başlamak icap edeceğini tayine uğraşıyorlardı. Meftun, Kasım Efendi ailesini gücendirmeden yani kaşıkçılar kethüdasına damat olmak bab-ı ümidini daima açık bulundurarak bu nazik keyfiyete bir suret-i itilaf bulmak fikr-i katisinde idi. Bu kayıt, meselenin faslını fevkalade işkal ve tas'ib ediyordu. Bu sevda tufanında iffeti kazazede olan yalnız Rebia mıydı? Lebibe'nin de az çok belki Rebia derecesinde hasardide olmadığı ne malumdu? Bütün bu namus hasaratını hiddet, şiddet göstermek sizin sulhen tesviye nasıl kabil olacaktı? Raci, ağabeysinin bu mühim, bu diplomatça kararını bilmediği için o bu işe vurmak, kesmek, atmak, savurmak gibi olanca kuvvet ve şiddetiyle girişmek istiyordu.

Meftun esna-yı isticvabda ihtiyat, itidal, metanet göstermesi lüzumunu kardeşine yine defaetle tembih ve ihtar ettikten sonra Lebibe ile Rebia'yı odaya celp etti. İçeride cereyan edecek

sözlerin hariçten işitilmemesi için odanın sofaya ve balkona açılan iki kapısını kilitledi.

Rebia'nın validesi Vesile Hanım o gece Meftun Bey'in küçükhanımlarla beraber sabahlara kadar kırlarda dolaşıp seyran yapmasını bu delikanlı hakkında beslediği ümitlere, geçirdiği kurntulara ne kadar takvit verilebilirse o mertebede hüsn-i tefsir etti. Meftun'da Rebia'ya karşı bir muhabbet uyanmış olduğunu katiyen hükme kadar vardı. O sabah hemşirezadesinin iki kızı birden böyle esrarengiz bir surette odasına davet edip de kapıları kitlemesini izdivacın tecili için beynlerinde bir musahebet-i mahremane akdolunacağına atfetti. Çünkü alafranga izdivaçlarda sözü velilerden evvel kızların kendileriyle kesişmek âdet olduğunu biraz işitmişti. Sevincinden kadının etekleri zil çalıyor, adeta bastığı yeri bilmiyordu.

Vesile Hanım bu saadet-i mahsusasını vazihan aynen sem'-i hakikatiyle de işitip bütün bütün mahzuz ve münbasit olmak için hariçten kulağını verecek bir delik, odanın bir yufka tarafını aradı.

Bu niyetini kimseye hissettirmeksizin bir kümes etrafında dolaşan sansar gibi her ciheti dört döndü. Nihayet böyle bir nokta-i istima olmak üzere balkon kapısını en elverişli buldu. Koridor tarafından açılan diğer bir kapıdan usulca balkona girdi. Kaplamalara sürtüne sürtüne yürüdü. Kulağını kapıya yapıştırdı. İzdivaç hakkında vuku bulacak bu alafranga istimzaca karşı Rebia'nın bir ters cevap vermesi ihtimalinden de pek korkuyordu. Kızında kaç zamandır gördüğü neşesizliği, durgunluğu, alaim-i füturu kendince birtakım yanlış zanlar ile tefsir ediyor; hep hükümlerinde yanılıyor; kızının sükût-ı müthişini teferrüsden pek uzak bulunuyordu.

İki kız odaya, biraderlerinin yanına girince adeta birer maznun tavrıyla duvar kenarındaki sandalyelere yan yana oturdular. Lebibe'nin halinde bir mahcubiyet-i elime vardı. O müdevver, mülahham çehresi alnından saçlarının bitim yerlerinden şakaklarına doğru ter habbeleriyle nemlenmişti. Biraderlerinin takbih-kârane enzarıyla telakiden sıkıldığı, korktuğu için başını kaldırıp da yüzlerine bakamıyordu. Geçirdiği saat-i elime zavallıyı hayli soldurmuş, vechinde derin yorgunluk izleri bırakmıştı.

Rebia daha solgun, daha bitikti. Ondaki asar-ı ta'b simasında daha vazıh, daha elim gölgelerle geçirdiği medit, şedit ıztırap fırtınalarına tercüman-ı beyan oluyordu. Fakat bunun halinde zerre kadar eser-i mahcubiyet yoktu. Adeta hasımlarına mey-

dan okurcasına bir cüret-i nazarla gözlerini açmış, etrafına bakmıyor, her kimle olursa olsun mücadeleden, muhasmeden çekinmeyeceğini, hemen feveran için bir küçük işarete muntazır olduğunu ifham eder, artık ıstırahatının sonuna gelmiş, bir şeyden pervası kalmamış, müheyya-yı isyan bir mazlumun tevekkül-i nevmidanesiyle anlatıyordu.

Bu kızların çehrelerinden istinbaten ahval-i maneviyelerine dair verdikleri ilk hükm-i acilde Meftun'la Raci aldanarak Lebi-be'yi daha ser-nigun-i yeis, daha makhur-i nedamet bir halde buldular. İki kardeş bu hakikat-i elimeyi yekdiğerine ifham için bir müddet derin derin teati-i enzar ettiler. Meftun, bütün ciddiyet-i mehibesini toplayıp kızlara hiras bahşolacak etvar-ı mücssire ahzına uğraşarak ağır ağır feth-i dehan-ı hakimiyetle:

“Gösterdiğiniz namus-şikenane cüretle bizi yani aileniz efradını gayet müşkül bir mevkide bıraktınız. İstikbalinizi büyük mühlikeye düşürdünüz... Size karşı gösterdiğim müsaadati su-i istimal ettiniz. Bu gibi lütufkârane muamelata değeriniz olmadığını anlattınız. Serbestlikle iffetsizliği henüz farik bulunmadığınızı gösterdiniz. Bu gün şu cinayetinize karşı birtakım kaba, vahşi babalar, kardeşler, veliler gibi hakkınızda darb u şetm nev'inden muamelat-ı şedideye kalkışmıyoruz. Sizin hadd-i edeb ve iffeti tecavüzünüze mukabil işte size adab-ı muaşeret, daire-i medeniye ve nezaketten hariç bir söz söylemiyoruz. Lakin bugünkü akvam-ı mütemeddineden en müterakkîlerinin bile birer kanun-i cezaları, mahbesleri, zindanları, cellatları vardır. İnsanlar henüz bu misillu esbab-ı tecrimiyeden istigna hasıl olacak mertebede hal-i salaha takvit edememişlerdir.”

Meftun, sözü bu vadi-i tatvile sevk edince kendini bu davanın müddei-i umumiliği makamında farz eden Raci, artık sükkûta tab-aver olamayarak bir tenbih-i mühim makamında dedi ki:

“Ağabey cesaretimi affedersiniz. Kemal-i teessürünüzden ıtına düşüyorsunuz. Şimdilik işin adab-ı muaşerete, hukuka, felsefeye, alafrangaya, alaturkaya taalluk eden cihatından sarf-ı

nazarla doğrudan doğruya ruh-i meseleye girişseniz daha muvafık olur. Çünkü küçükhanımlar, akşamdan manen ve madde-ten yorgun düştüler. Zevaid-i kelamla zihinleri dolaşacak. Bu keyfiyetin en mühim nikatına ecvibe-i lazıme itasında şaşıracaklar...”

Kendinden bir istifsar vuku bulmadıkça söze karışmayacağı hakkında verdiği sözü daha ilk hatvede nakz eden Raci’nin yüzüne hiddetle bakarak Meftun dedi ki:

“Bila-lüzum söze müdahalenizle küçükhanımlarınıkinden evvel siz benim zihnimi dolaştırıyorsunuz. Sükûtnuzu rica ederim birader. (Kızlara hitabında devamla) Size karşı her ne kadar nezaket, insaniyet ibrazına karar vermiş isek de ne adab-ı muâşeret, ne de dünyadaki kavanin-i medeniyenin hiçbirisi bu gibi ahvalde büsbütün suret-i leyynede muameleyi amir olamaz. Evet, buna hiçbir kanunda cevaz yoktur. Meselenin namus-ı ailemize, ve iffet-i zatienize taalluku cihetiyle ariz ve amik tetkiki icap ediyor. Her iki tarafın yüzünü kızartacak bu maceranın bazı mevaddı hakkında hah-na-hah sizi isticvaba mecburum. Bu büyük hatanızın vehametini biraz tahfif kabilse o da ancak size soracağım suallere doğru cevaplar vermenizle mümkün olabilir. Şimdiye kadar anlayamamış olduğunuz kıymet-i ismetinizi bari bu noktada takdir ederek her iki tarafı da beyhude müz’ic yorgunluklara düşürmemek için doğru sözden ayrılmayınız... Lebi-be senden başlıyorum. Bu gece sizi birlikte gördüğümüz Kasım Efendizade Mahir Bey’le ne zamandan beri münasebet-i âşıka-nede bulunuyorsunuz?”

Bu suale karşı Lebi-be kıpkırmızı kesildi. Başını bütün bütün önüne eğdi. Hiçbir cevap vermedi. Meftun bir müddet beledikten sonra:

“Niçin sükût ediyorsun? Bu sükûta ar ve hicap manası versek bu fazaîli haiz yani arlanan utanan bir kız geceyanlarında elin hovarda delikanlısıyla el ele kol kola –evet telaffuzu bile bana müşkül geliyor... Lakin ne çare sübut-ı hakikat için her şeyi

doğru söylemek lazım— sarmaş dolaş evza-i bi-edebane ile kirla-
ta çıkar, afif bir erkeğin bile duhulden hazer edeceği Despino
kadının hanesine kapanır mı? İşte görüyorsunuz ki oynadığınız
bu bi-edebane sevda komedisinin suret-i cereyanına büsbütün
bigane değiliz. Biraz malumatımız var. Sizin için doğru söyle-
mekten başka çare yoktur. Cevap ver.”

Lebibe cevap olarak korsajmın arasından ufak keten mendili
çıkardı. Gözlerine götürerek hafif hafif hıçkırıklarla ağlamaya
başladı. Meftun devamla:

“Bir kız menzile-i âra düşmezden evvel ağlamalıdır. Sükût-
tan sonra gözyaşı bu nev’ günahları temizleyemez. Vehamet-i
hatasını anladığı anda gözyaşı döken kadınlar çok görülmüş. Fa-
kat bilmem bu yaşlarla levs-i mazilerinden kurtulabilmiş olanla-
ra tesadüf edilmiş midir?”

Lebibe’nin hıçkırıkları daha ziyade sıklaştı. Beri yandan Re-
bia zaten dik tuttuğu başını hayret-aver bir cüretle büsbütün
dikleştirip dedi ki:

“İşte o söylemeye sıkılıyor. Bana sorunuz. İldirgiçsizce size
her şeyi olup bittiği gibi anlatayım...”

Lebibe bir müddet tatil-i büka ile şöyle biraz başını kaldırıp
mendilin arasından bu cüretine karşı Rebia’nın yüzüne baktı.
Bu nazarında “Allah aşkına aldığı, bulduğunu söyleyip de be-
ni mahvetme” mealini işrab eden derin bir mana-yı istirham var-
dı. Fakat Meftun intizam-ı isticvabı haleldar etmemek için Re-
bia’ya:

“Sen sus. Sana da nöbet gelecek... Ben sözü kime hitap edi-
yorsam cevabını o versin...” dedi.

Lebibe’nin sual-i vakia cevabına bir müddet intizar olundu.
Kızın yine hıçkırıklarından, mendil ile yüz kapamadan başka bir
hareket görülmeyince Meftun bir teessür-i müstehziyane ile:

“Geceyarısı تنها tarlalardan Mahir Bey’le kol kola fink atar-
ken hiç halinde şemme-i hicab yoktu. Ben o hoppalığını bir ke-
re gördükten, o rezaletin nazarımda tamamıyla sabit olduktan

sonra şimdi gösterdiğin şu sania-i âra beni inandırabilmek nasıl kabil olur? Akşamki rezaletine şimdi bir de riya, sania ilavesiyle nazarımızdan büsbütün düşeceğine bari işlediğin cürmü itiraf edecek kadar merdane bir harekette bulun... Kabahatini bu suretle tahfife bir yol ara... Bugün söyleyeceksin... Mutlak söyleyeceksin... ‘Ben kendi hesabıma böyle bir rezaleti nefsimde kabul, tecviz ediyorum. Size ne oluyor?’ diyor isen bu zannında hata ediyorsun. Çünkü sen henüz bizim vesayetimiz tahtında bir kızsın. Bu maceradan bize de bulaştırdığın hisse-i rezaleti temizlemek için ailenin namına her şeyi doğruca söylemeye mecbursun. Fenalığı esasından bilelim de ona göre çare düşünelim. Saklama ile, sükûnla bir cürmün mahiyet-i vahimesi tenkis edilemez. Söyleyeceksin Lebibe... La-ilac söyleyeceksin... Başka çare yok...”

Bu ısrara karşı Lebibe Hanım mendili biraz yüzünden çekip dumu’-i yeis ve hicapla perdedar gözlerini biraderlerine atfederek zayıf, cebri bir sada-yı müsterhimane ile dedi ki:

“Söyleyeyim. Emriniz başım üzerine. Söyleyeyim... Bu rezaletimden aileme sıçrayacak lekeyi kanımla temizlemeye hazırım... İş bir kere bu mertebeyi bulduktan sonra bana lüzumu yok...”

“Hangi mertebeyi?”

“Rezaletim nazarınızda bu derece aşikâr olduktan sonra... demek istiyorum... Fakat...”

“Ey! Fakat?”

“Bu sorgu sualler bana pek ağır geliyor. Bunlara hiç lüzum yok.”

“O halde hakikati nasıl anlatalım?”

“Zekânız, ferasetiniz, irfanınız ile...”

“Ben falcı, remilci, bakıcı değilim... Böyle ağır namus meselelerinde bil-ferase istiknah-ı keyfiyetle iktifa olunamaz.”

“Rica ederim efendim... Zihninizden aleyhimde ne kadar ağır, fena şeyler farz edebilirsiniz ediniz de tek beni bu acı is-

tintakınızla öldürmeyiniz. Başka bir ölümle helak ediniz. Mücrimim... Her cezaya razıyım...”

Meftun büyük bir istigabla:

“Demek ki Lebibe şimdi, senin aleyhinde en ağır isnadat, faraziyyat-ı cinaiyede bulunmamıza rıza, tahammül gösteriyor-sun... Bu itirafatın dehşet veriyor...”

“Aleyhimde gösterdiğiniz şiddete karşı böyle demek icap ediyor. Başka kızların eğlence addettikleri bir filde ben bulununca bu hareket en ağır cezaları müstelzim bir cinayet... bir namussuzluk oluveriyor.”

“Vay geceyarısı elin delikanlısıyla Despino gibi vasıtaçı bir kadının hanesine kapanmak bir kız için namussuzluk değil midir?”

“Siz geçenlerde meşhur romanda okuyup da tefsir ettiğiniz satırları unuttunuz mu?”

Meftun şaşırarak:

“Unuttum. Ben her gün bin nev’ şey okur, her önüme gelene türlü tefsiratta bulunurum. Ne imiş o satırlar?”

“Aşk idame-i nesl için tabiatın insanlara taslit ettiği bir hiss-i şediddir. Bu hissın na-meşru surette tatmini erkekler için adeta bir nev’ zafer-i âşıkane, kadınlar için ise affolunmaz bir yüz karasıdır. Mesele bitarafane tamik edilirse bu hükümde nev’-i ricalin büyük bir haksızlığı görülür. Bu haksızlık şarkta, garpta daha büyük bir mikyasta hüküm sürüyor. Müteahhil, bekâr her erkeğin teskin-i hevesat-ı şehvaniye için göze aldığı cinnetler, sefahatler, na-meşru muhabbetler, vicdani cinayetler hep eğlence namı altında adeta mübah addedilecek birer suret-i telakki görüyor. Tayib değil bu hale taaccüb etmek bile kimsenin aklına gelmiyor. Kadınların sevda hususunda en ufak bir hevese tabiyetleri a’zam cinayattan addolunuyor. Bu emirdeki galebe aksi yani kadınlarda ola idi dünya fuhuşane namı işitilmez, bütün insanıyet rahat ederdi...”

Meftun’un ukalaca tazyiki üzerine Lebibe evvela kızarıp bozarak hicap gözyaşları döktükten sonra bu suretle taşmaya, ta-

zallüme başladı. Lebibe yalan söylemiyordu. Meftun ekseriya okuduğu kitaplardan böyle bi-ser ü bun ahkam çıkararak bu nev' akvalın kızlar üzerinde göstereceği su-i tesirâtı asla düşünmeksizin malumat-fûruşluk daiyesiyle saatlerce dırlanır, bu sözlerini de tenvir-i efkâr-ı nisvana hizmet addederdi.

Raci, Lebibe'yi esas iddiasında değilse de ağabeysinin hiffetine karşı olan bu ithamatında haklı bulunduğundan mahcubiyetinden dişleriyle tırnaklarının ucunu koparmaya başladı.

Meftun kaşlarını çatıp sözünde devamla:

“Vay hemşire... Daha şimdi ağlaya sızlaya başını yukarı kaldıramayacak kadar bir mahcubiyet-i elime altında ezilip dururken ne çabuk açıldın... Tenvir-i fikrinize hizmet için belki bir romanda görmüş olduğum o satırları size o yolda tefsir etmiş bulunayım. Fakat romanlardaki tehlikeli muhayyelayatın hayata tatbiki nasihatinde bulundum mu?”

“Bendeniz romanlardaki vukuatı hayatlarına tatbik eden aşüfte, deli kızlardan değilim. Cürmümü, kabahatimi pek a'zam ediyorsunuz. Zannettiğiniz derecede caniyane, iffet-şikenane bir harekette bulunmadım.”

“Pekâlâ... Pek güzel! Bizim aradığımız da işte bu... Bu sözlerinin sıhhatini ispat... Evet, geceyarısı yabancı bir delikanlı ile kırlarda dolaşıp su-i şöhret kazanmış hanelere girip çıkmanın iffet-şikenane bir hareket olmadığına beni ikna et...”

“Mademki her şeyi doğru söylemeye beni mecbur ediyorsunuz. Afif bir kızın büyük biraderine karşı ifşası badi-i mahcubiyet belki pek ayıp olacak, bazı hakikatleri söylememe müsaade buyrunuz. Çünkü siz mahdut fikirli erkeklerden değilsiniz. Her fiilin bir sebep, bir saik tesiriyle vuku bulduğunu daima bize izah eder durursunuz...”

“Hay hay... Her şeyi söyleyebilirsin... Maksadım tamamıyla hakikati anlamak...”

“Mademki her fiili bir sebep doğurmuş... Benim gençliğimi, hissimi, kadınlığımı niçin nazar-ı insafa almıyorsunuz? (Bi-

raz kekeleyerek) Bir delikanlıya karşı sevk-i tabiatla bir mağlubi-
yet-i hissiyede bulunur isem beni namussuzdur diye sokağa at-
mak... tepelemek... öldürmek mi icap eder? Siz bir kadına karşı
aynı histe bulunduğunuzdan dolayı nefsinizi böyle levm ve tak-
bih etmek hiç hatırıma geliyor mu?”

Meftun dürüşt-i simasını derhal tatlılaştırarak:

“Bak yavrum Lebibe, en amansız damarlarıma basıyorsun...
Evet, böyle mühim, ciddi bir meseleye riya, kizb karıştırmak is-
temem. Kadınların bütün kuyuddan ruhen, fikren, manen,
maddeten *émancipée* azade-ser olmaları için kitaplardan okuyup
sana anlattığım akval henüz burada, bizim memlekette birer
cay-ı tatbik bulamaz. Daha buna Avrupa’da bile muvaffakiyet-i
tamme hasıl olamadı.”

Bahsin pek tehlikeli bir mansıba cereyan peyda ettiğini gören
Raci sıkıntı ve sabırsızlığından on parmağını birbirine kenetle-
yip çıtlatarak yerinde oturamaz bir hale geldi. Bahse karışmak
için kıvranmaya başladı. Nihayet dayanamayarak:

“Efendim keyfiyet, şark ve garp kadınları arasında şerait-i ic-
timaiyece bir mukayese yapmak değildir. Bir hırsız çalıp ekl et-
tiği bir şey hakkında fevkalade birer iştiha hisseylemiş olduğunu
söylemekle kanunen cezadan kurtulamaz. Akşam gördüğümüz
rezalete nazaran ikisini de ağaca bağlayıp şu kızlara mükemmel
bir sopa çekmek lazım gelirken kadınların rical elindeki mazlu-
miyet, mağduriyetlerine dair ancak iki akran kız arasında konu-
şulabilecek türrehatı bunların ağzından mazeret makamında is-
timaa tahammülünüze taaccüb ediyorum birader. Şimdi mora-
li, felsefeyi bırakınız efendim, iş başka...”

Meftun Bey, küçük biraderinin bu müdahale-i müz’icesine
karşı lahavle makamında bir iki defa başını salladıktan sonra sü-
kûtu amir olarak şehadet parmağını dudaklarının üzerine götür-
dü. Badehu Lebibe’ye hitaben:

“Her bir fikr-i müterakkiyanenin bir cay-ı tatbike vaz’ında
zaman ve mekâna muvafakatı şaritası nazar-ı dikkate alınıyor.

İnsanların umumiyeti daima yüksek düşünen zümre-i kalile-i hükemaya nispetle fikren pek geri de bulunduklarından yeni bir fikir her ne kadar müfit de olsa pek çabuk taraftar bulamıyor. Her yerde ahalinin bu cehaleti o mertebededir ki mütefennin, mütefekkirin, ulema her düşündüklerini doğruca söylemekten bile çekinerek sözlerini daima ahalinin revîş-i tefekküratına mülayim düşecek adiyatla mezc etmek mecburiyetinde bulunuyorlar.”

Raci kendi kendine dedi ki:

“Bu ağabeyimi, fikirleri bacadan aşmış, tarz-ı hayatları bulundukları memleketlerin adatıyla taban tabana zıt bulunan çöşkun güruhu için bir darülfünun, daha doğrusu bir darülcünun-u büleha küşat edip de oraya fahri muallim tayin etmeli. Orada kürsü-i hitabete çıkarak akşama kadar bu indi felsefesini dırlansın dursun... Bu adam başka bir işe yaramaz. Şimdi bu sözlerin sırası mı? Kızlar yüz göz oldu gitti. Bu namus-ı aile meselesini kepaze etti bıraktı.”

Meftun sözüne münşerihane devamla:

“En son terakkiyat-ı fenniyyeye tatbiken düşünen ulema-yı müteahhirin bila icab-ı zamana uymayan mahsulat-ı fikriyelerini açıktan açığa meydana koymakta ve ona göre yaşamakta duçar-ı müşkülât oluyorlar da senin gibi zavallı bir kız böyle bir memlekette düşündüğü surette nasıl yaşayabilir? Seni yarın, öbür gün bir kocaya vereceğiz. Madam Danyel Lezour yahut Jip gibi düşünen bir kıızı burada zevceliğe kabule kim cesaret edebilir? Memleketimizin şeyh ü şabb mütedennileri gibi düşünmediğim için benim adımla alafranga, züppe, şıpsevdi koymuşlar... Birbirlerine isnat edip durdukları şu mütedenni, irticaiyun tabirlerinin meal-i hakikisi ne olduğunu acaba içlerinden bir bilen var mı? Bu asrın selsebil-i efkâr-ı müterakkiyanesi cereyanına az çok zıt düşecek fikir besleyenlerin cümlesi benim nazarımda irticaiyundur.”

Lebibe:

“Beni kimse zevceliğe kabul etmesin. Bu hiç umrumda değil... Bakalım ben fikir ve hissi bence meçhul bir adamı zevcliğe kabul ediyor muyum?”

“Demek ki fikir ve hissi sence malum olan bir zata varacaksın...”

“....

Lebibe’nin bu sükûtu Meftun’un fevk-el-hadd memnuniyetini mucip oldu. Çünkü sükûtun ikrardan geldiği bizce durub-ı emsal-i meşhuredir. Fikir ve hissi Lebibece malum olan zat kim olabilir? Şüphesiz Kasım Efendizade Mahir Bey... Demek Lebibe Mahir’e varacak... Kızın bu emeli Meftun’un planına tamamıyla tevafuk ettiğinden hemşiresini ürkütmeden ağzından bu maksadını tenvire kâfi söz alabilmek için dedi ki:

“Sence böyle hissi hissine, fikri fikrine muvafık bir zevci münteheb var demek!”

Lebibe bu suale karşı ezilmeler, büzülmeler izhar etmekte iken öteden Raci birdenbire yumruğunu duvara vurarak:

“Bizim memleketimizde kocayı kız değil velileri intihap eder. His ve fikre gelince kızlarımızın hisleri pek amiyane, fikirleri ise mefkud gibidir. Kızı keyfine bırakırsan zurnacıya varır meseli de işte bu hikmete mebni varid olmuştur. Eğer hissi rakik, fikri âli bir kocaya düşmek bahtsızlığına nail olabilirlerse bu iki fazileti zevclerinden iktibas ederler...”

Meftun’un gözleri yine nakz-ı ahd eden biraderinin yüzüne dikildi. Fakat bu defa Raci’de gözler büyümüş, ağız köpürmüştü. Delikanlının vehleten peyda ettiği bu infial-i şedide karşı Meftun şaşırdı. Kızlara ise adeta havf ve halecan tarı oldu. Raci o taşkın teessürüyle:

“Birader ben de bu kızların büyüğüyüm. Kendilerinden bir iki şey sormak salahiyetini ben de haizim. Ailemize ait bu namus meselesini adeta bir mudhikeye çevirdiniz. Zat-ı meselenin bu gune hâkimane, feylesofane daha doğrusu letaif-perdazane tatvilata, tefsirata tahammülü yoktur. Namusla oynanmaz. Bu ke-

lime ile şaka edilemez. Bu isticvaba karışmak için evvelce size söz vermiştim. Fakat siz silsile-i kelimayı öyle bir vadi-i narevaya sevk ettiniz, bu utanmaz kahpelere karşı o kadar yumuşadınız ki burada bikayt bir samî sıfatıyla bulunabilmek her türlü tahammülün fevkine çıktı. İşte ömrümde birinci defa size karşı isyan ederek bu namus davasını kendimizce rüyet için sizi aile riyasetinden azl ile makamınıza ben kaim oluyorum.”

Meftun bulunduğu sandalyeden hiddetle doğrularak:

“Birader sana ani tecennün mü arız oldu?”

Raci bütün sada-yı gayzıyla bağırarak:

“Evet şu anda bir mütecenninden farkım yoktur. Söz dinlemem. İtiraz kabul etmem. Kararım katidir. Bu namus davası icap ettiği ehemmiyet-i mübremesiyle bugün burada hal ve fasledilecektir.”

Küçük birader şu son sözleri istinaf kabul etmez bir katiyet-i mütehevvirane ile beyandan sonra kızlara yakın gelmek için iskemlesini odanın vasatındaki masanın önüne çekti. Pantolonunun arka cebinden ufak bir revolver çıkarıp masanın üzerine koydu. Bir teessür-ü şedid ile vücudu zangır zangır titriyordu. Raşedar, mehib bir sada ile:

“İşte şimdi konuşalım. (Parmağıyla revolveri işaret ederek) Tarih-i icadından beri pek çok muannidlere meram atlatmış, pek büyük davalar fasletmiş olan şu küçük alet bu meselede benim muavinimdir. Hakikat tezahür etmeden beni susturmaya kalkarsanız nöbet-i kelim bu revolvare gelecek, o bugün şu oda içinde mini mini fem-i ateş-feşanıyla bütün belagat-i müessiresini çehrelerinize püskürtecektir.”

Meftun’da hoşafın yağı kesildi. Raci’yi, bu deli oğlanı, o sabah odasına kabul ile işe karıştırmış bulunduğu fevk-el-hadd nadim oldu.

On ne prend jamais deux fois le renard au lacet (tilki iki defa tuzığa düşmez) meselini iraddan sonra küçük biraderinin pek na-be-mahal gördüğü şu hiddetini teskin için hukema-yı kadi-

meden birkaçının akvalini öne sürerek o her zamanki sugrasız kübrasız, meşkûk, dumanlı felsefe-i medidesine girişmek istediği esnada Raci evvelki tehdidini birkaç derece daha teşdit ile ka-
tiyet-i maksadını tekrar eyledi. Lebibe'ye hitaben:

“Dün gece yanındaki o herif kimdi?”

Lebibe'nin deminden hararet-i hicabla döktüğü terler şimdi bu suale karşı buz gibi soğudu. Beti benzi bembeyaz kesildi. Dün gece yanındaki delikanlının Kasım Efendizade Mahir Bey olduğu o sabah bil-muvacehe tebeyyün etmiş, daha biraz evvel Meftun Bey'in isticvabı esnasında bu Mahir ismi birkaç defa yine geçmiş iken hükkam-i adliyenin bazı maruf maznunlara huzur-ı mahkemede usulen esma-i malumlarını tekrar sorup söyletmeleri kabilinden Raci ağabeysinin bu sualine ne mana vereceğini bilemedi. Kız sükût etti. Raci cebinden kâğıt kurşun kalemi çıkararak dedi ki:

“Şu anda bizim yekdiğerimize karşı olan mevkimiz hemşire ile birader değil bir müstantikle bir maznun vaziyetidir. Sözlerime cevap ver... Dün akşam yanındaki delikanlı kimdi? O herifi ben tanımıyorum söyle... Şu fevkalade galeyanlı halimde bile itidalmi muhafazaya gayret göstereceğim. Benim maksadım hakikatin tezahürü, badehu icab-ı halin icrasıdır. Korkma cevap ver...”

Lebibe olanca cesaretini toplamaya uğraşarak:

“Kasım Efendizade Mahir Bey...”

“Bu delikanlı ile nerede tanıştınız?”

“Şurada birkaç köşk aşırı komşumuzdur.”

“Komşumuz olabilir... Fakat âdet-i beldemiz muktezası bu memlekette kadınlar kadınla, erkekle erkekle ahbap olup konuşabilirler. Mahir Bey erkek, sen kadın... Siz ne münasebetle tanışıp görüşebilirsiniz?”

Lebibe başını önüne eğip birkaç defa mütelehhifane yutkuntuktan sonra:

“Gençlik... cahillik... münasebetiyle...”

“Gençlik... cahillik... Bu iki kör saik insanı pek tehlikeli girişlere sürükleyebilir... Bu iki kelimenin zımnında ekseriya aşk ve sevdâ müstetirdir. Sizde de öyle bir şey var mıydı?”

“Evet...”

“Demek birbirinizi seviyordunuz?”

“Evet...”

“Ne vakitten beri sevişiyordunuz?”

“Bu köşke geldikten sonra...”

“Ne zamanlar buluşurdunuz? Gece mi? Gündüz mü?”

“Ne zaman fırsat düşerse...”

“Bu fırsatların arası uzadıkça mektuplaşmaz mıydınız?”

“Hayır...”

“Mektuplaşmanıza ne mani vardı?”

“Mahir validesiyle pederinden çekindiği ben de sizden pek ziyade korktuğum için mektuplarımız ele geçirir endişesiyle birbirimize bir şey yazamaz idik.”

“Doğru söyle... Sonra bu sözün aksi sabit olursa sen bilirsin ha!”

“Doğru söylüyorum...”

Raci kurşunkalemiyle kâğıdın üzerine hemşiresinin bu iddiasını kaydettikten sonra:

“Söylediğine nazaran tarih-i münasebetiniz pek o kadar eski değil... Fakat bu yeniliğe rağmen aranızdaki teklifsizlik pek ilerlemiş. Namus-ı aileni, istikbalini, her şeyini böyle tepelemiş yani her şeyi göze aldırılmış olduğuna bakılırsa bu muhabbetle gözlerinin pek kararmış bulunduğu anlaşılıyor.”

Lebibe biraz cesaretini toplayıp başını kaldırarak:

“Hayır efendim. Ben hiçbir şeyi tepelemedim. Gözlerim zannettiğiniz mertebede kararmadı. Namus-ı aileme de büyük bir şeyn getirmedim. Yalnız gençlik fevriyesiyle bir sevdâya... Fakat afifane... masumane bir sevdâya kapıldım. Günahım bundan ibarettir. Bu kadar bir kabahat, böyle bir suç hemen her kızda

bulunur. Bu hareket ilk bende görülmüyor. Bunu ben icat etmedim...”

Raci dudaklarını ısırarak suretiyle zabt-ı hiddete uğraşarak:

“Demek ki muhabbetinizin katiyen afifane, masumane olduğunu iddia ediyorsunuz...”

“Evet katiyen...”

Raci bir müddet ihtiyar-ı sükûtle evvela dalgın dalgın önüne ve sonra odanın muhiti içinde yalnız kendince kabil-i rüyet bir takım eşkal-i muğlaka varmış gibi yerden tavana doğru birkaç defa göz gezdirdi. Sükûtle geçen şu kısa müddet esnasında delikanlıda ca’liyyet pek fark olunamayan bir vaz’-ı halimane peyda olmuştu. Hatta Lebibe şu hale aldanarak biraderini iknaa muvaffakiyetinden dolayı deruni kendi kendine tebrik etmekte iken Raci birdenbire gözlerini huşunetle hemşiresine dikip vehleten paralayıveren bir hiddetle sordu:

“Siz geçenlerde Feneryolu’nda Aşir Bey’in köşküne gitmişsiniz!”

Lebibe bir eda-yı tabii hatta hafif bir tebessümle:

“Gittik. Hafta geçmez biz oraya daima gideriz. Geçenlerde dediğiniz ne vakit? Hangi gidişimizi soruyorsunuz?”

“Orada kıyafetiniz bit-tebdil sokağa çıkmış olduğunuz günkü ziyaretinizi...”

Lebibe çehresinde hiçbir bozgunluk eseri peyda olmaksızın pek tabii bir cevap tarzıyla:

“Bu da kesir-ül-vuku bir hal... Bizim orada yeldirme çarşaf değiştirmemiz bir iki defaya mahsus bir vaka değil ki... Bu da çok oldu... Birdenbire bir yere gitmeye karar veririz. Halbuki kıyafetimiz ona müsait olmaz. Ona göre yeldirmeyi çarşafa veya çarşafı yeldirmeye tebdil ederiz. Aşir Bey’in kiler de kaç defa bizim evde, burada kıyafet değiştirdiler...”

“Aşir Bey’in köşkünde yeldirmelerinizi çarşafa tahvil ettikten sonra bu defaki tebdil-i kıyafetinizin bir sır olarak muhafaza edilmesini aile halkından bila-istirham Rebia ile birlikte İstan-

bul'a geçip Beyoğlu'na çıkmış olduğunuz günkü seyahat-ı hafiyenizden bahsetmek istiyorum..."

Bazı müşevveş hareketlerine karşı istizahatta bulunulduğu zaman idare-i maslahat için kadınlarda erkeklere karşı yalan söylemek meyli pek ziyadedir. İcabında yalanları yüzlerine çarpılmaz, daha fenası dubaralarına inanmakta gaflet gösterilirse bu cüretleri daha ziyade artar, bedahete karşı koyacak bir dereceye varır... Lebibe de def'-i tehlike gayretiyle böyle bir cürete kalkışarak fakat bu defa biraz rengi atmış olduğu halde dedi ki:

"Evet gittik... Yeldirmelerimize dikmek için Beyoğlu'nda biraz pahalı düğmeler beğenmiştik. İsrafır diye validem bu düğmeleri iştiramıza itiraz etmişti. Validemi kuşkulandırmamak için evden yeldirmelerle çıktık. Aşır Beylerde tebdil-i kıyafetle Beyoğlu'na gittik. İşte sebep-i seyahatimiz bu..."

Raci bir istihza-yı gayz, bir işmizaz-ı müellim ile:

"Zannederim ki aradığınız o pahalı düğmeler Beyoğlu'nda ebe Madam Moralye'nin muayenehanesinde satılmaz..."

Lebibe şimdi sıfır tüketir gibi oldu. Benzi bütün bütün atıverdi. Raci ağabeysinin meçhul üzerine söz söylemeyip malumat-ı sahiheye ibtinaen serd-i müddeiyat eylediğini o zaman anladı. Ne yapacağını şaşırdı. Afalladı kaldı. Bu bedahete, bu hakikate karşı hazır cevaplıkta bulunamadı. Etrafındaki eşyadan imdad-ı sünühat talep eder gibi gözlerini odanın her cihetine do-laştırdı. Nihayet önüne bakarak naçar sükût etti.

Deminden beri kendine hiç hitap edilmemiş olan Rebia'nın gözleri büyüdü. Esmer levni açıldı. Fakr-ül-dem istila eden dudakları galeyan-ı hissiyatla, güç zapt olunur bir arzu-yı cevabla ihtizaza başladı. İhtiyata davet için Lebibe'nin göz kuyruğuyla revcih ettiği bir nazar-ı müessir üzerine sükûtta devam etti. Raci iki kızın da can damarlarına basmış olduğunu anladı.

Beri taraftan Meftun, anbean nezaketi artan şu halin vehametini tezyit etmemek için hiç söze kanışmıyor, arada bir gözleri masanın üzerinde duran revolvere doğru bila-ihtiyar kayarak

müdahalesini icap ettirecek bir ân-ı müthiş hululünde söze atılmak üzere şimdilik sükûtu kemal-i ehemmiyetle muhafazaya uğraşıyordu.

Raci bir marazın nokta-i vecamı arayıp bulduktan sonra parmağını oradan kaldırmayarak saniyeden saniyeye tazayyuk-ı birahimanesini tezyit eden bir tabip gibi her an meraret-i istihzasını arttırarak dedi ki:

“Netice-i muayenede Madam Moralye’nin vermiş olduğu hap reçetesi de Beyoğlu’nda Kaznuk Eczanesi’nde yaptırıldı. Siz belki dikkate lüzum görmemişsinizdir. Reçete numarasının 8, 452, 631 olduğunu da size haber vereyim. Tebdil-i kıyafetle Beyoğlu’na çıkışınızın öyle düğme, kopça iştirası için olmadığını anladınız mı? Mesele böyle çocuk aldatur gibi adi yalanlarla ketm olunabilecek bir mahiyette değildir. Pek ağırdır. Pek... Madam Moralye’nin reçetesiyle aldığınız küçük kırmızı bir kutu derunundaki hapların bidayet-i hamilde bazı kadınlara arız olan bulantıları bastırmak için olduğuna kadar her şeyi noktası noktasına biliyorum. Fakat bir caniyi söyletmeden hakkında hüküm vermezler. Kaide-i adalet böyledir. Söyleyiniz bakalım. Hamil olan hanginiz?”

Meselenin aldığı bu şekl-i vahime hele şu son sual-i mübreme karşı verilecek cevab-ı münasibi tayin için iki kız gayet seri teati-i enzarda bulundular. Halecan-bahş ufak bir ân-ı tereddüd vukuundan sonra Rebia, taraz turaz alnından aşağıya doğru dağılmış olan saçlarını asabi bir hareketle yukarı iterek:

“Ben!” kelime-i vahidesiyle kısaca cevap verdi. Söz küçük fakat itiraf büyüktü. Tiyatro sanatkârlarının sahnelerde husulüne uğraştıkları elvah-ı müellimenin bir suret-i hakikiyesi cilve-nüma oluyordu. Bu dört kişi yekdiğerinin çehrelerine nasb-ı enzardan tevahhuş ediyorlarmış gibi kimi bir müddet önüne baktı. Kimi gözlerini tavanda, duvarlarda gezdirdi. Ahlakın lazım-ül-muhafaza bir rüknü aralarında duçar-ı inhilal olduğu kanaatini veren bir meraret-i hissiye ile derin bir sükûta vardılar. Bu vehamet-

engiz isticvabın şu müellim ilk sözünden daha müellim olacağında şüphe kalmayan son sözüne kadar varılmak artık taht-ı vücubda idi. Meftun, bu meselenin namus, adat ve ahlaka taallukunca olan vehametinin tesiratından bütün bütün kurtulamamakla beraber bir erkekle bir kadın arasında vaki olan şu kabahtın mesag-i kanuni haricindeki vukuundan başka mahiyeten, tabiaten şeklinde o kadar büyük bir vehamet-i cürmiye bulamıyor, binaenaleyh kendi kendine diyordu ki:

“Bu hususta asıl şayan-ı muaheze olan ne oğlandır, ne kız, ne de tabiat... İnsanlardır insanlar... Bu vehametleri hep onların vaz’ eyledikleri kavanin tevhit ediyor. Hürriyet kelimesi hiçbir kavim nezdinde teamülce olacak nokta-i tealisine henüz erişemedi. Birçok hususatta hürriyet sözü lafzen mevcuttur. Maddeten değil. Her bir hatve-i hürriyetimizi bir mania-i kanuniye sedd ediyor. Bunun pek farkında değiliz. Kanun, hukuk-ı ahire tecavüz esnasında ispat-ı mevcudiyet ve hâkimiyet etmelidir. İki gönül birbirini cezbetmiş, arada kanunun ne işi var? Kanun-i ezeliye, kanun-i beşeri nasıl galip gelebilir? Böyle aşk ve alaka hususâtında kanun araya girmeye uğraşıyor da o şedit, o labüdd mevadd-ı cezaiyesine rağmen bir tesir-i katisi görölüyor mu? Gece, gündüz işitilen, görülen bunca sevda facialarının men’-i vukuuna muktedir olabiliyor mu? Çünkü tabiat insanların hadim-i keyf istibdadı değildir. Kendi kavani-nine muhalif olan şeyleri red ve daima iradatında galebe eder. Hakani’nin şu:

İncila-yı ruhi yakdıkta fitil

Söndü kandil-i Zebur u İncil

eski şiiri acaba bu yeni hikmete temas eder bir fikir ile mi söylenmiştir?

Raci, hemşiresi Lebibe’nin de kaza-yı muhabbete uğramış bulunmasından şüphe ve endişe ettiği için hakikat-i hali anlamak üzere Rebia’ya karşı olan ilk sualini şu suretle tekrar etti:

“Her ikinizde sevdazedesiniz. Fakat hamil olan yalnız sensin deçil mi?”

Rebia hemen fütursuzca denecek bir tarz-ı telaffuzla:

“Evet...”

“Bu halin bir kız için ölümden beter bir felaket-i müthişe olduğunu bilmiyor musun?”

“Biliyorum... Biliyorum... Ama ne yapalım? İşte bir kere oldu.”

“Böyle bir kazaya uğrayacağına keşke gebere idin...”

“Gebermesini ben de çok arzu ettim. Düşürmek için çok çarelere, ilaçlara başvurdum. Lakin öldürmeyen tanrım işte öldürmüyor. Ne denir? Müracaat ettiğim ebeler... doktorlar başlarından korkuyorlar. Böyle şeye ilaç vermiyorlar. Ben kendi bildiklerimi... duyduklarımı yaptım... Hiçbir şey kâr etmedi. Henüz ben de sağım... Karnımdaki de... Bu felakete sebep olan da... Fakat benim için felaketin en büyüğü bunlar değil...”

“Ya nedir?”

“O herifin muhabbeti... Kendisinden gönlümü bir türlü alamıyorum...”

Raci kızın bu küstahane ifadesine mukabil parmağıyla revolveri irae ederek:

“Ağzından çıkanı kulağın işitsin Rebia... Sonra beni katil edersin... Bunu iyi bil...”

Bu tehdide karşı Rebia kızlık hilkat-i mahsusatından olan nezaketlerden, endişelerden, hicaplardan hemen mütearri görünecek cami avlularında erkek çocuklarla kaydırak, ceviz oynadığı esnadaki ahval-i ruhiye-i tufulanesine avdetle kabadayıvari bir tavır alarak kendisi de revolvere doğru elini uzatıp:

“Beni bununla mı korkutmak istiyorsunuz? Hay onu bana karşı sıkacak eller nurdan kopsun...”

“Demek ki sen artık gemi aزیya aldın. Utanmayı, arı ekmek peynir ile yedin. Hiçbir şeyden pervan kalmadı.”

“Canım ne ekmek istiyor, ne peynir, ne de başka türlü bir yiyecek... Baklava kaymak olsa gözüm yok. Bu dert beni yiyip bitiriyor... Her şeyi doğru söyleyiniz diye siz deminden zılgıtı verdiniz de onun için söylüyorum. Fakat ah... Bu macera söylemekle biter mi? Annem beni doğuracağına taş toprak doğura idi de bu günleri görmeye idi. Bu acılara uğramaya idi. Bu derdin bir saati bile çekilecek şey değil, ama bilmem nasıl oluyor da mevlam yine sabrını veriyor... Siz sus deseniz bile artık ben söyleyeceğim. Derunumdakileri bütün anlatacağım. Zaten ben kaç zamandır derdimi dökmek için karşımda odundan adam arıyordum. Fakat söylerken acıdan, öfkeden bir şeyler oluyorum da kendimi kaybediveriyorum. Lakırdının nereye vardığını, varacağını düşünemiyorum. Söz arasında bazen saçmalarsam beni affediniz ağabeyciğim...”

Rebia'nın şu tarz-ı telehhüfatındaki ciddiyet, safvet-i müessire ve samimiyet-i beyan müstemillerini müteessir etmeye başlandı. Zavallının sözleri cibilliyet-i oşeriyemizi setr için terbiye namına kullandığımız elfaz-ı riyakâraneden ve ekseriya ne kendimizi ne de muhatabımızı aldatmayan kazib tekellüfat-ı kelamiyeden ari idi.

Zavallı kız mektepte ilahi okur gibi hafifçe iki tarafına sallanarak başladı:

“İstanbul'daki dar, kapanık evimizde sıkılıyoruz. Sayenizde biraz hava almak, gün güneş görmek, yiyip içmek için şuraya geliyoruz. Allah ömür versin... Teyzem beni kendi evlatlarından ayırt etmiyor. Âlemin içine temiz pak çıkmak için süslü yeldirme, ayakkabı, başörtüsü, şemsiye, her şey alıyor, yapıyor. Giyiniyoruz. Kuşanıyoruz. Şu civarlarda, Fener'de, Çiftelhavuzlar'da, Kuşdili'nden elalemin kadınları gibi biz de dolaşıyoruz. Geziyoruz. Delikanlılar kızlara hiş-piş ediyorlar. Kızlar da onlara karşı fingirdiyorlar. Gençlerin zevkleri, eğlenceleri hep bundan ibaret. Bize de kaş eden, göz kırpan, bıyık buran bir iki delikanlı peyda oldu. Zahir adet böyle imiş diye onların iltifat-

larına karşı, ne yalan söyleyeyim, biz de sırtttık. Kırıttık... Kurşunî ceketlisi benimki... Yeşil boyunbağlısı Lebibe Hanım'ınki oldu. Evvela öyle ad koyduk. Sokağa çıktıkça ben benimkini... o da kendininkini araştırmaya başladık. Onlara tesadüf edemediğimiz günler içimize bir sıkıntı basar, gördüğümüz günler yürüğümüz ferahlar, bütün dünyalar bizim olurdu. Gençlik ağabeyciğim gençlik... Bir delikanlının bir kıza, bir kızın bir delikanlıya gönlü akınca insanın yüreği kabarıyor. Dünyalara sığmıyor. Ne olduğunu, neye uğradığını bilemiyor... Sonradan böyle dertleri, rezaletleri olmasa ne tatlı şey... ne tatlı şey tarif edemem. Herkeste gördük. Âdet böyle imiş... Dünyanın zevki, safası bu imiş diye biz de güldük eğlendik. Biz de ümm-i cihanın kızlarının yaptığını yaptık. Kimseye bir şeycikler olmadı. Bakınız bizim başımıza ne cezireler geldi. Benden bütün kızlara nasihat olsun. Bu ilk tatlılıklara kimse aldanmasın... Sonu pek fena oluyor. Sonra insan kendini atacak kuyu... asacak ağaç... yiyecek zehir arıyor... Karşıdan karşıya işaret filan derken iş hararetlendi. Kızıştı. Nihayet alevlendi. Gitgide sevdalılarımız karşıdan karşıya işmara, işarete kanamaz oldular. Bize yaklaştıkça yaklaştılar. Yanımızdan sürtünerek geçerken kulaklarımızın dibinde süzük gözler ile mırıldadıkları sözler, ettikleri ricalar bana o kadar tatlı gelirdi ki hazzımdan bayılıp hemen oraya düşecek gibi olurdum. Sonra isimlerini de öğrendik. Benimki Bedri... Lebibe Hanım'ınki Mahir. Bir şeyden dolayı birbirimize karşı bir parçacık inat etmiş olsak Bedri yahut Mahir'in başı için, ant verir vermez o saatte sinirlerimiz, vücudumuz, her tarafımız gevşeyiverirdi. Gitgide her şeyimiz... Tövbeler olsun dinimiz, imanımız bu delikanlılardan ibaret oldu. İşte Cenab-ı mevla cezamızı verdi. Artık giyinmemiz, süslenmemiz, bütün yaşamımız bunlar için oluyordu. Kendilerini birkaç gün görmesek bu dar dünya başımıza zindan kesilirdi. Sokağa çıkıp da buluşup görüşemez isek artık o gün iç sıkıntısından ne yaptığımızı bilemezdik. Yalnız gündüzlerimiz değil ge-

celerimizde bunlara münhasır kaldı. Rüyalarımızda ben Bedri'den, Rebia Hanım [Lebibe Hanım] Mahir'den başka bir şey görmez, başka şey ile uğraşmaz olduk. Birbirimizin yanından sürtünüp geçerken yavaş yavaş, ufak ufak hitaplara, cevaplara giriştik. Sonra ahlaramız vahlarımızla beraber sözlerimiz de uzamaya başladı. Görüşmek için تنها, izbe yerlere çekildik. Muhabbetimiz büyüdüğüce cesaretimiz de arttı. 'Âşık âlemi kör, dört tarafını duvar zannedermiş.' diyen adam meğerse ne haklı söylemiş. Biz böyle görüştüğümüzü, buluştuğumuzu kimse-ler bilmiyor sanırken meğerse herkese destan, âleme bir parmak bal vurmuşuz da haberimiz yok. Artık gün, saat, mahal tayin edip buluşuyorduk. Âşıklarımız bi-perva yanımıza gelerek çantalarımızı, atkılarımızı ellerine, kollarına alıyorlar, güya bir aileden imişiz gibi dolaşıyorduk. Bostanlara girip marul yiyorduk. Sandala binip açılıyorduk."

Raci ile Meftun 'Bak neler oluyormuş da haberimiz yok.' mealini işraben arada bir yekdiğeriyle teati-i enzarda bulunuyorlar, fakat Rebia hazır çöşmüş iken bütün şu hakaik-i müellimeye vukuf peydası için kızı ürkütmekten ihtirazen hiçbir fikir dermiyen etmiyorlardı.

Söylediği sözlerin harareti vücuduna sirayet ederek Rebia'nın solgunluğu zail oldu. Çehresine biraz renk geldi. Gözlerini muhataplarının birinden diğerinin yüzüne tevcih ederek bütün samimiyet-i kalbiyesiyle söylüyordu:

"Sevdalım beyefendi, muhabbetimiz başlangıcında aşkını bana tarif için ne tabir kullanacağını, ne söz icat edeceğini bilemiyordu. Aman yarabbi ne diller döktü... ne diller... Bunların binde birini şimdi size anlatmaya kadir değilim. Onun canı... cananı, malı... menalı... her şeyi artık ben idim. Meğer bunlar hep yalanmış... Aşk dediği geçici bir hevesten başka bir şey değilmiş. Dilin gemi yok, ne tarafa çekerseniz dönüyor. Siz erkeksiniz. Bu sanatı elbette bizden iyi bilirsiniz. Buraya valide-sini gönderip Allah'ın emriyle beni zevceliğe talep edecekti. İş-

te en büyük yalanı buradan meydana çıktı. İleride böyle karı koca olmak kararını verdikten sonra tanrının bildiğini kuldan ne saklayayım, ben de kendisinden hiçbir şeyi esirgemedim. (Yumruğuyla başına vurarak) Ah ahmak kahpe dese birisi bana... Böyle çok dövündüm, ama artık para etmiyor. Meğerse o herif sevda madrabazı imiş. Benden evvel kaç kıza daha böyle yapmış... Kaç zavallının kanına girmiş.. Birbirimize tatlı tatlı canımı, ciğerim derken Bedri Bey'in birdenbire 'nevri' dönüverdi. İş geştetti. Görüşmeleri seyrelti. Buluşmamak için türlü türlü bahaneler icadına kalkıştı. Meğerse benden bıkmış. Benim haberim yok. Ya ben ondan evvel birkaç erkeğe daha gönül vermedim ki... Ne bileyim? Bu benim ilk sevdam. Onunki sayısızmış... O bana kendini naza çektiğçe ben fitili almaya başladım. Ben hiçbir şeyin farkında değilim. Çıldırasıya seviyorum. (O vefasız yanıyorum. Şimdi yalvarmak, dil dökmek nöbeti bana geldi. İstedğin kadar yan... Çıra gibi tutuş... Öl, geber... Kimin umurunda... Evvelleri sıkça sıkça buluşurken şimdi günler, haftalar geçiyor, yüzünü görmek değil bir haberini bile alamıyorum. O öyle ettikçe ne hikmet bilmem, beni bütün bütün bir alevdir sarıyor. Ne gecem gece... ne gündüzüm gündüz. Ne yattığımı biliyorum. Ne kalktığımı... ne uyuduğumu... ne yediğimi... ne içtiğimi... Ben adeta böyle bir hayal-i fenere döndüm. Dünya gözümünden kayboldu. Her saat, her dakika yüreğimde bir halecan... Bir çarpıntı ki size tarif edemem.”

Sözün burasında Rebia hıçkırı hıçkırı ağlamaya başlayarak devam etti:

“Ah çok geçmedi. Karnımda, yüreğimden başka bir şeyin oynadığını hissettim... Nedir diye bilenlerden sordum. Ço... ço... çocuk dediler... Alıklığının derecesine bakınız ki (batnını irae ile) buradaki şişkinliğin çocuk olduğunu anlayınca kederlerim birdenbire sevince döndü. ‘Hamileyim’ diye kendine haber gönderir göndermez o da sevincime iştirak ederek hemen nikâhımız kıylıverecek zannetim. (Kafasına bir yumruk daha vura-

rak) Nah kafa bende... Vurdumduymaz. Ne bileyim? Çocuğunu tanımamak, inkâr etmek olur mu? Kendi gözükmeydi. Fakat çok geçmeden haberime karşılık bir tezkere geldi.”

Rebia korsajının arasına elini soktu. Krem rengi ipekli mendile sarılı birkaç kâğıt çıkardı. Bu evrak, çocukların ders kitapları sahaifi gibi kesret-i temas ve kıraatinden adeta kirlenmiş, üzerlerinde tekerlek tekerlek parmak izleri peyda olmuştu. Bunların içinden birini çekti. Raci’ye uzattı. O da muhteviyatını ağır ağır ve mükerreren süzdükten sonra kâğıdı bir infial-i gazubane ile kaşlarını çatarak bila-tekellüm biraderine uzattı. Meal-i varak şöyle idi: ‘Hanımefendi!

‘Kadınlarımızın cehalet ve safvetleri malum-ı cihandır. Fakat maatteessüf size uzun bir ders-i hikmet vermeye ne bende cesaret ne de böyle bir dersten istifadeye sizde liyakat var. Dünyada bir şekl-i müeyyide mükevven hiçbir şey yoktur. Bütün eşya mail-i tagayyür ve fenadır. Muhabbeti bu kaide-i umumiye-i kainattan istisnaya uğraşmak eser-i belahettir. Bu âlemde ömrünü tek muhabbete hasren geçirmiş bir adam madum iken bazı sevdazedegan bu muhali, bir şekl-i ihtimale sokmak gayret-i beyhudesiyle bi-karar bulunuyorlar.

‘Fırak-ı siyasiyede bile insanların en ahmakları daima muhafazakâr kalmak isteyenlerdir. Değişmeli. Değişmelidir... Kainatın her şeyde gösterdiği meşreb-i tebeddül ve tahavvüle uymalı. Hayatın böyle en basit kavaidini bilmeyenler yaşamakta çok müşkülûta musadif olurlar. Biz yekdiğerimizi sevdik. İbtida eden bir şeyin intihası bulunmak tabiidir. Her fiil nehirler gibi bir menbadan munsabba doğru akar. Bu sevda cereyanı da münteha-yı tabiiyesine erişti. Şimdi yine dest be-dest vifak-ı muhabbet olarak bir hareket-i makuse ile menbaa dönmek hevesini göstermek remada tahavvül etmiş bir ateşin tekrar şule-riz olmasına intizar eylemek kabilindendir.

‘Bu kadar hakikat, bu kadar nasihat, bu kadar ders yetişir. Şimdi meselenin biraz da eğlenceli, gülünç tarafından bahsed-

lüm. Hamil olduğunuzu haber veriyorsunuz. Buna hiç şaşmadım. Çünkü kadınların vazife-i hilkatleri tevlittir. Yalnız bu müjdenin bana verilmesini manasız buldum. Hele çocuğun bana nispet edilmesine çok güldüm. İşte keyfiyetin eğlenceli tarafı burası. Müddet-i muaşakamızca kam-yab-ı vaslınız olmak sadetinin nefsinde inhisarına kâni buluna idim sizi bu safvetiniz hasebiyle takdis, kendimi de pek az insana müyesser olan bu muvaffakiyetten dolayı tebrik ederdim. Fakat sizin gibi kâr-ı sevdaya erken başlayan kadınların gönüllerini âşıklarının adediyle taksim etmeli, haric-i kısmet ne çıkarsa çocuğun pederlerine nisbet-i keminesi o olmuş olur.

‘Hamil olduğunuz cenini aramızda bir vasıta-i takarrübe adederek izdivaç teklifinde bulunuyorsunuz. Malum-ı zarafetinizdir ki adeten izdivaç çocuk husulünden evvel olur. İzdivaç mukaddem, haml muahherdir. Nizam-ı tabii böyle... Sizinki gibi ahval-i fevkalade-i acile vukuunda çocuğun bir sulbe nisbetini yalnız validesine sorarak tayin etmezler. Bu babda muhtac-ı isbat birçok şeyler daha vardır. Kendine pederlik isnat edilen zatın bu şerefi bil-itminan kabulü de şarttır.

‘Medeniyet terakki edeli izdivaçların da envai çıktı. Mutlaka her izdivaç zann-ı âliniz veçhile imamı, muhtarı, mahalle halkını, bütün eşi dostu toplamakla, it’amla olmaz. Kulunuz acizane efal ve efkâr-ı basite erbabındandır. Böyle dağdağalı şeylerden hoşlanmam. Aramızda icrasını teklif ettiğiniz izdivaç geldi geçti. Rıza-yı tarafeynle külfetsizce oldu bitti. Bu izdivac-ı tabiidan sonra bir de davetle, dernekle, düğünle sunisini yapmak, batında nisbi na-muayyen bir çocukla köşeye oturup gelin olmak böyle bir hal-i hakiki bir izdivaçtan ziyade tiyatro sahnelerinde vaz’-ı enzar ibret edilecek bir komedyaya benzemez mi? Hâlâ gösterdiğiniz bu tecahüle şaşıyorum. Başımızdan gelip geçen izdivac-ı tabiiye bu asr-ı medeniyetçe *Mariage civil a l'improviste* yani ‘bil-irtical izdivac-ı medeni’ derler. Bu makamda *instantané* tabirini istimal de haizdir. Bunun hovardaca tercümesi ‘sıpi-

nişi evlenmek'tir. 'Şîpsevdî' de bu usulden müteferri ise de medlulen beynlerinde fark vardır. Bu manada birincisi akva, ehaff ikincisi addolunur. Ecnebi terkibatıyla anlatmak istediğim sözlerin ne demek olduğunu Fransızcadaki tebahhuruyla müşâ-rûn bi-l-benan olan Meftun Beyefendi ağabeyinizden sual ediniz. O size tekmil nikât-ı mudhikesiyle ifham-ı hakikat etsin. Bizim gibi şule-i irfânıyla tenvir-i efkâr-i enama hadim olanlar irae-i emsal-i hâkimane için her şeyde hatta böyle gönül alışverişlerinde de eser-ı avama tabiyetten mütevakki olmalıdırlar. Ahd-i sevda, sevk-i tabiatla münakid olur. Kıyam-ı lazımlına erişince yine bittabi inhilal eder. Sevda-yı cebriye kıyamla birtakım fecayie sebep olanlar işte bu hakikati, bu kaide-i tabiiyeyi gayr-ı müdrik tulumbacı meşrepli cüheladır. Sizi de kendimi de bu güruhtan addedecek kadar muhakkar göremem.

Gönül maşuka mevdu bir emanettir.

Anı gasba kıyam bi-şekk hiyanettir

İmza

El-malum.”

Meftun, bu alâka ibranamesini nihayetine kadar okuyunca her hareketinde eser-i avamdan ayrılmak iddiasında bulunan dünyada yalnız kendisi olmadığını anladı. Hikemiyat-ı indiyeye ve akval-ı garibe saliki, bu âlemde daha ne terelelli beyler varmış gördü. Bila-ihhtiyar *C'est du propre, c'est du nouveau* dedikten sonra kendi kendine şöyle düşündü:

“Fena felsefe değil. Fakat bu kadar hikemiyattan bizim Rebia ne anlar? Herif alakayı rıza-yı tarafeynele akdolunur bir nev' şirket addediyor. Tarafeynden birince lüzum-ı akd zail olursa infisah icap eder diyor. Öyle ya pek doğru... Bu da bir nev' boşamak demek. İzdivaçta talak var da rabita-ı âşıkane de niçin olmasın? Muşakeynden biri diğerinden bıkip da artık elverdiği zaman bu gınaya mukabil sevişmede müsirr olmak muvafık hal midir? Düzcesi arsızlıktan, yüzüzlükten başka bir şey değildir.

boyle sirnaşıklar birkaç ‘inayet ola’ ile def olmayan müz’ic sokak dilencilerine benzerler. Paris’te, burada bu rahatsızlığı ben de çektim. Bu gönül meselesi içinde o kadar cüretlileri vardır ki hakaretle, tehditle, hiçbir suretle ellerinden yakayı sıyırmak kabîl olmaz. Aferin Bedri Bey, bu gibi uygunsuzluklara karşı erbabınca mer’i olmak üzere bir kaide-i külliye vaz’ etmek istemiş... Ben senin derece-i zekânı zaten ilk mektuptaki ‘kartezyanizm’ terkibinden anlamıştım. İlk ile bu son mektubun arasında fikir ve ifadece ne büyük bir fark-ı terakki var! Öyle ya her şeyde teceddüt ve teali gerek... Her şeyimizi icab-ı medeniyet ve zamana uydurmaya uğraşalım da aşk ve alaka hususunda hâlâ anamızdan gördüğümüz gibi mi kalalım? Bu devr-i terakkide hâlâ banî-i hükümet Sultan Osman-ı evvel zamanındaki gibi sevişilemez ya! ‘Bil-irtical izdivac-ı medenî’ tabirindeki nikat-ı mudhikenin tefsirini bana havale etmekle hakkımda pek sarîh bir istihzada bulunuyorsun. Fakat zararı yok... Böyle ‘espiritüel’, böyle zarîfane istihzalara hedef olmak da benim gibi dakika-sen-can urefaca bir zevktir.”

Raci’nin tefekkürat-i münfailanesi şöyle idi:

“Senin hemşiren de benim elime geçse hak-ı afifanesinde aynı muamelede bulunduktan sonra şu tezkerenin bir suretini bilistinsah itizaren savb-ı biraderanelerine göndersem acaba derece-i teessürün ne olurdu? Ne yolda mukabelede bulunurdun? Safvetleri budalalık derecesinde bulunan böyle zavallı kızların ırz ve istikballerini bazice-i amal-ı şehvaniye edinmekteki bu cinayetini, hiçbir nazariye-i hâkimaneye tevafuk değil en basit kavaid-i akıl ve mantığa bile uymayan bu hodbinane ukalalığını, züppeliğini o zaman biraz anlardın zannederim.”

Zihninden bu fikirler geçerken arzu-yı intikamla Raci’nin gözleri parlıyordu. Mektubun müddet-i kıraatince sükûtla geçen zaman esnasında zavallı Rebia’nın fikir ve kalbi pek müellim hatıratla sarsıldığından gözyaşlarını mendiline silerek kesik kesik devam etti:

“Bu mektupta yazdığı şeylerin hepsini anlayamıyorum. Sözlerinin pek çoğu okumuşça ince lakırdılar. İrfanlıkta ben onun dengi değilim. İşte bundan dolayı bu cezireler başıma geldi. Ben anlayamadımsa da ne dediğini merak ettim. Anlayanlardan sordum. Beni çok zeklenmiş⁴¹ olduğunu söylediler. Güya ben aşk dilencisi imişim de bana inayet ola diyormuş, beni kovuyormuş da ben yine gitmiyormuşum... Çocuk kendinden değilmiş... Başkasındanmış... İşte iki canımla size yemin ediyorum. Eğer ondan başka bir erkekle haramlıkta bulundumsa Hazret-i Ali efendimizin keskin kılıcına geleyim. Utanmadan, arlanmadan bana bu iftirayı ettiği için dilerim bari hudadan o da tatlı canından olsun. (Eliyle göğsünü dövüp iki tarafına çırpına çırpına) O hayasıza intizar⁴² ediyorum. Ama yalnız dilim söylüyor. Kalbim söylemiyor ki... Ne yapayım! Ne kadar fena adam olursa olsun yine karnımdaki çocuğun babasıdır... Beni istediği kadar zeklensin... Bana alık desin... salık desin... Canının istediğini söylesin... Ne hakaret ederse etsin... Ayıp değil ya... Seviyorum. Dünya gözümde değil. Onsuz bu cihanın benim için bir pul kadar değeri yok... Bütün ervahiler, kurtlar, kuşlar şahit olsun ondan başkasına varmamaya ahdettim. Peyman ettim. Bu dünyada bir erkekle duran kadınlar öbür dünyada yine o erkeğe varırlarmış. Şimdi varamazsam bile yarın ahrette ben onun karısı olacağım. Nikâhımızı melekler kıyacaklar... Kendisi inkâr etsin. Cenab-ı mevla bilmiyor mu? Çocuğumun babası odur.”

O esnada balkon kapısı arkasından medit bir ‘eyvah’ sadayı dil-huraşını müteakiben ağır bir cismin sukût-ı camidanesini andırır bir paldırıtı işitildi. Nazarlar hemen birer tecessüs-i müteel-limâne ile o tarafa dikildi. Kulaklarda, çıkacak diğer sadaları istimaa mevkuf iken Raci yerinden fırladı. Anahtarlarını çevirip ka-

41 Birisini alaya almak, onunla gırgır geçmek

42 Rebia aslında inkisar demek istiyor.

pıyı açtı. Başı nefti papaze⁴³ ile kundaklı, mor hırkasının palto biçimini yakası bir tarafa kaymış, göğsü bağı çözölmüş, terliğinin teki karşıya fırlamış bir kadının hemen yüzüstü denecek bir vaziyet-i gayr-ı muntazamada yerde yatmış göröldü.

Bu bedbaht, valide Vesile Hanım'dı. Kızının istima-ı macerasında son teellümat beyanına artık takat getiremeyerek bitab-ı teessür oracığa yığılıvermişti.

Bihuşun başına üşüştüler. Zavallıda bet beniz limon kesilmiş, nim-güşade gözler süzölmüş, birkaç katre-i teessür yüzünden aşağı yuvarlanırken yekdiğerıyla birleşerek yanakları üzerinde ince birer selsebil-i yeis peyda etmişti.

Elbisesinin bütün rabitalarını gevşettiler. Kimi su, kimi limon, kimi sirke yetiştirdi. Kollarını, bileklerini oğuşturmayaya başladılar. Latife Hanım saçlarını boyamakla meşgul iken gürtlüyü iştmiş, sağ şakağının telvinatını itmam edemeden koşmuş, şaşkınlıkla elinden bırakamadığı fırçayı oraya buraya akıta akıta gelmişti. Kadın nine Şekure Hanım vehleten işittiği o acı çığlık üzerine neye uğradığını bilemeyip telaşla değneğini ele geçiremediği için bila-mütekabir bir duvardan diğerine volta vura vura koştuğundan güzergâhında hayli mühim bir hercümerç husule getirerek gelebilmişti.

Zarafet, kızarttığı patlıcan dolmasından akşam için Şaban'ın mezeliğini ayırmakla meşgul iken kolları sıvalı, önü püsküllü bir halde ocak başından gelmiş, Eleni de ütüsünü bırakıp koşmuştu. Hane halkından yalnız Hasene, büyük validesinin verdiği kahve takımından saçılan şekerleri yerlerden tavuk gibi ağzıyla toplamak meşguliyet-i mühimmesine dalıp mahall-i vakaya şıtap edememişti.

Vesile Hanım etrafından kendine uzatılan eyadi-i takayyüdat altında inim inim iniyor, yekdiğerine kenetlenmiş dişleri arasından ara sıra anlaşılmaz bir şeyler homurdanıyordu.

43 İnce ipekli bir tür kumaş. Papazi olarak da bilinir.

Şekure ve Latife Hanımlar işittikleri o sayhadan, gördükleri bu bayılmadan henüz kati bir şey anlayamamışlardı. Odadaki dört gencin uçuk renkleri, yekdiğerine karşı almış oldukları haşın tavırları, endişeli nazarları bunların aralarında vahim, heyecan-amiz bir vaka cereyan eylemiş olduğunu ifham ediyordu. Hakikati anlamak istediler. İrad ettikleri bin türlü suallere karşı pek muhtasar, gayr-ı mukni cevaplar verildi. Görüşüp dururken birdenbire Vesile Hanım'a bir fenalık gelmiş olduğundan başka hemen bir şey söylenmedi.

Eleni, zaten bu iki sevdazede kızın sırdaşıydı. Aşçı kadın da küçükhanımların gece seyranlarındaki hikmete pek bigane olmadiğundan şimdi şu görülen halin delikanlılarla tatlı tatlı pişiriliş kotarılmak istenilen o leziz sevda helvasının meyanesinde bir geçkinlik vukua gelmiş olmasından azma bir iş olduğunu anlamıştı. Hatta Rebia'nın alt katlarda gizli gizli köşe bucağa sokuşarak öğürdüğünü işittikçe Eleni'ye sorardı:

“Kız Elengo ayo... Bu Rebia'ya ne oldu? Niçin övürüyor böyle?”

“Midesine bozuldu. Karnin da sisiyor.”

“Karnı mı şişiyö? Soyleyelim de kuru fasulye çok yemesin... Açgozlu... Ne bulsa tıknıyo...”

“Geçen gün hekimde gitti ki ilac alsın. (Eliyle gebelik işareti vererek) Bu fenalık ne vakit dışarıda bırakacak... O vakit hastalık kaçacak. İyi olacak.”

Zarafet bu şişkinliğin fasulye yeli olmadığını anlayarak bir eda-yı mahsusla duvara dayanıp gevrek gevrek güldükten sonra:

“Ayo... O nasıl ilaç öyle ö? Sorup da iyce öğrenmedi mi? Belki bir gün sana da bana da lazım olur. Allah derdini verip de dermanını aratmasın... Sorup da o ilacı öğreneli olmaz mı?” demişti.

Gösterilen tedabir-i seria tesiriyle Vesile Hanım gözlerini açtı. Rebia'yı karşısında o solgun rengi, o meyus çehresiyle görünce deminden kızın safvet ve meraret beyanıyla naklettiği mace-

ı yı bedbahtanesini tahattur ederek kemal-i teessüründen ağlamaya başladı. Sebeb-i būkasını soranlara:

“Ben ağlamayayım da kimler ağlasın?” cümlesinden başka cevap veremiyordu. Şekure ve Latife Hanımlar ailece izahında müşkülât olan bir mesele-i vahime karşısında bulunduklarını hissettiler. Bir bardak su derununa yarım fincan çiçek suyu ilavesinden sonra teskin-i halecan için bu bardak tek mil ağızları dolaştı. Son yudum Zarafet’e kaldı. O da hisse-i müsekkinesini yuvarlayarak bu sevda maceralarının nihayet-ün-nihaye ucu çapanoğluna vardığını düşünerek o akşam Şaban’la olacak mülakat-ı leyliyesinde aşkına ihtiyat tavsiyesinde bulunmaya karar verdi.

Bazı meclislerde hazırunu sükûta davet için çingirak çalmak kabilinden Raci aile efradına mühim tebligatı olduğunu imaen masanın üzerine bir yumruk indirdi. Bu dürüştane mukaddimeden mabad-ı hali keşif ile Meftun’u bir telaş aldı. Kadınları Raci’nin dehşet beyanatından sıyanet için hemen kulağına eğilip:

“Birader ikimiz bir odaya çekilelim. Bu aile felaketine karşı ne yolda tedbir ittihazı lazım geliyorsa buna dair beynimizde telaşsızca, hafiyen karar verelim. Şimdi bu kadınlara hiçbir şey söylemesen daha iyi edersin. Çünkü belki şu saatte tehevvrle ağızından çıkacak bir söz ilerideki icraatımızı işkale sebep olur. Hem de büyük validemizin geçkin sinnini nazar-ı dikkate almak lazımdır. Malum ya felaket-amiz sözlerin tesiri bu yaşta bir kadın için mühlik olabilir. İdare-i maslahat edelim derken maazallah bir de ailece felaket-i diğere sebep olmayalım.” dedi. Fakat Raci biraderinin bu ihtarını nazar-ı ehemmiyete almayarak masanın üzerine bir ikinci yumruk daha indirdikten sonra:

“Hanımlar! Şimdi pek an’anesiyle tafsil edemeyeceğim esbabdan dolayı bu evde terbiye, zarafet ve nezaket namına dönen birçok maskaralıklara artık nihayet vererek hanece bir nev’ usul-i zecriye vaz’ına yani nev’an-ma idare-i örfiye ilanına mecbur oluyorum. Şöyle ki: bu hanede bulunan kadınlardan hiçbir badema her ne vesile ile olursa olsun ne gece ne gündüz so-

kağa çıkamayacak, haneden tebaüdlarını muktezi ahval-i zaruriye vukuunda bana müracaat edilecek, her ihtiyacınızı tesviye-ye uğraşacağım. Evvelce muarefemiz bulunmayan zevat hele bohçacı, işçi kabilinden mechul-ül ahval hiçbir fert haneye kabul olunmayacak, bana malumat verilmeksizin hizmetçiler vesatetiyle postaya veya suret-i mahsusiyyede hiçbir tarafa mektup, tezkere irsal edilmeyecektir. Gece nihayet saat dörtte hane derununda lambalar söndürölüp herkes habgahına çekilecek, karanlıkta açık pencere önünde sigara içilmeyecek, bahçeye çıkılmayacak, hariçle her ne suretle olursa olsun işaret-i mahsusa ile muhabereyi andırır harekâta cüret edecekler hakkında mücazat-ı şedide icra olunacaktır.”

Raci büyük biraderi Meftun’u zevzekçe bazı müsamahaları-na mebni riyaset-i aileden azl ile makamına kendi kaim olup da hanece idare-i örfiyyeyi andırır surette takayyüdat-ı fevkalade ilan ettiğinin ertesi günü, bu karar-ı inzibatkâranesinin bir netice-i makuseye iktiranını gördü. Çünkü bütün hane halkını şiddetli bir kontrol altına aldığı günün ertesi sabahında Lebibe’yi odasında bulamadılar. Ta kuyuların ka’rlarına varıncaya kadar evin her tarafı taharri edildi. Kız yoktu. Sırta kadem basmıştı.

Mösyö Makferlan... Tuhaf isim... Fakat bunun bir vaftiz ismi olmadığı şeklinden anlaşıyor. Sahib-i nam, Makferlan denilen urbayı sırtından hiç çıkarmadığı, kış ve yaz hemen daima bununla arz-ı endam eylediği için bu isim zatına âlem olmuştu. Asıl adı Mösyö Dorle Dofray idi. Fakat nam-ı muahharı herkeşe ilkini o kadar unutturmuştu ki bu zatın Makferlan'dan başka bir ismi bulunup bulunmadığını kimse merak edip düşünmüyordu.

Makferlan denilen bu geniş 'pardesü'nün cidden tuhaf bir mazhariyeti var. Bolluğu, rahatlığı için midir nedir bilinmez bazı zevat mükeyyifattan birine alıştır gibi buna müptela adeta dildade oluyorlar. Arkalarından hiç çıkarmıyorlar. İsm-i camenin

bütün müptelalarına tamimi lazım gelse birçok 'Makferlan Efendi'nin de bizim içimizde bulunduğu görülür.

Mösyö Makferlan 'artist' meşrep bir zattır. Uzunca saçları üzerinde daima başının bir tarafına çarpılan kenarı enli, yumuşak şapkası, müsamahalı bir düğümle tutturulmuş boyunbağısı, gelişigüzel bir suret-i avaredeki tarz-ı telebbüsü kendinin yakasını tahayyülat-ı şairane ve sanatkâraneye kaptırmış fikir ve mesleği derbeder bir müştak-ı muhasin olduğunu gösterir. Yahut kendini görenlere her tavrıyla o zannı vermeye çalışır.

Sanayi-i nefiseden hangisine saliktir? Bu suale verilecek cevaplar daima vuzuhtan arı kalır. Mösyö Makferlan'ın ne olduğunu cidden ne kendi taayyün edebilir, ne de diğeri. Daha doğrusu bu zat her fenne kendinde heves, her iddiaya nefsinde cesaret görüp de hiçbir müddeasını hakkıyla ispata muktedir olamayan liyakat-ı meşkuka erbabındandır. Türkçede bir darb-ı mesel vardır: "Her boyayı boyadı, şimdi fıstıkisi kaldı." derler. Makferlan'ın hali bu meselin zıttına mukarindir. Çünkü o, fıstikiyi elvan-ı saireye takdimen boyamıştır. Şu kadar var ki pek göründüğü kadar mail-i atalet değildir. Boş durmaz... Çalışır... Nefis ve gayr-ı nefis birkaç sanatla meşguldür. Birçok hususatından kimseye bir şey sezdirmez. Elbisenin yataklığı, sokaklığı olduğu gibi bundaki sanatın da her dosta ifşa edilir ve edilmez aksanı vardır. Sanatının kesat demleri olur. Fakat ekser zaman beyler, paşalar gibi müreffehen geçinir. Makferlan'ın şarktaki kesb-i ve-karı, suret-i maişeti büyük bir muammadır.

Avrupa'da adı sayılan bir Frenk, şarkta zi-kudret ve dehri kesilir. Ne bıdaasının, ne sermayesinin killetine bakmayarak her işe girer. Şark, Avrupalılar enzarında işlenmemiş servet-i türabiyesi, defain-i tabiiyesi kadar da ahalisinin cehalet ve tembelliği ile maruftur.

Devr-i Hamidi'de Almanya, Fransa ordularındaki çavuşlar, mülazımlar kudret ve kıymet-ı askeriyece Türkiye'de livalığa te-adül ederlerdi. Frenkler, Türklere 'fatalist' namını verirler. Bu

kelimenin manası her şeyi kader ve kismete atf ile bila-cehd te-vekkül-i tamm içinde yaşamaktır. O kadar basır u basiretimiz kapanmıştır ve onları öyle kapalı bulundurmaktan o mertebe hoşlanırsınız ki kader ve kismet kelimeleri hakkında birkaç doğru söz söylemek bile mütecasirini en şedit bela-yı tenkide uğratar. 'İş olacağına varır.' sözü her fülde düstur-ı felsefemizdir.

Frenkler bizim için şöyle söylerler:

Türk baba, abani sarığıyla ticaretgâhında uyusuk bir halde oturur. Müşteri celp ve iknai için Avrupalılara has olan tekellüfat ve vesail-i ticariyeden hiçbirine teşebbüs etmez. Çünkü niçin beyhude zahmete girsin? Kismet ise müşteri kendi ayağına gelip onu bulur. Kismetinden ziyade hiçbir şey olmaz.

Güneş parıldar, yağmur şarıldar ise Türk baba ektiği ekini idrak eder. Zavallının yüzü güler. Aksi takdirde kahta rızadade olur. Alat-ı ziraiyesinin ıslahını, tarlalarını irva ve iska için cetveler küşadını hiç düşünmez. Kurak olduğu seneler gösterebileceği teşebbüs-i faalata olsa olsa birkaç defa yağmur duasına çıkmaktır.

Menabi-i tabiiyesi hemen el sürülmemiş denecek mertebede bakir, insanları son derece uyusuk ve atıl olan bir memlekette gözü açık bir Frenk ne fırıldıklar çevirmez!

Mösyö Makferlan şarkta Avrupalıların en işbilmez ve serserileri için bile tümen tümen kârlar, ticaretler olduğunu iştirak buraya saika-i maişetle gelmiştir.

İbtida-yı vürudunda acemice oraya buraya birkaç kolaçan etti. Avrupa'da bazı ticarethanelerin ajanlığını etmek için deva-iri dolaştı. Kendisi şen, gülyüzlü ve sokulgandı. İş vardı. Vardı, ama zahmeti çok kazancı az şeylerdi. Karşı gazetelerden birkaçına yazı yazdı. Yerliden, ecnebiden bir iki ahbap peydahladı. Kendi hemşehrilerinden birkaçının buradaki tarz-ı maişetleri nazar-ı dikkatini celp etti. Bu adamlar, dostlar alışverişte görsünler kabilinden bazı ticaretlerle meşgul görünüyordlardı. Halbuki o işlerden pek o kadar para kazanılamadığını Makferlan

tecrübe etmişti. Bu hemşehrileri faytonlarda geziyorlar, birinci sınıf otellerde ikamet ediyorlar, yahut dostlar için müzeyyen salonlar küşadıyla hususi hanelerde oturuyorlardı. Bu esbab-ı refaha nereden ve ne suretle nail oluyorlardı? Makferlan bu cihe-ti merak etti. Tetkikata girişti. Yavaş yavaş ahval-i memleketi iyiden iyiye öğrendi. Zi-nüfuz bir iki zatla münasebet filan der-ken Yıldız'a⁴⁴ çattı. Abdülhamit'in vehmini, politikasını öğren-di. Sarayca zatından, mesleğinden ürkülen kimselerin şair, edip, müverrih, muharrir, gazeteci makuleleri olduğu sırrına etraflica vukuf peyda etti. Kendisini o mahiyetlerde gösterdi. Yıldız ko-damanları arasında padişaha karşı öyle sırlar, entrikalar, harici, dahili ve içten içe politikalar dönüyordu ki bunlardan mühim bir ipucu yakalamanın en tükenmez madenlerden ziyade temin-i servet edeceğine şüphesi kalmadı. Fakat Yıldız'a adımını atmak, celb-i emniyet edebilmek, orada dönen muhtelif parti-lerden maksada en ziyade tevaful eden ele geçirmek... Sarayda padişah-ı sani gibi yaşayan zi-nüfuz heriflerden birine büyük yararlıklar göstererek kendini sevdirebilmek cidden müşkül bir keyfiyetti.

Mösyö Makferlan, kendince bir hüsn-i tesadüf yardımıyla Yıldız'ın bab-ı tezviratından içeri dalar. Bu emr-i mühime dela-let eden zat bunu götürüp kodamanlardan birine yanaştırır. Bu kodaman bizim mösyönün tesvilata olan derece-i istidadını bir-kaç defa mihenge vurduktan sonra kendine 'icad-ı vekay-i ec-nebiye kitabeti' diyebilecek nazik bir hizmet tevcih eder. Bu hizmet Abdülhamit'i telaşa düşürmek için Avrupa ceraidinde mucib-i makal olacak siyasi ve adi birtakım entrikalı vukuat ih-tira etmek, yahut tabiaten müstaid-i azam olanların remad-ı nis-yanını silkerek gözlere batacak bir hale getirmektir. Böyle za-manlar tehiyye edildikten sonra şayiati bastırmak için bulunacak çareler, yazılacak tekzipnameler gali fiyatlarla satılıyor.

44 Yıldız Sarayı kastediliyor.

Cesim-ül intifa mühim bir meseleyi, imtiyaz fûruhtu gibi hususâtı alakadar entrikacıların dil-hahları üzere tedvir etmek emrinde Abdülhamit'in fikir ve rızasını istedikleri noktaya celp edebilmek için neler uydurmazlar, ne kavi lüzumlar ihdas etmezlerdi.

Mösyö Makferlan, bu gülünç oyunlarda o kadar ileri gitti, kendine tevdi-i maslahat eden zevatın itimatlarını o mertebe su-İstimal eyledi ki nihayet sarayda buna kimsenin emniyeti kalmadı. Tezviratın da bir haddi olmak gerek. Makferlan'ın ne meta olduğu anlaşıldı. Yıldız'dan yüzdürüldü.

Bizim mösyö, Yıldız'a temastan aldığı fevr-tab itibar-ı tesiriyle bir müddet geçindi. Elan da geçiniyor. Yazıyor. Çiziyor. Birçok yerlere girip çıkıyor. Arada bir Avrupa'ya seyahat ediyor. Menba-i varidatı na-muayyen bir surette, fakat şehrimizin bu gibi tavgılara müsait emraz-ı ictimaiyesinden bil-istifade beyler, paşalar gibi yaşıyordu. Meftun'la Makferlan pek dost idiler. Frenk, Türk'ün akıl hocası idi.

Meftun ne zaman bir müşkilde kalsa '*Cher ami je suis venu pour profiter de vos lumières*' (sevgili dostum, zekânızdan istifadeye geldim) cümle-i istimdadiyesiyle Makferlan'a müracaat ederdi.

Geçen geceki tarassudatında Meftun'un musadif olduğu ahval-i elime, kızların itirafat-ı meyusaneleri, Raci'nin aldığı vaziyet-i serkeşan, Lebibe'nin gaybubeti, hep bu vukuat Meftun'un ailesine karşı her şeyden mesuliyeti itibariyle olan mevkiini müşkilin de fevkinde bir buhran içinde bırakmıştı.

Meftun, o gün kendini Makferlan'ın Şişli'deki hanesine dar attı. Madam Makferlan yatakla salon kıyafeti arasında müsamahalı bir tuvaletle karşısına çıktı. En dostane tebessümlerini ibzalen el uzattı. Sonra misafirini küçük bir salona aldı. Açık renk 'perkal'⁴⁵ basması döşeli bu salonun suret-i tanzimi, birkaç eta-

45 Çok ince pamuklu bir bez.

jer ve tablonun tayin-i mevkileri, bazı ufak tefek el işleri mada-
mın zarafet-i tab'ına delaletten hâli kalmıyordu. Her cihette
Frenklere mahsus bir hüsn-i tertib, bir sevimlilik, hasılı bir sanat
eseri meşhut oluyordu.

Madam, misafirinün yüzüne biraz dikkat ettikten sonra sordu:

“Ne var? Sizi biraz solgun ve endişeli görüyorum.”

“Sormayınız madam. Arapların bir darb-ı meseli vardır ki
onu size Fransızca *ici bas il ya de repos que dans le tombeau*
(dünya da rahat ancak mezardadır) suretinde tercüme edebili-
rim.”

Madam tebessümlerine halel getirmeyerek:

“Bugün sizi bu kadar pesimist olmaya sevk eden sebebi an-
lamak isterim.”

Meftun fesini kanepenin bir ucuna fırlatarak:

“Dünyada her şey bir sebeptir madam. İnsanların en âli
feylesofundan en adi işçisine kadar cümlesinin vazifesi, işi gü-
cü işte bu esbabı hüsn-i istimale yol aramaktır. Fakat müm-
kün oluyor mu? Ne gezer... Mesela sağlık, hastalık için bir se-
beptir...”

Madam Makferlan, Meftun Bey'in netayic-i indiye ve meş-
kuke üzerine yürüttüğü bu kafa şişiren felsefe-i acibesini çok
dinlemiş olduğundan o ucu bucağı gelmeyen vadi-i hikemiyata
düşmemek için sözü tatlı bir tarafa çevirmek üzere dedi ki:

“Kocamın size verilecek bir müjdesi var...”

“Acaba neye dair?”

“O kendi söyleyecek...”

“Fakat ben pek meraklıyım... Böyle şeylerde iki dakika inti-
zara bile tahammülüm yoktur... Hiç olmazsa ucundan bucağın-
dan olsun bir parça çıtlatsanız...”

“Bunu size kamilen anlatmaya mezun değilim... Fakat neye
dair olduğunu biraz açabilirim.”

“Teşekkür ederim...”

“Size kızını vermek için Kasım Efendi’yi teşne bir hale getirecek bir ‘trük’⁴⁶ buldu...”

Meftun şaşkınca bir sevinçle:

“Yaşasın Mösyö Makferlan... Vallah trük için yaratılmış bir adamdır. O bulur. Uydurur. Adamına göre insanların en hassas damarlarını ihtizara getirecek çareleri bilir... Fakat Kasım Efendi’yle bizim aramız şimdi pek bozuk... Onun oğlu bizim hemşireyi...”

Meftun, sözü bir iki asabi öksürükle keser... Madam, muhabbetinin mabad-ı ifadesine, meraklı bir çehre ile bir müddet intizardan sonra:

“Ey? Onun oğlu sizin hemşireyi... ne yapmış?”

“Ah madam ah... Susunuz, canım çok sıkılıyor... Daha size derdimi anlatmadım ki... Haniya mösyö nerede? Onu da görsen de bu suzişli meseleyi hepinize birden anlatsam... Çünkü bunu defaetle anlatmak... beni çok müteallim ediyor.”

“Bu bir alaka macerası mı?”

“Oh! Bakınız nasıl keşfettiniz! Kadınların bu cihetinden hisleri gayet nazik, fetanetleri pek keskin olur... Evet alaka macerası... Dünyada her iyilikle beraber her fenalık da işte bu kelime ile başlar...”

“Niçin bu kadar merak ediyorsunuz? Bu hal bütün gençler için umumi bir hastalık hükmündedir. Siz, şarklılar böyle şeylere lüzumundan fazla ehemmiyet veriyorsunuz...”

“Hayır madam... hayır... Siz beni şarklılıkla itham edemezsiniz. Çünkü âdeten en ziyade garplıya benzer bir şarklıyım...”

“Bilirim... Malımı bilirim... Bu telaşınızı beyhude bulduğum için söylüyorum. Ne var sevmek günah mı? Ben mürailikten hoşlanmam. Biz de sevdik... Belki elân da seviyoruz. Hep muhabbet evladiyız. Aşk muvacehesinde şarklı garplı olmaz. Hepsinin zebunu, ferman-beridir.”

46 [Yazarın notu.] Mahirane bir çare

“Ben bu hususta belki sizden de serbest düşünürüm... Fakat bu gibi meselelerin heyet-i ictimaiyece tevhit ettikleri birtakım tuhaflıklar... Nasıl söyleyeyim... bazı acayiplikler... mazaratlar var...”

“Canım iki genç birbirini sevmiş. Bunda tevehhüm olunacak o kadar büyük mazarat ne olabilir?”

“Madam bu dünyada her şey üç fasla münkasemdir. Mantukta buna kübra, suğra, netice derler. Tabiatça matlup olan bir neticeyi istihsal için ekser ahvalde biz bu küberaya, sugaraya düşeriz de hiçbir şeyden haberimiz olmaz. Kendimizi mesut oluyoruz, eğleniyoruz zannederiz. Halbuki yaptığımız zevk, bir netice-i tabiiyeye hizmetinden başka bir şey değildir.”

Madam gülerek:

“Bu tarif ettiğiniz nazariye alaturka mantık mı?”

“Hayır, bunun alafrangası, alaturkası yoktur. Bütün kavanin-i tabiiye-i ümemde bu üç fasıl aynen bu dediğim surette mukayyettir. Hatta hayvanat meyanında bile bu kaide aynıyle yine bu ahenk, bu tempo dahilinde cereyan eder... Teşbihim biraz fena olacak ama felsefe-i hakikiyede kabalık incelik yoktur. Bir merkebin yiyip içmesi, sahibine hizmeti... affedersiniz madam... kendi nev’inden cins-i latife musadif olduğu zamanki feryad-ı âşıkaneşi hep bu neticeye hizmet içindir.”

Madam Makferlan iki eliyle yüzünü kapayıp fıkırdayan su gibi bütün sadr ve batnı titreye titreye gülerek:

“Aman yarabbi yine bugün sizden neler öğreniyorum?”

“Bu bahislerde benden ders alacak kadar sizi cahil zannetmem... Evet madam, her şey üç fasla münkasemdir dedik. Bunun avamcası... Başlangıç, vasat ve intihadır. Bizim kızlar bu aşk makamına biraz yüksek perdeden başlamışlar. Hemen vasatı geçmişler... Neticeyi ele alıvermişler.”

Madam manidar bir tebessümle yine fıkırdayarak:

“Anladım...”

“Benat-ı Havva’dansınız. Elbette anlayacaksınız... Pek tabii sade bir şey...”

Madam dudaklarını ısırarak:

“Pek amiyane hareket etmişler...”

“Ben zaten bu makamın amiyanesini, kibaranesini kabul etmem. Bu seyrin diyapozonu hep odur... Suret-i aslisi birdir. Fakat bazen muhit ve terbiyeye nazaran eşkal taaddüt eder. Bizimkilerin amiyaneliği saygısız, daha doğrusu sabırsız davranmalaından ileri geliyor...”

“Siz şarkılar kadınların yüzlerini peçeliyor, üzerlerine kapıları kilitliyorsunuz da bu işler böyle nasıl oluyor?”

“Madam biz bunların ne yüzlerini peçeliyor... ne de üzerlerine kapıları kilitliyoruz. O gördüğünüz peçeler şer’i bir şey değildir. Hatta zaman-ı istibdadda birtakım hüviyeti meçhul kimselerin çarşaf ve peçeye girerek bazı muzlim ahvale tasaddi edebilmeleri ihtimaline mebni hükümet kadınları çarşaf, peçe istimalinden resmen men’ pek çok uğraşmış, fakat bir türlü muvafık olamamıştı. Kadim vasıta-i tesettürleri olan yaşmak feraceyi şimdi kullanmak istemiyorlar. Fakat madam affınızı rica ederim. Bugün böyle ‘akademik’ sözlere hasredecek vaktim yoktur. Pek müşkül bir mevkideyim. Zevciniz mösyöyü görüp istişare etmek isterim.”

“Zevcim burada, içeriki odadadır. Yanında Madam Şehim var. O da aile işi için istişareye gelmiş...”

“Oh madam... Oh öyle genç, güzel bir kadınla zevcinizi bir odaya kapayıp nev’i pek malum olmayan istişarelerine müsait bulunabilmek için insan mutlaka sizin gibi bir Avrupalı hilkatinde bulunmalı... Çünkü Türklerin benim gibi en serbest fikirlisi bile bu halde türlü kuruntulara düşmek emniyetsizliğinden kendini alamaz...”

Madam Makferlan latife-gune biraz kaşlarını çatarak:

“Oh mösyö ancak aramızdaki dostluğun kıdemi, teklifsizliğin derecesi itibariyle o ihtarnıza tahammül edebilirim... Yoksa!”

“Aman madam hiddetlenmeyiniz... Kendim bin-nefs nev’i ricale mensubiyetim itibariyle erkekleri sizden iyi tanırım da...”

“Bizim için terbiye, hissin fevkindedir. Mesela bakınız işte ben de şimdi sizinle şu odada baş başa bulunuyorum. İkimiz de genciz. Bundan ne mazarat tevehhüm edebilirsiniz? Zevcimin mevkiini şimdi şu bizim bulunduğumuz halden istisnaya mahal var mı?”

“Ah madam ah! Aylardan beri kalbimde işleyen yaraları gıcıkliyorsunuz... Sizinle şurada baş başa yalnız bulunmaktan gönlümde kopan fırtınaları izaha biraz cesaret vermiş bulunsanız beni hissen ihata eden tehlikeyi, azabı azıcık görmüş olurdunuz. Fakat ben de ne zaman böyle bir mukaddime-i beyana hazırlık cüreti hissetseniz derhal tebdil-i tavr ile bi-rahimane bir dürüşti alıyorsunuz da...”

“Aman Mösyö Meftun kocamın size olan emniyet-i dostanesini cidden su-i istimal ediyorsunuz...”

“Ben kizb... riya bilmem... Hissimi söylüyorum. Bu doğruluğumu da hakkımda dai-i mücazat buluyorsanız her hükmünüze razıyım. En samimi sevdalar nevmidane olanlarıdır.”

Madam Makferlan’ın balık etinden biraz fazla dolgunca beyaz vücudu çoktan beridir Meftun’un nazar-ı iştahasını celp edip duruyordu. Koyu kumral, kalınca kaşlarının altındaki kestane rengi gözleri arada bir tatlı tatlı şehlalaşıp hadekalarında elvan-ı mübtezeleden müteşekkil kumru göğsü menevişler peyda oldukça, Meftun bayağı istigraklara düşüyor, madamın her tebesümünde daha ziyade derinleşen münteha-yı şefeteyni ile çenesinin ortasındaki üç çukurcuğa nazar-ı meftunanesi temerküz edip kalıyordu.

Ya şimdiki elbiseler kadınların vücutlarında ne kadar aksam-ı müdevvere varsa bir irtisam-ı dil-firibane ile meydana çıkarmak esas-ı sanatkâranesi üzerine biçiliyor.

Enseyi, gerdanı, omuzları, sadrı, zahır her tarafından ihata eden ve miyandan incelip kalçalara bit-tevessü sonra yine darlaşarak inen hutut-ı menhiyenin esvap altında peyda ettiği tedevvürlere, şuh bir kadının evza ve harekatıyla verdiği (tabir caiz

ne) tatlı temevvücler letafet-i aşınayaça cidden saman-suz manzaralar hasıl ediyor.

Hele Madam Makferlan elbisesinin en ince katlarına varınca ya kadar olan tertibatı, oturduğu zaman aksam-ı vücudundan hangisini içeriye, hangisini dışarıya kavislendirmek lazım geleceği cihetlerini o kadar 'etüt' etmiş benziyordu ki gayet lakaydane tavırlarla irac ettiği bu maharetlerine meshur kalmayacak bir erkek tasavvur olunamazdı.

Madamın şu evsafından, şarkta temin-i muvaffakiyet için güzel, şuh bir kadının dahl-i küllisi olduğu dakikasına Mösyö Makferlan'ın şiddet-i vukufu anlaşılıyordu.

Meftun, Madam Makferlan için çoktan fitili almıştı. Fakat büsbütün nevmid kalacak derecede değilse de pek de tezyid-i cesaret edebilecek kadar yüz bulamıyordu. Mahaza arz-ı suziş-i derun için hiçbir fırsat da kaçırmıyordu.

Meftun'un ateşini yelpazeleyen cihet başka idi. O haneye Şehim Bey isminde diğer bir Türk centilmeni devam ediyordu. Madamın bu Şehim Bey'e karşı olan şiddet-i teveccühünü Meftun hiç çekemiyordu. İşin içinde öyle karışıklıklar, tuhaflıklar vardı ki bunların bir ucunu bulmak için Meftun uğraştıkça zihni bütün bütün dolaşıp kalıyordu.

Şehim de bir Fransız kadınıyla evliydi, bunun bir metres olduğunu da söyleyenler vardı. Nikâhlarının hangi imam, papaz muvacehesinde kıyıldığını, nerenin belediyesinde mukayyet bulunduğunu bilen yoktu. Bu cihet kendilerince bir sır gibiydi. Kadına umumen Madam Şehim deniyordu. Madam Şehim, Madam Makferlan'a nisbeten narin, ince daha 'artistik' bir melahate malikti. Levnen solgundu, fakat çenesinin tenasübü biraz yumruca alınının üzerinde ince, açık kumral kaşlarının çizdiği kavisler, uzun kirpiklerle haledar ve donuk sarı saçlarına nisbetle koyu görünen ela gözleri kendine bakanları yutkunduracak birer letafeti haiz idi. Ya endam-ı bülendi Fransız'dan ziyade İngiliz kadınlarına, 'miss'lere benziyordu. Bu kadın eğilmek, doğ-

rulmak evzau aldıkça bedeninin görünen narinlik, adeta bir heza-
ren gibi suhulet-i inhina vücudundaki kemiklerin henüz taaz-
zum etmeyip kıkırdak halinde kaldığı zannını verirdi.

Şehim Bey, Meftun gibi ne kese, ne de çehrece züğürt değil,
müreffeh-ül-hal ve yakışıklıydı. Paris nisvanı arasında ‘bo garson’
sitini iktisaba muvaffak olmuş. Vücut, boy, bos, kaş, göz yerinde
güzel bir delikanlıydı. Fransa’da Türkleri –tefennünü, tenevvü-i
malumatı, terakkiyat-ı fikriyesiyle değilse bile– iri çapı, kuvvet ve
sarfiyat-ı bedeniyesiyle güzel ‘reprezante’ etmiş, Avrupa’ya gayr-
ı resmi tahsil niyetiyle tek gitmiş, fakat çift avdet eylemişti.

Bu çiftin Makferlan ailesiyle olan dostluğu, teklifsizliği pek
ileri, pek içli dışlı idi. Hatta o mertebede ki buna bir derece ta-
yinine uğraşırken Meftun’un zihnine öyle bir durgunluk gelirdi.
Mösyö Makferlan Madam Şehim’e, Madam Makferlan da bil-
mukabele Şehim Bey’e bayılırdı. Bu bayılmanın alelade kuru bir
dostluk sevişmesinin fevkinde bir şey olduğunu Meftun hissediy-
yordu. Şu çapraz muhabbet, acaba bu dört kalbin muvafakatıy-
la kurulmuş bir nev’ gönül trampası oyunu muydu? Mösyö
Makferlan kendisinin Madam Şehim’e karşı olan sevdakârlığına
müsaid bulunması şartıyla zevcesinin aguş-ı Şehim’e atılmasına
göz mü yumuyordu? Müteehhilin arasındaki bu yıllankavi, bu
mübadeleli muhabbetlere Meftun *Moeurs parisienne* nam-ı
umumisi altındaki musavverat-ı edebiyede çok tesadüf etmiştir.
Şimdi gördüğü bu değiş tokuş, bu mübadeleli zevciyet roman
değil, bir hakikatti. Acaba Meftun su-i zannında pek ileri vara-
rak aldanıyor muydu?

Bizim Pehlevizade, Madam Makferlan’ın celb-i merhameti
için etrafına göz gezdirip bir vasıta-i sünuhat ararken nazarı he-
men yanı başında küçük bir masanın üzerinde açık duran bir ki-
taba musadif oldu. Eline aldı. Bunun ‘Sönmez Ateşler’ unvanlı
bir roman olduğunu gördü. Acaba bu hikâye ateşgedelerden
mi, yoksa Meryem Ana kandilinden mi bahsediyordu. Açılı du-
ran sahifelerdeki bazı satırların kurşun kalemile ‘soliniye’ edil-

miş yani altları çizilmiş olduğuna dikkat etti. İşaret edilen ibarat şu mealde idi:

“Yed-i ezeli-i kudret bazı gönülleri birbiri için yaratmıştır. Tabii muhabbet-i meşrua, böyle müspet, menfi iki kalb-i cazibin birleşmesinden husul bulandır. Yoksa sırf nikâhla, dua ile tevhidî fîrız olunan gönüllerde meymenet-i izdivac aramak abestir...”

“... Her gece gönlüm sende, sen ise aguş-i zevcinde mihman oldukça ve kendimi yekdiğerimize kanunen ve cismen karib, fakat kalben baid bir kadınla hem-fıraş buldukça istirahat-ı bal ve vicdan-ı ümem namına vaz’ edilen kavanin-i medeniyenin zıttı mukarenetle ne garip cilveler, mudhikeler, facialar tevlit ettiğini görüyorum...”

Meftun, bu işaretli satırları okurken dudaklarını ısırdı. Sanki ‘Sönmez Ateşler’ hikâyesinin muharriiri bu sözleri Şehim Bey’le Madam Makferlan’ın vaziyet-i ictimaiyelerini göz önüne getirerek yazmış zannolunuyordu. Madam Makferlan, romanın bu parçasını kendi hususiyet-i haline fevkalade temas eylemiş olmasından dolayı çizmiş bulunmalı. Hatta Meftun, bu tefessürünü madama anlatmak muzipliği ile dedi ki:

“Romanlardaki bazı musavverat hakikate o kadar temas ediyor ki! Hikâye sahaifinde, bu sanat ayinelerinde bazı kimseler gölgelerini değil endamı endamına kendi şahsiyetlerini temaşa edebiliyorlar.”

Bu ihâm üzerine Madam Makferlan’ın çehresi adeta pembedi. Fakat def’-i iştibah için bil-bedahe denecek bir süratle hemen bir kulp uydurarak cevap verdi:

“Bu romanı bana muhibbelerimden biri vermişti. O satırları kim bilir neden dolayı ise kendi işaret etmiş. Siz gelmezden evvel tesadüfen o kısmı okuyordum. Siz içeri girince kitabı elimden açık olarak masanın üzerine bırakmıştım. Bu çizgili satırlar gözünüze ilişti...”

“Muhibbeniz bu satırlarda musaddak-ı hali olacak sözlerle tesadüf etmiş olmalı...”

“Artık orasını bilmem...”

Meftun cebinden saatini çıkarıp bakarak telaşla:

“Aman madam! Celb-i teveccühünüz için saatler değil, aylar, seneler sarf etsem yine yorulmam. Bugün müteallim bir haldeyim. Bir aile buhranı esnasında hemşirem ortadan kayboldu. Ettüğümüz tahariyattan bir semere hasıl olmuyor. Reviş-i hale nazaran bu işin sonu bir faciaya müncerr olmak da muhtemel... Şaşırdım. Ne yapacağımı bilmiyorum. Bir akıl danışmak için sizin mösyöyü görmeye geldim.”

“Baş üstüne efendim... Fakat söylemiştim ya! Mösyönün yanından şimdi Madam Şehim var. O da mühim bir madde hakkında istişare için gelmiş. Sorduralım. Bakalım. Sözleri bittiyse mösyö ile sizi de görüştüreyim...”

Madam elektrik düğmesine dokundu. Hizmetçi kadın koyu renk fistanı, beyaz prostelasıyla arz-ı endam etti.

Madam:

“Mari, git mösyöye Meftun Bey’in mühim ve müstacel bir iş için kendini görmek istediğini söyle...”

Mari, hafif bir baş işaretiyle çıktı. O esnada sokak kapısının çingırağı evin alt katını çın çın öttürdü. Meftun içinden ‘al sana bir misafir daha’ dedi. Çingırak sesini işitince madam etajerin üzerindeki zarif bir saate gayet seri bir nazar fırlattı. Galiba saati muayyenede bir bekledikleri vardı. Hemen yanaklarını bir humret-i istical kapladı. Yerinde adım sayan bir talim neferi gibi bulunduğunda duramaz bir hale geldi. Nihayet mösyönün nezdinden Mari’nin avdetini beklemeksizin dışarı fırladı. Çingırağı öttürene bizzat kapıyı açmaya gidiyordu. On beş, yirmi saniye sonra hizmetçi Mari mösyönün yanından avdetle salonda yalnız bulunan Meftun’a ‘Buyrunuz efendim, mösyö sizi bekliyor.’ dedi. Bu davete icabeten Meftun koridora doğru birkaç adım atınca merdivenden mırıl mırıl konuşa konuşa iki kişinin çıktığını işitti. Madam Makferlan’ı bu kadar halecana düşüren bu iki zahirin kim olduğunu anlamak için adımlarını ağırlaştırdı. Nihayet

bunun Şehim Bey olduğunu gördü. Madamdaki o telaşların sebebini şimdi anladı. Şehim, Meftun'la yüz yüze gelince gayr-ı muntazır, nahoş bir tesadüfe uğrayanlarda görülen alaim-i igbi-tar içinde tuhaf bir şekil aldı. İstikamet-i hatevatımı mösyönün olasına mı yoksa madamın salonuna mı çevirmek lazım geleceğini tayinde tereddüte düştüğü görülüyordu. Nihayet madam:

“Şehim Bey benim salona buyrunuz. Meftun Bey zevcimle mahremane bir hususa dair biraz görüşecekler...” sözleriyle idare-i keyfiyet ederek Şehim'i kolundan çekip salona aldı.

Meftun Bey, Mösyö Makferlan'ın oda kapısına takarrüble müsaade-i duhul için âdet olan üç küçük darbeyi tık tık indirdi. İçeriden hemen bir dakikalık bir sükûttan sonra 'antre' sadası geldi. Kapının topunu çevirip içeri girdi. Buradaki manzara cidden şayan-ı tetkik ve her şey kör parmağım gözüne idi.

Madam Şehim büyük bir kabahat işleyip de suçunu belli etmemek için süt dökmüş kedi gibi bir sükûnet-i mahcubane alan bir çocuk tavrıyla orta yerdeki masanın kenarına eğilmiş pek derin bir mütalaa ile meşgul görünmeye uğraşıyordu. Bu tavr-ı meşguliyeti o kadar sahte idi ki narin vücudunu setr eden şeker rengi süreden korsajı altından cüzi müddet evvelki halecan-ı şehvaninin bakiye-i darabanını Meftun ısıtıyor gibi oluyordu. İki yanağına şiddetli birer şamar yemiş zannolunacak bir halde ta gözlerinin akına varıncaya kadar vechinde yer yer pempelikler peyda olmuştu. Muhtasar bir tuvalet icrası için acil parmak darbeleriyle intizam-ı kadimine sokmak istediği turrelerde de matlup derecede bir düzen hasıl olamamıştı. Oradan buradan saç sarkıntıları görülüyordu. Telatum-ı deryadan yeni kurtulup da çalkana çalkana ipleri, yelkenleri gevşemiş bir gemi gibi âşığının sine-i iştihakında epey bir fırtına geçirmiş olduğu halinden, kı-yafetinden anlaşılıyordu.

Mösyö Makferlan da besbelli Meftun'un girer girmez nazar-ı iştibahına hedef olmamak için arkasını kapıya dönmüş, güya kütüphanesinin önünde bir şeyler yerleştiriyordu.

Meftun o anda kendi derdini biraz unutup nezdlerinde misafir bulunduğu bu karı kocanın vezaif-i zevciyece olan sadakat-i mütেকabilelerine hayretten kendini alamadı. Doğrusu iş pek tıkırında gidiyordu.

Madam Makferlan 'Meftun Bey zevcimle mahremane bir hususa dair biraz konuşacaklar. Siz buraya buyrunuz.' ihtarıyla Şehim Bey'i yutacakmış gibi ne kadar mütetalikane kolundan çekip salonuna almıştı. Meftun, Makferlan'la konuşacakları hususun mahremiyetinden katıyen bahsetmemişken karı, bunu nasıl uydurmuştu. Madam Şehim için mahrem tutulmayan bir şeyin Şehim'in kendi için mahremiyetine itina gösterilmesi lüzumuna Meftun çok şaşıtı.

Zevcin odasındaki fasl-ı sevda Meftun'un duhulüyle kapanmıştı. Fakat zevcenin salonundaki yeni başlıyordu. Tiyatro sahnelerinde halka oynanan sahte mudhikeler ne bayağı şeyler! İnsan aileler arasında cereyan eden böyle hakikilerini seyredebilecekler neler görecekteler!

Karı koca beyninde bu nasıl bir müsaade-i mütেকabile idi? Meftun, Madam Makferlan'ı bir muhabbet-i gayr-ı meşrua ile sevdiği halde bile şimdi onun iki adım ötedeki bir salonda diğerk bir erkekle leb-ber-leb sevda olduğunu göz önüne getirince bi-tahammül, bi-aram kalıyor da Mösyö Makferlan buna nasıl göz yumuyordu? Karı koca arasındaki, bu birbirinin kabahatini, hıyaneti görmemek yahut affetmek derya-dillliğini Meftun bir türlü zihnine sığdıramamaya başladı. Sureta, kavanin-i mevzu-i insaniyeye müraetle yaşar görünüp de hakikatte kavanin-i samimiye-i tabiata uymayan bütün bu kuyud-ı nafileden azade ser ve vicdan olarak bir ömür sürmek, bu da bir nev' felsefe miydi? Meftun, kendi kendine düşündü: 'İncelmek, insan-ı kâmil olmak için daha çok yontulmak lazım... Çok yontulmak çok.' dedi.

Bir izdivaç vuku buluyor. Kısa yahut uzun bir müddet sonra karı koca yekdiğerinden usanıyor. Avrupa'da şimdi bir nev' talak

var. Fakat her usanç vukuunda talaka tesviye-i maslahata kıyam da başa çıkar bir iş değil... Eğer madam da bu hakayık-ı müşküleyi idrak edebilecek kadar münevver-ül efkar ise nizamat-ı mevzuaya samimen mutavaatı humekaya bırakarak kanun fevkinde arifane yaşamaktan başka şey dünyada bir rahat-ı sahihe olamayacak... Hukema, ukala, kanun vazıları varsınlar her müşküle karşı bir çare taharrişiyle uğraşa dursunlar. Asırlardan şimdiye kadar bu müşkülatın kaçını halle muvaffak olmuşlar ki şu kısa ömür içinde rahat edebilmek için icab-ı tabiatı bırakalım da elan onların bulabilecekleri çarelere talik-i saadet edip bekleyelim...

Meftun'un henüz tekmil dakayıkiyle anlayamadığı Mösyö Makferlan'ın felsefesi işte bu idi.

Misafir, ev sahibine bütün derdini anlattı. Makferlan cenabları cüzi bir tefekkürden sonra şu cevabı verdi:

“Siz macerayı lüzumundan ziyade dağdağalandırıyorsunuz. Bu sevda keyfiyeti dünya kurulalıdan beridir böyle gelmiştir, böyle gider. Bu husus asab-ı beşeriye en ziyade yoran, zevcini, ve ebeveyni en ziyade üzen, şuunat-ı beşeriyenin ser sahife-i müellimesini işgal eden bir mesele-i müebbededir. Şimdiye kadar buna kimse bir çare bulamamış ki biz bulmayı düşünmek hama katını izhar edelim. Fırsat-yab olunca muaşıklar alelekser yekdiğerinin aguş-i visaline atılmaktan men'-i nefis edemiyorlar. Hukema, fuzala, buna mesag vermiyor. İşte buradan insanlara büyük bir dert kapısı açılıyor. Kavanin-i beşeriye, gençlerin üzerine mukavemet-suz bir tesir gösteren kavanin-i tabiiyenin bu şedaidine karşı yani muhalif karar vermekte devam ettikçe bu kapı daima açık duracaktır azizim. İnsanlar mukarreat-ı kanuniyelerini icabat-ı tabiiyeye tevfiik etmek hakikatini derk edebilinceye kadar bu sıkıntıları çekeceğiz. Bu bab-ı muaşakadan nöbet nöbet bizim girip çıktığımız gibi evladımız, ahfadımız, bütün zürriyat-ı beşeriye de gelip geçecektir. Fakat insanlarda bir kaide vardır. Önerine tabii bir mahzur, na-kabil-i izale bir kuvvet çıktığı zaman ona karşı itiraf-ı mağlubiyet etmezler. Mürailik gösterirler.

O hakikati vaz'-ı diğere taklibe uğraşırlar. Şekl-i hakikisini örtbas etmek isterler. O fenalık yine bakidir. Onlar yalnız zevahiri kurtarmaya çabalarlar... Olan bir kere olmuş. Şimdi bizde buna bir kulp takmaya, suret-i asliyeyi değiştirmeye bir yol arayalım. Teyzezadeniz Rebia Hanım Bedri Bey'den gebe kalmış. Bedri hiçbir suretle itilaf cihetine yanaşmıyormuş. O halde yaşlıca, fakir, düşkün bir adam bulup kızı ona tenkih suretiyle bu işi kapatırmeli vesselam... Lebibe'nin gaybubetine gelince bunda da ağlanacak bir facia, sizin zannınız gibi esrarengiz bir hal görmüyorum. Kızın fırarından sonra âşkı Kasım Efendizade Mahir Bey'in nerede ve ne halde bulunduğunu tahkik ettiniz mi?"

"Hayır... Daha vakit olmadı ki..."

"Kız ona kaçmıştır zannederim."

"İhtimal..."

"Bunları da birbirine vermeli, bu mesele de kapansın gitsin... Yalnız sizin milyoner Kasım Efendi'nin kızıyla izdivacınız kalır. Bu madde hakkında bir 'trük' düşündüm. Adeta sünuhat-ı mühimmeden denecek, aklıma bir şey geldi. Bu derde karşı ufak bir reçete tertip ettim. Hüsn-i istimal edilirse muvaffakiyet muhakkaktır."

"Reçete mi tertip ettiniz? Evet, bilirim sizin emraz-ı gayrı meriyye mütehassısısınız."

"Bu reçete hiçbir eczacının dar-ül-istihzarında yapılmayacak, icrası hususu yalnız sizin yed-i maharetinize tevdi edilecektir. Bu 'trük', hakkınızda bir şayia çıkarmaktan ibaret... Pek sade bir şey."

"Aman aleyhinde mi? Zaman pek acayip... Böyle bir şayia çıkarırsan halk buna inanır. Sonra tashih-i madde pek müşkül olur. Zaten aleyhimde şunun bunun işaat-ı müfteriyaneisi yetişmiyormuş gibi bir de ben kendi kendimi mi kötüleyeyim?"

"Hayır aleyhinizde değil, lehinizde..."

"Ooo... Bu âla şey... Fakat kendi lehinde şayia çıkarmayı herkes ister... İnanırlar mı?"

“Top gibi... Halkın zaten işi gücü ne? Başlıca meşgale ve eğlencesi kendilerini iğfal için çıkarılan sözlere inanıp muğfillerinin menafine hizmet etmek değil mi?”

“Tabayı-i beşeriyeyi siz pek iyi bilirsiniz!”

“Bu son keşidede size Şark Şimendiferleri piyangosunun birinci ikramiyesi isabet etmiş.”

“Eğleniyorsunuz! Bir tek tahvilim bile yok.”

“Eğlenmiyorum... Çıkarılacak işaa işte bu...”

“Bizim cebimize bir para girmedikten sonra bütün dünyanın piyangolarını kendimize çıkmış farz etmekten ne faide hasıl olur?”

“Çok...”

“Tuhaf şey...”

“Bu yolda şayiatla büyük büyük menafi temin etmiş kimseler tanırım... Şimdi bu söz çıkar çıkmaz âlem nazarındaki itibarınızda derhal on beş bin liralık bir tereffu hasıl olur. Birçok kimselerin hiddetini, bazılarının hayretini, bir takımının da hürmetini celp edersiniz... Fakat bu şayanın en büyük ehemmiyeti tamahkâr Kasım Efendi’ye karşı adeta bir tuzak hizmetini görmesindedir. Herifi bu kapana sokabilirsek sizin için kızını değil daha mühim ve mukaddes şeylerini fedadan çekinmez...”

“Zanneder misiniz?”

“Zan değil, adeta katiyen temin ederim...”

“Şık iş... Şıklığı nisbetinde kolay görünüyor... Fakat bir şayia nasıl çıkarılır? Ben bu fenne aşına değilim.

“Pek kolay... Ben bu havadisi karşı gazetelerinden birine yazdırırım. İstanbul cerideleri bunu derhal tercüme ederler. Ertesi günü kendinizin on beş bin liralık bir ehl-i servet olduğunuza siz de inanırsınız. Gazete muharrirleri umumiyetle züğürt oldukları için lutf-ı talihin ara sıra şuna buna gösterdiği medetkârlığı yazmaktan pek mahzuz olurlar. Şu kadar var ki siz de işi pek ciddi ve aynı vaki gibi tutmalısınız. Sizi tebriğe müsaraat edeceklerle karşı ciddi mukabele-i şükranıyeye ihtimamla işin enini hiç belli etmemelisiniz.”

“Bu dedikleriniz hep güzel, ama bu saniamıza karşı bazı mu’terizler çıkmaz mı? Bahusus banka tekzibe kalkışmaz mı?”

“Banka aynı numaranın birkaç kişiye çıktığını gazetelerde göre göre böyle havadislerin tekzibine kalkışmak külfetinden artık istigna hasıl eylemiştir... O, matlup olan numaranın tahvilini kimin yedinde görürse onu sahip tanır. Başka dedikoduya ehemmiyet vermez.”

“Peki ama bu son keşidede büyük ikramiye elbette birine isabet etmiştir. Tahvilin hamil-i hakikisi meydana çıkıp da bizden dava etmez mi?”

“Hamil-i hakiki kim bilir Şam’da mı, Irak’ta mı, Avrupa’da mı, Afrika’da mı? Kendine piyango isabet ettiğini pek geç haber alanlar da vardır. O zamana kadar bizim işimiz görülüp biter. Bu piyangolar sahte sahiplerine menfaat temin ettiklerinin makuusu olarak bazen asıl sahiplerine mazarat iras ederler. Onun için aklı başında kimseler kendilerine piyango isabet ettiğini işadan çekinirler. Bunun da bin türlü mahzuru vardır.”

“Desenize ki durup dururken biz başımızı derde sokacağız...”

“Canım size bunun mazaratından ziyade menfaati olacağını hesapladık. Onu merak etmeyiniz. Yalnız bu işi güzel idare etmenizi tekrar ale-t-tekrar ihtara lüzum görmüyorum. Bu işin bir sania olduğunu bir ben biliyorum, bir de madam... Bir de şimdi burada hazır bulunup şu musahabemize mahrem olan Madam Şehim...”

Çoktandır kitaptan gözlerini ayırarak bu muhavere-i acibeye hasr-ı dikkat eden Madam Şehim latife tavrıyla:

“Sahtekârlığınıza beni de iştirake yelteniyorsunuz, ama yağma yok... Buna biraz pahalı razı olurum. O havai piyango nun hiç olmazsa bir rub’ünü olsun bana vermelisiniz.”

Madam Şehim, deminki yorgunluğundan mütevellit bir rehavet ve mahmurlukla bu lakırdıları söylerken aldığı bitabane letafete Meftun cidden hayran olup kaldı. Deminden küçük salonda Madam Makferlan’ın ateşli gözlerine, tombul vücuduna

ağzının suyuakıp dururken şimdi bu narin kadının zarafet-i endamına, nezaket-i beyanına bayılmaktan kendini alamıyordu. Meftun'u nev'-i latife karşı o kadar büyük bir zaafı vardı ki kadınlar içinde hoşlanmadığı 'tip'in hangisi olabileceğini düşünür, düşünür bir türlü tayin edemezdi. O, bu hususta dünyada sevdiği bir yiyecek tasavvur edemeyen bir obura benzerdi.

Şimdi Meftun, Madam Makferlan ile Madam Şehim beyninde küçük birsebeb-i rüchan tayin edemiyor, adeta bir trapezi bırakıp havl-ıcan ile diğerine sarılan canbazlar gibi birinden ötekine koşmak, ondan öbürüne atılmak yani sevdalı bir çalığışu olmak, birüçüncü, dördüncü dilberin zuhuruna kadar gönlünü, vücudunu bu iki nazenin arasında taksim etmek istiyordu. Meftun'ı felsefe-i muhabbetinde tesniye, teslis, terbi, tahmis alaka yanılanihaye taaddüd canana mesag vardı.

Mösyö Makferlan gülerek:

"Teşebbüatımızda daima muvaffak olmak için bir kimseye rüşvetsiz iş görmeyiz madam. Bu muavenet-i nazikanenize mukabil, çıkan piyango size rub'unu değil sülüsünü bile takdim edebiliriz... Fakat Meftun Bey bundan sonra şu odadan içeriye hır kim girerse siz ona karşı bu büyük ikramiyeyi kazanmış bir utf-ı dide-i tali' rolünü mükemmelen oynamaya başlamalısınız

Meftun sırtarak:

"Fakat efendim benim pek teklifsiz ihvanım vardır. Bunlar piyango isabet etmiş olan yedimdeki tahvili görmek isterlerse... Ben ne ibraz edeceğim?"

"Düşündüğünüz şeye bakınız. Böyle bir piyango isabet ettiği zaman ona müteallik muamelenin neden ibaret olacağını bilen pek az kişi vardır. Benim dolaplarımda bankalar ve sair müesseseler ile cereyan etmiş umur-ı muhtelifeye dair matbu, gayrı matbu bin türlü evrak ve cetveller var. Onlardan birinin üzerine milyon haneli bir numara atar ve 'Osmanlı Bankası'nın filan nu-

maralı kura kazanan Rumeli Demiryolları tahvilinin aslıyla, pi-yango esmanı tediye vadesinin hululüne kadar bil-mübadele sa-hibi yedine ita kılınan muvakkat senettir' şeklinde anlaşılmaz, karışık bir ibare yazarız. Sizden tahvil sual edene bu kâğıdı gös-terir, asl-ı tahvilin alelusul bankaya tevdi edildiğini söylersiniz. Buna inanan inanır. İnanmayanı da ikna için bundan ziyade kül-fet ihtiyarına bir mecburiyetimiz yoktur.”

Şehim Bey’le Madam Makferlan tadil-i tahassür müddetini pek uzatmayı münasip görmeyerek izale-i iftirak savletleri esna-sında tuvaletlerine arız olan –karışıklığı aynada meh-ma-emken süratle bit-tanzim– oda kapısına alelusul üç darbe-i istizaniye in-dirdikten sonra içeri girip dahil-i daire-i musahabe oldular. Odadan içeri girerken Şehim Bey hilaf-ı mutad Türkçe bir şarkı mırıldanıyor:

Aman aman elmas
O her zaman olmaz
Oldu da bitti

mısra-ı gayr-ı mukaffasını terennüm ediyordu. Aynı zaman-da yekdiğeriyle zevc-zevce ve âşık-metres olan bu dört mahluk arasında çaprazvârî bir surette teati-i enzar edildi. Meftun, Şe-him’in mırıldandığı bu aşikâre saklambaç oyununun ‘oldu bitti’ mısraı mı, yoksa kendine tevdi edilen sahte lotarya kazancı mı daha tuhaf olduğunu saf-derunane düşünüyordu.

Meftun’a tevdi edilen rolün ilk tecrübesini Şehim’e karşı ic-ra ettirmek üzere Mösyö Makferlan hemen ayağa kalkıp müs-aferetinin ilk celse-i ihtiramiyesini madamın salonunda geçirmiş bulunan dostuna dest-i kabulünü uzatarak:

“Vürudunuz pek sevinçli, neşeli bir zamana tesadüf etti.”

Şehim Bey, Makferlan’ın bu sözlerinden vehleten bir şey an-layamayarak kendinin bazı ihamata hedef olduğu zehabına düş-mekte iken muhatabı itmam-ı maksad için dedi ki:

“Meftun Bey dostumuzu tebrik ediniz. Talihin pek az kim-seye nasip olan büyük bir lutfuna uğradı.”

Şehim, hazırunun çehrelerine bir nazar gezdirerek ağzından kaçırır:

“Afif bir kadınla mı izdivaç ediyor?”

Talihin insanlar hakkında gösterebileceği en büyük lütfun Şehimce bu suretle gördüğü telakki madamların vechlerinde evvela nahoşnudi buruşuklukları peyda etmekle beraber yine hepsini güldürdü.

Madam Şehim zevcine karşı söze atılarak:

“Talihin bir erkeğe göstereceği en büyük lütfu, ender bahşayışı kadın değildir. Kadın bir erkeğe mebzulen nasip olan bir atıyye-i hilkattır. İş iffete gelince erkeklerin kendi nefslerine tatbikte hamakat manasına istimal ettikleri bu kelimeyi kadınlar için meal-i diğerde kullanmak istemelerine şaşarım...”

Mösyö Makferlan sözün vadi-i diğere sapmasına meydan vermeyerek:

“Meftun Bey dostumuza Rumeli Demiryolları piyangosunun⁴⁷ son keşidesinde büyük ikramiye isabet etti.”

Şehim Bey ufak bir tebessüm-i istigrabla:

“Latife mi ediyorsunuz?”

“Latife değil, pek ciddi söylüyorum.”

Şehim derhal dest-i tebrikini Meftun’a uzatıp elini kuvvetle sıkarak:

“Hulus-i kalble tebrik ederim dostum...”

Meftun, bu sıkı ve harareti tebriğe karşı biraz şaşırarak ne diyeceğini tayin için mahrem-i hali olanların yüzlerine istimdad-kârane birer nazar gezdire gezdire:

“Teşekkür ederim...”

Bu esnada sokak kapısının çingırağı yerinden kopartılır gibi bir şiddetle birkaç defa çırpındı. Ne oluyoruz makamında herkes birbirinin yüzüne baktı. Madam Şehim, gözünü kapıya, kulağını harice vererek:

47 Sahte piyango oyununun Meftun’a anlatıldığı sırada mösyö, Şark Demiryolları piyangosundan bahsediyordu.

“Haber bunda... Galiba Meftun Bey’e hataen çıkan piyango-yu tashih için bankadan memur geldi...”

Meftun şaşırarak:

“Hemen de dediğimize inanacağım geliyor madam... Talihi-min bana karşı böyle acı bir şakada bulunması da müsteb’id de-ğildir...”

Madam Şehim:

“Eğer keyfiyet tahminimiz gibi zuhur ederse siz de talihiniz-le eğlenmek için ‘yirmi dört saatlik sevinç’ namıyla bir kômedi yazar, Beyoğlu tiyatrolarında oynatırsınız...”

Mösyö Makferlan:

“Telaş etmeyiniz canım... Meftun Bey’in yedinde bankanın öyle metin, muteber bir senedi varken Osmanlı Bankası hüviye-tini inkâr etmedikçe naks-ı taahhüd edemez.”

Hizmetçi sokak kapısını açmış olduğundan merdivenlerden yukarı bir patırtıdır peyda oldu. Böyle delifişek gibi içeriye da-lan zat hizmetçinin mümanaatlarına hiç kulak vermeyerek kori-dorun üzerindeki odaların kapılarını birer birer yokladıktan son-ra nihayet misafirlerin bulundukları mahale bila-istizan bir sal-dırdı. Bu gelen Raci idi. Ter habbeleriyle çiçek çıkarmışa dönen yüzü mosmor kesilmişti. Biraderini aramak için hazırunun ara-sına telaşlı telaşlı bir göz gezdirdikten sonra nihayet Meftun’u görüp tükür gibi bir sada ile:

“Bravo birader! Bravo! Neler olup bitiyor haberiniz yok... Siz burada böyle gülüp eğleniniz...”

Meftun şaşırarak:

“Ne var? Ne oldu?”

“Ne olacak? Hemşireden haber var... Her şey olmuş bitmiş...”

Lebibe Hanım’ın vaka-i âşıkane-sini bilenler için bu ‘her şey olmuş bitmiş’ sözü o kadar manidar idi ki etraftakiler gülme-mek için dudak ısırma-yı başladılar. Fart-ı teessüründen yalnız Meftun mezaya-yı tammına varamayarak sordu:

“Ne olmuş bitmiş?”

“Mahir ile bizim hemşire nikâh...”

Raci’nin o kadar ürküp telaş gösterdiği bu hakikati anlayınca Meftun başını oturduğu sandalyenin arkasına dayayarak birkaç defa geniş geniş nefes alarak:

“Oh yarab şükür... Bunun için gösterdiğiniz şu büyük telaşa ne lüzum var... Demek ki keyfiyet nizam ve şeriat dairesine girmiş. Biz buna cidden memnun olmalı ve şükretmeliyiz... Böyle hususatta alakadarandan ziyade şunun bunun telaşını, gift ü gusununu mucip olan ahvale bu nikâhla artık nihayet verildi. Dedikodu, dırıltı bitti demektir...”

Raci köpürerek:

“Dedikodu nasıl bitti... Asıl iş alevi bundan sonra alıyor. Bu iki kepaze İstanbul’a geçmişler, Sofular tarafında bir mahallede nikâhlarını kıydırmışlar. Bu halı yedikten sonra Mahir pederine, Lebibe de bize birer beyanname gönderiyorlar... Kasım Efendi fitili almış... Öfkesinden kuduruyormuş...”

“Kudursun... Onu mekteb-i tıbbiye seririyat hanesinde bila-masraf aşılattınız... Şimdi kuduzluğun eskisi kadar ehemmiyeti kalmadı...”

“Mahir’i evlatlıktan redde karar vermiş...”

Mösyö Makferlan:

“Lebibe Hanım’ın hane-i maderinden hin-i firarında beraberinde kıymetdar pek çok eşya götürmüş olduğundan bahisle Mahir aleyhinde bir sirkat davası açacağınızda dair Kasım Efendi’ye bir tehditname gönderiniz... O tamahkâr herif, oğlunun böyle ale-l-gafle suret-i hafiyede baid mahallelerde teehhülünden kendisi için kim bilir ne büyük masraf kapıları açılacağını tevehhümle kudurup durur. Yoksa bu işin bila-masraf olup biteceğini bilse telaş bile etmez... Şimdi siz onu bu dediğim surette bir sirkat davasıyla tehdit ederseniz bir beliye-i adliyeye girmek için sizinle suret-i hususiyede o her yola yatar...”

Raci, yumruklarını sıkıp ağabeyini göstererek:

“Asıl kabahatin büyüğü kimde olduğunu ben bilirim ya!”

Mösyö Makferlan, bir ehemmiyet-i azimeye, nev'an-ma bir hürmet-i mahsusa ile elini Meftun'a doğru uzatıp kaşlarını çatarak Raci'ye hitaben:

"Sizin bize getirdiğiniz bu habere mukabil bizim de size edecek büyük tebşirimiz var... Biraderiniz Meftun Bey'e Şark Demiryolları piyngosunun⁴⁸ büyük ikramiyesi isabet etti. Tahvil bankaya yatırılıp sened-i mahsus alındı. Küçük bir vade hitamında altı yüz bin frank ahzedilecektir. Ağabeyinizi tebrik ediniz."

Ağabeyinde bir demiryolu tahvilinin mevcudiyetinden bile haberdar olmayan Raci, bu nagehani büyük müjdeye karşı birdenbire afalladı. Ne düşüneceğini, ne diyeceğini şaşırdı. Fakat Mösyö Makferlan vaz'en, tavren ahzı kabil olabilen bütün ehemmiyet-i mahsusasını işaret parmağının ucuna cem' eylemiş de onu da bir heykel-i talih irae eder gibi çapkın kaşları altındaki keskin nazarıyla birleştirerek Meftun'a dikmiş bulunduğu dan herifin bu hokkabazlığına karşı Raci adeta manyetizmalanır gibi bir hale uğradı. Gayr-ı iradi bir halde önünde zanu-ber-zemin ihtiram olarak biraderinin elini tuttu... Maa-et-takbil sıkı. O mütehevvir Raci, talihin mazhar-ı tazizi olan biraderini takdis hissinden kendini alamadı.

Temaşageranden vakıf-ı esrarı olanlar bu sahte mukbil-i talih komedisini ciddi bir lezzetle seyrediyorlardı. Meftun, servetin insana verdiği kuvvet ve itibarı o ân-ı kasir içinde bit-tecrübe anladı. O, sert Raci'yi çarçabuk balmumu gibi yumuşatıveren sihir-i zerin tesir-i füsunkârıyla pek çok şeylere muvaffak olabileceğini ve hatta kaşıkçılar kethüdası Kasım Efendi'nin nasiye-i anudunun bile bu altın kümesi önünde eğileceğini hissetti. Mösyö Makferlan'ın hakkını şimdi kalben teslim ile herkes kendini tebrik ederken o da bu mühim ihtira ve işaasından dolayı Frenkin şiddet-i zekâsını takdis ediyordu.

48 Yukarıda piyngonun Rumeli Demiryolları olduğu belirtilmişti.

Bu piyango havadisi, üç gün sonra evvela matbuatla, badehu ağızdan ağıza bütün İstanbul'a yayıldı. Bu gibi şayiati en velveleli, en müheyyiç cevelangâhu olan mahalle kahvelerine, lisan-ı avama düştü. Herkes bunu birbirine içini çeke çeke anlatıyordu.

“Ne olursa olsun bu önümüzdeki keşidede takkemi satar bir nısf, yahur rub’ hisse bileti olsun alırım... Çıkınca çıkıveriyor işte...” diyenenin haddi hesabı yoktu.

Halkımız, teşebbüsât-ı ciddiye ve büyük gayretler neticesinde cem’-i servet eden erbab-ı cehd ve ikdamın suver-i kesbiye ve muamelat-ı cariyeye-i ticariyesini tetkik etmek bile istemez. Bu ciyeti kendi fitratı, istidadı için kapalı, karanlık, meşkuk bulur. Bu hususta tecrübe-i talihe kıyam cesaretini gösterebilen erbab-ı

azm pek azdır. Onlar da hemen ekseriyetle büyük müşkilat karşısında apışıp kalırlar. Fakat piyango gibi bila-merahim havadan gelmek ihtimali olan bir serveti duyunca buna külâhlarını atarlar. Piyango denilen şeyin esasını, bunun kaç yüz bin yahut milyonda bir kişiye ihtimal-i isabeti bulunduğunu tetkik etmezler... Şehrimizde ceplerindeki cüzdanları ecnebi piyangolarının adeta birer faturasına benzeyen bazı zevat vardır. Bunlar Hamburg'un, Lyon'un, Atina'nın Filadelfiya'nın daha bilmem nere-lerin meşuk-ül maksad piyango biletlerine haftada, ayda para yetiştirmeyi iş güç edinmişlerdir. Her biletin günü, saati vardır. Bu merakta bir adam, sarraf sarraf dolaşır. Almanya'dan, Avusturya'dan mektup, telgraf sorar. Ciddi işini terk ile aldığı numara cetvellerini saatlerle biletlerin erkamına tatbik eder durur. Dört buçuk ayda bir sülüs hissenin iki humsuna çeyrek numara isabet eden ne akıl ermez dolambaçlı hesabata zihin sardıracağım diye hırs ile didinir, çabalar, bunalır... Şehri bu uğurda dört beş yüz kuruş fedadan sonra iki üç ayda bir isabet eden nısf kramıç yahut çeyrek krona, lutf-ı talihe uğradım, kâr ettim diye sevinir durur...

Hükümet istediği kadar ecnebi piyangolarının dahil-i memleketteki revacını men'e uğraşsın, bu kârın düşkünlerini cananlarına mülaki olur gibi han odalarında bu madrabazlarla buluşup saatlerle dertleşerek tanzim-i hesab etmekten men' kabil olamaz.

Matbuatımız bu piyango havadisini bir iki defa yazmakla doyamaz. Tatlı tatlı yazılan bı satırların yine tatlı tatlı okunduğunu muharrirlerimiz bilirler. Gazetenin biri 'Geçenlerde evrak-ı havadisde Şark Demiryolları büyük ikramiyesinin Meftun Bey isminde bir zata isabeti görülmüş ise de bu ilk işaanın aslı olmayıp mezkur ikramiyenin Balıkpazarı'nda Kigork Ağa isminde bir kurukahveciye çıktığı tedkikat-ı ahiremiz cümlesindendir.' kılık-lı bir tekzipte bulunur. Bir ikinci gazete bu haberin cümlesini red ile piyango'nun Zeyrek'teki bir aktara isabetini iddia eder.

Bir diğeri münazaun-fih piyangoonun gümrük hamallarından birine vurduğu davasına kalkar. Söz biraz karışır... Havadisın dümenini yed-i maharetinde tutan Mösyö Makferlan karşı gazetelerine sıkıştırdığı beş on satır ile yine ibre-i talihin Meftun Bey'in üzerinde takarrürüne âlemi inandırmaya muvaffak olur.

O güne kadar tanıdığımız birkaç kişi Meftun'a müracaatla büyük büyük ticaret ümitleri göstererek bila-ıştirak bazı teşebbüsât-ı maliye tekliflerinde bulunurlar. Eimme-i mahallat evlendirilecek öksüz kızlar, hanelerine kuyular kazılacak dul kadınlar bulunduğu mealinde Meftun'u hayrat ve hasenata teşviken tezerkereler gönderirler. Daha doğrusu o zamana kadar isimlerini bile işitmediği babasından, dedesinden matlubu bulunan birtakım alacaklılar zuhur eder. Meftun'un senelerden beri asıttı da bıraktığı dayinleri bu fırsattan istifadeye şitap ederler. Meftun kendi kendine:

“Erbab-ı iz'andan bazı zevat kendilerine piyango çıktığını gizlemeye tevekkeli itina etmiyorlarmış. Bana hakikaten piyango çıksa imiş meğer yapılacak ne kadar şeyler varmış...” demekten kendini alamaz.

Meftun'un bu piyango havadisi bir müddet gazetelerde ve efvâh-ı nasda çalkandıktan sonra mezar-ı şüun olan nisyan zaman-ı a'makına yavaş yavaş gömülür gider.

Kaşıkçılar kethüdası Kasım Efendi'ye karşı alınacak vaziyeti Mösyö Makferlan ile bir müddet tetkik ederler. Muharebeye hazırlanan bir kumandan gibi ihtiyarın zayıf ve kuvvetli taraflarını hep hadde-i nazardan geçirirler. Her ihtimali düşünürler. Her müşküle iktihama hazırlanırlar. Kasım'ın hanesinde bir iki gün bağrıışmalar, çağrıışmalar, ağlaşmalar, gürültüler koptuğunu işitiler. Zavallı ihtiyarın kan başına sıçrar. On beş yirmi dakika kadar nutku tutulur gibi olur. Nüzul yokladı zannıyla tabip bile celp ederler.

Meftun'a piyango isabeti şayiasından sonra Kasım'ın haline bir durgunluk gelir. O zamana kadar züppe, terelelli, tatlı su

marsuvanı, Panayota gibi nev'inden kendince olan elkab-ı tezyifeden birini terfîk etmeksizin ismini yad etmez iken şimdi sadece komşu bey demeye başlar.

Birkaç gün geçirdikten sonra Meftun imzasıyla:

Mahir Bey'in, Lebibe'yi bil-iğfal kaçırıp velilerinin rızaları hıflafında uzak mahallatta vuku bulan izdivaçlarından, kızın bu firarı esnasında hanede bir çok kıymetdar eşyanın da kaybolmasından şimdiye kadar makamat-ı aidesine isma-i şikâyet edemeyişi kendine büyük ikramiyenin isabetinden dolayı bankaca olacak muamelatla meşgul bulunmasından ileri geldiği mealinde bir tezkere gönderir.

Kasım Efendi'nin paraya karşı o kadar büyük bir zaaf ve hürmeti vardı ki onun nazarında her lira mükevvénattan hiçbir şeyde bulunmayan maddi, manevi bir kuvve-i müessireyi haiz idi. Her şahsın ehemmiyet ve kudretini malik olduğu nükudun miktarıyla tayine almıştı. Şimdi vehleten on beş bin liralık bir kuvve-i munzamma ile tezyid-i itibar ve nüfuz eylemiş bulunan Meftun, ihtiyarın nazarında büyümüş büyümüş, alyon⁴⁹ kesilmişti. Artık böyle bir adamın sözünü ehemmiyet-i mahsusa ile telakkiyi kendince bir fariza biliyordu. Kızı Edibe'yi, Meftun şimdi istese kemal-i memnuniyetle vermeye hazırdı. Fakat evvelce vuku bulan talebini reddetmiş olduğu için delikanlıyı katiyen gücendirmiş bulduğundan pek korkuyor, endişe ediyordu.

Şimdi Meftun'la görüşmek, talihin bu kadar büyük bir lütfuna uğramış bir adamla temasta bulunmak, kendince de nasip aşıklığına hizmet edeceği kabilinden garip fikirlere düşmüştü.

Tezkere irsalinin ertesi günü sabahleyin Şaban Ağa orta kapıyı vurup 'ihtiyar bir misafir geldiğini, selamlık odasında Meftun Beyefendi'yi beklediğini' içeriye haber verdi. Bu misafir, muhterem komşu Kasım Efendi idi. Meftun'un kabul salonun-

49 Çok zengin kimse.

daki dekolte tablolar, bazı meşahirin 'büst'leri, insan hayvan heykelcikleri, hasılı nazar-ı taassubunu rencide ve gayz ve nefretini celp edecek birçok eşyayı bu sofı misafir, adeta şaşılacak bir metanetle temaşa ediyor, hatta bazılarına istigrabkârane, mütehayyirane tebessümlerde bile bulunuyordu. Bu küçük şeylerin bir takımına büyükçe paralar verilmiş olduğunu Kasım Efendi bile idi mutlak o tebessüm-i istigrabı dudaklarında donakalırdı. O, bu eşyanın en kıymetdarına iki mecidiye çeyreğinden ziyade fiyat tahmin etmiyor, bunların bir çoğunu kıymeten bizim şekerçilerin satukları sema halinde uzanmış sarılı kırmızılı Mevlevi dervişanı şekerlemelerinden pek farklı zannetmiyordu.

Kasım Efendi nasıl bir suret-i kabul göreceği hakkında büyük bir endişe, basıp yürüdüğü yerleri aşındırıp eskitecekmiş gibi ahissaya mahsus bir tereddüt ve ihtizaz-ı acible salonun içinde yavaş yavaş ilerleyerek oturacak bir yer arıyor, fakat celse-i mutadesiyle bağdaş kurarak veya diz çökerek alaturka yerleşecek bir mahal bulamıyordu. Sağma soluna bakındı. Bir şey devirmemek için son derece muhterizane bir iki adım attı. Nihayet küçük bir kanepenin önüne serilmiş halının üzerine bacaklarını kıvrarak çöktü. Tahiyatta oturur gibi ellerini de dizlerinin üzerine koydu. Abani sarıklı başını oraya buraya çeviriyor, gözlüğünün altından odadaki resimleri, tekmi o 'biblo'yu tetkike uğraşıyordu. Etrafına bakındı. Ağzından 'oda değil çıfıt çarşısı... bit pazarı...' sözlerini kaçırdı. Acaba bir işiten oldu mu diye derhal mütehaşiyane sağına, soluna göz gezdirdi. Kapının sağ cihetindeki köşeye derede yıkanan çınl çıplak bir nenf, bir su perisi levhası asılmıştı. Peri öyle bir vaz'-i dil-pezirane ile sath-ı aba meyillenmişti ki omuzlarından aşağıya dalgalanan saçlarıyla hatt-ı meyânının içeri doğru peyda ettiği inhina, ihtiyarı gaşy-i averane denek kadar süzük, gevşek bir tebessüme mecbur etti. Kendi kendine:

"Aman bu Frenkler... Aman bu Frenkler... Her şeyi yapıp yakıştırıyorlar... Yalnız bir can vermiyorlar. Sanki güzel bir kızı

soymuşlar soğana çevirmişler de yuraya çerçevenin içine oturtmuşlar... Canlıdan hiç farkı yok... Hemen hemen dudakları kıpırdayacak. Lakırdı söyleyiverecek zannediyorum. Bunların şu dünyadaki sanialarına yarın ahrette 'Haydi şu yaptıklarınıza can veriniz.' denecek. Bilmem o zaman iş nasıl olacak." dedi.

Sonra bu ihtiyarın gözleri bu üryan kız tasvirinde müphem bir nokta araştırdı. Nazarını resmin çukurlaşan gölgeli bir tarafına sevke uğraştı. Onun aradığı mahalli ressam irice bir nilüfer çiçeğiyle setretmişti. Ressamın bu ehil perdeliğini keşfedince ihtiyar, yine sırtarak:

"Oraya şu çiçek tesadüf etmese imiş alimallah insanın abdesi bozulacaktı... Çünkü kâfirler yaptıkları şeyleri tıpkı tıpkısına benzetiyorlardı." dedi.

Meftun, birdenbire içeriye girdi. İhtiyarın, gözlerini son derece bir inat nazarıyla su perisi levhasındaki nilüferin tahtında müstetir şekli keşfe hasretmiş, öyle ağzı açık, hayran adeta hal-i istigrakta buldu.

Sahib-i hane beşuş bir çehre ile bu muhterem misafirine doğru yürüdü.

"Bonjur efendim." hitabıyla hemen ihtiyarın elini yakaladı. Kasım Efendi, Meftun'un kavradığı eli öpecek zannıyla burnuna doğru uzattı. Fakat Meftun bu eli teyid-i meveddet için birkaç defa şiddetle frenkvari sarsıp bıraktı. Bu sarsıntı esnasında ihtiyarın tekmil vücudu sal-hurde bir dut ağacı gibi silkintiler geçirdi. Meftun'un saika-i itiyadla sarf ettiği bu 'bonjur' hitabından Kasım Efendi'nin pek hoşlanmadığı çehresinde peyda olan işmi-zazlardan anlaşıldı. Meftun, sevincinden adeta ne söyleyeceğini bilemiyordu. Bonjurdan sonra bir ikinci laf olmak üzere:

"Tabloya pek dalmışsınız. Baba efendi büyük bir 'kone-sür'sünüz zannederim..."

Kasım Efendi taaccüble:

"Affedersiniz evladım anlayamadım. 'Konsol' mu buyurdunuz?"

“Hayır... Sanattan anlıyorsunuz galiba!”

“Bunda anlaşılmayacak ne var? Eğer ressam oraya o çiçeği tersim etmemiş olsa imiş iş tamam olacaktı... Bakanlarda ne abdest kalacaktı ne tahammül... Çiçekle setr-i avret... Bu da Frenklere mahsus bir zarafet, tuhaf bir ehil perdelik... Yine afe-rin... Bu bir edepli ressam imiş. Onların pek edeplisi olmaz... Yani ya edepli olup da nedir... Herif yestehlemiş⁵⁰ ama üstüne tüy dikmemiş... İş bu kadar...”

“Bu gördüğünüz ve o kadar hayretle baktığınız resim meş-hur Milen’in ‘sembolik’ bir tablosudur. Orasını itiraf ederim ki orijinali değil bu bir ‘imitasyon’dur. Efendim bakınız. Dikkat buyrunuz. Gerdandan aşağı iki meme arasındaki gölge ile ziya-nın taarruzuna bakınız. Ressam ziya ile gölgeyi hassas parmakla-rının arasında ezmiş, oraya buraya dokundurarak bir hiçi hakika-te taklib etmiş... En müşkül, en sert şeyleri maharet-i ressamane-sine o kadar ram eylemiş ki hayretten insan kendini alamıyor.”

“Acaba her şeyi tamam tasvir ettikten sonra mı bu çiçeği ora-ya kondurmuş? Benim merakımda burada... Haniya şunu de-mek istiyorum ki o çiçek kazınsa altından hüve zamiri çıkacak mı?”

“Evet... Evet... ‘Pentür’ sanatı derindir. Tahtında müstetir çok şeyler vardır. O nilüfer kazınsa altından bir şey çıkmaz. Bu tabii... Fakat ressam çiçeğin tahtında tevehhüm olunan şey var-mış ‘ilüzyonu’ verecek bir maharet göstermiş. Yeni ekolü beğ-e-niyor musunuz?”

“Ne buyurdunuz efendim? Kulağım biraz ağır işitir de.”

“Yeni mektebi beğeniyor musunuz demek istiyorum...”

“Geçen sene semtte inşa edilen mahalle mektebini mi? İçeri-si karanlık... Bütün pencereler kabristana nazır... İlk yağmurda her taraf şakır şakır aktı... Helası sokağa yakın... Sanki oradaki altmış yetmiş çocuk yetişmiyormuş, mahallenin kasabı, bakkalı

50 Büyük tuvalet yapmak.

hep oraya taşınıyor. Avluda taaffün ziyade... Mektep yapıları he-
le şükür, Bekir Efendi'nin evinin o kuytu köşesi bevlden kurtul-
du. Kaç zamandır halkı oraya işemekten kesemedikti. Zavallı
adam kırmızı celi hatla duvara 'işbu mahale tebevül memnu-
dur' ibaresini yazdırttı. Kimse aldırmadı. Çünkü tebevül eden-
lerin çoğu ümmî. Herif kaz gibi gözüne o ibareye diyor da
öyle işiyor. Bu cüheladan birkaçı da 'Bekir Efendi galiba evi sa-
tulığa çıkardı... Duvarına kırmızı mürekkeple ilan yazdırmış.' sö-
zünü ortalığa yaydılar. İşbu suretle sökmeyince zavallı adam ye-
di meci diye masrafla oraya bir mezar taşı getirip dikti. Ismarla-
ma bir taş imiş. Sahibi birçok zamandır gelip almamış. Böyle bir
müşteri çıkınca taşçı da fiyatına bakmayıp vermiş. Evladım şu ak
sakalımla söylüyorum ki bazı kimselerde haya, insaf kalmamış...
Çokları bu taş da aldırmadılar... Bizim semtin alt tarafındaki
meyhaneler malum... Orası geceleri sarhoş uğrağıdır... Cenab-ı
hakka bin şükür kullanmadım. Bilmem... Tanrım yine de bildir-
mesin... İşret çok idrar getirirmiş... Arpa sularının, diğer işretle-
rin şimdiki ucuzlukları da malum... Cebinde birkaç meteliği
olan ezandan sonra bulut kesiliyor... İdrar sıkıştırdı mı karanlık-
ta sokağı dönerken bir kere pantolonunun düğmesine el atan
köşeye yanaşılıyor. Yazıyı, taşı, filanı kim görecektir! Herif bacakla-
rını gererek sürücü beygiri gibi oraya bir kaşanıyor⁵¹... Mekte-
bin inşasından en ziyade hoşlanmamız civar sokakların biraz id-
rardan kurtulmuş olmasından dolayıdır."

İhtiyar lüzum gördüğü vakit pek lakırdıcı bir adam olur, sö-
zü de bir menfaat-i melhuza uğruna sarf eder, sair zamanlarda
tasarruf-ı kelama be-gayet riayet gösterirdi.

Meftun, lakırdıcılıkta değme zevzeklere taş çıkartır takımından
olduğu için çorap söküşü gibi rişte-i kelamı salıverdi. Yağlıboya
resmin Avrupa'da geçirdiği edvar-ı tekamülü tafsile girişti... İh-
tiyar için birtakım tasvitat-ı garibeden başka bir şey ifham etme-

51 İşemek, atların işemesi.

yen ecnebi kelimat ve ressam isimleriyle memlu olan bu şurezar-ı beyan önünde afyon yutmuş gibi biçarenin beyni uyuşuyor, galebe-i nevme tab-aver olamıyor, arada bir sendelenen başını yukarı kaldırıp gözlerini açmaya çalışıyordu. Meftun'un garaib-i itiyadından biri de sözünü, mantığını muhatabının zevk-i tab' ve seviye-i fikriyesine mülayim düşecek mevzulardan adem-i intihabdaki gafleti idi. Zavallı Kasım Efendi, ressam-ı meşhur 'Leonardo de Vinci'nin Rafael'i takliden ağuş-i maderanesinde tıfıl mesihle tasvir ettiği Hazret-i Meryem levha-i diniyesinin beyn-el-ressaman mucip olduğu tenkidat-ı tersimiyeden ne anlasın? İki de yekdiğerinin celb-i takdiri için söz arıyorlar, fakat bulamayarak diğeri bir vadi-i ıtına sapıtıyorlardı. Muhatabe-i ilka-yı haz etmenin en muvafık yolu, yalnız dinlemek, kısa kelimat-ı takdiriye ile karşınızdakinin zekâsına beyan-ı hayret etmek ve mahzuziyet-i istimanızı anlatmaktır. Cibilliyet-i beşer böyle... İnsanlar istifaza-i irfandan ziyade ifazada bulunmuş olmak hissinden memnun ve mağrur oluyorlar.

Kasım Efendi, Meftun'un vüs'at-ı irfanı karşısında bir hayli uyku sağnakları geçirdikten sonra nihayet o sabahki sebeb-i ziyaretini beyan için bir mukaddimeciğe girişerek:

"Bey oğlum, şurada birkaç aydır komşuluk ediyoruz. İslamiyette komşuluk hakkı büyüktür. Yarın ahrette dokuz yerde suali vardır. Şimdiye kadar gelip 'safa geldiniz' demek icap ederdi. Kusurağımızı affedersiniz. Taksirat bizde oldu... Kısmet bugüne imiş. Kısmetten hariç bir şey olmaz." deyip sözün alt tarafında yutkunmaya başlayınca sahib-i hane muğberrane bir tebessümle:

"Baba efendi bendeniz Avrupa gördüm. Riyadan pek hoşlanmam. Lakırdıyı biraz doğru söylerim. Memleketimizde doğruluktan çok hazzedilmiyor. Ahlak-ı ictimaiyemiz de siyasetimiz gibi hasta... Yine eski uzun temenniler, müdahaneler, evet efendimler, sepet efendimler, büyük bir zatın tek ismini zikirden evvel sekiz elkap ta'dadı nev'inden garabetler berdevam. Hakikatten ziyade mizaca, menfaate hidmet-i maluliyeti geçmemiş ve

kolay kolay da geçmeyecek... Şu semte geldik. Sizi uzaktan görür görmez ak sakalınıza karşı büyük bir hürmet hissettim. Her halinizi tahkik ve tetkike giriştim. Mükemmel bir ‘burjuva’ olduğunuzu anladım...”

Kasım Efendi kaşlarını çatıp telaşla:

“Borcum var olduğunu mu anladınız? Size yanlış söylemişler... Haşa kimseye beş para borcum yoktur.”

“Hayır efendim borçlu demedim. ‘Burjuva’ dedim. Bu da Avrupa’da bir sınıf-ı halktır ki müsait bir günde ne olduğunu size uzun uzadıya anlatırım... Evet sizden hazzettim. O derecede ki imkân müsaade ederse sıhriyetinizle şeref-yab olmak emeline kadar düştüm. Bu fikrimin de büyük büyük sebepleri var. Avrupa’da çok şey gördüm. Çok şey öğrendim. Bu meta-ı fikrimi burada vatandaşımın ve memleketimin menfaatine olarak ‘enale’ etmek isterim. Bu eski gidişlerimizi biraz değiştirmeliyiz. Sermayelerimizi artık başka türlü kullanmalıyız. Burada ticaret ve her şey henüz bakirdir. Kazanılacak ne milyonlar var. Ne için ağzımızı açıp duralım? Allah bize de güç, kuvvet, beyin, iz’an vermiş, bunları hüsn-i istimal edelim.”

Milyon lafzına Kasım Efendi’nin salyaları akmaya başladı. Meftun devamla:

“Benim malumat ve dirayetim sizin servetinizle birleşirse ne kârlar, ne ticaretler, ne harikalar husule gelmez...”

Kasım Efendi ağlamalı gibi bir halde:

“Servet mi? Aman evladım ben de öyle şey yok... Ben de dünyalık ne gezer? Ailemi zor zar geçindirebiliyorum. Mahalle-den bir iki zevzek fakirinizin adını zengine çıkarmışlar.”

“Evet biliyorum, mahviyet gösteriyorsunuz. Bunca zamanlık adamsınız. Yılda beş yüz lira arttırmış olsanız elli – altmış sene-de mühim bir yekûn teşkil eder.”

Kasım Efendi, bu defa adeta ağlayarak, büyük büyük yeminler ile haline acındıracak derecede zaruretinden bahsetti. Meftun, bir istigrab-ı fevkalade ile:

“Varlığını bu kadar gizlemeyiniz efendim... Bu asırda servet mucib-i mübahattır. Hiçbir parası olmayanlar bile var gibi görünmek için ne garibelere, ne tedbirlere, ne ebleh-firibane desiselere müracaat ediyorlar.”

Kasım Efendi kendine isnat edilen serveti protesto etmek için adeta tıkanır gibi telaşlar izharına başladı. İhtiyarın şiddet-i teessürle cidden bir fenalığa uğrayacağını gören Meftun:

“İnandım... İnandım efendim telaş etmeyiniz. Zaten size karşı hissettiğim hürmet-i mahsusa servetiniz için değildir. servet çıftta da var. Ben er oğlu er, Türkoğlu Türk bir aileye damat olmak istedim. Avrupa’ya tahsile giden emsalim, kollarına bir Frenk kızı takıp getiriyorlar. Sonra ne velveleler kopuyor. Ben bunu arzu etmedim. Kayınpederim sizin gibi abani sarıklı, zevcem Ayşe, Fatma adlı olsun dedim. Sonra kısmet bizi getire getire size komşu etti. Milliyetini, Türklüğünü seven bir adamın sizin gibi nur simalı bir pîr-i muhteremi görünce meclub olmanması kabil midir? Damadınız olmak, sizin o mübarek ellerinizi öpmek bir genç için ne büyük şereftir. Orasını ben bilirim... İlk talebimde benim ne gibi bir hisle size meclub olduğumu anlamadınız, hakkınız da var... Dünya şimdi acayip... İnsanların içi dışına uymuyor.”

İhtiyar o güne kadar kimseden işitmediği bu mezaya ve fazailine kendi de biraz kanaat getirerek dumû-i iftihar isalesiyle dedi ki:

“Evladım beni de ta’yib etmeyiniz. Sizi bana başka suretle anlattılar. Bu kadar insan oğlu insan olduğunuzu bilmiyordum. Sizin gibi Frengistan’ı dolaşmış, alafranga-meşrep, süslü bir beye benim kızı vermeye nasıl cesaret edebilirim? Kerimem gayet kapalı büyütülmüş ebkem cuş bir kızdır. O, şu odayı süpürmeyi bile beceremez. Buradan geçse kimbilir kaç şey devirir... Cesaretsizliğimin en büyük sebebi bu...”

“Frengistan’ı vaktiyle evliyaullahtan denecek zevat da dolaşmıştır. Bu bir kabahat değildir. Alafrangalığa, şıklığa gelince za-

man öyle götürüyor. (Yüzünü ihtiyara yaklaştıır) Ben memnun muyum şu halden? Sizin gibi salta⁵², şalvar, yemeni giysem şüphesiz daha rahat ve mesut olurdu... Kalben olduğu gibi şeklen de ecdadına benzemekle iftihar ederdim. Fakat iş öyle mi? Ne için olursa olsun şimdi bir insan herhangi bir ‘sosyete’ ve makama gitse redingotun hangi makastan çıktığına, yakalığın biçimine, boyunbağının şekil ve levnine bakıyorlar. İşte bu birkaç şey tayin-i mahiyete miyar addolunuyor. ‘Ger bana uymazsa eyyam uyarım eyyama ben’ demişler... Geçinmek için bu reviş-i âleme uymaktan başka çare yok... Dünya döndü. Şimdi bütün bütün dönüyor. Her şey değişiyor. Yavaş yavaş şehrimiz Avrupa gibi olacak... Her şey ateş pahasına çıkacak. Kömür, makarna gibi paket içinde satılacak... Odunlar ramazan pidesi, kandil çöreği misali elvan kâğıtlara sarılacak. Elma, şeftali nev’inden meyveler okka ile değil tane ile satılacak. Kıyyesini yüz paraya pahalıdır dediğimiz yemişlerin tanesini beş kuruşa yiyeceğiz. Ahalinin şöyle böyle pestenkirani sınıfları beşe, altıya öyle buz gibi kıvrıcık eti yiyemeyecekler. Kasaplar beygir, merkep de kesecekler. Bazı mahallerde ramazaniyelik yapılan beygir ve eşek eti sucukları sığır diye ahaliye yutturulmayacak... Her hayvanın sucuğu, üzerinde nev’-i lahmın markasını havi olarak satılacak... Ahali öyle daima karnaval var gibi aklına gelen şekil ve renkte elbise giyemeyecek. Üç sınıf halk olacak: asker, sivil, amele... Kıyafetler de böyle üçe inhisar edecek. Kıyafetler tensik edilince ökçesi basık, ‘şıpıdık’ ve gecelik entarisıyla mahalle kahvelerinde sadr-nişin meşveret olup elleriyle çıplak ayaklarının parmak aralarını karıştırarak politikadan bahs ve muhterem mebusanlarımızın sözlerini tenkit eden yave-guyana, bir insana malumat-ı siyasiyesinden evvel kıyafetini tanzim etmek lüzumu bildirilecek ve adab-ı muaşeretten bihaber bulunanlara usul-i idare ve siyasetten dem vurmanın pek abes olacağı tefhim edile-

52 Yakasız, iliksiz, kolları bolca bir tür kısa ceket.

cek. Medeni bir kavim için adab-ı umumiye denilen kuyudun şaritaları ahalimize meccanen talim olunacak. Esnaflık nev'an şehremanetince müseccel olacak. Nuruosmaniye taraflarında ve bazı hususi hanelerdeki büyücülerin nev'-i sanatları esnaflık kadrosuna ithal edilemediği surette bu gibilerin ticarethaneleri sedd ü bend olunacak. Sokaklarda başlarından lüle lüle kirli saçları sarkarak avaz avaz haykıran sırtı pöstekili, sinesi tespihli, eli teberli, o keşkül bedest saçaklı heriflerden ne sattıkları sual olunacak. Her suale 'Ya dost! Mangır eyvallah hu'dan başka cevap alınamayınca hepsi 'depo'ya isal edilecek... Hep bunlara birer sanat talim olunacak. Bunların içinde Osmanlı opera-tiyatrolarında 'tenor'luk etmek liyakatını gösterenler bulunacak. Bugün sokaklarda en adi şeyleri vesile-i temaşa ittihazıyla ağızlarını açıp akşamlara kadar şuna buna vakf-ı enzar ile vakit geçiren, dedi-kodu ile kahve peykesi çürütmekten başka meşguliyetleri olmayan kimselere hep münasip birer iş teklif edilecek... Memleketimiz bu gibi güçlü, kuvvetli işsiz güçsüzlerden iki suretle mutazarrır olmaktadır. Bir memleket, zamanının terakkiyatıyla mütenasiben kesb-i umran edebilmek için evladının maddi, manevi faaliyetine muhtaçtır. İşte bizde çocuklarımızın bu faaliyet-i umumiyeye iştiraki vazife edinmediğimiz ve az ile yani hemen olmayacak kadar bir şeyle kanaate alışmış olduğumuz için ilk zarara uğruyoruz. İkinci zarar da işsizliğin ümm-ül-habais olmasından ileri geliyor. Bir insan ne kadar tembel olsa yine tabiaten bir şeyle meşgul olmak ihtiyacındadır. Nafi bir meşguliyet bulunamayınca muzırıyla iştigal edileceğinde şüphe yoktur. Bugün Avrupa usul-i maişetiyle bizimkinin arasında çok fark vardır. Orada işlere o kadar hücum edilmiştir ki bugün işletilecek birçok sermaye ile dimağ ve kol mevcut olduğu halde ortada iş azalmıştır. Yani bu faaliyet-i şedideyi tamamıyla tatmin edecek iş kalmamıştır. İşte bunun için Avrupalıların bir kısmı bu sermaye ve faaliyetlerine memleketleri haricinde cevelangâhlar aramak ıztırlarında bulunuyorlar. Bütün memleketlerden eski derebey

likleri ve hara  g  zarlıklar kalktı. Fakat Şimdi onların yerine daha m  thiŐi kaim oldu. ÇalıŐmayan milletler çalışanların hara  g  zari oluyorlar demektir. Bu muharebe-i iktisadiyenin neticesi çalıŐmayan milletler için o kadar müthiŐtir ki sonunu taakkul etmeksizin daima hazırdan yiyip nihayet-  l-emr hizmet  rlarına hizmetçi olan ahmak mirasyedilerin halini andırır. Bu sözlerim ayrı ayrı tafsil edilse her birinin ucu varır bir müstakil fenne dayanır... Beni dinlemek hususunda göstermiş olduğunuz meta-neti daha ziyade su-i istimal etmeksizin neticeten Şunu arz ederim ki içimizde benim gibi umur aşına kimseler varken tedarik edebileceğimiz kadar sermaye toplayıp da iŐlerimizden bizce ka-bil-i intifa olabilenleri kendimiz idare etmeyerek niçin Frenkle-rin eydi-i istifadelerine bırakalım?”

Meftun Bey lakırdıya biraz mola vererek ifadatının, muhata-bı üzerindeki derece-i tesiratını anlamak için Kasım Efendi’yi derin derin süzmeye başladı.

Kasım Efendi, bu sözleri hazz-ı musikiden biganeli i beyn-  n-nas misalen irat edilen kaba bir hayvanın kaval dinlemesi ka-bilinden bir bikaydi ile istima ediyor, daha doğrusu muhatabını dilgir etmemek için dinler gibi bir tavır irae eyliyordu. Yalnız arada bir milyon sözünü işittikçe tatlı bir esneme ile zihnini bu kelimenin delalet ettiği erkamın keşf-i mahiyetine sevk etmek istiyor, fakat ta’dad ve terkimdeki görgüsü malumat-ı saire-i fen-niyesi gibi pek zayıf oldu  ğundan bu tabirde zihinlerin alamaya-ca  ı derecede bir kesret-i miktardan başka bir katiyet-i kemine bulamıyor, bu sözün hin-i iradında dimağı bir altın banyosuna dalıyor, orada bunalıyor, bir vuzuha cremiyordu.

Bu memlekette bakir menba-i servet bulunduğu sözü Kasım Efendi için bimana bir lafı.   yle birkaç kişi birleşip sermaye vaz’ıyla ziraatten, ticaretten veya zir-i zeminden servet çıkarmak kabilinden sözler bu zavallı ihtiya-rın nazarında, vaad-i menafi ile paralı kimseleri iğfal için uydurulmuŐ birer desise olmaktan başka hiçbir hüküm ve ehemmiyeti haiz değildi.   yle büyük büyük

kazanç mevaidine kapılarak neticesi meşkok hususata girişmek-ten pek muhteriz bulunuyordu. Para maddesinde onun hiç kimseye, hatta en muteber müessesat-ı maliyeye, en büyük bankalara bile itimadı yoktu. Onun nazarında her fert, benî nev'inden diğerinin parasını dolandırmak için yaratılmış birer iblisten başka bir şey değildir. 'Para parayı doğurur' darb-ı meselini işittikçe ekseri defada paranın parayı öldürdüğü hakikatini teyiden mesel-i diğer irat edilmemiş olduğuna teessüften kendini alamazdı. Hıfz-ı akçe için kendince en emin usul, altınları kavanoza doldurup kömürlüğün bir karanlık köşesine hafiyen defnettikten sonra üzerine kömür tozu çekmekti. O hazine-i medfuna orada doğurmak sevincinden veya ölmek tehlikesinden masuniyetle senelerle uyuyabilirdi. En büyük muamelesi, en büyük cesareti gözüne kestirebildiği kimselere gayet fahiş faiz, muteber kefil, mükemmel merhunat mukabilinde para ikraz etmekti. Buna pek iyi aklı ererdi. Fakat vade-i ikraz hitam bulup da paraları kavanoza yatırınca kadar ne meraklar, ne gönül üzüntüleri, ne endişeler geçirmezdi. Herkesi, herkesi kendine karşı bir dolab-ı iğfal çevirmek, bir tuzak kurmakla meşgul zannettiğinden ummun nazar-ı bikaydiyle gördüğü en ufak şeylerden kuşkulanır, kimseye emniyet, itimat etmez, efrad-ı ailesine, evladına karşı bile türlü tedabir ittihazıyla yaşar, istirahat-i bal nedir bilmezdi.

Kasım Efendi, başı şapkalılardan hiç hoşlanmazdı. Bunların giriştikleri işlerde mutlak bir su-i niyet, mutlak bir fesat bulunduğuna, bu ecanibin umumen İstanbul'a Türkleri aldatmak için gelmiş olduklarına kani idi. Başı şapkalıları hep uruk-ı vahide-den addederdi. Onun nazarında Fransız, İngiliz, Alman, İtalyan yoktu. Hepsi gavurdu. Hatta bu milel-i muhtelifeyi aynı lisanla mütekellim zanneder, Ermenice ile Almancanın, Fransızca ile Rumcanın bir farkını göremezdi. Bunların kaffesi Kasım Efendi için gavurca idi vessalam...

Meftun'un ihtiyar ettiği bu uzun sözlerinden, bu külfet-i beyanatından kendini yere vurmak için hazırlandığını, bütün

bu mukaddematın gerisinde kendi zararına temin edilecek bir fikr-i hafî-i menfaatperestane bulunduğunu, ihtiyar tecarib-i medide ile havass-ı hamseden sonra altıncı bir his olarak iktisap eylemiş olduğu bir kuvvetle vazihan idrak ediyor, fakat Meftun'un bu safvetine gizli gizli sakalının altından gülmekten de men'-i nefis edemiyordu. Evet, kendini kündeden atmaya uğraşan bu gence hud'a-şinas bir ihtiyar pehlivan maharetiyle bir çelme atmak fikrine düşmüştü. Bakalım kim kimi devirebilecekti? Şiddetini zaman-ı münasipte izhar etmek için tamamıyla ketm-i kuvvet eden kurnaz bir hasım tabasbusuyla pek saf, zayıf, budala görünerek işe girişmeyi tasmim etti.

Meftun kendi aklınca ihtiyarı derin derin tetkik ettikten sonra bunun tamamıyla bir 'bon om' yani bir sade dil olduğuna, kendi gibi cin fikirli, sivri akıllı bir hezarfen için bu zavallı bunak herifin bütün servetini birkaç ayda yutuvermek işten bile olmadığına kanaat getirdi.

İhtiyar ise kızını Meftun Bey'e vermekten ne kâr veya zarar edeceğini en ufak tafsilatına kadar çoktan hesaplamıştı. Meftun'a mürâacatı işte bu hesap neticesinde taayyün eden lüzum üzerine vuku bulmuştu. Meftun'un kendine damat olmasıyla Mahir ile Lebibe meselesi de yoluna girmiş olacaktı. İhtiyarın zu'munca Meftun piyangodan on beş bin lira kazanmıştı. Delikanlı ile böyle sıhriyet temasında bulunur bulunmaz bu mühim meblağın ne miktarını çırpabilecekti? Kasım Efendi bütün kuvve-i şeytânkâranesiyle umk-ı meseleyi bu cihetten iskandil etti. Evvel hesap beş yüz vurabileceğine aklı kesti. İşte bu hedefe tevcih-i maksadla bir tertib-i zihinde bulundu. Bu parayı kızına ağırlık olarak talep edecekti. Meftun'un bu miktarı bila-istiksar kabul edeceğine kani idi. Çünkü kaz memul edilen yerden tavuğun esirgenmeyeceği emr-i aşikâr idi. Hangi nokta-i nazardan bakılsa Kasım Efendi, bu alışverişte kârlı çıkıyordu. Çünkü cariye farzıyla kızına bir kıymet takdiri lazım gelse bu fiyatın onda birini bile getiremeyeceğini rana biliyordu.

Bu fikrinin husulüne muvaffak olursa Kasım Efendi, bir vuruşta kızının ta rahm-ı maderden sükutundan o güne kadar olan mesarif-i ruz-merre-i hayatının birkaç mislini elde etmiş olacaktı. Çünkü fodla, pastırma, zeytin bir de sıcak taam namına imaret çorbası, köle doyuran tabir edilen peynir haşlamasıyla beslediği kerimesini müddet-i hayatınca men-hays-ül mecmu yüz lira sarf eylediği pek meşkuktu. Bu hesabınca kızı için olan mesarifi işeyi maa-faiz bir hamlede ele geçiriyor demekti. Bu az büyük bir kâr mıydı?

Beş yüz lira ile açılan bu bab-ı sıhriyetin ileride mucib-i intifa birçok safhaları olacağına şüphe yoktu. Evet, işte ağırlıktan sonra nikâh meselesi geliyordu. Beş yüz lira da o... Etti bin altın... Ya bu liraları takip edecek yüz görümlüğü keyfiyeti... Kesse-i talihine piyangodan dumanı üstünde henüz on beş bin lira girmiş bir adam, izdivacına bu kadar şiddetle talip olduğu bir kıza iki yüz liradan aşağıya yüz görümlüğü takabilir mi? Kasım Efendi kerimesini adeta ağırlığınca altınla trampa ediyor, yalnız kızının o güne kadar olan yediğini, içtiğini değil taayyüşen birkaç batna kadar cebr-i ma-fat eyliyordu.

Bu sıhriyette her iki taraf kendini diğerinin zararına temin-i menafi eden bir muğfel-i kâr-amuz farzıyla türlü hülyalar geçirdiğinden şu meseleye münasip bir tarafından girişip işi bitirivermek için kemal-i tehalükle her ikisinin de kalpleri şiddetle atıp duruyordu. Meftun, bu keyfiyetin muvaffakiyet ve adem-i muvaffakiyet cihetlerini zihninden bir güzelce tasarlayıp bir muvazene-i mahsusa yaptıktan sonra ihtiyarın zayıf tarafından basturmak için dedi ki:

“Mahdumunuz Mahir Bey’in, ailemize karşı gösterdiği tecavüz bizi iki suretle müteessir ve mutazarrır bıraktı. Böyle velilerinin reyleri hilafına hane-i maderi terk ile âşıkına kaçan bir kızın bu hareketi âlemce ne kadar su-i tefsirata, dediler kodulara bâdi olacağı malum-ı âlinizdir. Bu teellümle validemin sıhhati muhtell oldu. Büyük validemi biraz nüzul yokladı. Diğer taraf-

tan zaiyat-ı maddiyemiz de pek büyüktü. Hemşirem âşıkıyla uzunca müddet yaşayabilmek için kendi mücevheratından başka valideminkileri ve daha yükte hafif pahada ağır birçok şeyleri toplayıp götürmüş... Bu zararlarımızı kim tazmin edecek? Kimden dava eyleyeceğiz?..

Kasım Efendi, tefekkür-i amike delalet eder surette kaşlarını çatıp göz ve dudaklarını büzüştürerek:

“Dava mı? Öyle şeye ne lüzum var? Dava etseniz de Mahir’in nesini alacaksınız? Tut kelin perçeminden...”

“Kendisi bi-kudretse velisine tazmin ettirirler...”

“Şimdiki adalet, yeni hukuk böyle mi?”

“Böyle...”

“Oğlunun sirkatinden dolayı pederinin mahkûm olduğunu doğrusu hiç işitmemiştim... Ben o çapkına böyle mi terbiye verdim? İnsan evlat peydahlıyor, ama huyunu peydahlayamıyor.”

“Peder Efendi, bu hususta size karşı bir dava açarsam emin olunuz çok masrafa girersiniz. Çok başınız ağrır... Bütün bu fenalıkları, zararları, dedileri koduları kapatmak için bir çare var...”

Kasım Efendi baygın bir sada ile:

“Nedir?”

“Kerimenizi bana vermek...”

Kasım Efendi, bu teklifi kabule zaten can atıyordu. Teklifat-ı mutasavveresini kabul ettirebilmek için biraz müteenni görünmek, nazlı bulunmak ağır davranmaktan başka çare olmadığından başını göğsü üzerine indirip ca’li bir tefekküre varduktan sonra:

“Nikâh, ağırlık, yüz görümlüğü hususlarında uyuşabildikten sonra verdim gitti... Sizden iyisine mi vereceğim?”

“O cihetleri merak etmeyiniz. Gönlüm ganidir. Dosta, düşmana karşı para için ne kendimi mahcup ederim ne de sizi...”

“Varol evladım... Öyle ise ben de siz kızımı zevceliğe değil cariyeliğe vereceğim.”

“Bana cariyenin lüzumu yok... Ben zevce istiyorum.”

“Siz nasıl isterseniz öyle kabul ediniz. Kızım Edibe cariyeniz, oğlum Mahir köleniz olsun. Ben o niyetle veriyorum...”

Kasım Efendi’nin böyle köle, cariyeye tabirlerini istimalden maksadı Meftun Bey ailesine, oğlunu damatlığa, kızını gelinliğe tadıyla tuzuyla yani pek pahalı satmak niyetinde olduğunu işrab idi. Fakat Meftun, hasis ihtiyarın bu nüktesini anlayamamış olarak köle, cariyeye tabirlerinden o, yalnız insaniyet namına nefret duyduğu için o yolda red ile cevap vermişti. Kasım Efendi, damad-ı müstakbelinin bu suretle cevabını kurnazlığa haml ile ‘demiri tavında dövmek gerektir’ meseline tevfikeyen bu işi hemen o gün oracıkta pişirip kurtarıvermek maksadıyla dedi ki:

“Evladım gel şöyle karşıma geç... Seninle bir pazarlığa oturalım... Eğer kısmet ise beş aşağıya beş yukarıya işi bitiriverelim vesselam...”

Kasım’ın bu sıhriyet ahz ve itasına bir nev’ hayvan alım satımı çeşnisi vermesi Meftun’un biraz tuhafına gitti. Fakat ihtiyarın devki ne ise o ciheti okşayarak işe girişmek muvafık olduğunu düşünüp muhatabına mümkün olduğu kadar hoş görünmek için dedi ki:

“Aman efendim uzun uzadıya pazarlığa ne lüzum var? Ne arzu buyurur, ne emrederseniz ifaya hazırım...”

Bu cevap Kasım’ın hoşuna gitmedi. Çünkü Meftun’u kendiyile eğleniyor zannetti. Her ne alışverişinde olursa olsun boğaz boğaza çekişerek pazarlık etmek kadar ihtiyarın zevkini arttıran bir şey yoktu, Kasım hemen kaşlarını çatıp:

“Alışverişte emir ile iş olmaz. Pazarlık helaldir. İnsan bir inek bile olsa pazarlığında birkaç gün çekişir.”

Bu koca öküzün kerimesi hakkındaki şu teşbihi nezahetten baid fakat hakikate karibdi. Meftun karşısındaki ihtiyarın cinnet-i hissetiyle hem-ahenk olmaktan başka çare-i muvaffakiyet olmadığını anlayarak burnunu burnuna yaklaştıran derece kayınpederinin karşısına diz çöküp:

“Pekâlâ... Malınıza bir fiyat isteyiniz çekişelim.” dedi.

İhtiyarın niyeti beş yüz lira ağırlık istemektir. Fakat akıntıya kürek çeken bir kayıkçının mahall-i matlubun çok üst tarafındaki bir ciheti hedef-i hareket ittihaz suretiyle ancak nokta-i muayyeneye erebilmesi kabilinden olarak dedi ki:

“Kesenizin ağzını açınız evlat. Kızıma evvel mezat bin lira ağırlık isterim...”

Bu ‘bin lira’ sözü Meftun’un beyni içinde fena çınladı.

Teyzesi Vesile Hanım’ın görücülükten avdetinde tarif ettiği yırtık basma donlu, o yahni yanak, o mankafa kıza bin lira ağırlık talebi latife tarzında irat edilse bile istimalına tahammül olunabilir bir söz değildi. Meftun, hemen yerinden fırladı. İhtiyarın bu yüz kaviliğini, bu bin liranın dimağında husule getirdiği tanin-i na-mütenahiyi biraz zihnine sindirmek, biraz hazmetmek için salonun içinde aşağı yukarı gezinmeye başladı. Damad-ı müstakbelinin bu telaşından, vaki olan şu birinci teklifinde zihinleri sersemletecek bir top tarrakası kuvveti bulduğunu ihtiyar anladı. Biraz ileri vardığını ima eder acip bir tebessüm-i itilafkârane ile:

“Niçin bu kadar telaş ediyorsun evladım? Bin lira demekle hemen cebinden para almadım ya? Sen de bir şey ver bakalım...”

Bin liralık bir talebe karşı ne verilebilirdi? Böyle bir taleb-i galiye mukabil kırk elli lira vermek pek çingenece bir pazarlık olacaktı. Yüz, iki yüz liraya çıkmak lafzen kolaydı. Fakat madde-ten tediye saati vürud edince ne yapılacaktı? On beş bin liralık piyango saniasını arayıcı fişeği gibi bir patırtı ile ortaya salıverdikten sonra bu havadisın tevhit edeceği bu gibi mahaziri düşümemiş olduğundan dolayı şimdi Makferlan’ı biraz muaheze-ye başladı. Meftun, hiçbir şey veremiyor, bila-inkıta geziniyordu, ağzından en ufak bir miktarı kaçırmaya korkuyordu. Çünkü yirmi lira demiş olsa bile hazırda bu kadar nakit yoktu. Bu semahatı kuvvede kalacaktı. Fakat böyle bir emr-i azimede ilk müşküle karşı mağlup kalmak da... Meftun gibi bir sahib-i azme

yaraşır mı? Verilecek bu para ihtiyarın yüz bin liralara varan ser-
vetini elde etmek için bir nev' 'avans' demektir. Bir ufak yemle-
me idi. Meftun başladığı bu pazarlığı herhalde bir hüsn-i hati-
meye isale karar verdi. O da bu bin liraya pek nispetli düşme-
yecek, gEDA-çeşmlik addolunmayacak miktarda bir şey verecek-
ti. Tediye zamanı hulul edince Mösyö Makferlan ilk saniayı ter-
tip ettiği gibi varsın buna da bir kulp uydursun... Evvel miktar
olarak Meftun üç yüz lira verdi. Vuruşa çekişe ağırlık beş yüz li-
raya keşildi. Bu pazarlık akıntısının nokta-i teveccühüyle nok-
ta-i muayyenî arasındaki bocalama bu'dunu mahirane tayin ey-
lemiş olduğundan dolayı Kasım Efendi kendi kendini tebrik et-
ti. Çünkü onun da zaten kararı beş yüzdü. Binden tutturup da
tastamam beş yüze düşmek hususu Meftun'un tahmin-i sünu-
hatı hakkında ihtiyarın gösterdiği isabet-i nazara cidden şayan-ı
hayret bir miyar olabilirdi. Eğer Kasım'ın damadı hakkındaki
tahminat-ı müstakbelesinde de böyle noktası noktasına mutabık zu-
hur ederse işi iş demektir.

Cemiyetin karibinden icrasına karar verildi. İhtiyar evden çık-
tıktan sonra Meftun hemen Makferlan'ın hanesine koştu. Ka-
sım Efendi'nin ziyaretini ve bütün macerayı anlattı. Para müş-
külâtı için çok düşündüler. Kadın nine Şekure Hanım'ın sandı-
ğundan antika pıryol saat vesaire aşırarak, Raci'den gizlice vali-
desinin ufak tefek bazı mücevheratını terhin etmek, Meftun
kendine ait Pangaltı taraflarındaki bir arsayı satmak suretiyle
dört yüz lira kadar tedarik edebildi. İleride Kasım Efendi'nin
tüyleri yolunmaya başladığı yahut ihtiyarcağız tebdil-i âlem ey-
lediği zaman kendine hisse-i münasibe ayrılması şartıyla Mak-
ferlan da yüz lira tedarik etti. Ağırlık akçesi cidden pek ağır ted-
birler, çarelerle tehye edildi. Mehr-i müeccelin vade-i tediyesi
istikbale ait hem de bir şekl-i müphemiyette gibi görüldüğün-
den beş yüz lira nikâh kıymaktan ürkmədiler. Yüz görümlüğü-
ne gelince Mösyö Makferlan gerçeğinden fark olunmayacak ka-
dar bir yalancı broş bulacağını vaadetti. Bu sahtekârlığın foyası

meydana çıkıncaya kadar kayınpederin de canı çıkmış bulunmak muhtemeldi.

Böyle her şey keşilip tertip edildikten sonra Kasım Efendi beş yüz lira ağırlığı aldı. O kadar sade suya hafif bir düğün yaptı ki bu cemiyete yirmi liradan ziyade sarf edilmediğini bil-iddia yemin eden bulunsa günaha girmiş addolunmaz idi.

Kasım'ın kendi için büyük bir muvaffakiyet addettiği bu ilk galebesine karşı Meftun'la Makferlan bıyık altından hamulane bir istihza ile sırıtıyorlardı. Çürükü böyle beş yüz lira yemleme ile ihtiyarı bütün servetiyle dam-ı sanialarına düşürmüş olduklarına kemal-i kanaatle hüküm vermişler gitmişti.

Kasım Efendi, beş yüz lira ağırlığı kavanoza indirmek için düğünü kendi hanesinde yaptı. Bu dernekte Lebibe ile Mahir'in kabahatleri af ve kendileri be-tekrar meyane-i aileye kabul edildi. Kızını değerinden pek fazla bir fiyata çıkmış olduğu gibi oğlunu da bir parasız evlendirmiş bulundu. Kasım Efendi ahir ömründe velvelsiz, dağdağsız, تنها bir hayata ihtiyacı bulunduğunu vesile ittihazıyla oğlunu kızını, damadını gelinini başından savdı. Bu dört can takuş tukuş Meftun Bey'in validesinin hanesine geldiler. Zaten Meftun için Kasım Efendi'nin o sade hayatına, bil-husus o yavan, o gayet mahdut, sade suya yemeklerine alışmak kabil değildi. Bütün aile halkı, yere iskemle üzerine mevzu sininin etrafındaki minderlere dizilip tahta kaşıklarla bir

kâsedan çorba, tek bardaktan su içmek gibi bir hale damat bey bir iki hafta zor tahammül etmişti.

Pederinin hanesinden zevcininkine naklinden sonra suret-i makusede aynı rahatsızlık zavallı Edibe Hanım için başlamıştı.

Müddet-i ömründe parmakları çatal, bıçağa temas etmemiş olan gelin hanım alafranga usul-i tenavüle o kadar bigane idi ki yaptığı tuhafliklara Zarafet bile gülmekten kendini alamıyordu. Zevcinin, çoluğun çocuğun enzar-ı temessühleri altında bir iki lokma şey yedikten sonra yarı aç yarı tok sofradan kalkıyor, tenha odalara çekilip gizli gizli ağlıyor, uğradığı şu tahammül-fersa halden kurtarması için yana yakıla Cenab-ı hakka dua ediyordu.

Zavallı Edibe, doğduğu günden beri alıştığı maişet ve adatin o kadar zıddı ve hilafı bir muhite düştü ki akl-ı kasıranesiyle haklarında bir türlü muvafık bir hüküm vermediği birçok şeylere dair peyda olan istigrafları günden güne artıyor, bu yeni şeyleri ne anlıyor ne de bu tuhafliklara alışabiliyordu. Pek ziyade sıkıldığı, bunaldığı zamanlar Azize Hanım'ı çağırıyor. Haftalarca yanından salıvermiyordu. Azize Hanım, sureta teselli-güne fakat hakikatte yangına kürekle gider sözlerle zavallıyı büsbütün çileden çıkarıyordu. Bu izdivacın haftasında Azize Hanım yeni gelini istifsara geldiği zaman ikisi bir odaya girip kapıyı sürmeleyerek saatlerce dertleştiler. Oda derununda kendilerini agyardan hali bulunca zavallı Edibe hemen Azize'nin kolları arasına atılarak bir haftadır tahammül gösterdiği işkenceli hayatın renc efza anlarını bir meraret-i beyanla tafsile başladı. Zavallı yeni gelin dumu-i nevmidi saçarak diyordu ki:

“Azize Hanımcığım halimi sorma... Bana oldu olanlar. Gelin mi oldum? Esir mi oldum? Cehenneme mi düştüm? Hasılı ne olduğumu bilemiyorum... Üç kaynana... Hesapsız görümce... O aşçı Zarafet kadın bile bazen başıma kel kahya kesiliyor. O piç kurusu Hasene'ye varıncaya kadar bu evde hepsi beni 'nazara'ya, maytaba alıyorlar... Artık küçüğünün büyüğünün 'maskara'sı oldum. Ne yediğimi biliyorum... ne içtiğimi... Hepsi su-

reta Müslüman, fakat yaşamları hiç bizimkine uymuyor. Yemeği el ile yemiyorlar. Çatal dedikleri o zıkkımı kullanıyorlar. Kör olasıyı kaç defa damağıma batırdım... Ağzım şişti.”

Azize Hanım müteessirane gözlerini süzüp:

“Dünyada o zıkkımla yemek yiyenlere yarın ahrette zebaniler uçları sivri kızgın çatallarla yemek verecekler... Aman rabbim merhametine sığındım... Allah’ın verdiği parmaklar dururken demir parçalarıyla yemek yenir mi? Ah Edibe ah! Babacığın bu işi niçin etti bilmem ki? Beş vaktine beş daha katar nur gibi Müslüman adamdır. Bir ayağı da çukurda. Ama Cenab-ı mevla taksiratını affetsin. Paraya dayanamaz... Seni o buraya gelin vermedi. Adeta yüz ‘kesahçe’ye sattı. Üç kaynana diyorsun, benim bildiğim bir tane... İkisi de nereden çıktı?”

“Birisi asıl kaynanam Latife Hanım... Öbürü de büyük ana Şekure Hanım... Üçüncüsü de teyze Vesile Hanım... Bu ikisi asıl kaynanamdan daha dalacan... daha gırgır... Vesile Hanım’ın güya evi barkı da ayrı... Fakat buradan çıktığı yok ki... Hepsi de birbirine uygun... Yaşlı başlı kadınlar... Hiçbiri ihtiyarlığını bilmiyor. Süslenip evin içinde yapma bebek gibi geziyorlar. Bari biraz yaraşa yüreğim yanmaz... Ahreti hiç düşünmüyorlar. Hiçbirinin bir kerecik olsun secde-i rahmana vardığını görmedim. Evin içi bazen kokonalarla, Frenk karlılarıyla doluyor. Bir fanfan, bir finfondur gidiyor. Hepsi haline göre Frenkçeden bir iki lakırdı öğrenmişler... ‘Söylesene’ diye beni de zorluyorlar... Ayol benim dilim döner mi öyle şeylere? Müslüman evladım elhamdülillah...”

“Söyleme kızım sakın ha! Sonra cayır cayır yanarsın... Frenkçe söylediğin lakırdı başına yarın ahrette sana azap olacak... Dilin kızgın maşa ile ensenden çekilecek...”

“Merak etme Azize Hanımcığım hiç söyler miyim? İstesem de hiç bundan sonra dilim döner mi? O fanfanlar, lakırdıya benzer şeyler değil ki... Dil yatmaz birtakım belaberzah gırtlılar... Geçen günü Frenk karlıları buraya doldu. Bana ne deseler beğenirsin?”

Azize Hanım yüzünü ekşiterek:

“Ne dediler kız? Zavallı Edibe!”

“Madam Meftun dediler!”

Azize Hanım avazı çıktığı kadar haykırarak:

“Kız sus... Dilleri tutulsun... O nasıl söz? ‘Tövbe’ de... Tövbe deeee...”

“Ah dedim... dedim... Tövbeler tövbesi dedim... Bu söz ne kadar gücüme gitti bilsen... Sabahlara kadar ağladım.”

“Kız istiğfar et...”

“Ettim anacığım, ettim Azizeciğim... Yalnız işte onu anlayamadım. Kocama niçin madam diyorlar? Hiç erkek madam olur mu? Koskoca bıyıklı adama Madam Meftun denir mi? Sonra bunun hikmetini görümcemden sordum. Benim sualıma Lebibe Hanım öyle güldü, öyle güldü ki şaşıra kaldım. Bana: ‘Ah alık yârim, sen bu kadar saf, bu kadar bön nerede büyüdün? Şimdi böyle şeyleri beş yaşındaki mektep çocukları bile biliyor... Madam Meftun demek ağabeyime kadınlık isnat etmek değildir. Madamdan murat sensin. Madam Meftun demek Meftun’un karısı demektir... Anladın mı mankafa... Bir daha kimseye böyle sersemce şeyler sorma, sonra insanı defe korlar da çalarlar.’ dedi. Beni tepeden turnağa kadar süzdü süzdü de nihayet ‘Nedir bu çapaçulluğun? Zarafet bile senden derli toplu geziyor. Biraz yakarı paçanı topla... Kendine azıcık çeki düzen ver... Dört lakırdı öğren... İnsan yanına çıkacak muamelelere alış... Ağabeyime yazıktır. Buradan başka İstanbul yok. Seni beyabanda mı peydahladılar karı? Sabahleyin kalkınca kocana bon corna... So-kağa giderken oruvar... Akşamüstü bolsuvar... Daha bilmem neler demelisin.’ dedi.”

“Sus... Sus... Ağzını alıştırma öyle kötü, öyle pis lakırtılara... Oravara soravara ne demekmiş onlar öyle a? Söz kıtlığında asmalar budayım... Elhamdülillah sen Kasım Efendi’nin kızıydın... Öyle oravara... moravara senin ağzına yaraşır mı? Seni kimin kızı olduğunu bile bile aldılar... Mademki arzuları bu

imiş. Onlar da Pangaltı'dan dillenmiş, yırtık bir Frenk kızını ala idiler.”

“Geçen günü bizimki bana ‘Madam’ demez mi? Haydi o Frenk karılarını adam yerine koymuyorum... Yestehlemekle de-niz ‘mundar’ olmaz... Kocam olacak herifin ikide bir de bu sözünü artık çekebilir miyim ya?”

“Vallah ben olsam hemen ağzına şaman indiriverirdim.”

“Acele etme... Yavaş yavaş yüz göz oluyoruz... Gide gide onu da yapacağım... Hepsi olacak... Fakat daha şimdi korkuyorum... Hokkabaz gibi halinde bir acaiplik, bir terelellilik var. Gözleri velfecir okuyor... Her sabah yumruklarıyla, kollarıyla talimler ediyor... Tapınır gibi bir şeyler yapıyor. Ayı kadar kuvvetli... Fakat icap ederse elhamdülillah din kuvvetiyle ben onu da pataklarım, görümcemi de... Kadın nine Şekure Hanım bunak mı bunak... Tiride dönmüş... Her tarafı sapır sapır titriyor... Asıl kaynanam da sıkıca... Bir sıkımlık canı var... Evelallah hepsini haklarım... Dur bakalım... Bu evde ne ‘pandomina’lar olacak... Mümkün değil burada ben bunlarla edemeyeceğim... Babam aldığı beş yüz lirayı geriye verir, beni buradan aldırır... Başka çare yok... Ben bu karlılarla kavgaya başlarsam sen de gelip bana yardım edersin değil mi Azize Hanımcığım?”

“Etmez miyim hiç? Etmez miyim? Onlarla dalaşmanın gaza etmek kadar sevabı vardır. Türk iseler Türklüklerini bilsinler... Frenkseler o başka. Bunların damarlarına nauzubillah şeytan girmiş. Her taraflarına yayılmış. Gönülleri kararmış... Kalp gözleri kapanmış... Biz evvela elimizden geldiği kadar bu cehennemliklerin ıslahına uğraşalım. Ben Hallaç Hoca’ya gidip bir havaslı, tesirli nüsha⁵³ yazdırayım. Bu nüshayı herifin haberi yokken elbisesinin bir tarafına dikiver... Bir de tütsü yaptırayım. Uyurken filan kendini tütsülemeyi beceremez isen çamaşırlarına olsun bas tütsüyü, bas tütsüyü, elbette günün birinde akıllanır...

53 Muska.

Latilokum şekerine de bir güzelce okutayım. Ne bilecek onu da yedir... Fakat dikkat et şarap içtiği akşama tesadüf etmesin. Bilirsin ya ben Eskiçi Hoca'dan izinliyim... Senin ağzına tükürüp ben de sana izin vereyim. Senden su istediği vakit sana öğretceğim duayı oku, bardağın içine tükür. Ver içsin... Mümin tükürüğü öylelerine şifadır. Utanmazların kiminin suratına kiminin suyuna tükürmeli... Bilmez misin İstanbul'da bizim komşu kavafın damadı Saim ne kadar içkiye müptela idi. Ben parayı çocuğun lazımlısına attım. Tamam yedi gün orada durdu. Sonra o para ile aldık. İçine biraz hamile idrarı karıştırdık... Dur... şeyinki... Muhtarların Müzeyyen o zaman gebe idi... Hiç aklımdan çıkmaz... Herife içirdik. Ondan sonra sarhoşa rakıdan bir iğrenme geldi. Nihayet tövbe etti kurtuldu. Karısı Sıdika bana hâlâ dua eder... Eller için çalıştım da hiç senin için uğraşmaz mıyım? Böyle şeyin eciri büyüktür. Hem sevaba nail oluruz. Hem de sen rahat edersin..."

"Buraya gelenlerin içinde Şehim Bey diyorlar bir delikanlı var... Karısı Frenk... Kol kola girip sokakta geziyorlar..."

"Kıyamet alametleri... Şimdi bizim şık beylere, kokona karısı almak moda oldu. Ermeni olsun, Rum olsun, Çıft olsun, Frenk olsun... Tek Türk olmasın da ne olursa olsun... Beğendikleri karılar bari aldıkları aldıkları cinsin hanımından, kadınının seçilmiş olsa insanın o kadar esması yanmaz. Öyle yerlerinden çekip alıyorlar ki söylemeye insanın yüzü kızanıyor... Ah kırk yıllık Yani olur mu Kâni?.. Ah ah zamane başka... zamane başka... Allah rahmet eylesin hanım ninem bunları vaktiyle bize söylerdi... Kıyamet alametlerini hep sayıp döktü. Bina ile zina çoğalacak, katırlar doğuracak derdi. Hep dedikleri şimdi olmuyor mu? Cahillik, biz o zaman kadıncağızın ne dediğini anlamazdık... Yaşlandıkça böyle türlü fenalıkları gördükçe şimdi... şimdi her şey bu kalın kafalarımıza dank diyor."

"Adı Şehim Bey... İşte sözüm ona Müslüman... İlahi böyleliğini beyler götürsün... Karısı kocasının kolundan çıkıyor, başka

erkeğin koluna giriyor. Birbirlerinin ellerini sıkıyorlar. Bir gülüşme, bir hokkabazlıktır gidiyor. Bu karılar kendi kocalarının yanında başka erkeklerle sarmaş dolaş olup muzika ile oynarlar-muş. Frenkler gözlerinin önünde böyle şeylere nasıl müsaade ediyorlar? Madamalarını başkalarına nasıl peşkeş çekiyorlar? Bunlar karılarını hiç kıskanmazlar mı?”

“Kıskanmazlar... kıskanmazlar... Çünkü onlar adı batası fena hayvanın etini yerler... Domuzda kıskanma olmadığından hikmet-i Hüda etini yiyenlerde de olmazmış... Hacı babam öyle söylerdi...”

“Benimki de yedi mi acaba?”

“Hay ziftin pekini yesin... Seni muzika ile oynatmaya kalkarlarsa ne yaparsın?”

“Ay sözünü yel götürsün... Ben kokona mıyım? Çingene karısı mıyım çalgı ile oynayacak? Çalgıları da hiçbir şeye benzemiyor. Görümcem her gün dan dan dan piyano çalar... İnsanın günaha girip de dinlediğine göre bari çaldığı bir hava olsa! Ay te-relelli lelliye çalsa, haygi gidi mini mini maşallah gibi ferahlı bir şey çalsa yüreğim yanmaz. Kadana beygirleri geziniyor gibi güm güm ortalığı öttürür. Bazen de hem çalar hem beraber uzun uzun ulur. Evin içindekilerde ne kafa kalır, ne beyin... Rahatsızlığımın hangi birisini anlatayım? Bu evde salon diyorlar bir yer var. Haydi seni oraya götüreyim de bak... Burası bir Müslüman evine mi yoksa bir puthaneye mi benziyor? Anlarsın...”

Oda kapısından usulca çıktılar. Sofada bir sandalye üzerinde uyuyan fino hemen yerinden atladı. Yabancı kadına karşı hasmane nazarlar fırlatarak dişlerini göstere göstere ufak hırıltılardan sonra havlamaya başladı.

Azize Hanım korkup geri çekilerek:

“Isırır mı?”

“Yaygaracı musibet... Isırmaz...Haykırır durur... Fakat köpektir bu, inan olur mu? Terliğini eline al da hazır tut... Atılırsa suratına çarptırır...”

“Adı ne?” Adını söyle belki susar...”

“Hay adı da yere batsın kendi de... Ne idi dur bakayım? Şey ‘koken’⁵⁴...”

“Of mundar... Nasıl da kendine layık bir isim bulup koymuşlar... Haydi oradan koken kâfir...”

“Hâlâ bana da alışmadı... Gördüğü yerde hırlar durur...”

“Bu uğursuz burada iken evin içine melek de girmez... Gebertiver gitsin...”

“A nasıl geberteyim? Sonra bana ne yaparlar?”

“Senin öldürdüğün belli bile olmaz... Kibritlerin uçlarını kopar. Ekmeğin içine koy yutturu yutturuver... Kıvrılır kalır...”

‘Koken’, aleyhindeki bu tavsiye-i müthişeyi anlamış gibi av’aveyi arttırıp Azize Hanım’a ufak ufak saldırıslara girişir... Azize telaşla:

“Haydi oradan kokmuş... Şimdi terliğimi fırlatır isem suratını dağıtırım senin...”

Bu tekdir üzerine köpek, yaygarayı azıstırır. Azize Hanım ısıracak zannıyla terliğini fırlatır... İki kadın köpeğin önünden salona doğru koşmaya başlarlar. Hayvan kendinden havf edildiğini anlayınca saldırır. Azize’nin eteğinden yakalar. Bir terlik daha fırlatıp salona kendilerini dar atarak kapıyı kaparlar...

Azize Hanım epeyce bir halecanla bir kanepenin üzerine yığılarak:

“A yüreğim küp küp ayıyor... Korktuğum bir şey değil... O kokmuş ağzıyla eteğimi ısırdı. Abdestimi bozdu. Kaç senedir köpeğe sürtündüğüm yoktu.”

“Azize Hanım kanepenin üzerine kendini bırakıp o, ufak halecanın ilk sık nefeslerini geçirdikten sonra ağır ağır başını kaldırarak etrafına bir göz gezdirince duvarda nazarına ilk tesadüf eden şey ‘şuara-yı dekadaniye’den meşhur ‘Verlen’in Fransızca musavver gazetelerin birinden kesilip çerçeveletilmiş, epeyce

54 [Yazarın notu] Coquin – Koken.

büyük kıtada bir resmi olmuştu. Şair boynuna kalın bir atkı dolamış, sakal bıyığa karışmış, gür kaşlarına doğru adeta bir tümsek peyda eden alnı altında ‘absent’ kuvvetiyle parlayan çekik gözleriyle keskin bir nazar fırlatıyordu. Azize’nin gözleri şairin bu nafiz enzarına musadif olunca kadın bağırarak:

“A yetişmesin... Bu papaz kim? Aman insana nasıl da bakıyor! Kız namahremdir, başımızı örtelim. Boyumuzca günaha girdik.”

Azize Hanım telaşla entarisinin eteğini çekip başına örttü. Onun bu telaşını görünce Edibe de aynı suretle tesettür ederek dedi ki:

“Azizeciğim hay Allah senden razı olsun. Benim bu papazdan kaçmak aklıma gelmediydi. Kaç defa göründüm. Ne büyük günaha girmişim. Şimdi ben ne yapayım?”

“Bizim hafıza, mollaya soralım. O da kendinden daha bir okumuşuna danışsın. Ne derlerse öyle yaparız. Kefaret mi veririrler? Köpeklere ekmek mi doğratırlar? Artık bakalım nasıl olur?”

Azize Hanım ‘Verlen’in enzar-ı nafizesine karşı eteğiyle setri-i çehre kaydına riayetden sonra şairi iyice süzerek:

“Hay kör olası boynuna koskoca da bir atkı sarmış? Bu sıcakta üşünür mü? Hay pinpon seni! Çık duvara da buraya gelen kadınları hep böyle seyret değil mi? Edibe ben senin yerinde olsam bu herifin gözlerini çıkarırım. Hayyy insana pek fena bakıyor.”

Azize Hanım başını ‘Verlen’den biraz çevirdi.

Meşhur heykeltıraş ‘Odon’un eser-i mahareti olan ‘Volter’ heykelinin bir ‘gravür’ünü gördü. Feylesof, matruş siması, o müstehzi hafif tebessümü ve arkası biraz kamburlaşmış bir vaziyet-i piri ile bir koltukta oturuyordu. Azize yine yaygasını basarak:

“Bu kocakarı neye gülüyor böyle? Bu kadar erkeğin içinde ne işi var? Hay bunak hay! Alık karı! Hele sırtışa bak... Utanmamış bu yaşta resmini çıkartmaya! Acuze! Cehennem kütüğü...”

Azize biraz başını kaldırıncı Kasım Efendi'nin ilk ziyaretinde nev'an-ma meclubkârane denecek bir surette enzar-ı takbihi-ni celp etmiş olan mahud üryan su perisini gördü. Anı bir humret-i hicabla ellerini gözlerine götürdü. Yüzünü kapayarak:

“Aman Edibe o ne? Cascavlak bir karı... Tüh utanmaz... Yaradana sığındım... Ne de yuvarlak kıcı var... Erkek kadın buna her kim bakarsa gusül lazım gelir. Kız Edibe bildin mi o karı kim?”

“A ben ne bileyim yabanın kaltağını...”

“Ben bildim... (Ellerini gözlerinden çekip bu defa dikkatle bakarak) Bildim... bildim... Alimallah ta kendisi...”

“Kim ayol?”

“Kocanın dostu!. Meftun Bey'in oynası...”

“Amma da yaptın ha Azize Hanım!”

“İnan olsun ki o! O dediğim! Ta kendisi...”

“Neden bildin?”

“Bir erkeğe dostundan başka hangi kadın böyle tabak gibi orasının burasının resmini çıkarır da gönderir? Söyletme beni... Günaha sokarsın şimdi... Zaten ikimiz de boyumuzca günaha girdik gitti... Bu nasıl oda? Ne maskara resimler bunlar? Ne kepaze kocan varmış? O Frenk karıları erkeklerle beraber gelip bu odada mı oturuyorlar?”

“Öyle ya!”

Azize Hanım iki tarafına sallanıp elleriyle dövünerek:

“Cenab-ı hakka bin şükürler edelim ki yine kıyametler kopmuyor... Başımıza ateşler yağmıyor...”

Edibe o saate kadar zevcine karşı olan hissini tahlilden acıdı. Meftun'u seviyor muydu? Ondan ayrılrsa derece-i teessürü ne olacaktı? Henüz bilmiyordu. Meftun, zevcesinin kemal-i safvetini ilk geceden anladığından elinden geldiği kadar zavallıya yaltaklanıyor; hiçbir kusurunu görmüyor; hiçbir halini tenkit etmiyor... Kasım Efendi'nin milyonlarına el atuncaya kadar zevcesinin bütün hamakatlarına, bütün densizliklerine tahammüle karar vermişti. Her gece türlü nevazişkâr sözlerle teyid-i şiddet-i

sevdadan geri durmuyordu. Edibe zevcinin bu iğfalatına, bu hud'a-i beyanatına tamamıyla kapılmış, kendinin şiddetle sevildiğine kanaat getirmişti.

Bu, kendince bir hakikat-i müselleme olduktan sonra artık diğer cihetleri düşünmüyor, kendinin de Meftun'u biraz olsun sevdiğini itiraf etmek istemiyor, kocasının şiddet-i sevdasına karşı güya kendisi merhameten ona biraz yüz veriyormuş gibi bir tavır alıyordu.

Azize Hanımın 'su perisi' hakkındaki ifşaat-ı mühimmesi üzerine Edibe'nin izzet-i nisviesi vehleten galeyan etti. Meftun, kendinden başka bir kadını sevmiş bulunsun... Bir hatıra-i tebci-i sevda olarak o namussuz karının uryan resmini duvar-ı beytinin mualla bir makam-i iftiharına talik etsin... O dakikada Edibe'nin kalbine ilk kıskançlık kurdu girdi. Biraz kızardı. Bozuldu.

Azize Hanım:

"Tüh utanmaz! Tüh kepaze!" takbihatıyla uryan su perisinin önünden çekilip bu defa nazar-ı temaşasını 'Promete'nin resmine nasb eder. Onu da dikkatle süzerek:

"Aman yarabb bu salonda resim denecek adam akıllı bir şey yok... Hep kepezelik... Bu koca kuş, bu saçlı sakallı çıplak herifin kıcını niçin yiyor böyle?"

Bu sual esnasında salon kapısı açılır. Lebibe arkasında 'Koken' ile içeriye girer. Koken, hasmını görünce yine dişlerini gösterip hırıldamaya başlar...

Lebibe hiddetle:

"Te tuva Koken, pa dö betiz..."⁵⁵

Bu takdir üzerine hayvan sesini keser. Hanımının eteğinin altına doğru sokulur. Azize Hanım köpeğin bu itaatini görünce:

"Sübhanallah gavurca anlıyor... Biz deminden o kadar Müslümanca söyledik de hiç aldırmadı... Daha ziyade hiddetlendi. Onun bile damarı o tarafa dönmüş..."

55 [Yazarın notu] 'Sus Koken hayvanlık etme'

Lebibe, gelin hanımla misafirinın entarilerinin eteklerini başlarına çekmiş olduklarını gördü. Buna bir mana veremedi. İstig-rab etti. Fakat biraderi Meftun Bey, gelin hanımda görülecek densizliklerin, garaib-i ahvalin hiçbirisine itiraza kalkışmamasını hemşiresine ekiden tembih eylemiş bulunduğundan Lebibe bu tuhaflığın hiç farkına varmamış gibi görünerek hafif bir reve-ransla:

“Bonjur Madam...”

Azize Hanım acib bir tebessümle:

“O dilden anlamayız ki kızım... Köpek bile anlıyor pek şaş-tım...”

“Köpeğim pek cinstir...”

“Köpeğin cinsi ne olacak canım! Köpek vesselam... Baksana kızım şu resmi merak ettik. Bu kart herifi oraya bağlamışlar mı ne yapmışlar? Kuş da gelmiş koca gagasıyla zavallıyı yiyor... Aman gavur olsun, çift olsun yüreğim yufkadır. Böyle şeylere dayanmaz...”

Lebibe resme bakarak:

“Ha ‘Promete’yi soruyorsunuz... O ‘mitolojik’ bir ‘süje’dir.”

“Kızım Frenkçe anlamayız. Rica ederim. Bize düpedüz Türkçe söyle...”

“Esatire ait bir mevzudur.”

“O ne demek o? Sanki bu söylediğin Türkçe mi?”

“Arapça...”

“Benim anamı Araba vermediler yavrum! Ben ne anlayayım ondan? Bunun Türkçesi yok mu?”

“Efsane...”

“Feshane mi?”

“Ay yine dilim Arapçaya gitti... Masal... masal...”

“Masal masal matitas, kaynanamın... tas... Ay anlat bakalım, nasıl masal bu?”

“Promete’ bir rivayete göre ‘Uranüs’ ile ‘Tar’ın, diğer riva-yete göre ‘Jüpe’ ile ‘Kılimen’in oğludur.”

“Ay patlasın... Kimin nesi olursa olsun, orası lazım değil... Bu koca kuşa onu niçin yediriyorlar? Kabahati ne?”

“Dur canım sırasıyla anlatacağım. Bir rivayete göre ‘Promete’ insanı balçıktan yaratıp aşırıldığı ateş-i semavi ile ona ruh vermiştir.”

“Sus evladım sus. Günaha girme. İnsanı balçıktan yaratıp ona ruh veren Cenab-ı haktır. Böyle çıplak heriflerin insan yaratmak ne hadlerine... Tövbe... Tövbe sus... Böyle şeyin söyleyene de dinleyene de günahı vardır.”

“Başlamazdan evvel size bunun masal olduğunu söyledim mi? Bugünkü dinlerden evvel insanlar arasında birtakım hurafat devirleri geçmiştir. Ben işte o zamanlardan bahsediyorum.”

“Hurada olsun kurada olsun ne olursa olsun... Böyle şeylere sakın inanma kızım. Akiden bir defa bozulursa gayya kuyusuna kadar gidersin... Sen bunları kimden öğreniyorsun? Ağabeyinden mi?”

“Bunlar malumat-ı umumiye ve adiyе kabilindendir. Biraz ‘enstrüksiyon’u olanlar böyle şeyleri bilirler...”

Azize eliyle göğsünü tutarak:

“Çok şükür Allahıma... Böyle şeyler öğrenmeyi bana kısmet etmedi. Ve inşallah bundan sonra da etmez... Gelininiz Edibe Hanım da pek toydur. İtikadı tamamdır. İkimiz birlikte ‘Ahmet Bican’ Hazretlerini tamam yirmi defa hatmettik...”

“Hanım dinleyecek misiniz? Söyleyeyim mi?”

“Bir kere başladın. Söyle kızım ama günahı senin üstüne olsun... Şu kuş onu niçin paralıyor? Onu merak ettim de...”

“Jüpiter’ insanlara ateş istimalini yasak etmişti.”

“Cumartesi günleri mi?”

“Yok daima...”

“A deli.. Hiç ateşsiz olur mu? Yemek ne ile pişecek? Kahve ne ile kavrulacak? Yasak eden kim?”

“Jüpiter...”

“Kim o herif? Frenklerin zaptiye nazırı mı?”

“Esatir-i ilahilerinin babası...”

“Yine ağzını bozmaya başladın... Ben böyle şeyler işitmek istemem. Bana zaptiye nazırı de de geç...”

“Peki... Peki... Frenklerin zaptiye nazırı ‘Jüpiter’, ‘Promete’nin güneşinden ateş çalıp da insanlara verdiğine pek hiddet eder. Bunu cezaya çarpmak için bir tuzaga düşürmek ister... ‘Pandor’u halk eder.”

“Pandor’ kim?”

“Bir güzel kadın...”

“Aşüftenin biri desene...”

“Neye olsun aşüfte canım?”

“O kadar herifin içinde ırz ehli karının ne işi var kuzum?”

“İrz ehli imiş, değilmiş şimdi o lakırdının burada lüzumu yok...”

“A öyle ya! Öyle ya! İrzın, namusun artık kimseye lüzumu kaldı mı?”

“Hanım öyle ise susayım...”

“Bir şeye başlayıp da yarım bırakmak uğur değildir. Madem ki başladın bitirmelisin.. Ama işte yine tekrar ediyorum ki bütün vebali senin üstüne olsun...”

“Olsun zararı yok...”

“E haydi dinliyoruz...”

“Jüpiter’, mesaib kutusunu Pandor’un eline verir, ‘Promete’ye gönderir.”

“Mesaib kutusu nedir hanım?”

“Bu dünyadaki bütün musibetleri, bütün fenalıkları o kutunun içine doldurur.”

“A işte bu iyi... İstanbul’da bizim mahallede, ortalığı birbirine katan saracın o afacan oğlanla hademenin karısı Seher’i de tutup o kutuya koysa idi ne âla olurdu. Musibetin büyüğü işte onlar... Aman o eksik veren bakkalı da tıktırtmalı.... Bu dünyanın bütün musibetleri bir kutuya sığar mı hiç? İşte masal bu ya! Değil mi canım! Ben bu masalı komşum kayyumun Hafize’ye

anlatsam içinde akideye dokunur şeyler var diye beni süpürge sopasıyla döverler... Tuhaf masal ama herkese söylenmez...”

“Bu şimdiki zaman hakkında değil... Pek evvel zamana ait. O, vakit bu dünyada din filan hiçbir şey yokmuş.”

“Hangi zamanın masalı olursa olsun içi küfür dolu... Şirk dolu... Ey sonra...”

“Promete’ kurnaz, kutuyu görünce hakikati anlar. Eline almaz...”

“Gördün mü? Hay tilki hay...”

“Küçük kardeşi ‘Epimete’ aldanıp kutuyu alır...”

“Aman alık musibet... Bu masal iyi ama içinde isim çok... Hem de ‘Ahtepeta’ gibi acayip acayip şeyler. Akılda kalmaz ki...”

“Epimete’ kutunun kapağını açar.”

Azize telaşla:

“Bütün musibetleri dışarı kaçırır değil mi? ‘Açtırma kutuyu söyletme kötüyü’ derler.”

“Öyle ya!”

“Aman yetişmesin öyle alık herif...”

“Bütün belalar... Fenalıklar dünyaya dağılır... Kendiyle rekabete kalkıştığı için ‘Jüpiter’, ‘Promete’yi tutturup Kafkasya Dağları’ndan birinin tepesine zincirle bağlatır... Bir rivayete göre koca bir akbaba, diğer rivayete göre büyük bir kartal gelir, karaciğerini yemeye başlar. Kuş yiyip bitirdikçe ciğer yeni baştan yine sürer...”

“Aman hikmetine kurban olduğum... İçim fena oldu. Sus... Zavallı büyük ‘Ahtepeta’ya acıdım. Hiç suçu yok. Bak küçüğünün kabahati var. Çünkü kutuyu açtı. Musibetleri âlemin başına salıverdi... Bizim masallarda birtakım devler, periler, padişahlar vardır. Hem öyle dağların, memleketlerin isimlerini söylemezler...”

Azize Hanım biraz başını çevirdi. Yine esatiri mevzulardan ‘Perse’nin resmini görür. Yine kemal-i teessürle yüzünü gözünü buruşturup gözlerini yumarak:

“Ay aman bu, bütün bütün fena... Ayı gibi çıplak herif, bir elinde yalın bir kılıç, ötekinde kesik bir kafa, kılıcından da kafadan da şıpır şıpır kan damlıyor. O ayaklarının altındaki nedir? Ay... ay dur bakayım? Kafasını kestiği adamın vücudu galiba? Bunlar hoşlanıp da resim diye duvara asılacak şeyler mi? Görünce insanın tüyleri ürperiyor. Sen sakla rabbim. Bunlar gece adamın rüyasına girer. Bu canı herifin vücuduna baksana çirkin. Damarları ok gibi kabarmış... En ufak sinirleri bile görünüyor. Canım acib değil mi? Bu musibet resimleri yaparlarken bunların bacaklarına birer don giydirseler olmaz mı? Edeb-i hayâ yok ki domuzlarda... Bu herifler bizim çıplak Mustafa’yı görmüşlerse mutlak resmini almışlardır. A na tuhaf! Donsuzdan hoşlanıyorlar!”

Lebibe ‘Perse’nin ‘Meduz’un başını nasıl kestiği hikâyesini, maktulenin melahat-i fevkaladesini, saçlarının letafetini, fakat ‘Minerva’yı gücendirdiği için bu güzel saçların birer mar-ı muhavvife tahavvülünü, zavallının gözlerinde inıtaf eylediği şeyleri taşa tahvil etmek hassası peyda olduğunu hep tafsilatıyla anlattı.

Azize Hanım, bu feci hikâyeden adeta müteessir oldu. Daha ziyade yüreğini üzüp hem de günaha girmemek için sair tasavir ve eşya-yı acibe hakkında malumat sormaksızın salondan çıktı.

Serin, hazin bir sonbahar gecesi... Tamamiyet-i kursuna biraz noksan arız olmuş bulunan kamer, hafif bir şimal rüzgârını sevgiyle atılmış pamuk gibi cenuba doğru uçuşan sehab parelerin hayluletinden arasına kamilen kurtularak ortalığı sim-abî bir nura gark ediyor. Bazen nim şeffaf bir gaze-i sehabla yaşamaklanarak istitar eyliyor. Bazen de kesifçe bir bulut parçası altında bir müddet munhasif kalıyor.

Bulutların ziya-yı kamerle bu cümbüşlerinden husule gelen teakub-ı zalal ve envar tesiriyle bahçede eşcarın karaltıları arasında mukmir sahnecikler teşekkül ediyor. Bunların üzerinde acib şekilli esrarengiz gölgeler geziniyor. Nesim-i leylin evrak-ı eşcarda kâh ve bi-kâh husule getirdiği hıştılar, birer peri-i sair gi-

bi oraya buraya kaçışıp gizlenen bu gölgelerin nefhaları zannolunuyor.

Böyle hazin, böyle sevdavi, böyle samt-ı müellimaneye müstagrak gecelerde zavallı Rebia'nın gönlünde bir coşkunluk, çeşmanında bir inhimak-ı girye, asabında na-kabil-i tarif alam peyda olurdu. Kainatı böyle izhar-ı teessürüne muvafık bir sahne suretinde görünce her taraf gunude iken, kendisi yavaşça pence-
renin önüne geçerek eşk-i hüznünü, ahenk-i tabiata tab'an gecenin bu menazır-ı melal-averi üzerine katre katre serpmek isterdi.

O gece herkesin derin uykuya varmış olduğu bir zamanda Rebia döşeği içinde sağına, soluna yuvarlandı, yuvarlandı, habın averisine dalıp birkaç saatçik olsun o eza-yı asabdan kurtulamadı. Bir odada tek başına yatıyordu. Döşeğinden yavaşça kalktı. Pencerenin önüne gitti. Pancurun tek kanadını açtı. Böyle yalnız başına kuytu yerlere çekilip düşünme illetine uğralıdan beri tütüne alışmıştı. Paketinden bir sigara yaptı. Mehmetabı, bulutları, ağaçları, gezinen gölgeleri temayaşaya daldı. Gecenin bütün bu mehabet-i hazinanesi kendine bir çehre ihzar ediyor, rüzgârın müşafehe-i mahremanesi yalnız bir isim telaffuz eyliyordu: Bedri, Bedri, Bedri... Kainatın bütün menazırında, bütün eşkalinde, hazin nalelerinde, coşkun feryatlarında hep bu çehre, hep bu isim tekrar ediyordu. Bedri'yi nasıl sevdiğini, onun niyaz-ı âşıkaneşine dayanamayarak ilk defa kollarına arasına nasıl teslim-i vücud eylediğini, cevher-i ismetini bu ilk âşıkın savlet-i şehvaniyesine nasıl çiğnettiğini, şimdi herkesin ve âşıkın enzarında nasıl mülevves bir kız olup kaldığını düşündü. Artık kendi akramı bakirler gibi bir kız değil, bedbahtiye mahkûm bir canı idi. O yaşta, ömrü kararmış bütün ümid-i istikbali sönmüş, hayatın şebabete karşı olan hande-i tekrimi bir abuset-i mazlume-ye tahavvül etmişti.

Felaket-i zillet, akur dişlerini gösteriyordu. Ettiği fenalık, uğradığı musibet yalnız kendi nefesine münhasır kalmıyordu. Vali-

Her nefesini alıp verdikçe karnındaki semere-i muhabbetin büyüdüğünü hissediyor gibi oluyordu. Bedri böyle kendini redde devam edip batnındaki çocuk büyüdükçe netice-i hal ne olacaktı? Ağabeyleri, validesi bu rezalet-i sevdasından, bu haml-i na-meşruundan haberdar oldular. Ara yere Mefrûn Bey'in düğünü karıştı. Buna dair hiçbir tedbir ittihaz olunmadı. Acaba ne diyecekler? Neye karar vereceklerdi? Zindan-ı belasında muntazır-ı mahkûmiyet bir canı gibi işte bu kararın ne olacağını düşündükçe ne can-güdaz anlar geçiriyordu.

Evveliden pek toydu. Bu filin o kadar büyük bir kabahat olduğunu bilmiyordu. Nakabil-i mukavemet bir kuvvet kendini, bir delikanlının açtığı aguş-i niyaza atmıştı. O vakte kadar hiç tatmadığı gâşy-aver huzuzat içinde kısa bir müddet geçirmiş, sonra fât-ı telezzüzden kendini kaybeylemişti... İşte o kadar. Başka şey bilmiyordu... Bu o kadar büyük bir şenâet ise şerik-i cinayeti ne için bu azaplardan, bu cezalardan muafiyetle ortadan çekilerek her belayı, her acıyı kendine çektiriyordu? Onun bu insafsızlığını düşündükçe yumruğunu gecenin müphemiyet-i zulmeti içinde tair zannettiği hayal-i dildarına doğru uzattı. Sonra o hayali, eliyle değil incizab-ı kalb ile çeşm-i ruhuyla buldu. Ruyunda tebessüm-i iğfal... Gözleri, mahmur-i sevda, dudaklarında ihtizaz-ı şehvet, ter bıyıklı bir afet... Yaklaştı... Yaklaştı. Hafifçe ellerini Rebia'nın omuzlarına vaz' etti. Ağzını yanaştırdı, yanaştırdı, dehen-i mazlumane-i dildadesine dokundurdu. Zavallı Rebia, bu temas-i hayalinin hazz-ı bi-nihayesiyle ufak bir an kendini kaybetti. Sonra yavaş yavaş aklını yine topladı. Fakat bu hayal-i dil-firib karşısında şimdi o kadar na-şikib, o kadar zayıf, o kadar bitap ve tuvan idi ki o anda Bedri hakikaten karşısına çıkıp da tecdid-i sevda teklifinde bulunsa, bir şey düşünmeyerek, hiçbir beladan çekinmeyerek o aguşa hemen yine teslim-i nefis edecekti. O ân-ı telezzüzün bir dakikası için bir ömürlük felakete, bedbahtiye razı idi. Hayal-i dildarına karşı

böyle savletler, niyazlar, tezallümler ile meşgul iken kulağına hafif bir enin, iniltiye benzer bir ses geldi. Kulağını dışarıya verdi. Hafif bir rüzgâr yaprakları hışıldadıyor... Başka bir şey yok... Bir müddet dinledi... Yine yok... Tekrar hayalatına daldı. O inilti tekrar eder gibi oldu. Validesi bitişik odada Hasene ile yatıyordu. Zavallı kadın, kızının sırr-ı hamline agah olduktan sonra ne fena bir hal kesbetmiş, ne kadar zayıflamıştı. O hasta idi. Fakat kimseye bir şey söylemiyordu. Acaba inleyen o muydu?

Rebia şimdi biraz validesinin haline sevk-i fıkı etti. Kendi hayatından ziyade onunkini zehirlemiş olduğunu düşündü. Bu kadını acaba artık hiçbir suretle müteselli etmek mümkün değil miydi? Validesi daima çatkın, dalgın bir çehre ile geziyor, bir şey söylemiyor, acaba ne düşünüyordu? Rebia validesinin, pederinin muavenetlerine muhtaç olmaksızın bu felaketten kurtulamaz mıydı? Halas mümkün olamayıp da kendisi mutlak müstehak-ı ceza ise bunu tertibi niçin onlara bırakıyordu? Kızcağız, yine mağlub-ı tefekkür oldu, o deminki inilti tekrar etti... Bir daha dikkatle kulak verdi. Yarım dakika kadar sonra boğuk, zayıf bir enin işitti. Bu bir insan sesi idi. Bu defa vazıhan duydu. Evet insan sesi idi. Fakat böyle hazine, bi-derman bir sadanın diğer bir haneden gelebilmesi için bulundukları köşke yakın başka bir ebniye yoktu. Bu sada nereden geliyordu? Kendi bahçelerinden mi? Yoksa köşkün içinden mi? Böyle nısf-ül-leylden sonra mahkûm-ı enin o evin içinde kendinden başka biri daha mı vardı?

Rebia, başını pencereden dışarı uzattı. Dikkatle etrafı dinledi. Cüzi müddet bir fasıladan sonra ses yine geldi. Birinin manî-i feryadı olmak için tıkayıp da kızıştırılan gayet derinden boğuk boğuk gelen avaz-ı istimdada benzer bir ses... Rebia biraz daha uzandı. Bu mezbuhane enin en alt kattaki Zarafet'in odasından geliyor gibiydi. Bu gece Zarafet'i boğuyorlar mıydı? Aşağıya aşçı kadının odasına inmek için ayağa kalktı. Fakat korkmadan nasıl inecekti? Biraz düşündü... Neden korkacaktı? Zarafet'i itlaf için uzanan o dest-i katil Arabı bırakıp Rebia'ya

yalanmış olsa, bu iyiliği onun için yapmak istese daha muvafık olmaz mıydı?

Mum yaktaksızın el yordanıyla duvarlara tutuna tutuna so-
laya çıktı. Merdiveni indi. Bir merdiven daha indi. Yolunda de-
vam ettikçe sese takarrüb eylediğini anlıyordu. Taşlığı buldu.
İnilti şimdi daha iyi duyuluyordu. Musluklu aralığı geçti. Tamam
Zarafet'in odası önüne geldi. Kulağını kapıya verdi... O ses hâlâ
boğuk boğuk geliyor, fakat bu boğuntu içinde mırıldanılan keli-
mattan bu defa birçoklarının manası anlaşılıyordu. İşte şöyle idi:

"Aman yavrum... Aman kızım Elengo. Zarafet ölüyo... Za-
rafet gidiyo... Bunun bir çaresini bul... Kuzum Elengo... Aha
beni Elengo..."

"Bağırma kale... Disinde sık... Evin içinde ne adam var...
Şimdi hep duyacak."

"Nasıl bağırma? Dayanılıyo mu?"

"Mendil ağzında koy ki ses çıkmasın!"

"Koydu... Mendil tıkadı... Sesine çıkarmazsa canına çıkaca...
Va va va vayyyy..."

"Ah bre kaymeni ben ne yapacak sasirdi kaldı."

Rebia, Zarafet'in odasındaki macera-yı leyliye şu kadarcık
vukuf peyda etti. Fakat hakikat-ı vakayı pek anlamadı. Zarafet
sancılanmışa benziyordu. Pekâlâ ama, sancılanan bir insanın
men'-i feryadına uğraşılmakla mı iktifa edilir? İnsafsız Eleni
Arabcağızı geniş geniş nefes alacak surette bile bağkırtmak iste-
miyordu. Hastalık, sağlık bizim için değil mi? Bağkırp da hane
halkından birkaç kişi uyanırsa ne olur? Tabibe adam gönderilir.
İlaç yapılır. Bir çare-i tedavi düşünülür... Fena mı olur?

Odadaki muhaverenin mabad-ı elimi esas keyfiyeti Rebia'ya
bu sefer iyiden iyi anlattı... Zarafet'in mendil tıkanmışa benze-
yen ağzından ezilerek, yoğrularak, boğularak inilti şeklinde çı-
kan şu sözlere kulak verdi:

"Yarabbi Zarafet'i öldürecesee... Artı öldürt... Diriltecesee artı
dirilttir..."

“Ya abla evveli düşünmedi?”

“Ne bilece ben? Kırk yıldır işte olmadı? Olmadı da... Bu kaza şimdi başına geldi... Eksik çocuk böyle büyük ağrılarla doğaça? Ah tövbeler tövbesi... Tekmil erkekleri Şaban’la beraber yerin dibine girsin... Bir daha yanına sokmam... Elini eline sürmem... Kurtulursa ‘Beyazid’eki güvercinlere çanak çanak danılara adakları olsun... Aman ölüyo... Zarafet gidiyo... Bitiyo... Eşlere... dostlara benden nasihat olsun... Hiç kimse nikâh olmadan beni gibi kocaya varmasın... Aman bu erkekler... Aman bu zalimler... yalancılar... İlk önce seni alaca diye kandırıyo da... Karnını şişirdikten sonra yüzünü çeviriyö... Haram olsun verdiği paralara... Yedirdiği gülbasdılara... yemeklere... tatlılara... Gözüne dizine dursun... Şimdi kendini de... beni de... sevdiğini de... ettiğini de... kabahatini de çocuğunu da hepsine inkâr ediyö...”

Biraz sükût vaki oldu. Bu sükutu pek acı bir feryat takip ederken ses mendil, el her ne ile ise boğuldu... bastırıldı. Dağıtıldı... örtüldü... Zayıf bir enin halinde inceltildi... Yerde bir şey sürüklenir gibi bir hırtırtı oldu. Yine inilti kesildi...

Zarafet’in derdi Rebia’ninkine ne kadar tevafuk ediyordu: zavallı aşçı kadının ‘Kimseler nikâh olmadan beni gibi kocaya varmasın... Va va va vayyy...’ feryadı bu fazahat-ı acibesî içinde bile Rebia için ne büyük bir ders-i hikmeti havi idi. Bunun ne demek olduğunu Eleni pek anlayamadı, ama Rebia bütün kuvvet-i manasıyla anlamıştı. Fakat ne çare ki bu ders-i hekimaneden ibret-bin olabilmek zamanı her ikisi için de geçmişti. Çünkü işte Zarafet de Rebia da nikâh olmadan kocaya varmak belyesine düşmüşler, o kabahati işlemişlerdi. Şimdi felaketen Zarafet’in Rebia’dan bir farkı varsa o da Arabın tutulduğu dertten halas olmuş veya olmak üzere bulunmuş olmasıydı.

Biçare Zarafet, o da bir âşık-ı muğfelin ilk ateş-i vasl ile ettiği vaad-i vefa ve sadakate, o yeminlere inanmıştı.

Rebia, artık iyiden iyiye anladı. Zarafet ya çocuk doğuruyor veya düşürüyordu. Demek Arap karısı kendinden becerekli çık-

muş, düştüğü hatayı tamirde tetik davranmıştı. Bu dert ortağıyla bir ayak evvel hasbihal etmek için Rebia yavaşça 'tık tık' kapıyı vurdu. İçeridekileri bir telaş aldı. Zarafet baygın bir sesle:

"Ah gordun mu ayo duyuldu? Ağzına bez tıkadı... Bağırma-
dı yine duyuldu..."

"Simdi ne yapacagiz kale?"

Zarafet yavaşça:

"Sus sesine çıkarma, vursun vursun gitsin..."

Rebia dışarıdan müsterhimane bir sada ile:

"Zarafetcğim... Rica ederim..."

İçeriden hiç cevap yok... Rebia, Zarafet'in Şaban'la muşakasını evvelce hissetmiş bulunduğundan bu âşık-ı muğfelin ismi aşçı kadının üzerinde bir tesir peyda eder mülahazasıyla:

"Bak Şaban'a ne olmuş? Sana onu anlatacağım..." dedi. Fiel-hakika tesir-i matlub hasıl olarak bu isim kapının küşadı emrinde bir anahtar hizmetini ifa etti. Zarafet yavaşça Eleni'ye:

"Bak Şaban diyo... Yine kör olasına ne oldu acaba? Aç bakalı... anlayalı..."

Eleni sürmeyi açtı. Rebia hemen içeri girdi, kapı süratle tekrar kapandı.

Yere serili bir döşegün ayakucuna yorganlar, ufak minderler, yastıklar yığılarak sedir gibi irtifa verilmiş... Bunun üzerinde Zarafet tab' makinelerinin mürekkep merdaneleri siyahlığındaki çıplak iki ince bacağını birer zaviye-i münferice teşkil edecek surette gerip açarak apış arasına sokulan leğene mail bir vaz'da oturuyor. Arabın başındaki menekşe oyalı kırmızı gaz boyamasından kundağı, kabarık, kıvrıkcık saçları üzerinden kaymış kaymış ta tepesine toplanmış... Zavallıcağız şiddet-i ıztıraptan kılmıldadıkça o katrani gerdanındaki boncuk huliyatıyla beraber odanın loşluğu içinde gözleri de parıl parıl parlıyor... Arkasında mor atkısı, kollarında müteaddit bilezikleri, kulağında yakut takliti küpelerine varıncaya kadar tezyinat-ı mutadesinde hemen noksan yok. Eleni önünde beyaz prostela, kollar yukarı kadar sı-

valı, ameliyata müheyya bir ‘operatör’ gibi Arabın başı ucunda geziniyor... Ne oluyor? Ne olacak? Bilmiyorlar. Yalnız, Zarafet’in batnından zuhur edecek acibenin nüzulüne ikisinde de şiddetli bir intizar var... Fakat bu şey nasıl zuhur edecek? Bunu tesri, teshil için ne yapmalı? İşte ona hiç akılları ermiyor... Yalnız tabiata terk-i maslahatla bekliyorlar. Bazı bazı Eleni, Zarafet’in orasını burasını karıştırıyor. Arap da ‘artık elverir dokunma’ diyor. Odanın için alan taran... Yüksek ökçeleri çarpılmış, tarazlanmış, pempe atlası terlikler birer tarafa fırlatılmış, kırmızı peluş hırka bir köşede buruşmuş yatıyor. Orada, burada kanla mülemma hırka eskisi, havlu, bez parçaları... kirli mendiller... Duvarlarda asılı eteklikler, entariler, bunların arasında yemiş hevenkleri, çerçeveler üzerinde sabun kalıpları, orta yerde devrilmiş boş bir testi, bir hamam tası... Bir kenarda üzerinde ufak bir bakır güğüm duran kapaklı sac mangal... Duvarın önünde her zaman Zarafet’e tuvalet masası hizmetini gören yerde birçok bardak, kâse kalabalığı...

Zarafet’in sahne-i veladiyesindeki bütün tecemmülat, daha ziyade aydınlık vermesi için açıldıkça is salıvermiş ufak bir lambanın kararmış şişesi içinde titreyen bir şule-i zayıfe ianetiyle meri idi...

Rebia ilk hatve-i duhulünde odanın şu kargaşalığına göz gezdirdikten sonra gözlerini Zarafet’in uryan kara bacakları arasındaki leğenin muhteviyatına dikti. Biçare çok dem zayı etmişti. Bunun içine su da karışmış olmalı ki önünde adeta bir bahire-i hamra husule gelmişti. Ağarmış dudaklarının takallüsüyle bir hal-i bitabiye gelmiş çehresi, kedi gibi parlayan gözleriyle Zarafet bila-tekellüm bakıyordu. Rebia koştu. Zavallının soğuk bir terle ıslanmış alnını okşayarak:

“Vah Zarafetçiğim vah! Ne oldu sana böyle?”

Arap düşündü. Vehleten tevdi-i esrar eylemenin muvafık-ı hal olup olmayacağını kestirmeye uğraşıyordu. Nihayet ihtiyata lüzum görerek hafif bir sada ile “kanlı basur” dedi.

Kanlı basurun ifrazatı böyle ters bir mecradan vuku bulmayacağı bedihi idi. Rebia, buna akıl erdiremeyecek kadar bir çocuk değildi. Demek Zarafet, kendinden ketm-i hakikat etmek istiyordu. Rebia biraz bozuldu. Sükût etti. Eleni bu kanlı basur lûkâyesinde Zarafet'in muavenetine şitapla:

“Evet kanlı basur... Zavallı Zarafet çok kavun, üzüm yedi böyle oldu...” dedi. Zarafet'in yediği haltın üzümünden, kavundan pek başka bir şey olduğunu iddiaya, ispata hazırlanır gibi Rebia'da adem-i hoşnudiye delalet eder bir kaş oynatma, baş sallama hareketi görüldü. Zarafet'te Şaban'a taalluk eden haberi işitmek için fevkalade bir istical var idi. Hemen sordu:

“Sen kapının arkasında iken bir şey oldu diyodu... Ne oldu Allah aşkına?”

Kendinden ketm-i esrar eylediği için Araptan intikam almanın tamam sırası olduğunu düşünerek Rebia hemen ani bir plan tertibiyle dedi ki:

“Ne olacak uşaklıkta çok para biriktirmiş... Halini vaktini düzmüş... Şimdi İstanbul'da güzel bir hanım bulmuş... Onunla evleniyormuş...”

Zarafet, bu müthiş haberi işitince güya vehleten basur sancısı son şiddetle sıkıştırmış gibi öyle bir ‘va va va va vayyyy’ narası salıverdi ki bu sadme ile sukût mu vaki oldu, ne oldu Araptan bir şeyler geldi. Bu felaketin dehşeti karşısında biçare o kadar medhuş kaldı, o kadar şaşırdı ki men'-i avaz için tıkaç makamında elinde hazır tuttuğu bez parçasını ağzına götürmeyi bile unuttu. Şiddet-i feryaddan camlar sarsıldı. Rebia dedi ki:

“Ne haykırıyorsun abla o kadar! Yalnız evdekiler değil yedi mahalle halkı uyanacak...”

Zarafet baygınlıklar geçirerek:

“Uyansın... Yedi mahalle halkıyla beraber ateşlere yansın... Va va va va vayyyyyy...”

“Şaban sana fenalık ettiyse yedi mahalle halkının ne kabahati var? Ümm-i âlem niçin cayır cayır yansın?”

“Yansın, yansın. Ben yanıyorum herkesler de yansın!”

Rebia, müteessirane bir tavır ile yüzünü Zarafet’e yaklaştı-
rak Arabı dikkatli dikkatli süzdükten sonra:

“Vah zavallı Zarafetciğim? Gözlerin belermiş... Dudakların
gövermiş... Bu haline sebep olan sebepsiz kalsın inşallah...”

“Kalsın...”

“İki gözleri kör olsun...”

“Olsun...”

“Ben seni ablam gibi severim, ama sen benden yine her sır-
nı saklarsın... Fakat sen ne kadar saklasan sana bu fenalığı ede-
nin kim olduğunu ben yine biliyorum...”

“Kim ayo? Söyle!”

“O Şaban musibeti... Şaban... Şaban... Şaban...”

Bu ismin her defa-i telaffuzu Arabın ta a’mak-ı ruhunda
elektrik sadmesi gibi bir sarsıntı husule getiriyordu. Bu sarsıntı-
lardan sonra kalbine bir suhnet ve onu müteakiben tekmil vü-
cuduna sanki bir rikkat yayıldı. Şimdi ıztırabat-ı maddiyesini
unutup Şaban’ın vefasızlığına müteessifen gözleri sulandı. Bir
taab-ı medid ile dermansız düşen kolunu Rebia’nın boynuna
atarak yanağını kızın yanağına yapıştırdı. Bu temasla tehvin-i te-
ellüm ediyormuş gibi gözlerini kapayıp bir müddet öyle durdu.
Her ikisinin de gözlerinden hazin katarat dökülüyordu. Kendi
eşk-i alamına Rebia’nın da dumu-i müteessiranesi karıştığını gö-
rünce Zarafet artık pür-rikat kesilerek:

“Vah zavallı Rebia, sen beni için ağlıyo mu? Bana acıyo mu?”

“Acımaz mıyım hiç?”

Zarafet bu terahhumundan dolayı Rebia’nın yanağını buse-
lere gark ederek:

“Aha beni iki gözü Rebia... Ben senden canını bile sakla-
maz... İşte beni bu hale o hayin Şaban koydu... Bu kanlı basur
değil, çocuğunu düşüyo...”

Rebia telaşla:

“Kendi kendine mi düşüyor? Yoksa ilaç mı yaptın?”

Zarafet, bu suale cevap veremedi. Çünkü kendine artık bir baygınlık gelmişti. Rebia'yı bıraktı, arkasında duran Eleni'ye dayandı. Cevabı Rum kızı vererek:

“İlac yaptı... Bak orada masa üzerinde duruyor... Kâğıt içerde sarılı...”

Rebia, ilacı muayene etmek için hemen ayağa kalktı. Büyücek bir kâğıda sarılı birtakım paketcikler vardı. Parmaklarının ucuyla avcuna doğru iterek bunlardan üç dört tanesini çaldı. Ne Zarafet ne de Eleni bu sirkatin farkına varamadılar...

Zarafet gözlerini açarak:

“Deminden leğenin içine bir şey gitti. Çocuğunu düştü mü acaba?”

Eleni:

“Ben ne bilecek abla!”

“Düştü... Haydi lamba getir de bakalı kız mı? Oğlan mı?”

Üçünde de cenini görmeye büyük bir merak peyda oldu. Bu düşük çocuk, elli, ayaklı, kaşlı, gözlü küçücük insan modelinden bir şey miydi? Eleni lambayı getirmeye koştu. O esnada tık... tık oda kapısı vuruldu. Böyle mühim bir zamanda yabancı bir el ile kapının tıkırdamasından dolayı üçünün de benizleri attı. Canları sıkıldı. Ne yapmak iktiza edeceğini tayin için birbirinin yüzüne bakmaya başladılar. Birkaç saniye sonra aynı tıkırtının tekrarıyla beraber:

“Açsanıza kuzum! O deminden kopan çılgık ne idi? Birini mi öldürüyorlar? Yoksa biri mi tutuştu? Şimdi mırıl mırıl konuşuyordunuz... ‘Lambayı getir de bakalım.’ diyordunuz. Neye bakacaksınız? Açınız kapıyı da beraber bakalım... Ben de göreyim ne imiş o!”

İçeridekiler bütün bütün şaşırdılar. Zarafet yavaşça sordu:

“Kim o ayo?”

Dışarıdan:

“Benim ben... Azize Hanım... Fiskosun sırası değil kapıyı açın...”

Bu mahalle karısının diline düşmeden ise dipsiz battal kuyulara düşüp gebermek daha evla olduğunu üçü de biliyorlardı. Fakat başka çare yoktu. Açmak la-büddü. Çarçabuk döşeği biraz tanzim ile Zarafet'i içine yatırıp yorganı üstüne çektiler. Leğeni, bir çarşafı örttüler. Meh-ma-emken her tarafa gayet seri bir çekidüzen verdikten sonra kapıyı açtılar...

Azize Hanım elinde yanar bir şamdan, başında bir namaz beziyle içeri girdi. Şamdanı oraya buraya uzatarak ortalığı muayene ile:

"Bu saatte kurt, kuş uykuda... Siz gece yarısı buraya toplanıp da ne kumpas kuruyorsunuz? (Leğene doğru gidip örtüsünü kaldırarak) A a a! Bu ne bu? Hanginizin içi boşandı böyle? San ki bir dana boğazlamışlar gibi leğen kanla dolmuş... Deminden tevekkeli acı acı haykırmıyordunuz... Bir insan bu kanı dökünceye kadar kimbilir ne acılar çeker? (Döşeğe takarrüble Zarafet'in yorganı ucundan biraz kaldırarak) Hay yetişme fellah... Döşekte kurna başı soygunu gibi cırlı çıplak yatıyor... Bu kan Araptan mı geldi?"

Rebia:

"Zavallı kanlı basur çekiyor da... Bu gece fena halde sancısı tutmuş. Biz de yalnız bırakmıyoruz..."

"Hay tövbeler olsun inanmam... Kanlı basurdan böyle leğen doluları dem gelmez... Hem o deminki bağırs basur haykırması değildi. O, dünyaya çocuk getirir gibi acı bir sestti... Ben kırk yıllık kadını... Çılgılığın çıkışından, insanın zoru hangi tarafında olduğunu anlarım."

Henüz aralık duran kapı açıldı. İçeriye Vesile Hanım girdi. Arkasından Latife Hanım, elinde değneğiyle Şekure Hanım, Edibe, Lebibe, Meftun, Raci hep geldiler...

Rebia ile Eleni meselenin pek dağdağalanacağını anladıklarından yeni gelenlerin henüz ağız açmalarına meydan vermeden leğeni karşılıklı birer tarafından tutup götürerek helaya boşalttılar.

Her ağızdan:

“Deminki bağırma ne idi? Ortalığın bu hali, bu kanlar nedir? Zarafet neden böyle bihuş yatıyor?” sualleri başladı. Azize Hanım sözünün derece-i ehemmiyetini ifham için manidar takallüsat alan çehresiyle hazıruna birer tebessüm dolaştırarak herkesten evvel cevaba şitapla:

“Odamda uyuyor idim. Acı bir bağırma oldu. Uyandım. O ne haykırma idi canım! ‘Acaba komşularda menzil üstünde bir kadın mı var? A zavallı, Allah kurtarsın’ dedim... O avaz ancak ebe sandalyesine oturup ağrının son demlerine gelmiş olanlardan duyulur. Etrafa kulak verdim. Komşular uzak... Bu haykırma civar köşklerin birinden gelse böyle insanın kulağının dibinden iştiliyor gibi bu kadar hızlı gelmez. Burada hamile yok... Merak ettim. Aşağıya indim. Bütün oda kapılarını dinledim. Hiçbir yerde çıt yok. Nihayet Zarafet’in kapısına geldim. İçeride mırıl mırıl bir konuşma var... Sanki dışarıdan duyulmasın diye gayet yavaş konuşuyorlar. Sonra kulağımı kapıya verdim. Biri ‘Getir şu lambayı bakalım kız mı oğlan mı?’ dedi. Yahut vehmimden bana öyle geldi. Allah’ın bildiğini kuldan ne saklayayım... Kapıyı vurdum. İçeride bir şeyler yerleştirir gibi bir gezinme oldu. Neden sonra kapı açıldı. ‘Bu hal ne?’ diye sordum. ‘Zarafet’i kanlı basur tuttu. Onu bekliyoruz.’ dediler... A kardeşler, bu yaşa geldim. Ne böyle basur gördüm. Ne de öyle haykırma... Ben de onların yalancısıyım. İşittiğimi, gördüğümü söylüyorum. Günahları üstlerinde kalsın...”

Azize Hanım, gayet safdilane bir tavır ve sade bir eda-yı beyan alarak mahalle karılarına mahsus bir dedikoduculuk mümaresesiyle dehşet-i meseleyi enzar-ı hazıruna mahiyet-i hakikiyesinden beş on derece daha i’zama uğraşıyordu. Meftun Bey, odadaki hali görünce Azize Hanım daha ağzını açmadan hakikatı anlamış, Zarafet’in nev’-i marazını o anda keşfetmiş, bu kanlı basurun Şaban’la olan sevda-yı müzminin netice-i müellimesi olduğunu bilmişti.

Hakikat-i hal meydana çıksa adab-ı aile namına o saatte Şaban'la Zarafet'in haneden def'i lazım gelecekti. Halbuki uşağın da aşçı kadının da müterakim birçok maaşları vardı. Bunları defaten tesviye kabil olmayacak, kendine on altı bin lira piyango isabet etmiş bir zatın birkaç yüz kuruşu tediye edememesi yar ü agyara garip görünecekti. Bu mahzurdan başka Şaban'la Zarafet'in alafranga bazı usule artık elleri yatmış gibiydi. Meftun Bey bu ikisinde şu kadcılık bir ülfeti peyda ettirinceye kadar neler çekmişti neler! Bundan sonra yine dört beş mecdiyeye tutacağı hamhalat hizmetkârları bunlar kadar inceltebilmek için ne uzun emekler sarfı icap ediyordu.

İşte bu esbaba mebnî Meftun Bey, Azize Hanım'ın bed-zebanlığına karşı Zarafet'i müdafaaya lüzum görerek dedi ki:

“Azize Hanım, Zarafet'in hastalığını öyle kendiliğinizden enine boyuna mana vererek türlü suretlerle tefsire kalkışmayınız. Günahtır. Zavallı Arap, kendi derdiyle uğraşiyor. O geçen sene de aynen yine böyle hasta oldu. Müzmin bir kanlı basuru var. Her sene bu vakitleri üzüm vakti nüksediyor. Biçareyi yatıyor. İşte bu sene biraz şiddetli yakalamış...”

Beyin, Zarafet'i bu iltizamına, böyle hararetilce müdafaasına karşı Azize Hanım bozuldu. Dudaklarını ısırarak:

“Affedersiniz basurun bir de bu türlü olduğunu bilmiyordum. Zarafet'in her sene böyle bir dert geçirmek âdeti ise ‘Allah şifalar versin’ demekten başka kimseye bir söz düşmez. Bu hastalığına o, kendi alışmış sizi de alıştırmış demek oluyor. Her sene böyle ha! Doğrusu onun çok dayanıklı bünyesi, sizin de pek geniş havsalanız varmış!”

Azize Hanım, iddiasında öyle kolayca mağlup olan kadınlardan değildi. Onun işi gücü, sanatı dedikoduculuktan. Bazı sanat erbabı mürur-ı zamanla mesleklerinin hurde cihetlerine nasıl vukuf peyda ederlerse Azize de adı bir hususu mühim bir mesele şekline sokmak, musadif olduğu bir halin, işittiği bir sözün dedikoduya en elverişli nikatını intihap etmek emrinde fevkalade bir

maharet peyda etmişti. O şimdi Zarafet'in garabet-ı marazı keyfiyetinden, daha mühim bir ikinci mesele çıkarmak cihetine sevk-i zihin eylemekle meşguldü. Meftun Bey, Arabı neden böyle hararetle müdafaâ ediyordu? Zarafet'in çocuk düşürmesinden ona ne mesuliyet teveccüh edebilirdi ki bu mertebe telaş gösteriyordu?

Evet, Meftun göz göre göre bir hakikati ketme çabalıyordu. Bunun sebebi ne olabilir?

Azize göz kuyruğuyla Edibe'ye, mühim keşfiyatı bulunduğunu ifhamen seri bir işaret verdi.

Azize Hanım'ın, ithamat-ı vahimesine karşı Meftun'un müdafaası Zarafet'in iade-i namusu için aile efradınca kâfi görüldü. Hastanın yanına yalnız Eleni'i bırakıp hepsi odadan çıktı. Azize, Edibe'yi kolundan tutup تنها bir köşeye çekerek:

"Gördün mü kocan Araba nasıl sahip çıkıyor? Kabahatini örtbas etmeye uğraşıyor?"

"Acaba neden Azize Hanım?"

"Ay alık karı anlayamadın mı?"

"Yok!"

"Arabın hastalığı eğer çocuk düşürmesi değilse ben bu iki elimi bileklerinden kesirim..."

"Etme allasen..."

"Etmesi metmesi yok... İşte madde dediğim gibi..."

"Öyle ise kocam bu namussuz Araba niçin sahabet ediyor?"

"Ay hâlâ anlamıyor musun şaşkın!"

"Hayır..."

"Çocuk kendinden de onun için..."

Edibe, fena halde bozulur. Düşmemek için duvara istinatla:

"Aman Azize Hanım, amma da yaraştırıp uyduruyorsun ha!"

"Bu yaraştırması, uydurması, filanı falanı yok... Kör kör parmağım gözüne..."

"Bu herif bu kadar midesiz mi?"

"Erkeğin gözü kızınca artık onda mide, gönül kalmaz... Ne bulsa hazmeder... Muhasebecilerin 'kadem Hayri' bilmez mi-

sin? Günün birinde gümbür gümbür bir oğlan doğuruverdi. Kimden dediler, ‘küçük beyden’ cevabını verdi. O marsık gibi Arap ‘küçük beyin bana alakası vardır’ dedi. Dünyada her şey oluyor kızım. Erkek kısmı hele dört tane rakı ziftlendi mi artık onun için Arap da birdir, çorap da... Bazı erkeğin perisi düşkün, süfli olur. Ne pisboğaz herifler vardır. Arapları hanımefendi edip köşeye oturtan ‘kelli felli’ efendiler olduğunu bilmez misin?”

“Bu kör olası kocam benim hiç de mi hatırımlı saymamış? Bu herzeyi nasıl yemiş?”

“Hesapça bu ‘nane’yi daha seni almadan yemiş olacak...”

“Öyle ise maymun beni alacağına Araba nikâh edip otura idi...”

“Kızım onun ne sende gözü var ne de Arap da... Böylelerine ‘şipsevdi’ derler. Şimdi sever, şimdi geçer... Otlakçı tabiatlı olurlar... Seni de sever beni de, ötekini de, berikini de... Dur bakalım daha ne gördük? Bunlar öyle üç dört kadına kanaat etmezler. Bazı erkek kızım, kadın oburu, seveda tosunu olur. Diş ehletine bir türlü doyamaz. Bazı kadın da erkekci olur. Bir ke-re gözü kızdı mı artık dünyayı görmez. Ne takdir ile uslanır. Ne dayakla... Hiçbir şey kâr etmez. Mutafların Huriye’yi bilmez misin? Karının gözüne ne koca, ne evlat, ne ana, ne baba hiçbir şey... cihan gözükmedi şöyle... Bari sevdiği de bir ahım şahım olsa yüreğim yanmaz. At hırsız kılık bir herif... Cenab-ı hak cümlemizi bu iki türlü azgınlıktan da muhafaza buyursun... A büyük söylememeli... İnsanlık hali bu. Daha genciz... Mevla saklasın... Bu dünyada neler olmaz? Sen bundan sonra bu ‘didon’un⁵⁶ yüzünden neler çekecek, neler görüp işiteceksin...”

“Efendi babam beni böylesine vereceğine keşke kuyuya ata idi...”

56 [Yazarın notu] ‘Bu, iki kadının arasında Meftun’un ismi geçtikçe Azize onu tezeyyüfen bu namla yadederd.

“O, hasisliğinden dolayı bu işi yaptı, ama sonra çok nedamet çekecek görürsün... Vah zavallı Edibe! Daha ağzın süt kokuyor. Koyduğum yerde otluyorsun... Nasıl bir herife düştüğünden haberin yok... Gözünü aç... Kulağını oraya buraya ver. Dört tarafa bir kolaçan et... Çok şeyler öğrenirsin... Ben sana şaşacak bir şey daha söyleyeyim mi? Akşama, sabaha böyle bir kanlı basura Matmazel Eleni de uğrayacak... Azize dedi dersin. Arabı boşlamayan bu açgözlüler Eleni’yi sağlam bırakırlar mı hiç? A... kaşlı, gözlü kız... Allah için... Rum dilberi... Eleni, Zarafet’ten daha akıllı çıkar da basurunu ispitalyada tedavi ettirirse onu bilmem. Zarafet gibilerinin pek çoğu da Yenibahçe veya Haseki Kadınlar Hastanesi’ne gidip bu marifeti oralarda becerirler, ama aşçı kadın nasılsa gafil bulunmuş vaktinde oralara kapağı atamamış... Belki ilki, acemiliğidir... Bir ikinci, üçünsünde hepsini öğrenir. Usta olur.”

Biçare Edibe’nin kalbinde zevcine karşı öyle bir adavet ve bu adavetle beraber o kadar şedit bir muhabbet peyda oldu ki birdenbire ne hale uğradığını bilemedi. Geceleri kocasının muğfilane nüvazişlerine müstagrağ oldukça, şimdiye kadar kendinden gayri kadın yüzü görmemiş olduğu hakkındaki teminatını ve sıdk ü vefa ebediyet-i sevdasına dair türlü mevaid ve yeminlerini dinledikçe bu tatlı yalanlara hep inanıyor, Mef-tun gibi çokbilmişlik ve hezarfenlik ile müştehir bir erkeğin kalbini bu derecelere kadar teshire muvaffakiyetinden dolayı adeta mağrur oluyor, kendi kendini tebrik ediyordu. Fakat görünüşte yalnız herkese değil kendi nefesine karşı bile zevcini sevdiğini itiraf etmek istemiyor, her gün dilinden türlü şikâyetlerle ‘Allah beni bu heriften tez günde kurtarsın.’ virdini de bırakmıyordu.

İşte Azize Hanım antlar ile söylüyor. Kocasını olacak o didon herif meğerse ne malmış, ne meta imiş böyle... Kendinden evvel başka kadın yüzü görmemiş olduğu hakkındaki o gülünç, o ebleh-firibane, o koskoca yalanı şöyle bir tarafa dursun meğerse

defter-i aşk ve imalinde siyahına varıncaya kadar renk renk maşukalar varmış... Kadın oburu, sevda tosunu... Yok aşk tekesi, daha bilmem nelermiş neler... Zevcinin, kendinden evvel diğer kadınları sevmiş bulunması, hele her erkeğin tenezzül etmeyeceği Zarafet gibi zenci bir aşçının vasl-ı menfurunda bir lezzet bulmuş olması bedaheti Edibe'yi pek agzab etti. Onun yalan söyleyen dudaklarını ısırarak, boğazını sıkarak, her tarafını didik didik didikleyerek, densiz, şımarık bir mahalle kızı çoşkunluğu ile ondan şedit bir intikam almak istiyordu.

Zevcinin kabl-el-izdivac diğer kadınlarla hem-aguş-i sevda olmuş bulunması Edibe'nin gönlünde öyle bir bora koparıyor idi ki kalbinden semm-dar bir sıcaklığın tereşşuhla damarlarına yayılarak tekmil asabında takat-fersa alam, bütün vücudunda bir bitabi, bir dermansızlık husule getirdiğini hissediyordu. Acaba muhabbet denilen şey yok muydu? Hayır! Bu nezih, saf bir muhabbet değildi. Her cennetin huzuzat-ı ruh-efzası mukabilinde bir de cehennem bulunmak yani birinin imkân-ı tasavvuru diğerinin vücudunu istilzam etmek beşeriyetin mukadderat-ı ezeliyesinden olduğu gibi Edibe'deki bu hal-i şedid de muhabbetle tev'em zannolunup namına 'kıskançlık' denilen ve istila ettiği kalbi her lahza kemiren o ejder-i akur idi.

Zarafet'in bir hane halkını velveleye veren bu şiddetli kanlı basuru leyle-i müheyyicesinden bir gece sonra aynı hal Rebia'nın odasında vuku bulur. Kızcağz aynı dertten halas olmak için çaldığı ilacın tesir-i şifa-bahşasına müracaat eder. Zarafet'in bir gece evvelki can-güzarane feryatlarını, tahammülsüzlüğüne Arap yaygaracılığına haml ile kendisi şiddet-i vec'adan terk-i hayat etmek mertebesine gelse bile 'vık' dememek, katâ bağırma-azm-i vekarıyla ilacı istimal eder. Fakat o deva-yı meşruk vücudunda icra-yı tesire başlayınca kararında sebata imkân göremez. Çak-ı tahammül ile Zarafet'i süküti bırakacak bir şiddetle ortalığı çınlatmaya başlar. Müstemiddin feryadına en evvel Eleni koşar. Marizi görüp marazın nev'ini anlayınca bir akşam

evvel sebk eden tecrübesi delaletiyle, leğen, havlu, bez, su ve sarı gibi bu işte lüzumu görülen şeyleri öğrenmiş bulunduğundan derhal hepsini tedarik eder.

Eleni, aynı felakete kendinin de maruz bulunduğunu bildiğinden bir kaza vukuunda istimal etmek için Zarafet'in ilacından aşırıkmakta o da kusur etmemişti. Fakat devanın bu ikinci şiddet-i tesirini görünce pek ziyade ürküdü. Huda-negerde bu gibi bir hale kendi de duçar olduğu takdirde böyle hayatla memat arasında canhıraş vec'alar, tahammülfersa azaplar geçirmekten ise âlemin dedikodusuna bakmayarak ispitalyaya gidip düpedüz doğuruvermenin daha hayırlı olacağını anlamış ve buna karar vermişti. Sonra kundağı kucağında hastaneden çıktığı zaman, kendine o evladı ihsan eden cenab-ı mevlanın elbette rızkını vereceğine kanaat ediyordu.

Eleni, her şeyi hazırlayıp Rebia'yı da leğen önüne oturtuttuktan sonra efrad-ı aile birer ikişer sökün etti. Çılgılığı duyan gözlerini oğuşturarak marizin odasına koşuyordu. Hastalığın nevi-ni sormaya lüzum var mı?

Eleni, marazı teşhis etmiş, sanki 'tabela'ya şu suretle kayıt düşmüştü. 'Kanlı basur!' Leğenin muhteviyatı, bez parçalarının kırmızı bulaşıkları, bu derdin fi-el-hakika kanlı olduğunu gösteriyordu. Fakat a'za-yı aileden bazı safdiller bu müthiş basurun Zarafet'ten Rebia'ya yirmi dört saat zarfındaki sirayet-i seriasına pek şaşıyorlardı. Bu hastalık da kolera derecesinde seri bir mahiyet-i sariye mi peyda etti? Acaba bir gece sonra hanedeki kadınlardan hangisinin bu maraz-ı muhavvefe tutulup odasına kanlar saçacaktı? Hatta zavallı kadın nine Şekure Hanım kızlarından evvel kendi başından korkarak mevsimin bu derdi tevlitteki tehlikesine masuniyet için artık o sonbaharda ağzına üzüm, kavun, meyve ve zeytinyağlı etime koymamaya karar verdi.

Hazırın içinde aldanmayan yalnız birkaç kişi vardı. Azize Hanım da bu meyanda idi. Kadın evvela feryadı işitip sonra le-

ğeni, kanları görünce hemen Edibe'nin kulağına eğilerek en zehirli sada-yı istihzasıyla:

"Dün gece ben sana demedim miydi? Yalnız tahminimde yanlışmışım. Eleni'den beklediğim hal Rebia'dan zuhur etti... Rab-bim cümlemizi esirgesin... Bu kanlı basur bu haneye fena dandandı... Bizim komşunun oğlu çapkın Zihni belsoğukluğuna uğradığı zaman 'Gece rüyamda aldanmışım da sidik zoruna uğradım.' derdi. Yatıp yatıp kalkardı. Asıl derdi ne olduğunu kimseye karısına bile belli etmezdi. Bunu bana hizmetçi kız söyledi. Şimdiki hizmetçi kızlar efendilerinin gizli derterini hanımlarından iyi biliyorlar. Aman yarabbi hastalığın adını değiştirmekle herkes aldanıyor. Her şey olup bitiyor. Bu evde türeyen kanlı basura da güleyim bari..."

Edibe Hanım mütefekkir bir halde:

"Dün akşam 'Arabı o hale koyan Meftun Bey'dir.' diyordun. Şimdi Rebia için ne diyeceksin bakalım?"

Azize Hanım fıldır fıldır dönen gözlerini etrafa bir dolaştırdıktan sonra:

"Kızım Allah sana sabırlar versin... Rebia için de yine dün gece söylediğimi söyleyeceğim... Yine onu diyeceğim!"

"Kimi?"

"Kocan Meftun Bey'i..."

Edibe, atılıp iki eliyle Azize'nin ağzını kapayarak:

"Aman Allah aşkına sus... Artık yalan söylüyorsun... Kocama iftira ediyorsun... Bu kadarı da günahdır..."

Azize hiddetle:

"Ben hiçbir zaman yalanı, iftirayı kabul etmem... Gözümlle görmüş gibi biliyorum ki o... Bu marifeti yapan yine Meftun..."

"Nasıl biliyorsun? Neden anladın?"

"Hanım bunda bilemeyecek, anlamayacak ne var? Meftun Bey, seni almazdan evvel Vesile Hanım kızını ona vermeye uğraşmış... Adeta nişanlamış bile..."

"Evet... Öyle imiş ben de işittim..."

“Bunu sen de işittin mi? Hay Allah razı olsun... Bir ev içinde bir oğlanla bir kız nişanlı gibi bir halde bulunurlarsa nikâh, düğün uzayınca ekseriya netice buraya çıkar...”

Edibe, kocasına hüsn-i nazarı zaten mefkut olduğundan Aziye Hanım’ın bu dehşetli mantığına karşı yine mağlup kalarak gözyaşlarıyla dedi ki:

“Ne talihsiz başım varmış! Beni koca diye bu azgın herife nasıl verdiler bilmem ki... Dilerim bari hudadan, efendi babam da ettiğini bulsun inşallah... Buna koca dememeli, artık başka bir isim bulmalı...”

“Bu herif koca değil, adeta kadınlar içine saliverilmiş insan rekesi... Gebe kalanlar hep doğursalar evin için maltız keçisi mandırasına dönecek...”

“Aman yarabb bu ne kepezelik, ne kepezelik... Bu fenalığa kimse bir şey demez mi? Buna hükümet karışmaz mı? Bu herifin bir korktuğu yer, saydığı bir adam yok mudur?

“Alan razı, satan razı olduktan sonra buna kimse bir şeycik demez kızım... Meydanda davacısı yok ki... Bu kabahati kiminle işlediğini Zarafet’e sorsan doğrusunu söylemez ki... Kim bilir uşağın üstüne mi atar? Bahçıvana iftira eder? Rebia’ya sorsan keza... O da öldüm allah desen kimseye bir şey sezdirmez... Hem baksana Edibeciğim, meydanda çocuk düşürmek lakırdısı var mı? ‘Kanlı basur.’ İşte o kadar. Kavun, üzüm yemekle, pisboğazlıkla gelmiş bir dert... Buna ‘Allah şifalar versin’ sözünden başka kimin ne demeye hakkı var? Acaba Meftun’un büyük, küçük anaları da bu dubaraya inanıyorlar mı? İnaniyorlarsa ne alık karılar... İnanmayıp da hasb-el-lüzum sükût ediyorlarsa ne kepeze şeyler... Kadının nine Şekure Hanım inanıyor... Zavallı kocakarı pek bön... İnsanın yüzüne bel bel bakıyor. Evin içindeki bu salgın basur hastalığına uğrayacağım diye zavallının ödü kopuyor... Ben Şekure’nin kulağını büküvereyim, olmaz mı? Kadıncağıza bu basurun cinsini azıcık çıtlatıvereyim...”

“Ya sonra bir patırtı koparsa...”

“Ne patırtısı kopacakmış? Belki herif büyük anasından utanır da bu haltı bir daha yemez...”

İki kadın böyle fiskos konuşurlar iken yanlarına Latife Hanım gelerek:

“A nedir bizim evin içine arız olan bu basur hastalığı? Benim de göbeğim koparıyor gibi geliyor da ödüm patlıyor... Sakın yarın akşam da ben tutuluvermeyeyim... Şaka söylemiyorum, vallah karnım burkup burkup duruyor. Ay gideyim biraz kakule, nane şekeri filan yiyeyim...”

Latife Hanım gider. Azize Hanım, kaynananın salına salına yürüyüşüne arkasından bakarak:

“Ay hastalığa bu da özeniyor... Sürdüğü avuç avuç pudralar, giydiği boncuklu kırmalı hırkalara bakarsan onun da bu türlü hastalığa çanak açan takımından olduğu anlaşılıyor ama... Ah zavallı vaktin geçmiş... Her hastalığın birer mevsimi olur. A köhne civanım... Senin gibi üç yirmisindekiler küfe küfe üzüm, kavun yeseler... Yine basurun bu türlüüne uğramazlar... Üzülme... Gönlüm rahat olsun...”

Şekure Hanım, torununu ahval-i muztaripte görünce uzun müddet rüyete tahammül gösteremedi. Sofaya çıktı. Hasır kol-tuklusuna oturdu. Bermutat kendi kendine söylenmeye başladı. Azize Hanım hemen ihtiyar kadının yanına takarrüble:

“Büyükhanımcığım, ne söyleniyorsun burada?”

“Nasıl söylenmeyeyim kızım! İçim hun oldu gitti. Rebia kız ne hale gelmiş? Bakmaya yüreğim dayanmadı. O nasıl yere batasica hastalık öyle! Ben böyle basur hiç görmedim...”

“Evet basurun sunturlusu... Dostlar başından ırak...”

“Leğende kızgın küllü su yapsalar da kızı üzerine oturtsalar iyi gelmez mi acaba?”

Azize ağzını çarpıtarak:

“Ha bilmem! Kızgınlıkla gelen hastalık belki kızgın kül ile geçer...”

“Ne dedin yavrum... Bu hastalık Rebia’ya kızgınlıkla mı gelmiş? Kime öfkelenmiş bu kadar?”

“Öfkelenmesi filanı yok... Doğrusunu söylemeye bir türlü dilim varmıyor... Arif, ‘zarif’ kırk yıllık kadınsın... A büyükhanımcı-ğım! Hiç böyle basur olur mu? Anlayıversene! Arabın dün akşamki hastalığı ile Rebia Hanım’ın bu akşamki derdi, ikisi bir illet...”

“Ha öyle imiş... Kıza Zarafet’ten geçti diyorlar ama... Boş la-kırdı... Araba nereden geldi? Hepsi rabbimden... Kimsenin ille-ti kimseye geçmez...”

Azize Hanım deruni söylenerek:

“Aman bu bunak karı da vurdumduymaz... Her şeyi başa ka-ka kaka söylüyorum da bir türlü anlamıyor. A artık çatlayaca-ğım... (Aşikâre) Büyükhanım onların hastalığı senin anladığın türlü değil... Dert düşürüyorlar, dert...”

Büyükhanım biraz şaşalayarak:

“Dert mi? On yedi yaşındaki bir kızoğlankızda böyle avaz avaza düşecek ne derdi olurmuş? A Rebia’mı ben bilmez miyim? Bir şeyciği yoktu... Gül gibi kızdı. Hep benim evlatlarım sızır-lmış altına benzerler... Allah’a emanet...”

“Evlatların sızırılmış altına mı benzerler? A kadın çoktan on-ların ayarı bozulmuş... Vah zavallı senin bir şeyden haberin yok... Senin anlayacağı düzcesi... Torunun çocuk düşürüyor... Şimdi kafana dank dedi mi?”

Biçare Şekure Hanım’a, büyük bir şaşkınlık arız oldu. Göz-leri büyüdü. Bila-tekellüm aval aval muhatabının yüzüne baki-yor, Azize Hanım’ın en kaba suretteki vuzuh-ı ifadesine rağmen yine bir şey anlayamamış gibi görünüyordu. Azize, bu defa el, kaş, göz işaretiyle vuzuh-ı beyanını bit-takviye:

“Çocuk düşürüyor... çocuk...”

“Aa o nasıl söz? Rebiyam daha kocaya varmadı ki!”

“İşte fenalık orada ya! O guguruklar, süslü yeldirmeler, se-yirler, seyranlar, göz süzmeler, işmarlar... Çiftchavuzlar, Fener-

ler, Kuşdilleri... Geceleri sabahlara kadar allahın dağında, bayırında sürtmeler... Ne olacak ya elbette sonu işte buna çıkar... Bizim büyük analarımız kıyamete yakın, kızlar kocasız doğuracak demezler miydi? İşte ne dedilerse oluyor... Akıllarımızı başımıza toplayalım... Vakitler yakın... Bu evi Allah ıslah etsin. Dün gece Zarafet'ti. Bu gece Rebia... Bakalım yarın gece burada içimizden kim doğuracak?"

Bu son sözler ihtiyar kadının üzerinde sanki bir yıldırım darbesi tesir-i müthişini gösterdi. Baş arkaya devrildi. Çehre morardı. Ağız çarpıldı. Gözler bir noktaya dikildi... Hafif bir hıçkırık gibi bir iki sarsıntı geçirdi... Sonra bir kitle-i camide haline geldi.

Azize Hanım, bu zavallı saf ihtiyara indirdiği bu ani darbe-i mühlikenin derece-i dehşetini anladı. Fakat iş işten geçmişti. Saka-i cehl ve nadani ile irtikab-ı katl eden bu karı hemen:

"A dostlar koşunuz, büyükhanıma bir şey oldu..." yaygaresıyla hane halkını oraya topladı. Her ağızdan varit olan suallere şu cevabı veriyordu:

"Vah zavallı büyükhanım, şimdi benimle güzel güzel konuşuyordu. Bir şeyciği yoktu... Birdenbire iki üç defa mangalda cezve kaynar gibi 'hık mık' dedi. Gözleri karşıya dikildi. Büyükhanım ne yapıyorsun? Etme ayol. Kendine gel... hu... hişt, pişt... dedim. Yüzünü okşadım. Kolunu kımıldattım. Büyükhanım nerede? Zavallıyı koydunsa bul... Ah ne iyi kadındı..."

Hekime uşak koşturuldu. Bütün çehreleri derhal bir yeis-i amik istila etti. Köşeden bucaktan hazin hazin, kesik kesik eninler, bükalar... 'vah anneciğim' kelimat-ı matemengizi duyulmaya başladı. Hazırın içinden eşk-i yeisini silmek için meydana en büyük bir mendil çıkaran Azize Hanım oldu. Nevha-geranı bütün bütün çoşturmak için müteveffiyenin ta'dad-ı mehasinine girişerek:

"Ah ne kadar ağlasanız, gözyaşı dökerseniz yeri... Öyle nur gibi anayı bir daha nerede bulursunuz? Döşeğe yatmadan, kimse-

ciğı usandırmadan uçtu. Gitti. Ne kadar ameli salih bir kadını-
mış... Cennet kuşu... Ölüm, kaşla gözün arasında derler... Ah
bakınız ne kadar doğru... Bir varmış, bir yokmuş... Ah gaflet
dünyası... Ah bu kalın kafalarımız... Ölümü, ahreti bir kere ha-
tırımıza getiremeyiz de birbirimizi yiyip dururuz... Dedikodu-
dan hiç baş kaldırmayız... Adam ne oluyoruz... Dünyanın malı
dünyada kalacak... Yiyeceğimiz bir lokma, giyeceğimiz bir hırka
değil mi?... Her koyun kendi bacağından asılacak... Amelinin he-
sabını herkes kendi verecek... Âlemin dırdırı, iyiliği, kötülüğü ne
vazifemiz... Zavallının dün sabah kahvesini pişirip eline ben ver-
dimdi... Zahmet oldu kızım helal et dedi. A ne lazım doğruyu
söylemeli.. Hak hukuk bilir kadındı. Benden tarafa gani gani he-
lal olsun... Hiç incinmedim... İşte bu sabahki kahvesine yetiş-
medi... Ah yalancı dünya...”

Beyoğlu'nda Mösyö Makferlan'ın hanesinde 'Şark Akadem-yası' namıyla azası kadın ve erkekten mürekkep bir 'meclis-i ure-fa' teşekkül etmişti. Heyetin böyle cinseynden terkibi bu meclise dünyadaki akademyaların revnakdan olmak letafetini bahşedi-yordu. Cemiyetin biri kadın diğeri erkek iki reisi ve kırk azası olmak mukarrer ise de memleketimizin ilim ve irfan piyasasında senelerden beri hüküm süren kaht-ı azamiden dolayı o makamat-ı fahireye şeref-bahtı olabilecek zevat-ı maarif-simatın nedret-i müessifesi azanın şimdilik kırka nispetle nısfından da pek dun bir ekalliyette teşekkülünü mucip olmuştu.

Reis Mösyö Makferlan, reise Madam Şehim'di. Kadınlar sıra ve rey itibariyle haiz-i tefevvuk idiler. Meftun Bey, azası bulun-

duğu bu cemiyete o sıfatla biraderi Raci'yi de ithale muvaffak olmuştı. Hemşireleri Lebibe Hanım da akademyanın aza-yı gaibesindendi. Hiçbir zaman mecliste, isbat-ı vücud etmez, fakat her haftanın zabıtnamelerini mütalaa ile beyan-ı rey edebilirdi.

Cemiyetin sebep ve hikmet-i teşkili alafranganın mehasin-i adatından şarkta kabil-i tatbik olabilenlerini hemen tamime hizmetle tenvir-i efkâr-i enama himmet eylemekti. Bu bir nev' *Propagande laigue* demekti ki şarkın henüz yontulmamış bazı kabalıklarını garbın ilim ve irfan ve nezaket haddelerinden geçirerek dimağlarımızı inceltmek ve tarz-ı hayatımızı Asyalılık pürüzlerinden kurtarmak, niyet-i hayriyesiyle tesis ediliyordu. Cemiyetin teessüsünü takip eden ilk vaka Şekure Hanım'ın vefatı oldu. O gece Meftun Bey'in hanesine tabip celp olunup hadise-i vefat tahakkuk ettikten sonra Erenköy'nden Beyoğlu'na telgraf çekildi. Ertesi günü cemiyet bir suret-i fevkaladede içtima ile reis, hayat memat hakkında Fransızca ber-vech-i ati bir nutuk verdi:

"İşte hayat denilen şey böyledir, bir gün evvel bir aile tek mil efradıyla pür-şevk ve handan iken birkaç saat sonra ani bir hadise-i mevt ile neşeler sönüyor, çehreleri yeis-i iftirak bürüyor. O şen aile bir anda matem-zede oluveriyor. Ve bütün ömür ve saadetimizdeki bu renk-i fenayı biz ancak böyle büyük ve acı tecrübe saatlerinde görüyoruz. Sonra her şeyi unutuyoruz.

"Mezbahaları kurbundaki çayırlarda süreksiz bir neşe içinde gafletle otlayan koyunlar gibi ezvak-ı hayatımızda bir sermediyet-i eblehane tasavvuruyla kendimizi aldatarak sahte huzuzat arkasından dolaşıp duruyoruz... Sonu böyle bir zulmet-i mutlakaya varan alayış-i hayattan mütelezviz olmak... Bunca hakyık-ı bahireye karşı göz yummak... İşte zekâ-yı beşer! İşte mün-teha-yı mesai-i ümem! İşte gaye-i ulum ve fûnun! İşte serhadd-i felsefe!

"Hanımlar, efendiler!

“Bir aile içinde akrabadan birinin vefatı... Bu felaket, a’zam-ı musaibdendir. Fakat niçin saklayalım? Bu gün büyük validemize vaki olan hal-i elim yarın asıl validemize de vuku bulacaktır. Öbür gün amcamız, daha sonra biraderimiz hep birer birer bu hufreye tekerlenmeye namzettirler. Hep sıramızı bekliyoruz. Gidenleri zir-i lahde kadar tazimle teşyi ederek bu seyahate alışalım... Yavaş yavaş kendimiz de hazırlanalım. Çünkü zaman olmak itibarıyla ebediyete karşı tiz-revlikte asırların dakikalardan farkı yoktur. Çünkü şu anda ölümle aramızda pek uzun farz ettiğimiz mesafe, hulul-i mevtte sıfıra, hiçe iktiran eder. Çünkü da-ima bir bu’diyet-i gayr-ı mütenahiye suretinde tasavvur olunan bu mesafe bütün habidegan-ı makabiri aldatmış olan bir serab-ı zamandır. Hayata ahmaklar gibi temenni-i müebbediyetle firifte olmayalım. Ölümden de bilüzum korkmayalım. Mahiyet-i hayatı tahlil edebilenler gene mevti teferrüse en ziyade yaklaşmış olurlar.

“Havf edilecek şey ölüm değil belki bir sevda-yı cahilane ile temenni edip durduğumuz müebbediyet-i hayattır. Müebbediyet-i hayat! Of... Hakikat-bin mütefekkirin için bu terkinin telaffuzu bile ruha sıklet veriyor. Dimağı sıkıyor. Müebbediyet-i hayat! Hükemayı iğrendiren, felasifeyi girye-bar şikâyet eden, zulemaya türlü cinayat zeminleri tehiyye ettiren ‘sefalet-i beşeriye’ bizimle müebbeden yaşayacak mı? Bu şifa-napezir manevi hastalıklar, elemeler, giryeler ilanihaye payidar mı olacak? Çünkü medeniyet-i hazıra sine-i fahr ve ihtişamından bu sefaletleri kovup çıkaramadı.

“Hanımlar, efendiler!

“Ahkam-ı tabiata ser-fûru-bürde-i itaat olmaktan başka çare yoktur. Ne tahmid ile ne tenkit ile onun bir nokta-i iradiyesini tagyir edemeyiz. Bizim için bu dünyaya çağrılınca gelmek, yol verilince gitmektir. İşte bize cebren tahmil olunmuş bir vazife... Bunu şikâyetle, muaheze ile ifa etmek tıpkı yaşamak için mesai-i bazuya mahkûm bir hizmetkârın sizlanarak, homurdanarak ça-

lışmasına benzer. Hayatı terk etmek istemeyişimiz saadet-i dünyeviye efsanesini kabulümüze delalet eder. Halbuki çoğumuz bugün bunu münkiriz. Gafletimize galebe edemeyip de hilka-tin mayamızı tahmir ettiği zaafıtan kurtulamayarak hayattan hoşlanıyor isek bu sevdamızı akıl ve iz'an haddinden efzun bir mertebeye vardiymayalım. İlanihaye ölmek istememek gibi bir muhale talik-i emel etmek çocukluğunda bulunmayalım. Tabiat, defter-i kainatta ithalat, ihracat hanelerindeki nisbet-i lazimeyi düşünür, bir maksad-ı bimanenddir. Ölümün kazdığı hufreleri, tevellüdat doldurur ve fazla kalır. Bir haneden tabutun götürdüğünü beşik iade eder. Kasvet-i mevti ancak neşe-i zürriyet örtebilir...

“Hanımlar, efendiler

“Tabiatın insanlar arasında, tevziat-ı hayattaki ıntizam-ı hekimanesine dikkat ediniz. Bir aile meyanesinde ak saçlılar mevki-i muhteremlerini boş bırakarak birer birer mavera-yı makabire çekiliyorlar. Bayramlarda, kandillerde⁵⁷ mübarek ellerini öpmek için huzurlarında ihtiramla diz çöktüğümüz ve şita-yı hayatla sefid-ser olmuş ced ve ceddelerimizi bugün tahattur ediyor muyuz? Bus-i dest için önlerinde eğildiğimiz zaman kurumuş iki solgun dudağın, bil mukabele tebriken cephelemize ân-ı temasında ihtiyarın gözlerinden kopan iki sıcak katre ile yüzümüzün nemlendiğini çoğumuz henüz unutmadık. Fakat sagir-i sinimiz hasebiyle bu katrelerdeki belagat-i müecessireyi o zaman anlayamayarak o bayram süruru içinde büyük peder veya valide-mizin ağladığına taaccüb eder idik. Şimdi anlıyoruz. O zavallılar münteha-yı ömürde bulunduklarını imaen o yaşlar ile bize veda ederlermiş. Evet bu pek hazin... Fakat şimdi başınızı şuraya çeviriniz... Bakınız bu pembe tombul yanaklı, sırma saçlı, bu şen, bu gürültücü melekler nereden çıktı? O ihtiyarları fıraş-ı

57 [Yazarın notu] ‘Makferlan nutkunda hep Şarklılığı nazar-ı dikkate aldığı için bu tabirata istimal eylemiştir.

mevte uzattığımız zaman onlar var mıydı? İşte Cenab-ı hak kurb-ı rahmanına onları aldı. Yerlerine bunları gönderdi. Bugün hayatın bab-ı masumiyetinden girerken ellerinden tuttuğumuz aciz çocuklar yarın bizi son menzil-i istirahatimize isal edecekler... Bu kanun-i tabiata itiraz etmeyelim. Sıramıza razı olalım. Tabiatın hazm ve tahammülü müşkül iradat-ı la-yetegayyeri karşısında edeceğimiz şey isyan değil bunlardaki hikmet-i ezeliyeyi derpiş mülâhaza edebilecek metanet-i fikriye peydasıyla iktisab-ı fazaile, terbiye-i nefse çalışmalıyız.

“Şekure Hanım, bugün evlatlar, torunlar terk ediyor. Bu muhterem kadın tabiata olan deyn-i zürriyetini ma’-ziyadettin eda etmiş. Şimdi ona karşı ifa edilecek en büyük vazife aynı suretle yani evlat yetiştirerek takdis ve idame-i hatırasına hizmet etmektir.

“Cemiyetimizin en münevver-ül-efkâr azasından bulunan Meftun ve Raci Beylere karşı hikmet-i ezeliyeden ve bu gibi ahval-i müellimede lüzum-ı mekânetten bahsetmenin malum-ı ilam kabilinden olduğunu bilirim. Fakat insan, tabiatın zaafıla şaibedar ettiği bir mahluk-ı vehn-aluddur. Bahusus hayatın böyle elim tecrübe anlarında en ziyade mukavviyat-i hikmetle müteğaddi metin dimağların bile duçar-i tezelzül olması müsteb’ad değildir. Bir insan ilmen, fazileten muhibb-i elem-didesinin madununda bulunsa bile bu gibi büyük yeis ve matem zamanlarında eviddasını dilinin dönebildiği mertebede elfaz-ı teskiniye ile tesliye etmekle vazifedardır. Binaenaleyh şurada hazır-ı bil-meclis bulunan iki dader-i matemzedeye cemiyetimiz namına beyan-ı taziyet ederim.”

Şu nutkun hin-i iradında iki kardeş cidden müteessir olmuşlardı. Hele Raci birkaç damla yaş dökmekten men’-i nefs edemeyerek şöyle düşünmüştü:

“Namına Makferlan denilen şu adamın ne kadar ahlak düşkünü olduğunu biliyorum. İlmiyle kendi amil olmayıp fakat sözleriyle binlerce kişiyi irşada muktedir ne kadar fuzala-yı sü-

feha var! Terakkiyat-ı haziranın en müthiş emrazından biri de bu... Makferlan'ın ilim ve zekâsı kendi memleketinde temin-i taayyüşüne kifayet edemediği için ekmek aramaya buraya gelmiş... Avrupanın ilim ve irfanı nakıs olan bir ahlaksızı böyle; her hususça mükemmel bulunanlarının nasıl birer ateş-pare-i deha olacaklarını artık tasavvur etmeli... Sözlerinde ari-i fikr-i vuzuh bir cümle yok. Hep kelimeler birer faideye ibtinaen riş-te-i beyana dizilmiş... Ya ibaratın sadeliği! Fransızcadaki uzunbet-i fasahattan mıdır nedir? Müstemiler içinde esnaftan biri de bulunsa bir kâtip kadar müteessir olur... Bizde Türkçe lisanla verilen, yazılan nutuklardaki o kelime kalabalığı, satırları birbirine ulansa bir endazeye varan o tımturaklı, o parlamasıyla sönmesi bir olan talaş alevine benzer o kof sözler nedir? Hele ah-lakiyat ve hikemiyata dair bazı *Abstrait* vadilerde fikir, kari ve müstemii zulmetten zulmete sürükleyerek nihayet zihni afyon gibi uğuşturan ibareler bilinmez hangi faide-i melhuzaya ibtinaen yazılır. Söylenir... Bir milleti rah-ı terakkiden geri koyan müessirattan en birincisi lisanındaki adem-i vuzuhtur. Bu vuzuhsuzluğun en müthişi bazı hakikatleri söyletmemek için lisan-ı üdeba ve ulemanın mahkûm-ı rekaket edilmesidir. Anlaşılmayan sözlerle dimağlar doldurulmaya uğraşıldıkça fikr-i muhakeme ve zekâ söner... Yerlerine humk ve belahet kaim olur. Herkes enzar-ı mütalaa ve tedkikten geçirdiği şeylerin çürüğünü sağlamından ayırmaya muvaffak olsa, anladım zannettiklerinin anlaşılmaz şeyler olduğunu bilse yahut tagaddi-i fikre gayr-ı hadim sahte mantık yaldızlarıyla örtülmüş malayaniyat, safsata olduğunu fark etse terakkiyata karşı uyun-ı ümemi perdariden haillerden en büyüğü ref' edilmiş olur. Sübut-ı hakayıka vuzuh bahşolmak için icat edilen 'mantık' bile asırlarla ispat-ı bevâtıla alet olmuş ve olmaktadır."

Mösyö Makferlan, az bir istirahat ve aza-yı cemiyetle kısa bir müzakereden sonra yine başladı:

“İnsan, garptan şarka geçince maddiyattan maneviyata kadar her şeydeki takallübat-ı külliyyenin tesirat-ı mütezaddesi arasında kalıyor. Bu iki muhit beyninde dünyadan ahrete kadar her şey değişiyor. Şarklılarda her nev’ dünya umuruna karşı büyük bir kayıtsızlık görüyorum. İstirahat-i hayatı temin edecek esbab-ı terakkinin hiçbirine ehemmiyet verilmiyor. Her şeyde deve yürüyüşünü andırır atık-i ihmalkâraneden ayrılınmıyor. Mazi, enzar-ı intibaha alınmıyor. Halin ıslahı ciddiyetle düşünülüyor. Atı için zihin sarfı bi-sud, adeta günah addolunuyor. Türkler, Avrupa’nın tesirat-ı medeniyesinden külliyyen tecrit edilse hemen bedavete, hal-i iptidai beşeriyete avdet için kendilerinde büyük bir inhimak var. Bunun esbabını bazı Türklerden sordum. Şu cevabı verdiler:

“Bu dünya bir misafirhanedir. O sizin tapındığınız zer ve sâ-man adeta levstir. Bu dünyanın alayışına kapılmak umur-ı uhreviyeyi feramuşa sebep olur. Muvakkat bir hayat için müebbedi ihmal ise muvafık-ı akıl ve hikmet değildir. Siz efrencler, dünya-perestsiniz. Bir Müslümanlar ahret adamıyız.”

“Bu cevap güzel lakin Şarklıların kavleri fiillerine uymuyor. Bu hususta size küçük fakat müessir bir misal arz edeyim. Ne zaman sur haricine çıksam makabir-i İslam’ı şayan-ı esef bir hürmetsizlik içinde harap ve metruk görüyorum. Ahrete merbutiyet mevte hürmetle başlar. Birçok kabir kovuklarında kelmeler yavruluyor. Zikrinden tevahhuş olunacak diğer gûne ahval vuku buluyor. Kabristanları ihata eden büyük yolların birinden diğerine geçmek için mezarlıklar kestirme tarik addolunarak pamal ediliyor. Azam-ı ecdad ve hem-dininizi her millete ve hayvana çiğnetmekte bi-bak iseniz asırlar süren ihmalinizden dolayı devrilmiş, harap ve ser-nigun yerlerde yatan ve bazıları ayat-ı celile ile muvaşşah mezar taşlarını pa-yı küstahanenizle nasıl tepip geçiyorsunuz? Ahrete, dine karşı gösterdiğiniz takayyüd ve hürmet bu mudur? Avrupa’ya kadar gitmeyelim, Feriköyü’nde,

Şişli'deki Hristiyan kabristanlarının etrafını ihata eden metin duvarları, demir kapıları, nazif, latif ravza şeklindeki hayabanları, dikkat-i mütemadiyeye memur pasbanları⁵⁸ görmüyor musunuz? Dünyaperestler ile dâr-ı beka mütevaggıllarının karargâh-ı uhrevilerine bakınız. Ölüye, ölüme hürmet asarı hangisinde bahir denilse ne cevap verilecek? Müsevvebat-ı uhreviyeye nailiyet de çalışmakla olur. Siz şarklılar hadd-ı zatında tembel, uyuşuk adamlarsınız. Çalışmamak için her şeye bir özür icat ediyorsunuz. Müslümanlık saik-i terakki pek ulvi bir dindir. Temeddün için bu din-i âliyi mâni göstermek azim bir vebaldır. O kadar büyük bir vebaldır ki dine bühthanla bu atalette devam ederseniz çekeceğiniz ceza pek vahim olur. Bu cezayı dünyada, komşularınız müterakki milletlere çiğnenmek, ahrette de kim bilir nasıl ukubat-ı şedide ile çekersiniz.

“Sizde cenazeler alelekser vefat vuku bulan mahalleden gelen beş on kişiyle kaldırılıyor. Uzakta bulunan evidda ve ahababınız bu son hizmette isbat-ı vücud etmek için keyfiyet-i vefattan vaktiyle haberdar olamıyorlar. Cemiyetimizin kâtibi bu misillü ahval-i müessifede irsali mutat olan ve ismine ‘letr dö fer par’ denilen bir davetname sureti kaleme alsın. Tab’ ettirilerek icap eden zevata irsal ve birkaç adedi de neşredilmek üzere gazete idarehanelerine gönderilsin. Bütün eviddayı cenazeye celbe vesatet suretiyle cemiyetimiz müteveffevat hakkında ibraz-ı hürmet ve hizmet etmiş oluyor.”

Şark Akademyası cemiyetinin kâtibi Beyoğlu Levanten-zadelerinden Mösyö ‘Lömer’ isminde genç bir zattı. Alafranga yadilmek istenildiği zaman bu namla çağrılır, alaturka tevsimi icap ederse ismine Ömer Bey denirdi. Böyle muzaaf isimli zevat, Türklüğün, şarklılığın merak uyandırdığı yerlerde, ticarete ve sair hususata revaç verdiği sıralarda Ömer Bey olurlar. Türklere

58 Gece bekçisi.

karşı dirayet çalımını satmak, avurt etmek⁵⁹ nev'an-ma asalet-i medeniye iddiasında bulunmak lazım gelirse Mösyö 'Lömer' namıyla Frenk kesilir...

Ömer Bey, nam-ı diğer Mösyö 'Lömer' Mekteb-i Sultanî'den mezun, binaenaleyh ahlak ve adat-ı şarkiyeye ve lisan-ı Osmaniye büyük bir mikyasta vukuf iddiasında idi. Davetnamenin tahriri için icap eden malumatı Meftun Bey'den ahz ile bir kâğıda 'not' etti. Frenkçe düşünüp Türkçe yazan metin beyinli, alaca fikirli bazı üdebamız gibi tesvidini evvela Fransızca yaptı. Sonra Türkçeye tercüme etti. Bu varaka-i mütercime bir matbaaya gönderilerek birçok nüsa tab' ve mahall-i lazımece tevzi edildi. Gazete idarehanelerine de gönderildi. Ciddi gazetelerimizin hiçbirisi cenazeye davet varakası namına gelen bu tesvid-i acibi derc-i sütun etmediler. Yalnız şehrimizde 'dekadanlık' ile maruf her şeyde bid'at ve teceddüt heveskârı bir gazete ikinci sahifesine derç ile ibraz-ı garabetten çekinmedi. Bu delalet-i teceddüdperveranesinden dolayı badema Şark Akademiyasının vasıta-ı neşr-i eskânı olmak şerefini ihraz etti. İşte aynen davetname:

Kerimeleri Latife, Vesile Hanımlar, hafidleri Meftun, Raci Beyler, hafideleri Lebibe, Rebia, Hasene Hanımlar, büyük damadı Mustafa Efendi, küçük damadı Mahir Bey, yeğenleri Saim ve Tahsin Beyler ve evlatları, kayınbiraderleri Behçet Efendi ve evlatları ve bilcümle akraba ve müteallikatı!

.... senesi Teşrin-i evvelinin dokuzuncu Salı gecesi saat altı buçuk raddesinde kısa bir hastalık neticesi olarak vefat eden sevgili valideleri, büyük valideleri, kayınvalideleri, teyzeleri ve yeğenleri!

Pehlevî Şekure Hanımın

59 Böhürlenmek, kibir göstermek. Arapçası 'sa'r'dır. Develeri yakalayıp boynularını bükerek bir hastalıktır. Boynunu dertli deve gibi bükmek kibirli insanların âdeti addedildiği için bu deyim yerleşmiştir. Kur'an-ı Kerim Lokman Suresinde 'tas'ir' olarak yer alır.

Ziya-ı elem-nakını size işar etmekle pür-ıztıraptırlar. Cenaze mah-ı hal-i Rumi'nin onuncu günü saat'da müteveffanın Ereñköyü'nde semtindeki hanesinden kaldırılacağından vakt-i muayyenden biraz evvel hane-i mezkurda içtima edilmesi bilcümle ehibba ve eviddaya ilan olunur.

Dersaadet 10 Teşrin-i evvel sene 13..

Davetname ahz etmeyen zevattan işbu ilanın o makamda telakki buyrulması ve çelenk ve sair türlü çiçek getirilmemesi ayrıca istirham olunur.

Meftun'la Raci'nin kabl-et-tab' bu ilan-ı acibi görmeye vakitleri olmamıştı. Raci, bunu ertesi günü gazetede okuyunca o kadar hiddet etti ki Şark Akademyasının bu acemi kâtibine külliye biganesi olduğu adat-ı şarkiye ve kitabet-i Türki'deki cehlîni itiraf ettirinceye kadar alaturka bir sopa çekmek istedi.

'Akademi' müteveffatın ailesine beyan-ı taziyete Madam Şehim'i memur etti. Reise-i cemiyet, Türk kadınları hakkında hayli müddetten beri icra etmekte olduğu tetkikatın bir kısmına bir zemin-i teşhir bulmak için Fransızca müessir bir nutuk kaleme aldı. Garabet-i diğere meydan vermekten havfen nutkun tercümesini bu defa Raci kendi deruhde etti.

Bir Fransız karısı, Meftun Bey'in hanesine gelip İstanbul kadınları hakkında bir nutuk verecekmiş havadisi etrafa yayıldı. Konu komşu köşke toplandı.

Madam Şehim, Madam Makferlan daha birkaç ecnebi kadını, iki araba, adeta bir heyet geldi. Madamlar, koyu renkli ve sade kostümleri labis idiler.

Bu heyet efradı aza-yı aileden herbirinin ayrı ayrı ellerini tutup sıkarak Fransızca bir şeyler söylediler. Ne dediklerini Lebi-be ile Eleni'de başka kimse anlamadı. Sonra Madam Şehim, sofada bir sandalyenin üzerine çıkarak bütün o kadın kalabalığını karşı kaimen nutkunu okudu. O bitirtikten sonra bir diğer san-

dalyeye Lebibe çıktı. Birkaç sözle, heyeti, hazırına yani komşu hanımlara takdim etmek istedi. Fakat düğün evi gibi ortalıkta büyük bir gürültü, uğultu hükümferma oluyordu. Ne dediği pek layıkıyla anlaşılamadı. Kadınlar birbirlerine:

“Hanımlar susunuz. Ne diyor işitelim!” ihtarıyla her taraftan bir ses çıkıyor, en ziyade gürültüyü sükût tavsiye edenler yapıyordu. Bu şamata arasında nutuk evvela aileye hitapla taziyeten şöyle başladı:

“Uğradığınız nagehani iftiraktan dolayı aile-i muhteremeni-ze beyan-ı taziye geldim. Reisesi bulunduğum ‘Şark Akadem-yası’ cemiyeti bu hizmet-i hazini ifaya beni memur etti. Şekure Hanım, geçen günü evlatları, torunları, bütün ensal-i necibesi ortasında vehleten sönüverdi. Mevt, hep fanilere şamil bir ka-nun-ı la-büdddür. Bu hadise-i tabiiye münasebetiyle eleminize elem, gözyaşlarınıza diğer yaşlar katmak için söze girişmek istemem. Yalnız ‘müteveffat’ın cins-i latifimize mensup olması, İstanbullu bulunması beni şarklı kadınların mukadderatı hakkında bazı mütalaat serdine sevk ediyor. Zannederim ki bu husus-taki hüsn-i niyet ve maksad-i hayr-hahanem hiçbir suretle meş-kuk addedilmez.

“Sözlerimin taalluk-ı mühimi hasebiyle şimdi beni ihata eden güzel samialarımca birer dikkat-i mahsusa ile istima edileceğinden eminim.

“Şekure Hanım kimdi? Sizin için ihtiyar, muhterem bir valide... Benim için şarklı bir Türk kadını... Türk kadını nedir? İşte bütün Avrupalıların enzar-ı tecessüsleri üstünde titreyen ve sevimli simalarınız gibi şimdiye kadar örtülü kalmış bir mesele... Halli için birçok sözler sarf edilmiş meraklı bir lugaz...

“Şarkta kadınların tabi tutuldukları sade, yeknesak –melal-aver olmasa hemen boş diyeceğim– o hayatı tetkike uğraştım. Ne buldum? (Sözlerime gücenmeyiniz) Atalet, cehalet, mahrumiyet... Yaşayışınızda derin bir meraret de var. Fakat itiyadatınızla çocukluğunuzdan beri işbaa gelmiş olduğunuz için bu ci-

het bizim kadar sizce mahsus değildir zannederim. Siz âlem-i mer'inin maverasında bir cihan-ı hafada yaşıyorsunuz. Bütün garamlarınız, ihtiraslarınız, sürurlarınız, elemeleriniz hep örtülü... Siz, zi-hayat bir muammasınız... O kadar puşide-i esrar, o mertebe münhasıf yaşıyorsunuz ki ne olduğunuzu kendiniz de bilmiyorsunuz, diyebilirim. Tabiatın, her şeyi ruşena kılan müşemmes, şu mavi, geniş seması altında açıkta cereyan eder bir haliniz yok... Niçin tabiattan, ziyadan, hakikatten bu kadar rugerdan ve gürizansınız?

“Hayatınızın tarz-ı vahidi hasebiyle birinizin tercüme-i halini nakil, umumunuzun hikâye-i ömrünü icmal demek olur.

“İlk sualimi bir daha tekrar edeyim: Şekure Hanım kimdi? Seksen senelik ömrünü kafesin çubukları arkasında geçirmiş bir ‘insan kanarya’ namahrem enzardan setr-i cemal için toplanla kumaş eskitmiş bir mesture... Dünyanın top gibi yuvarlak olduğunu beyan edenlerden bu iddia-yı mecnunanelerine kakhahalarla gülen... İçtiği suyun terkiyat-ı kimyeviyesini bilmeyen bir bigane-i fenn ve hakikat... İskender’le Napolyon’un muzafferiyatı sem’-i hayrete vasil olmamış... Timurleng’e esir düşen padişahının ismini öğrenmemiş bir bi-haber-i tarih... Şiirin aheng-i nuşiniyle duçar-ı mesti olmamış, teheyyüçler, galeyanlar, vecdler geçirmemiş... Sanayi-i nefise bedayii karşısında istigraka düşmemiş... Mehasin-i tabiata perestisi öğrenmemiş... Deha-yı beşerin kemalatından hiçbir bu-yu haz ve letafet istişmam etmemiş... İnşirah-ı sünuhattan ruhi bir şey duymamış... Ufuk-ı âlemi bulunduğu kafesin aralıklarından görüldüğü kadar zannetmiş... Kafesi derununda doğan, mahbusiyetinden bihaber ve bir ince şua-i şemsle şevke gelen kanaryanın şetaret-i gafilanesiyle bahar-ı ömründe yalnız zevc-i mukadderine karşı terennüm-i aşk etmiş... Çiftehanesi⁶⁰ içinde evlat yetiştirmeye uğraşmış... Nevaziş-i zevcini ortaklarıyla paylaşmaya, kendi-

60 Kuş üretmeye yarayan kafes.

ne az hisse-i iltifat düştüğü zamanlar ağlamakla iktifaya alışmış bir kadın...

“Siz hayatın arızı âdetlerden mütevellit meraretlerini gelişigüzel telakkiye, her belaya tevekküle alışmışsınız. Kazaya rızadade oluyorsunuz. Fakat kaza zannettiğiniz şeylerin çoğu neta-yic-i müsamaha ve teseyyübünüzdür. Cehalet, insanı miskin, ilm ü fazl ise takviye eder. Bir kısım ricalinizin sizi na-bina-yı cehalette bırakmak istemeleri üzerlerinizde olan galebe-i bazularını ilanihaye idame içindir. Tabiat erkekle kadını zürriyet-i beşere hadimiyetle tavzif etmiştir. Bu vazife-i müştereke yerine getirildikten sonra erkeğin kadından fazla mutalebat-ı amiranede bulunması, kurulması sırf huşunet-i tab’ından ileri gelme bir hodbinliktir.

“Mukadderatınızın hâkimleri size basit fakat ağır vezaif tahmil etmişler. Nisvanda bir izzet-i nefsin vücudu kabul edilmemiş... Siz zavallılar, Hazret-i Havva’nın asalet-i halikası bozulmamış en saf, en necip kızlarsınız... Bilginiz, ahlakınız, hayanız, tuvaletinize varıncaya kadar her şeyiniz sade, tufulane... Erkeklerinizin elinde telli, pullu büyük çocuklarsınız. Evet ricaliniz sizi her vechile çocuktan başka türlü addetmiyorlar. Çünkü bir erkek efrad-ı ailesini teşkil eden kadınlardan bir mahalde bahsetmek istediği vakit, sekiz yaşından seksenine kadar, cümlelizin hakkında ‘bizim çocuklar’ tabir-i istisgarını istimal edermiş... Demek sizi maddeten değil lafzen bile büyötmek istemiyorlar. Sizi en büyük, muhterem yaşlarınızda bile daima çocuk görmek arzu ediyorlar. Kadınları devre-i tufuliyetten çıkmamaya mahkûm bir nasıl tekemmül, terakki edebilir? Bütün nisvan-ı cihan namına bir rezalettir. Bundan kurtulmaya çalışınız.

“Analarınızdan gördüğünüzden başka bir mekteb-i terbiye-niz yok. Ricaliniz sizin için tahsili bi-lüzum görüyorlar. Böyle müstazill-ı cehl kalışınız kasti... Bu hakikat meydanda iken bazı yeni fikirli erkekleriniz, sizin noksanı-i akıl ve irfanınızla eğlenmekte, tehhül için bizi yani Frenk kadınlarını size tercihte na-

sıl bir salahiyet-i vicdaniye buluyorlar? Nisvan-ı milliyesini hakir görüp ecanib kadınlarıyla izdivaçta şeref arayanlar, bu hareketlerini medar-ı fahr ve gurur addedenler, şayan-ı hande hasta fikirli insanlardır. Ekseriyeti ıslaha bakmalı, bir iki müstesnadan, böyle Türklü, Frenkli alaca aileden ne çıkar? Evvela kadın, ana yetiştirmeli ki sonra her meslekte erkek yetişsin...

“Hanımlar! İzzet-i nefslerinize dokunmak istemem... Acı fakat acılığı kadar da doğru küçük bir misal ile izah-ı müddeâ edeceğim... Bir valide tasavvur ediniz ki elifi görse sizin tabirinizce mertek zannedecek kadar kara cahil... Bu bilgisiz ananın nur gibi cevval, zeki, sekiz dokuz yaşında bir oğlu var. Mektebe gidiyor. Kiraat-ı ibtidaiyeyi bitirmiş... Gazete okuyor... Mektup yazıyor... Gece çocuk, vazifelerini yazarken validesi, bir gurur-ı maderane ile yavrucuğunun omuz başından, kalemin sath-ı eb-yaz-ı varaktaki seyr-i muavvecine bakıyor. Bu siyah siyah çizgilerden, noktacıklardan on bin türlü mananın nasıl çıktığına hayret ediyor... Evladının bu guş-i ilmisini müşahededen iftiharla gözleri sulanıyor... Zavallı valide, sekiz yaşındaki çocuğundan daha cahil... Hakikaten ağlanacak hal... O küçük küçük siyah kıvrıntılardan istihrac-ı meal kimse için müstahil bir muvaffakiyet olmadığı halde o bedbaht ananın velileri bu lutfu, bu himmeti kızlarından esirgemişler... Tahsiline hiç ehemmiyet vermemişler... Bunun derece-i lüzumunu derk edememişler... Biçareyi sekiz yaşındaki çocuklardan cahil kalmak cehalet, felaket-i müebbedesine mahkûm bırakmışlar... O çocuk, sekiz yaşındaki sabi validesinin kendinden cahil olduğunu o sinninde öğreniyor... Noksani-i nam-ı irfanını, muhakemesizliğini, akılsızlığını, safvetini hissediyor... Daha o zamandan validesini istihfafa başlıyor... Hürmeti münkesir oluyor, riayet, itaat kalmıyor. Evet hanımlar erkeklere karşı zilletiniz daha o vakit başlıyor.

“Şimdi bir de evladının enzar-ı haşyet ve hürmeti karşısında bir âlim valide tasavvur ediniz. Çocuğunun derslerini müzakere ediyor. Vatan, vazife, insaniyet, hamiyet, medeniyet, terakki

sözlerinin hin-i telaffuzunda en müessir sadası, en nafiz nazarıyla aldığı tavr-ı talimi düşününüz. Kâh nermin elleriyle yavrucuğunun ipek saçlarını okşayarak, kâh cebin-i safına buseler kondurarak, bağrına bastırarak, tefsir-i hamaset ettiği büyük kelimelerde ihtizaz-ı lisanla verdiği iptidai bu ders-i insaniyeti çocuk bu tesir-i latifle hangi mektepte hangi hocadan alabilir? Sonra bu muallim valide piyanonun başına geçer, kendi nazik lahnını çocuğun sada-yı masumanesine karıştırarak parmakları ucundaki o aletin refaket-i nagematıyla vatan şarkısını, milli havayı yavrucuğun dikkat ve rikkatini calip bir surette mezaya-yı güfteyi takti ederek ruh-nüvaz bir ahenkle okur. Bir çocuğun körpe dimağına tohum-ı hamaset ve terakki işte böyle atılır. Böyle bir valide evladının enzar-ı şükranında daima muvakkar ve muhterem kalır.

“Tabiat, hayvanattan birçoklarını bile yavrularını cinsine mahsus talim ve terbiye ile tavzif etmiştir. Sekiz yaşındaki çocuktan cahil kalan valide, kimin zevcesi olursa olsun bu aczine daima acınır bir zavallıdır. Zevci olan paşa, böyle bir kadını nisvaniyetini tekrimen ne kadar müzeyyen harem dairelerine kapa-sa, ne kadar ipeklere, elmaslara gark etse beyhudedir. Bir çocuk kadar sa’y-ı tederrüsle tenevvür etmemiş, cevahir-i ilm ü fazlından âri boş bir dimağ üzerine pırlanta çelenk takmak ne haz verir? Ricaliniz, terakki için çalışmakta, nisvanın lüzum-ı muavemetini bilmiyorlar. Bu hususta kadınların da büyük bir hisse-i faaliyetleri vardır. Bu mühimme derk edilmedikçe ileri gidilemez.

“Sevgili hanımlar! Başınızı ağrıtmayayım... Bir Türk darb-ı meseli ile bahse hitam vereceğim. Burada kadınlara ‘saçı uzun akli kısa’ deniyor. Bu mesel yaldızlanmış kalp bir sikke gibi şarkta darp olunmuş. Fakat hakikate derece-i muvafakatı pek düşünülmemiş... Akıl da tenmiye-i taallüm ve tekamüle tâbidir. Avrupa’nın ‘Jorj San’, ‘Luiz Akerman’ gibi dahiyeleri, şarkın akamet-i irfanı içinde hayata ere idiler elbette akılları saçlarından kısa kalırdı...

“İçinizde fakr-ı ilimle tebah olmuş... Heyhat fikri akim kalıp yalnız saç-ı uzamış ne kadar zayı ‘Jorj San’lar var... Zavallı hanımlar...”

Samiin içinde bu acı nutkun müedda-yı müelliminden müteessir olacak kadar kudret-i tefehhüm ve tefekkür gösterebilenler azdı. Hanımların çoğu hatibenin parmaklarındaki müteaddit yüzüklerle, başındaki koca şapkadan bir dal gibi uzanan siyah tüye nasb-ı nigâhla oyalanarak vakit geçirmişlerdi.

Yalnız ahir-i nutukta bizdeki zayı ‘Jorj San’lardan hazin bir surette bahsolunurken genç bir kızın, iki üç girye hıçkırığı işitildi. Fakat zavallının derhal mendili ağzına götürüp zabt-ı bükana uğraştığı görüldü.

Bu biçare çocuk velilerinin reyleri hilafına okuma öğrenmek için nasılsa eline geçirdiği kitapların bulunup yırtılmış olmasından mütevellit heyecanına tab-aver olamayarak izhar-ı teessürden kendini alamamıştı; fakat terakkiye matuf çok hahişlerin, feryatların, giryelerin muhafaza-i cehalet ırsarları, tuğyanları, tehditleri karşısında sönüp işitilmez olduğu gibi bu eninler de kesilmişti.

Saçlarını sarıya boyamış bir hanım yanındakine:

“Dikkat ettiniz mi kardeş? Nutuk ‘söyleyen’ madam, Türk kadınlarını kafeste kanaryaya benzetti...”

“Hay ilahi nutku tutulsun... Bizim neremiz kanaryaya benziyormuş? Başında koca tüyle kendisi kaza dönmüş... Ona bak-sın...”

İhtiyar komşu hanımın biri de:

“Cenaze çıkan bir evde bizim bildiğimiz hatm-i şerif indirtirler. Mevlüt okuturlar. Burada türlü lisanlardan nutuk veriliyor...”

Öteden açgözlünün biri:

“A doğru söyledin büyükhanımcığım... Nutuk olduğuna göre bari şekerli, şerbetli olsa yine insanın ağzı tatlılanır da ölmüşse de bir ‘kulhüvallahî’ okunur... Bu dır, dır, dır kuru lakırtıdan ibaret...”

Pehlevizadelerin hanesi az vakitte epeyce vukuata sahne-i cereyan oldu. Zarafet'le Rebia'nın çocuk düşürmeleri, Şekure Hanım'ın, zavallı ihtiyarın müteessiren vefatı, nutuklar, gürültüler...

Kaza-yı sevdaya uğrayan bu iki kadının nev'-i marazlarını hane halkından anlamayan kalmadı. Fakat haysiyet-i ailenin muhafazası namına ketm-i hakikat lazım geliyordu. Binaenaleyh ilk şayia-i müevvele olan 'kanlı basur' sözünün ailece kerhen kabulüne mecburiyet hasıl oldu. Etrafa da öyle işaa edildi. Yalnız Azize Hanım, Edibe'yi bir köşeye çekip gözlerini büyülte büyülte yumruklarını sıkarak:

"Ay öfkemden çat diye şimdi ikiye ayrılacağım... Öyle basur mu olur? Saçları üç renge girmiş, kaç defa çocuk anası olmuş,

doğurmuş, dokumuş, koskoca yaşlı başlı kadınlar gebelikle basuru birbirinden ayırt edemiyorlar... Yoksa ediyorlar da mahsus mu böyle söylüyorlar? Bilmem ki... Dünya fena olmuş fena... Doğruluk ortadan kalkmış... Nasıl işlerine gelirse lakırdıyı öyle çeviriyorlar. Edibeciğim sen buna ne dersin?”

“Ne diyeceğim! Allah hepsinin cezasını versin, derim. Alnının kara yazısı böyle imiş... Bir kere bunların içine düştüm. Bu hayâsızlarla bir dam altında yaşıyoruz. Onlara bulaşan bir yüz karası bize de bulaşmış demektir. Ne yapalım? Çare var mı? Ben kocamı boşayamam ki ‘iraden elinde olsun’ deyip kapıyı çıkıvereyim. Bizim buradan kurtulmamız efendi babamla Meftun Bey’in elinde... İşte böyle naçar bir haldeyiz... Gebelik olsun, çocuk düşürmek olsun ele güne karşı kepaze olmaktansa mademki onlar basur diyorlar, biz de öyle der, işin içinden çıkarız.”

Azize Hanım dövünüp iki tarafına sallanarak:

“Aman sen esirge rabbim... Böyle kötü bir fiile bizi de yalancı şahit tutuyorlar. Bunun bize büyük vebali vardır.”

Azize Hanım, bir hakikatin böyle şekli-diğere taklibini bir türlü zihnine sığdıramadığından bu sır, kadının adeta içini yiyip bitiriyor, asıl meseleyi her önüne gelene olduğu gibi anlatmak hırsıyla bikarar kalıyor. Latife veya Vesile Hanımlardan birini bir tarafa çekerek:

“Ayol siz kaçık mısınız? Hiç öyle basur mu olur? Arap çocuk düşürdü.” demek istiyor. Fakat Şekure Hanım’a karşı aynı ifşaatta bulunduğu esnada zavallı ihtiyarın, fıkır fıkır dudakları titreyerek gidiverdiği gözü önüne geliyor. Bu nev’den bir ikinci felakete sebep olmamak için buna da bir türlü cesaret edemiyordu.

Azize’nin ‘hadd’den müzmin haline geçen bir hastalık gibi bu deruni cidalleri devam ettiği müddet esnasında Zarafet’le Rebia iktisab-ı afiyetle ayağa kalkarlar. Vakit geçer. Bu hastalıkları ailece unutulur. Fakat ne kadar zaman mürur etse Azize’nin nar-ı gayzı bir türlü sönemez. Remad-ı nisyanla kapanmak dev-

resine giren bu macera-yı müellimi her lahza hatırlarda uyandırmak, tazelemek için vesile çokluktan hali kalmaz. Azize, bu vakayı adeta mebd-i tarih ittihazıyla her ne olsa:

“Tamam Zarafet’le Rebia Hanım’ın kanlı basurdan yattıklarını sıralarda idi...” sözlerini ortaya atarak efrad-ı ailenin çehrelerinde işmizaz-ı teellüm husulüyle, gözlerini önlerine indirmelerine sebep olur, bu şifa-na-pezir maraz-ı nefsanîyesinden şu suretle olsun teşeffiye yol aradı...

Meftun’un teehhülü üzerinden iki sene mürur etti. Bir de oğlu oldu: ‘Neval – Şarik’. Bu yaşında çifte isme, aile efradından itiraz etmeyen kalmadı. Hele ‘Neval’in aval ile kurbiyet-i telâfuzundan dolayı tebdiline Raci çok uğraştı. Muvaffak olamadı.

Meftun:

“Yüzlerce senelerden beri kesret istimal ile âlemin ağzını aşındırmış esma-i hayideyi oğlumun tayin-i hüviyetine niçin âlem edeyim? Böyle işitilmedik, turfanda isimler bulup koymalı ki biz de her şeyimiz gibi pek mahdud olan esma-i hassa lügatçesi de zenginlesin... Mekteplerin imtihan cetvellerine bakınız. Bir sınıfta da beş Hasan... Bilmem ne kadar Ali... Bizim ahali koyun sürüsüne benzer. Terakki ederiz havfıyla her şeyde teamülden bir hatve ayrılmaya ödleri kopar... Büyük Hüseyin, Küçük Hüseyin, Bıdık Hüseyin, Çarşambalı Hüseyin diye def-i iltibas için türlü lakaplar, mahalle isimleri zikrine mecbur olmadan ise Barik, Şarik, Farik gibi istimalde tahazzüre hiçbir mana olmayan yeni yeni isimleri kullanmak daha münasip olmaz mı?”

Meftun, çoluk çocuk sahibi oldu. Hemşiresi Lebibe Hanım’ın da dünyaya bir oğlu geldi. Ali Hüsrev... Raci’yi de evlendireceklerdi. Aile büyüdü. Fakat maişet, idare ve dirlik cihetiyle iş pek bozuk düzen gidiyor idi. Eskiden oturdukları hanelere sığamamaya başladılar. Mutfak masrafı evvelkinin hemen iki mislini bul-

du. Buna mukabil varidat tezayüt değil tenakıs etmişti. Bütün derd-i idare, Meftun'un başında idi. Borç boğazı da geçti. Kulaklara çıktı. Terhin edecek menkul, gayrimenkul bir mal kalmadı. Dayınler, artık en küçük bir iktirazdan imtina ediyorlardı. Güya eve damat alındı. Mahir'in eli pek yufka idi. Kalemdeki maaşı ancak iki yüz kuruş olabildi. Ona da yiyip içmesinden, üstüne başına ta cep harçlığına kadar Meftun bakıyordu. Kasım Efendi, oğlunu da kızını da başından silkip atmıştı. Tamahkâr ihtiyar, evlatlarına on paralık muavenet-i nakdiyede bulunmaktan başka on beş bin liralık bir piyargonun lutf-ı tesadüfüne uğramış, zengin bir aileye karışmış oldukları için oğlundan, kızından intizar-ı mürrüvet ediyor, 'ihtiyarım çalışamıyorum, işlerim ters gidiyor. Bana bak damadımın boynuna borçtur.' kılıklı haberler bile gönderiyordu.

Meftun sıkıştı. Artık trende birinci mevkie binemiyor, sene de birkaç kat elbise yaptıramıyor, Beyoğlu'nda, şurada, burada masraflı eğlencelerden, müsrif arkadaşlardan kaçmaya mecbur oluyordu.

Pehlevizade, bu bela-yı maişeti başına niçin açtı? Kasım Efendi'nin tam'-ı serveti yüzünden değil mi? Bu servetin Kasım'dan oğluna, kızına, sonra da dolayısıyla kendi eline intikali ne daha ne kadar müddet vardı? Kim bilir! Bu veraset-i mühimme ancak Kasım'ın vefatıyla husul-yafte olabilecekti. İhtiyar ne vakit kalbi dinlendirecek? Kesinkes buna bir had tayini kabil mi? Ömr-i tabii için yetmiş sene deniyor. Bu da uydurma bir laf... Gaye-i ömr-i beşer, cidden yetmiş olsa bu sinnde bulunanların umumiyetle giriban-ı hayatlarını Azrail'e kaptırmaları lazım gelmez miydi?

Hayat-ı beşer için yetmiş yaşı hakikaten dünyadan ahrete bir geçit başı ola idi; bu âlem çok karışır. Kimsenin ahir-i ömrünü tayin edememesinde büyük bir hikmet vardır. Ömr-i tabiatın, ale-t-takrib tayini hususundaki akval-i hükema mütehaliftir. Seksen diyen var, doksana çıkan var. Hele Şopenhaver, ga-

ye-i ömr-i beşer olarak ancak yüz yaşını kabul ediyor. Evet, Alman feylesofu bu mebhasta diyor ki: “İnsanlar dünyaya nasıl her şeyden bihaber şir-har bir tıfil geliyorlarsa maksad-ı tabiat onları gaye-i sinne, ateh-i piriye yani tamamıyla tıfl-ı saniye erdirerek yine öyle hemen habersizce öbür dünyaya göndermektir. Fakat hayat o kadar çığırından çıkarılmış, su-i istimalata uğratılmış ki şimdiki insanların çoğu ömr-i tabiatın nısfına bile varmadan tekerleniyorlar...”

Meftun, bu vadide tamik-i tefekküratla kendi kendine diyor-du ki:

“Evet tekerleniyorlar... Fakat tekerlenenler kimler? Hayatını suistimal edenler... Hayat nasıl suistimal edilir? Müskirat, mükeyyifat, kumar, kadın ve eğlence namına emsali şeylere, vücutlarımızı kemirttiğimiz, zehirlettiğimiz envai sefahate tevdi-i nefis etmekle... Canım bütün şu insanların içinde, eline biraz para geçince şu saydığım sefahet kuyularına dalmak istemeyen kaç kişi bulunur? Demek ben zengin olsam ‘Şopenhaver’in yarı hayatta ahrete tekerlettiği kimselerden olacağım... Fakat Kasım Efendi öyle mi! Bana, şuna, buna benziyor mu? Taksir-i ömür edecek şu sefahatlardan hiçbirinin rüzgârı olsun şu adamın hayatına dokunmuş mu? Hırs ve tama’ onu o kadar riyazetle yaşamaya mecbur etmiş ki bu zatın midesi bozuluncuya kadar değil belki müddet-i ömründe karnı doyuncuya kadar yediği bile vaki olmamıştır. Ömr-i tabii yetmiş yaşmış... Aman efendim o kavl bu ihtiyara göre mi? Torunlarının mezarlarında senelerle ‘Yasin’ okuyan ne ağa babalar tanırım... Ömr-i tabii yetmiş sene imiş... Bu cevheri kim yumurtlamışsa yumurtlamış... Haydi bunu bir hakikat olarak kabul edelim. Fakat bizim kayınpederin heft-ad-ı sali atlayalı on seneden ziyade olmuş... Ömr-i beşerce herkesin hadd-i tehlike addettiği bir geçidi on senelik bir hatve-i hayatla tepmiş geçmiş... Ölümün de hadleri, sınırları, adeta miyanesi vardır. Onlar bir kere geçti mi vücut sağ iken mumyalaşır. Canlı bir kadit olur. Sinn-i hereme arız olan emraz-ı mülhikenin

hiçbiri artık bu insan kurusuna dış geçiremez... O zaman bu gibiler ‘Şopenhaver’in gaye addettiği yüz seneyi de ferah ferah atlattılar. Bu ihtiyara peyda-yı sıhriyet edeli bu kadar vakit oldu. Bu müddet zarfında hepimiz ufak tefek hastalıklar geçirdik. Bu zatın yarım saatçık olsun bir nezleden muztarip olduğu işitilmedi. Şimdi kayınpeder efendiyi sekseninde farz edersek daha hitam-ı ömr-i tabiisine yirmi sene var... Bu veraset böyle yirmi otuz sene daha uzarsa benim halim ne olur? Benim altı ay bile beklemeye vaktim yok...”

Pehlevizade bu mesele-i müşküle karşısında başını iki eli arasına alıp şakaklarından sıkarak iri iri hatvelerle salonda gezinmeye başladı. Bu ömr-i tabii hususunda biraz ferah verecek, ümit uyandıracak, Kasım Efendi’nin – yirmi sene farz edilen – ömr-i muhtemelini birkaç aya indirecek bir ihtimal-i fenni, marazî, bu zulmet-ı efkâr arasında şöyle gözlerine parıldayıversin! Azıcık yüreğine su serpilecekti. İki senedir o densiz zevcesinin, o dedici koducu Azize’nin, o hamhalat ahmak eniştesinin ellerinden ne çektiğini Allah biliyordu. Şimdi kayınpederinin vefatı karib olmak ihtimalatı cihetine sevk-i zihne uğraşmaya başladı. Nevmididen boğulmamak için bir iki ihtimal de bu cihetten bularak beynini yakan humma-yı meyusiyeti biraz tadil etmek istiyordu...

Kendi kendine şöyle düşündü:

“Hırs ve tamah da sıhhati rahnedar eden bir nev’ maraz değil midir? Kasım’ın bu kadar iradı, akarı bankalarda yahut kavanozlarda nükudu var... Bu servetin bir kısmına cüzi bir zarar arız oluvermiş olsa bu herif yeisinden çavlağı çeker... Öyle hırslı adamlar nüzul tehlikesine pek maruzdur. Bu hırs da hayatça bir suistimal demektir. O halde Alman feylesofunun ömr-i tabiiyi yükselttiği yüz seneyi bulmadan seksen beşinde belki daha evvel, liraları bize bırakarak gidebilir. Bu da muhtemel... (Başını iki tarafına sallayarak) Ne garip hal! ‘Pozisyon sosyal’ce pek tuhaf bir mevkide kaldım. Evet... Şu düştüğüm giriveden kur-

tulabilmek için ömr-i tabii-i beşerin kılmasını temenni edecek bir vaziyet-i ictimaiyede bulunuyorum... Fakat hal-i mevkiim ne olursa olsun böyle iki elim böğrümde, bu ihtiyarın vefatına atf-ı ümitle beklersem mahvolurum. Herhalde beni bu müşkül vaziyetten çıkaracak bir çare-i halas düşünmeliyim. Kayınpederimin dünya kadar akarı, iradı var... Hanlar, hamamlar, apartmanlar, bostanlar, gedikler... Nükud-ı mevcudesinin miktarını gizliyor. Sarihan miktar-ı hakikiyi kimse bilmiyor. Fakat Balık-pazarı'ndaki hanlar, Beyoğlu'ndaki apartmanlar cebe, kasaya gizlenemez, kavanozlara vaz' edilip gömülemez a! Bunları âlem biliyor. İstikraz için başvurduğum birkaç mahalden 'Kayınpederinin hanlarından, hamamlarından birinin senedini getir, sana istediğin kadar para verelim' diyorlar... Bu senetler nasıl ele geçer? Bizim alık karının birkaç ağzını yokladım. O zavallı dünyadan bihaber... Emlak-ı pederinin senedatı nerede durduğunu değil arkasına giyeceği çamaşırını nereye koyduğunu bilmiyor... Bu hususta acaba eniştem Mahir bir işe yarar mı? O da kazın büyüğü... Bir deneyeyim... Tecrübeyi göğе çekmediler ya! O kaz ise biz kurnaz olalım..."

Bir sabah Meftun, eniştesi Mahir Kasım'ı odasına davetle kapıyı içeriden kilitledi. Eline bir sigara tutuşturup bir tane de kendi yaktuktan sonra gayet ehemmiyetli bir söz açmaya hazırlandığını ima eder tavırlarla:

"Birader, biz birbirimizle akraba yani enişte, kayınbirader olduk. Ayrımız gayrımız kalmadı. Şu haneye başımızı soktuk, iyi kötü işte ne hal ise geçiniyoruz. Bütün idare-i beytiyenin de benim üzerimde olduğunu biliyorsunuz."

Bu sabah davetinin neticesi para keyfiyetine çıkacağını eniştesinin tutturduğu şu mukaddimeden keşfeden Mahir'in boğazına bir kuruluk arız oldu. Yazlık beyaz pike hırkasının üzerine dökülen sigara küllerini eliyle silkerek bir iki öksürükten sonra

chemmiyet-i mahsusa ile gözlerini açtı. Kulaklarını verdi. Meftun devam etti:

“Dünyada yanılmayan insan olmaz. Nasılsa ben de yanıldım. Bize Rumeli Demiryolları piyangosunun büyük ikramiyesi isabet etmişti.”

Mahir tebessüm ederek:

“Evet. Peder beni gördükçe daima piyango meselesini söyler. ‘Acaba bizim damat paraları yiyor mu? Ne yapıyor? Bu büyük ikramiyeden bir şey anlayamadım... Şimdi dünyanın hali acayip... Kimseye emniyet kalmadı. İnsan avlamak için bin türlü tuzakları kuruyorlar. Türlü namda bankalar, fondalar, sehmler, tahviller bilmem neler var. İnsana büyük büyük menfaatler gösteriyorlar... Sakın bizim damat bunlardan birine kapılıp da ziyade nema almak tamamıyla nükudunu elden çıkarmış olmasın?’ diyor.”

Meftun hemen yerinden fırlar, parmaklarını kancalaştırıp saçlarının içine sokarak güya şiddet-i teessürle beynini karıştırmak istiyormuş gibi işmizazlar, asabiyet halleri göstererek:

“Oh kayınpederim... Bu mübarek adam evliyadır alimallah... Nasıl keşfetmiş! Uğradığım beliyeyi nasıl anlamış?”

“Pederim paraya taalluk eden hususatta hiç yanılmaz...”

“Dünyayı anlamış, tecrübe görmüş, eski adam efendim...”

“Demek pederimin keşfi doğru...”

“Tamamıyla...”

“Şimdi o felaketi duysa merakından birkaç hafta uyku uyuyamaz...”

“Elbette, yabancı değilim ya... Damadıym... Ben de bir evladı demeyim...”

“Pederim para meselesinde evlat, damat demez... Yedi kat yabancıyı da bir tutar... Geçenlerde faizcilerden birinin külli miktarda para batırmış olduğunu gazetede okumuş da ömründe bir defa o zatın yüzünü görmemiş olduğu halde kederinden üç dört gece uyuyamadı. Sade suya çorbadan başka ‘kursağına’ bir şey gitmedi.”

“Kasım Efendi sapma kadar insan adamdır. Benî nev’inden birinin uğradığı felaketi aynen kendine vaki olmuş addıyla müteessir olur...”

“Bu felaketinizi duysa teessürü sizinkinden büyük olur... Belki de yüreğine iner...”

“Sakın ha! Kendine bir şey açmaya gelmez... Benim uğradığım ziyan henüz tamir kabul etmez bir dereceyi bulmadı. Bu zarardan kurtulmak ümitlerim baki ve kuvvetlidir. İhvandan birinin ısrarı üzerine ecnebi tahvilleri aldım. Biz büyük bir terefua intizarda iken iştiramızdan birkaç ay sonra hemen bir sülüs-ten ziyade tenezzül vuku buldu. Şimdi bin beş yüz liramız bin lira bile tutmuyor. Şimdi satsam zarar büyük olacak. Yine teref-ü ümitleri pek ziyade... Beklemeyi münasip görüyorum. Bir kısım paramız ile de piyasadan afyon topladık. Afyonları bankaya teslim ettik. Mukabeleten para aldık. Yani beş bin lira ile on beş yirmi bin liralık iş görmeye, başımızdan büyük halt etmeye kalkıştık... Afyon da düştü. Banka beklemes. Bu tenezzülden husule gelen açığımızı kapatmak lazım... Biraz muvazenemi yoluna koyabilmek için dört beş bin liraya ihtiyacım var...”

Sözün burasında Meftun sükût etti. Mahir de netice-i kela-
mın nereceye varacağını anlamak için şaşkın şaşkın bakıyordu. Meftun, ellerini oğuşturarak bu sefer biraz güçlkle başladı:

“Pek büyük yeis ve fütur içinde kaldım. Ne yapacağımı şaşır-
dım. Sonra aklıma siz geldiniz...”

Mahir fevkalade bir hayretle:

“Aklınıza ben mi geldim?”

“Evet...”

“Böyle müşkül bir hususta size ne suretle muavenet edebile-
ceğimi kestiremiyorum!”

“İsterseniz bana pek büyük bir kardeşlik edebilirsiniz...”

“Eğer pederimden birkaç bin lira kopartabilmek için vesa-
tetime müracaat hülyasında iseniz bunun imkânı olmadığını
biliniz. Bugün oğlunu, kızını, damadını, hepimizi meydan-ı

siyasete götürseler bu adam kurtarmak için yüz kuruş feda edemez...”

“Biliyorum...”

“Ey o halde?”

“Siz bana muavenetinizi vadederseniz pederinizin haberi olmadan da çok iş görebiliriz...”

“Nasıl?”

“Ha! İşte bu nasılı tefsir ederken sözlerime iyi dikkat etmenizi rica ederim...”

Mahir, adeta şaşalayarak ağzını açtı. Gözlerini eniştesine dikti. Meftun, rolünün en ziyade muhtac-ı maharet olan bir kısmına gelmiş bir aktör tavrıyla ellerini oğuşturarak odanın içinde gezinmeye ve en hazin sadasıyla takrir-i merama başladı:

“Birader! Bu dünyada humeka, mukadderat-ı nasibe boyun eğerler. Sivri akıllılar ise ahkam-ı nasibi değiştirmek yollarını ararlar... Bu âlemde her şey bir sebebe, bir nazariyeye, meri, gayr-ı meri bir kanuna bağlıdır. Bu kanunları meh-ma-emken keşfederek onların netayicinden istifade etmenin çaresine bakmalıyız. Yoksa halimiz bitiktir... Mesela tavuğu yumurtlamayan bir adam... ‘Eh kaderim böyle imiş... Komşununki yumurtluyor, fakat bizimki yumurtlamıyor’ hükm-i miskinanesiyle tevek-küle dalıp gitmemeli... Tavuk niçin yumurtlamıyor? Bunun sebebini taharriye uğraşmalı. Yemek nev’ini değiştirmeli. Kümesi başka şekle koymalı... Hasılı hayvanı yumurtlayıncaya kadar çabalamalı... Bir ‘püf’ yeri vardır. O keşfolunursa tavuk yumurtlar... İşte her şey böyledir... Çok yerde insan nasibini kendi tev-lit etmek iktidarını haizdir. Benim de kismetim bu imiş... Böyle imiş diye kadere bağlanıp durmamalıdır.”

Bu derin felsefeden ne çıkacağını, hiçbir suretle keşfedemediği için Mahir’in hayret ve merakı gittikçe tezayüd ediyordu.

Bu defa Meftun, gezintiye hitam vererek altına bir sandalye çekti. Burnunu, burnuna temas ettirecek surette yüzünü kayın-

biraderine yaklaştırarak karşısına oturdu. Manyatizmalar gibi gözlerini gözlerine dikip:

“Kardeşim, Mahirciğim... Sen... ben... ikimizde işte o tavuğu yumurtlamayan adamın meskenet-i tevekkülüyle yaşıyoruz... Babanın binlerle liraları âlemin çenesini yorup duruyor. Fakat seninle benim on paralık işimize yaramıyor. Halbuki pederinin sağlığında bizim için bu servetten istifade etmenin çareleri var...”

Bu defa Mahir sandalyesini birkaç santim daha eniştesine yaklaştırarak:

“Çareleri mi var?”

“Hay hayyy... Ne sana ne bana Cenab-ı hak o günleri göstermesin ya! Biz bu servetten müstefit olabilmek için güya o muhterem ihtiyarın mevtini bekliyormuşuz gibi duruyoruz. Sen bana uyarsan babanın sağlığında biz o servetin belki nısfından ziyadesini ele geçirebiliriz. Varsın koca ihtiyar kemal-i afiyetle iki yüz sene daha yaşasın...”

“Bu kadar senedir yoksuzluk, parasızlık çektim. Hâlâ da çekiyorum. Pederimin sağlığında servetinden istifade edebilmek tarihi hiç aklıma gelmedi... Buna bir çare bulabileceğine de hâlâ ihtimal veremiyorum.”

“Veremezsin. Daha toysun evladım toy... Ha! şunu da haber vereyim ki ben peder beyin servetine muhtaç bir adam değilim. Paralarımın ne suretle nerelere kapatılmış olduğunu anlattım. Yine şöyle en adi, en aşağıdan bir hesapla yirmi beş otuz bin liranın içindeyim... Muvazenemi düzeltinceye kadar senden talep edeceğim suretle bana muavenet et... Ne aldım-sa yine tamamıyla iade edeceğime seni nasıl istersen temin ederim...”

“Böyle teminata hacet yok... Size ne suretle muavenet edebileceğim? Merakım bunu anlamak? Benim elimde bir şey yok... Siz bu düşüncenizde yanılıyorsunuz zannederim...”

“Hayır yanılmıyorum... Pederinin birkaç hanı, hamamı, apartmanı var değil mi?”

“Evet var... Fakat olup olmamasının şimdilik bizce bir ehemmiyeti yok ki... Bunların iradını tamamıyla her ay kasaya indirir. On parasını sarf etmez... Ne yer, ne yedirir...”

“Yemesin... Yine iratlarını alıp kasaya, kavanoza istif etmekle devam etsin...”

“Fakat bana pek ziyade merak veriyorsunuz.”

“Beyoğlu’ndaki büyük otelin kıymet-i muhammenesi ne kadardır?..”

“Otuz altı bin lira...”

Meftun, asıl şimdi olanca kuvvetiyle muhatabını manyatizmalamaya uğraşır sabit bir nazarla bakarak:

“Bu emlakın senetleri nerede durur?”

“Bedestende kasada...”

“Gözüm Mahir! Sen şu senetlerden biriyle babanın mührünü bir saatçik bende durmak üzere çalıp getirebilir misin?”

Bu teklif üzerine Mahir, burun buruna, bu acip muvacehe-i samimiyeden birdenbire geri fırlayarak istinaf kabul etmez bir sada-yı redd ile:

“Bu teklifi tekrar etmeyiniz... Kabulü bence mümkün değildir.”

“Vah çocuk vah...”

“Vahı mahı yok... Bu teklif ettiğiniz şey adeta bir sirkat...”

“Daha sözümü bitirmedim ki...”

“Bitirmeye lüzum yok...”

“Neden sirkat oluyormuş?”

“Pederimin senediyle mührünü kasasından aşırarak... Sirkat daha nasıl olur?”

“Çok safsın Mahir çok... Sen bu akılda, bu safvetle yaşarsan dünyada refah yüzü göremezsin... Onun, bunun hizmetkârı amal ve desaisi olmaktan kurtulamazsın. Çünkü saf adamlar birtakım hilekârları zengin etmek için çalışırlar. Şimdi bak dikkat et... Mesela bir bankada en ağır işleri hamal görür. En çok parayı ‘direktör’ alır... Bir gazete idarehanesinde bütün mesai,

muharrirlerin üzerindedir. Bu zavallıların hepsi birkaçar yüz kuruş maaşla sahib-i imtiyazın kasasını doldurmaya uğraşırlar. Mesela kalemde sen, iki yüz kuruş alıyorsun... Mümeyyizin bin beş yüz, müdürün altı bin, nazırın otuz kırk bin alıyor... Hepsinin emri altında ezilen, en çok iş gören sensin... Bu memuriyetler onlara min-taraf-ürrahman tevzi edilmedi ya! Onlar açık-gözlülük ettiler... Alt taraflarındaki zavallı himbılları tekmeleyip ileri geçtiler. Sirkat sözünü burada tamam manasıyla tatbik et bakayım? Demek ki su başlarını evvelce çevirenler patlayınca kadar teskin-i atış-ı amal etsinler... Açlıktan ölmek için kenardan, kıyidan avcunu doldurmak, bir yudum tatmak isteyen binasip sefillere, sarik nam-ı mezmumu verilsin... Sahib-i sermaye veya dirayet olmayı bir 'hak' addıyla yüzlerce kişiyi çalıştırıp onların semerat-ı mesaisini bir veya birkaç adamın kendi kasalarına indirmeleri usul-i gayr-ı adilanesi devam ettikçe bu dünya düzelmez. Demek ki sen sirkate avamın şekli-i telakkisinde mana veriyorsun! Tetkik edelim. Milyonlarca liralara malik bir adam o kadar serveti nereden kazanmış? Dünyadaki servet-i mevcudeyi nüfus başına taksim edersek her ferde büyük bir şey isabet etmiyor. Nasıl olmuş da o milyoner, o bir adam binlerce insanı hisselerinden mahrum ederek kendi kasası derununa yahut imzası altına o kadar serveti vaz' ve ithal edebilmiş? Bunu kazanç namıyla insanlardan çalmış, fakat kesbini herkesi surette mesag-ı kanuniye uydurmuş. Hele bu kazancı nokta-be-nokta tahlil ve tetkik edelim. Karşımıza cesim bir kütle-i sirket çıkar. Sonra bu serika-i azam servetlerinin yüzde biri, ikisi nispetinde fedakârlıklarla mektepler, kütüphaneler inşa ettirip benî nev'ilerinin hürmetlerine iddia-yı istihkaka uğraşıyorlar. Ne gülünç komedi! Sahib-i vicdan bir adam hiçbir meslekte milyoner olamaz. Çünkü cüzi bir meblağın fıkdanı yüzünden köşede bucakta can veren biçaregânın sefalet-i müthişleri, o sahib-i vicdanı lüzumundan ziyade para iddiharından daima men' eder. Adeta iğrendirir... Sen asıl hırsız ceplerinde

ıskarpela⁶¹ ve çalık benizle yarı aç yarı tok dolaşan zavallıları zannetme... İnsaniyeti soyan sarikin büyüğü işte o milyonerdir. Aletle kapı, kasa açan hırsızlar, hayatlarını tehlikeye koyup bir mahale giriyorlar. Onları tutmaya, dövmeye, yaralamaya hatta öldürmeye salahiyetdarsın. Fakat berikileri kanun himaye ediyor. Onlar seni, beni çalıştırıyorlar, bize la-şey kabilinden bir ücret vererek semere-i mesaimizi elimizden alıyorlar. Bunlar için çalışmaya mahkûm olan insanların, bu re's-ül-mal sahipleri nazarında boğaz tokluğuna akşamlara kadar dolap çeviren beygirlerden hiç farkları yok... Bunu bir gün sana iki kere iki dört eder vuzuhyula ispat eylerim. İşte o milyonerler benim gibi sivri akıllıları sevmezler. Çünkü benim kafadakiler röntgen şuaı vaz' edilmiş gibi onların içini dışını seyredeler. Hakikati bilirler. Senin gibi humeka ise 'Cenab-ı hak ona vermiş, bana vermemiş.' sözüyle iki elini böğrüne sokup otururlar... Sen babanın kasasından senedini almayı sirkat mi addediyorsun? Hayır yanlış... Sarik sen değilsin. Asıl sarik baban... Onun servet-i mevcudesinde senin hakkın var. Senin hakkını işte o senden alıyor... Ayda birkaç yüz lira iradı olan bir adamın mahdumu böyle senin yaşadığın gibi mi yaşar? Seni küçükten beri imaret çorbası, fodla, pastırma ile büyütmüş... Masrafı mucip olur havfiyla tahsiline de itina etmemiş... Seni böyle sefaletle büyüteceğine hiç peydahlamaya idi. Bir baba, evladını servetinin müsaadesi nispetinde terbiyeye, büyütme mecburdur. Ama diyeceksin ki pederim vefat edince hepsini bana bırakacak... Adam sen de! Kim öle kim kala... Pederin vücutça bugün sende benden zinde... Biz o yaşa gelirsek ne onun yürüdüğü yolu yürümeye kudretimiz, ne de yediği fodlaları hazma kuvvetimiz kalır... Pederin, önlerinden, Azrail'in bir tebessüm-i ihmal ile geçtiği layemut ihtiyarların, mümtaz fanilerin sırasına dahil

61 Marangozlukta ağaca şekil kullanılan düz, ince ve ay şeklinde ağızlara sahip bir alet. Burada maymuncuk anlamında kullanılmış.

olmuş... O, doksanı değil yüzü de atlatır. Korkma... Şimdiki hastalıkların çoğu su-i istimalattan dolayı ihtiyarlardan ziyade gençlere arız... O 'apandist'leri, karaciğer, şeker, kalp, verem daha bilmem ne hastalıklarını atlatabilirsen elli yaşında bir mirasyedi olacaksın... Bu sinnden sonra gelecek servete de büyük seyhülislamlarımızdan birinin yaptığı gibi ...yi ver gitsin..."

Mahir'in çehresi dondu. Kaşları çatıldı. Gezinmeye şimdi o başladı. Bir iki dolaştıktan sonra ellerini cebine sokup Mef-tun'un karşısında muannidane bir tavır alarak:

"Bana baksanıza enişte bey... Ben lisan bilmem. Öyle büyük mekteplerde okumadım. Bu söylediğiniz hikmet midir? Feyle-sofluk mudur? Öyle şeylere pek aklım ermez... Vakıa söylediğiniz bu lakırdı kalabalığı içinde haklıları da var. Öyle hissediyorum. Ne yapalım bende bu sizin hikmetlerinize adım uydurarak gidecek kafa yok... Babam bana bakmış, bakmamış bu başka mesele... Ne ise iyi kötü büyötmüş, şu boya getirmiş... O adam benden esirgediği bir şeyi nefsinden de esirgiyor. Bana imaret çorbası yedirmişse kendisi tavuk suyu içmemiş ki... Hem o serveti kendisi çalışmış kazanmış... Şimdi babamın bu kazancını tetkik edersek meydana ne çıkacağını bilmem. Fakat biz de çalışalım kazanalım... Bizim elimizi, kolumuzu kimse tutmuyor ya! Siz böyle üç gün kırk dereden su getirerek söylenseniz pederimin kasasından senet, mühür çalmanın sirkat olamayacağını bana ispat edemezsiniz... Fakat ben sizden korkmaya başladım... Düşünüyorum. Düşünüyorum sözlerinizin çoğuna cevap veremeyeceğimi anlıyorum. Çünkü ayıp değil ya ben böyle hikmetleri şimdiye kadar ne bir yerde okudum, ne kimseden işittim. Ben sade akıllı bir delikanlıyım. Böyle söylene söylene aklımı çelebilenizin de ihtimali vardır. Eğer bir daha bana bu yolda ders vermeye kalkarsanız hem gücenirim hem de bir daha yanınıza gelmem. Şimdilik allahaısmarladık..."

Mahir, oda kapısının kilitini açıp dışarı çıktı. Mef-tun, bulunduğu noktada fena halde bozuldu kaldı. Kendi kendine:

“*A père avare enfant prodigue* (tamahkâr babanın çocuğu müsrif olur) derler. Ama bu başka türlü bir evlat... Parayı bulsa sarf edecek fakat ahmak bulamıyor... Bulmayı da cinayet zannediyor. *Il y a temps pour tout* (her şey için bir zaman vardır) darb-ı meseli de boşuna söylenmemiştir ya?... Enişte, kayınbirader bizde bu züğürtlük devam ettikçe aklımız da fikrimiz de daha bin kalıba döner... Hey gidi ahmak hey...”

Evin içi kasvetli bir hal aldı. Rebia, hamlden kurtulduğunu, yine tecdid-i münasebet etmek sevdasında bulunduğunu ifhamen müessir bir iki muhabbetname yazdırıp Bedri'ye gönderdi. Fakat cevap alamadı. Yeisinden mecnuna döndü. Bedri'yi karşıdan biraz görebilmek suretiyle olsun teskin-i iştiaf etmek için yüzünü, gözünü kalın peçelerle sıkı sıkıya örtüp tebdil-i kıyafetle Haydarpaşa çayırırlarını dolaşılıyor. Sevgilisini diğer kadınlarla meşgul-i dad ü sited bulunca tahammülfersa bir hal-i elime düşüyordu. Nihayet bu azaba tahammülün düşvar olduğunu anlayınca biçare intihara karar verdi. Bu kararını bir suret-i feciada fiile çıkarmak üzere iken görülür. Tahlis edilir. Kızın nefesine karşı olan bu teşebbüs-i cinaisi hane halkına pek ziyade su-i tesir eder. Artık ne gece ne gündüz peşini bırakmayarak taht-ı tarassuda alırlar.

Kızın sebeb-i zaaf ve ıstırabı kanlı basurdan olduğuna en büyük itminanla inananlardan biri de pederi Mustafa Ağa idi. Zavallı adam, her gün basura karşı yeni öğrendiği edviyenin reçetesini ya zihninde ya cebinde hıfz ederek eve gelirdi.

Zarafet'te baş gösteren nuhuset-i sevdada Rebia'nınkinden aşağı değildi. Arabın iskat-ı cenini maddesinden sonra başının yakında bir derde uğrayacağını hissedenden Şaban dildar-ı siyah ruyundan o güne kadar cerr edebildiği nükudu kâfi görerek bir sabah beyefendiye kısaca bir itizar-ı müfarekat beyan ettikten sonra yeşil boyalı, ufak tahta sandığıyla bir heybe, bir bohça, şilte ve

yorganından ibaret olan eşyasını bir hamala tahminen, sakat döşeyinde beyn-ül-hayat ve ül-memat inleyen kazazede Zarafet'le veda etmek hatırşinaslığında bile bulunmayarak çıkıp gitmişti.

Zarafet, o kazadan ifakat bulup da ayağa kalkınca Şaban'ın yerinde yeller estiğini görerek bir humma-yı yeisle tekrar birkaç gün daha kafayı yere vurdu. Müşabehet-i felaketten dolayı Zarafet'le Rebia beyninde şedit bir dostluk uyandı. Bu iki kazazede-i sevda, geceleri birleşip dertleştikleri zaman Zarafet pencereyi açıyor, Şaban'ın pek uzaklara gittiğini imaen iki kolunu zulmet-i leyl içinde parıldayan yıldızlara uzatarak:

“Hangi yerlere savuştu da gitti acaba? Yemedi, yedirdi. İçmedi, içirdi. Bütün aldığı aylıklarını verdi. Kadırımı kıymatımı bilmadı. Kaçtı... Gitti... Ah bu erkekler... Ah bu erkekler keşkem çocuğunu olsun düşürmeyidi de bana şımdı yadigar kalırdı. Babasını goreceği geldikçe çocuğunun yuzune bakar eğlenirdi... Geçen akşam rüyamda yine gordum. ‘Bu ay aylığını aldıysa bana ver’ diye elini uzattı. Gelsin da vereyim... Artık beni gozumde dünya, aylık filan kalmadı? Acaba dunya gozuyle goruşece mi?”

Birkaç zaman sonra Şaban'ın yerine genç bir uşak tutuldu. Ali... Şabb-ı emredlikten henüz kurtulmuş... Bıyıkları terlemiş, on dokuz yirmisinde, boyu, vücudu yerinde... Levni beyaz, kaşı gözü gösterişli... Pembe pembe yanaklarının üst taraflarında ayva tüyü sakal başları belirmiş... Gözlerinin içi gülüyor tabirine ma-sadak olacak bir halde çehresi daimi bir tebessüm-i şebabetle cazibedar, sevimli bir delikanlı...

Zarafet, bunu mutfak kapısı önünde ilk gördüğü günü elindeki tablayı bir tarafa çarpıtıp arkasını duvara vererek şaşalaya kalmıştı. Gözlerini, bu yeni uşağın bahar-ı hüsnüne dikip:

“Nereden çıktı bu maşşallah! Nazar değmez işşallah! Senin adın ne ayo?”

Yeni uşak Zarafet'in böyle ‘şın’ları yayıp çatlatarak ağız dolusu savurduğu ‘maşallah’lardan sıkılarak mahcubane:

“Ali...”

Zarafet, en işvekâr fıkırtılarını, kırıtmalarını izhar ile:

“Ali mi? Adam, adı da guzel... Kendi de guzel... Sıkılma öyle ayo! Hiç insan kapı yoldaşından utanır mı? Bundan sonra sen hep benimle duşup kalkacaksın... Ya Aliciğim...”

Bu ‘Aliciğim’ edat-ı temellükiye-i tasgiriyesi öyle aşk ile, öyle şevk ile telaffuz edildi ki karşısındakinin bade-i hüsnüyle sermest kesilen Zarafet’in, bu nev-hatt Ali’yi bir meze kadar küçülterek yutuvermek cinnetine düştüğüne şüphe kalmadı.

Zarafet’in, bu pek aculane teklifsizlikleri önünde Ali’nin çeşman-ı mahcubiyeti bir daha aşağıya dikildi.

O günü Zarafet, yemek pişirirken sütü limona, sirkeyi bala karıştırarak ne yaptığını bilmez bir vecde düştü. Et tahtasının başında satırın sapından yakalıyor:

Alim Alim gül Alim

Gül dibine gel yarım

Gül dibine gelmezsen

Bir şeftali ver Alim

Şarkısının mısralarını la-yuadd defa tekrar ile önündeki tahtayı büyük bir süratle bila-inkıta yirmi otuz defa takırdatıyor... Sonra şeftali mısraına gelince kolları gevşeyerek, gözleri süzülüyor, salyaları akarak medit bir kakhaha ile sağına, soluna yalpalıyordu.

Bu genç uşağın, o haneye vürudundan sonra aşçı kadının kalbinde Şaban’a olan kanun-ı kadim sevdası külleniverdi. Onun yerine, Ali için bir bürkan-ı ateş-fişan feverana başladı... Oğlan elinden gelse kuş sütüyle besleyecekti. Tavuk butları, en yumuşak filetolar, börekler, kremalar, lalangalar⁶² gizli gizli hep Ali’ye yediriliyordu. Oğlan evvel emirde bu taşkınca ikramlara bir mana veremeyerek kabulde biraz müstagni bulundu. Fakat Zarafet, en şirin tebessüm-i iknaatını ibzal ile:

62 Yağda kızartılarak üzerine şeker ya da şerbet dökülerek yapılan bir hamur tatlısı.

“A... ye ayo... Sen gençsin... Ye de vücuduna kuvvet olsun... Eyi iş gor...”

İştihası kemalde olan Ali, bir iki istignadan sonra yüze durmamaya başlamış, sabahları mutfak kapısına gelerek:

“Abla, akşamdan bana ne tatlısı sakladın?” diyecek kadar tek-lifsizliği ilerletmişti.

Bir ay başında Zarafet, yedi meci diye aylığını getirip Ali’nin avcuna koyarak:

“Al bu ‘fara’ sende dursun...” demişti. Bu büyük emniyete vech-i istihkakını vehleten tayin edemeyen Ali, şaşkın şaşkın muhatabenin yüzüne bakakalınca Zarafet türlü inhina ve fıkırtılar ile:

“A! Yuzume ne bakıyorsun ayo! Teklifimiz var mı? Bende duracağına sende dursun. Ben senden canımı esirger miyim ah Aliciğim?”

Ali, lüzumundan fazla vurdumduymaz bir delikanlı, Arabın bu semahat ve fart-ı emniyetini bir hiss-i maderane ile uyanmış büyük bir teveccühe, bir muhabbete hamlediyor.

Zarafet, şimdi Şaban’ın iftirakıyla yanıp yakıldığı zamandan ziyade muztarip-i sevda... Geceleri rahat nevmden mahrum. Bu dildar-ı şabbına elem-ı derununu ne yolda ifham edebilmek çaresini biaram taharriyle nalan...

“Acaba ‘içimde yangın var’ diye bağırısam mı? Yoksa birden-bire boynuna mı sarılsam?” kabilinden türlü suver-i itirafiye arasında bikarar, mütereddit... Nihayet bir gün Zarafet, Ali’nin kendine ‘bacı’ hitabında bulunmasından bil-infial:

“Ayo bana bir daha ‘bacı’ deme...”

“Ya ne diyeyim?”

Zarafet, elini uzatıp delikanlının çenesini okşayarak tatlı, yalık ve baygın bir telaffuzla:

“Eşim de...”

Bifehm Ali, bu tabiri Arabın suret-i istimalindeki maksattan büsbütün uzak bir manaya alarak yani kapı yoldaşı mealinde bit-telakki:

“Peki eşim! Bundan sonra öyle derim...” demişti. Zarafet, oğlanın gölgelenmiş bıyıkları altındaki körpe pempe dudaklarıyla telaffuz ettiği bu tabir-i samimiyeti, istimaa bir türlü dayanamayarak:

“Aman bayıldım Ali! Ne güzel soyledi... Bir daha soyle bakayım!”

“Eşim...”

Bu telaffuz-ı latiften Arabın tekmil mevcudiyet-i sevdası cusa gelerek:

“A dostlar bitti artık benim ışıım...” narasıyla zavallı Ali’yi bir beht-i azim içinde bıraktı...

Meftun, milyonlar aleyhindeki felsefe-i mahsusasını Mahir’e telkin ile netice-i hikemiyatında dermeyan eylediği mühür, senet sirkati teklifinden sonra artık delikanlıya bu bahse dair şakk-ı şefe eylememişti. Mahir de aralarında hiç böyle söz geçmemiş gibi bulunuyordu. Fakat Mahir’in safvetine nazaran Meftun adeta büyük bir ‘psikolog’, ilm-i ahval-i ruhiye âlimi addolunabilirdi. Kayınbiraderinin hiçbir halini, hareketini nazar-ı dikkatinden dur tutmuyor, demirin kızıp kızıp da nihayet çekiç altında istenilen eşkali ahz edecek bir yumuşaklık peyda eylemesi gibi Meftun da Mahir’in işte öyle bir tav zamanına intizar ediyordu.

Bazı kimseler vardır, herhangi bir şey hakkında peyda eylemiş oldukları itimat ve kanaati ilelebet muhafaza kaydında bulunurlar. Bunların, butlan kanaatleri kendilerine ispat edilse hakikate karşı durarak yine red ile mukabele ederler. Getirilen en kavi delaile karşı cevap itasından aciz kalınca en ziyade gösterebilecekleri suret-i teslimiyet ‘Allah aşkına sus... Fikrimi bozacaksın. İleri varma... Söylesen de artık dinlemem. Nafile yorulma’ sözünden ibaret kalır. Fakat bu zevat, o kanaatlerinin safahatından her gün birini delip deşecek müecessiratla dolu bir muhite düşerler ise es-

ki itimatlarından yavaş yavaş kendilerinde bir şey kalmaz... Hemen haberleri olmadan tebdil-i kanaat ederler...

Defaten vuku bulan teklif-i mahudunda muvaffak olamayan Meftun'un tedrici hareketi takdirinde temin-i galebe edebilmesi mümkündü. Kayınbiraderini bazı cemiyetlere, eğlencelere alıştırabilmek için zavallıyı gereği gibi yontmak, inceltmek lazımdı. Gayr-ı iradi vaki olacak kabalıklarının safvetine, görgüsüzlüğüne, cehaletine bağışlanması, nazar-ı afv ile görülmesi istirhamıyla Mahir'i Beyoğlu'nda bazı dostlarına takdim etti. Kayınbirader, bu âlemlere karşı evvela biganelik ve adeta vahşet gösterdi. Yavaş yavaş biraz alıştı. İki şey en ziyade hoşuna gitti. Kadınlar ve kumar... Fakat lisana, bilhassa birçok adata adem-i vukufu pek çok tuhafıklara sebebiyet veriyordu.

Meftun'un nazar-ı hırsı önünde Kasım Efendi'nin vefatından evvel servetinin bir kısmına el atmak ihtimali peyda oluverince Mahir'i yemlemek için icap eden parayı son vüs'ünü istimal ile tedarike uğraşıyordu. Kayınbiraderi, tombul Madam Makferlan'a bayılıyor, bitiyordu. Frenk karısı da bu kaşlı gözlü, tıknaz, gürbüz Türk delikanlısından belahete karib bir sadedillikle güya bu meftuniyetinden hiçbir şey hissettirmemeye çabalayarak, arada sırada kendini unutacak bir mesti-i garamla kaydırdığı baygın nazarlara karşı pek bihis kalmıyordu.

Frenk adatınca, buluşma veya veda zamanlarında el ele tutuşmak lazım gelip de Mahir'in bir hiss-i şedid iştiyakla uzattığı dest-i raşedarı, Madam Makferlan'ın yumuşak parmakları arasında hafif bir tazyike uğrayınca delikanlının yüzü humret-i sevda ile ateşleniyor, yed-i iffet-i zevcesinin muhaleset-i dostane namına diğer bir hiss-i gayr-ı muvalatkârane ile sıkıldığının farkına varıp da Mösyö Makferlan'ın hiddetten pür-ateş kesileceğine zahib olan Mahir, havf ve mahcubiyetinden yerlere geçiyordu. Öyle güzel elin, seksen erkeğin avcu içinde sıkılmasına bir zevcin nasıl tahammül edebildiğine, bu derya dillğine zavallı saf delikanlı bir türlü akıl erdiremiyordu.

Kayınbiraderinin Frenk karılarına böyle ateşlenmesinden zevcesi Lebibe'ye karşı muhabbeti pek gevşemiş olduğunu Mef-tun anlayarak kendi kendine:

“Zavallı kadınlar, insaniyete karşı olan en büyük hizmetiniz tevhit iken bu vazife-i kudsiyeyi ifadan sonra itilaya bedel ço-ğunuz zevclerinizin enzarında sükût ediyorsunuz. Bir kadınla erkek arasında iki buçuk senelik bir müddet-i zevciyet... Bir de çocuk... Muhabbet-i ailenin en yüksek tabakatında tayeran eden zevclerin bal-ı sevdasını bile yoruyor, düşürüyor, kırıyor, biçare Lebibe ekseri kadınların duçar oldukları bu nikbete uğ-ramamak için sen hamhalat bir koca intihap ettin. Onun bir-çok budalalıklarına da katlandın. O bugün nazar-ı iştihasını senden çevirdi. Bir erkek ne kadar hımbıl, görgüsüz, cahil olursa olsun yine erkektir. Çiçekten çiçeğe dolaşan arı gibi bir sevk-i şedid-i tabiatla hüsnden hüsne gönül gezdirmek hiss-i reculiyetine galebe edemez... Beni affet Lebibe! Bu budala ko-cana diğer kadınları sevdirmek için ders-i aşk vermek, ona usul-i muvaffakiyet ve adab-ı sevda talim etmek mecburiyetin-deyim.”

Beyoğlu müsamerelerinin birinde, Madam Makferlan'ın ne-şe-i sevdasıyla içkiyi fazla kaçıran Mahir, eniştesini bir köşeye çe-kerek biraz şaşı nazar ve mestane eda ile:

“Bana baksana enişteciğim...”

“Söyle...”

“Beni bir daha bu âlemlere getirme... Rica ederim... Benim ayağım buralardan kesilsin...”

“Niçin?”

“Ah nasıl söyleyeyim? Eniştemsin!”

“Enişten olmaktan ne çıkar?”

“İş başka... İki gözüm... İş başka...”

“Ne işi?”

“Of... Bana da karıma da yazık olacak...”

“Neden yavrum Mahir? Neden?”

Mahir, eniştesinin iki elinden tutup sıkarak:

“Söylersen bana lanet etmez misin?”

“Kat’a...”

“Madam Makferlan yok mu?..”

“Ey...”

“İşte onu görünce beni bir ateş bürüyor... Vücudu vücudu-
ma biraz temas ederse o kadar elektrikleniyorum ki... Ah enişte-
ciğim ah... Madamda bir kadın kokusu var...”

Meftun’un sımsıkı tuttuğu ellerini dudaklarına götürerek
buselere gark ede ede katarat-ı yeisle ıslata ıslata:

“Ilık ılık... Ta ruhuma kadar nüfuz edep, müsekkir bir rayi-
ha... Ah işte o koku beni bitiriyor, öldürüyor...”

Mahir, biraz dinlendikten sonra:

“Biz, birbirimizin hem kayınbiraderi hem eniştesi oluyoruz.
Benim gibi bir enişteye şimdi lanet ediyorsun değil mi?”

“Hiçbir vakitte...”

Mahir, şaşkın şaşkın muhatabının yüzüne bakarak:

“Hiçbir vakitte mi? Anlayamadım... Çünkü açıkça söyleye-
yim mi? Sen benim hemşiremin üzerine böyle bir fenalık etsen
ben sana çok gücenirim... Doğrusu lanet ederim...”

“Çocuksun Mahir çocuk... Bir insanın meşru karısı başka
böyle haric-i meşruiyet münasebet peyda ettiği kadınlar da yine
başka... Dünyada bir kadınla... Zevce-i menkuhasıyla durmuş,
oturmuş kaç erkek bulunabilir? Ben erkekliği nokta-i tabiiyesin-
den muhakeme ettiğim için... Ne senin böyle bir sevdaya düş-
müş olmana kızarım. Ne de bende böyle bir hal vukua geldiği
zaman senin hiddet etmeni isterim... Sen seksen kadına gönül
versen Lebibe yine senin zevcendir... Onun meşruiyetine hiç
halel gelmez...”

“Fakat senin hemşiren çok hisli kadın... Böyle seninle Be-
yoğlu’nda bulunup da sonra eve avdet ettiğimiz zaman be-
nim her halime dikkat ediyor. Türü bahaneler bulup cepleri-
mi karıştırıyor... Elbiselerimi koklayıp ‘Of üstün başın hep

Frenk karısı kokuyor.’ diyor... Evden gaybubet edeceğimiz gecelerde başka kadınlara göz atmamaklığım... senin sözlerine uymamaklığım için bana türlü antlar veriyor... Yeminler ettiriyor.”

“Kadındır canım... Onların her dediklerine ehemmiyet verilir mi? Onların sözlerini tutmak lazım gelse hergün ikinci zamanı eve gelmeli, sabahleyin kalem vakti çıkmalı... Belki böyle yapan aptal kocalar da bulunur. Fakat ne yapsan onlara yaranılmaz... Yine dırlıtı çıkaracak bir şey bulurlar...”

Mahir, in’itaf ettiği nikatta saniyelerle duran ağır, müceff, mestane nazarlarla eniştesini yukarıdan aşağıya süzerek:

“Sen nasıl eniştesin be! Kayınbiraderine başka bir kadını sevmeye müsaade ediyorsun... Bana o kadar yüz vermeye gelmez... Yüz bulunca sonra astarını da isterim ha!”

“Ben ne kayınbirader bilirim... Ne enişte... Ben hakikat-perest bir adamım... Allah kadını erkek, erkeği kadın için yaratmış... Fakat bir erkek tek bir kadınla yaşayacaktır diye emretmemiş. Hiçbir dinde, hiçbir felsefede böyle bir sarahat yok... Şimdi sen benim eniştemsın diye böyle en büyük hakikatleri inkâr mı edeceğim? Bizim gibi hakkı, hakikati, insaniyeti tanır, aklı başında, muhakemesi yerinde insanlar, birbirini melaik sınıfından addetmezler. Alude-i maasi evlad-ı beşerden olduklarını bilirler. Yekdiğerinin kabahatini ta’yib ve teşhir etmezler, görmezlikten gelirler. Örtbas ederler. Benim hemşireme karşı ben senin kabahatini gizlerim... Seninkine karşı sen de benimkini örtersin, geçinme böyle olur...”

“Ah eniştecğim güzel söylüyorsun, ama benim gönül verdiğim karı, kocalı... Belanın büyüğü orada... Sinyor Pardiso mudur? Çelebi Kaput mudur? Mösyö Makferlan mıdır? Nedir? İşte o herif bu işi sezip de o Frenk kafası bir kere kızarsa düello da beni öldürmeye kalkmaz mı? Vay canına be! Revolver nişanına da hiç idmanım yok... Bak sopa ile, lobutla, copla olsa imanım gevretirim...”

“Yook Mahir! Bu cemiyetlere öyle sopa, cop, matrak⁶³ filan girmez... Dikkat edersin... Ağır, temkinli, ihtiyatlı davranırsın. Hiçbir şey çıkırtmazsın... Mösyö Makferlan dalgın, şair bir herif... Ne anlayacak!”

“Nasıl ne anlayacak be! Karı pek serbest... Kocasının yanında geliyor, larpadak elimden yakalıyor... ‘Mon bey koman sava?’ diyor. Ben de ‘sava biyen tere biyen! Tere biyen! Tere biyen!’ diyorum. Sonra gülüyor... gülüyor... gülüyor... Elimi birkaç defa sıkıyor... Yumuşak yumuşak onun beyaz tombul eli bana dokununca tekmil vücudum, ayıptır söylemesi, işte öyle tuhaf bir hal... Bir şeyler oluyor... Sıtma yakalamış gibi haydi beni bir titreme alıyor... İki çenem zangır zangır birbirine vurmaya başlıyor... Aman gayret edeyim, bir şey çıkırtmayayım diyorum. Sıtma nöbeti geçmiyor ki... Karı köpoğlu kurnaz... Vücudumu zeleze sardığını anlıyor... Sonra madamın yanında kaçıyorum... Neme lazım benim... Bu karı bana haram, benim evde mis gibi zevcem var diyorum... Eve gidip bütün hırsımı Lebibe’den çıkarmak istiyorum... Lakin ah nasıl anlatayım enişte! Nafile... O lezzet yok... Hiçbir şey duymuyorum. Madam, bana sanki kaymak, karım saman gibi geliyor. Vay geçmişine be... Haram şey ne kadar tatlı oluyor!”

“Hay Allah müstahakını versin... Ne aptalsın Mahir...”

Böyle Beyoğlu geceleri geçirip enişte kayınbirader yorgun argın, uykusuzluktan yarı baygın birer halde eve avdet eyledikleri zaman Lebibe zevcinde külli bir tebeddül, eski adadı hilafına tuhaf tuhaf yenilikler, bazen ipe sapa gelmez delilikler gördüğünden ağabeyi Meftun Bey’in, zevci Mahir’i alafrangalık âlemlerinin ‘deboş’ kısmına ‘inisiye’ ettiğini anlıyordu. Fakat bir enişte, kayınbiraderini niçin azdırsın? İşte buna bir sebep görmiyor, bir mana veremiyordu. Bir sükût etti. İki sükût etti. Nihayet Mahir’in ahvalinde sükûta, tahammüle aram bırakmaya-

63 Aslı mitrak. Çekiç anlamında.

cak taşkınlıklara, soğukluklara, bilhassa diğer bir kadına gönül
iliştirmiş... hayır adeta tutulmuş olduğuna delalet eder emarele-
re musadif olunca bir gün biraderinin odasına giderek istizahat-
ı mühimmesi olduğunu işraben kapıyı kapattıktan sonra:

“Ağabey bu ne rezalet?”

“Ne olmuş?”

“Zevcim günden güne çığrından çıkıyor...”

“Adam sende bırak şu aptalı...”

“Aptal maptal ama kocamdır...”

“Kocansa Allah mübarek etsin, elinden alan yok a...”

“Nasıl alan yok? Ayartmaya uğraşıyorlar...”

“Kimi?”

“Zevcimi...”

“Mahir’i mi? Sen de kocanı fasulye gibi nimetten addediyor-
sun. Ben dünyada onu ayartmaya heveslenecek karı tasavvur
edemem. Kadınların topu birden işte böyle senin gibidir. Alık
salık kocalarını afet zannederler. Dünyanın gözü ona dikilmiş
kıyasında bulunurlar.”

Lebibe, hiddetle kaşlarını kaldırıp teyid-i müddeâ eder suret-
te birkaç defa manalı manalı başını salladıktan sonra:

“Evet ayartıyorlar. Hem ayartan da bir Fransız karısı...”

“O... o... o... Mahir Bey’i ayartan Türk de değil de Fransız
karısı imiş... Bunu nereden anladın kuzum Lebibe?”

“Beni insafla dinleyiniz. Bu adam bizim eve yeni içgüveyi gel-
diği vakit kolalı gömlek giymeye, yakalık, kolluk kullanmaya bi-
le pek alışmamıştı. Kalıpsız fes, dizi çıkık pantolon, tozlu ökçesi
çarık iskarpi niyle gezerdi. Boyunbağının bir saatçik olsun boy-
nunda doğru durduğunu göremezdim. Hemen bir tarafa çarpı-
lıverirdi. Ne ise uğraşa uğraşa biraz adama benzetir gibi oldum.”

“Ne yapalım. Sen kendin beğendin de vardın. Amelindir,
çek...”

“Şimdi de lüzumundan fazla incelmeye, iki dirhem bir çekir-
dek olmaya yelteniyor. İncelik, şıklık hilkatinde olmadığı için

gölünç hallere giriyor. Pantolonların katları bozulmamak için baskılar, ceketlere, pardesülere askılar, türlü renk ve şekilde boyunbağları almış. Birini çıkarıp birini takıyor. Yaraşıp yaraşmadığını benden soruyor. Evvelden iki kelime Fransızca öğrenmesini istemezdi. Şimdi cebinde küçük bir mukaleme kitabı durmayıp ezberliyor. *'Bonjour madame. Comment vous portez-vous?'* kabilinden mukalemat-ı adiyeden başka ayrıca kâğıtlara yazılmış:

"Madame vous êtes la reine de mon Coeur (madam gönlümün melikesisiniz)

Madame pourriez vous me dire les heures ou s'absente votre mari? (Zevcinizin gaybubet ettiği saatleri bana söyleyebilir misiniz?) cümleleri pek calib-i dikkat, pek manidar değil mi? İşte bu delailden, Mahir'i tabiatı hilafındaki bu deliliklere, bu hahişlere sevk eden bir kuvvet, bir müessir, daha doğrusu bir madam olduğunu anlıyorum. Güftesiyle, bestesiyle Fransızca bir şarkı ezberlemiş, söylüyor. Kulağımın dibinde gece-gündüz mırıldanmasından bunu ben de öğrendim.

L'aveu que je voulais vous faire

Est un aveu tendre et discret

Mais je tremble de vous déplaire

J'en aurais un si grand regret

(Size etmek istediğim itiraf, bir itiraf-ı rakik ve hafidir. Fakat size beğenilmemek havfiyla titriyorum. Beğenilmezsem meyusi-yetim büyük olacaktır.)

"Hep bu sözler, mısralar, parlak değil mi? Zevcinin ağzından, ceplerinden çıkan, taşan bu bedahetlere karşı bi-teessür kalcak bir zevce tasavvur edilemez. Hep bunlar Mahir'in sadakat-i beytiyeden, zevciyetinden inhırafını gösteriyor."

Meftun, birbirinin üzerine attığı iki bacağına titreterek dalgın bir tavırla:

"Tuhaf şey! Bir delikanlı Fransızcadan dört mısra ezberlerse sadakat-i zevciyeden inhıraf mı etmiş olur?"

“Yok... yok... Böyle beyhude müdafalara, tevellere lüzum yok. Meselenin asıl tuhafı, Mahir’in bu garabet ahvale sizinle sıkı fıkı düşüp kalkmaya başladıktan, Beyoğlu’nda bazı aileler nezdine dadandıktan sonra uğramasıdır.”

“Ha! Haydi bakalım beni de zevcin gibi bir ahmağı azdırmak tenezzülünde bulunan bir şeytan derekesine indir.”

“Bilemem... Sizin felsefenizce insanların şeytanlığa kıyımları bir tenezzül müdür? Yoksa bir itila mı? Yalnız benim bildiğim, hissettiğim, adeta vazıhan gördüğüm şey kocamın şu aralık azması... Onun bu azgınlığında sizin de dahl ve tesiriniz bulunmasıdır.”

“Saçma söylüyorsun Lebibe... Senin kocanı azdırmakta benim için ne menfaat tasavvur olunabilir ki böyle bir münasebet-sizliğe kalkayım?”

“Bilemem! Sizin harekâtınıza, e’alinize, bahusus felsefenize kimsenin aklı ermez. Hatta kendinizin bile... Onun bu azmasında sizin hakikaten bir tesiriniz yoksa sevdiği Fransız karısının kim olduğunu, münasebetleri ne derecede bulunduğunu tahkik edip bana haber veriniz.”

“O... o... fena değil... Hanımefendi, zevcinin tahkik-i ahvalı için beni, ağabeyini casus gibi istihdam edecek...”

“Böyle mühim ve meşru bir hususta insan hemşiresine muavenette bulunursa casusluk mu etmiş olur?”

“Casusluğun mühimi, alelhusus meşru bulunduğunu bilmiyordum.”

“Siz bu ricamı kabul etmezseniz Raci ağabeyime müracaat ederim...”

“Raci mert oğlandır. O böyle adi bir casusluğu hiçbir vakit kabul etmez...”

“Öyle ise bu işe kendim sıvanırım...”

“Hah şimdi oldu işte... Paçalarını sıva... Çarşafı çek başına, düş kocanın arkasına... Beyoğlu’nda meyhane, birahane, daha

bilmem ne hane... O nereye girerse sen de gir... O zaman Mahir'in esrarına vakıf olursun..."

Birader ile hemşire arasındaki mücadele, o günü bu raddeye kadar varmış, sonra kapanmıştı. Lakin ağabeyinden aldığı tuhaf cevaplar, gördüğü acip tavırlar Lebibe'yi büsbütün kuşkulandırdı. Kadıncağız o günden sonra zevcinin harekâtı üzerine gözlerini dört açtı.

Lebibe'nin böyle pirelenmesi, Meftun'un canını sıktı. Hemşiresinin açtığı enzar-ı ıstıbahı avutmak, uyutmak için bir çare düşünmenin fikriyle, delikanlı, sokağa çıktı. O düşünce ile tutturduğu meşiyetle dalgın dalgın gide gide kendini Beyoğlu'nda Mösyö Makferlan'ın kapısı önünde buldu. Çingırağı çekti. İçeri girdi. Mösyö Makferlan, Yıldız'ca pek ziyade ehemmiyet verilen siyasi bir meselede saray kodamanlarının evhamaatını tatyib edecek bir suret-i hal bulmuş, 'şantaj' av'avesiyle keyfiyeti alevlendiren gazeteleri de her zaman aldıkları hak-ı sükûnun hemen nısfından az bir meblağla susturmaya muvaffak olmuştu.

Bu hidematına mukabil, Makferlan cevapları, Yıldız'dan avuçlarını doldurarak bir mükafat-ı nakdiyeye seza görülmüştü. Bundan dolayı keyfi yerinde idi. Meftun'u kemal-i beşâsetle kabul ederek hemen dedi ki:

"İyi ki geldiniz. Sizi görmek istiyordum."

"Ne var?"

"Büyük bir eğlence..."

"Nerede?"

"Erenköyü'nde sizin köşkte..."

"Tamam eğlence mahallini buldunuz..."

"Neden? Sizin köşkte eğlence yapılamaz mı?"

"Yapılır. Zaten her gün de yapıyoruz..."

"Nasıl?"

“Karım benimle... Lebibe kocasıyla... Zarafet Eleni ile... Raci hepimizle her saat kavga, kıyamet kopuyor...”

“Canım bırakınız o aile dırıltılarını... O, her yerde eksik değil... Zaten kadınların kavgasız içleri sıkılır... Bunların akıllısı bizim Madam değil mi? Bazen bir günde üç dört defa dalaşırız...”

Madam Makferlan, kinayeli bir tebessümle:

“Teşekkür ederim Mösyö... Eş dost muvacehesinde beni da-ima dirliksizliğe dair olan hikâyelere su-i misal olarak teşhir edersin.”

Mösyö Makferlan, bir kahkaha salıvererek:

“Size demedim mi? Lakırdısı olurken işte kavga başladı. Zaten zevcemın en büyük zekâveti her sözü kumaş gibi önüne yayarak kavgaya elverişli olan cihetini çekip ele almakta gösterdiği maharettedir.

“Emin ol Mösyö ki sana nispetle bu hususta ben pek geri kalırım... Yanında kavgacılıkta çırac bile olamam...”

Meftun, bulunduğu sandalyeden birdenbire dimdik ayağa fırlayarak:

“Yok... yooook... Dinleyemem. Bizim evdekilere nispetle bu sizin kavganız pek tatlı, pek zarifane... Adeta ballı börek... Fakat Türkçede bir darb-ı mesel vardır: ‘insan her gün yemek yese bıkar’ derler... Ben de kavgadan o kadar bıktım ki artık en tatlısına bile yüzüm yok... Fakat tuhaf şey... Bu aile hali, karı-koca geçimi... Muhite, terbiyeye, temeddüne ait farklar tayy edildiği halde Afrika’da da o... Asya’da da... Avrupa’da da hep o... Evet Mösyö, şimdi bir eğlenceden bahsediyordunuz...”

“Evet... Beyoğlu’nun ‘peti şan’ dedikleri küçük bahçelerinde büyük cadde namını verdikleri dar sokaklarında, karanlık, hava almaz birahanelerinde, tozdan nefes alınmaz Şişli’inde artık bunaldık. Gönül biraz kır havası almak istiyor. Tekmil masarifi bana ait olmak üzere Erenköyü’nde sizin köşkte bir eğlence tertibi arzusundayım...”

“Pek iyi olur...”

“Bir kır balosu yapacağız...”

“Alâ... alâ...”

“Size bir hafta müsaade... Böyle bir eğlence için icap edecek istihzarata başlayınız...”

“Bu fikrinizi alkışa seza derecede güzel buldum. Fakat bu müsameremizi vücutlarıyla tezyin edecek, zevatın kimler olacağını lütfen söyler misiniz?”

“Kalabalık yok. Siz, biz... Şchim Bey ve madaması... Cemiyetimiz azasından Mösyö Kamil... Bir iki erkek, bir iki kadın... İşte hemen bu kadar...”

“Yalnız bir cihet beni düşündürüyor...”

“Hangi cihet?”

“Bizim aile halkından raks fennine aşına bir fert yok...”

“Aileniz efradına ‘adab-ı muaşeret’ talimi için sizin bir ‘kur’ açmış olduğunuzu biliyoruz...”

“Evet...”

“‘Dans’ da ‘adab-ı muaşeret’ tetimmesinden bir kısım değil midir?”

“Hakkınız var...”

“Şimdi hanenize avdet ederken, kitapçının birinden bir ‘raks risalesi’ alırsınız. Köşke gider gitmez talime başlarsınız.”

Meftun, o akşam köşke cebinde bir ‘trete dö la dans’ ile avdet etti. Bu balo haberi, hane halkından kiminin suratını somurttu. Kimini fevkalade neşelendirdi. Mahir, sevinçten adeta kabına sığamıyordu. Balo esnasında içilecek, oynayacaktı. Damat bey, Madam Makferlan’ı aguş-ı sevdasına alıp da bir kasırga gibi oyun meydanını dönerken o neşe-i raks, o sermesti-i garamla maşukasının sem’-i rikkat ve merhametine ne tatlı kelimat-ı istirham fısıldayacak, bu balo ilan-ı aşk için ne güzel bir zemin tehiyye edecekti.

Meftun, elinde risale ile talim-i raks için meydana çıktığı zaman en büyük hahişle ortaya atılan talip, Mahir oldu.

Zevcinin bu arzusunu, bu heves-i şedidini, bu çılgınlıklarını

gören Lebibe fevk-el-hadd meyus oluyor, fakat bu balonun, Mahir'in esrar-ı muaşakasından bir kısmının tereşsuhuna medar olabileceği ihtimaline mebni ketm-i teessüre uğraşıyordu.

Bu eğlenceye, çılgınlık derecesinde sevinenlerden ikincisi de Zarafet olmuştu. Aşçı kadın, 'balo'nun ne demek olduğunu anlamak için Mahir'e müracaatla:

"Kuzum kucuk bey... 'Balo' nedir? Ayo ben bilmiyo... Bana anlatsana..."

Bu istizaha karşı Mahir sevincinden iki elini birbirine çarpıp kemal-i neşe ile ağzını Zarafet'in yanağından buse-çin olacakmış gibi yüzüne yaklaştırarak:

"Balo ne büyük bir eğlencedir. Bilsen Zarafet..."

Arap istigrabla:

"Ne olaca?"

"Çalgı çalacak... Bir kadın bir erkek, bir kadın bir erkek, birbirine sarılıp oynayacaklar..."

Bu seferde Zarafet iki dest-i sürurunu birbirine vurarak peştemallı belini sağa sola bir iki çalkadıktan sonra:

"Oh ne alâ... oh ne alâ... Ben de Ali'ye sarılıp oynarım... Oh gel keyfim gel... Ne kadar iş olursa ben gorurum... Kaç tencere yemek isterse pişiririm..."

Aşçı kadında genç uşağa ilan-ı aşk için baloyu bir sahne-i muvafık addediyordu.

Dans talimi için hane halkı sofaya toplandı. Azize Hanım örtülü başını koridorun kapısından çıkararak kendi kendine:

"Sen esirge rabbim... Bu evin halkı hepsi tımarhane kaçkı... Şimdi bunlar hep irili ufaklı ortaya çıkıp sıçrayacaklar mı?... Ay tımarhanecinin gözü çıksın... Seyredeyim... bakayım..."

Meftun, elindeki Fransızca raks risalesini açarak:

"Vals oyunların şahıdır. Bu oyunun mahall-i icadı Almanya olduğu rivayat-ı kadimeden ise de mehazımız bunu kabul etmiyor. 'Vals' aslen Fransız mahsulüdür. Bu oyunu ilk defa olarak krallarımızdan üçüncü Hanri oynamıştır' tafsilatıyla söze

girişip birtakım vesaik-i tarihiye serd ediyor. Şimdi bunların bize lüzumu yok. Balomuz yakında verileceğinden vals hakkında malumat-ı mücmele ve müstacele itası mecburiyetindeyim. ‘Vals’ hatvesi üç tempo üzerine ve biraz seri olarak icra edilir. Birinci tempoda sol ayak, sol cihete kaldırılır. İkincide dizler biraz kıvrılarak meks edilir. Üçüncüde sağ ayağı arkadan sol ayağa süratle yakınlaştıırıp sol ileri sürülür... Bu hatve, ayakları aynı suretle arka cihetine sürüklemekle de kabil-i icradır. Kaval-yenin refakat-i raksiyesinde bulunan madam da aynı hatveleri atacaktır.

Lebibe, piyanoya oturtuldu. Meftun’un okuduğu nazariya-tın kısm-ı amelisine girildi. Ortada Rebia ile Eleni’den başka ‘dama’ yoktu. Biçare Rebia’nın da Bedri’nin nar-ı ıftırakıyla yü-reğinden kan gidiyordu. Çok ricalardan sonra raksta Meftun’a eş olması kızı kabul ettirildi. Eleni’nin gençliği, güzelliği mü-teehhil erkeklerle oynamasına hane politikasınca bir mania idi. Edibe de Lebibe de Rum kızını zevclerinden kıskanıyorlardı. Eleni, Raci’ye dama oldu. Mahir Bey kaldı. Hemşiresine müracaatla:

“Haydi Edibe, sen de bana dama ol...”

Edibe kundaklı başını bir gayz-ı şedidle kardeşine doğru uzatıp:

“Ne olayım? Ne olayım?”

“Dama...”

Kasım’ın kızı ayağından çıkardığı terliğinin tersini kardeşine göstererek:

“Şunu şimdi senin ağzına yapıştırırsam görürsün... Kocamın bana teklife cesaret edemediği bir şeyi sen nasıl söylüyorsun? Beyefendiye dama olup da talimli maymun gibi sıçrayacakmı-şım! Allah akıllar versin... Sen azdın Mahir... Sen bir şey oldun... Dur bakalım sonu nereye çıkacak!”

Zarafet, kırmalı dantelalı fakat kirlice beyaz ‘prostela’sıyla so-fanın kapısından bakıyordu. Lebibe’nin parmakları ‘Jorj Rose’ye

ait kıvrak bir İspanyol valsinin medhali üzerinde gezinirken Arap başını kapını sövesine dayayıp gözlerini süzerek:

“Ah bu kucuk hanımın çalgısı bana ne kadar dokunuyo...” diyordu.

Ali’nin o haneye vürudundan beri hakikaten Zarafet’in yüreği o kadar yufkalaşmıştı ki kapı gıcirtısına zavallıda bir meyl-i girye peyda oluyordu.

Meftun, aşçı kadını görerek:

“A işte Zarafet var. Mahir’in daması da o olsun.” diye haykırdı, aşçı kadın bu teklifi iki defa ettirtmedi. Hemen birincide kabul etti. Zarafet’e vals hatveleri bin müşkilatla biraz anlatıldı... ‘Anladı’ diyor, tarif edilen şeyin zıddını yapıyordu.

Piyano, valsin birinci hanesine girdi. Mahir, damasını omzundan, belinden yakaladı. Arap, kereviz turşusuyla bayatlamış sarmısaklı yahni arasında öyle keskin bir koku neşrediyordu ki zavallı Mahir burnunu ne tarafa çevireceğini bilemiyordu.

Meftun, karşıdan kayınbiraderinin bu rahatsızlığını anlayarak:

“Mahir Bey, damanızı ‘dezenfekte’ için birkaç kilo ‘süblime’ lazım...” latifesiyle haykırdı.

Mahir, burnunu Zarafet’ten mümkün olduğu kadar uzaklaştırıp gözlerini de nim kapayarak, bu, bulaşık paçavrası gibi kokan Araba bedel bir haftasonu kolları arasında tutacağı vücud-ı latif ve muattarı tasavvurla, piyanonun darabat-ı ahenkdarına tebean, o gün öğrendiği ‘vals’ temposunu bir, iki, üç diye sayarak bu ace-mi alayının tutturduğu ‘dans’ kasırgasına katışıp gidiyordu.

İskeleleri devirmek, esvap peşi sökülme, düşüp kalça incitmek, pencereye çarpıp cam kırmak nev’inden hercümerçler içinde bu raks talimi birkaç saat devam etti.

Azize Hanım, sofanın kapısından o müthiş dehen-i tezyifini açarak:

“Edibe bak kızım bak... Birbirini kucaklamışlar da nasıl sıcıyorlar? Şu Arapla Rebia’nın oyunlarına bak... Ne erkek canlısı kamlar bunlar! Görürsün... Azize kadın dediydi dersin... Bu Arapla

bu kızın ölümleri en nihayet yine kanlı basurdan olacaktır... Senin şipsevdi kocana bak... Karakıza nasıl sarılmış? Ya eski göz ağrısı... Burası babülhane midir? Ev midir? Nasıl şey bilmem ki! Arap uşakla... Bey, teyze kızıyla... O, onunla... Bu, bununla... Arap bu yeni uşağı da baştan çıkaracak... Zavallı genç oğlan pek bön... A, Zarafet onu bir yudum su gibi içiverir vallah...”

Filhakika oyun paydosunda Zarafet, Ali’yi mutfağa celp ile taze öğrendiği bu dumanı üstündeki rakı, genç uşağa meşk için halecanlar içinde dedi ki:

“Ali...”

“Efendim...”

“Bu konakta haftaya balo var... Yemekler yapılaca... Çalgıcılar çalınaca... Herkes birbiriyle oynayaca... Bir kadın bir erkek... Hesapladılar sen benim hisseme düştün... Ben de senin düştüm...”

“Ben nereye düştüm abla?”

“Abla mı? Ha unuttun mu? Haniya eşim?”

“Eşim ben nereye düştüm?”

Zarafet kalb-i sevdazedesini göstererek:

“Buraya düştün... buraya... Zarafet’e, şimdi senin adın ‘kavala’, benim adım da ‘madama’. Oyunda oyle diyorlar...”

“Senin adın mama dadı mı?”

“Yok ayo! Mama dadı niçün olayım? Erkekler ‘kavala’, kadınlar ‘madama’ anladın mı? Şimdi buraya yanıma gel... Bir clinle benim belime sarıl, öteki clinle de boynuma sarıl...”

Ali, kemal-i mahcubiyetle bu tarifata göre tatbik-i harekete uğraşarak gayet gevşek, gönülsüz bir surette bir elini Arabın boynuna diğerini beline atar... Zarafet haykırarak:

“Oyle değil... Sıkı sarıl... Sıkı sarıl...”

Ali, biraz daha yaklaşır... Zarafet:

“Utanma canım... Ben sarıl dedikten sonra sen ne sıkılıyorsun? Oyun bu... Boyle sıkı olaca, beyefendi oyle tarif etti.. Şimdi sağ bacağı benim sol bacağına yaklaştı... Bir, iki, üç dedilen ben nasıl sıçrayasa sen de oyle sıçra...”

Zarafet, bu üç temposu üzerine Ali'yi bir hayli defa sıçrattıktan sonra genç oğlanın sine-i har-ı şebabıyla temasa gelmek zevk-i can-fezasına bir türlü doyamayarak bir, iki, üç temposunu bu defa:

Aman yar, paşam yar

Oldüm yar, cimdallı

Şarkısına bit-tahvil, ocağın önünden bulaşık çukuruna, oradan tabaklığın yanına atılarak zavallı Ali'yi mutfağın içinde dört döndürmeye başladı. 'Cimdallı'dan sonra:

Haydindi hopla da gel...

.....rını topla da gel

Onu müteakiben:

Ah anacığım bana ne oldu ben bilemem

Şarkısına girdi. Arap, genç kavalyesinin enfas-ı taze-i reculiyetini, yakından ılık ılık teneffüs ettikçe adeta kuduruyor, görülmedik bir tarikat-ı müfterise mensubinine isnat olunabilecek bir vecd-i müfritle oradan oraya atılıyordu. Bir iki sahan kapağı, tencere yuvarlandı. Bir uzun tabak düştü. Tuzla buz oldu. Zavallı Ali, bir istakoz kısıacı arasında kalmış kadar ezildiği bu sıvalı iki siyah kolun tazyik-i birahimanesinden kurtulmaya var kuvvetiyle uğraşıyor, muvaffak olamıyordu.

Arapta yavaş yavaş ağız köpürdü. Gözler döndü. Şimdi 'ah... ana... cığım...' şarkısı artık uzun fasılalarla takti edilerek... siyahları kaybolmuş gözlerle... baygın nefeslerle, bir ihtizar-ı sevda kesiklikleriyle söyleniyordu.

Ali ile sine-ber-sine-i cezbe olan Zarafet'in her türlü kavaid-i raksiye fevkine çıkardığı bu vals curcunası esnasında mutfakta kopan gürültüyü en evvel Azize Hanım duyarak hemen mahalli velveleye şıtap eylemiş, biçare Ali'yi, Arabın aguş-ı muzik-i tazibinde bunalmış, adeta morarmış bir halde görünce var avazıyla 'yetişin... Zarafet Ali'yi boğuyor' diye haykırarak bütün hane halkını mutfak kapısına toplamıştı. Gelenler 'vals'ten başka her şeye benzeyen bu der-aguş-ı acibin şaka mı yoksa kavga boğuş-

ması mı... hasılı ne olduğunu bir türlü kestiremediklerinden öyle bakakalmışlardı. Bir iki ağızdan:

“Zarafet, oğlanı bırak, zavallı mosmor kesilmiş...” kabilinden vuku bulan ihtarlara Arap hiç aldırıyordu.

Azize Hanım:

“Çocuklar görmüyor musunuz? Zarafet’in gözleri dönmüş, ağzı köpürmüş, onun adeta babası tutmuş... Böyle hali var mıydı?”

Vesile Hanım:

“Vardı... vardı... Evvelden de böyle birkaç defa daha babası tuttuysa... Onun ilmini Şaban bilirdi... Bilmem bir şeyler yapar, ayıltırdı...”

Azize Hanım:

“Tuhaf şey! Bu Arabın babası böyle mutlak Ali ile Şaban’la mı tutar? Bulmuş piliç gibi oğlanı, sımsıkı sarılmış... Ah sopa yoksulu fellah ah...”

Bin gürültü ile genç uşak Arabın aguş-ı tecavüzünden kurtarıldı. Ve Ali’ye, Zarafet’in böyle babası tutunca insanı boğmak ihtimali olduğu tehlikesi ve bir daha yanına o kadar yaklaşmaması lüzumu ihtar edildi.

Evin içinde ‘vals’ talimleri devam ediyordu. Bu usanmaz, bu gayur raks talibînine her lahza refakat için kadınların dizlerinde, hele piyano çalmak hususunda Lebibe’nin kollarında kuvvet kalmadı. Erkekler ‘dama’ yerine kolları arasına birer hasır sandalye alıp dudaklarıyla becerebildikleri kadar bir ‘vals’ havası ısıltığı tutturarak meşkte devam ediyorlardı.

Nihayet balo gecesı takarrüb etti. Bir gün evvel Mösyö Makferlan tarafından bir sandık şampanya, fıçı ile bira... Muskirat-ı saire ve birçok mekulat gönderildi. Ertesi günü piyano, bahçeye indirildi. Münasip bir tarafa mükemmel bir büfe tertip edildi. Ağaçlar, cam ve kâğıt fenerlerle donatıldı... Zarafet,

ocaklara büyük tencerelerle yemekler vurdu. Eleni büfeci, Ali de orta hizmetine tayin edildi. Gündelikle iki hizmetçi kadın daha tutuldu.

Ezandan sonra balo heyeti arabalarla sökün etti. Getirdikleri geçkin bir piyanist ile bir ufak siyah tabut şeklindeki mahfaza-i aletini elinde tutan bir genç kemanî piyanonun başına geçtiler. Bu ‘artist’ler sakal bıyıklarını tıraş edip saçlarını uzatmışlardı.

‘Piyenist’ bu koca aletin siyah kapağını kaldırdı. Bakanlara sırtır gibi bir sıraya koca beyaz dişler meydana çıkıverdi. Artist sağ elinin parmaklarını bit-takvis klavye üzerinde seri darbelerle, aşağı yukarı birkaç defa gezdirdi. Uzun boğazlı narin bir bil-lur sürahiden su boşaltılır zannolunacak, birbirine ulanmış bir gulgule-i ahenkdar ile hafif, yumuşak, yuvarlak sesler işitildi. Artist, omuzlarını döven uzun saçlarını silkerek başını sallayıp piyanonunun akordundan adem-i hoşnudi beyan eder surette yüzünü ekşitti. Sonra aletin markasına bakarak ‘*Un vieux Blanc-her*’ dedi.

Kemanî, aletini mahfazası içinden çıkardı. Piyenistin gösterdiği ‘la’ üzerine akort etti. Gece tamamıyla hulul eyledi. Bütün fenerler, ışıl edildi. Med’uvvin içinde, evvelce tanılanlardan başka birkaç çift madam ve möşyö daha vardı.

Madamlar, yeldirme gibi giymiş oldukları ‘kaş pusiye’leri üzerlerinden attılar. Beyaz gerdanlar, kollar dekolte olarak meydana çıktı. Evin kadınları kendileri için gayr-ı meşhud bir temaşa-yı fevkalade olan bu baloyu seyretmek tehalüküyle hanenin pencerelerine dizilmişlerdi.

Birinci vals başladı. Daha müskiratla vücutlara hararet, kafalara cesaret gelmemiş olduğundan Raci’yle Mahir dahil-i raks olmak cüretini gösteremediler. Bu iki delikanlı, muktedir olabildikleri mertebede birer dikkatle bakıyorlar, bu raksın en ince bir kaidesini bile hadde-i nazardan kaçırmamaya uğraşıyorlardı. Mahir, kaç gündür Meftun’dan aldığı ders tafsilatını yegan yegan zihnen ihyaya uğraşarak kendi kendine:

“Kavalye, damasının sol tarafında bulunup sağ koluyla belinden sarılacak, sol eliyle de madamın sağ elinden tutacak... Kavalyenin sol eli, madamın sağ koluna ani bir müddette muhtelif istikametler verebilmek için ziyadece açılmış bulunacak... Kavalyenin sağ omzu, damanın sağ omzuna daima amudi duracak, iki vücut yekdiğerine temas etmeyecek...

Birkaç valsten sonra kadrile başlanıldı. Bir erkek bir kadın, çift çift birer hat üzerine öne arkaya koşuşurlarken Azize Hanım pencereden bir kahkaha salıverip:

“Hay yetişmeyesiceler... Bunlar adeta çalgı ile bizim bildiğimize ‘köşe kapmaca’ ile ‘seke seke ben geldim’ oyunlarını oynuyorlar...”

Bir iki saatin içinde balo kızıştı. Büfenin önünde müskirat kadehleri dolup dolup boşalıyordu. Meftun, muhtelif kadınlarla birkaç nöbet oynadı. Raci ile Mahir hâlâ alargada durarak raksa dahil olmak cesaretini gösteremiyorlardı. Nihayet Mahir, Raci’nin kolundan çekip büfenin önüne götürdü:

“Haydi şuradan adam akıllı çekelim de oyuna girmeye cüret gelsin...” dedi.

Mahir, bu tavsiyesine ilk numuneyi kendi göstermek için bir su bardağını yarıdan ziyade ‘düz’⁶⁴ ile doldurdu. Biraz su ilavesiyle dikti. Raci, eniştesinin bu hazırlığını pek beğenmeyerek, o, ihtiyata riayeten yarım bardak bira ile iktifa etti. Mahir, şimdi sadrından beynine doğru bir hararetin tereffuunu hissediyor, yerinden kımıldamadığı vakit başı hafifçe dönüyordu. Kendisinde fi-el-vaki eskisine nispeten haylice cesaret peyda oldu. Acemilik hatalarıyla Madam Makferlan’a karşı mahcup kalmamak için evvelemirde diğer kadınlarla birkaç defa oynamayı munasip gördü. Oynadı, dans refikalarının bir iki defa hafifçe ayaklarına, fıstıklarına basmak, üzerlerine yıkılacak gibi sendelemek kabilinden kazalar geçiştirdi.

64 İçinde anason, sakız gibi koku verici maddeler bulunmayan rakı. Düz rakı. Düziko.

Başlanacak ‘vals’i kendiyle oynaması vaadini almak için pürhalecan Madam Makferlan’ın etrafında dolaşmaya başladı. Gözlerini kırıştırtıp yutkunuyor, ifadesi müşkül bir diyeceği olduğunu imaen türlü garip işmizazlarda bulunuyordu. Raci de iyiden iyiye gözüne Madam Şehim’i kestirmişti. Fakat ağabeyi Meftun’dan rahat yoktu. Madam Şehim’in bir diğeriyle oynamasına Meftun hemen hiç nöbet bırakmıyordu.

Mahir yine büfeye yanaştı. Bir silme bardak daha yuvarladı. Bu sefer balo bütün oyuncularıyla, sallanan fenerleriyle, piyanosuyla, büfesiyle atlı karınca gibi başının etrafında dönmeye başladı. Yürümek istedi. Adeta sendelediğini hissetti. Ağır ağır bir kenara çekildi, durdu. ‘Manyatize’ eder gibi gözlerini Madam Makferlan’a dikti. Hiç ayırmıyordu. Hiç... Muhtazirane bir süzgülük, bir bitkinlik, tahammül-i gayeyi bulmuş bir ıstıyakla bakıyordu. Raksa fasıla verildi. Bu defa diğer bir erkeğin Madamın yanına gitmesine meydan bırakmadan hemen koştu. Sarhoşluğunu belli etmemeye uğraşır beyhude ihtiyatlar ve ağır bir telaffuzla güya Fransızca söylemek isteyerek ‘*Vous et moi danser*’ dedi. Fakat Fransızcayı beceremediğini anlayarak akabinde Türkçe:

“Bu oyunu... acizinizle, yani benimle... Mahir bendenizle oynamanızı rica ederim...” suretine tebdil-i kelim etti. Mahir’in böyle bir teklife çoktan beri hazırlanmakta olduğunu madam zaten farkında bulunduğundan o da Türkçe ‘peki efendim’ cevabını verdi.

Mahir, bir kavalce sıfatıyla usulen kolunu refikasına takdim edecek yerde kendisi Madamın koluna girdi. Raksın başlamasına intizaren dolaşıyorlardı. Dildarıyla vücut vücuda olan bu temastan Kasım Efendizade o kadar büyük bir bahtıyarlık hissediyordu ki bunun şükranı-i azimesini kulağına fısıldamak için madamı تنها bir tarafa çekip götürmek istiyordu. Bir iki dolaştılar. Bu düşüncesini icraya vakit olmadan raks başladı.

Bizim acemi oyuncu, hendeseden bir dava başı ezberler gibi zihnen hıfz etmiş olduğu kavalye, damasının sol tarafında bulunup sağ koluyla belinden sarılacak ila ahirihi...’ vals nazariyesini tahattura uğraşarak damasını bir kavrayıştır kavradı. Kendilerini ortaya bırakıp salıverdiler... Mahir, hayli sarhoş olmakla beraber bu tutumun, kavaid-i raksıyeye muvafık bir tutum olmadığını anlayarak vücudunu madamdan mümkün olabildiği kadar uzak tutmaya uğraşiyor, fakat nakabil-i mukavemet bir miknatisiyet yeme iki bedeni birbirine rampa ediveriyordu. Bir iki devir icra olundu. Muzikacılar da oyuncular da kıızıştılar. Adeta hallendiler. Madam Makferlan’dan intişar eden takat-şiken bir buy-ı cazıb Mahir de tahammüle kudret bırakmadı. Bu zavallı delikanlı, burnunu damasının göğsüne, iki bedia-i muattarası arasına sokmuş, yalnız kendinin orada pencereden bakan bir zevcesi, kolları arasındaki kadının o baloda bir kocası bulunduğunu değil artık kendi varlığını, bütün mevcudiyet-i kainatı bile unutmuştu. Kaç zamandır ezberlemiş olduğu ‘*Oh madame comme je vous aime*’ (oh madam, sizi ne kadar seviyorum) cümlesini arada bir ağır, baygın bir telaffuzla tekrar ederek burnu altındaki o gaşy-aver ‘buket’i muhtarızane süzgünlüklerle istişmam ediyor, adeta içiyordu.

Bu çift, vals tutumundan hariç bir sarmaş dolaşla diğer oyuncuların arasında adeta serseriyane denecek bir seyr takip etmekte iken hemen sürtünecek kadar birbirine takarrüb ettikleri bir sırada Meftun, Madam Makferlan’a doğru eğilerek Mahir’i kasettığını bir göz işaretiyle anlatıp dedi ki:

“*Je vous prie madame de travailler au dressage*⁶⁵ *de cet animal-la* (şu hayvanın talim ve terbiyesine uğraşmanızı rica ederim madam)”

Madam Makferlan hemen şu cevabı verdi:

65 [Yazarın notu] *Dressage: Hayvanâtın talim ve terbiyeleri hakkında kullandır.*

“*Ne vous inquiétez pas monsieur il est deja demi dressé* (merak etmeyiniz efendim. O şimdiden yarı terbiye edilmiştir)”

Mahir’in Fransızcası kalıp olarak birkaç cümle ezberlemek-ten ibaret olduğu için kulağı dibinde mırıldanılan şu kelimât-ı tezyifiyenin tek bir sözünü bile anlayamadı. Fakat cereyan eden şu sözlerin, kendinin madama olan şiddet-i sevdasına taallukunu hissetti. İkinci devrede yine Meftun’un yanından sıyırıp geçtikleri esnada meşamını o sine-i ruh-fezadan ayırarak:

“Enişteciğim... Tekmil akarat-ı pederimin senetleri eğer yârın sana demetiyle getiremezsem bana da Mahir demesinler... Emret... Efendim Mahir kuluna emret...” dedi ve eniştesinin bu büyük lütfunu tahdisen perestesinin gerdanına bus-e ateşin kondurdu.

Meftun, Mahir’in bu tebşir-i nagehanisine mukabil şeytanet-kâr bir tebessüm göstererek:

“Ha alık! Dur bakalım ben şimdi babanın senetleriyle iktifa edek miyim?” dedi.

Balo halkının, büfe önünde teati-i akdaha verdiği germi art- tıkça arttı. Mösyö Makferlan diğeri bir kadınla o kadar meşgul idi ki zevcesinin gerdanına yapışan o bıyıklı sülûğü şöyle bir lah- za olsun görmeye vakti yoktu... Şehim Bey keza... Sanki bu iki zevc kolları arasındaki yabancı kadınlardan aldıkları hisse-i zev- ke bedel kendi zevcelerini o gecelik bir metrukîyet-i tamme ile aguş-ı ahire teberru etmişlerdi.

Madam Makferlan, terbiyesizliği de aşkı gibi hadden birün olan sevdalısının bu tecavüzlerine, acemiliğine hürmeten biraz müsamaha gösteriyor, fakat külliyyen müsait bulunsa delikanlı- nın renk-i tecavüzü pek koyulaştıracağını anladığından ‘sosyete’ içinde bir kadına karşı bu gibi taşkınlıkların pek büyük hakaret addolunacağını kâh kavliyle kâh haliyle ifhama uğraşıyordu... Şu kadar ki bu yeni avı kapancadan ürkütüp büsbütün kaçırmamak için işi yarı yarıya da hoş görmekle şakaya buluşturmaya mecbur oluyordu.

Meftun'un Madam Şehim'le olan suret-i raksı da 'vals' kava-
id-i marufesini taşarak Mahir'in yapışkanlığına benzer bir hale
geldi.

Pencere önünde bulunan kadınlar zevçlerinin bu cinayet-i
aleniyelerini artık rüyete tahammül getiremeyerek sancı tutmuş
gibi kıvrım kıvrım kıvranıyorlardı. Lebibe ne yapacağını şaşır-
arak öfkesini Mahir'in hemşiresinden çıkarmak ister gibi itab-
amiz bir tavırla Edibe'ye:

"Kardeşiniz beyefendinin oyununa baksanıza, damasına o
kadar yapışmış ki başını oradan çekse karının göğsünde mutlak
ağzının resmi çıkmış görülecek..." diyordu. Edibe de:

"Ya siz de biraderiniz Meftun Bey'in haline baksanıza! O
serçe gibi zayıf karıya adeta bir atmaca hırsıyla sarılmış..." cea-
bını veriyor. Azize Hanım ise her iki kadının hiddetini de bir
çırpıda körüklemek için:

"Kimin kime bir şey demeye yüzü var... İkinizin kocası da
birbirinden kepaze..."

Bahçedeki balonun gide gide horaya... horadan havraya
döndüğünü gören Zarafet mutfağı terk ile o da önünde prostel-
asıyla kervana karışmaya çıktı. Büfeye takarrüb etti. Raci'nin bir
kadeh içki yuvarladıktan sonra Eleni'den, Şabanvari mezeler al-
dığını gördü. Zarafet biraya bayılırdı. Orada bir sandalyeye iliş-
ti. Bir taane yuvarladı. Bir kap derununda buz içinde şampanya
şişeleri gördü. Bunların hangi nev' müskirattan olduğunu bile-
mediğinden Eleni'den sordu:

"Ayo kız Elengo. Bu buzun içindekiler nedir?"

Eleni, sözü kısa kesmek için:

"Gazoz abla... gazoz..."

"Benim içini bu gece şok yapıyor versene bir gazoz..."

"Abla bu gazoz çok serttir. Başına vurur..."

"Âlem içiyo... vurmuyo da bana mı vuraca? Ver..."

Eleni, naçar kapı yoldaşına bir kadeh şampanya ikram eder.
Arap, gözlerini süze süze içerek:

“Oh... oh ne guzel gazoz bunu... Kokusu biraz sert ama içi-
şini hoşuma gitti...”

Zarafet’in içkiye hiç yüzü yoktu. Bir bardak boza içse neşe-
leniverirdi. Bira ile şampanyadan sonra Arap, bir bitabi-i nazar-
la gerdan kırmaya başladı. Biraz bulanık gözleriyle Ali’yi araştı-
rıyordu. Mahbubuyla katara karışarak vals etmenin tamam sıra-
sıydı. Oğlanı uzaktan gördü. Zavallı delikanlı her işe yetişmeye
uğraşıyordu. Fakat göğsü açık bir kadının yanından geçerken
mıhlанmış gibi bulunduğu yerde kalıyor, lebni beyazlıklarıyla
pür-taravet görünen ve ta’b-ı raksla şimdi dalga dalga pembeleş-
miş, dantelaların çerçevesi içinde etrafına zimba oymalı kâğıt
çevrilmiş, açık şafak renkli sümbül ile zambak demetine benze-
yen bu vücudu valihane temaşaya bir türlü doyamıyordu.

Bizim siyah Zarafet, dilpesendinin, beyaz vücutlara bu mec-
zubiyet-i şedidesini karşıdan hiss ile ani bir kıskanç fevranıyla
koştı. Delikanlının omzundan yakalayıp silkerek:

“Oraya, buraya bakıp ne alınıyorsun ayo... o kokona karıları
senin karnını doyurur mu? Sana Zarafet’ten başka kimden fayda
var? Haydi gel şuraya... Muftağın arkasına... Muzikaya uyalım
da seninle oynayalım!”

Zarafet’in oyunundan pek ağzı yanmış olan Ali, mühim bir
iş bulunduğ u bahanesini serd ile hemen yürüyüverir. Savuşur...
Fakat Arap, delikanlının arkasında tehdiden parmağını sallaya
sallaya:

“A a a şapkına bak... Kart karıları açık saçık gordu da ımren-
di mı? Ne yaptı? Ben adamın gozunu çıkarırım...”

Zarafet bu hiddetle büfeye yanaşıp:

“Elengo kız! Ver şurdan bir gazoz daha, içim yanıyo...”

Eleni biraz suratı asarak:

“Yok abla o gazoz misafirler içindir...”

“Patlasın misafirler, ver diyorum... İçimi bir ateş sardı...”

Eleni, şampanya vermeden ablayı savmak kabil olamayacağı-
nı anlayarak doldurur. Kadehi verirken:

“Abla işte bu son... Artık vermeyecek...”

Zarafet, şampanyayı diker. Her yudumda gözlerini de beraber açıp kapayarak:

“Ah bu ne güzel gazoz... Boğazımdan fışır fışır fışır içime gitti... Ah Şaban, iki gözlerin kor olsun.. Ah Alim Ali de gul Alim... Gul dibine gel yarım... Ah ne fena oluyo benim halim... Zarafet yanıyo... Aman gul yanaklı civan Alim...”

Eleni, orada duran sandıktan iki şişe şampanya alır. Buzun içinden eksilenlerin yerini doldurmak için soğuk kapa kor... Zarafet şampanya sandığını görür. Eleni’nin bir meşguliyetli zamanından bil-istifade sandıktan bir şişe alır. Soğuk kaba kor. Oradan bir diğerini aşırır. Eline geçirdiği bir bardakla Ali’nin yanına gider!

“Aliciğim! Şu soğuk gazozdan iç bir tane... Aman ne güzel insanın içinde fışır fışır... ediyoy...”

Ali’ye yorgunlukla hararet basmış olduğundan bu teklife karşı duramayarak, kara sakinin elinden beyaz köpüklü şampanyayı alır, içer... Oğlanın vücuduna hoş bir serinlik, beynine hafif bir neşe yayılır. Arap elinde şişe ile Ali’nin arkasını hiç bırakmaz. On dakikada, çeyrekte bir içirir... Dimağı, asabı müskirat tesiratından o zamana kadar masun kalmış olan Ali hayatının bu ilk sekrinde iki üç kadehle bayacağı neşelenir... Arabın vals teklifine şimdi muvafakat gösterir. Mutfağın arkasında ‘dans’ başlar. Beş on dakika sıçradıktan sonra bir taraftan şampanya diğer taraftan Ali’nin istişmam-ı gül rahıyla bir mest-i perran kesilen Zarafet, dilpesendini kolları arasında uçura uçura ta umumi raks mahalline kadar götürdü.

Muzika, ‘Jul Klen’in şampanya valsini çılgınca bir süratle çalıyordu... Oyuncular o kadar kızışmışlardı ki ortada dönen fistan etekleri, fırtınadan bağı gevşemiş yelken uçları gibi yelpir yelpir, dalgalana dalgalana savruluyordu. Sağa sola vurulan vals yalpasının hem sürati hem vüs’ati gittikçe artmakta iken birdenbire bir kıyamettir koptu.

Bu vals harmanının ortasına, güya yekdiğerine iple sarıla sarıla sıkı sıkıya rabtedilmiş iki insan vücudunun tevhidinden husele gelmiş bir topaç kapılıp saliverilmişti. Bu biaman, bu akur topaç, dört ayağın ictimandan bir mihver hasıl olmuş zannolunacak bir süratle hem dönüyor, hem güzergâhına tesadüf eden şeyleri kasırğa gibi hercümerç ederek gidiyordu. Balo meydanında derhal dehşetli bir anaför peyda oldu. Topacın musademe-i şedidesine uğrayan oyuncular erkek kadın neye uğradığını bilemedi. Bir müddet sonra raks sahasında Zarafet'le Ali'nin vahdetinden vücut bulmuş bu müthiş topaçtan başka kimse kalmadı. Bütün balo halkı kenara birer tarafa çekilerek şimdi bu siyahlı beyazlı kasırgayı seyrediyorlardı.

Muzika da sustu. Zarafet'in prostelası bir tarafa gitmiş, saçları bir siyah duman gibi kabarıp berheva olmuş... Gözlerinin karası içeri dönmüştü. Muzikası kendinden cesim bir oyuncak gibi bu topaç ortada dönüyordu. Çünkü Zarafet besbelli vatan havalarından biri olacak:

Hongolo kalala valalalava

Hongolo kalala valalalava

Tarzında imlaya zor gelir, bestesi güftesinden acib bir hava tutturmuştu. Frenk'in biri Fransızca "Bu kasırğa başımıza nereden koptu?" dedi.

Bütün oyuncuları saman gibi dört tarafa savuran bu topaç saha-i raksta yalnız kalınca 'hongolo kalala' havasıyla döndü, döndü. Nihayet kendisi de bitap ve tüvan kalarak bir tarafa tekerlendi gitti.

Bu fırtına esnasında ceketı sökülmeğ, fıstanı yırtılmak, dirseğı incinmek kabilinden hasara uğrayanlar oldu. Fakat balo hal-kını bir 'borno' havasıyla eğlendirmek isterken nasılsa babası tutmuş olduğı bildirilen aşçı kadının, bu zihayat kasırganın şu hareketi herkes tarafından birer kakhaha ile telakki edilerek hoş görüldü. Geçti.

Zevclerinin artık rüyetine tahammül götürülemeyecek dereceye varan adab-ı raks haricindeki taşkınlıklarını temaşadan, zavallı kadınlar artık pek bunalmışlardı. Sahne-i rakstaki ahval-i cariyyenin en ufağını bile o yaman nazar-ı tenkid ve tayibinden kaçırmayan Azize Hanım refikalarına dedi ki:

“Çocuklar! Bu herifler, karılar birbirine sarılıp Haymana beygiri gibi orta yerde fırl fırl döndükten sonra büfe midir, küfe midir nedir, işte o meyhane ‘tezgah’ı gibi yerin önüne gidecek bir şeyler ziftlenip ziftlenip de daha sonra ne tarafa çekiliyorlar? Farkında mısınız?”

Lebibe:

“Bahçenin ta öbür ucundaki kameriyeye gidiyorlar. Ağabeyim oraya bir ayna, bir fener, tarak, pudra gibi şeyler koydurttu. Orası bu gecelik madamlara tuvalet odası hizmetini görüyor. Kadınlar oraya gidip gidip tuvalet tazeliyorlar.”

“A iki gözüm iyi söylüyorsun ama karılar oraya yalnız girmiyorlar ki! Yanlarında kazık gibi birer tane de herif götürüyorlar. Onlar neci? Tuvaletlerini bu heriflere mi yaptırıyorlar?”

Lebibe canının sıkıntısından birkaç defa pufplayarak:

“Bilmem...”

“A içimizde alafranga âdetlerini en iyi bilen sensin... Ben bir şeye daha dikkat ettim... O kameriyedeki lamba da söndü hanidir... Ona çoktan ‘puf’ dediler... Şimdi tuvaletler karanlıkta yapılıyor... Burada orta yerde aşikâre ‘vals’, orada karanlıkta gizli bir şey oynanıyor. Ah sen esirge rabbim... Alafranganın baloları hep bu türlü müdür? Böyle bir faslı aydınlıkta herkesin içinde, öteki faslı karanlıkta yalnızca mı oynanır?”

Azize’nin artık çenesi açıldı. Lebibe, bu fitne kumkuması karının sözleriyle büsbütün zehirlenmemek için su içmek bahanesiyle pencerenin önünden kalktı. Büyük bir can sıkıntısıyla bir iki odaya girdi. Çıktı. Birdenbire aklına bir şey geldi... Bu varid-i zihnisini icra edip etmemek hususunda bir müddet tereddüt gösterdikten sonra nihayet yapmaya karar verdi. O gece madam-

ların tuvaletlerine tahsis edilen ziyası üflenmiş kameriyenin yanına gidip zevcinin diğer bir kadınla olan rezalet-i sevdasını gözüyle görmek, kulağıyla işitmek... Sonra üzerlerine atılarak ikisini de didik didik paralamak istiyordu... Hemen yeldirmesini giydi. Başını örttü. Bahçeye çıktı...

Kocasının cinayet-i aleniyesini rüyetten adeta cinnet haline gelmiş bulunan Edibe, görümcesinin hiçbir hareketini nazar-ı dikkatten kaçırmamış olduğu için hemen yeldirmesini geçirip başına bir örtü atarak beş on hatve arkadan Lebibe'yi takiben bahçeye çıktı. Onlar gider de Azize hiç durur mu? O da bir çarşafa bürünerek bu ikisinin peşine takıldı. Hanımların böyle birbirini takiben örtünüp örtünüp çıktıklarını gören Rebia da onlara imtisalden geri durmadı...

Lebibe, kalabalığın uzağından dolaşarak gitti. Kameriyenin yasemin ve beyaz gül, dal ve yapraklarında müteşekkil cidar-ı haricisinin münasip bir mahaline sokuldu. Durdu.

Edibe ile Azize kendilerini yekdiğerine sezdirmeksizin, onlar da birer tarafa büzülüp çekildiler...

Lebibe, gözünü kulağını kameriyenin muvafık bir deliğinden içeriye uydurmaya uğraşırken bir mösyö ile bir madam tuvaletlerini henüz itmam etmişlerdi. Onlar çıktı. Çok sürmeden bir çift daha geldi.

Bu muzlim tuvalet mahallinin en büyük garabeti tanzim-i çehre ve kıyafet kasdıyla içeri girenlerin birer müddet orada kaldıktan sonra girdiklerinden beş beter bozuk bir tuvaletle dışarı çıkmalarında nümayan oluyordu.

Bu yeni gelen çiftin sesleri Lebibe için yabancı değildi. Erkek Meftun'du. Biraz dikkatten sonra kadının da Madam Makferlan olduğunu anladı... Nasıl olmuş da bu karı, Mahir'in o bed-mes-tane sırnaşıklığından, o gevşemek, çözülme bilmeyen aguş-ı hırsından kurtulabilmiş? Fransızca konuşuyorlardı. Karı, uzun uzun birkaç defa pufalayarak rieteyinde kaç saattir teraküm eden zucret-i şedideyi boşaltmaya uğraşarak:

“Aman Meftun bittim... Ne yapışkan şey! Elinden kurtuluncaya kadar ak ile karayı seçtim... Türklerin âşıklıkları hep böyle budalaca mıdır? Kayınbiraderin olacak bu Mahir isimli herif ömründe hiç kadınla bulunmamış mı? Sevgi, nüvaziş nasıl olur katiyen bilmiyor. Bugünkü muhabbet değil, adeta yamyamlık... Beni çiğ çiğ yiyecek... Azıcık daha sarhoş olup da bunun mütemadi muhacemat-ı âşikanesine karşı müdafa-i nefste biraz dalgınlık göstere idim mutlak yarın sabah kolumdan, göğsümden birkaç gramlık etimi ekl edilmiş bulacaktım... Vücudumun halini görme. Bana acırsın... Delik deşik oldum... Kocamın on senelik sevgisini, der-aguşunu, busesini bir araya toplamak kabil olsa Mahir’in bu gece benden aldığı kam-ı sevdaya nispeten mutlak la-şey hükmünde kalır...”

Meftun, ağzını Madam’ın gerdanına yapıştırıp bir şehik-i medid ile inledikten sonra buse şapırtıları arasında:

“Affedersiniz Madam... Pek yorgun olduğunuzu biliyorum... Fakat dayanamıyorum... Bu beyaz, bu nermin, bu müs-kir sine-i letafetten benim de hisse-i telezzüzüm vardır. Benim sütlerimi, kaymaklarımı, şekerlerimi, bütün gıda-yı aşkıma bu gece, o kahrolası Mahir sildi, süpürdü.”

“Çekil Meftun... çekil... Bu akşam her tarafım Mahir’in salyasıyla yıkandı... Üç dört banyo etmedikçe temizlenemeyeceğim... Ağzına bulaşır... Çekil...”

Meftun, bir iki şapırtıdan sonra:

“Bulaşsın... Bu nurdan bedenle, sevda tılsımıyla temasa gelen her şey terkib-i aslisindeki bayağılığı kaybederek adeta cevher-i musaffaya... munkalib olur.”

“Haydi... haydi... Budalalığın lüzumu yok... Sen de Türk’sün... Sen de Mahir’in cinsindensin... Sen de o metasın... Bu çeneleri kime yapıyorsun? Bu gece Madam Şehim’i öpmekten ağzın yorulmadı mı?”

“Ah Madam... Öptüm, inkâr etmem... Fakat ne gibi bir lüzum-ı mübrem icbarıyla... Biliyor musun?”

“Oh tuhaf şey... Bir erkeğin güzel bir kadını öpmesi ancak bir nev’ arzu sevgiyle vuku bulur. İki desen değil... Bunun da nasıl bir arzu olduğunu ne sen bana, ne ben sana öğretecek kadar ikimiz de acemi, ahmak değiliz...”

“Malum Madam... malum... Fakat bilseniz Madam Şehim bu akşam bana ne kadar yalvardı... Bu ricasını reddetmeyi doğrusu kendi erkekliğime ‘galantri’ nezaketine muvafık bulmadım...”

“Oh aman ne kadar tuhaf! Beni gülmekten öldürmek mi istiyorsunuz? Madam Şehim, sana hiçbir balo adabıyla tevafuk etmeyecek bir cüretle âlemin içinde ‘bana sarıl sarıl da öp’ mü dedi.”

“O açıktan açığa öyle demedi. Fakat onun dediğinden ben bu manayı çıkardım...”

“Nasıl?”

“Şehim Bey’in, şimdi Madam Edmon Baril’e şiddetle tutulmuş olduğunu biliyorsun...”

“Evet biliyorum... O, nankör bir heriftir. Daha üç gün evveli benim için deli olup duruyordu. Şehim birkaç zamanda bir gömleğini değiştiren yılan gibi muhabbetini yeniler...”

“Senin lütuflarına karşı onun gösterdiği bu küfran doğrusu...”

“Ne ise şimdi onun lüzumu yok... Madam Şehim’in sana ettiği ricanın nev’ini anlamak isterim...”

“Kocasının Madam Edmon’a peyda ettiği iptilayı, ‘Blanş’ çekemiyor... Buna her nedense tahammül edemiyor... Şehim’i kıskandırmak için benim kendine karşı şiddetli bir âşık rolü oynamamı arzu ediyor.”

“Bu da bir nev’ kadın cinneti... Tuhaf arzu... Fakat sen de ifasını deruhde eylediğin rolde pek ileri varıyorsun... Böyle ismarlama âşık rolleri senin için biçilmiş ‘kaftan’... Bizim Mösyö Makferlan, Madam Şehim’in nesine elvermiyor da sözüm ona senin gibi böyle sahte âşıklar istihdamına kalkıyor...”

“Ah Madam, benden iyi bilirsin ya! Mösyö Makferlan, sevgili zevcin, şimdi Matmazel Gabriyel ile ziyade meşgul değil mi?.. Bu geceki taşkınlıklarına dikkat etmedin mi?”

“Oh... oh Matmazel ‘Gabriyel’ ne gülünç unvan! Elimde bir iktidar-ı hâkimanem olsa böyle otuz yaşındaki kart, bahusus sıfat-ı bekâreti bir imtiyaz-ı mahsus-ı fuhuş gibi istimal eden kârlara matmazel denmesini resmen men’ ederdim.

“Çok haklısın... Bu fikrinden dolayı dünyanın bütün namus-kâr matmazelleri sana medyun-ı şükran olsalar yeri var...”

“Pek ileri varma... Dünyanın matmazelleri dediğin ağız kala-balığı ne oluyor? Şimdi Avrupa’da bu unvana musaddak olacak kadar uslu durmuş ‘mankafa’lar çok çıkmaz... Kocam iffetperesttir. Böyle matmazel unvanlı fahişelere ziyade hürmet ve itibar gösterir... Zavallı Blanş, bu gece kocasının da amanının da aguş-ı sevdalarında birer rakip görmekle müteellim oluyor... Öyle hayal kadar rakık, nazik, güzel bir kadın senin gibi gündelikçi bir aşk rençberi tutmaya mecbur oluyor... Ah bu erkekler, ah bu erkekler... Çeşni değiştirmek için çok defa letafeten dün bir kadını eski maşukanıza tercih garabetini gösterirsiniz... Zavallı Blanş’la ikimizin de derdi başka türlü... O yapma âşık istihdamı mecburiyetinde bulunuyor. Ben de sebebini pek bilemediğim halde kaba, hoyrat, haşarı bir Türk’e peşkeş çekiliyorum. Bunun sonu ne olacak?

“Zengin olacağız... zengin...”

“Kasım Efendi’nin milyonlarına biz mi varis olacağız?”

“Şüphesiz...”

“İhtiyar hasta mı?”

“Hayır, henüz turp gibi...”

“O halde...”

“Ben bu verasete ihtiyarın sağlığında vaz’-ı yed için bir yol keşfettim...”

“Ooo... Kutb-ı şimali kâşifliği kadar mühim bir keyfiyet...”

“Fakat bu keşfinde senin muavemet-i ‘fenniye’n sayesinde muvaffak olabileceğim...”

“Nasıl?”

“Mahir’de sevda ateşi saçağa sardı mı?”

“Bacayı bile geçti...”

“Bir iki gün sonra iki üç yüz liralık bir ihtiyacından bahset... Tavrı değişir.”

“Sonra bu paraları elimden mi alacaksın?”

“Hayır, seninki sana... Benimki bana...”

“Anlayamadım...”

“Mahir’in yedinden ne koparabilirsen senin olacak...”

“Ya sen ne suretle cerr-i nükud edeceksin?”

“O da bana mahsus bir sır...”

O gece, tuvalet odası namına ihzar edilen bu sevda menzili-ne bir çift oyuncu daha geldi. Evvelkiler tuvaletlerinin icabına bakmış oldukları için bu hücre-i muzlime-i tezeyyünü yeni gelenlere terk ile çekildiler. Bir saat kadar süren kısa bir müddet zarfında Meftun’un oraya üç muhtelif kadınla geldiğini kameri-yenin haricinde muhtefi bulunan hanımlar, delikanlının sesinden anladılar...”

Lebibe, o işittiği sözlerden adeta zehirlendi. Edibe, o fanfan-lardan bir şey anlayamıyor, yalnız buse şapırtılarının belagat-i müessiresiyle zevci aleyhinde tezyid-i gayz edip duruyordu. Azi-ze Hanım kendi kendine Meftun için:

“Aman ne şıpsavdi herifmiş bu! Balodaki karıların hepsine erip yetişiyor... Bu dünyada onun beğenmediği hiçbir kadın yok ki... Kim bilir benim için de zihninden neler geçirir? Oşt köpek, yüz gönlüm olsa vallah sana birini vermem.”

Bu balo velvelesi, bütün civar köşklere tanin-endaz-ı şetaret olmakta iken komşunun uşağı, aşçısı, bağcısı, İdris, Veli, Kerim... Bu üçü, duvarın arkasından boyunlarını uzatarak safvetle belahet arasında birer tebessüm ve yalışkanlıkla oyuna bakıyor-lar, göğüsleri açık, gözleri süzük madamlara sarılıp da bu har-man-ı raksta fırl fırl dönen erkeklerin bu bahtıyarlıklarına luab-ı iştihalarını akıtarak gıpta ediyorlardı.

Aşçı Veli, Zarafet’in uzaktan bir müştak-ı hasbisi idi. Arap,

kırmızı peluş hırkası, kabanık saçları, elvan boncuklarıyla bahçe-
de dolaşıp kapı yoldaşı uşakla cilveleşirken Veli, karşıdan bayağı
göğüs geçirir, Zarafet'e adeta diş bilerdi. Bu siyah afet-i canının
adını 'kara tavuk' koymuştu. İştten hali kalıp da mutfağın yanın-
daki odada keçe külahını bir tarafa çarpıtıp tanburasını çaldığı ve
ağustosta bile o kirli yün çoraplarını çıkarmadığı, kokan ayakla-
rını birbirinin üzerine atarak mızrabın cünbüş-i zımsımına tat-
biken sallandığı zaman kara tavuğun üzerine beyitler, destanlar
düzerdi. Bazen refiki hizmetkâra:

"Ulan İdris... Kıymetini bilene kara tavuk, piliçten daha gev-
rek... daha elezdir..." derdi... O gece Zarafet, Ali ile topaç hali-
ne gelip raks meydanını anafora verdiği vakit aşçı Veli arkadaş-
larına:

"Hemşehriler goruyunuz mu? Hey gozünü sevdiğimin kara
tavuğu, hepsine tırpan attırdı... Bir yahalarsam birkaç tırpan da
ona atacağım a... Fakat doguz cilveli... Cıva gibi kaynıyor, ele
geçmiyo ki?"

İdris, alık alık gülerek:

"Aşçıbaşı tabiatına turp sıkam... Böyle kaymak beyaz karıla-
rın yanında sen Arabı mı hıyızlanıyor?"

"Ulan İdris sen de ağzının tadını ne bilin? Kısrağın eyisi
takımı vurduklayın kişneyip şaha varandır. Rengine ne bakı-
yon sen? Kerim sen de neye bir laf demiyon? Hangumuz hak-
lı..."

Kerim:

"Kerim'e bu akşam bir karı olsun da ha mori karanlıkta ren-
gini nene lazım benim... İster kara olsun ister mavi..."

İdris:

"Haydi ordan hımbıl, mavi karı olur mu?"

"Sözünün temsilini söylemişim. Mavi olmazsa sarı olsun...
Ne zararı var?"

Üç arkadaş, bu muhavere-i gayr-ı nezihelerini bir hayli müd-
det uzattıktan sonra nihayet aşçı Veli:

“Şaşkın şaşkın durup da buradan ne bakıyoh... Duvarı aşak da yanlarına varsak, bizi koğacaklar değül a... Koca zıyafet bu! Ev sahibi pek nezaketli biridir...”

Aşcının bu fikri diğer ikisi tarafından derhal tasvip edilir... Duvarı aşarlar... Orada dura... burada eğlene... Yavaş yavaş ileri doğru sokulurlar... Nasılsa bu üç davetsiz misafir Eleni’nin gözüne ilişir... Rum kızı, şampanyanın en büyük hissesini nefesine ifraz etmiş olduğu için kafasının o taşkın neşesiyle karşıdan bizim babayiğitleri tanır... Komşuluk hatır-nüvazlığına kalkışarak:

“Aşçıbaşı gel burda... o... vire kaymeni... İdris de Kerim de beraber... Bu aksam bizim iki kadeh içkimize kullanmaz mısınız?” nida-yı taltifinde bulunur. Aşçı Veli bu ikramı duyunca:

“Kohana kızı bize işmar ediyoh... Gideh mi?”

İdris:

“Gordun mu karyı? İşte ben de buna bitiyim... Ulan ne du-ruyoh? Gideh gideh...”

Kerim:

“Mademkine çağınıyorlar. Niçün gitmiyoz orada?”

Üç refik, büfeye yanaşırlar. Eleni bir bira ikram eder. İdris’le Kerim yuvarlarlar. Fakat aşçıbaşı birayı iade ile:

“Ben arpa suyu kullanmam... Akcinli yok mu? Akcinli!”

Eleni:

“Tarçınli?”

“Yoh hohona... Darçını nideyim?”

İdris, Eleni’ye karşı bir zarafet taslamak isteyerek:

“Ulan darçını nidek olur mu? O da kohusu mübarek, la-zımlıklı bir şeydir... Darçını şu ortada zıplayan kadınların be-yaz göğüslerine eküp de sonra tavuk göğsü diye kaşıklayah ol-ma mı?”

Aşçı:

“Burada bu kadar nimet dururken tavuk göğsünü nerden hatırladın ulan? Pisboğazlığın lüzumu yoh... Haydi hohona ha-nım, bana bir anzorot ikram et ki keyiflenem...”

“Anzorot? Bu ne?”

İdris:

“Düzcesi bizim aşçıbaşı ırahı isteyo... İşte lakırtıyı cilvelendirme için uzatıyo...”

Eleni:

“Rakı mı?”

Aşçı:

“İrahı mı... evet...”

Eleni:

“Duziko var...”

“Kadehe düz koy... Eğri koy, o boğazımdan giderkene o düzelir... Aha işte bu parmağım gibi tostogru olur...”

Arabacı Veysi, ahırda hayvanı tımar ettikten sonra gelmiş arkadaşlarını meydanda bulamayınca duvar kenarından baloyu seyretmeye başlamış. Bu esnada Veli'nin sesini işitmiş... Biraz bakınmış, İdris'in de Kerim'in de orada olduklarını anlayarak arkadaşlarına iltihak için duvarı atlamış, büfeye yanaşıp Eleni'nin ikramına o da nail olmuştu.

Eleni, bu dört hizmetkâra ikramen sunduğu kadehlerin adedini terbiyeleriyle muvazene etmek ihtiyatında bulunamadığı için bu haşeratın başları dönüp gözleri dumanlanınca, gördükleri şu ikramın mukabele-i şükranıyesini bir suret-i makusede edaya giriştiler...

Zarafet, evvelce yuvarlanıp sızmış olduğu yerde müddet-i hab-ı mestanesini itmam ederek o aralık kalkıp yanından bir lahza iftirakına tahammül götüremediği Ali'yi aramaya başlamıştı. Arap, şampanya humarıyla ağır, çarpık, göz şaşı bir halde boncuklarını, bileziklerini şakırdta şakırdta, sendeleye mendeleye ve her tesadüf ettiğine ‘Ayo Ali’yi gordun mu?’ sualini tekrar ede ede büfenin yanına kadar gelerek Eleni'ye:

“Ayo kız Elengo... Ali'yi gordun mu? Nereye gayboldu bu çıftı?” sualini irad edince Veli yanındaki İdris'i dürterek:

“Aman kara tavuk geldi... Şunu bir kapana sohamaz mıyız? Boncukları ısl ısl ıslıdıyo... Ah göğülmün (gönlümün) yosması... (Zarafet’e hitaben) Ah gozelim, Ali’yi nideceğen ki?”

Zarafet kaşlarını çatıp hiddetle:

“Sen kimsin ayo? Ne vazifen senin? Allah... allah... terbiyesi-ze bak!”

Veli:

“Ali’yi gordüm de onun için soruyorum... Ne kıızıyon?”

“Gordunse soyle...”

Veli, eliyle karanlık tarafı işaret ederek:

“Nah işte şu tarafa yollandı...”

İrae edilen bu karanlık cihete, Zarafet hemen saldırır... Aşçı Veli arkadaşlarına hitaben:

“Ben kara tavukla visallenmeye gidiyorum... Siz de şöyle bir etrafı dolanın... Bu akşam bu bahçede av çok... Ne kismet yahlarsanız hemen zevkini çıkarın...” tavsiyesinde bulunduktan sonra kara tavuğun arkasından koşar. Yaran-ı nezaket intıması da edilen bu tavsiyeyi icrada saniye fevt etmeksizin bahçenin cihat-ı muzlimesinde av taharrisine dağıldılar...

Aşçı Veli, Zarafet’i kesif bir zulmet içinde yakalayarak iştiyak-ı şedidle belinden bir kavrar.. Vehleten neye uğradığını bilemeyen Zarafet:

“Oh aman belim kırıldı... Ali misin sen?”

Zarafet, bu müştak-ı mütehevvirini eliyle yukarıdan aşağıya kadar bir yoklayarak çapını Ali’nin körpe vücuduna nispet kabul etmez surette hantal bulunca feryada başlar:

“A... a... a... Bu kocaman bıyıklı... destur... tu... tu... tu... ya Ali yetiş! Beni şeytanlar yakaladı...”

“Arslan gibi Veli dururken Ali’yi nideceksin?”

“Herif çekil şimdi babam tutar”

“Anan bana değil a... Bütün kavm ü kabilen gelse bırakmam gayrık... Bir yol yahaladık...”

Bu siyah beyaz iki aşçı karanlıkta birbiriyle boğuşurken diğer avcılar kameriyenin etrafını dolaşır dolaşmaz el yordamıyla ilk hücumda İdris'in yumuşak yumuşak Lebibe'yi yakalayarak:

"Ben bir semiz bildircın avladım..." nidasıyla bağırması akabinde Kerim Azize Hanım'ı, arabacı Veysi de Edibe'yi der-aguş-la biri:

"Ha mori bir hindi duttum..." diğeri de:

"Siftah kısmet işte ben de bir keklik yakaladım abe!" avaz-ı meserretleriyle, der-kemend-i sevda ettikleri avların nev'lerini birbirine haber verdiler...

Zavallı Azize Hanım, yine eş değiştirerek tuvalet mahaline gelen Meftun Bey'in kadına döktüğü dilleri işitebilmek için kulağını yaprakların arasından içeriye vermeye uğraşırken kadıncağzı birdenbire yanağına tüylü bir çift sülük gibi yapışan gayet hararetle dudakla, boynuna dolanıveren iki kavi kolun taht-ı tazyikinde bunalmak derecesine gelerek kendi kendine:

"A ben galiba iyi saatte olsunlara uğradım. Bu gece dışarıya destursuz mu çıktık ne yaptık!" havf ve telaşıyla etrafına okuyup üfleme başlamıştı. Lakin gide gide vücudunu ser-a-pa istila eden bu akur perinin öyle üfleme püfleme ile kaçır boydan olmadığını anlayarak:

"Sen nefesle... okuma ile... defolmaz mısın?"

"Haşa olmam..."

Azize Hanım bu cin-i mütesalliti elleriyle yukarıdan aşağıya yoklayarak:

"Sen bıyıklı, silahlı, ayı gibi bir insana benziyorsun, kimsin sen?"

"Ha mori ben âşığım âşık... Sana yandım hanım..."

"Of... of... Ağzı da kokuyor. Sarhoş... Aman ben ne belaya uğradım bu gece?"

Âşık-ı küstah, tecavüzünü biraz daha ileri vardınca Azize Hanım büyük bir halecanla:

“Ay ben korkarım. Etme herif...”

“Ne var ki korkacaksın!

“Gıdıklanıyorum aman bırak...”

Azize Hanım, havl-i canla var kuvvetini gırtlığına toplayarak:

“A dostlar namusum bozuluyor... Can kurtaran yok mu?”
narasını salıverdi. Aynı zamanda diğer avcıların dam-ı bi-rahi-
manelerinde kale-i iffetleri duçar-ı hetk olmak tehlikesinde ka-
lan bıldırcınların, keklüklerin feryad-ı bülend istimdatları işitildi.
Bahçeyi bir çılgıktır sardı.

Her taraftan koşuştular... Avcılar, silah-ı cüretlerini istimale
vakit bulamadan mecbur-ı firar oldular. Kollarına, koltuklarına
girilerek yarı baygın bir halde kadınlar, köşke götürüldü...

Bu velvele-i azimenin sebebi ne olduğu diğerlerince pek an-
laşılamadı. Raci'yle Meftun, sebep-i şamatayı Lebibe ile Edi-
be'den sorunca ‘Aman ne olduğumuzu bilemiyoruz. İşte öyle
bir hale uğradık, sıkıntıdan haykırdık... Bize bunu bir daha sor-
mayınız;dan başka bir cevap alamıyorlardı. Azize Hanım’a mü-
racaat vukuunda, kadıncağız bir halecan-ı âr ile iki elini kaldırıp
yüzünü örterek:

“Aman sormayınız... söylenmez. İşte öyle birer kazadır ge-
çiştirdik... Ne ise savdık... Yine verilmiş sadakalarımız varmış...
Sakatsız kurtulduk.”

Vakanın üzerinden birkaç gün mürurundan sonra kadınlar
birbirine:

“Haydi bıldırcın, keklük, kız, hindi... Toplanın bakalım...”
davetiyle hepsi bir odaya girip kapıyı sürmeledikten sonra Azize
Hanım’dan soruyorlardı:

“Kuzum Azizeciğim, Arnavut avcı seni nasıl yakaladı? An-
lat...”

Azize, yine avuçlarıyla yüzünü örtüp humret-i hicabla bilek-
lerine kadar kızarak:

“Kız Allah cezanı versin... Sus aklıma getirme... Fena oluyorum.”

“Canım Azizeciğim, haydi tarif et nasıl oldu?”

Azize, erkek telaffuzunu takliden sesini kalınlaştırıp:

“Herif ‘ha mori hindi’ dedi. Yüzüme sıcak sıcak ağzını yapıştırdı. Kollarını boynuma attı. Az daha beni boğuyordu. Okudum. Üfledim. Gitmedi... ‘Bırak beni, nesin sen?’ dedim. ‘Mori hanım, ben sana âşık’ dedi. Şöyle bir elimle Arnavut’un üstünü yokladım ki ne bakayım? Herif pür-silah... Ödüm koptu gitti... Ey bildircin, keklik... Sizi nasıl avladılar? Siz hiç anlatmıyorsunuz... Hanımlar sade beni söyletip eğleniyor... Kimin kime gülmeye yüzü var. Benimki Arnavut’tu. Sizinki Laz mıydı? Arap mıydı? Ne milleti söylesenize...”

Zarafet, en gevrek kahkahalarıyla fıkırdadıktan sonra hepsinden evvel cevap vererek:

“Kor olası benimkini aşçı idi... Bıçağı avcuma battı...”

Rebia’nın bu avcılardan hangisine isabet ettiği anlaşılamadığı gibi böyle vahşiyane bir taarruza hedef olmaktan mün’bais bir gûne şikâyeti de işitilmedi.

Balo sabahı, Meftun Bey'in köşkünde bir kızılca kıyamettir koptu. Çünkü kadınların enzarında erkeklerin foyası tamamıyla meydana çıkmış, ne mal oldukları anlaşılmıştı...

O gece, tetimme-i rezalet olarak komşu hizmetkârlarının tarraz-u behimanelerine uğrayan kadınlar, Azize Hanım'ın tavsiyesi üzerine hep abdest tazelemişlerdi. Henüz başında namaz beziyle istiğfar etmekte bulunan Edibe, kocası uykudan kalkar kalkmaz hemen gözünü yumup ağzını açarak:

“Maşallah beyefendi ‘balo’ dediğiniz rezaleti gördük.”

Meftun, akşamki yorgunluğu henüz çıkaramadığını gösterir bir rehavetle gözlerini ovuşturarak:

“Sus hanım... sus... Sen balodan ne anlarsın? Bu kelimenin telaffuzu bile ağzına yaraşmıyor...”

“Doğrusu bu kelime senin ağzına... her tarafına pek güzel yaraşıyor... Kepaze!”

“Madam ağzını topla...”

“Ne dedin? Ne dedin? Madam mı? Ağzını sen topla, rezil... Neden madam oluyormuşum bakayım? Çok şükür babamın adı Hacı Kasım... Benimki Edibe... Madam, akşam birbirinize sarılıp da beraber topaç gibi fırıl fırıl döndüğünüz kadınlardır. Ben değil... Utanmaz... Hepsini gözceğizimle gördüm... Evvela tuvalet yapmak için hazırlatıp da sonra başka işe çevirttiğiniz kameriyeenin yeşillikleri arkasına saklandım. Her şeyi bir bir seyrettim... Anlıyor musun?”

Meftun büyük bir hiddetle:

“Teessüf ederim... Zaten bizim kadınıımız da erkeğimiz de casusluğa, insan gözetlemeye büyük bir meyil var... İki kişi mahremane konuşurken hariçten gizlenip dinlemek... Bu ne büyük terbiyesizlik! Ne vicdansızlık!”

Edibe, istigrabkâr bir infial ile medit bir kahkaha salıvererek:

“A a a a yediği ‘nane’ye bak... Hangimizinki terbiyesizlik? Hangimizinki vicdansızlık? Allah için söylesinler? Yine sapıma kadar kadınıim, insan evladımıim da o gördüğüm şeylere tahammül ettim. Çeyrekte bir, başka bir kadına sarılıp da karşımda cilveleştğin zaman şükret ki kaldırıp da kafana bir şey vurmadım. ‘Şıapsevdi’ musibet...”

“Hanım ağzından çıkanı kulağın işitsin... Benim hakarete derece-i tahammülümü tecrübe için mi bu haltları ediyor-sun?”

“Ben artık şöyle böyle lakırdı bilmem... Şıapsevdi değilsen de ya nesin a didon? Akıllanasın diye gizliden gizli şu dünyada sana yaptığım kalmadı. Paşmak-ı şeriften⁶⁶ su getirip içirdim.

66 Hazret-i Muhammet’in pabuçları. Topkapı Sarayı’nda muhafaza edilen ve Osmanlı geleneğinde ‘na’leyn-i saadet’ ya da ‘nalin-ı saadet’ olarak anılan bu pabuçlar, sandal denilen tiptedirler. Altları tek ya da çift kösele ile imal

Merkez Efendi'den⁶⁷ taş aldım... Çamaşırlarını Yedi Emirler'e⁶⁸ okuttum... Pabucu büyükten⁶⁹ nüsha aldım. Ceketinin içine asarla yüzün arasına diktim. Sürahiyle suyu Hindiler Tekkesi'ne⁷⁰ okuttum. Üflettim. Tükürttüm. Getirip sana içirdim. Akıllanmadın... Azize Hanım bana nefes verdi. Her gece içine okuyup, üfleyip tükermeyen sana su içirmezdim. Yine para etmedi... Yeni doğmuş çocuğun ilk abdesti, beneksiz siyah köpeğin tersi... Daha hangisini söyleyeyim? Ne duydumsa yaptım... Bir türlü aklın başına gelmedi herif! Senin damarın bozuk... İslah olur şey değilsin ki..."

Meftun, istikrahtan rengi değişerek:

"Allah belanı versin... Hep bu söylediklerini bana yedirip içirdin mi?"

edilmiştir. Şırâk adı verilen ayağın üstüne gelen deriden köprü şeklinde tasma bulunmaktadır. Hazret-i Muhammet'e ait bu pabuçlardan birisi İstanbul Haseki'de bulunan bir tekke de Veysel Karani'ye ait bir külahla birlikte saklanmaktaymış. Bahsi geçen su, muhtemelen bu tekkenin çeşmesinden alınarak Meftun'a içirilmiştir.

- 67 Osmanlı devrinde adı "Mevlevihane Yenikapısı" tesmiye edilen Mevlana-kapı'nın dışında kendi adını taşıyan mahalle ve cadde üzerinde bulunmaktadır. Tekkenin kurucusu Halvetiliğin Sünbülü koluna mensup Merkez Efendi lakaplı Şeyh Musa Musliheddin Efendi'nin türbesini barındırmaktadır. Merkez Efendi, Sünbüliliğin piri Sünbül Efendi lakaplı Şeyh Yusuf Sinaeddin Efendi'nin halifesi ve aynı zamanda mesir macununun icat-gedesidir.
- 68 İstanbul'un Osmanlılar tarafından zaptı esnasında ölen askerlerin gömüldükleri yerler ilerleyen yıllarda İstanbul halkı tarafından şehitlik mertebesine yükseltilmiştir. Süheyl Ünver, İstanbul'un Mutlu Askerleri ve Şehit Olanlar nam kitabında, bunlardan bahsetmektedir. Yedi Emirler, İstanbul Fatih semtinde, Malta'da bulunmaktadır.
- 69 Nefesi, soluğu kuvvetli ve şifalı olduğu varsayılan hocalara verilen genel bir adlandırma.
- 70 Bir Nakşibendi tekkesi. İstanbul Aksaray'da Horhor Caddesi üzerinde bulunmaktadır. 17. yüzyılın ortalarında tekkenin, Kadiriliğe intisap ettiği söylenmektedir. Evliya Çelebi'nin kaydına göre Sultan İbrahim, buraya gelip fukaralarla yemek yemiştir.

“Yedirdim. İçirdim... Afiyet olsun...”

“Ben bunları yerken hiçbir şey hissedip anlamadım mı?”

“Nereden anlayacaksın... Her şeyi bilirim iddiasındasın da daha yediğin’un farkında değilsin...”

Meftun, mukaddime-i istigraba benzer bir işmizazla pence-reyi açıp dışarı tükürmeye başlayarak:

“Kahrol yezit karı... Vicdanın buna nasıl müsaade etti?”

“Ben vicdan micdan bilmem... Cenab-ı hakka malım. Akıllan diye yaptım...”

“Ya ben anlaya idim! Sana ne yapardım biliyor musun?”

“Nasıl anlayacaksın canım? Yedirdimse bunları sana getirip de çocuğa bulamaç verir gibi parmakla yedirmedim ya... Kimisini pastaya karıştırdım. Kimisini şuruba... kimisini çukulataya... Rengine göre...”

Meftun, pencereden öğürüp tükürerek:

“Deruni’ Kasım Efendi’nin mirasından evvel ben başka şey yemişim de haberim yok. ‘Aşikâre’ gönlüm bulanıyor... Fena oluyorum...”

“Ne var gönlün bulanacak? Yedinse şimdi yemedin ya? Kaç ay oluyor!”

Meftun, bir infial-i şedidle:

“Hay kör olası karı, bana bu pislikleri yedireceğine, şu sen kendin adam olmaya baksana... Sana kadın diyen bir insan küfretmiş olur...”

“Aha ehem de ehem... Sanki beyefendi laf söyledi. Kadın değilmiş de ya neymiş? Erkek mi imiş? Tuhaf şey! Bir insan ya kadın olur ya erkek... Başka ne olabilir?”

“Doğru... Senin için kadınlık, erkeklik tabiatın verdiği alamet-i farika ile anlaşılır. Başka bir şeyle değil... Kadınlığın hayvaniyetini nasılsa akrabandan öğrenmişsin. ‘Sen nésin?’ diye sorarlarsa alamet-i nev’iyene bakıp kadın olduğunu söylersin... Fakat kadınlığın fazailinden külliye bihabersin... Bir kadın erkeğine ‘Dışarıda gözün var. Çapkınlık ediyorsun. Sen şöylesin.

Böylesin.’ demeli, ama bu muahezelerde bulunabilmek için kendinde biraz yüz, surat olmalı...”

“Benim yüzüm, suratım yok mu?”

“Allah’a emanet var. Yüzün de suratın da. Hepsi tamam... Kadınlıkça aza cihetiyle bir noksanın yok... Ben yüz, surat tabirlerini burada hak, salahiyet makamında irad ediyorum. İşte bunu anlayacak kadar terbiyen, dirayetin, zarafetin yok...”

“Dün akşamki rezaletin üzerine benim sana danılmaya hakkım yok mu şimdi?”

“Yok...”

“Ay niçin?”

“Niçin olacak? Kocasını kıskanan, zevcinin hariçte gözü olmasın diyen bir kadın, kendi vezaif-i zevciyesini tamamıyla ifa eder de buna mukabil zevci nankörlükte bulunursa o zaman söz söylemeye kendinde bir salahiyet görür...”

“Ben sana karılık vazifesini yerine getirmiyor muyum?”

“Getiriyorsun... Şimdi beni kaba kaba söyleteceksin... Kadınlik vazifesi yalnız senin anladığından ibaret değildir. Bir kadın, zevce olabilmek için giyinmesini, kuşanmasını, söz söylemesini, zevcine karşı edilecek muameleyi, onu avutmasını, eğlendirmesini, aldatmasını, cezbetmesini bilmeli... Hep bunlar evlenecek bir kız için adeta lazım-üt-tahsil birer fendir. Söyle bakayım bunların hangisinden haberin var?”

“Doğru... Bunların hiçbirini öğrenemedim. Hele koca aldatması nasıl olur? Hiç bilmem. Akşamki kadınlar bu koca aldatma fennini doğrusu güzel tahsil etmişler. Gözümle gördüm. Vakıa ‘finfon’larınızdan bir şey anlayamıyordum ama rezaletin Çince-si, İngilizcesi, Fransızcası olmuyor. Gözü kulağı bulunan bir insan için bu edepsizlik hangi lisandan cereyan etse anlaşılıyor. Beni yalvara yalvara, babama haberler göndere göndere bin minnetle aldın. Ben cahil, ahmak isem bir akıllısını, okumuşu ala idin de seni şöyle döne döne aldata idi. Görümcem geçen günü Fransızca bir roman okuyup da bana Türkçeye tercümesini ya-

piyordu. Karının biri zamparasını, kocasıyla yattığı karyolanın altına saklamış... Sen işte böyle fettan, namussuz bir kadın istiyorsun. Çok şükür benim sütüm bozuk değil...”

Edibe hiddetinden göğsünü bağrını çekip didikleterek:

“Ah elimden gelse de şu kocamı bir aldatsam... Akşam gördüğüm kepazeliklere karşılık ne yapsam huncımı alamayacağım...”

Karşiki odada Lebibe ile Mahir de birbirini yiyorlardı. Evin içinde erkek kadın, küçük büyük hep toplandılar. Gürültü büyüdü. Ağlamalar, sızlamalar, haykırmalar başladı. Mesele gayet vahim bir şekil aldı. Adeta bir ihtilal-i beytiye haline girdi. Birkaç gün süren mücadelat-ı şedide neticesinde erkeklerin taşkınlıkları, hercailikleri teslim edilmekle beraber kadınların da birçok kusurları, kayıtsızlıkları, zevclerine karşı müsamahaları bulunduğuydu dermeyan edildi.

Meftun, kadınları avutmak maksadıyla ortaya bir meşguliyet çıkarmak istiyordu. Netice-i halde zevclerini idare için hanımlara süs, nizam, ‘kokettri’ dersi verilmek takarrür etti. Nihayet bir sabah Azize Hanım’dan Zarafet’e varıncaya kadar evin kadınları Meftun’un ders odasına toplandılar. Pehlevizade bu mebhasta kendine mehaz edindiği ‘Paris kadınlarının güzellik ve tezyinlerine ait esrar ve reçetelerin Türk hanımlarına da teşmil-i faidesi’ namında böyle unvan-ı tavili üç satır süren bir kitabı önüne açtı. Taktire girişti:

“Esas-ı maksadımız, kadınların zevclerine karşı göstermeleri iktiza eden etvar-ı şuhanelerinden, zarafetlerinden, suret-i telebbus ve tezyinlerinden yani bir erkeği idare ve mesut etmek için lazım-üt-tahsil olan bir fenn-i mühimden bahsetmektir. Genç kız, bir gonçe-i letafet iken aşkın kudret-i harikası tesiriyle yavaş yavaş açılır, kadın olur. Bu çağa erdikten sonra kadının vazifesi mehasin-i maddiye ve maneviyesiyle erkeği teshire hasr-

ı mesai etmektir. Bir erkeği teshir etmek ekseriya kolaydır. Fakat bu sihiri daima yed-i zabtta bulundurmak pek müşküldür. Fethedilen bir kalbi mütemadiyen taht-ı itaatta tutabilmek, onu fethetmekteki ferasetten daha mühim bir maharete, bir fenne tevakkuf eder. İşte hanımlar, enzar-ı dikkatinizi celp etmek istediğim dakik nokta burasıdır. Kadınlar bu vazife-i müşkülelerini ifa için ralık olabildikleri bilcümle vesait-i teshiriye ve esliha-i igfaliyelerini istimal ihtiyacındadırlar. Güzellik, 'nezaket', zarafet, cazibe bu esliha-i teshiriyenin başlıcalarını teşkil eder. Rakik kalpler, sanatkâr nazarlar için cazibe-i nisvanda, tasvir, tarif olunamaz öyle hâvanık-ı hilkat, tesirinden kaçılmaz öyle sahir bir kuvvet vardır ki bir kadın şıklıktan, şuhluktan, letafet-i edadan, o yaltaklanmalarından bütün faaliyet-i nisvaniyesinden mürekkep esliha-i nev'iyesiyle kanunen ve âdeten kendinin hâkim ve amiri olan erkeği muti, münkad bir esir menzilesine getirebilir. Hanımlar işte bu nokta-i mühimme üzerine nazar-ı dikkatinizi celp ederim. Zevciniz sizden bıktıysa, onun nazar-ı şevk ve iştihası hane haricinde dolaşmaya başladıysa, bu kabahatten yalnız erkek değil siz de mesulsunuz. Demek ki siz ilk muhabbet-i zevciyeyi hüsn-i idame edebilecek mahareti gösterememişsiniz. Bu öyle ince bir sanattır ki bazı kadınlar bila-talim bunun âlim-i tabiisi, arif-i halkisi olurlar. Kocalarınıza bazen ne kadar sevimsiz, hatta korkunç şekillerde görüldüğünüzü hatırlıyor musunuz? O, kolları kesik eski pamuklu hırkalarla, göğse kadar çekilmiş donlarla, saçlar kulaklarla beraber ta kaşlara kadar partial bir yemeni içine alınmış kundaklı başlarla, bu tekne başı, bu ortalık süpürmeye, örümcek almaya mahsus umacı kıyafetleriyle erkeklerinizin karşılarında salındıklarınızı unutuyor musunuz? Muhabbetin, bu kayıtsızlıklardan incinir, ürker pek nazik gözleri vardır. Zevcлерinizin çeşman-ı perestişini rencide edecek bu gibi ahvalden daima hazer ediniz. 'Hizmetçimiz olmazsa ne yapalım? En süslü kıyafetle iş görülmez ya?' diyeceksiniz. İş görmek için mutlaka umacı şekline girmek icap etmez. Beğenilmek fen-

nine aşına zeki bir kadın bu iş kıyafetinde de birtakım dil-firib menazır alacak tarz-ı telebbüs bulur çıkarır. Onu da bir vesile-i şuhi ittihaz edecek maharetler gösterir. Bir Frenk kadını deni-ze girerken hiç görmediniz mi? Ta başlıından pantuflasına ka-dar suya mahsus bir nev' kostümle banyo ediyor. Bu elbisede ne kırmalar, ne oymalar, ne mümteliz, zarif renkler görölüyor. Siz iş bu maharetlere tamamıyla biganesiniz. O kadar bigane ki nisvan-ı efrencin hanelerinde soygunluk kıyafetleri demek olan bir zamanda istimal ettikleri 'penyuvar'ları siz düğüne giderken giyiyorsunuz. Daima beğenilmek, zevclerinizin enzarında da-ima mergub kalmak sanatının, esrar-ı ilhamkârisine daima güşa-de-i zekâ bulunacak bir teyakkuz ve çeviklik içinde yaşayınız. Bir kadın yed-i kudretin taltif-i mehasin-bühşasından lüzumu kadar müstefit olamamış bulunursa bu noksani-i tabiatı fen ve sanatın vesait-i tamiriyesiyle bazı mertebe tazmin kabildir. Kadın daima kendini avcı ve erkeği şikâr farz ederek meşgule-i saydına hiç fa-sıla vermemeli, her fırsat zuhurunda hücum ve taarruz için si-lah-be-dest intizar bulunmalarıdır.”

Azize Hanım, Lebibe'nin kulağına yavaşça:

“Kadın ne olmalı imiş?”

“Erkeği avlamak için kadın daima silahı elinde hazır durma-lı imiş...”

“Aman sus kızım avcı deme... Balo gecesi ha mori hindi di-ye boynuma sarılan herif geliyor aklıma... Ağabeyine söyle... Bi-zim kadınlara bu kadar yüz vermeye gelmez. Akşama sabaha Rebba kapançasını bir tarafa kurar. Yine bir av yakalar...”

Meftun, kadınların erkek avlamaları fenninde iktisab-ı maha-ret etmeleri lüzumunu şiddetle tavsiyeden sonra sözü ‘makyaj’, yani düzgünle, allıkla, sürme ile yüz boyamak cihetine intikal et-tirdi. Düzgün nasıl istimal olunur? Allık çehrenin hangi aksamı-na ve bu suretle sürülür? Kaş kıpık nasıl boyanır? Bunları uzun uzadıya tarif ile hariçte satılan tutyalı, üsrüblü düzgünlerin, te-rakibi meşşuk allıkların, boyaların mehazirinden bahsetti. ‘Talk’

tozu ve taktir edilmiş sirke ile su, nitrat-dö-bizmut, gulsuyu, saf gliserin, çiçek suyu, gül ruhuyla yapılır. Sulu, koyu ve toz halinde birkaç nev' düzgün ve kırmızı, amonyakla imal edilir allık ter-kibatı öğretti.

Meftun'un bu melahat, zarafet dersleri uzun müddet hira-setten mahrumiyetle kuvve-i inbatıyesi artmış toprak üzerine tohum saçılır gibi şayan-ı hayret bir semere-bahş oldu.

Düzgünle allığa bulanmakta Lebibe ile Rebia önyak olmuşlardı. Hele bu sonraki, esmer yüzüne bir levn-i cazib verebilmek için birkaç kat beyaz badana yaptıktan sonra üzerine 'istampa' geçer gibi göz kapaklarından kulaklarına, ta burnunun ucuna kadar 'al kalemkâr' işliyordu.

'Üzüm birbirine baka baka kararır' derler. Bunlar da birbirine baka baka beyazlanıp kızarıyorlardı. Çok sürmedi, etraftan sürü sürü yeşillenenler peyda oldu.

Azize Hanım telvin-i çehreye 'sünnet'tir diye sürmeden başlamış, bir müddet sonra sürmelerin göz uçlarındaki kıvrıkları uzaya uzaya kaşlarına da birer parça kalem dokundurmayı mübah addeyleyivermişti. Bir gün Lebibe Azize'ye:

"Böyle gözlerini tahrilleyip kaşlarını da boyayınca Bağdatlı kadınlara dönüyorsun. Çehrene bir esmerlik geliyor. Yüzüne de şöyle bir tatlı hafif beyazlık gezdirsene çok latif olacaksın..." tavsiyesinde bulunmuştu. Azize Hanım evvela 'adam etme' makamında birkaç tebessüm-i tereddüt gösterdikten sonra:

"A hiç olur mu? İlahi kardeş bu yaştan sonra insana ne derler?"

Azize'nin her zaman Lebibe'ye kızım hitabıyla söz söylerken bu defa kardeş tabirini istimal etmesi küçülmek arzusuna delalet ediyordu. Diğer kadınlar da başına üşüşüp nasıl olacağını tecrübeten eğlence makamında bir defalık düzgün sürmesi ibramında bulundular. Bu tecrübe icra edildi. Pek yaşatığı hakkın-

da tekml ağzlardan antlar, yeminler, teminler yağmaya başladı. Bu teminata zaten lüzum yoktu. Azize diğer eller ile çehresine gezdirilen süngerin temasından kurtulup başını sağa, sola çevirerek aynaya baktığı zaman o kendini herkesin teminatı fevkinde bir itminanla beğenmişti.

Bağcı Kerim Ağa'nın iki bazu-yı müştehiyanesi arasında şiddetle sıkılıp da kadına acıkmış öyle bir erkeğin ihtizazat-ı şehveti altında vücudu sarsıldığı gece sanki Azize'nin evtar-ı iffetinden birkaçı gevşemiş veya kopmuştu. O hamelat-ı âşıkane esnasında ta a'mak-ı kalbiyesinden bir şeylerin çözülüp çözülüp sadrında boşluklar bırakarak tayeran ettiğini hissederek gibi olmuştu. Zahirren bir leyle-i felaket namını verdiği o tatlı geceyi, o savlet-i âşıkane-yi tahattur ettiği zaman herifin ateşli dudaklarının yüzünde dolaştığını o anda yine duyar, o pos bıyıkların temasıyla yine yanaklı gıgışır⁷¹, sıkıntılı gösterdiği o, ân-ı ezvakı aynıyla yaşamak derecesinde hatırasında adeta hakikate inkılab havarıkı peyda olurdu.

Kendi gözü önünde, o küstah zevcinin yabancı kadınlara karşı bulunduğu o bi-edebane taşkınlıklar, na-kabil-i teskin görünen o teşne-i müfrit, biçare Edibe'nin kalb-i safını yaralamıştı. Zavallıyı, Meftun'a denk bulmuyorlar, kendinin hımbıl, alık, salık, amelmande, çapaçul, pasaklı olduğunu hiç çekinmeden yüzüne karşı söylüyorlardı. Edibe, kadınlığın hiçbir fazileti ne malik değil miydi? Pederiyle zevcinin evinde, bu iki yerde kadınlığın gördüğü suret-i telakki ne kadar birbirine zıt idi. Orada fazilet sayılanlar, burada affolunmaz birer büyük kabahat addediliyorlardı. Acaba hangi taraf haklı idi? Pederi Kasım Efendi, kendi nazariye-i ahlakiyesinde haklı bile olsa Edibe artık oranın hükmünden çıkmıştı. Şimdi bu tarafın turasına gitmek lazım ge-

71 Gidişmek, kaçınmak.

liyordu. Beğenilecek bir zamane kadını olmak için mutlak her gün düzgüne, allığa bulanmak, açık saçık gezmek, bütün gelen giden misafirlere kıcını çıkarıp bir ayağı üzerinde aksayarak 'boncornu' demek mi icap ediyordu?

Bu evde birçok şeylerin Türkçeleri murdar sayılarak Fransızcaları kullanılıyordu. Bunları Zarafet bile öğrenmişti. Fakat bu kadar müddet geçtiği halde kendinin bir türlü bu fanfanlara dili yatmıyordu. Oh aman yarabbi bunlar ne güç şeylerdi... Lakin ya bu deveyi gütmek ya bu diyardan gitmek lazımdı.

Bedbaht kadın, Frenkçeden papağanvari birkaç sade cümle öğrendi. Sıkıştığı zaman makama uysun uymasın bunları istimal ediyordu.

Kıyafetçe Lebibe ile Rebia'ya mümkün mertebe uymaya çabaladı. Biraz uydu. Hatta üç taze, hep birden saçlarını sarıya boyadılar. Böyle sarı, beyazlı, pembeli elvan çehre ve ince örtü ile sokağa ilk çıktığı günü ne kadar sıkılmıştı. Erkekler yiyecek gibi bakıyorlardı. O enzar-ı küstahane ile kendi yüzü arasına şemşiyesini indirdiği zaman o küçüçük hailin arkasında garip bir hisle yüreği gümbür gümbür atıyordu. Bu kıyafetle Edibe pek güzel mi oluyordu? Niçin öyle ateşli, adeta ısırcı birer iştiaqla bakıyorlardı? Bu ayıp değil miydi? İffet bundan müteessir olmaz mıydı? Fakat bu fenalıklardan terettüb edecek kabahat, günah Meftun'dan başka kime raci olabilirdi? Hep bu fenalıklar onun diliyle, arzusuyla olmuyor muydu?

Bu kepezelikleri yaptırmak için yalnız izin değil ders veriyordu. Kadının vazifesi, erkek avlamaktır. Durmamalı, avlamalı demiyor muydu? Edibe kimi avlayacak? Ve nasıl silah kullanacaktı? O, ömründe serçe kuşu bile tutmamıştı.

Edibe ile Azize pek cahil idiler. Kadınlıkları hasebiyle çok şeyler yapmaya can atarlardı, fakat gınahtan korkmaları, cesaretsizlikleri, ülfetsizlikleri arzularını icraya mani olurdu. Şimdi ortada her günahı yükletecek Meftun gibi bir cehennemlik oluktan sonra bazı eğlencelerden niçin mahrum kalmalı?

Beri yandan Lebibe de büyük bir endişe ve ıstırap içinde idi. Zevci Mahir, Madam Makferlan'ı çıldırasıya seviyordu. Artık buna hiç şüphesi yoktu. Bu ikisinin arasında muhabbet simsarlığını eden kardeşi Meftun Bey'di. Mahir'in ateş-i sevdasını alabildiğine körüklüyor, parlatıyordu. Acaba niçin? Meftun, bu adiliğe neden cüret ve tenezzül ediyordu? Vahim olduğu kadar da garip görünen bu nim muzlim muamma karşısında zavallı kadın bunalıyor, müthiş şüpheler, su-i zanlar içinde çırpınıyordu. Sonra birdenbire eliyle alnını sıkıp balo gecesi Madam Makferlan'la Meftun arasında geçen o rezilane muhaverenin şu atideki kısmını zihninden hemen aynıyla tekrar ediyordu:

“Madam Makferlan: Kaba, hoyrati hışır bir Türk'e peşkeş çekiliyorum. Bunun sonu ne olacak?

Meftun: Zengin olacağız... zengin...

Madam: Kasım Efendi'nin milyonlarına biz mi varis olacağız?

Meftun: Şüphesiz...

Madam: İhtiyar hasta mı?

Meftun: Hayır, henüz turp gibi...

Madam: O halde?

Meftun: Ben bu verasete ihtiyarın sağlığında vaz'-ı yed için bir yol keşfettim.”

Lebibe, bu mahfuzat-ı zihniyesini, beynini avcu içinde sıkı sıkı buraya kadar tekrar ettikten sonra muhaverenin şu kısmına atlıyordu:

“ Meftun: Bir iki gün sonra Mahir'e iki üç yüz liralık bir ihtiyacından bahset... Tavrı değişir.

Madam: Sonra paraları elimden mi alacaksın?

Meftun: Hayır, seninki sana... benimki bana...”

En müthiş şüpheler içinde yanıp kavrulan bir dimağı bu sözler ne mücellim faraziyat-ı cinaiyeye kadar sevk etmez? “Seninki sana, benimki bana” ne demek? Bunlar nereden cerr-i nükud edecekler? Meftun, Madam Makferlan'a – iki üç yüz liralık ihtiyacın-

dan bahis ile Mahir'i tazyik etmesi – tavsiyesinde bulunuyor. Mahir bu mebalîğ-i mühimmeyi nereden tedarik edecek? O menhus karının sevk-i aşkıyla bir teşebbüs-i cinai de mi bulunacak? Bunlar ne kadar vesvese-aver, ne kadar zihin durdurucu şeyler!

Lebibe zevcinin üzerine sahib-i nüfuz olmak için zekâ ve malumat cihetiyle kendinin madunu bir erkeği intihap etmişti. Bidayet-i muaşakaları biraz tehlikeli oldu. Fakat ne ettiyse etti varmaya muvaffak oldu. Nikâhla herbir kabahati örtüldü bitti... Biraderi yüzünden şimdi gözleri önüne açılan bu karanlık, bu muhavvif, bu lerze-bahş girdab-ı felaket nedir? Evet aileleri üzerinde bir nuhuset karaltısı dolaşıyordu. Karib-ül-vuku gördüğü bu fenalıktan Raci'yi haberdar etse acaba nasıl olur? Raci'nin hiddetini, şiddetini bildiği için ona böyle bir ihbarda bulunmakla kaş yapmaya uğraşırken göz çıkarmış olmaktan, işi bütün bütün vehamete düşürmekten, belibe-i diğere sebebiyet vermekten de korkuyordu.

Lebibe ne yapacağını bilemeyerek, en ufak bir arızaya vakf-i enzarla bekliyor, fakat iç sıkıntısından, meraktan, halecandan helak olup bitiyordu. Beri yandan da izzet-i nisviesi fena halde sarsılmıştı. Kendisi Mahir gibi kaba saba bir kocaya razı ve ragıb olsun da yine kıymeti, kadri bilinmesin! İşte bu husus da pek gücüne gidiyor, bu alam-ı derununu teskin için zevcine karşı ancak adem-i sadakatıyla öç almak cihetinde bir teselli yolu arıyordu. Kadınlığın bütün zaaflarıyla, galeyanlarıyla pek mütezelzil bir hal peyda etti. Kocasının dudaklarını, o karının gerdanına bir iştiyak-i müfritle yapışmış gördükçe, bu hatıra-i bâsıra-i suz-i nazar infiali önünde teceddüt ettikçe, payansız teellümler, adeta cinnetler geçiriyordu.

Erenköyü taraflarında hırsızların kesretinden şikâyat çoğaldı. Hergün gazetelerde bir iki vukuat okunuyordu. Raci Bey, hizmetkârları genç Ali'ye akşamdan kapıları sürmelemesini, etrafa

dikkat etmesini, gözünü tetikte, kulağını kırışte bulundurmasını tembihten hâli kalmıyordu.

Hanımların Meftun Bey'den aldıkları 'kokettri' dersinin – ba-taet-i daimeleri hilafına bir süratle – nazariyatından ameliyatına geçmiş oldukları bir sırada Pehlevizadelerin köşküne de garib-ül-mişvar hırsızlar dadandı. Hep bunların haneye saat-i duhul-leri Ali'nin ağır uykuda olduğu bir zamana tesadüf ediyordu, besbelli evin şayan-ı ziyaret ve taharri köşe bucağını iyice dolaşp karıştırdıktan sonra garabeti anlaşılma bir sebeple bir şey sirkatine muvaffak olmaksızın çıkıp gidiyorlardı.

Bu züvvar-ı leylenin duhul ve huruçlarını Ali, sabahleyin bahçede gördüğü yabanî ayak izlerinden, akşamdan kapılara koyduğu işaretin bozulmuş olmasından anlıyordu. Görünürde hiçbir zararları keşfedilemeyen bu tuhaf sariklerin leyle-i duhuliyelerinin hep beylerin hanede bulunmadıkları zamanlara tesadüf eylemesi de ca-yı dikkatti. Nihayet bir gece Ali, bunlardan ikisine bahçede rast geldi. Sopa ile üzerlerine yürüdü. Kaçırıldı. Fakat gördüğü iki karaltıdan ibaretti. Başka bir şey seçemedi. Yine beyler evde yok iken bir akşam da üç karaltının köşkün arkasındaki küçük bahçe kapısından içeri girdiklerini görmüş, 'hırsız var' ihbar-ı müthişle bütün hanımları telaşa vermek istemiş ise de kadınların:

"Aman alık, sus patırtı etme... Hırsız, mırsız yok... Senin gözüne hayalet mi görünüyor? Ne oluyor?" tekdirinden başka havf ve telaş eseri göstermemeleri pek ziyade istigrabını mucip olmuştu. Birkaç akşam sonra Ali, dört karaltının yine küçük kapıdan girdiklerini aynen gördü. Sariklerin böyle adedi artması bu defa uşağın istigrabı kadar da havfını celp etti. Hanımlara ihbar-ı hal etmenin, tekdir ve tahmik edilmekten başka bir faidesi olamayacağını artık öğrenmişti. Bu sefer netice-i hale müterakkiben karanlık bir tarafa sindi. Bekledi... Bekledi... Sarikler içeride beğendikleri gibi itale-i dest-i ziyan ettikten sonra yine girdikleri kapıdan çıktılar. Bu misafir tabiatlı, munis haramilere

karşı sopa sallamayı artık Ali faidesiz gördü. Yalnız ertesi günü beylere aynen hikâye-i hal etti. Meftun, hizmetkârın budalalığına güldü. Azize Hanım, bir daha böyle hayalât gördüğü zaman okuyup etrafına üflemesi için Ali'ye bir dua öğretti. Fakat Raci, böyle el ayak çekildikten sonra köşke girip çıkanların ne öyle nefesle, desturla çekilir gider musallatlardan ne de sandık, sepet, kapkacak karıştırmaya gelen sarika-i adiyce olmadıklarını biliyordu. Bu hayalat, bu cinler, şeytanlar, hırsızlar Meftun'un hanımlara verdiği 'kokettri' dersinin tesir-i efsunundan peyda olma ecsam-ı gayr-ı latife idi.

Raci'nin, ağabey namını verdiği bu ahlaksız mecnunun şu gidişi ne gidişti! Ailede ne servet, ne rahat hatta ne de namus hiçbir şey kalmadı. Azize, Edibe Hanımlar gibi veliyye zannolunacak tabiatla kadınlar bile Meftun'a temas tesiriyle azarak tebdil-i mahiyet ediyorlardı. Rebia meselesi 'kanlı basur' komedyasıyla güya örtbas edildi. Fakat bu keyfiyet bütün şekl-i vahimiyle duruyordu. Piyangodan çıkan on beş – on altı bin liranın sıhhat-i isabetini müspet idare-i beytiyece para bolluğu, cüzi bir refah bile görülmedi. Bunun da Mösyö Makferlan'ın şeytaniyetiyle kurulmuş bir dubara olduğu anlaşıldı. Eniştereli Mahir, Madam Makferlan'a olan firifteliği yüzünden divaneye döndü gitti. Ailenin atisi, bu Meftun'un elinde ne müthiş bir vartaya doğru yuvarlanıp gidiyordu. Kadınlar neye uğradıklarını bilmiyorlar, bu gidişin sonu nereye varacağını düşünemiyorlardı. Edibe Meftun'u, Lebibe Mahir'i kıskanmak yüzünden birer gayz-ı nevmidane içinde çırpınarak güya zevclerinden aynı sadakatsizlik ve hıyanetle öç almak cehaletiyle Meftun'un efsun-ı davetiyle haneye gelen perilere kendilerini peşkeş çekiyorlardı. Bu ne rezalletti! Aman yarab ne rezalet! Bu kadar kepazeliği ıslaha Raci tek başına nasıl muktedir, muvaffak olabilecekti? Bu tefekkürat-ı muzlime tesiriyle bazen zihni o mertebe karanyordu ki intihara tasaddiye kadar vanyor ve sonra biraderinin habaseti yoluna kendinin kurban gitmesini pek muvafık bulmuyordu.

Birkaç gece bahçeye gizlendi. Nihayet bu ihtifasının birinde karaltılara tesadüf etti. Üzerlerine yürüyüp silah boşalttı. Herifleri kaçırttı. Bu cüreti adı hırsızlara da vesile-i havf ve intibah oldu. Civar haneler bir müddet ufak tefek leyli sirkatlerden masun kaldılar.

Ahvalin böyle garabet-i müellime peyda ettiği esnada Kasım Efendi'nin hanesinde vukua gelen mühimce bir sirkat vakası eski heyecanlardan yeni bir galeyana düşürdü. İhtiyarın ufak bir halıya sararak kendi odasındaki kerevetin altına gizlediği, köşeleri tunçlu, işlemeli antika ceviz çekmecesini alet-i mahsusa ile açılıp derunundan altı yüz lira kadar nakit ile mühr-i zatisi ve Balıkpazarı'ndaki hanın senedi sirkat edilişti.

Kasım Efendi, bu ufak hazine-i mektumesini lüzum görüldükçe üç dört günde ve bazen ancak haftada bir defa açardı. Son defa-i müracaatında çekmeceyi kırık görmüş ve titrek elleriyle derununu karıştırıp sirkatin miktarını anladıktan sonra yeis ve halecanından birkaç kere baygınlıklar geçirmiş, hemen limon, su yetiştirip kollarını, dizlerini ovuşturarak teskin-i teessürüne şitap eylemişlerdi.

İhtiyar, çekmecesini beş altı günden beridir açmamış olduğu için sirkatin zaman-ı vukuunu tayin edemiyor, türlü ihtimalat içinde zihni sarsılıyor, bunalıyordu.

Sekene-i hane, bir kendi, bir zevcesi, bir de hizmetçi ihtiyarca bir muhacir kadınından ibaretti. Kerevetin altında halıya sarılı bir çekmece olduğunu o evde kendinden başka bir bilen yoktu. Girip çıkarken daima oda kapısını kilitler, anahtarları cebine kordu. Odaya hariçten bir hırsız duhulüne delalet edebilecek bir emare bulamadı. O hafta eve gelip gidenleri tahkik etti. Hizmetçi kadının yirmi beş – yirmi altı yaşındaki oğlu arabacı Abdullah'ın birkaç defa gelip validesiyle görüşmüş olduğunu ve hafta arasında Mahir'in de gelmiş bulunduğunu öğrendi. Vali-

desiyle, hizmetçi Ayşe Kadın aşağıda mutfakta yemek pişirmekle meşgul iken Mahir'in uykusu olduğundan bahisle yukarıya çıkıp birkaç saat kadar yatmış olduğunu da haber aldı. Binaenaleyh hırsız Mahir ile Abdullah'dan biri idi. Fakat sarık bu iki delikanlıdan herhangi biri ise kerevetin altındaki çekmecenin vücudunu nasıl keşfeylemiş ve oda kapısının kilidini ne suretle açıp tekrar kilitleyebilmişti? Kasım Efendi bu babda daha ziyade tamik-i tahkikatta bulunarak Abdullah'ın yukarıya çıkmak değil orta kapıdan içeriye bile katıyen girmedikçe öğrendi. Yukarıya yalnız Mahir çıkmıştı. Ta beşikten beri elinde büyütmüş olduğu oğlunun her huyuna vakıftı. Parasızlıktan günlerle aç kalsa onun beş paralık bir sirkate cüretine ihtimal veremiyordu. Sirkatin şeklini de garip buluyordu. Haydi altı yüz liralık nakit aşırılmış, hanın senediyle mühür-i zatisi neden çalınmıştı? Bunlar bir diğerinin ne işine yarayabilirdi? Acaba senetle mühür, sarikin havf ve telaştan mütevellit teşevvüş-i zihnisi anında yanlışlıkla mı alınmıştı? İhtiyar bu müphem noktalara birer cevab-ı muvafık bulamıyor, şaşırırken şaşırıyor, düşündükçe düşünüyor, daldıkça daldıyordu.

Kasım Efendi, kırk çekmeceyi tekrar kerevetin altına sürdükten sonra bu sirkat-i garibeye dair kimseye bir şey açmamalarını zevcesiyle hizmetçi kadına kerratla antlar, yeminler ile tembih etti. Çünkü keyfiyet-i sirkat zabıtaya kadar aksederse kendinin karakollara, merkezlere celp olunup isticvab edileceğini ve müteakiben hanesine tahkik memurları gelip sirkatin suret-i vukuu hakkında bin türlü tetkikata girişerek çekmecenin mevzu bulunduğu kerevet altına varıncaya kadar her yeri karış karış görmek isteyeceklerini, az vakitte vaka, gazetelere ve bütün cihana şayi olarak türlü türlü tefsirata yol açabileceğini, netice-i halde Kasım Efendi'nin evinde her kerevetin altında gizli bir çekmece altın varmış rivayet-i mübalağakâranesinin intişarıyla hanesi her gece birçok hırsızların tehlike-i duhullerine maruz kalacağını düşünmüştü. Bu kadar gift ü gu, dağdağa ve külfetten sonra ba-

ri mebaligh-i mesrukadan bir lirasının avdetine imkân tasavvur edilse! Bu da yoktu...

İhtiyar, bu sirkat vakasının şüyuuna meydan vermemek için çok gayret gösterdi. Fakat altı yüz liranın acısı yüreğine çöktü. Bu cerime-i elemin kanı içine aktı, her gece rüyasında mebaligh-i mesrukayı ceviz çekmeceyi avdet etmiş görerek sevinç halecanları içinde çırpına çırpına uyanıyor, hayf ki bunun bi-sud bir meserret-i menam olduğunu anlayınca evvelkinden beter bir humma-yı yeise düşerek o şiddet-i atşla koca bir bardak su içtikten sonra tekrar uyumaya uğraşıyordu.

Kasım Efendi'nin ketm-i vaka için iltizam ettiği bu külfetler, çektiği sıkıntılar pek beyhude idi. Zevcesiyle, hizmetçi Ayşe Kadın gibi iki çalçene kocakarının mahrem oldukları bir hususun tamami-i ihfası kabil olamayacağını zavallı ihtiyar bilmiyordu. Bu iki kadın, paranın miktarı ve saire hakkında işe biraz da mübalağa katarak kendilerince emniyetli addettikleri diğer kadınlara mahremiyet-i keyfiyet için antlar, yeminler verdirerek vakayı sıcağı sıcağına anlattılar. Yalnız esna-yı nakl ve hikâyelerinde ellerini ağızlarına götürüp siper yaparak muhataplarının kulaklarına doğru biraz eğilmek keyfiyetin adem-i şüyu hususunda bir tedbir-i kâfi addediyorlardı. İki gün sonra hadise Pehlevizadelele aksetti. Üç gün sonra her tarafa yayıldı. Vaka, Lebibe'nin vasıl-ı sem'-i dikkati olur olmaz balo gecesi ağabeyiyle Madam Makferlan arasında cereyan eden muhavere-i acibenin bütün nikat-ı muzlimesi kadının zihninde derhal tenevvür ediverdi. Kasım Efendi'nin evindeki sirkatin vukuu haftasında Meftun'la Mahir birkaç gece haneden gaybubet etmişlerdi. Bu tesadüf, hakikat-i hali büsbütün tavzih ediyordu. Demek Meftun, Mahir'i böyle efal-i vahimeye sevk etmek için onun Madam Makferlan'ın beliyeye-i aşkıyla sermestisine uğraşmıştı. Gerek biraderinin gerek zevcinin bu sükûtları pek müthişti.

Aileleri önüne açılan bu varta-i felaketin ka'r-ı bipayan-ı muzlimine isal-i nazar etmek istedi. Havf ve nefretten lerzedar

oldu. O şimdi bir sarık zevcesi olmuştu. Bütün ailenin efrad-ı masumesine kadar sürülecek bu lekenin, bu vaka-i muhavvife-nin önünü almak, buna bir çare bulmak kabil değil miydi? Böyle bir levisi tek başına temizlemeye kalkışmak kendi kuvveti fevkinde bir emr-i azim, bir teşebbüs-i mühimdi ki bunu başaramayacağı aşikârdı. Dehşet-i halden Raci'yi haberdar etmek lazımdı. Fakat Raci'nin hiddetini, şiddetini, tez mizaçlığını düşündü. Onun mahremiyetinden de ürktü. Lakin başka çare yoktu. Dört gün sonra kim bilir gazetelerin sutur-ı takbihine geçecek, mehakim-i cinaiyeye düşecek bir meselenin bugün Raci'den hafi tutulmasında bir mana göremedi. Aileleri başından savrulacak, korkunç bir fırtına vardı. Buna mukavemet için mümkün mertebe itihaz-ı tedabir lazımedendi. Ketm-i hakikat yüzünden ileride tevellüt edecek fenalıklardan nefsinin mesul gördü. Şimdilik vaka bir sirkat-i adiyeden ibaret görünüyordu. O anda hakikate kendinden başka vakıf kimse yoktu. Evet. Evet her bir borayı, fırtınayı göze alıp vakayı bildiği, hissettiği gibi olanca dehşetiyle Raci'ye anlatmak la-büdd idi. Bu kararı üzerine biraderini تنها bir odaya çekerek vehamet-i ahvali tamamıyla haber verdi.

Raci, biraderi aleyhinde hissettiği bir nefret-i şedide ile kaşlarını çattı. Yumruklarını sıktı. Homur homur homurdanmaya başladı. Sonra derin derin düşünmeye vardı. Can sıkıntısından hemşiresinin yanında duramadı. Bahçeye çıktı. Sağını, solunu fark edemeyecek dalgın bir halde bir aşağı, bir yukarı geziniyor, ağabeyini tedip için müeessir bir çare düşünüyordu. O aralık hizmetkâr Ali yanına takarrüble:

“Beyefendi bu hırsızlar ile ne yapacağız?”

“Hâlâ mı hırsızlar?”

“Evet hâlâ...”

“Ne yapıyorlar?”

“Hiç... Her gece girip çıkıyorlar... Evden bir şey eksilmiyor... Ben de buna şaşıyorum ya!”

“Kaç hırsız giriyor...”

“Bunların sayısını Pak teala hazretleri bilir ama... Benim hesabıma göre evdeki kadın başına bir hırsız düşüyor...”

Raci hemen Ali’nin yakasına yapışıp delikanlıyı şiddetle tartaklayarak:

“Ali ben adamı gebertirim sonra biliyor musun?”

“Efendim beni ne geberteceksin... Tut da onları gebert... Ben gördüğümü söylüyorum. Bu evde olan işleri size söylemeye de mahalle muhtarına mı haber vereceğim? Ben bu konakta ekmek yiyorum... Gireni, çıkanı haber vermezsem sonra bu nimet benim gözüme durmaz mı?”

“Peki söyle bakalım... Kadın başına bir hırsız mı isabet ediyor dedin?”

“Evet... Darılmayacağınızı bilsem dahasını da söyleyeceğim ama...”

Raci, bütün vücudunu bir raşe-i hiddet kaplamış olduğu halde muhteriz bir sada-yı teessürle:

“Söyle, kızmamak için mümkün olduğu kadar cebr-i nefis edeceğim... İşin dahası ne imiş? Anlat...”

Uşak, etrafına muhterizane bir göz gezdirdikten sonra sadasını fisıltı derecesine indirerek:

“Efendim Meftun Bey’in, Mahir Bey’in ve sizin burada bulunmadığınız akşamlar bu evdeki hanımlardan herbirinin odasına birer hırsız giriyor. Ben bunları göre göre şekillerini o kadar belledim ki karaltılarından, gölgelerinden Rebia Hanım’ın hırsız hangisi, Edibe Hanım’ın hangisi olduğunu fark edebiliyorum...”

Raci, ketm-i infiale son gayretini sarfından geri durmayarak fakat gizli sıtma tutmuş gibi kesik, tutuk bir telaffuz-i muğberane ile:

“Bu hırsızları bana gösterebilir misin?”

“Gösteririm... Meftun, Mahir Beylerin burada bulunmadıkları bir gece siz de sokağa gidiyorum diye evin bir tarafına giz-

leniniz... Onlar birer birer skn ederler... Burada erkekten kimse kalmadığını onlara telgrafla mı haber veriyorlar? Ne yapıyorlar... Anlayamıyorum ki...”

Raci ile Ali bu munis hırsızları yakalamak için bir gece bahçede pusuya yatmaya karar verirler. Zaten Meftun’la Mahir o sıralarda sıkça sıkça gaybubet-i leyliyede bulunduklarından iki akşam sonra bir fırsat düşer... Ellerine kuturları, tullerine uygun müthiş bir sopa tedarik ederler. Raci akşamdan güya evden savuşur. Ali de kahveye gideceğini haber vererek sokağa çıkar. Ortalık iyice karardıktan sonra bu ikisi hafiyen duvardan aşarak bahçeye girip kameriyenin öbür cihetindeki taflanlığın içine pusuya yatarlar.

Ali, hırsızların ekseriyetle nereden girip nereden çıktıklarını bildiğinden pusu ona göre tertip edilir... Ateşini avuçları içinde saklayarak bir iki sigara içerler. Birkaç fısıltı ederler. Hemen üç çeyrek veya bir saat kadar sonra da cephelerine isabet eden duvar kısmından bir karaltının içeri atladığı seçilir... Ali dikkatle bakıp fısıldayarak:

“Nah işte bak... Sivri fesli... İnce, uzun... Bu Rebia Hanım’ın hırsız!... Bu ‘motfak’ kapısından girer... İçeride çok eğlenmez... Bir buçuk veya iki saatten... ziyade durmaz defolur...”

Raci, büyük bir halecan fakat gayet pes sadayla:

“Haydi üzerine yürüyüp tepeleyelim...”

“Neye yarar ki beyefendi? Şimdi biz bununla patırtı çıkarırsak ötekiler gelmezler... Birakalım şimdi bu horoz kümese girsin... Ötekiler de birer birer toplansınlar... Hepsini birden folukta bastıralım...”

“Ali evimin içinde... Böyle bir herif bulunur da ben burada nasıl sabredebilirim?”

“Beyefendi başka çare yok... Biraz daha sabrediniz. Hepsini gelsin. Sopaları çekip üzerlerine yürüyelim. Bu gece ya onlar yaralı düşer ya biz. Bu iş de temizlenir...”

Ali haklıydı. Bu namus sariklerinin şekli-i habasetleri aleyhlerinde zabıtaya şikâyetle kıyam edilir gibi değildi. Bu, muhasımının ancak kendi beyinlerinde fasledilebilir ızmarı da izharı da müşkül olan mesail-i menhuseden idi...

Birinci gelenin kümese duhulünden beş on dakika sonra ikinci zuhur etti. Bu da uzun boylu fakat poturlu idi. Komşunun bahçesinden atladı. Raci usulca sordu:

“Bu hangisi?”

“Yabancı değil...”

“Yabancı değil ne demek!”

“Bize bitişik köşkün bahçivani Arnavut Kerim Ağa...”

“Bu kimin misafiri?”

“Azize Hanım’ın...”

“Ulan yalan söylüyorsun... O saf kadın bu haltı eder mi?”

“Ben saflığını, maflığını bilmem... Bu Arnavut, Azize’nin odasına gider, onu bilirim... Azıcık daha bekleyiniz. Şimdi hepsi tamam olur. Gözünüzle görürsünüz...”

“Bizim ev, Karagöz’ün Yalova Safası oyunundan daha berbat olmuş desene...”

“Yalova’ya kadar ne gidiyorsunuz ay efendim? Safa bizim evde... Haniya Beyoğlu tramvaylarında bir tahta var, üzerinde ‘dolmuştur’ diye yazılı... Müşteri tamam olunca bu tahtayı sallandırıyorlar... İşte ben de böyle bir tahta yazdırıp gece saat üç buçuktan sonra ‘tamamdır’ diye konağın kapısına asacağım. Artık kendim rahat uykuya varacağım...”

Bahçivan, gayet muhterizane adımlar atıyor, her hatvede bir tevakkuf-ı medid ile etrafı dinliyordu...

Ali pek yavaş:

“Sesimizi mi duydu? Ne yaptı? Herif ürktü galiba... Haydi... kümes... kümes... kümes...”

“Ulan sus...”

“Efendim bir ayak evvel bu içeriye girsin ki ötekiler de gelsin...”

Kerim Ağa da Zuhuri'ye⁷² çıkan muhteriz bir zampara evza-ı mudhikesiyle karanlıkta kâh ileri doğru boynunu uzatarak kâh kollarıyla önünü kulaçlayarak ayaklarının ucuna basa basa – Ali'nin tabirince – kümese girdi.

Çok bekletmeksizin Lebibe ve Edibe Hanımların misafirleri de dahil-i bezm-gâh oldular. Kimi tahtaboştan⁷³, kimi balkondan, kimi mutfak penceresinden atlayarak girmişlerdi. Raci sordu:

“Tamam mı?”

“Tamam...”

“Validemle teyzeme gelen yok mu?”

“Şimdiye kadar görmedim...”

Yeis ve halecandan Raci'nin vücudunu soğuk bir ter kaplamıştı. Elindeki sopayı birkaç defa tartıladıktan sonra:

“Haydi Ali, göreyim seni bu sopaları şu heriflerin kafalarında parçalayalım...”

Ali, elindeki sopayı bir iki vezinleyerek:

“Bu sopayı kafasına yiyen orada zıbara kalır...”

“Sen mutfağın şu köşesinde dur... Gözünü evin her iki tarafına dolaştır... Ya pencerelerden dışarıya atlayan veyahut kapılının birinden fırlayan olursa üstüne saldır. Yapıştır... Ben de içeriye girip o menhusları dışarıya püskürteyim...”

Ali'yi mutfağın köşesindeki nokta-i tarassuda ikame ettikten sonra Raci, kendi çardağa tutunarak tahtaboşa çıktı. Pencereden içeri girdi. Şimdi kümesin sekenesini hangi taraftan ürkütecekti?

Hanedeki kadınların içinde en dirayetlisi, en terbiyelisi, kızlık zamanında vuku bulan o ilk hatası üzerine kadınlık haysiyetini en ziyade bilmesi lazım geleni binaenaleyh en itimada şaya-

72 Ortaoyununda komik rolüne çıkan kimse.

73 Eski İstanbul evlerinin çatı katlarında yer alan tabanı ahşap, çamaşır asmakta kullanılan ve yazın oturlan teras.

nı hemşiresi Lebibe olduğundan gayz ve hiddeti de en çok onun aleyhine feveran etmişti. Zavallı Raci büyük bir kahır ile yumruklarını sıkıp kendi kendine:

“Utanmaz kahpeye ben bin ders-i ahlak ve hikmet verdim. Onların hiçbirleriyle mütenebbih, mütenassih olmadı da Mef-tun’dan aldığı iki ‘koketri’ dersiyile yine şiraze-i iffetten çıktı. Şimdi bana kocasından intikam almak için kerhen bu levse bu-laşmış olduğu itizarlarını serd edecek... Behey edepsiz, zevcin-den hıyanet gören kadınların cümlesi intikamın bu suret-i men-furesine atılmış olsalardı şimdi dünyada namuslu bir aile bulu-nabilir miydi?”

Böyle söylenerek Lebibe’nin odası önüne kadar gitti. Kula-ğını kapıya verdi. İçeriden işittiği müşafihat-ı âşıkane pek ta-hammülsüz idi...

Aman yarabbi çıldırmak işten bile değil... Bu teessürle deli-kanlının beyni kızıştı, kızıştı... Hal-i müzaba gelmiş bir kurşun sıklet ve yakıcılığıyla kafatası içinde sağa sola akmaya, taşmaya başladı. İşte o anda ne yaptığını ve yapacağını bilmez bir tehev-vür-i mecnunane ile kapıyı arkasına devirmek için bir iki göğüs-ledi. Kapı yeni ve muhkem olduğundan muvaffak olamadı. Cin-net-i tehevvrü bütün bütün arttı. Tekmelemeye girişti. Yeis ve gayzın asabına verdiği bir kuvvet-i harikulade ile gerilip gerilip tekmiyordu. Sekiz on tekmeden sonra kanadın biri sarktı. He-men içeri daldı. Odaya girmesiyle canbaz pandomimalarında görülen bir tuhaflik ve çeviklikle bütün urbalarını, dertop koltu-ğunun altına almış nim uryan bir herifin bir hayal süratiyle pen-cereden bahçeye atladığını, hayır uçtuğunu gördü. Raci de bir ok hızıyla firariyi takiben kendini pencereden aşağıya bıraktı. Dört arşın kadar bir irtifadan aşağıya sukût eder etmez ayağı burkuldu. Bir veca’-i şedid ile:

“Of aman ayağım kırıldı...” istimdadıyla haykırıp mihlanmış gibi orada kaldı. Ali’nin kendine doğru koştuğunu görünce sulh kabul etmez bir infial tesiriyle ayağının acısını unutarak hizmet-

kâra herifin firar ettiği tarafı işaretle o cihete koşması kumandasını verdi.

Biçare Ali ne tarafa koşsun! Raci'nin biraz evvel yukarıda oda kapısına indirdiği tekme darebatıyla tek mil hane zelzeleye uğradığı zaman bütün folluklar boşanarak çil yavrusu gibi tavuklar bir tarafa horozlar diğer tarafa pervaza başlamışlardı. Ali müthiş sopasıyla birinin arkasından koşarken mutfak kapısından biri daha fırlıyor, bir diğeri pencereden atlıyordu. Hepsine birer darbe-i tedib olsun yetiştirmeye uğraşan Ali sola atılıyor, sağa saldırtıyor, öne koşuyor, arkaya dönüyor, sopasını savuruyor, savuruyordu. Biçare uşak bu telaşla hiçbirine ehemmiyetlice bir nişan alamaksızın med'uvvinin hepsini kaçırdı. Raci ayağından pek muhtarıptı. Elindeki sopayı âşık firarının arkasından fırlattıktan sonra dest-i infialinin erebildiği yerlerden birkaç taş toplayıp onları da savurdu. İşte o kadar, fişçeği tükenmiş bir yaralı gibi kollarını sarkıttı. Hasımlarının arkalarından hasirane öyle bakakaldı. Ali burnunun kanatları körük gibi kabarır iner bir hal-i galeyanda beyin yanına geldi. Raci ayağının ağrıyan tarafını eliyle yoklayarak:

“Hepsi kaçtı mı?”

“Allahıalem kaçtı... Köpoğluları bir küme karga gibi uçuştular...”

Kasım Efendi, sirkat ziyanından mütevellit yeisini şedit bir humma nöbeti gibi kâh ateşler içinde yanmak kâh buz kesilmek, kâh kendini bütün bütün kaybeylemek tesirâtı içinde geçirip de aklını başını toplamaya uğraştığı bir sırada darbe-i diğere uğradı. Kira toplamak için Balıkpazarı'ndaki hana hin-i müracaatında odabaşının, garip bir tavr-ı istizahla karşısına çıkarak:

“Efendi paraya ne muzayakan vardı ki bu koskoca hanı iki bin liraya rehine koydurdun?” sualini iradı üzerine ihtiyara bir baygınlık daha gelmiş, su ile, limonla zor ayıtlılabilmişti. Bu

sadmeyi de geçirdikten sonra odabaşından damadıyla, oğlunun mükemmel bir vekaletname ibraz ve vekil tayiniyle hanı ahire iki bin liraya terhin etmiş olduklarını öğrendi. Bu ne büyük cüret, ne büyük cesaretti... Bu iş tek başına Mahir'in işleyebileceği bir habaset değildi. Hep bu fenalıklar, damadı Meftun Bey'in delalet-i iblisanesiyle vuku buluyordu. Bu aşikâr, bahir bir hakikatti. Demek ki hanede vuku bulan sirkatin failleri de bu iki melun imiş... Şimdi bu da katiyen anlaşıldı. Kasım, damadını nikâhla, yüz görümlüğü ile bin lira kadar vurmak tasavvurunda iken kendi bu menfaat-i mutasavveresinin birkaç misli fevkinde ve oğlunun böyle bir melanetine iştirakini öğrenmek suretiyle ta can-gâhından vuruldu. Bu öyle mühim ve nazik bir mesele idi ki biraz şaşkınlık gösterilirse kendinin kariben bu evvelkilerden müthiş bir darbe-i hasara daha uğratılması ihtimali vardı. İhtiyar düşündü. Düşündü. O da zihninden mühim bir karar verdi. Bu kararını mevki-i file vaz' hususunda görülmesi elzem kimselerle görüştü. Hanesine avdet etti. Ertesi günü güya hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi mütecahilane ve nazikâne bir haber ile damadını nezdine celp etti. Meftun, bu davate icabeti birkaç suretle elzem addederek büyük bir merakla gitti. Odadan içeri girince kayınpederini başları yemenili, şalvarlı, saltalı esnaf kıyafetinde birkaç kişiyle muhabbette ve oldukça beşuş bir halde buldu. İstifsar-ı hatır, afaki birkaç söz ve hoşbeşten sonra Kasım Efendi birdenbire tebdil-i lisanla damadı aleyhinde tefevvühata girişir. Şiddetle gurur-ı nefesine tecavüz eder. Eğer insanlık ve namus denilen hasailden kendinin zerrece nasibi varsa o anda kerimesi Edibe'yi bırakması lazım geleceğini, yoksa işin pek fenaya varacağını söyler. Meftun da bir tehevür-i âniye tutularak ne dediğini bilmez bir halde o şühud-ı mustahzara muvacehesinde zevcesini bit-tatlık kapıyı çarpar çıkar.

Horoz avına çıkıp da hiçbirini nişanlayamadığı gece Raci'nin incinen ayağı ertesi sabah topuğundan ta diz kapağına kadar kütük gibi şişerek mosmor kesildi. Çıkakçı celp edilerek bacak kat kat sargılar içinde sıkı sıkıya sardırıldı. Ve delikanlıya karyolasında yatarak birkaç gün hiç yerinden kılmıdamaması tavsiye edildi.

Raci, her lahza bir tarafa saldıracak bir sıklet-ı derun, bir galeyen-ı şedid halinde bulunup da kendini böyle yerinden kıpırdanmamaya mahkûm gördükçe yeisinden baygınlıklar geçiriyordu. Zavallı delikanlı bu sıkıntı, bu meyusiyet-i can-gûzar içinde iken Kasım Efendi'nin kızını ne suretle Meftun'dan ayırtmış olduğunu haber aldı. Çekmeceyi kırarak derunundaki altı yüz lira nakit ile senedi aşırıların da Meftun'la Mahir oldukları, Balık-pazarı'ndaki hanın iki bin liraya terhini keyfiyetiyle vasıl-ı mertebe-i sübut olmuş bulunduğunu da öğrendi. Kederi kat kat arttı. Ahvalin büsbütün hilaf-ı memul bir tarz-ı cereyan almış olmasından Meftun da şaşırıldı. Geçen akşam evde kurulan panayır vakasını da Ali'den tafsilatıyla dinledi. Meftun eve gelip gidiyor, fakat muahezat-ı şedidesinden korktuğu için Raci'nin odasına girmiyordu. Mahir dört beş geceden beri kayıptı. Eve gelmiyordu. Lebibe Hanım ahz-ı sar feveranıyla, zevciyetin muhabbet-i meşruasına muhtass fıraş-ı samimiyetine bir âşık kabul etmek cüretine kadar varmış, fakat bu suretle de teşeffiye muvaffak olmamıştı. Mahir'in üç dört günden beri devam eden gaybubet-i ahiresinden dolayı na-kabil-i teselli tesirat-ı elime içinde kavru-luyordu. Çünkü Madam Makferlan'ın ateş-i sevdasıyla Mahir'in mecnundan beter bir şeydalığa düştüğünü biliyordu.

Hanede böyle bir buhran hüküm-ferma iken Raci bir sabah Kasım Efendi'den bir tezkere aldı. Bunda dürüst ne iki cümle vardı, ne de imla... İhtiyar herif, uzun satırlarla birkaç kısa hakikat anlatmak istiyordu. Tezkerenin zübde-i meali şu idi:

“Meftun Bey'i artık kabil-i hitab-ı namuskâr bir fert olarak tanıyamacağım için size müracaat ediyorum. Kardeşinize nasi-

hat ediniz. Mahir'i iğfale çekmecedem çaldırması olduğı altı yüz lira ile her ikisinin bil-ittifak sahtekârlığa cüret gösterip hanın terhiniyle yed-i sirkat ve gasblarına geçirmiş oldukları mebalig-i malumeyi tamamıyla iade etmedikleri surette aleyhlerinde sirkat ve sahtekârlık davasına kıyam edeceğim. Bu iki şahs-ı leimden biri evvelce damadım, diğeri maatteessüf oğlum bulunmuşlar idiyse de bugün her ikisiyle de bir güne karabetim kalmamıştır. Birinin kayınpederliğinden leh-el-hamd kurtuldum. Diğeri de evlatlığımdan redd ve tard ettim. Haşa badema benim Mahir adlı bir oğlum yoktur.

“Kerimeme gelince o da tamamıyla çığrından çıkmış, hafza-nallah biraya, şaraba, düzgün sürmeye, fistan giymeye, daha neler, ne habasetlere alışı... Böyle bir alude-damenî piçiyile beraber haneme kabul etmek benim için büyük bir ardır. Fakat ne yapayım ki ‘diş ehlitidir’, atsan atılmaz, kessen kesilmez. Bunu Cenab-ı hakkın bana tayin ettiğı bir ceza gibi bilerek çekmeye, bu ayıbı örtmeye, gizlemeye çalışacağım... Şer’-i şerifin tayin ettiğı had dahilinde kıymet-i nikâhını, iddet nafakasını⁷⁴, çocuk tahsisi icap eden mebalig-i şehriyeyi tamamıyla talep ederim...”

Raci, bu tezkereyi okuduktan sonra büsbütün ifrit kesilerek kendi kendine:

“Behey menhus ihtiyar, bu ceza senin için azdır. Dur bakalım Cenab-ı hak bu kadarcıkla iktifa edecek mi? Bu hırs ve tam’ kim bilir seni daha ne vartalara düşürecek! Kızına karşı alude-damen, torununun tavsif-i nesebi için piç tabirlerini istimalden biraz sonra bedel-i nikâh, iddet nafakası, çocuk için tahsisat-ı şehriye talebinden çekinmiyorsun. Benim kardeşim insan olsa idi ben sana öyle müretteb şühud önünde karı boşamayı gösterirdim, ama ne yapayım? İkiniz de birbirinizden melun çıktınız.”

74 Kocasından ayrılan kadının yeniden evlenebilmek için üç defa hayiz görüp temizleninceye kadar geçen süre. Kadın, kocasından boşanırsa 100 gün, kadının kocası ölürse 30 gün beklenirdi.

Raci, bu işin sonunda bir facia kokusu alıyordu... O gece pek karışık rüyalar gördü. Etrafını birtakım muhavvef-üs-sima ifritler olarak boğmak için üzerine hücum ettiler, zavallı delikanlı bunların hamlelerinden kurtulmak telaşıyla fıraş-ı azabı içinde çırpındı, çırpındı, inkıta-i teneffüs sıkıntıları, ölüm kâbusları geçirdi. Sonra boğuk boğuk, inleye inleye, kısık kısık, haykır haykır kanter içinde uyandı. Avdet ettiği bu âlem-i yakazayı henüz geçirdiği o hab-ı duzahiden pek farklı bulmadı. Şimdi gece kandilinin titrek ziyası altında beliren muhavvif, müphem şekilleriyle bir âlem-i maneviye ait zannolunan küçüklü, büyüklü gölgeler, mariz kalplere uhrevi bir hüznün ve hiras veren o gece dekoru içinde o loş, sessiz fakat korkunç sahne üzerinde müthiş bir sinematograf menazırı geçiyordu. Mahir ile Meftun'un birer sarık ihtiyatıyla ayaklarının ucuna basarak Kasım Efendi'nin hanesine girip çekmeceyi nasıl kırdıklarını seyrediyor, Mahir'i bir Frenk karnısının fıraş-ı ihtiyatında, hemşiresi Lebibe'yi yabancı bir erkeğin koynunda ve bütün haneyi koca koca horoz şeklinde bir karnaval alayını andıran zamparalarla dolmuş görüyor, sonra erkek kaddından mürekkep bir kalabalık sopa sopaya, kama kamaya birbirine saldırıyor, her taraf maktullerle doluyor, kanlara bulanıyor, jandarmalar, polisler geliyor, gacı gacı demir hapishane kapıları açılıyor, bu insanların birçoğu o muzlim yerlere tıklıyordu.

Raci, bu müthiş rüyaları, bu korkunç hayalati hayra yormaz. Fi-el-vaki bu leyle-i muztaribanenin ferdasında Meftun eve gelir. Biraderinin vürudunu haber alınca Raci, odasında kimse bulunmamasından bil-istifade çıkıkçının ihtarı hilafına, incinen ayağına basarak döşeğinden kalkar. Büronun gözünde dolu duran revolverini alır, baş yastığının altına saklar. Vukuata müterakkib olur...

Bir müddet sonra validesi Latife Hanım odaya gelir. Geceyi nasıl geçirdiğini, ayağından çok ıstırapı olup olmadığını sorar. Bu istifsaratı müteakiben der ki:

"Meftunum geldi. Beti benzi pek bozuk... Müsaade edersen seninle görüşmek istiyor..."

“Buyursun görüşelim...”

“Fakat Raci oğlum, çok rica ederim sakın kavga filan çıkarmayım deme... Sen de hastasın o da... Evin içinde yine bir gürültü kopacak diye yüreğim ‘hazel’ yaprağı gibi titreyip duruyor. Kuzum evladım, sözümü dinle e mi?”

“Peki... peki merak etme... Fakat o buraya geldiği vakit sen odadan çık... Çünkü gizli, aramızda erkekçe bir iki şey konuşacağız...”

“Bu tembihimi dinlemen şartıyla çıkarım...”

“Merak etme dedik a!”

Latife Hanım odadan çıkar. Bir müddet sonra Meftun girer. Hakikaten çehresi pek solgun, halinde fevkalade bir yorgunluk âsarı görülüyor. İçeriye girer girmez bir beşâset-i cebriye ile küçük biraderine doğru yürüyerek elinden tutmak ister. Fakat Raci nefretle reddederek:

“Allah bizi kardeş yaratmış, ama son ef'al-i rezilâneniz... Hayır söyleyemedim... canıyaneniz üzerine aramızda na-kabil-i mürur bir mesafe, bir bu'd-u iftirak hasıl olmuştur... Elimi elinize sürüp kirletmek istemem.”

Raci'nin bu ağır ithamatına karşı Meftun ne yolda müdafaa-i nefis edebileceğini şaşıracak:

“Bu isnadınızı anlayamadım... Hangi ef'al-i rezilânemden bahsetmek istiyorsunuz?”

“Evet haklısınız... Ef'al-i rezilâneniz bir, iki değil ki! Hangisinden bahsetmek istediğimi anlayabilesiniz...”

Meftun büyük bir ihtizaz-ı sada ile:

“Raci pek ileri vanyorsunuz...”

“Heyhat... Bilakis pek geri kalıyorum... Pek nakıs söylüyorum zannederim...”

“Büyük biraderiniz olduğumu da unutuyorsunuz...”

“Hayır unutmuyorum... İşte büyük biraderim bulunduğunuzu düşündükçe berbat oluyorum ya! Asıl beni bitiren cihet de burası ya!”

“Biraderliğimden arlanacak mertebede beni rüzela bir şahıs olarak tanıyorsunuz, öyle mi?..”

“Öyle mi?” edat-ı istifhamiyesini kaldırdınız... Öyle... Öyle... Ta on altı bin liralık piyango saniasından başlayıp bugüne kadar birbirini vely eden rezaletlerinizin hangi birisinden bahsedeyim? Sizin için artık salaha avdet ihtimali yoktur. Bunu biliyorum... Kasım Efendi, kızını sizden boşatarak damatlığınız arından öyle kurtuldu... Fakat benim için böyle bir imkân-ı halas yok... Ne yapsam yine kardeşim tanınacaksınız... Bulunduğunuz rezaletlerin maneviyatı enzar-ı âlemde daima beni de kirletecek, lekeleyecek... Şahsınıza hürmetiniz yoksa bana acıyınız... Ailemiz içinde su-i tesiratınızdan masun kalabilmiş olan tek bir validemiz var, onu da düşününüz... Bu son rezailinizden, cinayatınızdan manen tebriye-i tamme sizin için kabil değil. Fakat zannederim ki arzu ederseniz meselenin henüz mümkün-üt-tamir bir – iki noktası bulunabilir... Eski hatalarınıza bu suretle bir kefarette bulunmuş, ailemize namusunu iade etmiş olursunuz... Binaenaleyh bugün size edecek kati bir teklifim var... İntihar ile bu teklifimi kabul beyrinde sizi serbest bırakıyorum. İkisinden birini intihaba mecbursunuz... O zaman ne yapacağımı ben bilirim...”

Bu tehdide karşı Meftun’un yüzü bir ölü kadar sarardı. Gözlerini dalgın dalgın oraya buraya dolaştırıp bir iki yutkunduktan sonra sordu:

“Teklifiniz nedir?”

“Kasım Efendi’nin çekmecesinden sirkat ettiğiniz altı yüz lira ile Balıkpazarı’ndaki hanın terhininden elinize geçen malum-ül-mikdar mebalığın tamamıyla sahibine iadesi...”

Meftun, bu ithama karşı birdenbire parlayarak:

“Damarlarımızda deveran eden aynı peder kanıdır... Kendinize bir sıfat-ı hâkimiyet vererek beni cinayet-i sirkatle ithama nasıl vicdanınız müsaade ediyor?”

“Telaş etmeyiniz efendim... Vicdanımın müsait bulunmadığı ahvalin adem-i cereyanını temin, o benim elimde olmayan bir key-

fiyet... İsterim ki iki kardeş vicdanı, yani vicdanlarımız birbirinin aynası olsun... Her ikimizden sudur edecek efal o aynaların bir suret-i mün'akise-i ayniyesi bulunsun. Ben sizi sirkatle itham ediyorum. Bir fiil-i vakiden bahsediyorum. Cüret ettiğiniz bu hareketin delail-i bahiresi sırasıyla önünüze dizilip döküldüğü vakit zannedirim ki buna siz de sirkatten başka bir tavsif bulamazsınız..."

"Ne imiş o delail-i bahire birer birer görelim, işitelim..."

Raci, Kasım Efendi'nin mektubunu uzatarak:

"Buyrunuz işte bir tanesi..."

Meftun, raşe-i vücudunu zapta uğraşa uğraşa mektubu kıraattan sonra:

"Böyle bunak bir herifin bir tezkeresini benim sübut-ı cina yetim hakkında senet, delil ittihaz ediyorsunuz... Güzel kardeşlik... Doğrusu büyük bir hükm-i adilane..."

"İnkâr mı ediyorsunuz?"

"Neyi?"

"Bu sirkatinizi..."

"Birader siz gözlerinizin sabah çapaklarını silip de bu tezkeyi bir daha dikkatlice okuyunuz... İhtiyar, beni bilfiil sirkatle itham etmiyor... Oğlunu sirkate teşvik etmiş olduğumu iddia ediyor..."

"Yalan mı? Bu iddiası batıl mı?"

"Lahavle..."

"Meftun Bey, bana karşı sahte masumiyet komedyası oynamaya kalkmayınız... Aynı çekmecedен sirkat edilen hanın senedini Mahir ile ikinizin birlikte götürüp terhin ettirdiğiniz hakkında şühud-ı müteaddide var..."

Meftun büyük bir telaşla:

"Olsun. Bundan ne çıkar? Hakikat-i maddeyi bir kere de benden dinleyiniz..."

"İki gün sonra sicil-i muhakeme, sütun-ı ceraide geçecek bir şeyi bu dakikada inkâr etmeniz de ne faide tasavvur ediyorsunuz?"

“Kardeşim inanmayınız... Bunak herifin iddiasına ehemmiyet vermeyiniz... İşte Mahir, hanın odabaşısı.. Kendiyle muamele-i terhiniye icra olunan sarraf... Kasım Efendi tarafından tayin edilen vekil hepsi meydanda... Bu terhin keyfiyeti de Kasım’ın bir muvazaası... O hanı Kasım, karz mukabilinde zaptetmiş... Ve mutasarrıf-ı evvel ile beynlerindeki muamele-i katiye henüz hitam bulmamış imiş... Muameleyi bütün bütün iğlak etmek için midir, nedir? Kasım, hanın terhinini menfaatine muvafık görmüş... İyi bir vekil bulmak için bana Mahir’le haber göndermiş. Tanıdığım bir dava vekili vardı. Kasım’ın nezdine gönderdim. İşte benim kabahatim bundan ibaret...”

“Ferag-ı muamele-i katiyesi hitamına ermemiş bir hanın senedi Kasım’ın çekmecesinde nasıl bulunuyor?”

“O menhus herifin muamelatına benim aklım ermez... Benim bildiğim şey... Dava vekilini ben onlara gönderdim. Muamele-i terhiniye icra edildi. Mahir paraları aldı götürdü. İşte bu kadar... Pederine teslim edip etmediğini bilmem... Tahkikatta elbette her şey meydana çıkacaktır...”

“Bunlara hep birer kulp uydurmaya çalışıyorsunuz. Hakikatin mevki-i sübuta ihracıyla şu sözlerinizin aksi zahir olduğu gün size olan nefretim tezauf edecektir... Balo gecesi bizim Lebibe, kameriyenin bir köşesine gizlenerek Madam Makferlan’la aranızda cereyan eden gayet mühim bir muhavereye mahrem olmuş... Buna ne diyeceksiniz?”

Meftun birdenbire bir irkildi. Fakat derhal itidal-i demini muhafazaya uğratarak:

“Lebibe birkaç zamandır kocasını kışkanyor. İşte bu yeisle ne yapacağını bilmiyor. Kocasının azgınlığını onun bunun teşvikatına hamlediyor. Herif hariçte haftalar geçirdiği halde hâlâ üzerine toz kondurmuyor... Bizim kadınların psikolojisini bilmez misiniz? Analar evlatlarına, karılar kocalarına bir türlü kabahat bulmak istemezler... Balo gecesi ihtimal ki Madam Makferlan’la kameriye altında konuşmuşuzdur. Fakat karı sarhoş, ben sarhoş...

Birbirimize ne demiş olduğumuzu ben şimdi tahattur edebilir miyim? Demek Lebibe iki sarhoşun türrehatına bina-i mesele ederek bundan da meydana bir dırıltı çıkarmak istiyor...”

Bu aralık evde bir gürültü olur. Raci çingırağa basar, içeriye giren Eleni’ye:

“Ne oluyor? Evin içinde bir bağrışma var!”

Hizmetçi kız gözlerini önüne indirir. Ufak bir tereddüitten sonra:

“Mahir Bey gelmiş... Aman yarabbim pek sarhoştur. Lebibe Hanım’la kavgaya yapıyorlar...”

Mahir’in bu vürud-ı nagehanisi haber-i müthiş üzerine Mef-tun’un gözleri, kapana tutulmuş bir sansarın son derece havf ile bir fürce-i firar araştırması kabilinden oda kapısına dikildi... Raci, biraderinin bu niyetini derhal keşfederek:

“Yok... yok... Bir tarafa savuşmak fikrine düşmeyiniz... Tarik-i firarınızı birkaç kurşunla mesdud bulursunuz... İşte niam-el-matlub Mahir de gelmiş... Şimdi burada muvacehe olursunuz. Meselenin kabil-i tamir olan cihetlerini iş adliyyeye düşmeden kapatınız. Olur biter...”

Meftun cevap vermedi. Tarif olunmaz bir şaşkınlıkla müte-rakkib-i hal bir tavır aldı.

Raci Eleni’ye:

“Mahir Bey’e söyle buraya gelsin...”

Eleni mütevahhişane zayıf bir sada ile:

“Efendim çok sarhoştur. Ne vakit burada gelecek hep beraber çok büyük kavgaya yapacaksınız... Patırtı olacak...”

“Haydi sen çağır diyorum...”

Eleni çıkar. Bir müddet sonra avdetle:

“Mahir Bey kendi oda içerde girdi. Lebibe Hanım, dışarıda kovdu. Oda kapısı içerden kilitledi... Çok yoruldu, uyku yapacak demis...”

Meftun'un derhal tavrı değişir. Gözleri parıldamaya başlar. Muzafferane bir sada ile:

“Ben size demedim mi? Buraya bizim yanımıza gelemmez. Ne yüzle gelecek? Babasının  ekmecesini kırmış. Parasını  almış... Bundan bize ne bulaşır...”

İki kardeş beyninde yine uzunca bir mücadele başlar. Mahir'in uyumak üzere odasına girdiğini Eleni'nin haber verdiğinden takriben yarım saat kadar sonra evin içinde bir tarraka-i muhavvife ile bir silah sesi iştilir. Raci'yle Meftun şaşırarak birer behte-i elim içinde birbirinin yüzüne bakakalırlar... Lebibe saçları ürpermiş, gözleri büyümüş bir yeis-i azimiyle haykıra haykıra oda kapısına gelerek biraderlerine:

“Ne duruyorsunuz?.. Kocam kendini vurdu... Yetişiniz... yetişiniz... Belki kurtarmak kabildir...”

Raci, bastona dayanarak kalkar. Bütün ev halkı, Mahir'in kapalı oda kapısı önüne birikir... Kapıyı evvela yumruklamaya, sonra tekmelemeye başlarlar... İçeriden hiçbir ses gelmez... Uğraşırlar, uğraşırlar kapıyı a amazlar... Kırmaya karar verdikleri sırada kadının biri hariçten odanın penceresine merdiven dayayarak içeri girilmesi daha münasip olacağını söyler... Bu suret-i duhul kabul edilir. Ali'yi bah eden merdivenle odaya çıkartırlar... Uşak pencereden içeri girer girmez musadif olduğu manzaranın dehşetinden ürküp ‘aman anacığım’ nida-yı telehh f yle haykıarak kapıyı açar... Hep içeri dolarlar...

Mahir, karyolasına yatmış, muvakkat uykuya değil, insanların daima korkup korkup da –hayatta bulamadıkları istirahat-i mutlakaya vusul için– bazen iştiyakla atıldıkları hab-ı müebbede dalmış gitmiş... Başına sıktığı kurşun sağ şakağından girmiş, biraz  ne inhirafıla cephenin kısm-ı yesarından çıkmış... Kan fem-i cerihayı doldurmuş... Sol göz ve kaşın ucuna doğru yayıldıktan sonra birkaç hutut-u hamraya inkisamla, yanakla kulak-tozu arasındaki kısımdan yüzüne, oradan beyaz g mleğe akmış, lekelemiş... M ntehirin arkasında yakasız bir gömlek, pantolon... baş-

kası yok. İntihar, baş yastığına dayanıp hemen oturur gibi bir vaz'da vuku bulmuş, müteakiben res, omuz üzerine nim devrilmiş, sağ kol karyoladan aşağı sarkmış. Revolver, elin uzandığı cihete yuvarlanmış. Gözler kapanmış, ağız aralık kalmış, çehre sararmış... Kan bulaşığı bu ısıfırarın, bu levn-i mevtiyenin, manzara-i melalini büsbütün artırmış...

Kadınlar, bir haneden cenaze çıktığı esnada işitildiği gibi hep bir ağızdan çığlığa başladılar... İçlerinden Lebibe boğuk boğuk:

“Ah kocacığım... Sen sade kendine kıymadın, bana da kıydın...” sayhası ve bir der-aguş savletiyle cesedin üzerine atıldı. Fakat Raci, hemşiresini derhal yakasından tutup geri çekerek:

“Kocanın kıymetini şimdi mi bildin? Çekil oradan. Cesedin vaziyetini bozma... Birazdan mustantik gelip hepimizi isticvab edecek... Her şey yerli yerinde dursun... Hiçbir tarafa el sürmeyiniz... Haydi buradan hepiniz çekiliniz... Sesinizi keşiniz bakalım... ihtarında bulunduğu esnada odanın ortasındaki masanın üzerinde duran bir hokka kalemle bir açık kâğıt nazar-ı dikkatini celp etti. Hemen uzanıp kâğıdı aldı.

Bu kâğıtta ne yazılı olduğunu anlamak için herkeste büyük bir merak uyandı. Kimse dışarı çıkmıyordu. Kâğıdın üzerinde bir teellüm ve teheyyüc-i fevkalade ile yazıldığı hurufun seyrek, ve iriliğinden anlaşılan şu sözler okunuyordu:

“Başka bir suret-i halas göremediğim için intihar ettim. Çünkü seviyordum... Sevilmediğimi, aldatıldığımı sonradan, pek sonradan anladım... Çünkü onsuz yaşayamazdım... Çünkü ah çünkü... Çünkü hepsini söyleyemem... aşk... azimeti pek neşeli bir yol... Fakat avdeti pek elim... pek müthiş... İşte ben dönemedim... Güzergâhımı hun-ı şebabımla boyayarak hayat artık pek giran geldiği için veche-i firarımı öbür dünyaya çevirdim... Bu muhabbet beni sarık, sahtekâr etti. Daha yaşaya idim belki katil de edecekti... Beni ızlal edenler Allah'tan bulsunlar.. Kime ne diyeyim? Akriba beliyesine uğradım... Semere-i sirkatimi de elimden aldılar... Pederimin çekmecesini kırıp da nüva-

zişine nail olmak için bu fiil-i mekruhu irtikap ettiğim akşam maşukamı bir habisin kolları arasında yakaladım... Daha ziyade söyleyemem. Çünkü ah çünkü çıldırıyorum ah... Beni tanıyanlara elveda...

Mahir”

Raci, müntehirin son teellümat-ı nevmidanesi içinde savurduğu bu ahlî ‘çünkü’lerden, karib-i pervaz o ruh-ı muztaribane-den feveran eden tazallümlerden bütün hakikati anladı. Bu intiharın müsebbibleri Meftun’la Madam Makferlan olduğunu keşfetmek büyük bir ferasete mütevakkıf değildi. Müntehirin hayatın acılığına, insanların gadr ü hıyanetlerine karşı son şikâyetnamesi olan bu kâğıdı büyük biraderine okutmak için elini uzattı. Fakat heyhat... Meftun meydanda yoktu. Sağa baktı, sola baktı. Göremedi. Evin her tarafını, bahçeyi dolaştı... Yoktu. Beyoğlu’na telgraf çekti... İstanbul’un her tarafını arattı. Biraderi yoktu. Hiçbir tarafta eseri bulunamadı.

İki Sene Sonra

Bir yaz sabahı Raci, Erenköyü’ndeki hanelerinin bahçesinde kahve içiyor, Lebibe Hanım gazete mütalaa ediyor, hemşire ve birader-zadeleri Ali Hüsrev ile Neval Şarik, iki çocuk, kumlar üzerinde oynuyorlardı. Posta müvezzii bir mektup getirdi. Zarf Türkçe, Fransızca ‘adres’ ile Paris damgasını haviydi. Raci, mektubun Meftun’dan olduğunu anladı. Yüreği oynadı. Çünkü saat-i gaybubetinden beri biraderinden bir haber yoktu. Nefretle memzuc bir halecanla zarfı açtı. Çıkan mektup şöyle başlıyordu:

“Merhaba birader!

“İki senelik bir iftirak-ı medid aleyhimdeki hiddet ve gayzınızı mübeddel-i sükûn etmiştir mülahazasıyla bu mektubu tahrire cesaret aldım. Şu satırlara temasla, nefretiniz vehleten te-

ceddüt ederek elleriniz titremeye başladı mı? Dakikaten iftirakımızdan beri arkamdan hâlâ mı lanet-han olmadasınız? Haksız-sınız, haksız... Siz insanları, insanlığı layıkıyla anlayamamışsınız... Bu büyük hakikatin istiknahı hususunda yorulmayanlar, amik, acı tecrübelerle vasil-ı gavamız-ı hayat olmayanlar, beni nev'lerinden bazı iyiliklere intizar edenler, ulviyet-i ahlak gibi bazı mevhumata vücut verenler, yavaş yavaş her zanlarının but-ları, ümitlerinin boşluğu tebeyyün ettikçe meyus olurlar, madam-el-hayat rahatsız yaşarlar... Hakikati anlamak, boş ümitleri kalpten çıkarmak... İşte ariflik budur... Bundan ötesi hep gaflettir. Hamakattır. Güruh-ı beşer hep bu gaflet ve hamakatin zebunu, kurbanıdır. İşte hayatın nazariye-i miftahı! Bütün insanlar kendilerinden daha ahmaklarının zararına tesis-i refah ve tevisi-i maaş etmek kaide-i iğfalkârisiyle yaşıyorlar... Ministro, tacir, iradçı, edip, şair, hekim, feylesof her kim olursa olsun refah-ı hayata nail olmuş bulunanlar mükellef sofralarının başına oturdukları zaman etrafta ne kadar aç, muhtac-ı nan sefiller olduğunu akla bile getirmeksizin teskin-i iştihaya sığınıyorlar... Çünkü sefalet-i beşeriye... Bu bir mesele-i müebbededir. Şimdiye kadar halledilememiş ve edilemiyor... Bunu zihne getirerek ihlal-i iştihaya ne mana var? İnsanlar servet ve cahın anahtarlarını elde edinceye kadar rahim, şefik, hamiyet-perver olurlar... Ondan sonra kendileri için 'sefalet' na-kabil-i tedavi bir maraz-ı beşerive rahm ü rikkat gibi şeyler müzmin birer sinir hastalığı menzilesine iner... Avrupa'da, şurada burada tehvin-i zaruret- beşeriye namına verilen müsamereler, balolar, erbab-ı servetin, işsiz, güçsüz zengin kadınların can sıkıntısına karşı icat ettikleri bir nev' eğlencedir. İnsaniyetperverlik değil...

"İnsan daima kendinden zayıfını çiğneyip, tepeleyip üst tabakaya tırmanmak hırs ve gayretindedir. O sahte adalet-i beşeriye, humekâyı taht-ı itaatte tutmak için tertip olunmuştur. Daima, daima altta kalanın canı çıksın kaidesi hüküm-fermadır. Fakat bazen altta kalanlar pek bunalıyorlar. O zaman demir kafes-

lerini çâk eden hayvanat-ı müfterise gibi gözlerini kan bürüyor. Kükreyerek, sahte adaletin bütün haillerini kırarak su-i idare mahbesinden dışarı fırlıyorlar...

“İşte o zaman hükümdarlar tahtlarından tekerleniyor, her şey alt üst oluyor, kan gövdeyi götürüyor... Zengin fukaraya ka-
rışıyor. Herkes hamiyetperver oluyor...”

“Bu dünyada her şeyden evvel hüküm süren hodbinliktir. Herkes kendi hodbinisine nazaran tanzim-i e’al yolunu arar. Bir ferdin hodbiniye tatbik-i hareketi diğerinin aynı emeline muhalif düşeceği için tesis-i adalet ve kavanine lüzum hissolunuyor. İnsanlardan biri ‘kendi’ hodbinisini kanun tanıtmaya zaman ve zemini müsait buldukça daima her hakikati çiğner... Milyonlarca halkı keyif ve istibdadına esir etmekten çekinmez.

“Büyük feylesoflardan biri bakınız bu sadedde ne diyor:

“Hodbinlik tabiaten bihaddır. Bir insan suret-i mutlakada ve ila-nihaye muhafaza-i mevcudiyet etmek, azade-i yeis ve ıstırah kalmak, mümkün olabildiği kadar nail-i refah olmak ister. Bu ikdamat-ı hodbinanesine hail olan her şey nefret, hiddet ve infialini tahrik eder. Bu haili vacib-ül-izale bir hasm-ı bi-aman addeyler. Her şey, her şey, her şey benim olsun der... Bu kabil olamayacağından hiç olmazsa her şeyi kendi üzerine ram etmek haki-miyetine yol arar. Her şey benim olsun, diğerlerine bir zerre bile kalmasın, işte nazıma-i hareketi budur. Hqdmini bipayandır. Dünyayı doldurup taşar. Bir insana ‘Bin-nefs mahv ve na-bud olmakla bütün dünyanın mahvolduğunu görmek şıklarından hangisini tercih edersin?’ sualini irad ediniz. Alelekser bu mizan-ı sualin hangi kefesi ağır basacağını izaha lüzum yoktur zannederim... Her şahıs kendi başına bir ‘kainat-ı nefsanî’, bir merkez-i hodbinidir. Hodbini tarik-i tugyanını haricen maddi, manevi korkular, hailler ile mesdud bulması, hiçbir şeyi nazar-ı itibara almayarak gayeye varmak ister. Sonra la-büdd hodbinlerin tehalüf ve tearuz¹²⁵ ve amalından zuhur edecek kargaşalık tasavvur buyrulsun. O zaman dünyanın hali ne olur? İngiliz filozofu

meşhuru ‘Hop’un kavlince *La guerre de tous contre tous*⁷⁵ fekaleti zahir olur. İşte bu sebebe mebni aklen bir hükümetin lüzum-ı teessüsü tebeyyün eder: Binaenaleyh hükümet, insanların haiz oldukları kuvvetle yekdiğerine karşı ilka ettikleri havf-ı müteakabil sebebiyle vücut bulmuştur.

“Fazilet-i şefkate gelince bu haslete alelekser karşı gelen şey bedhahlık yahut buğzttur. Evvela bunlardan birincisinin menşe ve derecatını tetkik edelim. Bedhahlık henüz bir hal-i cüzi ve zaaf da pek kesirdir. Umumidir. Hemen herkeste vardır ve pek suhuletle kabarır. Yukarı derecatı olur. Alman edibi ‘Gote’nin ‘bikaydiyle adavetin bu dünya tamam mekânlarıdır’ sözü pek haklıdır. Bizim için ne saadet ki hazz, teenni ve nezaket puşidelelerini bedhahlığın üzerine atıyorlar da bu çirkin şeyin ne kadar umumi ve müteakabil olduğunu ve cümlelerin cümleye karşı ilan-ı harbi hakikatının manen, fikren olsun ne mertebede hüküm sürdüğünü görmekten bizi men’ ediyor.’

“İşte kardeşim Raci bu sözler benim değil taharri-i hakikati meslek-i hayat ittihaz etmiş büyük bir Alman feylesofunundur. Sen de ben de feylesofun tarif ettiği hodbinisine mağlup insanlardan birer ferdiz... Sen teali-i ahlaka kâni görünüyor, biraz da kendini o zümreden adde yeltenerek aldaniyorsun. Ben ise hilkat-i beşeriyetim ne ise bila-vehm ve tezyin kendimi olduğum gibi gösteriyorum. Şimdi hak kimindir? Bunun takdirini erbab-ı vukuf-danışe havale ederim...

“Şerait-i ictimaiye ve servetim, bütün hırslarımı, emellerimi, cinnetlerimi tatmine kâfi değildi. Zer ve samanın bazılarına gösterdiği tebessümlerin menşeiini tetkik ettim. Bu mektubumun yukarısındaki ‘İnsanlar kendilerinden daha ahmaklarının zararına tesis-i refah ederler.’ nazariyesini unutmadın ya? İşte ben de bu kaideye itbaen Kasım Efendi’ye çattım. Sağa bocaladım, sola bocaladım. Hayatında heriften bir şey koparabilmek kabil olmayacağını anladım. Vefatını beklemeye de vaktim kalmadı. Bu

75 [Yazarın notu] ‘Cümlelerin cümleye karşı ilan-ı harb ve husumeti’

servetten biraz olsun istifade için Mahir'in hamakatı işime yaracağını kestirdim... Zavallı çocuk evvela iğfalatıma mağlup olmak istemedi. Fakat kendi maksadıyla onun ismet-i cahilanesi arasına bir güzel kadın vücudu ikame edince yularını elime geçirdim. Evet şimdi kendisine pek acıyorum. İki bin altı yüz liralık kadar tutan semere-i sirkatinden biçarenin eline yüz elli lira bile geçmedi. Revolverini yüz yastığının altına saklayıp da beni ya mebalîğ-i mesrukenin sahibine iadesi veyahut intihar arasında muztarr bırakmaya uğraştığının günü, seni kandırmak için türlü mavallar okuduğum esnada, bu paralar 'çek' olarak kamilen üstümde idi.

"Bedbaht Mahir'in, başı omzu üzerine düşmüş, kolu sarkmış o kanlı gömleğiyle fıraş-ı intiharında yatışı bazı bazı gözümün önüne geliyor. Zavallı budala! Bir kadını, artık senden esirgemeye başladığı buseleri başkasına verirken yakalamaktan mütevellit bir teessürle feda-yı can belahetine kadar varılır mı? Güzel bir kadının zekât-ı hüsnü yok mu? Varsın birkaç öpücük de başkasına versin. Ne olur? Yanakları aşınmaz ya! Elbette gönlü olur bir gün yine sana da verir. Hodbinliğin en vahşi bir suret-i şedidesi de aşkı alakada ru-nüma oluyor. Belahet-i beşeriye sayılmakla, yazılmakla biter mi? İki bin lira eksilmekle babasının serveti mi tükenirdi? Böyle şeyler nefesine kıymak için bir sebep olabilir mi? Bu safvet, hamakat değil adeta hayvanlık... Vukuat-ı ailemize dair buradan alabildiğim havadisın en mühimleri şunlar:

"Senin dikkat-i mütemadiye ve alaturka amiriyet-i vahşiyane ne rağmen Rebia bir daha hamil kalmış... İskat-ı cenine ikinci cüretinde bu sefer tebdil-i âlem etmiş... Yani cavlağı çekmiş... Hak selamet vere... O aptal kız mutlak ahrette Bedri'ye varırım ümid-i hamıyla ölmüştür...

"Aşüfteliğinden dolayı Zarafet'i haneden kovmuşsun... Sizden sonra kapılandığı mahalde bu da yine kaza-yı hamle uğramış. Fakat bu defa iskata cesaret edemeyerek hastahanelerin bi-

rinde doğurmuş... Zarafet Arap'tı, ama beyaz erkeklere pek düşküdü. Şimdi, sütlü kahverenginde çocuğunu küfe gibi sırtına bağlayıp koca tencereyi başına oturtarak cami kapılarında dolma satıyormuş... Oh olsun fellaha, gebe kalmayı artık oyuncak ettiydi...

"En tuhafı mutallaka-i cebriyem Edibe Hanım benden aldığı 'koketri' derslerinden hilaf-ı memul büyük bir feyz gösterek Azize Hanım'la birlikte eve delikanlılar celp eylemişler. Bu rezaletlerini konu komşu görmüş, ardından Kasım'a nüzul isabet etmiş, ağız çarpık, bir koluyla bir bacağı işlemez bir halde öyle menzulen yaşıyormuş... Kalıbı dinlendirdiği vakit Edibe'den başka varisi yok... Hikmet-i rabbaniyeye bakınız bu kadar fırladıklar, uğraşmalar neticesinde elde edemediğim bu servete valide tarafından bil-verase mahdum-ı bendeniz Neval Şarık Bey konacak... İhtiyar Kasım gözünü yumar yummaz ben İstanbul'dayım... Çünkü geç kalmaya gelmez. Edibe'nin oğluma başka kocadan ortaklar yetiştirmesi ihtimali var. Ben karımı zaten boşamadımdı ki... Bu servet-i cesimenin Paris'te her gece hayırlı hayırlı rüyalarını görüp duruyorum. Validemin ellerinden, Lebibe'nin gözlerinden öpürüm... Hissetinden dolayı Kasım Efendi oğlum Şarık'ı senin yanma göndermiş... Bu küçük prensi sen adeta kuş sütüyle beslemelisin... Yavrumun şapır şapır o gül yanaklarından koklaya koklaya bûs ederim... Teehhülümünden evvel bana çıkan piyango keyfiyeti bir sania, bir hülya idi. Ama kariben konacağım servet işte göz önünde koskoca bir hakikat... Bunu inkâra mecalin yok ya! Kariben muhterem kayınpederimin bırakacağı küflü liralarn samia-nüvaz şıkırtılarıyla senin de aleyhimdeki şiddet-i gayzını teskine muvaffak olacağımı kaviyen memul ediyorum... Baki yakında sürur-ı mülakatına nailiyet temennisiyle sevgili Raci alnına koskoca bir buse-i tahasür ihdası...

Kardeşin Meftun"

Raci derin derin mülâhazatla mektubu bade-l-kıraa hemşiresine uzattı. Zavallı Lebibe bu acıp mektubu bazen acı acı nefret, bazen tatlı tatlı rikkat gözyaşları içinde birkaç defa okudu. İki kardeşi amik birer tefekkür aldı. Nihayet Raci şefkat-i uhuvvet ve iki senelik iftirakın şimdi biraz rehavet verdiği bir husumetle dedi ki:

“Bu mektubu okurken kendimi Meftun ağabeyimle karşı karşıya oturuyorum zannettim... Yine o felsefe, yine o akıl, yine o fikir... Hiç değişmemiş... Hükema-yı kadimeden biri, ahlakı ahlaksızlardan öğrendiğini söylüyor... İşte biz de ‘moral’ dersini bundan alıyoruz. Sayesinde hikmet-i hayat ve felsefenin türlü cilvelerini görüyoruz.”

Sonra iki çocuğu önlerine celp ile nermin saçlarını okşayarak alınlarından birer buse aldılar...

Lebibe’nin gözleri yine doldu. Yetim oğlunu bir daha aguşuna çekerek parmağıyla Şarık’i işaretle:

“O, yakında babasını görecektir... Yavrum ya sen!” dedi.

Yaşadığı dönemi, toplumu mizahi bir bakışla ele alan ve bu mizahın ardında en derin eleştirileri dile getiren Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın ilk romanlarından biri olan *Şıpsevdî*, yayıncılık hayatımızın yasaklı kitaplarından. İlk

Alafranga adıyla yayınlanıp sansüre uğrayan, daha sonra *Şıpsevdî* adıyla yayımlanıp çok sevilen bu roman, Everest Yayınları tarafından 1911 tarihli ilk baskısı esas alınarak yayıma hazırlandı. Elinizdeki kitap, bu ilk baskının orijinal dilini korumakta ve daha sonraki baskılarda karşılaşılan kısaltmalara yer vermeyerek tam metni sunmaktadır.

Osmanlı toplumunun son dönemlerinin Batılılaşma ve yabancılaşma macerasını ironik bir dille aktaran *Şıpsevdî*, her yaştan okurun büyük bir keyifle, bir solukta okuyacakları bir roman.

§ EVEREST

